

7.33

Authenticæ

S E V

N O V E L L A E

C O N S T I T V T I O N E S

DN. IVSTINIANI SACRATISSIMI

PRINCIPIS, LEONIS ET

quorundam Imperatorum.

COMMENTARIIS DIONYSII

Gothofredi I. C. illustratæ.

Secunda editio priore multò auctior.

L V G D V N I,

Apud hæredes Bartholomæi Honorati.

M. D. XC.

Cum privilegio Sacræ Cæsar. Maiest. & Christianiss. Franco m Regis.

Authenticæ

SEV

NOVELLÆ

CONSTITUTIONES

IN IUSTINIANI SACRATISSIMI

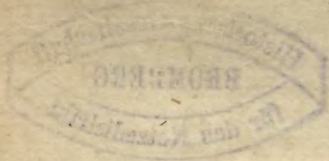
PRINCIPIS, LEGIS ET

quorumque Imperatorum.

COMMENTARIIS DIONYSII

Cosmofredi I. C. illustrata.

Secunda editio prioris multo auctior.

IN C. P. A.

Apud haeredes Bartholomaei Honorati.

M. D. XC.

Cum privilegio Sacrae Caesar. Majest. & Christianiss. Franco. m. Regis.

INDEX CONSTITUTIONVM NOVELLARVM DOMINI IVSTINIANI SACRATISSIMI

PRINCIPIS, NEC NON QVARVNDAM IVSTINIANI ET TIBERII principum, quæ eidem volumini insertæ fuerunt, eo ordine quo apud veterem interpretem Latinum partim iam antea vulgatum & impressum; partim nunc primum vulgandum & excudendum collocatæ sunt.

COLLATIO PRIMA.

D E heredibus & Falcidia, si heres solvere legata noluerit	1
De non eligendo secundò nubentes mulieres, & alienatione: & lucro ante nuptialis donationis, & de successionebus earum filiis suis	2
Vt determinatus sit numerus clericorum sanctiss. maioris ecclesiæ, &c.	3
De fideiussoribus & mandatoribus, & solutionibus	4
De monachis	5
Quomodo oporteat episcopos, & reliquos clericos ad ordinationem adduci, &c.	6

COLLATIO II.

De non alienandis aut permutandis ecclesiasticis rebus immobilibus, aut in specialem hypothecam dandis, &c.	7
Vt iudices sine quoquo suffragio fiant	8
Vt etiam ecclesia Romana centum annorum gaudeat præscriptione	9
De referendariis palatii	10
De priuilegiis archiepiscopi primæ Iustinianæ, &c.	11
De incestis & nefariis nuptiis	12
De prætoribus populi	13

COLLATIO III.

De lenonibus	14
De defensoribus ciuitatum	15
De mensura ordinandorum clericorum	16
De mandatis principis	17
De triente & semisse, & successionebus filiorum & nepotum naturalium vel collationibus aut &c.	18
De filiis ante dotalia instrumenta natis	19
De administrantibus officia in sacris appellationibus	20
De Armeniis	21

COLLATIO IIII.

De nuptiis	22
De appellationibus, & intra quæ tempora debeat appellari	23
De præside Pisidiæ	24
De prætoribus Lycaoniæ	25
De prætoribus Thraciæ	26
De comite Isauriæ	27
De moderatore Helenoponti	28
De prætoribus Paphlagoniæ	29
De proconsule Cappadociæ	30
De descriptione quatuor præsidum Armeniæ	31
Ne quis mutuum dans agricolæ, terram eius teneat, &c.	32
De his qui mutuum dant agricolis	33
Ne quis quod agricolæ mutuâ pecuniâ dedit, &c.	34
De adiutoribus Quæstoris	35
De successoribus eorum qui in Africa degunt	36

De ecclesiis constitutis in Africa	37
De decurionibus & filiis eorum	38
De restitutionibus, & ea quæ parit vndecimo mense post viri mortem	39
Vt ecclesiæ sanctæ resurrectionis alienare possit ædificia secundum ipsam sita ciuitatem	40
De quæstoribus, id est Præfectis insularum	41
De depositione Anthimi, Seueri, & Petri, &c.	42
De officinis siue tabernis Constantinopolitanæ vrbis, & vt mille tantum & centum officinæ, &c.	43
De tabellionibus, & vt protocolla dimittant in chartis	44
Ne Iudæi, Samaritani, & hæretici per causam religionis & cultus sui curiali fortuna liberentur	45

COLLATIO V.

De ecclesiasticarum rerum immobilium alienatione & solutione	46
Vt præponatur nomen Imperatoris documentis, & vt Latinis literis apertius tempora inscribantur	47
De iureiurando à moriente præstito propter mensuram suæ substantiæ	48
De his qui ingrediuntur ad appellationem, & quando per scripturam &c.	49
Constitutio ad bonum quæstorem exercitus ordinatæ appellationes, &c.	50
Senecas non solum si fideiussores præstent, sed etiam si iusiurandum dent, &c.	51
Vt non fiant pignorationes pro aliis personis, & vt si cut principum donationes, &c.	52
De exhibendis & introducendis reis, & vt hi, qui conueniuntur post vicesimum diem, &c.	53
Constitutionem quæ ex adscripto & libera natos liberos esse vult, non iis qui ante, &c.	54
Vt de cætero commutationes ecclesiasticarum rerum non fidei fiant, &c.	55
Vt ea quæ vocantur insinuationes super clericis in maiore quidem ecclesia dentur, &c.	56
Vt clerici qui recedunt, aliis pro eis subrogatis, &c.	57
Vt in priuatis domibus sacra mysteria non fiant	58
De debita impensa in exequiis defunctorum	59
Vt defuncti seu funera eorum non iniurientur à creditoribus & vt consiliarij, &c.	60
Vt immobilia antenuptialis donationis neque hypothecæ dentur, neque omnino alienentur, &c.	61
De ordine Senatorum, & consultationibus	62
De noui operis nuntiatione maritimi aspectus	63
De hortulanis Constantinopolitanæ ciuitatis	64
Vt terrarum, vel domus, vel vinea sanctiss. ecclesiæ Myssiæ in redemptionem captiuorum, &c.	65
Vt factæ nouæ constitutiones post insinuationem earum post duos menses, &c.	66
Vt nulli. fabricet oratorij domos præter voluntatem episcopi, & vt deputet prius, &c.	67
Vt constitutio sacratiss. Imperatoris, de successionebus nuptialium lucrorum, quæ apædiæ, &c.	68
Vt omnes obediant iudicibus prouinciæ, & in	

Index Constit. Nouell.

criminalibus, &c. 69
 Vt ordinaria præfecturæ urbanæ & Prætorianæ duæ &
 præfecturæ quæ in cingulo, &c. 70
 Vt ab illustribus & qui super eam dignitatem sunt,
 &c. 71

COLLATIO VI.

Vt hi qui obligatas se habere perhibent res minorum,
 aut obligati sunt eis, &c. 72
 De instrumentorum cautela & fide, & primum de de-
 posito & mutuo, &c. 73
 Quibus modis naturales filij efficiantur legitimi & sui,
 supra illos modos, &c. 74
 De appellationibus Siciliae 75
 Hæc constitutio interpretatur priorem constitutionem.
 De his qui ingrediuntur monasterium, &c. 76
 Vt non luxurietur homines contra naturam, nec iu-
 rent per capillos Dei, &c. 77
 Vt liberti de cætero aureo non indigeant annulo, & vt
 pristinis restituantur natalibus, &c. 78
 Apud quos oporteat causam dicere monachos & asce-
 trias 79
 De quaestore 80
 Constitutio quæ dignitatibus & episcopatu filium li-
 berat patria potestate 81
 De iudicibus, & vt nullatenus cum iureiurando eliga-
 tur aliquis iudex, quod permaneat ei, &c. 82
 Vt clerici apud proprios episcopos primum conue-
 niantur, & post hoc apud civiles iudices 83
 De consanguineis & vterinis fratribus 84
 De armis 85
 Vt differentes iudices audire interpellantium allega-
 tiones cogantur ab episcopis hoc agere, &c. 86
 De mortis causa donationibus curialium 87
 De deposito & denuntiationibus inquilinorum, & de
 suspendenda administratione panum 88

COLLATIO VII.

Quibus modis naturales efficiantur sui, & de eorum
 ex testamento siue ab intestato successione 89
 De testibus 90
 Vt exactione instante dotis primæ & secundæ, viro
 ad secunda vota migranti præponatur vxor prima
 &c. 91
 De immensis donationibus in filios factis 92
 De appellationibus, vt si mota apud appellationis iudi-
 cem, &c. 93
 Vt sine prohibitione matres debitrices, & creditrices
 tutelam gerant minorum, &c. 94
 De administratoribus 95
 De exequutoribus & de his qui conueniuntur & reco-
 ueniuntur 96
 De æqualitate dotis, & propter nuptias donationis, &
 augmento dotis, &c. 97
 Neque virum quod ex dote est, neq; mulierem ex spon-
 salitia largitate lucrum proprium habere, &c. 98
 Dereis promittendi 99

COLLATIO VIII.

De tempore non solutæ pecuniæ super dote 100
 De donationibus à curialibus factis, siue ab intestato,
 vel testamento eorum successoribus 101
 De moderatore Arabiæ 102
 De proconsule Palæstinæ 103
 De prætore Siciliae 104
 De Consulibus 105
 De vris nauticis 106
 De testamentis imperfectis à parëtibus in filios factis,
 & de diuisione rerum, &c. 107
 De restitutionibus 108
 De privilegiis dotis hæreticis mulieribus non præstan-
 dis 109
 De nauticis vris 110
 Hæc constitutio innouat constitutionem quæ præ-

scriptionem centum annorum locis venerabilibus
 dederat 111
 De litigiosis, & de decima parte litis ab actore præ-
 standæ 112
 In medio litis non fieri sacras formas aut sacras iussio-
 nes, sed secundum antiquas leges generales lites de-
 cidi 113
 Vt diuina iussiones subscriptionem habeant gloriosis-
 simi quaestoris 114
 Vt cum de appellatione cognoscitur, secundum illas le-
 ges debeat iudicari, quæ tempore latæ sententiæ &
 suggestionis obtinebant 115
 Vt neque miles neque federatus obseruetur domui
 priuæ, aut possessioni alicuius 116
 Vt liceat matri & auiæ & aliis parentibus post legiti-
 mam partem liberis derelictam, &c. 117

COLLATIO IX.

De heredibus ab intestato venientibus, & de adgnato-
 rum iure sublato 118
 Vt sponsalitia largitas specialis sit contractus, & de di-
 uersis capitulis 119
 De alienatione & emphyteusi, & locatione, & hypo-
 thecis, & aliis diuersis contractibus, &c. 120
 Vt particulares vsurarum solutiones in duplum con-
 putentur 121
 Edictum pientissimi domini nostri Iustiniani, de for-
 mula artificum 122
 De sanctis episcopis, & Deo amabilibus & reueren-
 tissimis clericis & monachis 123
 Vt litigantes iurent in exordio litis, qui neque promi-
 serunt dare iudicibus, neque dabunt, & de sportulis,
 &c. 124
 Vt iudices non expectent sacras iussiones, sed quæ vi-
 dentur eis decernant 125
 Exemplum sacre formæ de appellationibus 126
 Vt fratrum filij succedant paternæ hereditati ad imita-
 tionem fratrum etiam ascendentibus extantibus, &
 vt mulieres, &c. 127
 De collatoribus & aliis capitulis 128
 De Samaritis 129
 Quomodo oporteat milites transitum in ciuitatibus
 facere & de introitu 130
 De ecclesiasticis titulis & privilegiis, aliisque capitu-
 lis 131
 De interdictis collegiis hereticorum 132
 Quomodo oporteat monachos viuere 133
 Vt nulli iudicum liceat habere loci seruatorem, nisi
 certis ex causis diuina concesserit iussio 134
 Ne quis cogatur bonis cedere 135
 De argentarioum contractibus 136
 De ordinatione episcoporum & clericorum 137
 Interpretatio quomodo quæ duplum excedunt vsuræ,
 non præbeantur 138
 Indulgentia illicitè contractarum nuptiarum 139
 Vt consensu matrimonium solui possit 140
 Edictum de his qui luxuriantur contra naturam 141
 De his qui eunuchos faciunt 142
 De muliere raptum passâ 143
 De Samaritis 144
 Vt de cætero nullam licentiam habeat dux aut Bioco-
 lyta, &c. 145
 Vt liceat Hebræis secundum formam hinc traditam sa-
 cras scripturas Latine, &c. 146
 De reliquis publicis non exigendis, & de discussione di-
 uersarum actionum 147
 De indulgentia tributariorum reliquorum 148
 Vt deo amantissimi episcopi cum prouinciârum indi-
 genis, &c. 149
 De ea quæ raptori suo nubit 150
 Ne decurio aut cohortalis, &c. 151
 Ne sacre formæ quæ de causis procedunt publicis, ali-
 ter robur accipiant, &c. 152
 De infantibus expositis 153

De his

Index Constit.Nouell.

De his qui in Osrhoëna illicitas contrahunt nuptias 154
 Ut matres etiam tutela rationibus obnoxie sint 155
 De prole partienda inter rusticos 156
 De rusticis qui in alienis prædiis nuptias contrahunt 157
 Ut deliberandi ius etiã ad impuberes trãsmittatur 158
 Ut restitutiones fideicommissi vsque ad vnum gradum consistant 159
 Exemplum sacre pragmaticæ formæ de vsuris 160
 De prouinciarum præsidibus 161

Sacra forma transmissa dominico gloriosiss.praefecto,
 De diuersis capitulis 162
 De relevatione tributorum publicorum 163
 De heredibus 164
 Generalis forma de prospectu in mare,&c. 165
 Forma præfectorum prima, *ἡ πρώτη μορφή* de adiectionibus,&c. 166
 Forma PP. vicesimaquarta, *ἡ ὡς ἑξήκοντα τέταρτη μορφή*, &c. 167
 Forma PP.secund. *ἡ δεύτερη μορφή*.i. de hominibus qui eidẽ domino subiecta prædia possident 168

INDEX NOVELLARVM CONSTITVTIONVM SECVNDVM LIT

terarum ordinem, prout vulgò allegantur
 ex editione vetere.

Primus numerus collationem, alter titulum, postremus constitutionem demonstrat.

A

Adiutoribus quæstoris 4.14.35
 Administrantibus officia in sacris appellationibus 3.7.20
 Administratoribus 7.7.95
 Equalitate dotis, & propter nuptias donationis, & augmento dotis, &c. 7.9.97
 Alienatione & enphyteusi, & locatione, & hypothecis, & aliis diuersis contractibus, &c. 9.3.120
 Appellationibus ad quẽnam remittantur, si res ob quam appellatio instituitur non supra auri libras decem valeat 4. ante titulum 3
 Appellationibus, & intra quæ tempora debeat appellari 4.21.23
 Appellationibus Siciliae 6.4.75
 Appellationibus, vt si mota apud appellationis iudicẽ, &c. 7.5.93
 Apud quos oporteat causam dicere monachos & alce trias 6.8.79
 Argentariorum contractibus 9.19.136
 Armeniis 3.8.21
 Armis 6.14.85

C

Collatoribus & aliis capitulis 9.11.128
 Comitẽ Isaurie 4.6.27
 Consanguineis & vterinis fratribus 6.13.84
 Constitutio ad Bonum quæstorem exercitus ordinat appellationes à quinque prouinciis, Caria, & Cyprio & Cycladibus, &c. 5.5.50
 Constitutionem quæ ex adscriptio & libera natos, liberos esse vult, non iis qui ante, &c. 3.9.54
 Constitutio quæ dignitatibus & episcopatu filium liberat patria potestate 6.10.81
 Consulibus 8.6.105

D

debita impensa in exequiis defunctorum 5.14.59
 decurionibus & filiis eorum 4.17.38
 defensoribus ciuitatum 3.2.15
 depositione Anthimi & Seueri, & Petri, &c. 4.21.42
 deposito & denuntiationibus inquilinorum, & de dependenda administratione panum 6.17.88
 descriptione quatuor præsidum Armeniae 4.10.31
 donationibus à curialibus factis, nũc ab intestato, vel testamento eorum successoribus 8.2.161

E

Ea quæ raptori suo nubit 9.32.150
 Ecclesiasticarum rerum immobilium alienatione &

solutione 5.1.46
 Ecclesiasticis titulis & priuilegiis, aliisque capitulis 9.14.131
 Ecclesiis constitutis in Africa 4.16.37
 Edictum de his qui luxuriantur contra naturam 9.23.141
 Edictum pientissimi domini nostri Iustiniani, de formula artificum 9.5.122
 Exemplum sacre formæ de appellationibus 9.9.126
 Exemplum sacre pragmaticæ formæ de vsuris 9.42.160
 Executoribus, & de his qui conueniuntur & reconueniuntur 7.8.96
 Exhibendis & introducendis reis, & vt hi, qui conueniuntur post vicesimum diem, &c. 5.8.33
 Fideiussoribus & mandatoribus, & solutionibus 1.4.4
 Filiis ante dotalia instrumenta natis 3.6.19
 Forma præfectorum, prima, *ἡ πρώτη μορφή*. de adiectionibus, &c. 9.48.166
 Forma PP.secunda, *ἡ δεύτερη μορφή*.i. de hominibus qui eidem domino subiecta prædia possident 9.50.168
 Forma PP.vicesimaquarta, *ἡ ὡς ἑξήκοντα τέταρτη μορφή*, &c. 9.42.167
 Generalis forma de prospectu in mare, scripta dominico, &c. 9.47.165

H

O

Hec constitutio innouat constitutionem, quæ præscriptionem centum annorum locis venerabilibus dederat 8.12.15
 Hec constitutio interpretatur priorem constitutionem de his qui ingrediuntur monasterium, &c. 6.5.76
 Heredibus 9.46.164
 Heredibus ab intestato venientibus, & de agnatorum iure sublato 9.1.118
 Heredibus & Falcidia 1.1.1
 His qui Eunuchos faciunt 9.24.142
 His qui ingrediuntur ad appellationem, & quando per scripturam manus propria, &c. colliguntur 5.4.121
 His qui in Osrhoëna illicitas contrahunt nuptias 9.36.154
 His qui mutuum dant agricolis 4.12.33
 Hortulanis Constantinopolitanae ciuitatis 5.19.64

I

Immensis donationibus in filios factis 7.4.92
 Incestis & nefariis nuptiis 2.7.127
 Indulgentia illicitè contractarum nuptiarum 9.22.139

Index Titulorum.

Indulgentia reliquorum publicorum 9.30.148
 Infantibus expositis 9.35.153
 In medio litis non fieri sacras formas, aut sacras iussio-
 nes, sed secundum antiquas leges generales lites de-
 cidi 8.14.113
 Instrumentorum cautela & fide, & primum de depofi-
 to & mutuo, &c. 6.2.73
 Interdictis collegiis hæreticorum 9.15.132
 Interpretatio quomodo quæ duplum excedunt vfuræ,
 non præbeantur 9.21.138
 Iudicibus, & vt nullatenus cum iureiurando eligatur
 aliquis iudex, quod permaneat ei, &c. 6.11.82
 Iureiurando à moriente præstito propter mensuram
 suæ substantiæ 5.3.48
 Iusiurandum quod præstatur ab his qui administratio-
 nes accipiunt 2.3

L

Lenonibus 3.1.14
 Litigiosis, & de decima parte litis ab arctore præstan-
 da 8.13.112

M

Mandatis principum 3.4.17
 Mensura ordinandorum clericorum 3.3.16
 Moderatore Arabiæ 8.3.102
 Moderatore Hellenoponti 4.7.28
 Monachis 1.5.5
 Mortis causa donationibus curialium 6.16.87
 Muliere raptum passa 9.25.143

N

Nauticis vfuris 8.11.110
 Ne decurio aut cohortalis, &c. 9.33.151
 Ne Iudæi, Samaritani, & hæretici per causam religio-
 nis & cultus sui curiali fortuna liberentur 4.24.45
 Neque virum quod ex dote est, neque mulierem ex
 sponsalitia largitate lucrum proprium habere, &c. 7.10.98
 Ne quis cogatur bonis cedere 9.18.135
 Ne quis mutuum dans agricolæ, terram eius teneat,
 &c. 4.11.32
 Ne quis quod agricolæ mutuam pecuniam dedit, &c. 4.13.34
 Ne sacræ formæ quæ de causis procedunt publicis ali-
 ter robur accipiant, quam gloriosiss. præfectorum,
 &c. 9.34.152
 Non alienandis aut permutandis ecclesiasticis rebus
 immobilibus, aut in specialem hypothecam dandis,
 &c. 2.1.7
 Non eligendo secundò nubentes mulieres, & aliena-
 tione, & lucro antenuptialis donationis, & de suc-
 cessionibus earum filiis suis 1.2.2
 Noui operis nuntiatione maritimi aspectu 5.18.63
 Nuptiis 4.1.22

O

Officiis siue tabernis Constantinopolitanæ vrbs, &
 vt mille tantum & centum officinæ, &c. 4.22.43
 Ordinatione episcoporum & clericorum 9.20.127
 Ordine Senatorum, & consultationibus 5.17.62
 Præfide P. fidie 4.3.24
 Præfide Lycaoniæ 4.4.25
 Præfide Paphlagoniæ 4.8.29
 Prætoribus populi 2.8.13
 Prætoribus Siciliæ 8.5.104
 Prætoribus Thraciæ 4.5.26
 Pifus legibus archiepiscopi primæ Iustinianæ, &c. 2.
 6.11
 Privilegiis dotis hæreticis mulieribus non præstandis
 8.16.119
 Proconsule Cappadociæ 4.9.30
 Proconsule Palestinæ 8.4.103
 Prole partienda inter rusticos 9.38.156
 Prouinciarum præsidibus 9.43.161
 Quæstori 6.9.80

Quæstoribus, id est Præfectis insularum 4.20.41
 Quibus modis naturales efficiantur sui, & de eorum
 ex testamento siue ab intestato successione 7.1.89
 Quibus modis naturales filij efficiantur legitimi & sui,
 supra illos modos, &c. 6.3.74
 Quomodo oporteat episcopos & reliquos clericos ad
 ordinationem adduci, &c. 1.6.6
 Quomodo oporteat milites transitum in ciuitatibus
 facere, & de introitu 9.13.130
 Quomodo oporteat monachos viuere 9.16.133

R

Referendariis palatii 2.5.10
 Reis promittendi 7.11.99
 Releuatione tributorum publicorum 9.45.163
 Reliquis publicis non exigendis, & de discussione di-
 uersarum actionum 9.29.147
 Restitutionibus, & ea quæ parit vndecimo mense post
 viri mortem 4.18.39
 Restitutionibus 8.9.108
 Rusticis qui in alienis prædiis nuptias contrahunt 9.
 39.157

S

Sacra forma transmissa Dominico gloriosiss. præfecto,
 de diuersis capitulis 9.44.162
 Samaritis 9.12.129
 Samaritis 9.26.144
 Sanctis. episcopis, & deo amabilibus & reuerendissi-
 mis. Clericis & Monachis 9.6.123
 Scenicas non solum si fideiussores præstent, sed etiam
 si iusiurandum dent, &c. 5.6.51
 Successoribus eorum qui in Africa degunt 4.15.36

T

Tabellionibus, & vt protocolla dimittant in chartis
 4.23.44
 Tempore non solutæ pecuniæ super dote 8.1.100
 Testamentis imperfectis à parentibus in filios factis,
 & de diuisione rerum, &c. 8.8.107
 Testibus 7.2.90
 Triente & semisse, & successione filiorum & nepo-
 tum naturalium, vel collationibus, &c. 3.5.18

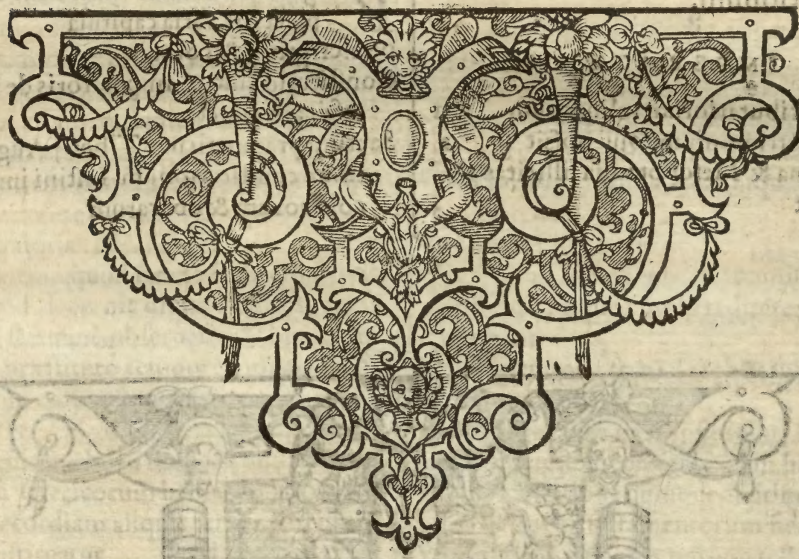
V

Vfuris nauticis 8.7.106
 Vfuris supra duplum non computandis 9.21.138
 Vt ab illustribus & qui super eam dignitatem sunt, o-
 mnimodo super pecuniariis, &c. 5.26.71
 Vt clerici apud proprios episcopos primum conue-
 niantur, & post hoc apud ciuiles iudices 6.12.83
 Vt clerici qui recedunt, aliis pro eis subrogatis præ-
 beant subrogatis emolumenta, &c. 5.12.57
 Vt consensu matrimonium solui possit 9.23.140
 Vt constitutio sacratiss. Imperatoris, & de successio-
 nibus nuptialium lucrorum, quæ apud, &c. 5.
 23.68
 Vt cum de appellatione cognoscitur, secundum illas
 leges debeat iudicari, quæ tempore latæ sententiæ
 & suggestionis obtinebant, &c. 8.16.115
 Vt de cetero commutationes ecclesiasticarum re-
 rum non fictæ fiant, &c. 5.10.55
 Vt de cetero nullam licentiam habeat dux aut Bioco-
 lyta Lydiæ & Lycaoniæ in Phrygiam vtramque & Pi-
 fidiam aduenire 9.27.145
 Vt defuncti seu funera eorum non iniuriuntur à credi-
 toribus, & vt consiliarij, &c. 5.15.60
 Vt deliberandi ius etiam ad impuberes transmittatur
 9.40.158
 Vt de amantissimi episcopi cum prouinciarum indi-
 genis, &c. 9.31.149
 Vt determinatus sit numerus clericorum sanctiss. ma-
 ioris ecclesiæ, &c. 1.3.11
 Vt differentes iudices audire interpellantium allega-
 tiones cogantur ab episcopis hoc agere, & vt quan-
 do in suspicionem, &c. 6.15.86
 Vt diuinæ iussiones subscriptionem habeat gloriosis-
 simi

Index Titulorum.

limi quæstoris 8.15.114
 Vt ea quæ vocantur insinuatia super clericis, in maio
 requidem ecclesia dentur, &c. 5.11.56
 Vt ecclesia sanctæ resurrectionis alienare possit ædifi-
 cia secundum ipsam sita ciuitatem 4.19.40
 Vt etiam ecclesia Romana centum annorum gaudeat
 præscriptione 2.4.9
 Vt exactione instante dotis primæ & secundæ, viro ad
 secunda vota migranti, proponatur vxor pri. a, &c. 7.3.91
 Vt factæ nouæ constitutiones post insinuationem ea-
 rum post duos menses valeant. Parit autem, &c. 5.21.66
 Vt fratrum filij succedant paternæ hereditati, ad imita-
 tionem fratrum, etiam ascendentibus extantibus, &
 vt mulieres, &c. 9.10.127
 Vt hi qui obligatas se habere perhibent res minorum,
 aut obligati sunt eis, &c. 6.1.72
 Vt immobilia antenuptialis donationis neque hypo-
 thecæ dentur, neque omnino alienentur, &c. 5.16.61
 Vt in priuatis domibus sacra mysteria non fiant 5.13.58
 Vt iudices non expectent sacras iussiones, sed quæ vi-
 dentur eis decernant 9.8.125
 Vt iudices sine quoquo suffragio fiant 2.2.8
 Vt liberti de cætero aureo non indigeant annulo, &
 vt pristinis restituantur natalibus, &c. 6.7.78
 Vt liceat Hebræis secundum formam hîc traditam sa-
 cras scripturas Latine vel Græcè, vel alia lingua,
 &c. 9.28.146
 Vt liceat matri & auis, & aliis parentibus, post legiti-
 mam partem liberis derelictam, &c. 8.117
 Vt litigantes iurent in exordio litis, quia neque pro-
 miserunt dare iudicibus, neq; dabunt, & de sportu-

lis, &c. 9.7.124
 Vt matres etiam tutelæ rationibus obnoxie sint 9.37.155.
 Vt neque miles neque fœderatus obseruetur domui
 priuata, aut possessioni alicuius 8.17.136
 Vt non fiant pignorationes pro aliis personis, & vt si-
 cut principum donationes, &c. 5.7.52
 Vt non liberentur curiali fortuna Iudæi nec Samarita-
 ni aut hæretici occasione eorum religionis, &c. 4.24.45
 Vt non luxurientur homines contra naturam, nec iu-
 rent per capillos dei, &c. 6.6.77
 Vt nullus fabricet oratorij domos præter voluntatem
 episcopi, & vt deputet prius, &c. 5.22.67
 Vt nulli iudicum liceat habere loci seruatore, nisi cer-
 tis ex causis diuina concesserit iussio 9.17.134
 Vt omnes obediant iudicibus prouinciarum, & in cri-
 minalibus, & in pecuniariis, &c. 5.24.69
 Vt ordinariæ præfecturæ urbana & Prætoriana duæ &
 præfecturæ quæ in cingulo, &c. 5.25.70
 Vt particulares vsurarum solutiones in duplum com-
 putentur 9.4.121
 Vt præponatur nomen imperatoris documentis, & vt
 Latinis literis apertius tempora inscribantur 5.24.47
 Vt quæ circa Viminacium sunt ecclesiæ, sub proprio
 archiepiscopo sint, &c. 2. ante titulum 6
 Vt restitutiones fideicommissi vsque ad vnum gradu
 consistant 9.41.159
 Vt sine prohibitione matres debitrices, & creditrices,
 tutelam gerant minorum, &c. 7.6.94
 Vt sponsalitia largitas specialis sit contractus, & de di-
 uersis capitulis 9.2.119
 Vt terrulæ, vel domus, vel vinea sanctiss. ecclesiæ
 Myssiæ in redemptionem captiuorum, &c. 5.20.65.

INDEX EDICTORVM

IUSTINIANI IMPERATORIS.

D ictum scriptum in omni terra piissimis Arch episcopis & sanctissimis Patriarchis	1
Ne praesides in fiscalibus causis fidem publicam dent	2
De Armeniorum successione	3
De magistratu Phoenicie Libanice	4
De tempore actionum quae sacris locis competunt	5
Edictum piensissimi domini nostri Iustiniani	6
Forma pragmatica de argentariorum contractibus	7
De Pontici tractus vicario	8
De argentariorum contractibus	9
De apparitoribus praesidium	10
Vt ponderatores & monetarii apud Aegyptios quicquam pro obryzo exigendi nullam de reliquo facultatem habeant sed, quemadmodum in magna hac urbe, ita illic quoque signatum aurum aestimetur: & illi signa pro pondere, quod in signatura seruatum est, imponantur	11
De Helleponro	12
Lex de Alexandrinis & Aegyptiacis provinciis	13

INDEX NOVELLARVM

CONSTITUTIONVM.

IUSTINI IMPERATORIS.

D e indulgentia tributariorum reliquorum	1
Vt consensu matrimonium solui possit de iis qui in Osrhoëna & Mesopotamia illicitas nuptias contraxerunt	2
	3

Vt dei amantissimi episcopi, cum prouinciarum indigenis, & quae sequuntur	4
De Samaritanis	5

INDEX CONSTITUTIONVM.

TIBERII IMPERATORIS.

D e diuinis dominibus	1
De heredibus	2
De prouinciarum praesidibus	3
Deest integra	4
De releuatione tributorum publicorum	5

INDEX ALIQVOT CONSTITUTIONVM IUSTINIANI

ni Iustini, & Tiberij, ex libro Iuliani antecessoris.

P ragmatica sanctio Iustiniani imperatoris complectens varia capitula	1
De ascriptitiis & colonis	2
Constitutio Iustini imperatoris de filiis liberarum in Africam directa	3
Sacrum pragmaticum Tiberij Augusti, de confirmatione constitutionum Iustini imperatoris de filiis colonorum & liberarum	4

INDEX

INDEX NOVELLARVM CONSTITVTIONVM LEONIS IM-

PERATORIS.

Rocemium. Quod vnumquemque qui iudicandi prerogatiuam acceperit, quemadmodum legalium capitulorum a nobis habitus delectus statuerit, dirimere controuersias oporteat: quæ verò inter reprobatas habitas sunt, uti ex illis nullâ litis ambiguitas diuidetur.

1

Vt qui cætera secundum sacros diuinósque canones episcopali dignitate dignus esse probatur, si liberi ex legitimo matrimonio illi sint: ob illos in consequendo honore nullum impedimentum sentiat. Aliter.

Vt qui alioqui principe sacerdotio dignus est, si legiti-
mi illi liberi sint, non impediatur illum consequi.

Vt qui sacerdotes creandi sunt secundum ecclesiæ ritum, ea lege creentur, ut omnem deinceps vitam continentem agant: aut si matrimonium contrahere velint prius id faciant, ac deinde ad creationem procedant. Aliter.

Quod ante in eundem sacerdotium matrimonium contrahi debeat.

3

Vt non modo vniuersalis ecclesiæ sacerdotes: verum etiam qui ad quamcumque sacram ædem pertinent, si in hoc vocentur, licet sacra mysteria exponere, diuinumque cultum domi priuatæ celebrare possint.

4

Ne quibus postquam monasticæ vitæ institutum subierint, facultates suppetant, in vniuersum hi de illis testari prohibeantur: sed ut si, quo tempore monasterium adierint, in id quidpiam contulerint, in illorum potestate sit, ut quemadmodum velint, de iis quæ sibi postmodum parauerint, in plenum assensum etiam testamentum condant: si verò nihil ab initio intulerint, tum ut de his se statuendi facultatem habeant: monasterium autem alteram partem siue erientem accipiat. Aliter.

5

Vt monachus de acquisitis testari possit.

Vt utrumque tempus tum quod sancta sexa constituit synodus, tum quod decernit diuus Basilus, in iis qui monachi fieri statuerint, obseruetur: & bonorum eius qui a synodo præstituto tempore monachus sit depositio secundum editam a nobis formam procedat. Aliter.

6

Vt decennis puer in monachorum numerum assumatur.

Vt quotiescunque a clericorum habitu ad profanorum transire per vecordiam aliquis tentarit, in illum is inuitus etiam restituatur. Aliter.

7

Ne clericus deinde profanus fiat.

Vt qui reuocare venerandum monasticæ vitæ habitum in animum induxerit, ac pro illo profanorum habitum susceperit, quotiescunque hoc agere ausus fuerit, etiam inuitus in illum restituatur: & ex quo monasterio improbe aufugerit, eidem reddatur. Aliter.

8

De eo qui vitam monasticam deferit, qui præsidum cohortibus ascribi solet.

9

De seruo qui ignorante domino clericus factus est.

10

De seruo qui inscio domino monachismum suscepit.

11

De seruo qui ignorante domino episcopus factus est.

12

De officinarum magnæ ecclesiæ vsu.

De perpetuis emphyteusibus.

De iis qui monasterium imperfectum relinquunt.

14

Vt salutarem baptismum in quocunque sacro oratorio peragiliceat.

15

Vt qui viginti annos habet, hypodiaconus creari possit.

16

De puerperis, quæ diuinorum mysteriorum participes fiant, & quædo infantes baptizentur, post quadraginta vide licet dies, extraquam si necessitas urgeat.

17

Vt in sponsalibus constituta poena exigatur.

18

De pacto paterno, ex æquo heredem futurum filium.

19

Vt ne maritus, quemadmodum vxor illa præmoriēte, præter donationem propter nuptias quicquid capiat.

20

Vt dotis promissio ex paternis aut maternis bonis facta præstetur.

21

Vt mulier quæ matrimonium non iterat, non vnus liberorum portionem proprietatis iure capiat: similiter & pater.

22

Ne præfides in prouinciis suis domestica sponsalia contrahant.

23

Ne filij naturales cum adoptiuis matrimonium contrahant.

24

De emancipatione, & dotis restitutione.

25

Vt eunachi adoptare possint.

26

Vt pariter omnibus adoptare liceat.

27

* Quo tempore & a quibus rerum suarum administratio adultis concedi debeat.

28

* Vt ancillam partus apud alium editus, ad ipsius domum sequatur.

29

De muliere quæ viuo marito alios de matrimonio expellat.

30

Vt quæ mulier mariti odio abortat, repudiari ab illo possit.

31

De adulteris manifesto deprehensis.

32

Ne captiuorum vxoribus aliis nubere liceat.

33

De tutore qui pupillam suam vitiat.

34

* De raptoris virginis, eorumque qui in raptu adfuerunt, poena.

35

Vt captiui filius heres sit.

36

* Vt domini testamento manumissus, si illum decedisse, aditamque eius hereditatem esse ignoret, testari possit.

37

* Vt imperatoris serui de rebus suis quomodo velint, statuere possint.

38

Vt prodigus, quæ ex re ipsius sint, facere possit.

39

Vt captiui testamenti factionem habeant.

40

* Vt in ciuitatibus quinque, in itineribus verò & agris tres testes ad testamentorum fidem sufficiant.

41

Vt sufficiens numerus testium testamentum ratum faciat, tametsi id neque illorum subscriptiones neque signacula habeat.

42

Vt per scribendi ignaros testamenta etiam confirmetur.

43

* A quibus obsignari testamenta oporteat.

44

* Vt sententiam iudices in literas referant, suæque manibus obsignent.

45

* Abrogatio quarundam de curiis & decurionibus latarum legum.

46

* Abrogatio legis quæ Senatui prætores, decurionibus verò præfectos constituere concedebat.

47

* Ne mulieres in contractibus testimonium præbeant.

48

* Ne serui ad dicendum testimonium admittantur.

49

Vt donationes, quæ in literas relatæ non sunt, ad quingentos

Index Nouell. Const. Leon. Imp.

vsque aureos valeant	50	*De ecclesiasticorum alea ludentium pœna	87
*De inuento thesauro, cuius esse debeat	51	*Celebribus quibusdā in ecclesia viris festi dies con-	88
*Vt tam veterum principum quā recentiorum nu-		stituantur	
mismata: modo iusti ponderis probæque materiæ		*Ne matrimonia citra sacram benedictionem confir-	89
sint, valeant	52	mentur	
*Vt quique tam intra ciuitates, quā extra mortuos		*Vt qui tertium matrimonium contrahunt, sacri cano-	90
sepelire liceat	53	nispœna obnoxij sint	
*Vt dominicis diebus omnes ab operibus vacent	54	*Vt concubinam habere non liceat	91
Vt Iudæi secundum Christianismi ritus viuant	55	De pœna eius qui aliquem dedita opera excæcauit	92
De oris maritioris	56	*Vt si sponsa ex alio grauida deprehendatur sponsalia	
*Quantum in piscatibus remoræ piscatoriæ inter se di-		rescindi possint	93
itare debeant	57	*Legis quæ de consulatu agit, abrogatio	94
*Ne ex sanguine cibus conficiatur	58	De aulla terræ crusta	95
*Abrogatio legis quæ hominem liberum se vendere		*De sepulchro violato	96
permittit	59	Vt in contellatione litis, & magistratuum initio iure-	
*Qua pœna castratores affici debeant	60	tur	97
*Tributorum exactores, si plus quā debeant exeger-		De pœna eunuchorum si vxores ducant	98
rint, qua pœna afficiendi sint	61	Vt qui iurandū defert, prior de calumnia iuret	99
*De pœna eius qui rem aliquā publicā vèdiderit	62	De seruis qui liberis in matrimonium coniunguntur	100
*De pœna illorum qui res vetitas ad hostes transfe-			
runt	63	De seruis coniugibus, si alter illorum libertate tene-	101
*De pœna eorum qui naufragium suppresserint	64	tur	
*De incantatorum pœna	65	De prædiis maritimis ad remoras piscatorias consti-	
De plagio	66	tuendas seorsum non sufficientibus: & Vt inuitus	
De iis quæ ad hostes transeunt, suæque sponte reuer-		etiam ad societatem adigatur	102
tuntur	67	De iis qui maritimis prædiis ad constituendas remo-	
Vt monachi & clērici tutores esse possint, sed ab admi-		ras piscatorias societatem ineunt	103
nistratiōe ac pupillorum rectiōe arceantur	68	De piscatoriis remoris inter quas legitimū intersti-	
*Cæcos secretò testamentum facere posse	69	tium non est	104
De grassationibus	70	Si magistratus aliquis res fiscales furatus esse deprehen-	
De iis qui in locis arabilibus aut vineis ædificaturi		sus sit	105
sunt	71	De indotatis mulieribus, quantum maritis mortuis ex	
Vt pacta etiam non constituta pœna valeant	72	iporum bonis lucentur	106
*Vt nemo cum mulieribus in ecclesiarum cœnaculis		Vt actor ante litis contestationem porrecto libello iū	
habitet.	73	dici fidem suam probet	107
*Ne ante legitimū matrimoniij tempus futuris con-		De eo qui ad primam denūtiationem iudicio se non	
iugibus benedicatur	74	sistit	108
*Vt qui viginti annorum est hypodiaconus creari pos-		Ne intra septimum ætatis annum sponsalia incantur:	
sit	75	neque ante decimum quintum maribus aut deci-	
*De pœna falsum testimonium dicentium sacerdo-		mum tertium fœminis matrimoniū consecratur	109
tum	76	Vt mulier soluto matrimonio dotē suam proptérque	
*De falsariorum pœna	77	nuptias donationem, & reliquam omnem mariti	
*Ne amplius senatus consulta fiant	78	substantiam in commentarium conscribat, ac eo	
*De pœna sacerdotis diaconi aut hypodiaconi, si post		prolato refarciri sibi postulet, si quid damni in re-	
assumptum ordinem mulieri in matrimonium iun-		bus suis à marito se passam dicat: citra commenta-	
gatur	79	rium autem euidentemque probationem nihil pe-	
Vt purpuræ segmenta & particulæ in publicis mer-		tat aut petendo accipiat	110
moniis sint	80	Vt si vxor mente capiatur, idque neque dolo mariti,	
*Ne ex auro & pretiosis lapillis quicquam confieri in		neque ipso conscio, aliorum maleficio fiat, & ultra	
vniversum nefas sit	81	tres annos id malum duret: matrimonium dirima-	
De testamento resignato	82	tur, alteramque vxorem ducere marito liceat	111
*Vt ad trientes vsuras pecunia licitè mutuetur	83	Vt si maritus per matrimoniij tempus in furorem inci-	
Vt negotiari, ædificare, muneraque accipere, vrbis ma-		dat, intra quinquennium matrimonium solui ne-	
gistratibus liceat	84	queat: eo autem elapso, si furor eum adhuc occu-	
Vt patres qui nuptias non iterant, vnus liberorū por-		pet, solui possit	112
tionem capiant	85	Vt quemadmodum in aliis structuris lege cautum est:	
*De pœna episcoporum, sacerdotum & clericorum,		ita etiam subdialium ambalacrorum structura, quæ	
qui se aduocationibus, sponsionibus, redempturis,		solaria appellantur decem pedibus à vicinorum æ-	
alissve similibus dedunt	86	dificiis distent	113

INDEX

INDEX CONSTITVTIO-

NVM IMPERIALIVM AB ENIMVNDQ

BONEFIDO COLLECTARVM.

Heraclij.

De fide 1
De Iudæis 4
De foro competenti episcoporum, &
clericorum, & monachorum 3

Leonis Ilzonomachi.

De Hebræis & Montanis 1
De patrimoniis templorum vrbis Romæ, & de capita
tione infantium 2
De duabus filiis præstandis prouinciarum admini-
stratoribus 3

Constantini Caballini.

De reliquiis & intercessione sanctorum 1

Nicephori.

De militia inopum, de chartiatico, & fumario, & nau-
cleris, & inuentione thesauri, & aliis quibusdam 1
De vsura 2
De vasis sacris & rebus ecclesiasticis 3

Leonis Armenij.

De præfecto pœnam adultero non interrogante 1

Theophili.

De imaginibus 1
De expulsionem monachorum 2
De connubio Persarum cum Romanis 3
De tonsura capillorum 4
De raptu equi 4

Basilij.

De iudicibus, & foris quibusdam : & de pauperibus
lites habentibus 1
De notis numerorum 2

Leonis & Alexandri.

De iudicibus 1

Constantini Porphyrogenneta.

De rebellibus & seditiosis anathemate feriendis 1
De polygamis 2

Eiusdem.

Nouella secunda constitutio, De voluntariis homici-
dis, suscipiens quidem eos præter vim prioris, per
commiserationem: damnans autem perpetuo exilio
& bonorum spoliatioe 1
De laicis qui intestati moriuntur absque liberis 2

Romani Senioris.

De prædiorum acquisitione 1
De rescindenda venditione 2
De prælatione 3

Nicephori Phoca.

De tetartero quod est numismatis genus 1
De eodem 2
De prælatione 3
Ne ecclesiæ prædiis locupletentur, & ne sine sententia
Principis episcopus creetur 4
Ne de nouo construatur monasterium, aut venerabilis
alia domus 5

Basilij Porphyrogenneta.

De possessione ecclesiarum & venerabilium domo-
rum 1
De allelengyo communis census pensitorum 2
De prædiis potentiorum 3
De præscriptione xl. annorum 4

Romani Argjri.

De hereditu magnæ ecclesiæ, & de allelengyo 1

Zoa.

De magistratibus non vendendis 1

Michaelis.

De prætorio & velamine capitis, & de publicis curato
ribus 1

Isaacij Comneni.

De canonico, & consuetudinibus quæ dantur pro ordi
natione 1

Michaelis.

De prælatione in antichresi 1

Nicephori Botaniata.

De solutione matrimonij ob furorem coniugis 1
De releuatione fiscalium debitorum 2

Alexij Comneni.

De ætate ineuntium officia 1
De nuptiis amitæ & fratris filiz cum filio fratris & pa-
truo 2
De sponsalibus Nouella celebrandi imperatoris domi-
ni Alexij Comneni, emissâ mense Iulio indictionis
septimæ anni [ab orbe condito] 692 3
De solutione sponsalium 4

Index Constit. Imperialium.

De charthophylace	5
De doctoribus	6
De electis ad Orientales ecclesias	7
De erigendi episcoparibus in metropoles	8
De oblationibus & aliis ecclesiasticis iuribus	9
De foro clericorum & de iudice per rescriptum prohibito causam ad se transmissam disceptare	10

Manuelis Comneni sue Emanuelis.

De executoribus testamentorum	1
De feriis	2
De synodica subnotatione patriarchæ duce de nuptiis septimi gradus cognationis	3
De decisione Sisini de nuptiis duorum fratrum cum duabus consobrinis	4
De nuptiis cum duabus sobrinis	5
De sententiis iudicum	6
Ne morientium episcoporum diripiantur bona ad exactoribus	7
De homicidis voluntariis	8
Vt ecclesiarum & monasteriorum quæ sunt ab urbem immobilia intacta sint à manu fisci	9
De immobilibus magnæ ecclesiæ	10
De immobilibus omnium quæ ubiq; sunt ecclesiarum ad possessionem immobilium	11
De citatione absentium	12
De tonsura mulierum degere volentium in monaste-	

rio, post trimestre facta	13
De foro Iudæorum	14

Alexij Comneni secundi.

Ne monasterio prædia describantur	1
-----------------------------------	---

Isaacij Angeli.

De metropolitanis reuocantibus ad se pertinere episcopos iure metropolis aut archiepiscopatus honoratas	1
De nuptiis septimi gradus	2
Subnotatio inc. vii Imperatoris D. Isaacij Angeli, vt tondeantur electorum pontificum vxores, facta die 20. mensis Septembris 4. Indict. 5.	3

Ioannis Duca.

De vestibus	1
-------------	---

Michaelis Paleologi.

De primatu & appellatione & commemoratione Papæ Romæ.	1
---	---

Incerti imperatoris.

De episcopatibus detentis à laicis	1
------------------------------------	---

IN NOMINE

Novellæ non glossatæ

De canonico & consuetudinibus quæ dantur pro ordi-	
natione	144
De solutione matrimonij ob iuramento coniugum	145
De relaxatione filiorum d. pitorum	147
De solutione matrimonij ob iuramento coniugum	149
De relaxatione filiorum d. pitorum	150
De solutione matrimonij ob iuramento coniugum	151
De relaxatione filiorum d. pitorum	152
De solutione matrimonij ob iuramento coniugum	153
De relaxatione filiorum d. pitorum	154
De solutione matrimonij ob iuramento coniugum	155
De relaxatione filiorum d. pitorum	156
De solutione matrimonij ob iuramento coniugum	157
De relaxatione filiorum d. pitorum	158
De solutione matrimonij ob iuramento coniugum	159
De relaxatione filiorum d. pitorum	160
De solutione matrimonij ob iuramento coniugum	161
De relaxatione filiorum d. pitorum	162
De solutione matrimonij ob iuramento coniugum	163
De relaxatione filiorum d. pitorum	164
De solutione matrimonij ob iuramento coniugum	165
De relaxatione filiorum d. pitorum	166
De solutione matrimonij ob iuramento coniugum	167
De relaxatione filiorum d. pitorum	168
De solutione matrimonij ob iuramento coniugum	169
De relaxatione filiorum d. pitorum	170
De solutione matrimonij ob iuramento coniugum	171
De relaxatione filiorum d. pitorum	172
De solutione matrimonij ob iuramento coniugum	173
De relaxatione filiorum d. pitorum	174
De solutione matrimonij ob iuramento coniugum	175
De relaxatione filiorum d. pitorum	176
De solutione matrimonij ob iuramento coniugum	177
De relaxatione filiorum d. pitorum	178
De solutione matrimonij ob iuramento coniugum	179
De relaxatione filiorum d. pitorum	180
De solutione matrimonij ob iuramento coniugum	181
De relaxatione filiorum d. pitorum	182
De solutione matrimonij ob iuramento coniugum	183
De relaxatione filiorum d. pitorum	184
De solutione matrimonij ob iuramento coniugum	185
De relaxatione filiorum d. pitorum	186
De solutione matrimonij ob iuramento coniugum	187
De relaxatione filiorum d. pitorum	188
De solutione matrimonij ob iuramento coniugum	189
De relaxatione filiorum d. pitorum	190
De solutione matrimonij ob iuramento coniugum	191
De relaxatione filiorum d. pitorum	192
De solutione matrimonij ob iuramento coniugum	193
De relaxatione filiorum d. pitorum	194
De solutione matrimonij ob iuramento coniugum	195
De relaxatione filiorum d. pitorum	196
De solutione matrimonij ob iuramento coniugum	197
De relaxatione filiorum d. pitorum	198
De solutione matrimonij ob iuramento coniugum	199
De relaxatione filiorum d. pitorum	200

quod iustus est facere recusat, ἀλλ' ἀρνούμενος τὴν τιμὴν καὶ τὴν κατασκευὴν τοῦ καλοῦ. *sed dum*
 ἀλλὰ ἀρνούμενος, &c. Scrimg. *sed dum* legatario potum facit, *Imb. an.*
 b qui numerandus est ab admonitione & conuentione iudicis, non ab additione: post
 condemnationem mense quarto. c. 4. j. eo. c. putā filius, parens, mater, frater.
 d Poena heredis proximi cessantis voluntatem defuncti adimplere. e Quod here-
 di contumaci decreuit, reliquis non contumacibus adcreuit. f Ius adcrecenti sit
 secundum partes institutionis. g pro parte hereditaria. l. unic. §. 8. s. 10. c. de caduc.
 toll. de qua v. l. 10. ff. de leg. 3. In persona tamen filii cessat hæc iudicatio l. 1. §. 18. ff. de
 legat. h Gradus succedentium ex testamento l. 2. §. 17. ff. de fideicom. lib. 1.
 i l. unic. §. 14. c. de caduc. toll. k Fideicommissarius & legatarius vniuersales, præfe-
 runt singularibus. l Fideicommissarius, & legatarius, qui maiorem partem hæ-
 bēt, similes sunt heredi. l. 5. in fin. ff. quod cum eo. l. 4. in fin. ff. de bon. lib. Hinc colligitur,
 Filium cui fideicommissum vniuersale relictum sit, non posse dicere testamentum nul-
 lum, quia de re alibi dicam plenius. m adde §. 7. Inst. de fideic. lib. 1.

a Ordo scripturæ seruandus. d. §. 17. Quid si ordo nō appareat? An forte res dirimetur? An potius meritum cuiusque ratio habebitur? An potius incertitudinis, aut æqualitatis ratione omnes simul admittentur? quod & mihi post Bartolum & Angelum videtur. b Ab ordine igitur denominationis ascendendum ad conjecturam amoris: ut qui priore loco nominatus erit, præsumatur magis dilectus à testatore.

c hoc est, quoties moriens certis personis quid ex suis bonis relinqueret cogitatur, quod accidit parentibus, liberis, fratribus (persona turpi instituta) & libertis.

d Pœna extranei hæredis contumacis.

e Substitutus præfertur cohæredi defuncti.

f Danda est opera, ne quis sine successore moriatur. §. 1. in ff. de bon. poss. Interit enim defunctorum habere successores l. 6. ff. de interog.

g Iustè exheredatis liberis, extraneis etiā præfertur: & merito. Nā si vis tueri voluntatem, exheredari non sunt admittendi contra defuncti voluntatem. Hinc sequitur, exheredatos, nō censeri numero legitimorum aut extraneorum: legitimum, quia exheredatione amiserunt suorum nomen l. 20. §. 1. ff. contr. tab. l. 1. §. 10. ff. de suu. Extraneorum, quia extranei nō veniunt contra voluntatem defuncti, constitutionis beneficio, & ita, Peior est exheredationum, quam extraneorum conditio.

h omnes, scopus seu finis.

i quod adeo verum est, ut legata ius vniuersum, hæredem instituto non implente voluntatem defuncti, præferatur reliquis agnatis defuncti. §. 1. ff. de her. inst. de her. inst.

k Quod aufertur hæredi proximo non instituto, non deferretur statim ad fidei-

commissarios. Defertur primò ad continui-

acis substitutos. §. 3. supra eodem. Iis deficientibus, ad contumacis cohæredes,

tum ad fideicommissarios. Ab his, ad legatarios, deinde ad manumissos testamento: tandem ad hæredes ab intestato. post hæc ad extraneos libertatis conseruanda causa l. ult. ff. de testam. Postremò ad fidei-

commissarios. l. 1. ff. de testam. Postremò ad fidei-

commissarios. l. 1. ff. de testam. Postremò ad fidei-

commissarios. l. 1. ff. de testam. Postremò ad fidei-

commissarios. l. 1. ff. de testam. Postremò ad fidei-

commissarios. l. 1. ff. de testam. Postremò ad fidei-

commissarios. l. 1. ff. de testam. Postremò ad fidei-

commissarios. l. 1. ff. de testam. Postremò ad fidei-

commissarios. l. 1. ff. de testam. Postremò ad fidei-

commissarios. l. 1. ff. de testam. Postremò ad fidei-

commissarios. l. 1. ff. de testam. Postremò ad fidei-

commissarios. l. 1. ff. de testam. Postremò ad fidei-

commissarios. l. 1. ff. de testam. Postremò ad fidei-

commissarios. l. 1. ff. de testam. Postremò ad fidei-

commissarios. l. 1. ff. de testam. Postremò ad fidei-

commissarios. l. 1. ff. de testam. Postremò ad fidei-

commissarios. l. 1. ff. de testam. Postremò ad fidei-

commissarios. l. 1. ff. de testam. Postremò ad fidei-

commissarios. l. 1. ff. de testam. Postremò ad fidei-

commissarios. l. 1. ff. de testam. Postremò ad fidei-

commissarios. l. 1. ff. de testam. Postremò ad fidei-

commissarios. l. 1. ff. de testam. Postremò ad fidei-

commissarios. l. 1. ff. de testam. Postremò ad fidei-

commissarios. l. 1. ff. de testam. Postremò ad fidei-

commissarios. l. 1. ff. de testam. Postremò ad fidei-

commissarios. l. 1. ff. de testam. Postremò ad fidei-

commissarios. l. 1. ff. de testam. Postremò ad fidei-

commissarios. l. 1. ff. de testam. Postremò ad fidei-

commissarios. l. 1. ff. de testam. Postremò ad fidei-

commissarios. l. 1. ff. de testam. Postremò ad fidei-

commissarios. l. 1. ff. de testam. Postremò ad fidei-

commissarios. l. 1. ff. de testam. Postremò ad fidei-

commissarios. l. 1. ff. de testam. Postremò ad fidei-

commissarios. l. 1. ff. de testam. Postremò ad fidei-

commissarios. l. 1. ff. de testam. Postremò ad fidei-

commissarios. l. 1. ff. de testam. Postremò ad fidei-

commissarios. l. 1. ff. de testam. Postremò ad fidei-

commissarios. l. 1. ff. de testam. Postremò ad fidei-

commissarios. l. 1. ff. de testam. Postremò ad fidei-

commissarios. l. 1. ff. de testam. Postremò ad fidei-

commissarios. l. 1. ff. de testam. Postremò ad fidei-

commissarios. l. 1. ff. de testam. Postremò ad fidei-

commissarios. l. 1. ff. de testam. Postremò ad fidei-

commissarios. l. 1. ff. de testam. Postremò ad fidei-

commissarios. l. 1. ff. de testam. Postremò ad fidei-

commissarios. l. 1. ff. de testam. Postremò ad fidei-

commissarios. l. 1. ff. de testam. Postremò ad fidei-

commissarios. l. 1. ff. de testam. Postremò ad fidei-

commissarios. l. 1. ff. de testam. Postremò ad fidei-

commissarios. l. 1. ff. de testam. Postremò ad fidei-

commissarios. l. 1. ff. de testam. Postremò ad fidei-

commissarios. l. 1. ff. de testam. Postremò ad fidei-

sint rei atque negotio, cui testimonium ferunt, quod tamen Accursius huc velle videtur. Magis est itaque, testes idoneos finiri iudicis arbitrio. l. 1. in ff. de iure delib. e Licet in orbem inuentario conficiendo sufficiant l. 32. (de epis. Nouel. 13. in ff. de f. Placet quod ab Accursio hic additur, inuentarium posse fieri etiam non vno contextu (tamen si testamentum vno contextu fiat). l. ult. §. fin. autem. C. de iure delib. et tamen eundem tabellionem ad finem vique adhibendum. Accursius hic, nisi forte aliquod impedimentum superueniat. ut notatur in e. quoniam. extra de probat.

is qui sub nobis, neque qui nunc solum sunt hominibus, sed omni etiam post hoc currenti tempore legem ponimus.

CAP. II.

De lege Falcidia & Inuentario.

Hinc nobis ingressa est cura & quædam consideratio Falcidiæ legis, quæ etiam inuitis testatoribus, si extendantur res per legata, præbet etiam retinere hæredes quantum eis impleat quartam substantiæ. Et hic enim repugnare quidam videntur voluntati deficientis, & incumbere legi talia permittenti. Sancimus igitur (quoniam tuenda nobis ubique est deficientium voluntas) hæredes, si voluerint hac utilitate potiri, puram seruare legis potestatem: & non per ea quæ forte subripiunt aut malignantur, introducere pertentent Falcidiam: cum utique, si nihil malignati essent, non fortè competeret. 1. ¶ Fieri igitur inuentarium ab hærede metuentes ne forte non habeat post debita & legata Falcidiam, secundum modum & tempora, per quæ dudum sancimus, quando homines excepimus ex damno rerum suarum, in additionibus statuente onera vique ad substantiæ relictæ mensuram: illo adiecto solo, ut oporteat huiusmodi hæredem, qui non creditorem solum, sed etiam legatarios & fideicommissarios veretur, & metuit nō damnicari solum, sed etiam non lucrari, conuocare omnes legatarios & fideicommissarios, quantumque in eadem ciuitate sunt constituti, aut quosdam pro eis agentes, si forte personarum natura, aut dignitas, aut qualitas, aut ætas, aut quælibet necessitas facultatem eis non dat, ad inuentarij præsentiam. Si verò absunt aliqui, interesse testes in ipsa ciuitate fide dignos, & possidentes substantiam, & optimæ opinionis existentes, non minus tres (tabularii enim solis, quantum ad hoc competit, non credimus) coram quibus conuenit fieri inuentarium: ita ut superuenientibus legatariis, & querentibus forsitan subreptum aliquid rerum, aut non manifestatum: licentia sit non solum per seruorum examinationem causam querere, nam etiam hoc præbimus per prolatam dudum à nobis in seruilibus examinationibus obseruationem sed etiam per iusiurandum hæredis, & iusiurandum testium dicentium se & affuisse iis quæ gesta sunt, & vidisse quæ tunc agebantur, & in nullo conficere esse factæ ab hærede malignitatis: sicque in iis quæ relictæ sunt à testatore, inuenire veritatem: nisi forte præsentem legatarij omnes aut quidam constitutione sibi præmissa noluerint venire, nec adesse inuentario: tunc enim licentia erit hæredi etiam non aduenientibus legatariis contentum esse testium præsentia, & facere descriptionem repositam etiam sic legatariis & iureiurandum hæredis, & seruorum examinatione, & his omnibus obseruatis habere ex Falcidia præsidium. Sic enim non videbimur neque legem ita hætenus approbatam minuire, neque iniustitiam facere morienti. Si enim omnino quidem sibi vult aliquos fieri hæredes, & habere quandam consolationem ex sua successione, & arbitratur sufficientem se habere substantiam, non tamen hoc causæ veritas ostendit: certum est, quia non hæc contrarietas erit sententiæ morientis, sed ignorantie puritas illius. 2. ¶ Si verò non fecerit inuentarium secundum hanc figuram, sicut prædiximus, non retinebit Falcidiam: sed complebit legatarios & fideicommissarios: licet puram substantiæ morientis transcendat mensuram legatorum datio. Et hoc dicimus non nostram minuente legem quam posuimus, ut nihil de proprio damnicentur hæredes creditoribus: sed dabit eis pœnam exactio suæ malignitatis, cur transgesserit leges ex quibus cautè omnia agens, nihil poterat damnicari, sed ex diuerso etiam, quæ sunt ex Falcidia lege, lucrari. Hæc autem dicimus: ubi errans testator de sua substantia hoc egit: aut fortè cum debuisset etiam ampliorem quantitatem hæredi relinquere, pro minore disposuit. etenim etiam hoc errantis sententiæ est, & non puræ & integræ designationis. Si verò expressim designauerit non velle hæredem retinere Falcidiam: necessarium est testatoris valere sententiā, & aut volentem cum parere testatori, forsitan etiam quædam iustè & piè relinquenti: lucrum non in percipiendo, sed solummodo piè agendo habentem: & non vni extraneum vti Falcidia. Inuito testatore, legi Falcidiæ locus nō est, quod olim esse non poterat. l. 55. ff. de leg. 1. hoc est, olim Falcidia detrahi non poterat, contra voluntatem testatoris, nisi de libertate agebatur. l. 33. ff. ad leg. Falc. l. 6. ff. de fideicom. liberr. nisi principes id permisissent. l. 39. in ff. ad Trebel. nisi non hæredes, sed legatarij ac fideicommissarij vti Falcidia prohibebantur. solebant enim huiusmodi personæ acceri à Falcidia l. 32. in ff. l. 47. in ff. ad leg. Falc. vide Cuiac. hic. An quartæ deductio prohiberi possit à testatore, vide apud Horomanum consil. 1. p. Ratio, propter quam cuique conceditur vetare Falcidiam. Hodie sanè Falcidia prohiberi expressè potest, ab eo qui scit veram sui patrimonij æstimationem. Auth. sed cum testator. C. ad l. Falc. Idque testantur cōmuniter Doctores, ut testatur Bolognetus Rubr. ad l. Falc. nu. 48. Ratio autem ea est. Olim hærede repudiante, testamenta infamabantur. Hodie, si hæres repudiat, propter Falcidiam prohibitionem, testamentum non vitatur, cum hæreditas deferatur reliquis in testamento scriptis, siue legatarij sint, siue fideicommissarij, & illorum additione testamentum confirmatur. Quidnum tacite prohiberi Falcidia potest? Sic sanè, puta hia verbis, legata integra solui ac præstari volo. Gloss. in l. decem. in ff. de fideicom. liberr. hinc determinatione legata præstari volo: vel ita, Executores mei capiat vel distribuant vique ad integram solutionem legatorum: vel, legata pleno iure restitui volo. Quod vltimū tamen multi nō admittunt. v. Mant. 9. de consil. vlt. volun. vlt. Graff. lib. sent. §. Falc. quæst. 10. II.

deri

a *ἀντιπροσώπου*
quod nō signi-
ficat repudiare,
sed abire ab hæ-
reditate.

b Qui sciens vi-
res patrimonij,
solida quibuscū-
legata cœpit so-
luere, & reli-
quis quoque in-
tegra debet so-
luere: quasi pri-
ma solutione
amplecti videa-
tur in omnibus
iudicium defū-
cti: quod dero-
gat legi 6, §. ult.
C. ad l. Falc. Ita-
que minuitur
valde potestas
legis Falcidie, re-
spectu extra-
neorum: *ὡς ἰσ-
γε*: eripitur e-
nim hæredi nō
implenti volun-
tatem defuncti,
inventarij non
facienti, ei, qui
iussus est ea nō
viti: ei, qui cœpit
quibuscūdam in-
tegra legata so-
luere.

c l. 6. C. ad l.

Falc.

d nō ab adicio-
ne hereditatis,
non a condem-
natione, sed a
conventionione iu-
dicis, idque no-
men *καταμνη-
στῆς* indicat.

e *ἀντιπρῶτος*

f Testamentū
aut scriptum,
aut nuncupati-
um.

g *ἰδὲ καὶ τὸν ὁρ-
σῶν* opponit
Græci, ut & hic
ἐπαρκῶς, i.e.
ἐπαρκῶς, *βασιλ-
κῶς*, qua de re di-
xi in Nomen-
clatore meo

Harmenopoli:
h hoc vult, Te-
neri militē ob-
sequi defuncti
voluntati. Cuius-
cuius putat, O-
missionem inuen-
tarij eum non
obligari ad sol-
vendum æs alie-
num l. ult. m. ff. de
iure delicti: nec
ad solida lega-
ta, quin, ei igno-
scendum, si i-
gnorantia legis
Falcidie, quibus-
dam soluit inte-
gra legata.

i *βασιλικῶς*, Cæ-
sarianus, officialis
Cæsaris, qui ab
Hieronymo Pa-
latinus.

k *μετὰ πόλεως*
ἄρρεν aut præ-
fides provincia-
rum, qui in me-
tropoli provin-
ciæ habitabant.

Vires enim pto
metropoli ac-
cipitur l. 2. ff. ex
qui. caus. maior.
l. 4. §. 9. ff. de dā-
no.

l sensus est, Ma-
tres secundo
nubentes, ho-
die nō posse e-
ligere unum ex
liberis, eique
vni largiri com-
moda donatio-
nis à marito ac-
ceptæ propter
nuptias: sed ea
omnia servari.

deri sine lucro huiusmodi esse hereditatem: aut si parere
noluerit, eum quidem recedere a huiusmodi institutio-
ne, locum verò fieri (sicut dudum prædiximus) substitutis, &
coheredibus, & fideicommissariis, & legatariis, & servis &
iis qui ab intestato sunt, & aliis secundum prius à nobis in-
ventam in talibus viam.

C. A. P. III.

De legatorum exequatione

Non autem dabimus licentiam hæredi, mensuram sub-
stantiæ subtiliter agnoscendi, soluere quidem mox ab
initio quibuscūdam integra legata, & ad plenum sententiam
testatoris servare, (quod etiam præcedenti nos dicunt consti-
tutiones) ab aliquibus autem retinere velle: neque ex
parte quidem complere testatoris sententiam, ex parte ve-
rò eam minuire: sed omnino non erantem circa substantiæ
quantitatem, sed agnoscendam & mox sequentem senten-
tiam testatoris, per omnia eam sequi, & non ad peiora pec-
nitere. neque enim hoc erit pure sequentis hæredis. Sed
neque concedimus eis ab initio scientibus quidem, & in-
cautè soluentibus, postea lites percipientibus inferre, & re-
cipere velle. ab eis quodcumque contigerit exoluere eos.
Oportet enim ante actionem cogitare, & agere, & non co-
gitantem rectè, deinde transferri ad indeuotionem: nisi forte
iusta quædam causa hoc introduxerit, inopinabili quodam
hære alieno apparente, quod minuat substantiam, & locum
receptioni faciat.

C. A. P. IIII.

Ut legata intra annum modis omnibus
præstentur.

Illud quoque prospeximus, ne tempus fiat longum in ta-
libus questionibus. Nulla enim talium questionum aut
litium transcendere anni tempus sancimus: necessitatem
imponentes omnino intra annum post aditionem & legata
solui & quæ à testatore sunt relicta, compleri, secundum sui
naturam, & omnia agi quæcumque prius ediximus. Initium
autem anno damus, sicut prius iam diximus, admonitione
ex iudiciali decreto. Anno enim per culpam hæredis trans-
acto, tunc ille quidem cadat relictis, alij verò ad hæc venient,
quos prius vocauimus. 1. Pupillis autem & minoribus
ætate, nihil nostra præiudicat lex. Est enim eis, si quidem
etiam secundum dictas à nobis causas laudantur, duplex
quoddam subsidium: & per restitutiones, & per viam con-
tra negligentes tutores vel curatores. Non autem excipi-
mus à lege neque patronatus successiones: & ibi enim legi-
tima eis seruata parte, quam nos definiuimus, quicquid vi-
tra hanc eis relictum fuerit, & aliquid à libertis petiti fue-
rint, illi complere deinde noluerint: hunc ordinem tenere
sancimus, quem inchoantes sacram nostram hanc consti-
tutionem diximus, ita ut legalis quidem pars maneat apud
eos pura talibus: reliqua verò veniat secundum viam à no-
bis nunc apertam in talibus: maxime quoniam in ipsa de iure
patronatus posita à nobis constitutione, ad similitudinem
penè ingenuorum, etiam libertinitates ordinauimus. 2. Quia
verò duplex est testamentorum modus, aut in scriptam delatus
dispositionem, aut in non scriptam volūtatem: hæc omnia ob-
tinere similiter, & secundum æquā observationem, & in non
scriptis testamentis, & in omni vltima voluntate sancimus,
& in omni persona, siue priuata, siue militari, siue sacerdotali,
siue Imperiali, siue alterius cuiuslibet. Communem namque
omnibus hominibus hanc legem ponimus.

EPILOGVS.

Hæc nos, ut communiter omnibus profint hominibus,
scripsimus: quatenus & viucentes relictis potiantur, & defi-
cientes cum securitate moriantur: scientes quia lex etiam
sepultis administrabit: & quæcumque illi disposuerint, ad
effectum ipsa perducet. 1. Quamobrem (quoniam com-
munis hæc utilitas omnibus est hominibus) fiant quidem
à tua eminentia hinc præcepta cunctis declarantia legis
virtutem: dirigant autem & per prouincias in omnibus
gentibus quæ dudum fuerant, & nunc à Deo per nos sunt
adiecta principatui Romanorum. Metropolitani vero
iudices hæc fumentes (sicut dudum sancitum à nobis est)
vnicuique dirigant ciuitati: nullusque manebit non au-
diens legem, quæ neque in paupertate viuere, neque mori
in anxietate permittit. Data Kalen. Ian. Constant. Flauio Bi-
lisario viro clarissimo consule, Indictione decima tertia.

DE NON ELIGENDO SECVN-
DO NVBENTES MVLIERES: ET ALIE-
natione & lucro antenuptialis donatio-
nis: & de successione filijs suis

Tit. II.

NOVELLA CONSTIT. II.

Imperator Iustinianus Augustus Hermogeni glorios.
magistro sacrorum officiorum, excon-
sule & patrio.

P. R. A. E. F. A. T. I. O.

Tante nos legislatoribus Romanis continuam
legislationis occasionem emergentium causa-
rum dabat varietas, & nos omnem partem legi-
lationis ornantes, reipublicæ cunctam penè co-
rectionem, aliquando quidem pro egentium interpellatio-
nibus, aliquando verò in iudicialibus questionibus celebra-
uimus: quales est quod etiam nunc emergens ad hanc nos vo-
cauit legem. 1. Gregoria enim supplicauit, dicens, habuisse
se dudum virum, & duos fecisse filios, masculum & fe-
minam, & extitisse quidem maritum: plurimum verò à
filio experta fauorem, existimauit oportere, ne relinqueret
eum sine remuneratione, nec extra competentem honorem
dimitteret. Igitur antenuptialium donationem, licet non
veniens ad secundas nuptias, tamen restituit, & dedit filio: qui
tamen non viuens ei permansit, sed abiit ex hominibus
antequam ad secundas venire velle nuptias mater: & lex tã
antiqua quam nostra vocauit ambas & filiam & matrem
ad nuptiarum successionem. Et si quidem in prioribus mater
nuptiis permansisset, nullam quaestio fuerat: sed illa quidem
ad virum descendit secundum, vniuersum qui fuerat om-
nem habens antenuptialis donationis (sic enim eam etiam
omnem donauit, ut usus quidem apud eam remaneret,
proprietas autem fieret apud filium) omnem verò proprie-
tatem filia percipere minabatur, non secundum quantum
hæres erat fratri, sed secundum quantum pater dederat ma-
tri, dicens nullam fiduciam habere matrem ad secundas vo-
ta in grantem proprietatem habere donationis quacunque
ratione, verum mater nequaquam hoc antenuptiale esse
se donationem omnino affirmabat, sed permixtam iam re-
bus filij, & tantquam hereditatis, non adhuc tantquam do-
nationis existens, competere ei lex viciariū & proprie-
tatem & usum habere. Et non solum hoc dubitabatur, sed
etiam de ipsa hereditate fratris contra eam filia reluctaba-
tur, matre quidem petente eius hereditatem pro media
parte, secundum quam eam nos ad hereditatem filij voca-
uimus vna existente sorore, alij verò filio, cum ea
vocata: filia verò obtinere hereditatem fratris valde forti-
ter ex prioribus sanctionibus insistente, & dicente quia ma-
ter, si quidem ad secundas nuptias non venisset, rectè vni-
dicaret hereditatem filij: venientem verò ad virum alte-
rum, omnino priuari iis, quæ ex paterna substantia filius ac-
quisiuit: quia si post secundas nuptias filius mortuus esset,
vndeunque acquisita esset ei substantia, ipsa esset domi-
na: hæc constitutionibus ambabus volentibus, quæ talia
decernit: mater quidem valde crudeliter habere constitu-
tiones illas, & indignas clementia nostrorum temporum
affirmabat. verumtamen vna est à nobis posita constitutio-
ne, dicens hanc non subdi constitutionibus prioribus, at-
que matres quidem nondum ad virum secundum venien-
tes, cum filius vocari: quæ verò secundis copulantur nu-
ptiis, nequaquam. hic autem etiam aliquid adesse peregrini-
um: se enim in filium largitatem conferentem occasione
electionis, rursus de donatione potius recepisse, videri,
quàm sic simpliciter lucrum irrationabile habere. Hæc nos
dum perferentes, & omnem talium electionum & hære-
ditatum contemplationem considerantes oportere cœdidi-
mus: communem super his scribere legem, secundum quam
& præsens quaestio suscepit terminum.

C. A. P. I.

De electione sublatâ.

Prospeximus itaque non confusum hoc electionibus
indiscretumque relinquere, sed huiusmodi dare ordinem
causæ: matre semel ad secundas nuptias veniente, lucrum
mox omnium filiorum proprietatem antenuptialis fieri
donationis: & nullam esse licentiam matri alios quidem fi-
liorum eligere, alios autem exhonorare: quoniam omnibus
simul secundis nuptiis fecit iniuriam, quapropter & in præ-
senti proprietatem antenuptialis donationis tota ad filiam ve-
niat: vsu apud matrem donec adiuuet, seruando, & secundum
nostram constitutionem, (si quidem mater præmoriatur)
filia tota antenuptialis donatio competat. si verò filia, ma-
neret quidem apud matrem lucrum ex pacto non existen-
tium filiorum, reliquum verò erit filij, & moriens hoc
transmitteret ad suos hæredes, qui ex legē vocatur.

C. A. P. II.

De alienatione dotis aut propter nuptias do-
nationis extraneæ factæ.

Hoc autem quod fit, quidem semper, expressum verò
nondum lege determinatum est: hoc ad melius incre-
mentum, & interpositionem damus huic legi. nam si non
filio forte, sed alicui extraneo mater adhuc secundas non
experta nuptias, partem quandam antenuptialis donatio-
nis, aut aliquam rem ex ea, vel totam donet, aut per alium
forte alienet modum, deinde ad maritum veniat secundum
palam est, quia superuenientibus secundis nuptiis aliena-
tio euacuatur. nec hoc omnibus modis, sed in suspensio &
a. ij.

da esse liberti
communibus.
Olim, id matrem
secundo nubentem
permissum e-
rat l. 2. §. 1. m. f. pr.
C. de secund. nup.
adde Iulianum
Patricium con-
stit. 2.

m *ὡς ἰσχυρῶς*.
Matris 4. Om-
nes quas ha-
buit, Fabiane,
Lycoris amicas
extulit: & ego
coningem ex-
tuli. & 3. Extulit,
inquit, uxorem.
n Mater non
transiens ad se-
cunda vota, fi-
lio minori suc-
cedit ab in-
testato, cū eis fra-
tribus. (Sototi-
bus.)
o Donare pos-
sumus proprie-
tatem bonorū
relictio vsutu-
arij. vide Rolan-
dum à l. aide. c.
consil. 65, nume-
ro. 1. & 6. Clarus
libro. 5. sentent. 3.
donatio, questione
19. n. f.
p. i. non ex se-
missile.
q. i. integram.

r id est, quæ
nondum ad vi-
rum secundum
venierunt.

s nota regu-
lam.
t cap. 4. sed.

u hinc sumpta
est pars authen-
tica, Sed & si
qm. C. de sacros.
celles.
x Novella. 22. c.
20. §. 17.
y. Novel. 2. c.
26.

a d. Nou. 22. c. 22.

b Nouel. 22. c. 3
l. i. c. de secund.
nupt.c Hinc sumpta
est Authentica,
ex testamē-
to Co. d. secund.
nupt.d Nouel. 22. cap.
46.e d. c. 46.
f l. i. s. n. l. c. de
secund. nupt.g l. i. c. ad se.
Terull.h Mater cum
fratribus defun-
cti, defuncto suc-
cedit ab intesta-
to.i Primæ nuptiæ,
non procul à
virginitate. An-
tiquum illud
fuit, Primas ho-
norari, quas
ideo Nazianze-
nus vocauito Quod ius pa-
tri competit in
liberorum suc-
cessionem, idem
matribus com-
petit.

alienatio & euacuatio manet. nam si manserint superstitēs filij, euacuabitur omnino quod factum est: lege proprietate antenuptialis donationis ad filios deducende, & non respiciente mulierem, si quid egerit in laesionem filiorum. Si verò pramoriatur^a omnes matris filij, erit contractus firmus non in totum, sed secundum pactum non existentium filiorum, quod nos introduximus primū, & statimus nuper de hoc scribentes legem. Et secundum quandam quidem partem erit contractus firmus, secundum quandam verò infirmus apparebit: hoc est, secundum hoc quidem, quod permanet apud matrem occasione pacti filiorum non existentium, valebit: secundum hoc verò quod transmittitur ad filij successores, infirmus erit: ut si mater sola filio succedēs inueniatur, omnis contractus rursus firmus erit. ¹ Quia verò contra binubos pœna cōmunes & viri sunt & mulieris: ille quidem in dote ad secundas veniens nuptias periculum sustinebit: hæc autem in antenuptiali seu propter nuptias donatione. Et hæc lex in vtraque sit posita persona, hæc & de electione & de alienatione & de lucro sanciens.

CAP. III.

De successione si filius intestatus mortuus fuerit, vel qualiter secundo nubentes ad filiorum hereditatem veniant.

Cum igitur reliquum sit cogitare de hereditatibus filiorum, pro quo etiam præfens est dubitatio: oportere credimus generali lege & præfentem quæstionem dirimere & determinare, & in futuro mouendis omnibus dare definitionem. Et sancimus alias res post antenuptialem donationem ad filios venientes, si quidem filius masculus, aut femina forte testetur, secundum legem venire ad scriptos heredes: hic matre non prohibita scribi à filio hærede: sed etiam contra testamentum ei datis allegationibus, si forte filius eam prætermiserit, aut irrationabiliter exhæredatam fecerit. Si verò intestatus^d decesserit, referamus illius partem si quidem habuerit filios proprios, ad filios venire: si autem non habuerit quidem filios proprios, sit fratrum vocatio & matris vna cum fratribus (secundum quod à nobis sancitum est) ad hereditatem venientis, & eam firmè habentis, siue ad secundas vellet venire nuptias, siue non. Nec enim maiores pœnas aduersus mulieres, quæ ad secundas veniunt nuptias, facimus, neque ex hoc eas ad necessitatem deducimus amarum, & nostrorum temporum indignam, ut metu castarum nuptiarum (licet^e secundæ sunt) ab his quidem abstineant, & descendant ad quædam interdicitas permutationes, & forsan etiam ad feruorum corruptiones: & quoniam non licet legaliter castè vivere, contra leges luxurietur. Nequaquam igitur valere volumus, neque in quinto libro Codicis cognominis nostræ pietatis positam constitutionem^f, decernente de hereditatibus filiorum, quos matres ad secundas nuptias venientes viderunt præbeantes, neque in sexto libro eiusdem conscriptionis sub Titulo^g Terulliani, quæ de mulieribus disputat secundis quidem nuptiis iunctis, ante secundam tamen copulationem filios amittentibus: sed vocetur ad filij hereditatem modis omnibus mater cum^h fratribus & hanc habeat firmè, nihil ex secundis lædenda nuptiis. quod & in subiecta quæstione quæ legem hanc mouit, obtineat, & mater vna cum filia succedat hereditati: aut etiam succedens hanc irrefragabiliter habeat, nihil ex spe secundarum lædenda nuptiarum, sed domina eiusdem hereditatis cum filia absolute consistens. Optimum itaque est, atque laudabile, & dignum oratione, ut mulieres ita se honestè tractent, quatenus quæ semel ad virum venerunt, seruent inuolatum morientum torum, & huiusmodi mulierem & miramur pariter & laudamus, & nonⁱ procul à virginitate ponimus. Sin autem non voluerit, (cum forsitan & iuuenis^k hoc non parlat, nec possit contra^l feruorem^m naturæ resistere) non est torquenda propter hoc: nec interdicienda sunt ei cōmunes leges: sed ad viri alterius veniat nuptias honestè, & omni luxuria abstineat: & fruatur successione filiorum. Sic enim eos adhuc amplius diligeret, & non quasi quosdam odibiles respiceret, præter subdita sic amaris. Sicut enim patres, si ad secundas veniant nuptias, nonⁿ fraudamus filiorum suorum successione, nec quælibet est lex aliquid tale dicens: sic neque matres priuabimus filiorum successione, si matres ad virum veniant secundum, licet ante nuptias secundas aut post secundas filij moriantur. Alioqui ex absurditate legis, licet pramoriatur filij omnes non relinquentes filios aut nepotes, nihilominus supplicium manet: & non succedit eis mater, nec si sine filiis moriantur: sed inhumanè ab eorum expellitur successione, frustra quidem pariens, frustra simul & nutriens, propter legales nuptias subiecta pœnis, & succedent quidem illis aliqui ex longa cognatione: mater autem irrationabiliter expelletur. Quapropter & ipsa succedat filiis: & sicut lex clemens & matris, matres filiis concilians. Colligentes igitur huius legis partes, sancimus, quoniam matrem secundum quod iam dudum diximus, assimilamus^o patri in antenuptiali donatione: & ipsam sustinere quidem pœnas, sicut sustinet pater in dote: in hereditatem autem filiorum

sine tergiversatione veniant & pater & mater secundum subiectas vtrique casus quæstiones. Proinde quod patres habent siue ad secundas venientes nuptias, siue non: hoc etiam matres habeant, voceturque mater ad filij hereditatem, siue iam ad secundas venit nuptias, siue postea veniat. ¹ Antenuptiali verò donatione, ad secundum veniens consortium, neque secundum quantum hæres existeret filij, fruatur: sed hoc filiorum sit solum lucrum, eis à lege datum, & non videatur esse pars hereditatis filij: sed adhuc antenuptialis donationis non abiiciens naturam. Quæ competit tenere etiam circa eas, quæ nunc iam sunt viduatæ mulieres, & propriis successerunt filiis: & quæ non dum ad secundas veniunt nuptias, licet postea veniant. Quod igitur hæc habetur, sic omni tempore sancitur.

CAP. IIII.

De administratione donationis propter nuptias si mulier ad secundas nuptias transferit.

Aliud^p verò quiddam occasione secundò nubentium mulierum & antenuptialis donationis, adicere prioribus bene se habere credimus. Præfens namque constitutionibus præsentibus electionem mulieris, quæ ad secunda vota descendit, si vellet accipere ante nuptias donationem, secundum quod ei permittit pacta, & exponere filius cautionem^q quia moriens hæc restitueret: siue cum non valeret dare cautionem, aut nollet fortè, maneret quidem res apud filios antenuptialis donationis, soluerent autem ei etiam tertiā^r partem centesimæ vsuræ: nos ex quæstionum emergentiū varietate moti, quoniam inuenimur minores in hoc periculum patientes, antenuptiali donatione in pecuniis^s existentibus: & alios aurum quidem non habentes, coactos autem omnia paterna vendere, quatenus exsolueretur antenuptialis donationis debitum, ad eos vtrique secundum legem antenuptiali donatione veniente: propterea iudicauimus oportere hunc dari ordinem causæ, ut si^t quis contulerit res secundum antenuptialem donationem: si quidem omnes immobiles sint, maneat^u hæc usus apud matrem: & ipsa eu colligat, & non respuat: neque exigat filios pro harum æstimatione vsuras: sed & diligentiam earum habeat, sicut lex iubet, vsu quidem existentibus dominis, & custodiat eas secundum leges antiquas filius superstitibus^x: aut si omnes moriatur, secundum nostram legem, in casum quidem non existentium filiorum, matri: reliquum verò filiorum hereditibus conservandum. Si autem omnis fortè consistat in pecuniis, aut aliis mobilibus rebus antenuptialis donationis: tertiā^y vsurarum partem percipientem matrem cum^y cautione iam definita, non exigere à filiis aurum: nisi fortè idonea sit viri substantia, & habeat aurum & argentum & vestem, & quicquid conscriptum fuerit matri. tunc enim electionem matri dabimus, siue voluerit res percipere, & præbere cautionem: siue iustam quam diximus vsuram accipere, & secundum priores leges, & secundum nostram. Si verò permixtæ sint res, & donatio ante nuptias aliud quidem in pecuniis, aliud verò in immobilibus. habeat rebus: immobilia quidem modis omnibus manere apud matrem, ut alimentum habeat inde: porro de mobilibus hæc valere quæ sancimus prius, si essent in rebus mobilibus omnia antenuptialis donationis consistentia.

CAP. V.

De dote scripta & non numerata vel præstita.

Illud^z quoque dudum acerbè quidem sancitum, raro autem in iudicio examinatum, existimamus oportere clara lege complecti, & tradere vsui, & deducere ad iudicia, pro communi positum adiutorio. Si enim coniungantur aliqui alterutris cum dotis & antenuptialis donationis documentis: deinde vir quidem antenuptialem præbeat donationem, mulier autem scribat dotem, aut ipsa præbeante eam, aut date patre, aut quolibet extraneo: postea appareat matrimonij tempore dos non data marito, sed sustineat onera matrimonij, & matrimonium morte viri solvatur: non est iustum omnino mulierem dotem^a non dantem marito antenuptialem accipere donationem. Sin autem etiam non totam dedit dotem: & ipsa pro tanto exigat donationem, & in quantum dederit dotem, æqualitatis^b enim & iustitiæ sumus amatores, quam in omnibus alijs & in consortiis volumus obtinere. Quapropter quæ mulier nil omnino dat, nil omnino percipiat. quæ verò minus quam professæ est dedit, tantum^c recipiat solum, quantum obtulit sitque etiam hoc optimum in præfenti lege incrementum, plurima decernente, quæ semper in dubitatione sunt, vix autem modo ad legislationem deducta. Hanc autem valere volumus legem & in casu dante ei principium, & in pendentiibus^d litibus, & in omnibus de cætero prouenientibus.

EPILOGVS.

Quæ igitur placuerunt nobis, tua sublimitas operi effectuique contrudere festinet, & manifesta vniuersis per programmata

p hinc sumpta
est Authentica,
Sed quæ nihil
Cod. de secund.
nupt.q vi. vers. si au-
tem.r i. vsuram tri-
entem.s Antiqua Scrim-
ger. Antiqua Cu-
rac.

t nota regulam.

u Nouel. 2. c. 6.

x Cap. 7. §. cod.

y vers. priscis. §.
cod. l. 1. s. 1. c. de
secund. nupt.z hinc sumpta
est Authentica,
Sed quæ nihil
Cod. de pact. con-
uent.a Quæ dotem
non dedit ma-
rito, antenuptia-
lem donatio-
nem non accipit.
Quid si per ma-
ritum stetit,
quo minus dos
ei daretur? mo-
ra mariti eius,
uxori non noce-
bit. Nou. 9.b Aequalitas ser-
uanda.c Quantum mu-
lier dedit: dotis
nomine, tantū
ex donatio-
ne propter nu-
ptias recipit.d Leges inter-
dum extendun-
tur ad penden-
tes etiam lites:
alias earum ge-
neralis est con-
ditio, ut ad fu-
turos tantum
casus pertineat.

graminata propria faciat, quatenus in omnibus ciuitatibus quas nostra ditio continet, hæc valeant, & certa omnibus fiant, secundum quod à nobis dispositum est.

a Dat. X V I I.
Kal. April. Iu-
sti. IIII. & De-
cio Coss. arg.
Nouell. 22. c. 46.
i. anno 534.
b v. Iulianum
Patricium con-
stitit.
c Constantino-
politanæ sc.

VT DETERMINATVS SIT NV-

MERVS CLERICORVM SANCTISS.
maioris Ecclesiæ, & cæterarum Ec-
clesiarum Constantinopo-
litanarum.

Tit. III.

NOVELLA CONSTIT. III.

Imper. Iustin. Aug. Epiphanius sanctiss. & beatiss. Ar-
chiepiscopus regis ciuitatis & vniuers
suli Patriarche.

P R A E F A T I O.

d idem Hal. in
Scrip-
ger.

DVDM quidem communi & generali lege ad tuam beatitudinem & ad reliquos sanctissimos patriarchas scripta, de ordinatione venerabilium episcoporum, & reuerendissimorum clericorum, necnon mulierum diaconissarum, & vt non amplius sint ab antiqua mensura qui ordinantur, disposuimus: quod nobis videbatur bene se & competenter habere, & regularum sacrarum dignè: præsentem verò legem specialem ad tuam beatitudinem scribimus, de numero reuerendissimorum clericorum qui in hac vrbe sunt, disponentes. Quia enim penè nihil inmensum bonum est competens est neque ordinationes quæ super reuerendissimis clericis fiunt aut super reuerendissimis diaconissis, fieri tantas, vt illorum expensis sanctissima ecclesia incidat in causam mutuum maximorum, & paulatim ad nouissimam inopiam deponatur. Nouimus enim propter huiusmodi occasionem, huius regis ciuitatis sanctissimam maiorem ecclesiam nostri imperij matrem, debitis inquietari maioribus & non aliter valentem facere singulas erogationes reuerendissimis clericis, antequam aurum non paruum sumat mutuum faciens tam hypothecas quam pignorum dationes in optimis suis prædiis rusticis & suburbanis. Propter hoc igitur perspicimus nosmetipsos deponere ad huiusmodi causæ inquisitionem, & agnoscere quemadmodum prius se habuerit, quidque longitudo temporis adinuenerit. Inuestigantes igitur illud vndique, inuenimus quoniam singuli homines qui sanctissimas ecclesias ædificauerunt in hac felicissima ciuitate: non pro ædificio solummodo cogitauerunt, sed etiam vt expensas sufficientes darent à se factis venerabilibus domibus: & determinarent quantos quidem competens esset presbyteros per vnamquamque ecclesiam, quantumque diaconos masculos & atque feminas, & quantos subdiaconos, & rursus cantores atque lectores & ostiarios constitui: & super hæc etiam oratorij expensas definierunt: & redditus proprios dederunt sufficientes iis quæ à se constituta sunt: si quis autem adiecerit multitudinem, nequam amplius penitus extendi valentes. Et quidem permanserunt vsque ad multum tempus talia conseruata: & donec hoc fuit durauerunt sanctissimarum ecclesiarum domibus quæ sufficerent. Cum verò Deo amabiles episcopi ad aliquorum preces semper respicientes protraxerint ad ordinationum multitudinem: aucta quidem est expensarum quantitas ad inmensitatem multam: creditores autem vndique, & vsuræ, & nouissime neque creditores inueniuntur propter incredulitatem iam causæ: sed alienationes cum necessitate, & contra leges, & causæ indecentes, & neque propria dignitate temperatæ: vt ex hac nimietate, neque prædia neque suburbana, sufficerent hypothecis & pignoribus: neque creditores propter hoc inuenirentur, sed ad inopiā descendere nouissimam: & nec ipsis ministris emolumentū dare sufficerent: sed ad viam omnium infelicissimam causā descenderet, quatenus rerum omnium creditoribus cederet: quod etiam dicere piger nos: & quemadmodum non fiat, prouidemus. Nam si non aliquis ferret libenter eum qui ultra substantiam suam expendit, quomodo non & de his nobis est cogitandum? Non enim oportet ad mensuram expensarum quarere etiam possessiones, (hoc enim simul ad auaritiā, impietatemque perducit) sed ex iis quæ sunt, expensas metiri. Quapropter competenter etiam de his sancimus, & inmensitatem excludimus, certæ medicinæ causam tradentes.

CAP. I.

Vt numerus clericorum qui nunc est, maneat, & de futuro numero clericorum Constantinopolitane maioris ecclesiæ.

Sancimus igitur eos quidem qui hactenus sunt in eadem sanctissima maiore ecclesia & reliquas omnes venerabiles domos, & reuerendissimos clericos, & mulieres dia-

conissas, & ostiarios manere in quo sunt schemate. (non enim quod est, minimus, sed de futuro prouidentes hæc sancimus) reliquos verò tempore nulla fiat ordinatio, donec ad antiquum numerum institutum ab iis qui sanctissimas ecclesias ædificauerunt reuerendissimorum clericorum quantitas redigatur. Sed quoniam pridem etiam reuerendissimorum clericorum sanctissimæ maioris ecclesiæ regis nostre ciuitatis determinatus est numerus, & valde brevis erat: vt pote vna existente sanctissima ecclesia: postea verò & venerabilis domus sanctæ gloriosæque virginis & Dei genitricis Mariæ iuxta sanctissimam maiorem ecclesiam vicinatem posita, ædificata est à pie memorie Verina, & veneranda domus sancti martyris Theodori à Speratio gloriosa memoria dedicata est: erat autem etiam venerabilis domus sanctæ Helenæ, quæ sanctissimam maiorem ecclesiam copulata est: propterea redigere numerum ad antiquam figuram impossibile est. Non enim sufficienter tantis ecclesiis pauci consistentes: quoniam quidem non proprios clericos, neque vna quidem harum trium habeat basilicarum, sed communes sunt & sanctissimæ maioris ecclesiæ, & earum: & omnes circumeuntes secundum quendam ordinem & circum, ministeria in eis celebrant: deinde etiam plurima multitudo, & ex antiquis hæreticis ad sanctissimam maiorem ecclesiam deducta, gratia quidem magni Dei & saluatoris nostri Iesū Christi, laboribus autem & immutationibus nostris oporteat plures quam à principio ad præsens officij ministerium definiri. Quapropter sancimus non ultra sexaginta quidem presbyteros in sanctissima maiore ecclesia esse, diaconos autem masculos centum, & quadraginta feminas, subdiaconos verò nonaginta, lectores autem centum & decem, cantores vigintiquinque: ita vt sit omnis numerus reuerendissimorum clericorum sanctissimæ maioris ecclesiæ in quadringentis vigintiquinque: & insuper centum existentibus iis qui vocantur ostiarii. In sanctissima si quidem maiori ecclesia huius felicissimæ nostre ciuitatis & per tres venerabiles domos vnitas ei, tanta clericorum sit multitudo: nullo quidem horum qui nunc sunt, excludendo: licet multo plurimum sit numerus ab iis qui à nobis nunc determinati sunt: nullo autem de cætero adiiciendo in vnoquoque ordine in iis qui nunc sunt donec ad hunc numerum mensura redigatur.

CAP. II.

Ne liceat clericis de minore ecclesia in maiorem per patrociniū transire, & de clericorum multitudine non faciendā

Illud quoque adiciendum est, vt quod hactenus indeceter fiebat, nequaquam in republica geratur, id est multos reuerendissimorum clericorum dedignari quidē in iis quibus ordinati sunt sanctissimis ecclesiis aut hic, aut in prouinciis deferuire: ad sanctissimam verò maiorem ecclesiam & venerabilem clerum eius per patrociniū quodlibet accedere: quod de cætero omnimodo fieri prohibemus. nam si super venerabilibus monasteriis prohibemus ex alio monasterio ad aliud transigrare: multo magis neque reuerendissimis clericis hoc permittemus, lucris & negotiationis habere demonstrationem huiusmodi horum desiderium iudicantes. Si verò & aliquando talem quandam migrationem tua beatitudo aut per tempora imperium fieri perspexerit: non aliter hoc agi antequam ad prædictum à nobis numerum causa redigatur, vt migratio in officium deficientis fiat: & non supra numerum aliquid omnino excedatur. hoc enim nulla machinatione, neque ex aliquo modo fieri sinimus. Et hæc quidem de sanctissima maiori ecclesia. In aliis autem omnibus ecclesiis quarum expensas sanctissima maior ecclesia facit, sancimus nunc quidem existentes manere similiter eos etiam sub schemate de cætero verò nullum ordinari, antequam ad statutum vnus cuiusque ecclesiæ (vt vocant) quod antiquitus ordinatum est ab ædicatoribus ecclesiarum, presbyterorum, diaconorum masculorum atque feminarum, & subdiaconorum atque lectorum, nec non cantorum & ostiariorum numerus redigatur. & nullus in medio penitus adiciatur. Nosque ipsi caueamus tale aliquid agere: & ordinandos mittere: nullusque nostrorum iudicium tale aliquid agat, nostram formidans legem: & licentia sit beatissimo archiepiscopo & patriarchæ huius regis ciuitatis ordinationi contradicere, licet iussu de palatio veniat. nam qui & præcipit, & cui præcipitur, sub ecclesiastica erūt multa si tale aliquid egerint. Sed neque in aliis ecclesiis quæcumque emolumentum & expensas non habent à sanctissima maiore ecclesia, competens est, multitudinem intrromittere ordinandorum in ipsis, neque transcendere de cætero constitutam à principio etiam super illis mensuram: ne forsan etiam qui in eas creantur in multitudinem incidentes immensam, & accedentes sibi met à pie agentibus redditus diuidentes, & exinde vsque ad mensuram eorum non sufficere videntes: in maximam angustiam incidant. Si verò ultra mensuram definitam in sanctissima maiore ecclesia siue alia ecclesia ordinati, qui per tempora fuerit sanctissimæ maioris ecclesiæ sancti.

* Princeps Ecclesiæ bona minere non debet.

1 Ecclesiam sanctæ Sophiæ intelligit.
m vxore magni Leonis.
n 20000
Sermones Spōratissimis fuit consul sub Valentiniano Martiano.
o Episcopus Sermones recte huic enim ædem fabricauerat Constantinus teste Socrate.
p Quotiens conuectantur inter se plures Ecclesiæ, numerus seruientium exigendus: & per consequentias expensarum.
q lex bonis hereticorum.
r Nota numerum presbyterorum, subdiaconorum, lectorum, ostiariorum, cantorum maioris Ecclesiæ Constantinopolitanæ adde l. 3. Cod. de sacros. Ecclesiis.
s Septem tamē diaconos tantū, quātuor magni sit ciuitas: creati iubet Neocæsariensis Synodus, etc.

Diaconorum alij masculis & feminis.

h Ultra substantiam expensarum non sunt faciendæ.
i non ad mensuram expensarum possessiones quarerentur: sed ex ipsis possessionibus expensas metiri oportet.

t Nov. 5. c. 6.

u Ex vno monasterio in aliud, non est permittenda migratio.

x id est modus, est etiam habitus Clericorum. Saluianus appellat habitum sancti nominis 4. ad Ecclesiā.
y addo Nov. 6. c. 8.

z prædicti sunt archiepiscopus & patriarcha.

Atissimus episcopus, & venerabilis eiusdem ecclesie economi erogationem ex ecclesiasticis praeberint redditibus: ipsi quoque de sua & propria facultate praebeant expensum, & qui hac expendere eos permiserint beatissimus patriarcha. Sciatis enim, quia si quid tale egerint, licentiam damus & sanctissimis patriarchis qui post tale aliquid agentes fuerint, & posterioribus economis, & omnibus reliquis reuerendissimis clericis talia perscrutari, & facta prohibere, & indicare imperio: ut illud cognoscens, praeceptum ex substantia hac agentium economorum, aut etiam permittentis archiepiscopi hoc sanciri sanctissimae ecclesiae. Quapropter ne rursus forte fiat aliqua rei confusio atque tumultus: causa ad mensuram à principio constitutam redacta, tunc ordinare liceat: in tantum ut non transcendatur definita mensura, neque numerus transeat, aut fiat quaedam circa hoc calliditas. Non enim illud patimur omnino fieri, ut dicatur quia licentia erit ordinare quidem, non tamen emolumenta praeberere: hoc enim est rursus confusionem efficiendum, & immensa adiectione secunda collegia constituentium. deinde etiam plurimas habebit ea res circumuersiones, ut alias sibi met vias auaritia inueniant pro alimentorum expensis. Ex hoc igitur agi penitus, etiam sub multa, quae vocatur ecclesiastica, prohibemus: maximam utilitatem hanc esse putantes, ut sanctissima maior ecclesia neque debitis subiciatur, neque angustietur, neque perpetuo deficiat, sed semper abundet.

CAP. III.

De reliquis ecclesiarum redditibus in pios actus & personas vere egentes per patriarchas & economos erogandis

Sicut autem de his expensam determinauimus, ita congruet pro tempore sanctissimum patriarcham & reuerendissimos economos considerare, ut aliae expensae quae sunt ex ecclesiasticis redditibus, circa pios erogentur actus & Deo placentes, & illis hac ministrentur, qui pro veritate egent, & non habent aliunde alimentorum occasionem. Hoc enim dominum Deum placat: & non patrociniis & studiis hominum ecclesiasticas expensas hominibus locupletibus distribuunt, ita ut inde inopes necessaria non mereantur. Sciant autem Deo amabiles economi, & qui nunc, & per tempora futuri sunt: quia si quid praeter hac egerint, & diuinis suppliciis subiacent, & ex sua substantia indigentiam sanctissimae procurabunt ecclesiae.

EPILOGVS.

I Beatitudinem igitur tuam quae ab initio & ex infanti pene aetate in sacro omni ordine & schemate sanctissimam ordinauit ecclesiam, quae & ex sacro utriusque genere descendit, hac custodire continuè sancimus: scientes quia non minor nobis cura est horum quae sanctissimis ecclesiis profunt, quam ipsius animae. Datum decimo septimo Kalend. Aprilis, Domino Bilsario viro clarissimo Consule.

DE FIDEIVSSORIBVS, ET MANDATORIBVS, & SPONSORIBVS, & solutionibus.

Tit. IIII.

NOVELLA CONSTIT. IIII.

Imp. Iustin. August. Ioanni gloriosiss. praefect. sacrorum praet.

PRAEFATIO.

Et enim antiquam positam, quidem olim, vsu verò nescimus quemadmodum non approbatam, per causas autem semper exquisitas atque necessarias apparentem, rursus reuocare, & ad rem publicam reducere, bene se habere putauimus: non simpliciter eam, sicut iacebat, ponentes (erat enim quaedam eius pars omnino non discreta) sed cum competenti & Deo placito distribuentes augmento.

CAP. I.

Ut creditores primo loco conueniant principalem.

Si quis igitur crediderit, & fideiussorem aut mandatorem aut sponsores acceperit: non primum aduersus mandatorem, aut fideiussorem, aut sponsores accedat: neque negligens, debitoris intercessoribus molestus sit: sed veniat primum ad eum qui aurum accepit, debitorumque co-traxit: & si quidem inde receperit, ab aliis absteineat, quid enim ei in extraneis erit, à debitore completo? Si verò non valuerit à debitore recipere aut in partem, aut in totam: secundum quod ab eo non potuerit recipere, secundum hoc ad fideiussorem, aut sponsores, aut mandatorem veniat, & ab illo quod reliquum est, sumat: & si quidem praesentes ei consistant ambo, & principalis, & intercessor aut mandator aut sponsores: hoc omni seruetur modo. Si verò intercessor, aut mandator, aut qui sponsores se subiecerit, adit: principalem verò abesse cogerit acerbum est, creditorem mittere aliò, cum possit mox intercessorem, aut mandatorem, aut spon-

forem exigere. Sed & hoc quidem curandum est à nobis possibili modo, non enim erat quoddam hic antiqua legi datum pro sanatione remedium: quamuis Papinianus maximus fuerit, qui hoc primum introduxit. Probet igitur intercessorem, aut sponsores, aut mandatores: & causa praesidens iudex det tempus intercessori (idem est dicere, sponsores & mandatori) volenti principalem deducere: quatenus ille prius sustineat conuentionem: & sic ipse in ultimum subiduum seruetur: itaque solatio intercessori, aut sponsores, & mandatori: in hoc quoque iudex, fideiussoribus enim & talibus prodesse sancitum est, ut illo deducto, interim conuentione liberentur, qui pro eo in molestia fuerunt. Si verò tempus in hoc indultum excesserit, (conuenit namque etiam tempus definire iudicantem) tunc fideiussor, aut mandator, aut sponsores exequatur litem, & debitorum exagatur contra eum pro quo fideiussor, aut pro quo mandator scripsit, aut sponsores susceperit: à creditoribus actionibus sibi cessis.

CAP. II.

Alterum thema prioris capituli. Ut res apud alium constituta non possint vindicari priusquam personalis actio exercatur.

Sed neque ad res debitorum quae ab aliis detinentur veniat prius, antequam transeat viam super personarum contra mandatores, & fideiussores, & sponsores: hocque ad res veniens principalis debitoris, siue ab alio detineantur, & detinentes eas conueniens, si neque inde habuerit satisfactionem, tunc veniat aduersus res fideiussorum, & mandatorum, & sponsores: idem enim est dicere: vel si quosdam habuerint homines ipsis sibi met obligatos, & qui hypothecariis actionibus sibi teneri possint. Contra principales tamen & existentes apud eos res suae personalibus siue hypothecariis, mox siue ambabus vi voluerit omnem ei damus licentiam quae dudum à nobis data est, & viam & ordinem in aliis personis talibusque sancimus. Et non solum hoc in creditoribus dicimus: sed etiam si quis emerit aliquid ab aliquo, deinde acceperit eum quem vocant confirmatorem, & moueatur in aliquo venditionis conuentione contra venditoris factam: non aduersus confirmatorem mox emptor accedat, neque tenentem aliquid rerum venditoris, sed aduersus venditorem prius, & sic ad confirmatorem, & tertio loco contra derentorem: eadem etiam hic existente diuisione super praesentibus & absentibus, quam dudum in fideiussoribus & mandatoribus & sponsores hac creditoribus causa debitorum sancimus: similiter obtinere etiam in aliis contractibus in quibus fideiussores aliqui, aut mandatores, aut sponsores accipiuntur: & in ipsis principalibus ex utroque latere, & in hereditibus eorum, & successorum, antiqua siquidem lex hac valeat rursus, & cum huiusmodi iustitia atque diuisione nostros subiectos foueat.

CAP. III.

De solutionibus. Ut debitor aurum aut pecuniam numeratam non habente, adducatur creditor res eius.

Quod autem de cetero humanis auxiliatur curis: licet quibusdam creditoribus non forte sit gratum, à nobis tamen propter clementiam sancitur. Si quis enim mutauerit aurum, debitoris substantiae credens: at ille ad restitutionem auri non sit idoneus, substantiam autem immobilem habeat, verum creditor ardeat aurum omnimodo quarens: illi verò non sit facile, neque vlla mobilis substantia: (damus enim creditori licentiam volenti immobiles res accipere pro auro) sed si nec quispiam emptor immobilium eius rerum adsit, creditore frequenter etiam diuulgate quoniam subiaceat debitoris res, & ob hoc terrente adire volentes emptionem, tunc in hac quidem felicissima ciuitate gloriosissimae nostrae reipublicae iudices secundum vnicuique concessam à lege & à nobis iurisdictionem: in prouinciis autem gentium praesides praeparant subtili aetimatione facta rerum debitoris, dari secundum quantitatem debiti possessionem immobilem creditoribus, cum tali cautela, cum qua debitor dare possit. Rerum verò datio sit huiusmodi: quaecumque quidem meliora sunt, dentur creditoribus: quae verò deteriora, apud debitorem post debiti solutionem manere sinantur. etenim non erit iustum, dantem quidem aurum, recipere autem aurum non valentem, sed coactum suscipere possessionem immobilem, non saltem meliora rerum debitoris percipere: & per hoc habere consolationem, quia si aurum non recipit, aut alia rerum, quae portari possunt, tamen licet ei possessionem non inutilem habere. sed hoc quidem sit clementia quaedam legis. Agnoscant autem creditores, quia etsi hanc non scripsissemus legem, necessitatis ratio ad hoc causam perduceret. Si enim non sit idoneus pecuniarum debitor, nec ullus emptor sit: nihil aliud facturus erat, quam propriis bonis cedere, & rursus res ad creditorem merito venient, aurum percipere non valentem. quam obrè quod cum iniuria & effectu acerbo perduceret creditor & debitorem: hoc nos clementer simul & legaliter decidentes, & infeli-

a Ecclesiam praeferat redditibus abundare, quam egere.

b Ecclesiae facultates, in pios actus erogandas.

c Bona Ecclesiae, pauperibus, non locupletibus distribuenda.

d dixi ad 46. ff. de iur. iur. l. 1. c. 1. de iur. iur. l. 1. c. 1.

e iudicatus per 26. Eclog. l. 1. c. 1.

f de quibus agit l. 52. in fin. ff. de solut. l. 1. c. 1.

g qui pro aliis constituitur 26. Eclog. l. 1. c. 1.

h deinde fideiussor, postmodum, possessor rerum debitoris: & ita beneficium epistolae D. Hadriani ad fideiussorem pertinens, pertinet ad correos delendi. Nouell. 99. cap. 1.

i hinc sumpta est Authentica praesente, C. de fideiussoribus. ad verbum extat apud Harmeno pulum 3. c. 6.

j vt l. 55. in fin. ff. de fideiussoribus. l. 3. l. 23. l. 28. C. de fideiussoribus. l. 1. C. de fideiussoribus. l. 1. c. 1.

k vt l. 91. §. 4. ff. de ver. obl.

l Nota beneficium ordinis, fideiussoribus, com petens.

m Reo principali & fideiussore praesentibus, ille primo loco conueniendus est: post eum, fideiussor.

n Laus Papiniana.

o Fideiussori datur dilatio, ad deducendos reos, principaliter obligatos absentes.

p Fideiussor obligatur subsidiariè.
q Nota decessione actionum à creditoribus, faciendae fideiussori soluti aduersus reum principalem.
r hinc sumpta est Authentica Sed hodie C. de oblig. & actionibus.
& Authentica hoc si debitor.
C. de pign. Hoc autem constituitur, ut fideiussores, mandatores & sponsores priore loco conueniantur, quam pignorum possesores.
s Debitores fideiussorum conueniri debent, discussio ipsi fideiussore. De beneficio discussionis v. Ferrarientem in libello actionis hypothecariae 44. in vrbis. Excepciones excusationis.
t de pign. hunc vocant Graeci hac Nouella. & Harmeno pulus 3. utal. 6.
u v. l. 41. ff. de fideiussoribus.
x van hunc locum Cuius, §. 1. g.
y de iur. iur. id est auctoritatem secundum l. 1. ff. de emul.
z In personarum libactionibus, venditor primò: deinde confirmator: postremo detentor conueniendus.
a Confirmator seu auctoris is ipse det emulionis nomine pro venditore, confirmator venditionis dicitur à Iuliano: vt & à Cicerone confirmator pecuniae.
b responsores. Responsores autem Graeci vocant: & constitutum antiquè vrbis, de pign. l. 1. c. 1.
c forsitan 12. tabularum. de quo v. Cuius, hic.
d ad verbum extat apud Harmeno pulum 3. tit. 5. §. 97.
e hinc sumpta est Authentica. Hoc nisi. Cod. de solutionibus. l. 1. c. 1. hoc est, paratus Harmeno pul. l. 1. c. 1.
f vt dicitur res mobiles.
h v. l. 1. c. 1. de solutionibus. Aliud pro alio si cui possit, dixi ad l. 1. ff. de reb. credit.
i De beneficio cessionis, vide quae notauit ad l. 1. v. l. c. 1. qui ben. ced. ad de Harmeno pul. l. 1. c. 1.
k v. l. 1. ff. de Nouellam 135. c. 1.

& infelibus debitoribus auxiliatur, & acerbis creditoribus non apparebitur duri, causam eis deputante: ad quam si permanerent inobedientes, tamen modis omnibus aduenirent. Si itaque creditor paratus est preparare quendam emptorem: necessitatem habere debitorem hoc agere, præbentem huiusmodi cautionem arbitrio iudicatis, qualem omnimodo est dare possibile. vndique enim ita creditoribus prouidendum est, ut non debitores grauentur. **¶** Et absolute creditorem ^a ponimus, antiquas sequentes leges, omnem qui actionem habere contra aliquem potest, licet non sit mutuum gestum, sed alter quidem contractus consistat: argentariorum ^b quippe sponfionibus propter utilitatem contrahentium in ordine moderno durantibus.

EPILOGVS.

¶ Quæ igitur à nobis pro cautela subiectorum sanctita sunt, cognoscens tua eminentia, solennibus programmatibus & hic & in omni ditione fieri manifesta procuret: ut etiam inter gentes agnoscant subiecti, quanta fuerit nobis pro illorum utilitate prouidentia. Dat. ante diem XVII. Kalend. April. Indiæ. XIII. Consulatu Flauij Bilisarij V. Clariss.

DE MONACHIS.

TIT. V.

NOVELLA CONSTIT. V.

Imperator Iustin. August. Epiphano sanctissimo & beatissimo huius Regis urbis felicissima archiepiscopo, & vniuersali patriarchæ.

PRÆFATIO.

¶ CONVERSATIONIS monachalis vita ^d sic est honesta, sic commendare nouit Deo ad hoc uenientem hominem, ut omnem quidem humanam eius maculam detergat, purum autem declarat, ac rationabili naturæ decentem, & plurima secundum mentem operantem, & humanis cogitationibus celsiorem. Si quis igitur futurus est monachus perfectus, indiget ^f & diuinorum eloquiorum eruditio: & conuersationis integritate, ut tanta dignus factus sit mutatione. Credimus igitur & nos explanare quod agendum est ab eis, & decertatores eos veros ad sacram viam constituere: & ita nobis intentio præsentis est legis, ut post illa quæ de sanctissimis episcopis fancimus, & quæ de reuerendissimis clericis disposuimus: neque quod monachicum, extra quod competit, relinquamus.

CAPVT I.

De monasteriis, & eorum edificatione.

Illud igitur ante alia dicendum est, ut omni tempore & in omni terra si quis edificare venerabile monasterium voluerit, non prius licentiam esse hoc agendi, quam ^h Deo amabilem locum episcopum aduocet. at ille manus extendat ad cælum, & per orationem locum consecret Deo, figens in eo salutis nostræ signum: (dicimus autem adorandam & honorandam verè crucem) sicque inchoet ædificium: bonum utique quoddam hoc & decens fundamentum ponens. Hoc itaque principium piæ venerabilium monasterium fabricæ fiat.

CAP. II.

De monachismo profitentibus non statim ^k vestiendis.

Hinc ^l autem nobis etiam de singulis monachis cogitandum est, quo conueniat fieri modo: & vtrum liberos solum, an etiam fortè seruos: eo quod omnes similiter diuina susceperit gratia, prædicans palam, quia quantum ad Dei cultum, non ^m est masculus neque femina, neque liber neque seruus: omnes enim in Christo vnā mercedem percipere. Sancimus ergo, sacras sequentes regulas, eos qui singularem conuersationem profitentur, non promptè mox à reuerendissimis præsulibus venerabilium monasteriorum habitum percipere monachalem: sed per triennium ⁿ totum: (siue liberi fortè sint, siue serui) tolerare, nondum monachicum habitum promerentes: sed tonsuræ ^o, & veste eorum qui laici vocantur, uti, & manere diuina addiscentes eloquia: & reuerendissimos eorum abbates requirere eos siue liberi sint, siue serui, & vnde eis desiderium vitæ singularis accesserit: & discentes ab eis, quia nulla ^p maligna occasio ad hoc eos adduxit, habere eos inter eos, qui adhuc docentur, atque monentur: & experimento percipere eorum tolerantiam & honestatem. non enim facilis est vitæ mutatio, ^q sed cum animæ sit labore. **¶** Et dum triennio toto ita permanserint, optimos semetipsos & tolerabiles aliis monachis & præfati demonstrantes, hos monachicam promereri vestem atque tonsuram: & siue liberi sint, sine calumnia permanere: siue serui, penitus non inquietari, migrâtes ad communem omnium (dicimus autem cælestem) dominum: & arripiantur ^r in libertatem. Nam si multis casibus etiam ex lege hoc fit, & talis quædam libertas datur, quomodo non præualebit diui-

na gratia talibus eos absolvere vinculis? Si verò intra triennium venerit quispiam, & aliquæ horum, qui conuersationem professi sunt, trahere tanquam seruum voluerit: hoc quod nobis nuper ex Lycia nunciatur Zosimus Deo amabilis, vir famosissimus in conuersatione, & propè vicessimus ^s & centesimus ætatis agens annum, pollens autem & animi virtutibus, & corporis operationibus: tanta quædam in eo gratia Dei floret. Si quis igitur (sicut prædiximus) intra triennium veniat aliquem in seruitutem trahens volentium & perdurantium ut fieret monachi, & dicat quoniam abripuit ^t quasdam res, & propterea recurrit ad monasterium: sancimus eum non promptè agere, sed primò probare ^p veritate, quia seruus est, & pro furto forsitan, aut vita maligna, aut vitis pessimis: fugient quidem propter suum vitium, ad monasterium autem venerit. & si quidem verax ostendatur, & apparuerit propter huiusmodi causam monachicam simulans conuersationem, aut propter turpitudinem vitæ fortè diffugiens, & non pro veritate sanctimonie ^u habitum concupiscens, hunc reddi domino cum quibus forsitan abripuit, si tamen hæc res etiam in monasterio fuerint. eum verò qui dominus approbatur, dare ei iusiurandum ^v, quia nihil mali ei faciet, & suscipere, atque eum reducere ^w domum. Si verò is quidem, qui dicit se esse dominum, nihil tale probauerit, & appareat is qui in talibus accusatur, ex ipsa conuersatione honestus ac mitis, & forsitan testimonium habeat aliorum, quod etiam apud dominum consistens disciplinatus fuerit, & honestatis amator: & si nondum fortè completum est triennij tempus, attamen etiam sic maneat in venerabili monasterio, trahentiū asperitate liberatus. Triennij verò semel expleto ^x tempore, iudicatus quia monastica dignus est honestate, maneat in monasterio. Nequaquā enim damus licentiā vlli penitus perferuari quæ eius sunt: sed siue liber, siue seruus sit, manere eum in conuersatione volumus. nam etsi vitium in priori ab eo fortè gestum est vitæ, (humana enim natura quodammodo labitur ^y ad delicta) attamen sufficit ad medicrem purgationem peccatorum, & ad virtutis augmentum, triennalis temporis testimonium. ea verò quæ rapta sunt, etiam si apud quoscunque inueniantur, modis omnibus reddantur ^z prius domino. **¶** Si verò seruitij necessitatem effugiens, tentauerit monasterium quidem derelinquere, aliam autem vitæ sectari figuram: licentiam damus domino & trahere ^a eum: & probanti fortunam, inter serpos habere. non enim iniuriam patietur tantam ad verum seruitium tractus, quantum ipse iniuriatus est Dei culturam refugiens. & hæc quidem de fortuna horum qui inter monachos profiteri volunt, sancimus.

CAP. III.

Ut monachi communiter ^d habitent & dormiant.

Cogitandum verò est quomodo ipsos habitantes & degentes monasticæ philosophiæ certatores dignos esse ostendamus. Volumus enim nullum monasterium sub ^c ditione nostra constitutum, siue plurimorum hominum est, siue paucorum: monachos, qui ibi sunt, diuisos ab alterutris esse, & propriis ^f habitationibus uti: sed communiter ^g quidem eos comedere sancimus: dormire verò omnes in communi ^h: vnoquoque quidem in propria quadam stratura ⁱ iacente, in domo verò vna collocatos: aut si fortè non sufficit ad multitudinem monachorum domus vna, in duas forsitan aut plures, non tamen seorsum & apud semetipsos, sed in communi, testes alterutris sint honestatis & castitatis: & neque ipsum somnum desiderium habeant, sed meditantem bonum ornatum, propter increpationem respicientium: nistamen quidam eorum in contemplatione & perfectione degentes, vitam remotam habeant in hospitio: (quos vocare anachoretas ^k, id est discedentes, & hesychastas ^l, id est, quiescentes, consueuerunt, tanquam à communione ad meliora exceptos) alioqui alios quibuscunque inter multitudinem conuersatio est, in iis, quæ vocantur cœnobias, id est communi vitæ, esse volumus. sic enim zelus eis ad virtutem crescit, & maximè iuuenibus, si cum senioribus constituantur. fiet enim seniorum ^m conuersatio, iuuentutis educatio perfecta: & sic sint in cœnobiis suo proprio abbati obediens, & traditam sibi conuersationem inculpabiliter obseruantes.

CAP. IIII.

De monacho qui monasterium dimiserit ⁿ.

Si quis autem fortè semel dedicatus, schemateque potestus, deinde à monasterio discedere ^o voluerit, & priuatâ fortassis eligere vitam: ipse quidem sciat quam pro hac dabit Deo satisfactionem: res autem quasque habuerit dum in monasterium intrabat, eas dominij esse monasterij: & nihil penitus eiiciat.

CAP. V.

De viro vel muliere qui quæresolitariam vitam appetit ^p.

co plures enu-
merat, longio-
ris vitæ fuisse.
vique, vitæ ho-
minis 70. aut
80. annorum es-
se, David mon-
ner, Psal. 90. vera-
to. de senectute
memorabili, &
iis qui diu vixe-
runt, v. 8. Valer. 13.
Celsium Rhodi-
ginum. 11. Antiqua
rum lectio, 37.
adde de Macro-
bio ex Solino c.
21. & 43.
t. 3. eod. in prin-
cipi.
u. Antiquū est,
pallio sanctitatē
mētiri. Saluian.
4. ad Eccles. li-
cet de conuerso-
rum venerabili
choro videaris,
licet religionē
vestibus simu-
les, licet fidē cin-
gulo adieras, li-
cet sanctitatem
pallio mētiaris,
non credis. No-
tū est illud, tra-
hitis non facit
monachum, &
Pitarchus, h. 7.
30. φιλοσόφος πω-
ροῖς ἐσθλὰ καὶ
τελευτῶν φρονέων
ποῖται, ὅτι ἰσχυ-
ρος εὐνοῦντος
v. Celsium Rhodi-
ginum 3. ca. 12.
x. διδόναι τὴν κα-
τὰ φύσιν μέν-
τεριν. Galli, dō-
ner la soy & sauf
condit.
y. Confer epi-
stolam ad Phi-
lemonem. vide
Novell. 123. ca. 35.
z. Leo id abro-
gat. Novella 10.
a. hinc illud Poe-
ta, ut, vitis sine
nemo nascitur.
& c. Acclius falsis
animus meliora
recusat. & alibi,
de puero, Cere-
us in vitium
flecti.
b. Refum furti-
uorum posses-
sio, raptori de-
neganda.
c. Seruus deser-
tor monasterij,
recidit in prio-
ri seruitutem.
d. Novell. 123.
cap. 30.
e. Edicta Impe-
ratorum, nō ob-
tipet extra ter-
ritorium.
f. Monachorū
vna domus, vna
cœnatio, vnum
cubiculum.
g. i. eodem cœ-
naculo, Novell.
123.
h. i. eodem cu-
biculo.
i. i. lecto.
k. heremitæ di-
uersi à Mona-
chis.
l. à quibus hōi-
siet, diuersa à
monasterijs. Hu-
iusmodi philo-
sophos Aristote-
les ait, aut be-
stias esse aut de-
os. v. Politic. v.
Cuius, h. 10.
m. Seniorū cō-
uersatio, iuuen-
tū prodest.
n. adde Novellā
123. ca. 32.
o. Nota penā
monachi deser-
toris.
p. vide Novellā
123. ca. 40.

a Creditor quis dicatur. v. l. 10. ff. de ver. sig.

b v. Nouell. 136.

c adde Nou. 123.

d Laus vitæ monachalis.

e dicam ad c. 3. eod.

f Monachus,

peritus sacrarū

scripturarum ei

se debet, Nouell.

6. cap. 4.

g v. Nouell. 131.

h. 7.

h ignorante e-

piscopo mona-

sterium non est

ædificandum.

adde Nouell. 131.

cap. 7.

i. i. crucem, de

qua dixi ad titu-

lum, Nemini li-

tere signum sal-

uatore. & alibi e-

tiam dicam.

k v. Nouell. 123.

cap. 35.

l hinc sumpta

est Authentica,

Verum 38. C. de

episcop. & cler.

m Epist. ad Ga-

lat. 3. vers. 15.

n Nouell. 123. c.

35.

o Habitus mon-

nachalis, & tō-

sura, & vestis di-

uerſus à laicis.

At tonduntur

laici per pecti-

nem: monachi,

strictim.

p & meritò, ne

alioquin mona-

stera fiant foue-

æ latronū,

S. 1. vers. 1. qui i-

guntur. eod.

q hinc colligi-

unt, Monach-

ismo capitis di-

minutionem cō-

tingere, quod

Cuiacio displi-

cet. nec enim

omnis vitæ mu-

tatio, minutio

est capitis.

r Monachismi

professione, ser-

ui sunt liberi.

s Nota de lon-

ga ætate Zosi-

mi. Quouique

vitæ hominum

excurrere pos-

sit ex placitis

quibusdam Phi-

losophorum,

vide Plinium 7.

c. 49. Trebellius

Pollio in d. Clau-

dio refert, do-

ctissimos ma-

thematicorum

adnotasse 120.

annos homini

ad viuendum

datos, neque

amplius cuiquā

concessum, ad-

dit tamen fallō

Mosem solum

Dei amicū,

ut Iudæorum

libri loquun-

tur, 125. an-

nos vixisse: cū

120 tantū an-

nis Mosem vi-

xisse constet,

Deut. ult. vers. 7.

Plinius dicto lo-

Hoc enim omnimodo super Deo amabilibus episcopis quatuor: sicut etiam prius duabus nostris constitutionibus hoc sanctum est: per quas dudum coherentes vxoribus, non perferuntur, omne praeceptum relinquentes, de cetero autem nulli permittentes a positione legis vxorem habenti, talem imponi ordinationem: quam legem etiam nunc renouamus: ne forte, si praeceptum hoc aliquid fiat: & ipse cadat sacerdotio, & ordinationem similiter excludi procuret. Igitur ordinandus episcopus, aut ex monachis, aut ex clericis, etiam in huiusmodi vita testis boni, vita bonus & honestus, & gloria fruens bona: & hoc fundamentum pontificatus deponens lux animae. 8 ¶ Sed etiam sic eum constitutum, & ad episcopatum paratum, competens est venerabilis & vndique probatus legere regulas ante ordinationem, quas recta & inuoluta nostra suscipit fides, & catholica Dei apostolicaque disposuit & tradidit ecclesia: & dum ex frequenti earum lectione transierit qui ad ordinationem deducitur, tunc is qui ordinationem impositurus est, interroget eum si sufficiens est custodire & agere quae sacrae regulae sancierunt. Et si quidem ille declarauerit & dixerit praecepta sacrarum regularum non se valere seruare: nullo modo ei ordinationem imponi si vero suscepit, & dixerit quia quantum homini est possibile, complebit haec quae his continentur, tunc monere eum, & dicere, quia nisi haec obseruauerit, & a Deo alienus erit, & cadet a iam dato honore: & neque civiles leges delictum inultum relinquent: eo quod a praecedentibus nos imperatoribus, & a nobis ipsis recte dictum est, oportere sacras regulas pro legibus valere, & si etiam sic permanserit causam amplectens: tunc super his professionibus vnumquemque sacrum suscipere episcopatus ordinationem. 9 ¶ Et hanc non solum pecuniis emere, neque per rerum aliquarum dationem suscipere, sed puram percipere, & sine mercede, & tanquam a Deo datam: nam si etiam alia omnia habeat utilia quae prius a nobis dicta sunt, pecuniis autem vel rebus videatur episcopatum etiam emisse, sciat se & ab episcopatu casurum & hoc minus retributum ordinanti: ut & ille episcopatum amittat, & a clero cadat: & vtrique causa talem praestet retributionem, ut & hic quidem non adipiscatur quae sperabat, ille autem etiam quae habebat, amittat: veruntamen pecuniis ac rebus datis occasione ordinationis, sanctissimae assignandis ecclesiae, siue episcopus sit accipiens, & propterea a sacerdotio cadens: siue etiam quilibet alius in clero constitutorum. nam & illi aquam imponimus penam: ut ab ordine quem inter sacerdotes habuerit, cadat, & reddat aurum, aut res quae ordinationis occasione datae sunt, iniuriam passae quantum ad ipsum ecclesiae. Si quis autem extraneorum sit, & non in clero constitutus, qui aurum aut rem aliquam propter patrocinium ordinationis accepit: & maxime si administrationem aliquam gerat, habebit quidem ipse a Deo poenam, & succedet ei de caelo supplicia, veruntamen etiam illud quod datum est, totum ablatum ab eo: sanctissimae ecclesiae omnibus reddatur modis in duplum. Insuper etiam si quam administrationem habet, ea cadat, & perpetuo exilio condemnatur. Illud quoque sciat aperte qui pecuniis aut rebus aliis emerit praefulatum: quia si prius diaconus aut presbyter sit, deinde per suffragium ad sacerdotium veniat: non solum cadat episcopatu, sed nec prior ei relinquatur ordo, presbyterij forsitan, aut diaconatus. Amittit etenim etiam illud, utpote decentia indignum concupiscens: & omni sacerdotali excluditur ordine. Oportet autem in ipso ordinationis tempore eum qui imponit eam, illi coram omni fidei populo sanctissimae ecclesiae haec omnia praedicere, ut agnoscens eum omnia quae prius dicta sunt a nobis habere, ad sacram eum deducit ordinationem, ut etiam ille coram omnibus haec audiens, non solum habeat Dei timorem, sed etiam coram omnibus denunciationem & professionem erubescat. 10 ¶ Si quis autem talis quidem esse putetur, & ad episcopatus ordinationem transeat, contradicat autem aliquis, atque dicat: consensum esse alicuius illicitum eius: non prius mereatur episcopatus ordinationem, quam examinatio querimoniarum fiat, & appareat vndique innoxius. Quod si etiam post huiusmodi contradictionem, non passus is qui ordinationem facit, legitimam examinationem imponi causa: currat ad ordinationem: sciat, quod ab eo sit pro nihilo esse, sed & is qui contra legem facit, cadat a sacerdotio: & qui sine probatione imponit ordinationem, & ipse quidem similiter cadet sede sacerdotali: reus autem erit Deo, qui precipue omnium quarit suorum sacerdotum puritatem. Si tamen is qui ordinationi contradicit, aut examinatione facta probetur calumniator, aut in ipso principio, neque in examinatione persistere confidat: segreget istum in perpetuum a sacra communione is qui ordinationem facere vult: ut non ipsa falsitas impunita sit. Sicut enim bonam gloriam in eo qui ordinandus est, quarimus: ita etiam calumniam in eo qui frustra accusauit, punimus. Si vero

nemo accusauerit omnino, aut in totum denuncians examinationem non faciat, aut facta examinatione demonstrare (sicut praediximus) non valuerit accusationem veram: tunc oportet eum, qui per tot vias inculpabilis apparuerit, accedere ad venturam ordinationem. Qui enim ita ordinatur, ex hoc multa & meliora cognoscit praepiorum, & non incurrit ad vitam impunitam huiusmodi eruditus animo, verbo, & opere corporis & sapientia.

CAP. II.

Ne episcopus ultra annum extra ecclesiam suam debeat.

ET illud etiam definimus, ut nemo Deo amabilium episcoporum, foris a sua ecclesia plus quam per totum annum deesse audeat, nisi hoc per imperialem fiat iussio: nemini enim solum erit inculpabile sacratissimum patriarchis vniuscuiusque dioceseos compellentibus Deo amabilibus episcopos suis inhaerere sanctissimis ecclesiis: & non longo itinere separari, neque in peregrinis demorari velle neque sanctissimas ecclesias negligere, neque annum excedere, quem & ipsum propter misericordiam constitutum. Si vero ultra annum errauerit & dereliquerit, & non ad episcopatum remeauerit proprium, neque imperialis aliqua eum (sicut praediximus) detineat iussio: tunc si quidem sit metropolita, circa ecclesiasticam dispositionem segregatum, regionis illius patriarcha reuocet quidem cum legitimis inclamationibus, seruans ubique sacrarum regularum observationem. Si vero maneat per omnia inobediens, expellatur a sacro episcoporum choro: & alium introducat huiusmodi & reuerentia & verecundia & honestate dignum. Si vero non metropolita, sed aliorum episcoporum aliquis sit, qui errauerit haec omnia a metropolita fiant. Nemo enim eorum talem suscipiat occasionem, si dixerint propterea proprias derelinquere ecclesias, propterea quod litium causas, aut aliarum rerum propriarum, aut ad sacras ecclesias respicientium circumlustrant, & hic constituti adherent, aut in aliis veniunt locis. Hoc enim non habet decentem rationem, ut cum multitudine, quam necesse est episcopum habere, ministeria lustrent peregrum, & expendant, & neque vllum sanctissimis ecclesiis lucrum, neque vllum praebere iuuamen, neque secundum quod decet sacerdotem, proprium habere habitum. praesertim cum liceat si quaedam sint lites forte sanctissimis ecclesiis propter quas has occasiones asserunt: hoc per eos qui sub ipso sunt religiosos clericos, aut apocriefarios, aut oeconomos mouere, & petitiones ad imperium dirigere: imperare autem sperata. Propterea sanctimus, si quando propter ecclesiasticam occasionem inciderit necessitas, hanc aut per eos qui res agunt sacrarum ecclesiarum, (quos apocriefarios vocant) aut per aliquos clericos huc destinatos, aut oeconomos suos notam imperio facere aut nostris administratoribus, ut impetrent quod competens est: & non hoc Deo amabilibus episcopis erroris & absentiae, & sanctissimis ecclesiis laesionis occasionem fieri, tam in provincia ecclesiasticis rebus per absentiam eorum neglectis, quam etiam hic expensis multis ab ipsis factis, nec non peregrum habitatione non habili constituta, & vndique causa nullum iuuamen, magis autem laesionem, ecclesiis sanctissimis inferente.

CAP. III.

Ne episcopi ad comitatum principis accedant absque synodali literis.

Non autem aliter aliquem Deo amabilem episcoporum praesumere dirigere se ad hanc felicissimam ciuitatem, priusquam (si quidem episcopus sit) literas acciperit proprii metropolitae ad imperium: & quae secundum diuinas regulas probabilia vocantur testimonium perhibentia necessitatis eius praesentiae. Si vero metropolita sit qui proficisci vult: literas sumat eiusdem dioceseos patriarchae, eius praesentiam necessariam esse dicentes: & sic oportere imperatorem iubere hunc praesentari, & non temere & sine conscientia metropolitae aut patriarcharum proficisci, pro eo quod hoc diuinis interdictum est regulis: ut huc aduenientes non praesumant per semetipsos se prius pronuntiare ad imperium: sed primum aut ad Deo amabilem patriarcham proficisci, aut ad vniuscuiusque dioceseos ex qua sunt, apocriefarios: & cum ipsis conferant causas propter quas venerunt, & ingredi ad imperium eius, & deinceps imperiali perfrui aspectu. mox quam imperanti astituerint, liceat quidem petentibus episcopis, aut per eos qui vocantur referendarij sanctissimae maioris ecclesiae, aut per religiosos apocriefarios cuiusque dioceseos sanctissimorum patriarcharum, suggerere se imperio, & promereri responsum celeriter, ita ut si aut iusta ab imperio petierint, haec accipiant: aut si non iusta quarunt, velociter reuertantur unde profecti sunt.

iorum, destituti autem erant ad maiorem ecclesiam negotia principi referenda. De referendis principum dicam ad Nonell. 10.

a Metropolitani subsunt Patriarchae.

b Metropolitano subsunt episcopi.

c Ius ecclesiasticum obtentu, episcopus suam ecclesiam relinquere non debet sed eam inuoluet vel per clericos, vel apocriefarios, vel oeconomos.

d Synodus 1072.

e i. ad Responsum Non. 24.

f Non. 123. c. 9.

g id est, ad comitatum principis.

h Synodus 1072.

i Synodus 1072.

k Synodus 1072.

l Synodus 1072.

m Synodus 1072.

n Synodus 1072.

o Synodus 1072.

p Synodus 1072.

q Synodus 1072.

r Synodus 1072.

s Synodus 1072.

t Synodus 1072.

u Synodus 1072.

v Synodus 1072.

w Synodus 1072.

x Synodus 1072.

y Synodus 1072.

z Synodus 1072.

aa Synodus 1072.

ab Synodus 1072.

ac Synodus 1072.

ad Synodus 1072.

ae Synodus 1072.

af Synodus 1072.

ag Synodus 1072.

ah Synodus 1072.

ai Synodus 1072.

aj Synodus 1072.

ak Synodus 1072.

al Synodus 1072.

am Synodus 1072.

an Synodus 1072.

ao Synodus 1072.

ap Synodus 1072.

aq Synodus 1072.

ar Synodus 1072.

as Synodus 1072.

SECUNDA PARS LEGIS.

CAP. IIII.

De clericis, quales eligendi sint.

Hæc autem de Deo amabilibus episcopis secundum diuinas constituentes regulas, & religiosos clericos cum multa fieri inquisitione secundum diuinas regulas, & boni testimonij viros ordinari sancimus, litteras omnino scientes, & eruditos constitutos. Litteras enim ignorantes, omnino nolumus, neque vnum ordinem suscipere, clericorum videlicet, presbyterorum, & diaconorum, tam sacras orationes docentium, quam ecclesiarum & canonum legentium libros: ordinationem sine querela & inculpabilem & sine aliqua contradictione & datione pecuniarum aut rerum suscipientes. Neque autem eos volumus omnino officiales aut curiales constitutos suscipere ordinationem, nisi secundum leges quas super his posuimus pridem, quas & hic nunc confirmamus: ipsos autem ordinatos sacra præcepta in conspectu totius populi suscipere, propter has ipsas causas, propter quas hoc ipsum agi etiam super Deo amabilibus episcopis sancimus.

CAP. V.

Neque autem secundas habentem aut eum qui habuerit nuptias, ordinari in diaconum aut presbyterum, neque si mulieri coniungatur secundum, & proprium virum derelinquenti: sed neque si concubinam habeat, sed & ipsam uxorem, si cum castitate & ex virginitate sit. Nihil enim sic in sacris ordinationibus diligimus, quam cum castitate viuentes, aut cum vxoribus non cohabitantes, aut vnius vxoris virum, qui vel fuerit, vel sit, & ipsam castitatem eligentem, primum principium & fundamentum manifestum secundum diuinas regulas & reliquæ virtutis constitutam. Si autem aliquis presbyter aut diaconus aut subdiaconus postea ducat uxorem aut concubinam, aut palam, aut occulte, sacro statim cadat ordine, & deinceps idiota sit. Quod si & lector secundum ducat uxorem propter quædam, & hoc forsitan irrecusabili necessitate, nullatenus ad altiorē accedat gradū, neque perfruat gradū maiori in sacerdotio: maneat autē in eodem gradu perpetuus: sed non ad tertias veniat nuptias. satis est enim si ad secundas: si verò aliquid tale egerit, & ad secundas veniens nuptias, ad maiore gradū venire festinauerit: exinde idiota erit & laicus, omnino sacro ministerio cadens. Pudicē enim nobis per omnia pertinet viuere. Si enim tales constituti ij qui in clero adducuntur, ordinentur: factis eis ad episcopatum ascensus erit: & ex multis viris facilius inuenietur, qui adducantur ad primum gradum sacerdotij digni.

CAP. VI.

De diaconis minoribus quinqueaginta annis non ordinandis.

Quanta igitur super venerabiles clericos a nobis dicta sunt, hæc etiam super Deo amabilibus diaconis a volumus: ut neque ipsæ citra obseruantiam fiant: sed primum quidem eis ætatem neque nouellam esse neque crescentem, neque ex hac ad delinquendū salientē: sed super mediam constitutas ætatem, & circa quinqueaginta annos secundum diuinas regulas agentes: sicque sacra promereri ordinationem: & aut virgines constitutas, aut vnius viri quæ fuerant vxores: non enim permittimus neque secundas contrahentibus nuptias, neque vitā non habentibus, ut diximus irreprehensibilem, sed nec suspectā omnino, ad facrum, venire ministerium, & adorandis ministrare baptismatibus, & aliis adesse secretis, quæ in venerabilibus ministeriis per eas ritē aguntur. Si verò quædam necessitas fiat, & minorem hac ætate quam dicimus, ordinari diaconissam cōtigerit: liceat eā in aliquo venerabili aſterio- rum ordinari, & in illo habitare. Nequaquā viris admixta constituta sit: neque suo arbitrio habitans: sed vitæ separata & mediocris, & ad conueniente multitudinem bonum testimonium habens. Volumus autē & ipsas quæ ad ordinationem perducuntur diaconissas siue ex viduitate, siue ex virginitate, non cum aliquo coherentes aut cognatorum, aut eorū quos appellant dilectos: (talibus enim nominibus vrentes, magna suspitione suam replent vitam) sed aut solæ habitent, aut cum parentibus solis & filiis, aut vere fratribus: aut iis coherere de quibus, si quis suspicari aliquid præsumpserit malignum, ipse inspicies simul & impius forsitan putabitur. Et si dicatur tale aliquid de aliqua earum, quæ in diaconissarum ordinationem ingredi vult, quod alicui cohererit sub imagine quidem bonæ appellationis, maligna verò suspitione: non oportet huiusmodi mulierem perducere omnino ad ordinationem diaconissæ. Nam si ordinetur, & tale aliquid egerit, & cohererit alicui cum prædicto nomine aut schemate, cadet quidem a diaconia: & ipsa & ille subiecti erunt huic legi & reliquis quæ corruptores puniunt. Oportet enim omnes quæ ordinantur venerabiles diaconissas, tempore ordinationis & moneri, & sacrorum audire mandatorum præcepta cōtam reliquis quæ dudum sunt venerabiles diaconissæ: ut &

ipsæ Dei timorem habeant, & ad hærentem sacris mandatis fiduciam: timere autem & confundi sacro cadere ordine: scituras, quod si præsumpserint aut erubescerent ordinationem, aut derelinquentes sacrum ministeriū ad nuptias venerint, aut aliam omnino elegerint vitam: ipsæ quidem obligatæ efficiuntur morti: & substantia earum applicabitur sanctissimis ecclesiis aut monasteriis in quibus sunt. Qui verò eas aut vxores accipere aut corrumpere præsumpserint, obnoxij quidem & ipsi gladio erunt: substantia autem eorum applicabitur fisco. Si enim in antiquis legibus, virginibus illis, quæ in eorum errorem vocabantur, mortis incumberebat damnum corruptis: quomodo non magis nos in iis quæ a Deo glorificantur, definimus, pudicitiam (quæ quàm maximè mulieres exornat) conseruari volentes, quàm diligentissimè a venerabilibus diaconissis, ut quod decet naturæ, custodiant, & quod debetur sacerdotio, conseruent?

CAP. VII.

De clericis in aliam vitam formam transuentibus.

Semel autem secundum hoc factos diaconos aut presbyteros, nullo modo derelinquere sacerdotiū, quod non solum ipse presbytero & diacono sanctissimus, sed etiam si subdiaconus aut forte lector fiat aliquis, hunc relinquere pristinum schema, & ad alteram migrare vitam: scientem, quia si tale aliquid egerit, (secundum quod a nobis iam sanctum est) aut in curiam cum substantia, aut sub inopia degens, ad officialem deponetur fortunam.

TERTIA PARS LEGIS.

CAP. VIII.

De expensis ecclesiarum, & clericorum multitudine non faciendis.

Sed neque effusas competit fieri de cætero reuerentissimorum clericorum ordinationes. quod enim hæcenus gestum est, licet corrigi oporteret, attamen propter tempus inimus: de cætero autem non propter hoc fieri, neque ad damnum sanctissimarum ecclesiarum venire sancimus. Quæcunque igitur oportebat de tali modo in sanctissima maiore ecclesia huius nostre regni ciuitatis, & sub ea constitutis sanctissimis ecclesiis, & aliis quæ hic sunt, fieri, hac speciali lege complexi sumus. In omnibus autē quæ fors sunt locis, sancimus, si quis cum constituerit ab initio & edificauerit ecclesiam, definuit ordinationum mensuram, tanquam secundum eam expensas constituat: non prius ordinari quemquam in eadem ecclesia nisi ad numerum a principio denumtum eius mensura redigatur. Si verò hoc non fecerit, ipsa verò ciuitatis ecclesia ministrat emolumenta & tibi & aliis ecclesiis: tunc non promptum sit augere illi clericos, neque propter aliquas forte compassionem aut beneficia ex hoc eam sumptibus prægrauare: (non sunt enim hæc pia neque sacerdotibus digna) sed ex quibus Dominus dederit Deus, ex his quæ possibilia sunt administrare, aut antiquam conseruare consuetudinem, nihil penitus innouantem. Vnde competit Deo amabiles patriarchas & metropolitas huius habere prouidentiam: & eos quidem, qui hæcenus sunt, finire in schemate in quo sunt clericos: metiri verò vniuscuiusque ecclesiæ virtutem: & ita ipsos quoque sanctissimos patriarchas sub se constitutas ecclesias ordinare, & metropolitas hoc ipsum a sanctissimis patriarchis commonitos facere, illo autem alios omnes sub se positos episcopos ad mensuram hanc deducere: & studere non ultra expensas facere clericorum ordinationes. scimus enim quantæ sanctissimæ ecclesiæ propter hanc ordinationem, & alterius expensæ effusione, inopes factæ sunt. Et quia aliquas earum, vix quidem, tamen liberauimus: quædam verò adhuc onerata iacent, ex tali releuari angustia non valentes: ideo hoc prouideant sanctissimi patriarchæ, & metropolitæ, & reliqui Deo amabiles episcopi: ut & nos, quæ ab eis aguntur discantes, approbemus eos qui nostram legem in literis positam, apud semetipsos ostenderunt operibus adimpleri.

EPILOGVS.

Quæ igitur a nobis sancta sunt, & sacrum ordinem statumque custodiunt secundum sacrarū regularū obseruationem & virtutem, de cætero conseruent perpetuò integra & sanctissimi patriarchæ vniuscuiusque diocesis, & Deo amabiles metropolitæ, & reliqui reuerendissimi episcopi atque clerici, ubique Dei culturam & sacram disciplinam custodientes inuiolatam, pœna imminere hæc præuaricanti, quo penitus alienus sit a Deo, & imposito sibi sacerdotij ordine. nā velut indignus hoc excluditur. Licentiam verò vniuersis damus, cuiuscunque sint officij vel conuersationis, respicientibus aliquid horum præuaricari, nuntiare nobis, & ad imperium quod semper est: ut nos, qui hæc secundum sacrarum regularum explanationem apostolicamque traditionem constituimus, decetem

x Diaconissas capitale est nubere.
y Pœna diaconissam ducetis.
z Notandum est hoc argumētum a minore ad maius.

a Vestales intelligit, i. Vestes virgines, vel lunonis Achaicæ, Dianæ Scythicæ, Apollinis Pythij: Apidis seu bouis Ægyptij: de quibus vide Tertullianum in libro de Monogamia, ubi certè plus satis Monitanisat, erique exēplo illa sententia, vñ matrimonium non uisus, sicut vñ Deum.

b Vix defodiabantur.
c Diaconi presbyteri, subdiaconi, lectores, in laicos transformari impune non possunt. Ne uell. s. ca. 7.

d Nouell. 16.

e adde Nou. 3.

f adde l. 33. ff. de rei vindic.

g Impensæ nō sunt improbabiles, quæ fiunt ex cōsuetudine.

h v. d. Nouell. 3. Ex hoc loco videtur constare, Iustiniani tēpore singulis clericis non fuisse assignata stata latifundia, aut certos annuos redditus, sed eos de manu episcopi, aut similis personæ, accipere.

i Delicta clericorum popularia.

a Nou. s. Nou. 33. ca. 12. Ignati reuocantur ab ordine clericali.
b Sacerdotes, diaconos, cantores innuit & Pfaltas.
c Intelligit, ut opinos, libros, qui apocryphi dicuntur, utroque in ecclesia lectos fuisse hic apparet.
d Hinc colligitur facile possumus, quale fuerit olim lectoris munus.
e cap. 1. §. 1. 3. eodem.
f cap. 1. §. ult. 3. eodem.
g hinc sumpta est Authentica episcopis, Cod. de episcopis & clericis.
h Nou. 123. c. 12.
i i. sed saltem.
k Maritus diaconus & presbyter esse potest 2. ad Timoth. 3. vers. 11. 12.
l Presbyteri & diaconi, & subdiaconi, vxorē ducere non possunt. Si duxerint, non est irritum matrimonium: priuantur tamen ordine Ecclesiastic.
m Pœna lectoris binubi.
n Ex clericatu ascenditur ad episcopatum. 2. ad Timoth. eodem.

b dicit ad l. 9. Cod. de episc. p. v. 1. ad Timoth. 3. vers. 9. hodie 40. ex Nouella 123. ca. 13.

q Diaconissæ, sacro mysterio deputatæ.
r Diaconissæ, ministrant baptismatibus, & aliis quibudam secretis.

f l. 11 §. 2. ff. de numeris.
t Alcesteria, diuersa sunt à monasteriis.
u τὸν ἀγαπῶν δὲ αὐτὸν ad l. 19. Cod. de sacros. eccles.

a adde l. 2. in f. C. de sac. eccl. b Hæc Nouella, eò amplior est lege Anastasij 14. C. de sac. eccl. c Senior Roma, Italia: Noua Roma, Constantinopolis. d Res ecclesiasticæ immobiles, & quasi immobiles alienari non possunt. e Alienationis verbo, venditio, donatio, perpetua emphyteusis intelligitur l. ult. C. de rebus ali. f Res ecclesiasticæ, in perpetuam emphyteusim dari non possunt, ut hic. g l. 14. C. de sac. eccl.

h i. Romana. v.

i o. l. 7. C. de Legibus.

k Cur leges ad præteritum tēpus non extendantur.

l Inter homines nihil stabile aut immutabile.

m hinc sumpta est Authentica, sed & permutare, Cod. de sac. eccl. adde Nouell. 120. c. 1.

n minore nunquam, ne Ecclesia in dāno verteretur.

o hinc colligitur Constantini, ut vulgò vocant, donationē validam esse nulloque prætextu lationis ab eius successoribus posse reuocari.

p non deteriorum. Alioquin ecclesia potest restitui aduersus huiusmodi permutacionē, ut hic.

q Non multum differunt ab inuicem sacerdotium & imperium: ut res sacra à publicis, r quid in non perpetua dicat.

s. 3. cod.

t Emphyteusis non est perpetua, quæ ad duos tantum hæredes subseq. accipientis descendit, Nouell. 120. c. 1.

u Neque vitia emphyteusim ecclesiasticam vxori datā succedit, neque vxor in mari, nisi hoc expresse conuenit.

v Emphyteusis ecclesiastica ad hæredes extraneos non descendit, Rolandus tamē à Val-

le 1. consil. 96. num. 20. & Clarus 4. sententiarum 28. versiculo, & certē ego non video: versiculo, nec dicatur: versiculo, uti dicatur: versiculo, uti dicas maxime: versiculo, quidquid tamen disputatio (adde quæ scripti ad l. 7. C. de iure Emphyteusis) ex communi opinione, refert ad extraneos deferri, si per Prælatum & capitulum facta sit, cum debita solemnitate. cap. Nulle de rebus episcop. alienand. cap. 1. eod. tit. in 6. maxime, si in concessione huiusmodi emphyteuseos, reperitur verbum *Quibuscumque*, vel simile, Nouum

tres^a emphyteusim fieri accipientis, & duorum successorum aliorum: hoc etiam super rebus sanctissimæ maioris ecclesiæ fieri permittimus: non autem ultra sextam partem releuari emphyteusim percipientibus propter fortuitos casus sancientes. Quia verò didicimus sic effusè & impie ab aliquibus fieri documenta, ut neque sexta relinquatur sanctissimæ ecclesiæ pars, reliquis omnibus emphyteusim accipientibus donatis: Anastasius autem piæ memoris gesta monumentorum constituens fieri super alienationibus, sicut etiam huius rei fieret tempus, & emphyteusim statuens, sine gestis quidem vsque ad solam vitam accipientis emphyteusim: cum gestis autem, in perpetuum eam extendens, neque perfectam fecit, neque vilem legem, & vndique imperfectam, vsque ad solam diocesim patriarchicæ sedis huius sanctissimæ ciuitatis (sicut prædiximus) legislationem statuens.

CAP. I.

De rebus ad venerabilia loca pertinentibus non alienandis.

Nos igitur (iam enim ad legem veniendum est) sanctimus, neque sanctissimam huius sanctissimæ ciuitatis maiorem ecclesiam, neque^b sub ea constitutas ecclesias, quarum ipsa prærogationem suscepit, (sicut eam Anastasius piæ memoriæ interpretatus est) neque alias omnes ecclesias in hac sanctissima existentis ciuitate, aut circa eius confinia, neque sub patriarchica sede huius sanctissimæ ciuitatis constitutas, quarum metropolitans ipse ordinat, neque alium vllum vndique patriarcham, neque episcopum (dicimus autem & eos qui in Oriente, & qui in Illyrico, in super & in Aegypto & in Lycaonia atque in Lycia, & eos qui in Africana prouincia sunt, & complexiue dicendo, per omnes quæcumque nostræ sunt terræ, necnon in occidente sunt Deo amabiles episcopos ab ipsa seniori^c Roma vsque ad Oceanum consistentiam sanctissimarum orthodoxarum ecclesiarum) neque aliquem xenodochum, aut ptochotrophum, aut nosocomum, aut orphanotrophum, aut brephotrophum, aut gerontocomum, aut monasterij viro- rum vel mulierum abbatem vel abbatissam, aut quemlibet omnino præsentem venerabilibus collegiis, licentiam habere alienare^d rem immobilem, aut in domibus, aut in agris, aut in hortis, aut omnino in huiusmodi, neque rusticum mancipium, neque civilem annonam: nec per specialis pignoris occasionem tradere creditoribus. Alienationis autem nomen generalius ideo posuimus, ut prohibeamus & venditionem^e & donationem & commutationem & in perpetuum^f extensionem emphyteusim, quæ non procul ab alienatione consistit. Sed omnes vbique sacerdotes ab huiusmodi alienatione prohibemus, subditos pœnis quibus Leonis piæ memoriæ vsa est constitutio^g. Illam namque per omnia valere & ratam esse sancimus. propterea hanc proposuimus & promulgamus, & nō paternam^h voce legem conscripsimus, sed hac communi & Græca, ut omnibus sit nota propter facilem interpretationem. Quod itaque iam præteritⁱ, relinquimus. nam^k tanta documenta tempore longo facta nunc commouere, multæ erit terguerfationis. Quapropter quæ vsque hac hæcenus extant, proprium habeant schema: de cætero autem omnem alienationem interdiciamus, prædictas eis pœnas imponentes.

CAP. II.

De principe qui rem immobilem venerabili loco dederit.

UT autem lex ad humanæ naturæ varietatem, & quod semper venit, moderata: per omnia immota permaneat (quid enim erit stabile inter homines & ita immobile: ut nullam patiat mutationem: cum omnis noster status sub perpetuo motu consistat) necessarium existimamus quasdam exceptiones dare legi cum multis vigiliis & subtilitate adiunctas: ut eas habens in auxilio, lex nequaquam moueatur. i. Sinimus^m igitur imperio, si qua communis commoditas est, & ad vtilitatem reipublicæ respiciens, & possessionem exigens talis alicuius immobilis rei, qualem proposuimus: hoc ei à sanctissimis ecclesiis & reliquis venerabilibus domibus & collegiis percipere licere, vndique sacris domibus indemnitate seruata & recompensanda re eis ab eo, qui percipit, æqua aut etiā maioreⁿ quam data est. Quid enim^o causetur Imperator ne meliora det^p cui plurima dedit Deus habere, & multorum dominum esse, & facile dare, & maxime in sanctissimis ecclesiis, in quibus optima mensura est donatarum eis rerum immensitas. Vnde si quid tale fiat, & pragmatica præcesserit forma præcipiens imperio dare aliquid talium rerum, & recompensa-

non esse, ut in emphyteusi admittantur pacta extranea & diuersa à naturâ ipsius num. 45. 46. x Emphyteusis ecclesiastica, vita accipientis finitur: nisi filius aut nepotes reliquerit, Imò, in perpetuum dari potest. Nouell. 120. c. 1. Solue, Reliquis ecclesiis id licet, præterquam Constantinopolitanæ maiori, & ita in dubio non præsumitur emphyteusis ecclesiastica in perpetuum data, v. Ale. 2. præsump. vlti.

uerit mox rem meliorem & vberiore & vtiliorem^p: sit ea permutatio firma: & ij qui præsidet domibus quarum est quod alienatur, & qui talibus administrant literis, siue quærela vndique sint, nullam metuentes pœnarum quæ à Leone piæ memoriæ interminantur, & a nobis firmata sunt: vti quæ cum nec^q multum differant ab alterutro sacerdoti & imperio, & res sacre à communibus & publicis: quando omnis sanctissimis ecclesiis abundantia & status ex imperialibus munificentis perpetuo præbeatur. Alterutris itaque compensantes quæ decet, non ab aliquibus iure culpantur. Aliam verò omnem siue ad imperium ipsum, siue ad aliam quamcumque personam factam siue venditionem, siue donationem, siue permutationem, siue emphyteusim perpetuam^r omnino perimus: sed neque dationem cuiusdam pignoris in re immobili factam occasione mutuum fieri sinimus. Et hæc valere volumus in omni ecclesia, omnique monasterio, & nosocomio, & xenodochio, & brephotrophio, & asceterio & gerontocomio, & omni absolute collegio quod actio pia constituit, nullo penitus horum aliquid accipere ab eis valente. Vnde neque constitutione Anastasij illux memoriæ vltius opus erit, neque secundum illam faciendâ decreta memorata obseruationis. ipsa enim rei principia permentes, & prohibentes quod sit, nequaquam persequutione deinceps indigebimus.

CAP. III.

Quomodo emphyteusis ecclesiasticarum rerum contrahi permittitur.

Emphyteusim autem siue in sanctissima maiore ecclesia siue in omnibus reliquis adorandis domibus fieri sinimus, & in accipientis persona, & in^s duobus eiusdem personæ hæredibus deinceps, filiis tantum solis masculis, aut foeminis, aut nepotibus vtriusque naturæ, aut vxore, aut viro, si hoc videlicet de vxore aut viro expressim nominetur, alioqui non transire ad aliquem alterum^t hæredem: sed vsque ad solam^x vitam percipientium standum, nisi filios aut nepotes habuerint. Alter autem penitus emphyteusim agi ecclesiasticæ cuiuslibet aut ptochij rei immobilis, aut mancipij rustici, & civilis annonæ nullo permittimus modo: neque, quod sit, habere aliquod penitus robur sinimus. 1. Quia^y verò Leonis quidem piæ memoriæ constitutio sub nulla penitus diminutione^z dari re ecclesiasticam sancit: nos autem in alia constitutione à nobis scripta sextam excipi solum super emphyteusim, sinimus^z: huiusmodi quendam diminutionis rei dāmus ordinem, ut quærat cum omni veritate & subtilitate pensio eorum quæ dantur, tanta quanta ab initio fuit, quando ad sanctissimam venit ecclesiam: & detur emphyteusis talibus personis, quales dudum diximus. tunc enim sextam^b ei partem cum scrupulositate imputandam concedimus. Si verò minui contigerit per quandam cladem pensionem, aut in toto tunc constantem pensionem accipiat, qui emphyteusim subire vult: aut nec accipiat penitus, cum liceat condicere potius^c, quam tales diminutiones in emphyteusim celebrare. Si verò alicuius ecclesiastici prædij suburbanum^d emphyteusis detur: qualia plurima maxime in hac nouimus sanctissima consistere ciuitate, multo quidem digna^e pretio, paruas verò redditentia pensiones, aut nihil pensionum omnino: non ex redditibus metiri emphyteusim, sed æstimari suburbanum subtiliter, & reputari ex pretio collecto redditus possibiles in viginti annis computari: & in redditibus ex hoc computatis agi emphyteusim, non perpetuò, sed in eum qui percipit, & duas ex eo successiones, & viro & vxori sicut prædiximus faciendam. 2. Scire^f autem emphyteusitas conuenit, quia si biennio^g continuo non exoluerint emphyteuticum canonem, (hoc enim tempus pro triennio^h aliorum hominum sufficere adⁱ casum ecclesiasticarum aut ptochicarum emphyteusim pro non soluto canone ponimus) sicut omnino extranei emphyteuticis: & volentibus præpositis sacrarum domuum licebit prædia aut domos defendere^k, nullam^l metuentibus meliorationum redditionem. sed si quidem deterius fecerit prædium aut suburbanum aut domum, qui emphyteusim percipit: cogi^m eum de suo diligentiam ac restitutionem præfati status facere, & obligatum esse ad hoc ipsum & hæredesⁿ eius & successores, eiusque res, insuper & debitos omnes redditus sine dilatione exigi. Quod autem dictum est à nobis, ut nullius immobilis rei ecclesiasticæ aut ptochicæ alienatio sit permittenda: ad nullam nostræ reip. personam sanctimus valere, non solum super constantibus domib. & suburbanis & hortis & agris, sed etiam super ruinis, siue ex igne siue ex terræmotu, siue ex alia qualibet causa ruina sit: sed etiam in iis quæ omnino destructa sunt, & in pau-

terioratas cogitur restituere, a Actione emphyteuseos, hæredes tenentur.

mento

a. Iusque ad ne-
potes.
b. nota de pri-
matib. mechani-
corum, vel archite-
ctorum.
c. nobilibus, Ita-
lian.
d. Emphyteu-
tarius non potest
pacisci cum eco-
nomo & episco-
po. Vt tribus per-
sonis defunctis,
sequeantur. licet
successoribus. em-
phyteusos titu-
lo res Ecclesiasti-
cas ab ecclesia
capere, & aliis
personis antepo-
ni Iulian.

e. Non. 120. c. 2.
f. X. d. 1. de rebus
h. r. i. de rebus
g. Vius vel usufructus
temporalis l. 1. §. 5.
i. C. de sacros. Ec-
cles. Nov. 120. c. 2.
2. precaria. Ea
permutatur in
reb. ecclesiasti-
cis. fiebat autem
ei eiusque liberis,
qui re suam ec-
clesie donasset,
idque remunera-
nda donatio-
nis causa. c. preca-
ria. q. 1. de rebus
h. r. i. de rebus
i. Synod. c. 36.
k. 97. C. de Euro-
pensis c. 51. Id no-
nūquam agitur,
ut is cui ceditur
usufructus. cer-
ta pensionem si-
ue censum quot
annis presteret
ut leg. Alemanorū
tit. 1. & ut reno-
uaretur singulis lu-
stris c. 1. de preca-
ria. Quid differe-
at a libellaria &
emphyteusi v.
l. i. in f. de rebus
h. r. i. de rebus
486. Id est, usufructus
9. in f. Pu-
ro tamen hic a-
gi de usu & an-
tichresi rei im-
mobili temporali,
hinc inde
dato & accepto
aliquo inter ec-
clesiam & priua-
tum aliquem di-
uitem, de quo di-
xi ad d. §. 5. idque
etiam textus hic
innuit, ibi aliam
mox rem.
h. Precaria quæ
admodum consti-
tuatur in reb.
Ecclesiasticis.
i. Ea est, lex 14. §. 5.
c. de sacros. Ec-
cles.
k. Agitur hic de
mutua datione
usufructus.
l. i. in solis ven-
ditionibus.
m. Alienationes
reum Ecclesiasti-
carum interdixit
quæ, nimirum
venditiones, do-
nationes, permu-
tationes, perpetuas
emphyteu-
tes, pignorum da-
tiones in rebus
immobilibus.
n. Pœna emen-
tis rem ecclesiasti-
cam immobili-
lem, veritatem a-
lienari.
o. Pœna dono
accipientis rem
immobilem ec-
clesiasticam.

mento iacēt, siue etiam in puris ruinis nullum ædificium habentibus, neque materiam iacentem. Non enim in illis alienatione fieri permittimus, nisi in sola emphyteusi tem-
porali, secundum quod dudum nobis dictum est, & in
tribus personis talibus quales prædiximus. Vt neque vlla cir-
cumscriptio in rem ecclesiasticam in talibus fiat: duobus
pro tempore primariis mechanicis, aut architectis, siue
in hac regia & maxima ciuitate vna cum Deo amabilibus
œconomis, & quinque reuerendissimis presbyteris, & duo-
bus diaconis, præsentem quoque Deo amabili episcopo: siue
etiam in prouincia duobus insignibus mechanicis aut ar-
chitectis, aut etiam vno, si vnum solum ciuitas habeat) in-
teruenientibus in illis locis, sacrosanctis euangelis positis
definiatur ab architectis, quantum comperat pro hoc soli
sanctissima ecclesia secundum modum emphyteusis: &
in his emphyteuticam conscriptionem in eo celebrari se-
cundum figuram prius dictam. Illum verò & edificare, &
vbi materiis, si materias habeat, & transmittere emphy-
teusim vsque ad duas successiones: (sicut dictum est) & sic
reuertere post trium personarum mortem ad sanctissimam
ecclesiam, aut venerabilem domum ex qua facta est em-
phyteusis, & etiam valere tale contractum, vtpote præsentem
non repugnantem legi. 3. Neque illud quod hactenus
contra tales contractus agebatur, valere permittendum est
de adiectione, vti vel duorum hæredum compleatur tem-
pus, licet ita sit eis qui post illum sunt, in emphyteusim dare
id vnde agitur, & semper eos præponi aliis. In hoc enim
nihil aliud est, quam per reuolutione & machinatione per-
petuas eis emphyteusis, magis autem priuationes eccle-
siasticarum agi rerum. Sed & si quid factum est tale: nullam
necessitatem esse reuerendissimis œconomis duobus hære-
dibus cessantibus, ceteris tradere.

CAP. IIII.

Quomodo ususfructus rerum ad sancta loca pertinen-
tium constituatur.

Si quis autem voluerit accipere secundum rationem ususfructus, aut qui vocatus h. ususfructus, re ecclesiasticam aut sanctis-
simam maiorem ecclesiam, aut alterius cuiuslibet que in omni
nostra ditione sunt posita, aut ptochiorum, omnino per-
cipiat hoc & secundum prædictam obseruationem, & se-
cundum formam constitutionis Leonis piæ memoriæ: vt
iste locupletis existens, & substantiæ immobilis dominus, a-
liam mox rem secundum proprietatis ius compen-
satissimam ecclesiam, aut venerabilem domum, ex qua percepit ta-
tos & tales frequētes redditus, quātos aut quales habet, quod
datur ita, vt post eius obitum ecclesiastica aut ptochica res
reuertatur ad venerabilem domum cum usu qui datus est,
non transcendente tēpus vitæ percipientis. Accipiat autē si-
militer etiam rei in compensationem datæ & usum, quate-
nus sit post percipientis obitum, aut tempus in quo donatio
usus conuenit, non transcendens videlicet percipientis vitam:
vtrumque ex toto, & secundum proprietatem, & secundum
usum apud sanctissimam ecclesiam remansurum.

CAP. V.

Quibus penis subiaceant qui alienationes prædictarum
rerum fecerint.

Via verò Leonis piæ memoriæ constitutio pœnas
pene solummodo in venditione decreuit, nos autem
interdicimus non venditiones solum, sed etiam donatio-
nes & permutationes & perpetuas emphyteutes, & pigno-
rum dationes in rebus immobilibus: videmus autē quo-
dam sic amatores periculi constitutos, vt præsumant ad ea
quæ interdicta sunt, accedere, & circumuentionem facere
legibus ex voluntate & præsumptione qua habent, & quæ
omnibus modis interdicta sunt, & forsitan deducunt homi-
nes ad mortem, qui hoc agunt: propterea necessarium exi-
stimauimus, in vnoquoque contractu etiam certam statuere
pœnam: his quippe pœnis quæ posita sunt aduersus œ-
conomos ex constitutione prædictæ piæ memoriæ Leonis,
similiter & nunc imminetibus œconomis, aut xenodochis,
aut nosocomis, aut brephotrophis, aut abbati aut abbatissa
monasterij aut asceterij, secundum quod prius dispositum
est. Si quis igitur emere præsumpserit rem ecclesiasticam, aut
ptochicam: cadat quidem mox pretio: exigatur autē res
quam accepit, cum omni medij temporis incremento: &
contra sanctissimam quidem ecclesiam, aut venerabilem do-
mum nullam omnino habeat actionem: contra venerabiles
verò œconomos, aut qui omnino venderunt, in propriis
eorum substantiis ex contractu habeat actionem: vt me-
tu suæ substantiæ, & si non propter Dei timorem, tamen
segniore circa venditionem fiant. 1. Si quis autem per
donationem accipere præsumpserit rem ecclesiasticam aut
ptochicam: & ipso quod datum est, omnino cadat: & a-
liud tantundem ex sua substantia repenset sanctissimam ec-
clesiam, aut venerabilem domum ex qua hoc suscepit, vt quā-
nifus est agere contra eam nouitate, hanc sibi in pro-
priis exhibens, suam sentiat malignitatem. 2. Si autē

permutatio in quibusdam personis fiat præter solum impe-
rium, sicut prædiximus: & qui permutationem accepit, sub-
iaceat pœnæ, & datum sibi re amittat, & recurrat rursus
hæc ad venerabile domum vnde progressa est: & quod pro
compensatione dedit, maneat apud venerabile domum: &
qui accesserit ad causam legi contrariam, cadat vtroque ius-
te: & secundum hoc pœnæ subdatur, secundum quod & pro-
priis cadet, & quod sperauit, non acquisiuit, etiam hic a-
ctione ei seruata in propria substantia eorum, qui contra-
ctum cum eo celebrauerunt.

CAP. VI.

Vt liceat res ecclesie generali hypothecæ subicere,
non autem speciali.

Si autem creditor in pignore corporali elegerit accipere
rem immobilem ecclesiasticam aut ptochicam, in domi-
bus forsan, aut suburbanis, aut agris, aut hortis, aut ciui-
bus panibus, aut rusticis mancipiis, & dederit aurum: ad
hoc cadat creditor, & habeat lucrum quæ mutuum acce-
pit sanctissima ecclesia, aut venerabilis domus, quod mutui
tū est aurum: etiam hic contra celebrantem mutui œ-
conomum, aut xenodochum, aut brephotrophum, aut præ-
sulē monasterij aut asceterij, aut aliorum venerabilium col-
legiorum, creditori actione manente: his omnibus etiam in
abbatis muliebrium asceteriorum, aut monasteriorum va-
lentibus. 1. Si enim omnino sanctissimis ecclesiis, aut
aliis venerabilibus domibus crediti opus fiat, aut in solam
necessariam videlicet & inuitabilem occasionem, & præter-
quam non poterit quod imminet, adimpleri: aut in aliam
causam vtilissimam sanctissimæ ecclesiæ consistentē: lice-
bit præpositis earum vsque ad generalem hypothecam sta-
re: & nullum speciale pignus creditoribus præbere.

CAP. VII.

Quibus penis subiaceant qui perpetuam emphyteusim
contraxerint.

Si verò & perpetuam quiscumque emphyteusim accipere
præsumpserit, quod non licet, aut temporale quidē, nō
tamen secundum huius nostræ legis obseruationem: etiam
sic cadat quidē ab emphyteusi, & quod datum est, maneat
apud venerabile domum. Det autē continuū & post casum
emphytheutis, quantum futuris erat soluere, si secun-
dum legē subiisset emphyteusim: nihil apud eum remanente
ex rebus pauperū, quæ frustra per emphyteusim datæ sunt.
1. Hæc igitur omnia custodiantur prædictis subiecta pœ-
nis: neque tabellionibus præsumptibus instrumentis talibus
ministrare, sed metuentibus vsque ad exilium, & vt nūquam
reuertantur, nec si sacra hoc præbeat forma: neque iudicibus
vel dictare talia instrumenta præsumptibus, vel facta sus-
cipere, & gestis monumentorum ea firmare: ne etiam ipsi &
cinguli & dignitatis & substantiæ casum secundum Leonis
constitutionem sustineant.

CAP. VIII.

De non alienandis sacris vasis.

Idē pœnis seruandis etiam aduersus eos qui sacrata vasa
contra nostram legē aut pignori dant, aut vendunt, aut
constant propter alienationē. nam & illos æqua aut maio-
ri pœna dignos esse sancimus, quanto etiam circa sacras res
& Deo dicatas præsumpserunt impiè agere: nisi tamen ali-
quid tale fiat, quod diximus circa redemptionem captiuo-
rum, vbi animæ hominum liberantur a mortibus & vin-
culis, inanimatorum venditione vasorum. Simili quippe
obseruatione & super alienatione ciuiliū panum custo-
dienda, sicut sæpè diximus: eo quod tales panes non solū
in hac felicissima ciuitate, sed etiam in magna Alexandria
& in Theopoli esse didicimus. forsitan autē tale quid & in
aliis prouinciis quibusdam est. Si enim etiam alibi huius-
modi quædam sit possessio, & in illa lex seruatur, & suam
obseruationem extendat.

CAP. IX.

De eo qui per pragmaticam rem ecclesie comparauerit.

Via verò verisimile est quæpiam etiam in circumue-
tionem huius legis tentare pragmaticas nostras for-
mas accipere tale aliquid ei agere permittentes: &
hoc prohibemus in omni persona maiore vel minore, siue
in singulo constituta, siue horum qui circa nos sunt, siue
aliorum quiscumque inter populos habitantium: & sancimus
nulli penitus licentiam esse, talem quempiam pragmati-
cum proferre typum, neque ex hoc accipere aliquid de
sanctissimis ecclesiis compendium, aut monasteriis, aut
ptochiis, aut aliis venerabilibus collegiis, immobilium
rerum, sed & gloriosissimo quæstori pœnam imminu-
re centum librarum auri, si quid tale dictauerit: simul
& suscipientibus insinuationē talis cuiuspiam sacræ forme
gloriosissimis iudicibus, aut aliis quibusdam eandē imminere
b. j.

p. Pœna priua-
ti, ex causa per-
mutationis rem
ecclesiasticam ac-
cipientis.
q. Licet enim im-
petratori re im-
mobilem cum ec-
clesia permuta-
re.

r. Pœna accipie-
tis pignori spe-
ciali rem ecclē-
siasticam.

f. Pœna accipie-
tis pignori spe-
ciali rem ecclē-
siasticam.

t. Prædia, vasa,
vestes Ecclesiæ,
specialiter pignori non pos-
sunt obligari. s.
ead. generaliter
possunt ut hia.
Curia: Facilius
generalis cōcedi-
tur hypotheca
quā specialis l.
1. de pignoris.
Specialis obstrin-
git magis. Nun-
quam ergo res
superiores pote-
runt pignori
lud. certis casu-
bus possunt etiā
vendi: puta redi-
mendorum, car-
ptiuorum, causa:
qua de re dixi
ad l. 21. in f. C. de
sacros. Eccles.
u. Pœna accipie-
tis illegitime, &
non solenniter,
rem ecclesiasti-
cam in emphy-
teusim.

†. hodie licet a-
liis ecclesiis quæ
Constantinopo-
liana maiori.
Novell. 120. c. 2.
x. Bona ecclesie,
res pauperum.
y. Pœna tabel-
lionis conficien-
tis instrumentū
vetitum in reb.
Ecclesiasticis l.
14. §. 3. C. de sacros.
Eccles.
z. i. d. l. 14.
a. l. 21. in f. C. de
sacros. Eccles.
b. Equum est in
animata vendi,
vt animæ redi-
mantur.
c. πολιτικῶν σ-
τηριων. Ciuiles
panes quid, dicā
C. de annoni ciui-
libus.

d. Ne quidem ex
pragmatica for-
ma Principis res
ecclesiasticæ pos-
sunt alienari.
e. Quæstor, siue
cancellarius mul-
tari potest, ob re-
scriptum legib.
vetitū obigna-
tum vbi.
f. Iudex aut se-
natus insinuat-
ionem permittens
rescripti legibus
vetiti, multari
potest.

a .i. preter con-
suetudines à
principe defini-
tas. Consuetudo
l'ordinaire.
b .i. pena non
levis infligitur.
c .i. suos officia-
les, officiers.

d .i. ovis, &
zovus.

e Nouell. 161. c. 2.
Edictum 4. c. 2. §.
2.
f δυνάστη. Scrim-
ger. exactiones
tributorū Iulian.

g Pone ex legi-
bus statupende.
h Iudicis mu-
nus, presidere ad
iustitiam patris etga
filios.
i παρὰ τοῦ πατρὸς
Scrim. adfello-
rem Iulian.
k Delicti parti-
ceps puniendus.

l dixi in prin-
cipio. S. eod.

m in princip. &
c. 1. §. eod.

n l. ult. Co. re-
petund. Sic epif-
copus qui iustitia-
gium dedit, &
qui accipit puni-
untur pari pœ-
na l. 37. Cod. de e-
piscop.
o καὶ δακτύλῳ. nō
corruptas. Cruē-
ta mente, puta
manu Apuleius
4. Florid.

p iustitia? contra, en-
questeur.
q Nouell. 69. c. 1.
vide l. 28. §. 15. et
de penis.

r etiam durante
magistratu. vide
Socinum regula
249.
s Exemplo pec-
cati solet.

t vide Nouella.
161. c. 1.
u hinc sumpta
est authentica.
Si verò, Co. xi. o-
mnes in.

x Nouell. 95. 128.
161. l. 1. c. vi omnes
iudic. tam civil.
quam crimi. l. 3.
Co. de adfessorib. l.
3. c. de sententiariis.
l. ult. Co. de digni-
tat. Hoc spatio
temporis tutores
se excusare de-
bent l. 13. ff. de ex-
cusat. l. 1. §. Cod.
eod.

administrationes accedunt, siue proceres ipsi, siue etiam of-
ficiū tuum, vltra eā quæ occasione consuetudinū à no-
bis eis definita sunt: quæ sc. sufficere sola putantes, dari de-
creuimus: non in paruis pœnam fieri: sed maximū quidem
iudices accipere aliquid præsumentes ab iis, qui ad admini-
strationes accedunt, aut etiam permittentes suum offi-
cium tale aliquid agere, & nunciatum non emendantes:
non solum quadruplum reddent totius quantū perceper-
unt, sed etiam magnam indignationem sustinebunt, & cin-
guli periculum formidabunt: & qui circa eos sunt, & obe-
diēs eis officium, si amplius aliquid quàm à nobis concess-
um est, tentauerint accipere, ipsi quoque subiiciēt dānis
quadruplae redditionis, & cadent etiam substantia & cingulo:
super & supplicii subiacebunt quæ congruunt delictis
eorum.

CAP. VIII.

Vt presides tributorum exactioni diligenter incumbant.

Eos autem qui ita sine mercede sumunt administratio-
nes, præ omnibus studium habere decet fiscalia vigilan-
ter inspicere: & indeuotos quidem & egentes necessitate, cū
omni exigere fortitudine, in nullo flexos, neque pro hoc ipso
lucrum aliquod omnino considerantes: deuotis autē pater-
nē se exhibere: deinde nostros subiectos referre vndique:
si ne violentia: nihil ab vilo eorum percipietes: sed æqui sint
in iudiciis: æqui verò in publicis disciplinis: exequētes quo-
que delicta, innoxios quidē vndique: custodiētes eos, qui puri
sunt: reis autē pœnam imponētes secundum legē: & ita
præsidentes collatoribus, tanquam patres filii: diligētes
quidē eos qui sunt innocentes: qui verò rei monstrantur,
castigantes ac puniētes: omnemque iustitiam in publicis &
priuatis documentis eis seruantes: & non ipsi soli hoc a-
gētes, sed etiam semper consiliarium talē sumētes, & qui
circa eos sunt omnes, vt non videantur illi quidē veluti
innoxij esse, per alios autē delinquant atque furentur: hoc
quod magis turpe est, vt & participes iniustitiarum sumāt.
Ideo quæ licebit tuæ celsitudini honestiorum quosdam ad
administrationes dirigere, & scientium tributa fiscalia: cu-
rialium quippe & aliarum personarum experimentum sui
dantium bonum, & ad magistratus opportunorum. Quis e-
nim non diligat eum, & honestate compleri magna putet,
si nostro decreto iudicioque tui culminis ad cingulum ve-
niat, testimonium quidē habēs, quia sit optimus, gratis verò
eum suscipiēs: non vacans omnino per provincias vlli pri-
uati nec quædammodum quod dedit congreget, nec vnde
colligat aurum, sed vt hoc solum habeat studium, Deo
nobisq; semetipsum commendare, & gloria frui optima, &
recompensationem sperare præcipuam. Si quis autem
præter hoc aliquid egerit, & donec in administratione est
iudex, furti reus appareat, & probetur aut aurum dans vt
accipiat administrationē, aut accipiens ex administratio-
ne, (vtrumque enim similiter noxium est) sciat quia &
confiscationem & exilium sustinebit, & in corpus verbera
atque supplicium. Ipsum quoque qui acceperit ab eo (sicut
prædiximus) malis subiiciemus maximis, puras enim exi-
gimus esse provinciales iudicibus manus: vt collatores
custodiamus. Et iste quidem tam ex legibus quàm ex admini-
strationibus imminet pœnæ iis qui in prædictis admini-
strationibus sunt, si tale aliquid egerint. Damus autem
provincialibus licentiam, si quid apud provinciam iniustū,
qui administrationem habet, egerint: vel si damnis aliquibus
aut calumniis subdat nostros collatores: vt Deo amabiles e-
piscopi & provinciarum primates, pœnas ad nos dirigant, expo-
nētes cingulum habētis delicta: nos enim hoc agnoscentes
dirigemus in provinciam hoc examinaturus quatenus ipse
vbi iniustitiam fecit, illic quoque pœnas subeat delictorū:
vt neque alter quispiam tale aliquid agere præsumat, ad
exemplum respiciens.

CAP. IX.

Vt presides quinquaginta dies faciant in provincia sua,
postquam eis successum est.

Necessitatē habēte eo qui administrationē rexit, se-
cundum priores constitutiones, dum deposuerit fasces,
dies quinquaginta in provincia conamoriari, publicē
se monstrantem, & ab omnibus susipientem conuentio-
nes, si tamen antē completos quinquaginta dies fugiens
capiatur, velut aliquod inhonestissimorum mancipiorum:
damus licentiam collatoribus detinere eum in provincia:
& omne quod dederunt ei occasione furti, hoc exigere: præ-
sente tamen Deo amabili episcopo, & causam ex non scri-
pto examinante, donec reddat omne quicquid furatus offē-
ditur: sed etiam ipsos provinciales, si senserint administra-
torum furtum, licentiam habere, magis autem necessitatem,
hec referre nobis: vt cognoscentes, quia omnino auro ven-
didit iustitiam, prædictis eum subiiciamus pœnis, super
quod etiam caelestibus suppliciiis reus erit, transcendens ius-
iurandum, in quo acceperit administrationem. Si autem
voluerit ex quacunque causā non completis quinquaginta
diebus ex provincia fugere: tunc comprehensus vbiunque

degere videtur, reuocabitur quidem in provinciam in qua
administratio omne vero quod inuentus fuerit accepisse,
restituatur in quadruplum.

CAP. X.

Vt omnes provinciales presidibus suis debitum honorem & solidas
acclamationes deferant.

Illud videlicet obseruandum, nullam esse nostris subiectis
licentiam in alio quodam præter furtum hoc circa iu-
dices agere. Non enim si videatur vehementissimus inde-
uotis propter fiscalium exactionem, aut propter delictorū
executionem, dabimus subiectis agere aliquid aduersus eū.
Ex diuerso autem etiam pœnis eos omnium amarissimis
subiugamus, si eos qui puris vti sunt manibus, & fiscalium
exactionem cum omni detulerint subtilitate, postea depo-
nentes administrationem iniuriari præsumpserint, & non
cum omni favore post legitimum tempus provincias re-
linquentes deduxerint. Oportet enim eos, qui post hanc le-
gem nostram faciendi sunt clarissimos subiectarū provin-
ciarum iudices, considerare quanta quidē perfuerint glo-
ria tales apparentes: quantis autem sint incursum difficul-
tatibus, legem hanc soluere quantum ad se præsumentes.
Erit enim absurdum, si eos quidem qui in vilibus capiuntur,
furtis, ipsi torquebunt, & nō primitus quiescant, donec red-
dant furta: ipsi autē innoxij manserint in maximis consti-
tuti furtis, & neque apud subiectos erubescerent exēplum,
cū liceat eis honestis & liberis & vndique laudandis osten-
di, & à nobis habere testimonium & spem. Non finis
autem nec spectabilibus iudicibus, nec alteri alicui
quamlibet eis oppressionem aut iniustitiam inferre, aut ci-
uilibus omnino causis communicare: vt & nos eis honesta-
tem seruemus, & illi puritatem nobis deuotionemque re-
stituunt. Sciant enim omnes subiecti, quia propter eorum
utilitatem, & vndique eorum indemnitate, & vt per om-
nem agantur quietem, & non cogantur provincias relin-
quere, & in peregrinis affligi: propterea præsentem legem
scripsimus, Deo eam vouentes, & præsentibus venerabilib.
maximæ eius communionis festiuitatis diebus, vt omnib.
liceat patres suscipere magis iudices, quàm fures & solici-
tatores, & eorū substantiis insidiantes. Oportet quo-
que vos nostros subiectos sciētes quantam vestri posui-
mus prouidentiam, cum omni deuotione publica, sine im-
minutione tributa persolvere: & neque administratorum
egere necessitate, sed ita deuotos vosmetipsos præbere, vt
nobismetipsis ostēdatur operib. quia & ipsi pro huiusmodi
clementia propriam nobis deuotionem restituētis: & meri-
tò habebitis omnem à iudicibus, occasione deuotionis, fa-
uorem & prouidentiam: illud scientes, quia iudicibus immi-
net vndique fiscalium periculum, & manifestum est, quia
proprio suo periculo administrationes assument, & vos hec
agnoscentes, & omnimodo euitare indeuotionē, & nolite
vestras voluntates ita præbere inobediētes, quatenus eorū
presidium egeatis vehementia, quam necessarium est eos
assumere propter inuitabilem fiscalium exactionem: sciē-
tibus vobis nostris subiectis, quia militares expensæ, & ho-
stium incursums multa egent diligentia, & non possunt
citrahæc pecunias hac agi, causa videlicet nullam recipientem
dilationem, neque nobis concedentibus despici Romanorū
terram diminutam, qui & Libyam omnem reparauimus,
& Vandalos in seruitutem redegitur, & plurima adhuc,
& maiora horum speramus à Deo percipere & agere: pro
quibus competens est fiscalia tributa sine imminutione
& deuotē secundum definita exigi tempora. Quapropter
si vos quidem deuotē occurratis iudicibus, illi verò facile
& præparatam fiscalium illationem in vos exhibuerint: &
iudicium laudabimus studium, & vestram approbamus
voluntatem, & vndique vna quædam erit optima consona-
que præsidentium, & quib. præsident, congruentia magna

CAP. XI.

Vt omnes Deo gratias agant huius legis lata gratia.

Itaque Deo & saluatori nostro Iesu Christo omnes simi-
liter offerant hymnos pro hac lege quæ eis dabit & pa-
trias habitare cautē, & proprias facultates habere firmissi-
mē, & iudicium frui iustitia. Nam & nos propterea eam
posuimus, vt & iustitiam, quæ in lege est, valeamus domi-
no Deo vouere, & nosmetipsos & nostrum cōmendare im-
perium, & non videamur despiciere homines oppressos
quos nobis tradidit Deus: vt eis per omnia parcamus, eius
sequentes benignitatem. Ideoque quantum ad nos, conse-
cretur lex Deo: eo quod nihil in mentem nostram
veniens boni pro tuitione subiectorum relinquimus. Volē-
tes enim inhonestā hac & seruilia furta perimere, & no-
stros subiectos in quiete à provincialibus iudicibus con-
seruare: propterea festinamus gratis administrationes
eis dare: vt nec ipsi liceat delinquere, & abripere subie-
ctis, quorū causā omnē perferimus laborē, dedignantur
imitari eos, qui ante nos imperauerunt, qui pecuniis or-
dinabant administrationes, ab immetipso auferētes licentiam
admini-

y sensus est, Li-
cētia illa, de qua
dictū c. 9. §. 1. p. b.
uincialibus data
est, si de furto
arguere præsidē
voluerint in aliis
causis antedicta
obseruatio cessat
Int.

z facti l. 6. §. 1. ff.
de off. presid.
a .i. instantibus.
b & prædictis dant
vbi non videretur
in iudicio. Scrim.
c .i. id studemus
hac lege perficere
re, vt iudices
provincialib. sine
parentum loco.
d .i. oportet vi-
cissim vos (qui
nobis estis subie-
cti) scientes, &c.

e ἀπορροισίμω.

f ἀπαρτίτων, i.
inexcusabilem.
g Militares expē-
sæ moram non
admittunt.
h Pecunia nec
uus belli.
i v. l. 1. c. de off.
presid. prætor.
Afr.
k ἀντιπρωτῶς.

l ἐν μερῶν
presid. & en main.

m diuina se,
n Imperator
hac constitutio-
nem Deo con-
secrat vbi hic: &
vouet. c. 10. §. 1. §.
o Iudicis pecu-
latus, furtum ser-
uile.
p vt cū lucrum
gratis accipiant,
dent etiam gra-
tis.
q Pulchrum im-
peratoris nō imi-
tari scelera an-
tecessorum.
r Ante iustitia-
ni tempora, di-
gnitates erant
mercales.
s An æquum sit
& vile, dignita-
tes pecuniis com-
parari, dixi in pr.
S. eod.

administratores nocentibus increpandi iuste, & ipsi ea quæ percipiunt, celando, iusti putati, & proprios collatores propter hoc abripere à malis iudicibus non valentes: unde nec ipsi iudicibus, increpare poterant agere castè, occasione prædictæ causæ. Nos autem sufficientem imperio quæstum esse putamus, vt collatores sola fiscalia conferant tributa, & nihil aliud extrinsecus quærat, quod subiectis omnem commoueat vitam.

CAP. XII.

In quibus causis à præfide detenti, fori præscriptionem non habeant.

Quod autem primitus à nobis dictum est: adhuc maiori opere & subtiliori complecti existimauimus legissat. one, quatenus nostra intentio omnibus fiat aperta. Sancimus enim clarissimos subiectarum prouinciarum administratores citra omne factos pecuniarum suffragium, & ab his dati iureiurandi memores, habere & hanc à nobis licentiam, vt nulla sit vlli apud eos penitus fori præscriptio, neque in iis quæ committuntur ab aliquibus violentiis, neque in criminibus, & quæ hinc oriuntur læsionibus, neque in seditionibus publicis, neque in publicorum tributorum exactionibus: sed omnes similiter subiicere horum iurisdictioni, non expectantium neque præcepta suscipere à iudicibus quibus subiecti sunt, neque nuntiare ad eos, sed contentos esse hac nostra lege per quam omnem eis potestatem præbemus, nemine licentiam habente penitus in prædictis causis neque priuilegio vti quolibet, neque ex hoc sibi imperare vt delinquat innoxie. Non enim qui omni abstinent acceptione iudicis, aliud quiddam Dei & legis nostræque præponunt timoribus sed ad illum respicientes seruabunt subiectis iustitiam, omnia secundum nostras iudicantes & agentes leges. **I.** Quia enim milites & huiusmodi in prouinciis constitutos eis subiicimus: neque in hoc egebunt præcepto cuiuspiam proprio aut à nobis, aut à nostris iudicibus, sed præfide vrentur, & hanc eis ostendunt, vt auxiliantur eis vrentibus iudiciali fiducia: scientibus quia, nisi hæc egerint, & emolumentorum & militariæ sustinebunt casum, & in corpus periculum patitur: vt nobis nullo alio penitus opus sit iudice, & aut latronum infectorum, aut appellatos violentiarum inhibitores, magis autem fures, aut violentos mittere, occasione quidem quasi rationabili vrentes, ipsos autem omnium pessima facientes. Cum enim iudices prouinciarum vniuersi cuiusque maximorum iudicum compleant officium, & pro omni alio singulo prouinciis sufficiant, & ad ea quæ ex nostris legibus super eis decreta sunt: quis præsumat, aut fori præscriptionem, aut huiusmodi aliquo apud eos vti?

CAP. XIII.

De latronculatoribus & violatoribus, & aphrodisiis.

Interdicimus autem & gloriosissimo magistro militum Orientis, & omnibus nostris iudicibus, aut latronum infectoribus, aut violentiarum inhibitores, aut armatos, aut aliquos tales destinare in prouincias. Sciant enim qui ad hoc instituti post hanc nostram legem præsumpserint, quoniam capti ab his nostris iudicibus prouinciarum, & in vincula redigentur, & ad nos causa nuntiata, à nobis summum periculum sustinebunt. & qui huiusmodi eis præcepta tradiderint, triginta librarum auri sustinebunt poenam: & maiorem insuper ac vehementiorem nostram indignationem experientur. Oportet igitur iudices prouinciarum tanquam promeritos à nobis potestatem, sic causis vti, vt iuste & legitime sint omnibus metuendis: scientes, quia si data à nobis concessa sibi licentia: subiacebunt suppliciis quæ primitus diximus, & donec administrationes habent, hæc perferentes, & dum eas depulerint, maiori adhuc experientur periculo. Non enim eis damus licentiam antequam legitimam quinquaginta dierum compleatur tempus, à prouinciis in quibus administrauerint, discedere, aut per occasionem reuocatoriæ, aut per occasionem fugæ, aut per aliam quamlibet causam: scientibus (sicut prædiximus) siue ad hanc veniant felicissimam ciuitatem: siue in quamcunque regionem, ad prouinciam denuo reuocati, cui præseruant, poenas sustinebunt omnes, quas prius diximus.

CAP. XIII.

Quomodo aut apud quem iurare debent Magistratus, & de exigenda ab his cautione.

Vsurandum verò dabunt hoc quidem quod superius diximus. Si verò aliquibus in prouinciis existentibus mittantur cinguli codicilli, & coram Deo amabili episcopo metropolitano, & qui in eis primates sunt, iusiurandum subiungunt, & ita cinguli suscipiant actiones, tua quippe celsitudine providente, siue in hac maxima ciuitate perceperit aliquis administrationem, siue in prouincia ei codicilli eius transmittantur à tua celsitudine: vt ipse qui accepit, cautionem faciat fisco, de tributorum inculpabili exactione, sicut

ipse pure probaueris. Posita sit autem lex hæc à nobis in omnibus administrationibus à nobis nominandis, & ex præfenti tempore sine suffragio percipiendis: nam quæ præcesserunt, pridem positæ subiaceant legibus: nulla poena horum quæ in hac nostra lege determinata sunt, imminente hæcenus administrationes habentibus: nisi tamen & ipsi post insinuationem huius legis furari capiantur.

EPILOGVS.

Hæc igitur tua celsitudo vniuersa cognoscens, in omnibus gentibus sub se constitutis fieri manifesta procuret, solemniter præceptis vtens apud omnes prouinciarum præfides: vt ipsi cognoscentes nostrum circa subiectos studium, & quantam habemus circa ordinationem iudicum voluntatem, considerent quanta eis bona participantur, neque imperij famulatio pro eorum felicitate parentes. Dat. Bilisario præfecto, 16. Kal. Maij.

Edictum scriptum in omni terra Deo amabilibus archiepiscopis & sanctissimis patriarchis.

Traditæ nobis à Deo reipublicæ curam habentes, & in omni iustitia viuere nostros subiectos studentes, subiectam legem conscripsimus: quam tuæ & sanctitati, & per eam omnibus qui tuæ prouinciæ sunt, facere manifestam, bene habere putauimus. Tuæ igitur sit reuerentiæ & ceterorum hæc custodire: & si quid transcendatur à iudicibus, ad nos referre: vt nihil contemnatur horum quæ sanctæ & iustæ à nobis sancita sunt. Sic enim nos quidem nostrorum subiectorum miserati, quoniam supra fiscalium functionum exactione etiā maximas sustinent ex furto iudicum violentias propter factas prouinciarum venditiones, hæc auferre per subiectam studuimus legem. Vos autem si negligentes non referatis à nobis quidem consecratam Domino Deo: rationem reddetis apud eum pro aliorum iniustitia, si quod non agnoscentibus nobis damnum apud vos hominibus inferatur, sed oportet præfentes vos prouinciis, & pro eis ac reliquis detestantes, manifestos nobis facere & rectos iudices, & transcendentes hanc legem nostram, quatenus utroque cognoscentes, hos quidem puniamus, illis autem repensemus. Cumque lex publicè proposita fuerit, & omnibus manifesta: tunc intus recondatur in sanctissima ecclesia cum sacris vasis: vt pote & ipsa dedicata Deo, & ad salutem ab eo factorum hominum scripta. Facietis autem melius & illic habitantibus vniuersis hominibus vtilius, si eam insculpentur aut tabulis, aut lapidibus, in porticibus sanctissimæ ecclesiæ describatis, plenam præbentes omnibus horum quæ scripta sunt lectionem atque possessionem.

CAP. I.

De defensoribus ciuitatum.

Si verò pro iudicum puritate hanc habuimus providentiam: palam est quia multo magis defensoribus non permittimus nec quicquid accipere, nec dare. Dabunt enim concessis sibi præceptis in foro gloriosissimorum præfectorum (si quidem maiores sint ciuitates) sol. 4. si verò minores sint, sol. 3. & ultra hæc, nihil. Accipient autem nihil ab villo, si aliquis ex fisco solennis eis quæstus erit. aut si nihil ex fisco percipiunt: nihil ultra quam sacra nostra statutum est constitutione, percipiant: alioqui si quid accipere capiantur aut ipsi, aut qui vocantur eorum chartularij, aut alter quispiam qui circa eos sunt: illi quadruplum restituent quod acceperunt, & hac sollicitudine repellentur: insuper exilio perpetuo multabuntur: & in corpore castigati, reddent prouinciam viris bonis pro malis defendendam. Eritis autem & in hoc custodes vos, & inhibentes quæ contra hæc fiunt, & insinuantur: vt neque lateat aliquid horum quæ delinquuntur, neque latendo sit impunitum: sed omnis æquitas atque iustitia nostris subiectis floreat. Si verò etiam hæcenus iudices non post insinuationem huius legis omni abstineant furto: sciāt & ipsi huius legis poenæ se esse subiectos.

Scriptum est exemplar edicti Constantinopolitanis habens ita.

Quantam subiectorum posuimus providentiam ostendit à nobis nuper posita lex, quam ad gloriosissimos nostros præfectos scripsimus. Sed cōpetens est & vos ipsos scire nostram providentiam, quā circa omnes homines habemus, & propterea legē ipsam & in edicti proposuimus figurā, vt & vos domino Deo ac saluatori nostro Iesu Christo, iuste referatis hymnos, & nostro imperio, quia omnem pro vestra vtilitate perferimus laborem.

Notitia eorum quæ ab vnaquaque subditarum administrationum debent præberi circa consuetudinem quantitatis ab eis qui administrationes habent: nullo presumente extra ea, quæ subscripta sunt, nequaquam requirere amplius aliquid.

1. A spectabili comite Orientis sic. in sacro cubiculo, sol. 63. primicerio clarissimorum tribunorum notariorum cum quatuor scriniariis sacri laterculi, sol. nu. 50. eius adiutori, sol. 3. officio gloriosissimorum præfectorum pratoriorum, sol. 80. **2.** A proconsule Asiæ ita. in sacro nostro cubiculo, soli. nu. 13. primicerio clarissimorum tribunorum notariorum cum quatuor scriniis sacri laterculi, sol. nu. b, iij,

o Leges non trahuntur ad præterita l. 7. C. de legibus.

p. i. quanta eis bona contulerimus. q. ante ita legebatur: imperij medelæ & d. m. c. b. o. m. n. a. s. t. r. e. g. e. m. i. a. d. r. a. t. u. m. d. e. l. e. g. i. s. i. d. e. s. t. c. u. m. n. e. q. u. e. r. e. g. i. o. f. a. m. u. l. i. t. a. t. e. p. e. p. e. r. c. i. m. u. s. r. v. i. d. e. E. d. i. c. t. u. m. i. n. s. t. i. t. u. t. i. n. i. f. i. c. i. p. i. m. u. s. m. u. n. u. s. r. e. f. e. r. r. e. a. d. p. r. i. n. c. i. p. e. m. s. i. q. u. i. d. m. a. g. i. s. t. r. a. t. u. s. d. e. l. i. q. u. a. t.

t. Nota. adde l. 4. in f. ff. familia.

u. f. l. 2. §. 1. ff. de origin. iur.

x. De maioribus & minoribus ciuitatibus alijs dixi.

y. Iulianus legisse videtur 60. & ibid. in ora legis 50. vel. 16.

z. c. 11. §. eod.

a. adde & alijs l. 1. 2. Co. de off. præf. prator. vide & aliam in l. 1. Cod. de prox. sacror. scrip.

b. c. 5. c. 2. in præf. i. n. p. n. o. u. s. u. m. d. e. i. u. s.

a vide Nouell.
123.

b omiffa est hic
Macedonia se-
cunda, & alia
de quibus No-
uella 123.

c infra positum
elal.

36. 47 ¶ A præfide Myfiæ secundæ² sic. spectabilibus tri-
bus chartulariis sacri cubiculi, solidos 9. primicerio clarissi-
morum tribunorum notariorum, fol. 15. eius adiutori, fol. 3.
cohorti gloriosissimorum præfectorum pro iustione, fol. 36.
48 ¶ A præfide Scythiæ sic. spectabilibus tribus chartulariis
sacri cubiculi, fol. 9. primicerio clarissimorum tribunorum
notariorum, fol. 15. eius adiutori, solid. 3. cohorti gloriosissi-
morum præfectorum pro iustione, solid. 36. 49 ¶ Pro vi-
niufcuiusque ciuitatis defensore, siquidem sit metropolis,
[pro metropoli] apud officium gloriosissimorum præfecto-
rum prætoriorum dandi sunt solidi, num. 3. si verò alterius
ciuitatis, solid. 3. & ultra hæc nihil. Nec enim defensores vel
dare iudicibus, nec alteri cuiquam, nec accipere volumus:
nisi quædam sint [cum ab his volo: præfideant] consuetudi-
nis: scientibus eis, quia si nuntietur nostræ potestati de ali-
quo eorum, quia præuaricatur quæ à nobis sancita sunt: &
quod receperint, quadruplum reddent: & officio soluto, exi-
lium habitabunt continuū: cum etiam prouinciarum iu-
dices si hoc neglexerint, & defensores sinant rapere, nō mo-
dicam & ipsi sustinebunt pœnam. Dat. 17. Kal. Maij, Con-
stantinopol. Belisario V. C. Consule.

Scriptum est exemplar huius Dominico gloriosissimo
præfecto apud Illyricum prætoriorum. Sed ita quidem
adfectionibus iusiurandum subeant, secundum proprium de
hoc facto indiculum^c sacramentum, cuius exemplar etiam
directum est tuæ celsitudini. Qui verò administrationem
fufcipiunt, à tua celsitudine, directos hinc eis à nobis codi-
cillos fufcipiant, præfente Deo amabili ciuitatis in qua de-
gunt, episcopo, & aliis qui in ciuitate sunt, in iudicio tuæ cel-
situdinis congregatis, & officio omni tuo: coram quibus et-
iam codicillos accipiant, & iurent prædictum iusiurandum,
& maxime hoc præcipimus coram curialibus agi, quos co-
petens est magna frui & à tua celsitudine, & qui idem ferent
cingulum. Optima autem erit prouidentia & studium, vt ni-
hil ab eis tu lucreris omnino, neque permittas eos ab illo
læditi: eos enim qui hanc nituntur iniquitatem, quatenus &
felicitissimo nostro vrantur exercitu, & reliquis curiales ad-
impleant functiones, quia non oportet talia attentari sola-
tia, vt possit referri ad tantam tarditatem. nihil enim nobis
tam commendat tuam celsitudinem, quomodo circa cu-
riales inuiscuiusque ciuitatis prouidentia, quam preberi vo-
lumus istis & à tua celsitudine & à cinguli semper successo-
ribus. Quapropter dum codicillos dederis administrationes
accipientibus à te aut præfente, hoc eis tuam denunciare vo-
lumus sedem, vt curialib. omnem ferant fauorem, nihil pe-
nitens ab eis accipientes. Prohibeatur autem & ab aliis eis
afferri damna: & agnoscat per te, quia si præter hoc aliquid
egerint, pœnis subiacebunt grauissimis. Sicut enim curiali-
bus parcere te volumus, ita & defensorum castigare & reti-
nere auaritiā sancimus, & ab eis præsumere accipere, à no-
stris subiectis, nisi secundum quod administrat res publica:
aut si non est aliquod eis publicum solatium, quantum in-
culpabilis antiquitas defrauit: vt à spontaneis ipsis magis,
quàm ab inuitis accipiant, & hoc parum, & quantum eis ad
mediocrem sufficit vitæ gubernationem. Sciant enim quia si
citra hæc aliquid acceperint: non solum quadrupli subiace-
bunt pœnæ, sed etiam exilium habitabunt continuū: prius
eis plagis corporis infligendis.

IVSVRANDVM QVOD PRÆ-
statur ab his qui administrationes
accipiunt.

Tit. III.

¶ Vro ego per Deum omnipotentem, & filium
eius vnigenitum, dominū nostrum Iesum Chri-
stum, & Spiritum sanctum, & per sanctam glo-
riosam Dei genitricem & semper virginē Ma-
riam, & per quatuor euangelia quæ in manibus meis teneo,
& per sanctos archangelos Michaelē & Gabrielem, purā
conscientiam germanūque seruitiū^d me seruaturū sa-
cratissimis nostris dominis Iustiniano & Theodora coni-
gi eius, occasione traditæ mihi ab eorum pietate administra-
tionis: & omnem laborem ac sudorem cum fauore sine do-
lo & sine arte quacunq; fufcipio in commissa mihi ab eis
administratione de eorum imperio atque republica: & cō-
municator^e sum sanctissimæ Dei Catholicæ & apostolicæ
ecclesiæ: & nullo modo vel tempore aduersabor ei: nec aliū
quemcunque permitto, quantum possibilitatem habeo. Iu-
ro quoque idem iusiurandum, quod nulli penitus neque dedi-
neque dabo occasione dati mihi cinguli, neque occasione
patrociniij, neque promissi, neque professus sum de prouin-
cia mittere, neque mittam, neque occasione dominici suf-
fragij, neque famosissimis præfectis administrationem ha-
bentibus, neque iis qui circa eos sunt, neque alij hominum
vlli: sed sicut sine suffragio percepi cingulum, sic etiam purē
me exhibebo circa subiectos piissimorum nostrorū domi-
norū: cōtentus iis quæ statutæ sunt mihi de fisco annonis.
Et primū omne habeo studium, vt fiscalias vigilāter inspi-
ciam: & indigētos quidem & indigētes necessitate, cum

omni exigam vehementia, nequaquam subinclinatus, neque
ob hoc lucrum ipsum omnino considerans, aut per gratiam
vel odium exigens aliquem citra quā competit, aut con-
cedam alicui. deuotos autem paternè tractabo, & subiectos
piissimorum nostrorū dominorū illæfos vndique quā-
tū possibilitatem habeo, custodiam. Et æquus in causis vtriq;
parti, & in publicis disciplinis ero: nullique parti citra quā
iustum est, præstabo: sed exequar vniuersa delicta, & omnē
æquitatem seruabo secundum^h quod mihi visum fuerit iu-
stum: & eos quidem qui innoxij sunt, vndique innoxios
illæfosque conseruabo: noxiis autem imponam supplicium
secundum legem, & omnem iustitiam (sicut iam dictū est)
in publicis & priuatis contractibus eis seruabo: & si com-
perero fiscum iniustitiam pati, non ego solum hoc ago, sed
etiam semper mihi assidentemⁱ talem studebo assumere,
& circa me omnes: vt non ego purus quidem sim: qui verò
circa me sunt, furentur & delinquant. Si quis autem inue-
niatur circa me talis: & quod sit ab eo, me sanare & cum
expellere. Si verò non hæc omnia ita seruauero: recipiam
hic & in futuro sæculo in terribili iudicio, magni Domini
Dei & saluatoris nostri Iesu Christi: & habeam^k partem
cum Iuda^l, & lepra Giezi^m, & tremore Cainⁿ: insuper &
pœnis quæ lege eorum pietatis continentur, ero subiectus.
Scriptum est exemplar huius Dominico gloriosissimo per
Illyricum prætoriorum præfecto.

V T ETIAM ECCLESIA ROMA-
NA ° CENTVM P ANNORVM GAUDEAT
præscriptione.

Tit. III.

NOVELLA CONSTIT. IX.

1. Imp. Iustin. A. Ioanni viro beatiss. ac sanctiss. archiepiscopo &
patriarchæ veteris Romæ.

PRÆFATIO.

¶ T legum originem anterior^q Roma sortita est
ita & summi^r pontificatus apicem apud eam esse
nemo est qui dubitet. Vnde & nos necessarium
duximus patriæ^f legum, fontem sacerdotij, spe-
ciali nostri numinis lege illustrare. vt ex hac in vniuersas
ecclesias catholicas quæ vsque ad Oceanum fretum posite
sunt, saluberrimæ legis vigor extendatur: & sit totius Occi-
dentis, necnon & Orientis, vbi possessiones sitæ inueniuntur
ad ecclesias nostras siue nunc pertinentes, seu postea eis
adquirendæ, lex propria ad honorem Dei consecrata. Cum
enim antiqua iura 30. annorū metis temporales exceptio-
nes concludebant, & si hypotheca fuerat, paulo longiora eis
spacia condonabant: nos sacrosanctas ecclesias huiusmodi
quidem curculis temporum nullatenus excludi concedi-
mus, maxime in his rebus, in quibus vel lationem sustine-
riant, vel quicquam debeatur: sed centum tantummodo an-
norum lapsu temporalem exceptionem eis opponi sancimus:
vt maneat per totum prædictum tempus integra iu-
ra ecclesiastica, & non possit eis alia præter^t centum annorū
obuiare exceptio: cum hoc tempus vitæ^u longæui homi-
nis plerumque finis esse dignoscatur. Habeat itaque san-
ctitas tua hanc legem catholicis totius Occidentis ecclesiis
profuturam, & in Orientales partes propagandam, in quibus
aliquid sacrosanctæ possident ecclesiæ: vt sit Deo omnipoten-
tenti dignum donarium diuinarum rerum tutio: nec ini-
quis hominibus impium remaneat præsidium, & tutus pec-
candi locus etiam scientibus relinquatur: sed ille seruetur
innocens, qui re vera innoxius sit: nec improba temporis al-
legatione sese tueatur, tempus pro puritate prætendens.
Quod igitur nostra æternitas ad omnipotentis Dei hono-
rem, venerandæ sedi summi apostoli Petri dedicauit: hoc
habeant omnes terræ, omnes insulæ totius Occidentis, quæ
vsque ad ipsos Oceani recessus extenduntur, nostri imperij
prouidentiam per hoc in æternum. Reminiscens, huius le-
gis prerogatiuam (sicut supra dictum est) non solum in
Occidentalibus partibus Romanæ ecclesiæ condonamus,
sed etiam in Orientalibus partibus, in^x quibus ecclesiasti-
cæ vrbis Romæ possessiones sunt, vel postea fuerint, scilicet
omnibus iudicibus maioribus & minoribus, qui Chri-
stiani & orthodoxi sunt, vel postea fuerint: hanc nostram
constitutionem seruantibus: nihilominus huiusmodi legis
temeratoribus, post cœlestes pœnas etiam legitimum sem-
per vigorem pertimescentibus, & pœnam 50. lib. auri for-
midantibus: hac lege non solum in postea emergentibus
causis suum tenorem exercente, sed etiam in iis, quæ iam
sunt deductæ in iudicium.

EPILOGVS.

¶ Sanctitas itaque tua præsentem nostræ mansuetudinis
legem piissimam, siue sacrosanctam oblationem, quam
Deo dedicamus, accipies, intra sacratissima vasa reponat: &
à nobis seruandam, & omnes ecclesiasticas possessiones ser-
uaturam. Dat. Constantinopol. 6. Kal. Maij, Belisario V. C.
Consule.

b. iij.

h hinc colligitur,
Iudicandum esse
ex conscientia,
non ex actis &
probatis.

i d. c. 8.

k nota formulam
in precatio-
nis. Pars cum Iu-
da, lepra Giezi,
tremor Cain.

l Matth. 27. a-
dor. 1.

m 4. Reg. 5.

n Genes. 4.

o hæc constitu-
tio pertinet ad
occidentales Ec-

clesias, Idem an-
tea tributu fue-

rat ecclesiis or-
ientalibus l. 23.

p C. de sacros. eccl.

q hæc constitu-
tio abrogata est

Iulian, per No-
uella 111.

r Summi pon-
tificatus apex da-
tus Romano.

s Roma legum
patria, fons sa-
cerdotij: ad de l.

7. C. de feris,

t hoc dixi abro-
gari per Nouell.

111, introducta
præscriptione

40. annorū No-
uella 131. c. 6.

u l. 23. C. de sa-
cros. ecclie.

x alias posses-
siones Romanæ
sitæ in Orientē,
iure Orientali
fuisse præscrip-
tæ.

d Nota per quos
iurabatur à iu-
dicibus tempo-
re Iustiniani.

e hinc refer for-
mulam iusiuri-
randi à Cancel-
lario Gallie præ-
standi, ex Lucio
3. Placit. 7. nu. 1.
f l. 15. 20. C. de e-
piscop. aud. l. ult.
Cod. de postulan-
do: l. 9. C. de di-
uers. off.

g l. 6. 2. tit. 2.

a de numero referendarioru, v. Iulianum C. 16. Hi recitat principii supplicum desideria: & madata principis iudicib. infinuunt. *Novella 133. 124. c. 4. l. 2. C. de offic. eius qui v. c. p. Procop. de bello Persico. 4. Ammon. 41. Gal. l. 1. videtur ii esse qui appellantur Maistres des requesdes de l'hostel. De referendariis maioris ecclesie dictum est, Novella 6.*

b Referendarij ad veterem numerum rediguntur, vt clerici, *Novella 3.*

c Concessa auferre, non est proprium Imperatoris, *Nov. 81. c. 2. infin.*

d Multitudo numerosa nihil habet honesti.

e Quod petere non licet, dari non potest: & e contra.

f Rari quippe boni, &c. Pauci dignoscere possunt vera bona.

g Fortes creantur fortibus.

h v. Iulianum *Constit. 9.*

i qualique subligauit imperator.

k Achrida, vel, vt ait Agathias, Vedeina ciuitas Illyrici Iustiniani natalis. v. Gregoriū lib. 2. l. quæ & noua: *Nov. 8. c. 15. §. 21.* Alia sunt Iustinianæ, in Africa Carthagenensiu, *Nov. 131. quæ à Iustiniano vindicata & restituta imperio Romano.* Alia fuit Iustiniana secunda in Cypro insula, patria Theodoræ uxoris Nicephor. Alia Iustiniana noua in Nouella 8. & alia Nouella 28. *Gregor. 4. epist. 39.* facit mentionem Iohannis episcopi Iustinianæ primæ.

m Sedes PP. Illyrici Iustineana prima.

n *Novella 8. c. 15. §. 47.*

o *Nov. 131. c. 3.*

p Firmij, olim sedes Præfecti Illyrici. Fortè legendum Sirmij: vnde Pannonia

DE REFERENDARIIS
Tit. V.
NOVELLA CONSTIT. X.
Imp. Iustin. Aug. Hermogeni gloriosiss. sacrorum officiorum magistro, ex consuli, & patricio.
P RÆ F A T I O.

CUM aliis omnibus quæ in ordinem perduximus competentem, neque ea quæ de spectabilibus nostris referendariis sunt, foras relinquere existimauimus à nostra prouidentia: & tanto magis, quanto nobis utiliores constituti sunt, primum quidem eos non in multitudine constitutos; nos, vt adiuuaremus multos per eos singulorum facile petitiones discerere, plures esse quam dudum fecimus. *1* Sed apparuerunt quidam nostram largitatem in immensum vocantes, & multos quidem nobis introducentes supplicantes: multis autem petitionibus vsi, ita semper adiectiones in immensum incompetens, causam sic perduxerunt honestam. nil enim petentibus factum est finitum, donec in quatuor & decem eorum numerus exiret. Propterea igitur, vt potius causa iure à nobis honorata, deinde in multitudinem effusa, ne propria immineatur honestate, præuidimus certa eorum numerum b comprehendere mensura: non vt quæ sunt, auferamus c eis cōcessa, (nec enim hoc imperialis est maiestatis proprium) sed vt omnium placentium nobis & honestè ministrantium, foras aliquos ex his constituamus à nostro ministerio, nullo omnino concedimus modo: sed manere quidem eos sanctimus secundum figuram qua sunt: neminem tamen omnino adiaci, donec in octo viros perueniat numerus: vt hi perpetuū sint octo constituti: numero quidem hoc per nullum modum aut tempus aucto, festinantibus autem ipsis perpetuū inuicem transcendere circa nos & imperium cura & deuotione: nemine licentiam habente, neque petere aliquid deinceps tale, sed sciente quod neque impetrabit petita: pro eadem autem petitione non solum obligatus erit penæ auri librarum decem, sed etiam propria spoliabitur militaria. Volumus enim eos in mensura quidem vsque ad dictū numerum contineri: iustitia verò & aliis virtutibus augeri, & ad maius apparere. Multitudo d enim numerosa nihil habet honestum: quoniam in paucis ex multis quæ secundum virtutem est, vita saluatur. Maneant igitur, secundum quod prædiximus, nunc in eadem figura.

EPILOGVS.
Hæc autem tua eminentia cognoscens custodiat, vt nullo tempore transgrediatur aliquid eorum quæ à nobis sancta sunt: sed eos qui præter hoc aliquid agunt interminatam exigi penam, tanquam ea petentes, quæ nec petere licet, neque dare possibile est. Itaque & hæc lex nostra multitudinem quidem expellens: introducens verò virtutem, quæ non f in multis apparet: & præcipue in viris procedentibus ex patribus e quidem bonis, suam autem vitam constituentibus tam in petitionibus indigentium, quam ad nostrum in eos auxilium. Quæ igitur placuerunt nobis, & per hanc sacram legem manifestata sunt, tua eminentia operi effectuique tradere festinet. Dat. Id. Maij, Constantinop. Belisario V. C. Col.*

Deest hic *Novel. XI. vt & in omnibus Grecis editionibus titulus eius tantum superest. in hanc sententiam.*
VT QVÆ CIRCA VIMINACIUM SVNT ECCLESIAE SVB PROPRIO archiepiscopo sint, non autem amplius sint sub archiepiscopo Thessalonicae.
At illam integram reperi in veteri quodam libro manu scripto, vbi inscribitur.

DE PRIVILEGIIS ARCHIEPISCOPI IUSTINIANÆ PRIMÆ, & sedes PP. Illyrici in Pannoniam secundam, id est, Iustinianam primam transferenda.
Tit. VI.
NOVELLA CONSTIT. XI.
Imp. Iustin. A. Catelliano viro beatissimo Archiepiscopo primæ Iustinianæ.
P RÆ F A T I O.

MULTIS & variis modis nostram patriam augere cupientes, in qua primo Deus præstitit nobis ad hunc mundum, quem ipse condidit, venire, & circa sacerdotalem censuram eam volumus maximis incrementis ampliare, vt primæ Iustinianæ

patriæ nostræ pro tempore sacrosanctus antistes, nō solum metropolitanus, sed etiam archiepiscopus fiat: & ceteræ prouinciæ sub eius sint autoritate, id est tam ipsi mediterranea Dacia, quam Dacia Ripensis: nec non Mysia secunda, Dardania, & Præualitana prouincia. & secunda Macedonia: & pars secundæ etiam Pannoniæ, quæ in Bacensi est ciuitate. Cum enim in antiquis temporibus Firmi præfectura fuerit constituta, ibique omne fuerit Illyrici fastigium tam in ciuilibus quam in episcopalibus causis, postea autem Attilanis temporibus eiusdem locis deuastatis Apennius præfectus prætorio de Firmitana ciuitate in Thessalonica profugus venerat, tum ipsam præfecturam & sacerdotalem honor securus est: & Thessalonicensis episcopus, non sua auctoritate, sed sub vmbra præfecturæ meruit aliquam prærogatiuam. Cum igitur in præfenti, Deo auctore, ita nostra respublica aucta est, vtrique ripa Danubij iam nostris ciuitatibus frequentetur, & tam Viminacium quam Recidua & Litterata, quæ trans Danubium sunt, nostræ iterum ditioni subiectæ sint, necessarium duximus ipsam gloriosissimam præfecturam, quæ in Pannonia erat, in nostra felicissima patria collocare, cum nihil quidem magni distat à Dacia Mediterranea, secunda Pannonia. Et quia homines semper bellicis sudoribus inphærentes, non erat vtile Reipubl. ad primam Macedoniam, post tot spacia tantæque etiam difficultates venire, ideo necessarium nobis visum est ipsam præfecturam ad superiores partes trahere, vt iuxta eam prouinciæ constituta, facilius sentiant illius medicinā. Et ideo tua beatitudo & omnes præfata primæ Iustinianæ sacrosancti antistes, archiepiscopi habeant prærogatiuam, & omnem licentiam, suam auctoritatem eis impertiri, & eos ordinare, & in omnibus superscriptis prouinciis primæ habere dignitatem, summum sacerdotium, summum fastigium à tua sede creentur, & solum archiepiscopum habeant, nulla communione ad eum Thessalonicensi episcopo seruanda: sed tu ipse & omnes primæ Iustinianæ antistes, siue eius iudices & disceptatores, quicquid oriatur inter eos discrimen, ipsi hoc dirimant, & finem eis imponant, & eos ordinent: & nec ad alium quendam eatur, sed suum agnoscant Archiepiscopum omnes prædictæ prouinciæ & eius sentiant creationem, & vel per se, vel per suam auctoritatem, vel clericos mittendos habeat omnem potestatem, omnemque sacerdotalem censuram, & creationis licentiam. Sed & in Aquis, quæ est prouinciæ Daciæ Ripensis, ordinari volumus à tua sanctitate episcopum, vt non in posterum sub Meridiano Thraciæ oppido episcopo sit constituta, sed Meritanus quidem maneat in Meridiano, nulla communione cum Aquis seruanda. Aquensis autem episcopus habeat præfata ciuitatem, & omnia eius castella & territoria & ecclesias, vt possit Bonofiacorum scelus ex ea ciuitate & terra repellere, & in orthodoxam fidem transformare. Vt igitur sciat beatitudo tua nostri numinis dispositionem, ideo præsentem legem ad tuam venerabilem sedem transmissimus, vt in perpetuum tale beneficium habeat patriæ nostræ ecclesia in Dei omnipotentis gloriam, & nostri numinis sempiternam recordationem. Quando autem tuæ recordationis sedis gubernatorem ab hac luce decedere contigerit, pro tempore archiepiscopum eius à venerabili suo concilio metropolitanorum ordinari sancimus, quemadmodum decet archiepiscopum omnibus honoratum ecclesiis prouehi, nulla penitus Thessalonicensi episcopo, nec ad hoc communione seruanda.

EPILOGVS.
Beatitudo igitur tua, quæ nostra sanxit æternitas, modis omnibus ad effectum perducere non differat. Datum XX. Belisario V. C. Consule.

DE INCESTIS ET NEFARIIS NUPTIIS.
Tit. VII.
NOVELLA CONSTITVT. XII.
Imperator Iustinianus August. Floro gloriosissimo comiti vbi. cunctique posite diuine rei primatæ||
P RÆ F A T I O.

RO incestis dudum nuptiis scriptas ab imperatoribus leges non perfecte habere iudicamus: quæ eos quidem, qui incestis copulantur nuptiis, in punitos d sinunt: ex iis autem procedentem sebolem, vtrique inculpabilem existentem, priuant rebus patris: vt necessitas sit eos quidem qui peccant, sine reatu esse: eos autem qui innoxij sunt, tanquam peccantes puniri.

CAP. I.
De incestu & nefariis nuptiis.
Ancimus igitur de cetero, si quis illicitas & contrarias naturæ (quas lex incestas & nefandas & damnas vocat) contraxerit nuptias, siquidem non habuerit filios ex prioribus legitimis & inculpabilibus sibi contractis nuptiis, mox ei suarum rerum calum imminere simul autem & eorum quæ nomine dotis data sunt ei, in nullo potiri: sed omnia arario adsignari: eo quod dum licuerit nuptias facere legitimas

Sirmienas, quodam Gothorum sedes, Cassiodoro 3. varia. q. 11. Attilæ. r hic locus valde notandus est. Indicatur. n. quæ admodum episcopi paulatim alij aliis imperauerint. Nam colore sedis præfecturæ Prætorianæ, episcopi eorum eundem vrbium ceteris antistare poterat, vt hic. quo nomine magna orta sit cōtrouersia inter Rauennatem & Romanum episcopum.

f Hic locus ostendit, Iustiniani patriam non fuisse, Dalmatiam vel Thraciam, sed Pannoniam: quæ hodie appellatur Bulgaria.

t Daciæ verbū comprehendit hodie Transiluaniam, Valachiam, Moldauiam, u id est, inferior. hodie Hugaria: superior Austria, Carinthia, Carniola.

x qui & patriarchæ.

y *Novel. 131. c. 3.*

z episcopis.

a videtur innuere Bonofianos, quorum meminit Gregorius in Epist. ad Quirinum de consecratione: dist. 4. c. 1. Si vero adde Innocentium epist. 20. 21. Ipsi adde eundem Grego. 9. re. gis. l. 4. epist. 61.

b *Ante aduersionem, scripsit. 5. c. 4. Nouel. 139. 154. Ant. episcopi. n. 13.* id est de his qui se suo sanguini miscer. *Harmonop. 6. t. 4. v. Iulianum cōst. 32. v. l. 9. sen. 9. c. 1. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.*

a Incestuosus contra leges amatur.
 b Nouell. 154.
 c Irrationabilia quædam animalia ab incestu abhorrent, vide Aristotelem s. de historia animalium.
 d .i. deportatio in insulam.
 e Durius puniuntur villis, quam nobilibus.
 f Castè viuendū.
 g Ultra terminos datos à natura, nō est amandū.
 h aliud si ignarus, l. 57. ff. de ritu nup. l. 7. §. 3. dicitur quod in uerba dicitur. Aristot. 3. B. ethicor.
 i Nota nouum modum soluenda patriæ potestatis.
 k Parentes inopes, à liberis alendi c. 31. §. 1. inf. l. 1. Pater, quantum impius & contemptor legum, fouendus tamen à liberis. An in omni crimine id locū habet? manifestatis excipe, & similia. An panem inuitum parentem impune filius tecto potest excipere? licere non putato, mitius tamen punitur, l. 2. D. de receptatorib. & si leuis exilij causa, omnino excusatur, alioquin patria parentib. potior, v. quæ dixi ad l. 19. §. 7. ff. de caprim. idque etiam fieret contra leges. Parens legum contemptor hic quidem adiicitur, sed nominatim lex ei indulget alimentum à liberis præstanda.
 m adde infra Nouell. 89. inf. n. Incestus nuptiarum, statim dissoluendū l. 4. inf. C. eo.
 o m. q. xuan .i. specie tenus.
 p Poena incestuosi contumacis.

legitimas, contra leges amauerit & confuderit quidē sobolem, nocuerit autem & generi egerit verò quæ impia sunt & scelestæ, & talia concupierit, qualia plurima etiam irrationabilia amouent animalia, siquæ ei poena non confisatio solū, sed etiā cinguli priuatio, & exilium dicitur: & si uilis fuerit, etiam corporis verberatio, quatenus discat castè viuere, & intra naturam se continere: non autem delectari & amare ultra terminum traditum nobis à natura, Ieremiam his legibus repugnare. Muliere quoque, si legem sciens, hanc quidem neglexerit, incestis autem semetipsam traderit nuptiis, sub eadem constituenda poena.

CAP. II.

Vt liberi legitimi incestuosorum supplicio patris sui iuris fiant, & res patris accipiant.

Si verò contigerit ex prioribus nuptiis inculpabilibus filios esse ei, aut nepotes fortè, aut vterius: paternam mox illi accipiant successionem, suam quidem potestatis patris supplicio facti, pascentes autem eum, & alia necessaria præbentes. Nam licet legum contemptor & impius sit, tamen pater est.

CAP. III.

Intra quod tempus huic constitutioni locus sit, & qui incestuosi filij iuris habeant in bonis patris.

Et hoc quidem sequens tempus habeat post præsentem nostram constitutionem currere: nullo contristando si castè vixerit, licet enim nihil peccantes sub hac lege non subdi. Quod verò iam transactum est, nec omnino relinquimus innoxium: nec omnibus modis sub acerbam indignationem submittimus: sed si quæ incestus factæ sunt nuptiæ, si quidem contigerit eas quolibet modo dissolui, sine reatu sint. Si verò hæc nostra lex inuenerit aliquem post tales nuptias, licentiam ille habeat, ex quo omnibus infinuata est, intra duos annos sic sibi copulatam dimittere coniugem, non reuersuram vterius ad eum: neque separatam quidem figuratim, pro veritate verò coniuncta. forsitan enim sic prioribus, satisfaciatur, sola quarta eius substantiæ parte ad fiscum deferenda, & ad filios omni alia substantiæ quam eis tanquam innoxii concedimus: ut si quidem soli & non cum aliis & ipsis legitimis sint, ex aliis nuptiis inculpabilibus existentibus: non priuatur paternam successionem: nisi iuste eos odio habes pater, propter aliam quandam legitimam offensionem à sua excludat successionem. 1. Si verò etiam nuptiæ sint aliæ prius factæ, & non offendentes legem, & filij inde oriuntur: tres quidem partes hereditatis vndique inculpabilibus & innoxii relinqui filiis: nisi aliquid offendant aliud, quod eos indignos patris secundū legem successionem demonstret. quartam verò filiis iniuriam quidem passis, innoxii tamen relinquere liceat, & ipsis inculpabilibus per omnia alia circa patrem visis, scilicet & percepta ex paternâ substantia quarta parte, quam fisco dari præcipimus. Damus autem eis non ex testamento solo, sed etiam ab intestato genitorum secundum prius à nobis dictum modum fieri hæredes: hoc eodem valente, si etiam postquam prius dimiserit coniugem incestu sibi commissâ vel copulatam, alteram duxerit secundum legem uxorem, filiis ei & ex priore existentibus, & postea ex legitima procreatis. sic enim prius tempus clementiæ vincimus, dote quippe præcedenti mulieri danda. Si autem uxorem non dimiserit intra duos annos ex quo lex fuerit publicè infinuata, & ipse cadat sua substantia, & mulier dote, & supradicta fiat poena, tales quoque filij nihil ex paternâ substantia habebunt, neque ex materna dote. Sed si qui fuerint ex prioribus nuptiis innoxii filij ei procreati: illi res accipiant (post quartam quippe partē quæ ad fiscum deferitur) suæ potestatis effectui, & patre valentes, & aliam ei præbentes sufficientē sanationem, sicut prædiximus: dote etiam hinc incestus coniugis sub fisco faciendâ. Si verò filij non sint ex prioribus inculpabilibus nuptiis hoc agenti procreati: tunc totius eius substantiæ dominus erit fisco. hæc enim etiam in postea nubentibus incestu, sancimus, sub æqualitate per omnia ponentes eum qui non dimittit intra prædictū à nobis tempus incestam coniugem, cum eo, qui post hanc nostram legem incestus & odibiles quasdam nuptias elegerit.

CAP. IIII.

De naturalibus liberis ante dotalia instrumenta natis.

Debitur itaque etiam in quibusdam gentibus aliquid de legitimis filiis ex nostra constitutione factis, existimamus rectè se habere nos tanquā legis patres & adiacere ei, & soluere dubitationem. etenim cū tali intellectu ab initio legē posuimus. nam & si legitimorum quisquā sit pater & abeunte eius uxore ex hominibus, aut etiā legitime transigere, habuerit quandam consuetudinē ad aliam mulierē, quam licebat etiam legitime ducere uxore, & fuerint ei filij aut ante dotalia documenta, si tamē ea fecit, aut etiam postea, vel etiam soli maneant ante dotalia filij,

secundis autem non procreatis, aut etiam postquam nati sunt, mortentibus: existimauerunt quidam non posse secundos esse legitimos: quoniam præexistant ex priori coniuge alij legitimi & proprii filij. quod nullam rectam & consequentem habet consonantiam. Si enim huiusmodi filios nos legitimos & proprios demonstrauimus, dotalium documentorum contenti confessione: legitimi verò etiam primi constituti sunt in omnibus: legitimus etiam pater moritur, & iis qui ex prima fuerunt, & qui de secunda, licet ante dotalia documenta procreati sunt, & nullus post eos post documentum dotis natus est, aut etiam natus & mortuus, & licetiam lex ei præstat, quo vult testari modo, in suam sobolem, ut tamen non offendant in aliquo leges, quæ mensura certa successionis omnes filios vocat. Venient igitur etiam ab intestato & ex testamento (sicut & pater & lex permittit) proprii existēs atque legitimi: alterutrique succedent. Quod enim aliud decernimus, cū sufficiat legitima & suorum appellatio sub potestate, eos ostendere, & dare etiam contra testamentum, quæ leges præbent, & omnia habere quacūque huiusmodi appellatiōnem decent.

EPILOGVS.

Tua igitur eminentia, quæ placuerunt nobis, & per hanc legem declarata sunt, agnoscens, operi effectuique tradere festinet, præcepto vix apud gentium præfides, ut & qui foris sunt homines, agnoscant quia sobolis innoxie & puræ curam habuerimus, & alienigenas atque nostris odibiles legibus auersamur copulationes. Dat. 6. Id. Octob. Constantin. Belisario V. C. C. indictione XIII.

DE PRÆTORIBVS POPVLI

Tit. VIII.

* NOVELLA CONST. XIII.

Idem à Constantinopolitanis.

PRÆFATIO.

LARISSIMORVM vigiliæ Iudicum nomen honestum & antiquis Romanis cognitum nescimus, quemadmodum in aliam translatum est appellationē & ordinem. Patriæ enim nostra vox Praefectos eos Vigiliam appellauit, vigilantibus & nihil imperferatum relinquentibus hominibus, hoc cinguli præponens. Vox enim Græcorum nescimus unde præfectos eos appellauit noctium, tanquam necessarium esset sole quidem (verisimiliter) decumbente exurgere cingulum, quiescere autem debilitato. Quid enim erat propter quod noctium addidit nomen? Si enim quodammodo hac sola dignitate, quæ in noctibus sunt non recte gesta curam habente, & circumlustrate ciuitatem, hanc habuit appellationem, sed hoc ipsum & ciuitatis cingulum videmus agerem, quatenus nihil interesset quod prohiberet super appellatione ista etiam dignitatem illam hoc nomine vocitari. Si enim diuidi dignitates possunt, & gloriosum quidem præfectum felicissimæ huius ciuitatis esse diurnum iudicem, alios autē noctis: vehementer competentium aberrauerint, rectitudinem nominum nescimus quemadmodum corruptos. Hanc igitur appellationem mistam nebulosam existentem & obscuram & noctis prænomen, fortassis refugiant omnes, & poenā esse hanc administrationē existimant, & neque imperialium dignam codicillorum esse putant.

CAP. I.

Nos igitur rem quomodo oportet aspicientes, existimamus oportere dignitatem hanc à principio incipientem ab appellatione, in totum erigere & Nycteparchum nullatenus de cætero vocari. Curam enim habebunt eorum quæ in diem & in noctem, præter quod competens est, aguntur. Igitur quoniam antiquis Romanis vehemēter Prætoris placuit nomen, propterea existimauimus eos prætores plebeios oportere nominare, qui ad custodiam & disciplinā constituti sunt, & plebeiam possunt compescere seditionē. & sicut cæteri prætores sunt in curia Senatus, libertatum & tutorum & talium præfides, ita sint & isti prætores super populorum rectitudine, & nostra quidem voce Plebis prætores appellentur, Græca verò ista & communilingua Prætores populorum. Prætoris enim qualiter est honestum nomen, qualiter non longè constitutum à consulatu, qualiter vicinum legi affectum, manifestant leges, consulatui coniungentes prætores, secundum eis cum lege dantes ordinem. Et quæadmodum antiquitus consules fuerunt, qui magnæ præerant curiæ, principes autem plebis qui plebem guberant, ita & nunc sunt prætores quidē Senatus, qui ea quæ pridem à nobis dicta sunt, agunt: principes verò populorum hi, qui quietem eorum defendunt, & quod eis expedit, prouident. 2. Reuera enim dignitatem hanc olim honestam constitutam & in seniore Roma in vsu frequentatam splendide, in temporibus non solū, quæ Imperatores habuerunt, sed & adhuc longius, & magna ciuitas hanc suscipiens dignitatem, non despectam habuit. Neque enim veteribus temporibus didicimus aliquas magnas dignitates

u Concubinatus in matrimonium conuerso, liberi sui & legitimi fiebant. l. 5. C. de naturali. liberis. Dotalia instrumenta postea requisita, ut hic: Nouella 18. dos, est concubinitus abolitio, & nuptiarum argumentum. Sufficit etiam quod tuncque aliud argumentum nuptiarum, dummodo scriptum Nou. 17. c. 2.

x Incestuosæ nuptiæ, legibus odibiles.

y addit Græci, huius vigiliæ, de officio prætoris populi, Iulianus constit. 23. præfati vigiliam, de quo v. l. D. 15. adde Cuias. 8. obser. ultima.

z præfati vigiliam, de quo v. l. D. 15. adde Cuias. 8. obser. ultima.

z præfati vigiliam, de quo v. l. D. 15. adde Cuias. 8. obser. ultima.

a Obiecta præfati vigiliam.

b Prætorii nomen non longè à consulatu.

c Prætores consulum collegæ, non pari imperio (solum enim imperii maius est, l. 4. D. de recep.)

d sed quod illud auspiciis crearetur, rogarentur, Cicerō ad Atticū, l. 13. Cel. 14. Quidem quasi col lege auspiciis barent, aut retinerent, quod se inuicē collegas appellarent, l. 1. in Panegyrico, ubi Traianus appellat, Prætores collegas, adde No. 24. c. 1. Lin. 7 in prin. Prætorē appellat collegā consulibus.

e Plinius in Panegyrico. Parū est, ut consul in Curiam venias, nisi & conuoces: ut interis Senatui, nisi & præfides: ut censures audias, nisi & perroges.

f id est, Prætores populi.

g id est, Prætores populi.

h id est, Prætores populi.

i id est, Prætores populi.

k id est, Prætores populi.

l id est, Prætores populi.

m id est, Prætores populi.

n id est, Prætores populi.

o id est, Prætores populi.

p id est, Prætores populi.

q id est, Prætores populi.

r id est, Prætores populi.

s id est, Prætores populi.

t id est, Prætores populi.

u id est, Prætores populi.

v id est, Prætores populi.

w id est, Prætores populi.

x id est, Prætores populi.

y id est, Prætores populi.

z id est, Prætores populi.

aa id est, Prætores populi.

ab id est, Prætores populi.

ac id est, Prætores populi.

a Crescit lenocinij gravitas ex vicinia. b Lenorum scelus augetur, quò junior est
que decipitur. c Interest principis secretos habere scelerum nuptiores. d Prin-
cipes pretioribus vñ in inquirendis sceleribus. e Castas, ne dum amicos, sed &
corporù, laudabilis. f laus castitatis. g hinc lenones *improbi* & *pernicii*. h i-instrumeta,
obligationes. i Presumunt facile inuitè pecare, cū ita à lenonib. detinentur, aliàs, ne

obseruabunt impiam & scelestam hanc functionem implentes. Quosdam vero eam tunc fideiussores expectare: & in tantum procedere illi citam actionem: vt in omni penè hac regia ciuitate, & in transmarinis eius locis (& quod deterius est) iuxta sanctissima loca & venerabiles domos sint tales habitationes: & causæ sic impiæ & in quæ sub nostris temporibus præsumantur: ita vt etiam quosdam miserantes earum & abducere a tali operatione crebro volentes & ad legitimum deducere matrimonium, non inueniant. Aliquos autem sic scelestos existere, vt puellas nec decimum agentes annum ad periculosam deponerent corruptionem: & quosdam aurum dantes non paruum, vix inde redemisse miseris, & nuptiis copulasse castis. Esse etiã decies mille modos, quos nullus praua leret sermo comprehendere: cum ad infinitam crudelitatem deductum sit tale malum: ita vt primum quidem in vltimis partibus ciuitatis esset, nunc autem & ipsa, & quæ circa eam sunt, omnia plena talium sint malorum. Hoc igitur dudum quidem aliquis nobis secreta⁹ denuntiavit: deinde etiam nuper magnificētissimi prætore^s a nobis talia inquirere⁹ præcepti, hæc eadem ad nos retulerunt: mox quæ audiui^mus & iudicauimus oportere Deo huiusmodi commendare causam, & velociter liberare tali scelere ciuitatem. ¶ Sanctissimus igitur omnes quidem, secundum quod possunt, castitatem^e agere: quæ etiam sola Deo cum fiducia potis est hominum animas præsentare. quia verò plurima sunt humana: cum arte & dolo & necessitate quaslibet talium ad luxuriam deduci omnibus prohibemus modis, & nulli fiduciam esse pascere meretricem, & in domo habere mulieres, aut publice prostituere ad luxuriam, & pro alio quodam negotio talia mercari: neque conscriptiones, ^h super hoc percipere, neque fideiussores exigere: nec tale aliquid agere, quod cogat miseris & inuitas⁹ suam castitatem confundere: neque sperare quia licebit de cætero eis vestium^k datione aut ornamentorum forsân autimenti decipere, vt etiam inuitas⁹ sustineant. Non enim permittimus quicquam fieri tale: sed etiam nunc omnia talia breuiter competenti cura disponimus, statuentes etiam reddi⁹ eis omnem quam contigerit cautionem occasione sceleris huius exponi: & neque permittimus scelestos lenones si quid dederunt eis, hoc ab eis auferre: sed etiam ipsos lenones iubemus extra hanc fieri felicissimam ciuitatem, tanquam pestiferos^m, & communis castitatis vastatores factos, & liberas ancillasque requirentes & deducentes ad huiusmodi necessitatem, & decipientes, & habentes educatas ad vniuersam confusionem. Præconizamus⁹ itaque quia si quis de cætero præsumperit inuitam puellam assumere, & habere ad necessitatem^e nutritam, & formationis sibi deferentem quantum: hunc necesse esse a spectabilibus prætorebus populⁱ huius felicissime ciuitatis comprehensum, omnia nouissima^p sustinere supplicia. Si enim pecuniariorum eos furtorum & latrociniorum emendatores elegimus: quomodo non multo magis castitatis furtum, & latrocinium eos coercere permittimus? Si quis autem patitur in⁹ sua domo quendam lenonem & huiusmodi præpositum operationis habere, & hæc denunciata cognoscens, non etiam domo sua expulerit: sciat se decem librarum auri sustinere poenam, & circa ipsam periculaturam habitationem. Si quis autem conscriptionem de cætero in talibus præsumperit, aut fideiussorem acceperit: sciat nullam quidem se vtilitatem huiusmodi fideiussionis aut conscriptionis habere. etenim fideiussor quidem obligatus non erit, conscriptio verò omnino inualida manebit, & ipse (sicut prædiximus) in corpore supplicium sustinebit: & a magna hac longissimè ciuitate expelletur⁹. Mulieres itaque castè quidem viuere volumus & oramus: non autem inuitas⁹ ad luxuriosam vitam deduci: nec impie agere cogi. omnino enim lenocinium & fieri prohibemus, & factum⁹ punimus, præcipue quidem in hac felicissima ciuitate, & in eius circuitu: nihilominus autem & in locis foris positis omnibus, & quæ ab initio nostræ sunt reipublicæ: & quæ nunc a domino Deo donata sunt nobis: & maxime in illis: eo quod Dei dona, quæ circa nostra fecit rempublicam, volumus conservari pura ab omni tali necessitate: & domini Dei circa nos munera, esse permanere digna. Credimus enim in domino Deo etiam ex hoc nostro circa castitatem studio, magnum fieri nostræ reipublice incrementum: Deo nobis omnia prospera per talia opera conferente.

EPILOGVS.

¶ Quatenus ergo vos primi nostri ciues casta hac nostra

s. c. de legibus. u. Quid si in curia quadā princeps legē in urbe tulerit generaliter, nulla mentione facta omnium subditorū. Nū huiusmodi lex extēderet ad extraurbanos seu puñciales? hīc apertius videtur aliud innuere: cum nominatim faciat mentionē puñcialiū, quos nec erat necesse nominatim addicere, si lex in urbe lata, ad puñciales tunc extēderetur. x. Vide quādā adhanc Nouellā apud Socinū regula 333. & 335. y. *de iur.*

fruiamini d. sp. uitione: propterea hac sacra prædicatione v-
timur: vt sciatu nostrum circa vos studium, circa castitatem
atque pietatis labores nostros: per quos in omnibus bonis
custodiri nostram rempublicam speramus. Scriptum ex-
plar gloriosissimo magistro, mutatis ad hunc modum ver-
bis.

VT ergo omnibus hæc manifesta fiant in nostra habi-
tantibus republica, tua sublimitas hanc nostram susci-
piens sacram legem, in omni ditione præceptis propriis eâ
vniuersis infinuet: vt non solum in hac felicissima ciuitate,
sed etiam in prouinciarum custodiatur locis: domino o-
mnium Deo pro alio quodam odore suauitatis oblata. || Data
Constantinopolitans ciuibz nostris. || Dat. Kal. Decemb.
Constantinopoli Belisario V. C. Conf. 535.

DE^x DEFENSORIBVS CIVITATVM^y

Tit. II.

NOVELLA CONSTIT. XV.

Imperator Iustinus August. Ioanni gloriosiss. præfecto prætoriorum, iterum ex consuli & patricio.

PRÆFATIO.

Nisi velociter reuocemus curam defensorum per competens officium: nec ipsam ulterius antiquorum² nominum habebimus veritatē. alius quidem alia data sunt ab antiquitate no-
mina significatiua a parte rerum: hoc autem defensorum nomen purē demonstrat antiquitatem alios quos preposuisse rebus, quatenus ex omni eas iniustitia vindicarent, liberās. Siquidem & propter hoc paterna voce defensores eos vocamus, quatenus eripiant a malis iniustitiā patientes. Nunc autem hoc defensorum nomen valde conculcatum est in multis nostrae reipublicae partibus: & ita contemptū, vt in iniuria quidem potius quam in qualibet iaceat honestate: siquidem fiunt viri quidem obsecrari a, decreta^b verò super eis^c misericordia magis quam electione consuecunt. quibus enim non est victus & vita sufficiens, isti defensorū emendicantes^d ordinationem, ad hanc accedunt curam: & pro alio quodam lusu, iudicium^e subiiciunt voluntatibus. Denique^f remouent eos^g quando voluerint, aut nihil aut paruissimum delinquentes: & alios in illorum prouehunt officium, quasi loci seruatores eos^h defensorum facientes: & hoc in anno frequenter in pluribus hominibus agentes, vt & officiales, & ciuitatum iudices, & harū habitatores, in nouissimumⁱ contemptu defensores habeant. Quae verò aguntur ab eis, ad instar non actorum^k sunt. si enim imperauerint prouinciarū iudices, nequaquam praesumunt quādam gesta monumentorum conscribere apud semetipsos per omnia seruantes eis defensores: || Illorum nutibus intendētes solis. Si verò quādam cōficiuntur, primū quidem etiā hæc venundant: deinde cum nullum habeant archiuū^l, in quo gesta apud se reponant, deperit quod conscribitur, & nequaquam inuenies apud eos plurium temporum poni monumentum vllum penitus: sed ad hæredes eorum, aut alias successiones his monumentis egentēs, gesta quarunt: & horum quæ quidem inueniuntur, nulla fide sunt digna: alia verò etiam pereunt, & in tantum cadunt, vt in similitudine non actorum sint. Nos igitur quoniam de iudicibus^m bene disposuimusⁿ, & maiores potestates eorum in gentibus fecimus, & procul ab eis est inspectio ciuitatum: propterea credimus oportere etiam de defensoribus cōstituere. fit enim sic congruentia vtilis, si iudicium sumant officium, ciuitatum defensores: & prouinciæ praeses videbitur quidem iudex iudicium potius esse, & ex hoc honestior, praecedentium apparere. quanto enim quilibet praestioribus^p, tanto maior ipse & honestior est.

CAP. I.

Ut nulli incolarum liceat defensoris officium respuere.

Interim illud sciendum est prius, vt nulli hominum sit
licentia defensoris ordinationem declinare^a, sed inuicem
vniuersi nobiliores^r ciuitatum habitatores hoc ministeriū
eis adimpleant. hoc enim & in prioribus^r temporibus va-
luisse, & in republica gestum didicimus. Nulli, nec si hono-
ratus sit magnificentissimorum illustrium dignitate, hoc,
declinare concedimus, nec si militia habeat honestā, neque
si proferat priuilegiū suum ex diuinis formis, vel si pra-
mari^r sint collatis secundum circulum^u habitatoribus

ne quis iterum esse defensor cogatur, donec alij defensores non fuerint. Magistratus qui hoc modo creabantur *ἡριποδοί πολιτάρχαι*. Demosthenes vocat, quos Circulariter possis appellare: vt ne quis cum Accursio putes magistratus in circulum coactos: vel cum Titaquello 1. de iure primogeniture 19. hñ agi de illo cuius de quo scribit Caius 1. *Inf. 2.* & quem Aufonius orbem teretem appellat, cuius fecit mentionem Felinus in *c. cñ dilectū. de res. rip.* & Cardinalis Alexand. in *c. Nicenā. de appellat. 108.* quia in eis circulis ita scribebantur nomina, vt dignosci nō posset, quis prior aut posterior fuisset nominatus.

a. *ὁμοῦν. i. tole-*
rabilem.

b. Voluntas le-
gis spectanda.

c. *ἐκ τῆς ἐκείνης*
ἡ ἐκείνης. i. soli
ipsi restituatur.

d. *ii. an.*

f. *Expensa ille-*
gitima admi-
nistratori non
reputatur.

g. *i. anno 536.*

h. *principis*

Scrimz. princi-
pibus & prae-
dictibus. Index Re-
ginae, παρὰ
ῥέμματα. πὸν ἀρ-
χόντων, editio Ha-
loand. praecpta
praesidium.

i. *additur in edi-*
tione Haloandri
ἢ διότι τῆ
ἀρχόντων. I. no
ῥαῖς, &c. ut in
l. i. c. de off. prae-
f. Afric.

k. *deest in Grae-*
cis editionibus.

l. *Horum man-*
datorū sit men-
tio in lege 6. in
ff. de off. praecon-
sul. l. 3. in ff. de
off. prae. l. 1. c. Co.
de incest. adde l.
1. Cod. de manda-
tis princip. l. 2. Co.
de off. eius qui vi-
ce. Ea praecri-
bunt praesidibus
modum admi-
nistrandi. Porro
haec Nouella est
21. apud Iulianū
ita conscripta.

m. *De officio recto-*
ris provinciae, ad
quem modum
conceptus est ti-
tulus Codicis:
eui responder
Pandectarum ti-
tulus de officio
praesidis.

n. *i. anno 536.*

ordinationes, huius autem sanctissimae maiori ecclesiae excellentem expensam ad mediocrem quandam atque portabilem^a reducere quantitate, quatenus multitudo ei expensarum minuat: propter hoc omnem circumuehentes viam, ad praesentem venimus legem: nihil quidem aliud existentem a priore, sed ex eius procedente voluntate^b, adhuc autem amplius sanctissimae maiori ecclesiae prodesse valentem.

CAP. I.

Sancimus enim, si in quibusdam sanctissimarum ecclesiarum (quarum ipsa sanctissima maior ecclesia gubernationem & expensas suscepit) contigerit aut presbyterum aut diaconum aut lectorem aut cantorem mori, non alium mox extrinsecis introduci, sed considerare quanta tunc est mensura ibidem ministrantium reuerendissimorum clericorum. Et si quidem nondum clericorum minuta mensura est, sed adhuc abundat quantum ad id quod superius definiuimus, & ut vocant^c statutum; nulla fieri pro eo ordinationem, donec numerus in^d remedio ipso restituatur. Si vero sic diminuta multitudo est, ut necessitas sit, ne desit status numerus, alium pro moriente introduci clericum: considerare beatitudinem tuam, si quis est in aliis ecclesiis citra sanctissimam maiorem ecclesiam; ex abundanti eiusdem ordinis clericus: & exinde restituere alium, & non nouum facere ordinationem. Sic enim dum ex eo quod plus est, semper hoc quod defuit, impletur: bona & Deo amabilis imponitur causae mensura: & sic sanctissima mater ecclesia paulatim debitis liberabitur. Alioquin si quod defuerit quidem compleatur introductionibus extraneis: quod vero plus est, non minuat: plurimum & indefinitum trahet tempus, donec omne quod plus est minuat.

EPILOGVS.

Tua igitur beatitudo, ea quae propter sanctissimarum ecclesiarum utilitatem nobis placuerunt, operi effectuoque contrahere festinet. Etenim si quid fiat praeter haec, scire necesse est eam, qui contra hanc nostram legem suscipere ordinationem praesumpserit, nihil hinc utilitatis habiturum: neque reputabitur a reuerendissimis oeconomicis in hac parte facta sanctissimae maiori ecclesiae expensa: sed ipsi ex hoc cognoscent damnum a semetipsis hunc suae negligentiae recipientes fructum. Dat. Idib. August. Constantinop. post consulatum Belisarii. V.C. 5

DE MANDATIS PRINCIPVM.

Tit. IIII.

NOVELLA CONSTIT. XVII.

Imperator Iustinianus August. Triboniano quaestori sacri nostri palatii & ex consili.

PRAEFATIO LATINA^k.

IN LIBRIS^l antiquis qui iura Romani nominis continebant, non ignorat tua sublimitas, quantam de mandatis principum legumlatores in suo quisque volumine conscripserunt. Quia igitur nobis reparantibus omnem veritatem iam deperditam ac diminutam, placuit etiam omnibus iudicibus nostris, qui minores vel medias administrationes gerunt siue inter correctores, siue inter consulares, siue inter spectabiles ordinentur, non solum codicillos praestare, sed etiam mandata dare, quibus inspectis omnia gubernare laudabiliter possint: ideo librum mandatorum composuimus, qui subter per vtramque linguam annexus est: ut detur administratoribus nostris secundum locorum qualitatem, in quibus Romana vel Graeca lingua frequentatur, scire eorum functionem: ut nihil ex his audeant praeterire, sed saluberrimas dispositiones nostras obseruantes, in perpetuum nostras provincias, nostrorum imperio subiectos gubernare festinent. Illustis igitur auctoritas tua, ad quam quaestoria pertinet censura, eadem mandata & in libris legum transcribi, & in sacro laterculo deponi praecipiat: quatenus ex his una cum codicillis suscipiendis, administratores quemadmodum possint reipublicae subuenire, non ignorent. Dat. 16. Kalend. Maij, post consulatum Belisarii, V.C. Conf.^m

IN NONINE DOMINI IESV CHRISTI

Dei nostri, Imperator Caesar Flavius Iustinianus, Alamanicus, Gothicus, Francicus, Germanicus, Anticus, Alanicus, Vandalicus, Africanus, pius, felix, gloriosus, victor, triumphator, semper adorandus, Augustus.

IN AM quidem in generali nostrae pietatis legeⁿ omnia declarata sunt, in quibus conueniens est administrationes accipientes, eas gubernare, memorantes iussurandum quod super his praestatur. Necessarium tamen existimauimus etiam nunc per-

cipienti tibi administrationem, designare quod a progenitoribus reipublicae nostrae adiuuentum est: qui ad administrationes directis certa praecpta dabant, mandata principum ea vocantes, secundum quae oporteret eos gubernare administrationes.

CAP. I.

Ut gratis creati magistratus, grauitas quoque manus seruent erga Deum, Imperatorem, & legem.

Oportet igitur te pure sumentem administrationem, & siue^o omni suffragio, praeter omnibus aliis mundas seruare Deo nobisque & legi manus, & nullum contingere lucrum, neque maius, neque minus, neque captiosum quiddam contra subiectos facere negotiatione: sed contentum esse solis a fisco tibi ministratis, & tam per te quam per eos qui circa te sunt purum eis vndique seruare ius: & festinare. Primum quidem fiscalia tributa^p exigi vigilanter, nihil diminuens circa publicam curam requirete, ne forte fiscus inde minuat, & saluare ei vndique quae propria sunt. Sicut enim priuatos iniustitiam passos adiuuamus, sic & publicum^q illud manere volumus. Collatores namque omni alia calumnia liberi conseruati, facile & in promptu soluent tributa: & qui in furta prius dantes manebant debentes adhuc fiscalia, ex nunc ipsis fiscalibus exsoluentes liberabunt facile se tributis.

CAPVT II.

Ut caueant Magistratus ne quae seditiones excitentur, & quieti publica omnium ordinum inuigilent.

DEinde conueniens est te providere, ut nulli populi ciuitatum alterutris seditiones^r faciant, sed omnem pacem esse Dei ciuitatibus, dum aequitas etiam hinc nostris subiectis seruatur, & neque lucri neque passionis alicuius causa ad aliquam partium declinatur.

CAP. III.

Ut breuiiores & viliores causae sine scripto decidentur, & sportularum modus seruetur.

Si tibi quoque tertium studium, lites cum omni^s aequitate audire, & omnes quidem breuiiores, & quaecunque maxime^t vilius^v sunt, ex non^z scripto decidere, & iudicare, & liberare omnes alterna contentione, & non permittere in aliquo ultra quam continetur sacra nostra constitutione, occasione casualium expensarum damnificari, si tamen sufficientes in datione consistent: alioquin etiam gratis lites audire, & non permittere ex negligentia de prouincia alicuius praesidis quemquam ad hanc currere felicitissimam ciuitatem, & nobis molestum esse. Scito namque quia si quis veniat, & aditionem nobis faciat, & a nobis interrogatus si prius te adiit, deinde te dicat adiisse, & quod iustum est, non impetrasse, & hoc verum inueniamus: in te indignationem conuertemus. Si vero cum^a te non adierit, venire ad hanc regiam praesumpserit ciuitatem, & remitemus eum cum omni correctione, & responsum non dabimus.

CAP. IIII.

Ne praesides permittant executores aut magistratarios aliquid formarum & portuum causa exigere.

DEinde competens est te etiam hinc venientes siue ex magistratario, siue ex quolibet foro, non permittere laedere, nec superexigere subiectos nostros. Sed si quis adierit tale aliquid questus: hoc & exequi, & indemnitate ei procurare, & neque permittere alicui proferenti praecpta cuiuscunque fori, haec videlicet quae solenniter diriguntur, formarum^b etiam aquae causa, & portuum, & itinerum sternendorum, & imaginum, & murorum, & domuum destructionis^c tanquam in publico factarum, & aliarum talium, damnificare nostros subiectos. Non enim volumus nec per talem causam vllum eis inferri damnum. Ipse vero omnium horum prouidebis sine damno omni gestum. Si quis autem cui tale aliquid iustum est, veniat: omnino non respicias eum, nisi sacram nostram pragmaticam ostendat formam pro hoc scriptam. tunc tu suscipiens quidem talem formam: non autem aliquid agens ex ea antequam ad nos nuntians secundam praecptionem nostram suscipias. ⁱ Sed etiam pro vbertate necessariorum, & operum^d ciuitatum diligentiam habebis, procurans ex ciuilibus pecuniis patres^e quae valde necessariae sunt operum facere, & pontium, similiter & viarum, & portuum, in quibus omnino sunt locis provinciae cui praesides: portuumque & murorum curam habebis: & quicquid omnino est publico & ciuitatibus vtile, & cogitabis, & facies, & nuntiabis. ^z Habebis autem obediens tibi & qui in provincia sunt milites, in quibus eorum opus habueris ad ini-

c. j.

Nov. 3. c. 1.

Nov. 3. c. 2.

Nov. 3. c. 3.

Nov. 3. c. 4.

Nov. 3. c. 5.

Nov. 3. c. 6.

Nov. 3. c. 7.

Nov. 3. c. 8.

Nov. 3. c. 9.

Nov. 3. c. 10.

Nov. 3. c. 11.

Nov. 3. c. 12.

Nov. 3. c. 13.

Nov. 3. c. 14.

Nov. 3. c. 15.

Nov. 3. c. 16.

Nov. 3. c. 17.

Nov. 3. c. 18.

Nov. 3. c. 19.

Nov. 3. c. 20.

Nov. 3. c. 21.

Nov. 3. c. 22.

Nov. 3. c. 23.

Nov. 3. c. 24.

Nov. 3. c. 25.

Nov. 3. c. 26.

Nov. 3. c. 27.

Nov. 3. c. 28.

Nov. 3. c. 29.

Nov. 3. c. 30.

Nov. 3. c. 31.

Nov. 3. c. 32.

Nov. 3. c. 33.

Nov. 3. c. 34.

Nov. 3. c. 35.

Nov. 3. c. 36.

Nov. 3. c. 37.

Nov. 3. c. 38.

Nov. 3. c. 39.

Nov. 3. c. 40.

Nov. 3. c. 41.

Nov. 3. c. 42.

Nov. 3. c. 43.

Nov. 3. c. 44.

Nov. 3. c. 45.

Nov. 3. c. 46.

Nov. 3. c. 47.

Nov. 3. c. 48.

Nov. 3. c. 49.

Nov. 3. c. 50.

Nov. 3. c. 51.

Nov. 3. c. 52.

Nov. 3. c. 53.

Nov. 3. c. 54.

Nov. 3. c. 55.

Nov. 3. c. 56.

Nov. 3. c. 57.

Nov. 3. c. 58.

Nov. 3. c. 59.

Nov. 3. c. 60.

Nov. 3. c. 61.

Nov. 3. c. 62.

Nov. 3. c. 63.

Nov. 3. c. 64.

Nov. 3. c. 65.

Nov. 3. c. 66.

Nov. 3. c. 67.

Nov. 3. c. 68.

Nov. 3. c. 69.

Nov. 3. c. 70.

*Grass. lib. 5. de
gitima. q. 18. nu.
6. ut ita subitu
rio pupillaris
non censetur
oneris loco. ibi.
nu. 7. sed nec
vulgaris, ut idē
ait, ex commu-
ni opinione i-
bid. num. 9. quod
tamen probare
non possum. Af-
fentior magis
Buttigatio, So-
cino, Gomezio,
communē quo-
que opinionē
sibi adherenti-
bus legitimam
substitutionem
grauari non pos-
se, quantumuis
ad piam cau-
sam relicto. Idē
nu. 20. quantū-
vis grauius
aut oneri filius
consenserit, nu.
21. ult. C. ad l.
Falc. l. 12. ff. de do-
nar. addo Cuias.
hic. fol. 366. D.
quantumuis le-
gitima aucta sit
statuto. Grass. lib.
nu. 40. Non po-
test etiam patres
filio legitimam
compensandi
debiti loco re-
linquere Grass.
ib. nu. 22. Quod
si patres legiti-
mam liberorum
minuere non
potest, multo
minus tollere
poterit, qua de
re aliā dixi.
a. hinc sumpta
est Authentica
Qua tertiē C. de
collationibus.
b. ut olim, & ita
abrogatur. l. 9.
Cod. de suis. lex.
4. Cod. Theodo-
siani de legiti-
mis hereditib. §.
15. Infit. de he-
redit. ab intest.
l. 19. Cod. de col-
lationib.
c. l. 19. C. de col-
lationib. l. 9. C. de
legitim. lib. §. 15.
Infit. de hered.
ab intest.
d. hac ratione
possumus im-
probare statu-
ta & consuetu-
dines, quibus
femina arcen-
tur a feudis, du-
catibus & re-
gnis.
e. id est, faciunt
videt debeat.
f. Non dos, sed
affectus nuptias
facit, v. quā no-
tauī ad l. 30. ff. de
regul. iur.
g. Non, 89. C. ul.
Infit. de nupt.
h. Eubelimus
sine lege loqui-
qua sententia
dici non potest
quantum exte-
auetur eorum
sententia, qui
vnus tātum di-
cuntur interpre-
tibus. Commu-
ni opinioni in-
re dubia vix
ausim quidquā
derogare, prae-
sertim si legis
scripta duritiē
cortigat, aut
eius defectum
suppleat. i. Concubinae suae eiusque liberis, quatenus quisque donare testamento
possit. k. hodie assem. Nouel. 89. cap. 12. §. 1. 2. 3. l. d. c. 12. §. 4. m. Concubinae &
eorum liberi ab intestato vii succedant. n. Qui moritur sine iustis liberis ac vxore,
(aliud est, si plures reliquerit, & ex eis liberis) concubinae suffraganeae liberis ex ea succe-
dis duas vncias ab intestato deferit. o. Vnciam tantum concubinam Romanis ha-*

& proprietatem relinquat, si vult filiorum non repente fa-
me morientium, sed viuere valentium vocari pater. Et hac
omnia dicimus non in patre solo, sed & in matre & auctore
proauo & adiunctis vnicuique feminarum personis, id est,
auctore & proaua, siue paterna siue materna sint.

CAP. III.

*Quemadmodum liberi ab intestato per feminam
sexum descendentes succedere debeant.*

NEquē^a illo de cetero seruando in nepotibus & pro-
nepotibus non suis, & sub potestate constitutis, minus
tertia^b parte eos habere, quam eorum parentibus viuētibz o-
portebat relinquere testatores. Nō enim excipimus vltimius
nepotes qui ex filio paternis auctis accrescunt, ut illi quidē in-
tegrā accipiant partē, quantā eorum acciperet pater viuēs:
nepotes autem ab auctore per mediā filiam venientes, aut auctore
paterna vel materna, minus tertia accipiant: sed vnum ordi-
nem in omnibus ponimus nepotibus & pronepotibus, non
ferentes feminā^c a masculo in talibus. Neque^d enim
masculus ipse in se, neque femina solū ad natiuitatis pro-
pagationem sufficiens est: sed sicut vtrumque eorum co-
optauit Deus ad generationis opus, ita etiam nos eandē vtri-
que seruamus aequalitatem. ^e Sed nec vsque in hoc sta-
tuimus legem. Hec enim dicimus & in illis filiis qui ex nu-
ptiis sunt legitimi, licet non sint secuta nuptias dotes, sed
affectus indubitatus & manifestus inter coniuges existens
filios praestet esse legitimos. Dotem etenim celebrant^f, nū-
ptias^g autem dotes non faciunt, sed coniunctionis affectus.
Hoc idem obtineat & in iis qui ex posteriori^h affectu cum
dotibus secundum nostras constitutiones, legitimi sunt. &
hac sit sanctio legitimae soboli.

CAP. V.

*De concubinis & naturalibus liberis, quomodo lib-
ab intestato succedant.*

Consideremus autem aliquid ad solam naturam cle-
mens. Multi namque molesti sunt nobis semper, pre-
ceque crebra, & flentes filij. Et semper equidem clemens
aliquid definimus: sed quia non hoc cum lege agimus, eru-
beſcimus^b: ideoque causa etiam legem adiacentes, ipsi
quidem populos remouebimus: dabimus autem omnibus
habere ex lege remedium. Quia enim testari naturalium
filiorum patribus etiam ipsis dedimus, legitima quidem
existente prole, vsque^c ad vnam solam vnciam, quam habe-
bunt vna cum matre: (hoc quod etiam prius fuit) filius autē
non existentibus legitimis, vsque^k ad medietatem totius
substantiae: hoc dicunt a nobis posita leges, non in testa-
mentis solū patribus concedentes hoc agere, sed etiam
aliis munificentis quas & superstitibus donant. praesens autē
lex de iis quae ab intestato sunt, loquitur, & noui aliquid in-
troducitur. Nunc enim si quis moriens legitima sibi penitus
sobole non existente (filiorum dicimus aut nepotum, aut
ceterarū successionis) neque vxore legitima, proinde mori-
tur non disposita substantia, & veniat cognatio forsan, aut
certe manumissor bonorum possessionem mouens, & in-
surgens, aut etiam nostrum ararium: (nec enim illi quantū
ad hoc parcimus) sit autē ei domi donec viuāt, libera mu-
lier in habitu concubinae cum eo degens, & filij ex ea: (ta-
libus enim solis hac sancimus, ubi omnino indubitatae sunt
sue concubinae in domo habitae, siue naturalium ibidem
proles) & nutrimentum damus eis, & intestato^m parenti-
bus morientibus duasⁿ habere vncias paternae substantiae,
cum matre partiendas, quantūque fuerint filij, ita pro-
portione vnius filij & mater accipiat. Et hac dicimus si vni
cōcubinae cohabitauerit, & filios ex ea habuerit, aut prae-
cedente cōcubinae morte forsan aut diuisione, filij domi sint.
tunc enim damus eis ab intestato duarum vnciarum suc-
cessionem. Si autem confusa concupiscentia ita fiat, ut alias
superinducat priori concubinas, & multitudinem habeat
concubinarum fornicantium (sic enim dicere inelius est)
& ex eis filios facies moriatur, multas simul relinquens con-
cubinas odibilis^o quidem nobis est iste, qui talis est: pro-
cul autem omnibus modis ab hac lege expellatur. Sicut
enim quis legitimae vxori coniunctus alias^p superinducere
non poterit matrimonio consistente, & ex eis legitimae^q fi-
lios procreare: sic neque post cognitam (quemadmodū di-
ximus) concubinam, & ex illa filios, dabimus, si aliud opus
libidinis egerit, etiam hoc ad successionem eius introduci,
si mortuus fuerit intestatus. Nam si hoc non constituis, in-
discretae erunt mulieres quam magis, aut quam minus
amauerint: indiscreti etiam filij, & nos nō prebemus luxuriati-
bus, sed castē viuētibz legē. Nō autē distinguimus^r de filiis
siue masculi siue feminae sint. Sicut enim natura nihil
circa hoc arte ratiocinatur: ita nec nos alteram in masculis,
& alteram in feminis secundum hoc ponimus legem. Va-
lebit itaque hac lex nobis in futuris, & maximē omnium
hac: quoniam earum quae dudum non rectē tenebant plu-
suppleat. i. Concubinae suae eiusque liberis, quatenus quisque donare testamento
possit. k. hodie assem. Nouel. 89. cap. 12. §. 1. 2. 3. l. d. c. 12. §. 4. m. Concubinae &
eorum liberi ab intestato vii succedant. n. Qui moritur sine iustis liberis ac vxore,
(aliud est, si plures reliquerit, & ex eis liberis) concubinae suffraganeae liberis ex ea succe-
dis duas vncias ab intestato deferit. o. Vnciam tantum concubinam Romanis ha-

rima & emendauit, & explanauit: & quod praeteriit^f, non
potest ab ea quae nondum erat, regulā subici. Hae a nobis
de praedictis successione sunt sancita.

CAP. VI.

*De collationibus doris vel donationis
propter nuptias.*

Illud^a quoque bene se habere credimus hac lege com-
plecti: prioribus enim legibus volentibus in collationi-
bus si quidem sine testamento morerentur parentes, colla-
tiones secundum earum virtutem fieri: si vero testati nihil^x
dicentes de eis, locum non fieri collationibus, sed res habe-
re per dotem forte, aut alio modo datas: & quae sunt relictae
defendere, nos sancimus non esse omnino talem opinionē:
sed siue quispiam intestatus moriatur, siue^y testatus, quo-
niam incertum est ne forsan oblitus datorum, aut prae-
multo mortis angustiat, huius non est memoratus: o-
mnino^z esse collationes, & exinde aequalitatem, secundum
quod olim dispositum est, nisi expressim^a designauerit ipse
se velle non fieri collationem: sed habere eum qui cogitur
ex lege conferre, & quod iam datum est, & ex iure testamē-
ti omnibus quae prius de collationibus a nobis sancita sunt
in sua virtute manentibus.

CAP. VII.

*Si res suas pater inter liberos distribuere
voluerit.*

Et quod saepe nobis iudicantibus placuit, necessarium cre-
dimus nunc partē fieri praesentis legis. Frequenter enim
quidam plurimorum filiorum constituti patres, deinde pu-
tantes mox substantiā diuidere, ut a fraterno certamine eos
praeseruet: ad maiores^b adhuc & sauiore eos cōtentiones ad-
ducunt. Cum enim oportet, si hoc vellet, aut aperte o-
mnia diuidere in testamētis suis, aut si nō hoc vellet, partes
facere, & eas subscribere, & sic indubitata dare filiis diui-
sionem: at illi non hoc faciunt, sed partem quidem aliquam
per se ipsi scribunt, & neque hanc continē, sed fortē inter-
scriptam alterius cuiuspiam literis, & in descriptione abie-
cta, & nulla custodia digna positā: residua verō pars nequa-
quam illorum est manus, sed subscriptoris cuiuspiam fortē
corrupti, aut cuiuscunque: & hinc illis litiū occasiones mil-
lies, vtrum hac voluntate gesta sint patris, an alicuius arti-
ficis operarij certaminis & contentionis, & ad fauorē par-
tis alicuius scribentis. Hae nos moleste de cetero nostros
subiectos nolentes, sancimus, si^c quis voluerit^d suas res filiis
aut diuidere aut omnes, aut etiam aliquas fortē relinque-
re praecipuas: has maximē quidem, si possibile est, dicat in
testamento, & indubitata det filiis hinc vtilitatem. Si au-
tem hoc non agat, propter aliquas necessitates, quae pluri-
mā circumassunt hominibus: licet tamen descriptiones
facere rerum quas partiiri voluerit: & subscribere^e omnibus
aut ipsum, aut filios vniuersos subscribere praeparare, inter
quos res diuidet, & ex hoc causa dare indubitata fidem, &
quod secundum hanc sit speciem, ratum sit atque firmissimum
aliāque cautela non indigens. Si verō aliquis hoc non ege-
rit, sed disperſam^f (sic ut plerūque) sine testimonio subscri-
ptionem fecerit: sciat nihil^g hinc filiis sese praebiturum vti-
litatis: sed quasi nihil sit factum, diuidēt substantiam filij,
incertas & plerumque sine testimonio conscriptiones non
sequentes: neque iudicibus causa (quos iudices familiā er-
ciscundae leges appellant) has sequi cogēdis. Oportet enim
providere subtiliter cautela filiorum, & non aliud quidem
minuere, aliud sub errore relinquere, quod difficilium, insu-
per & insolubile, crebro etiam crimina ferentium causa-
rum occasionem praestat. De successione itaque & colla-
tione & aliis quae praedicta sunt, vsque in hoc sancitū sit.

CAP. VIII.

Si quis prolatam manum suam negauerit.

Studium verō malevolentiae quod sit ab aliquibus, ne-
cessarium nobis fecit plebis denuō legislationē appro-
bare, quam per quandam suorum protulit tribunaliumⁱ, &
quae Aquilia nuncupationem^j ab illo suscepit: secundum
quam pro abnegatione duplicibus^k subdebat exactionibus
malevolentis, & abnegare tentantes, ubi etiam aliae quaedā
actiones ad eundem coaptatae sunt ordinem. sed paulatim
mutata clementia, ablata est, quae consuevit iniquorum enu-
trire malevolentiam. Quamobrem etiam nobis necessariū
visum est indecētes & turpes^l abnegationes praedictae po-
ne subicere. Si enim protulerit aliquis scripturam, alter au-
tem eam negauerit, cum hac literas eius habeat, ita
ut necessitatem^m patiatur actor causas pati circa pro-
bationem eius, aut literas quidem suscipiat, dicat au-
tem non solum debitum sibi, & probauerit hoc legi-
timis modis actor: condemnationemⁿ aduersus eum du-
plicem in vtroque casu fieri sancimus: non quia amarioribz
legibus delectamur, sed quia lites eorum minores efficiamus.
lex Aquilia plebiscitum^o l. i. in suff. ad leg. Aquil. §. 15. Infit. ad leg. Aquil. l. 1. §. 1. 2. 3. l. 2. §. 1. 2. 3.
§. 10. ff. ad l. Aquil. l. 4. C. de le. Aquil. §. 1. vers. ad aduersus inficientes. Infit. de poena temere.
l. Turpe est manum, id est, scripturam denegare, m. Onus enim probandi incum-
bit ei qui ait, non qui negat, h. 2. ff. de probat. n. Abiuratores scripturae propriae, d. 2.
pli poenam sustinent, quod congruit cum lege l. c. Th. de vsur. rei indic.

quatenus

hēre licuit, adde
& j. eo.
p. v. quā dixi ad
l. 2. in ff. C. de In-
dais.
q. Marius, con-
stante matu-
monio, si quos
ex alia muliere
liberos susce-
pit, legitimos
non habet.
r. Quod ad ius
succedendi atti-
net, nulla diffe-
rentia inter ma-
sculos & femi-
nas.
s. v. l. 7. Cod. de
legibus.
t. Nouella 117.
u. hinc sumpta
est authentica.
Ex testamento
Cod. de collatio-
nibus.
x. Collatio o-
lim non fiebat
ex testamento,
nisi patens ius-
sisset collatio-
nem fieri: ho-
die fit, nisi ve-
tuerit collatio-
nem fieri.
y. Olim eman-
cipati scripti ha-
redes, accepta a
parentibus, inter
vivos non con-
ferebant. & ita
abrogatur lex
i. C. de collatio-
nibus & lex i. §. 4.
ff. de collat.
z. Liberi paren-
tibz successuri,
cogitur dotem
donationēve
propter nuptias
a parentibus ac-
ceptas conferre
7. Cod. de collat.
a. olim tacita,
nec palam di-
uulgata paren-
tis voluntas, in
eo sufficiebat,
& ita abrogatur
l. 15. ff. familiae. l.
14. ff. de dote pro-
legat.
b. Dum vitant
stulti vitia in
contaria cur-
runt.
c. Nota regulā
& cautionem
scitu vtilem pa-
rentibus diuisi-
ris hereditatem
suam inter libe-
ros, Cuius is est
sensus, Parens
distribuiturus
hereditatē suā
inter liberos, di-
uisionem con-
firmare debet,
vel sua vel suo-
rum liberorum
subscriptioe.
d. potest enim
parens diuide-
re inter liberos
hereditatem, l.
8. C. de inoff. l. 10.
l. 16. l. 17. Cod. fa-
mil. l. 21. §. 1. Cod.
de testam. l. 20. §.
3. l. 29. §. 1. ff. fa-
miliae.
e. Nou. 107. c. 3.
f. d. i. c. de iur. iur.
g. Ex non solen-
ti diuisione in-
strumento agi
non potest ad
diuisionem.
h. seu de inficia-
torum & abiur-
tatorum poena.
i. plebis. Est
lex Aquilia plebiscitum l. i. in suff. ad leg. Aquil. §. 15. Infit. ad leg. Aquil. l. 1. §. 1. 2. 3. l. 2. §. 1. 2. 3.
§. 10. ff. ad l. Aquil. l. 4. C. de le. Aquil. §. 1. vers. ad aduersus inficientes. Infit. de poena temere.
l. Turpe est manum, id est, scripturam denegare, m. Onus enim probandi incum-
bit ei qui ait, non qui negat, h. 2. ff. de probat. n. Abiuratores scripturae propriae, d. 2.
pli poenam sustinent, quod congruit cum lege l. c. Th. de vsur. rei indic.

a Metu pœnæ, detinentur mul-
ti à delicto. Ode-
runt peccare
mali formidi-
ne pœnæ.

b Penitenti
parcitur, vt &
in aliis causis l.
4. §. 6. C. de he-
re. l. 11. ff. de in-
iur. vocando. l. 11.
inf. ff. de interro-
gar. l. 28. Codica
de appellat. v. ca-
men l. 6. j. in fin.
ff. de furis. adde
l. v. C. de plus pe-
rit.

c d. l. 1. §. 6. de iu-
dicio.
d i. exceptione
soluæ pecuniæ,
sensu est, Inhi-
ciatorem pluri-
bus defensionibus
vti non pos-
se contra regu-
lam iuris. nec
potest aptari
species vlla cõ-
modior legi
43. ff. de regul.
iur.

e d. l. x. ff. de iur. iur.
per tutores vel
curatores, Iu-
lian.

f oia xadgõ-
oa, &c. id est,
vtpote ad eas
personas perti-
nens, quæ cura-
toribus indi-
gent.

g vray iur. oï-
néis dicitur qd
d'aprouy p'ouoy
p'aprouy, cum
de propriis cura-
toribus literis
instituti fuerint
Hal. Agylus.

h eos qui sunt
in potestate cu-
ratorum.

i id est, curato-
res.

k Hæc cõstitu-
tio nullam facit
innoationem
in legibus, quæ
duplum, vel
quaduplum in
quibusdam ca-
sibus exigi præ-
cipiunt, Iulian.
I aduersus domi-
nos vindicā-
tes res suas.
m hinc sumpta
est Authentica
Possessor. C. qui
possor.

n Sensus est,
Si possessor cõ-
uentus rei vin-
dicatione ne-
gavit rem esse
actoris, postea
conuictus, alle-
get pignoris,
vel emphyteu-
seos, vel super-
ficij causam, vel
quamlibet de-
fensionem, nõ
auditur: estque
transferenda
possessio in a-
ctorem. deinde
agendum hy-
pothecaria aut
vedigali auctu
perficiaria a-
ctione. Et sic pœ-
næ causa trans-
fertur possessio
vt in specie l. vlt.
C. de rei vindi-
cat. l. 1. C. vt pos-
sides. & in specie
l. 3. §. 1. ff. vt le-
gar. nom. l. 6. in f.
ff. de Carbon. l. 2.
in fin. C. de colla-
tionib.

o Nam pœna
iniciantis est
& ea, ne plurib.

quatenus timore^a pœnæ citius dicant quod confiteri com-
petit. In talibus itaque omnibus modis condemnationem
hoc fieri volumus modo: & si præter hæc egerit, iudicem
scire, quia transcendens legem ipse tenebatur his pœnis.
Hæc autem dicimus nisi probationibus actor abrenunciās,
sacramento rei vsque nunc abnegationem factam solui vo-
luerit. Si enim tale aliquid egerit: si quidem mox ab initio
post abnegationem intulerit iuramentum, & ille continet^b
confessus fuerit quod in negationem deductum erit: sine pe-
riculo erit quantum ad duplum. Si verò longiori facta lite,
tunc actor inferat sacramentum, at ille etiam sic quod in-
fertur, profiteatur: de dupli quidem cum eximimus, pœna:
omnes verò expensas^c quæ vsque tunc factæ sunt propter
probationes, actori iureiurando eius definitas, exoluere cum
qui ab initio quidem negauit, postea verò confessus est, iu-
bemus. Si quis autem adnumerationem in se factam pecu-
niarum negans, postea vtatur, solutionibus^d à se factis: tali
homini nullam vtilitatem horum quæ vere soluta sunt, esse
sancimus, sed totum eum debitum exigi præcipimus, & hæc
solam sustinere negationis pœnam: hoc quod etiam quidē
ante nos imperator constituit: nullo iudicantium neque in
hoc flectendo, sed integritatem legis custodiente. Si autem
etiam reus proferat literas actoris, deinde ille eas neget, at
ille probet eas: non solum illud reputetur de quo, negatio
fuit, sed etiam tantum aliud adiiciatur. Hic quoque de iu-
risiurandi datione similiter etiam in actore introducat^e
ratio.

CAP. IX.

De tutore, vel curatore inficiatore.

Si verò lis agatur per curatores^f minimum^g pertinens ad
personas quæ curatoribus indigent, huiusmodi negatio-
nis pœnam (quando^h in ipsorum curatorum fuerit literis)
non aduersus eosⁱ quorum sunt curatores, sed aduersus eos^k
ferri qui turpe & indecentem hanc negationem fecerunt. Si
verò aliud^k condemnationis augmentum aut in duplum,
aut in triplum, aut in quadruplum ab antiquis legibus, aut
principum introductum est constitutionibus: maneat qui-
dem illud secundum propriam formam, sicut nos illud in
nostris Institutis & Digestis & Constitutionum libro sanc-
imus: hoc autem nunc augmentum priorum sit.

CAP. X.

De improbis possessorum exceptionibus.^l

Illud^m quoque in iudiciis arbitramur oportere melius
quam omnes ante nos determinare & constituere. Si quis
enim conuentus fuerit res habere alterius: ille verò dicat res
non esse illius de quo dicit actor, & cogatur qui actionem
infern, aut documentis, aut testibus: aut aliis vti laboribus,
vt ostendat res illius esse: postea verò is qui semper abnega-
uerat illius hoc non fuisse, vt voluerit illius iure, & dicere
quia ex hypotheca aut aliis causis in illam personam rela-
tis propinquior est, quam ille qui causam mouet: alia quidē
sententia vacent quæ prioribus nostris placuerunt: medio-
cris autem quædam & clemens & ipsi causæ cõueniens pœ-
na abnegantibus inferatur, pro abnegatione namque circa
hoc, & actoris laboribus dū adhuc causa dicitur, adⁿ acto-
rem transferatur^o rerum de quibus est questio facta, posses-
sor: licentiam habente eo qui hanc reddet, si qua iura habeat
ex illa persona de qua prius negationem passus est, compe-
tentia sibi hæc proponere, & legum iustitiam promereri,
pœna in sola translatione possessionis cõstituta. Hæc à no-
bis pro successioneibus & collationibus, & distributionibus,
& litigantium cautela, & vt multitudo litium minuatur, &
inuenta sunt, & sancita: & de cætero tenebunt: quatenus &
successiones agnoscant, & collationes non ignorent, sed circa
distributiones non resistent: & neque petulanties suarum
literarum abnegationibus insiliant malignari volentes, ne-
que annumerationes abnegent, neque postea forsan solu-
tionibus vtantur, neque res ex quibus detinent abnegent
personis, sed mediocres & mites ex causis ostensi, mediocri
etiam potiantur iudicio.

CAP. XI.

Quomodo concubine seruili conditionis consti-
tutæ, legitimæ uxores fiant.

Qvod autem ab aliquib. malignè dubitatur, in quibus-
dam nostris constitutionibus, & in iudiciis quidem
plurimis motum est: cum sit iustum vltius non quæri, præ-
senti coniungimus legi. Constituentibus enim nobis, vt si
quis respexerit aliquam mulierem clemens, & hanc fortia-
tur absque dotalibus documentis, deinde faciat filios: post-
ea verò maritalem ad eam receperit affectum, & scripserit
huiusmodi instrumenta, & fecerit filios: non solum eos qui
post hoc nati fuerint filij, sed etiam priores esse legitimos:
& propter circumuenientium & malignè interpretantium
calliditatem: etiam iam aliam scribentibus constitutionem:
quia hæc volumus tenere, licet secundi non sint nati post
dotem filij, aut existentes moriantur: adiunxerunt quidam
etiam aliam dubitationem, non recipientes hæc tenere in

is qui libertatibus copulantur: cum vtique rectè cõuenien-
tibus nostram intentionem etiam hoc fuerit iam sancitum.
Si enim ad libertatem non omnino nuptiæ prohibentur:
certum fuit quia etiam in illis hæc tenere volumus. Sed
quoniam vtique hoc dubitatum est: sancimus, si quis vxor-
em non habens legitimam aut filios legitimos, ad ancil-
lam propriam habuerit quandam meliorem sententiam, &
filios protulerit ex ea in seruitute constituta: postea verò li-
bertate honorauerit & ancillam & natos, & ius^p eis aureo-
rum petierit annulorum, & regenerationis^q, & inter inge-
nuos^r secundum iustos reduxerit modos, & nuptias con-
summauerit, postea verò nuptialia conscripserit documen-
ta, & aut fuerint filij postea, aut non fuerint, (vt vtique no-
stræ constitutionis amplectamur casus) sit & vxor legitima,
& filij sub potestate ipsius, & sui, & ab intestato heredes ge-
nitori: (dicimus autem eos qui ante nuptias nati sunt) his
vijs per quas ad ingenuitatem, secundum quod prædictum
est, venerunt, & celebratione postea dotalium, ius legitimo-
rum eis præbentibus.

EPILOGVS.

Tua igitur excellentia, quæ bene nobis & sanctè visa
sunt, & pro nostrorum quiete adiuuenta, omnibus gentibus
quibus præes per præcepta propria faciat manifesta: vt
agnoscant quia nulla maxima cura per quam semper ali-
quid adiicit Deus nostris sceptris, extra nos consistit pro eo-
rum solitudine & prouidentia. Dat. Kalen. Maij, Constan-
tinop. post consulatum Belisarij V. C. Cos. 536.

DE FILIIS ANTE DOTALIA
INSTRUMENTA NATIS.

Tit. VI.

NOVELLA CONSTIT. XIX.

Imp. Iustin. August. Ioanni gloriosiss. sacrorum per
Orientem pratoriorum prefecto, iterum
exconsuli & patrio.

PRÆFATIO.

PERVENIT ad nos, dubitationem vanam
quibusdam incidisse, si quod sancitum est à no-
bis de filiis procreatis ante dotalium celebra-
tionem, postea dotalibus factis, non etiam in
præteritum feratur in iis quæ non decreto aut transactione
sunt terminatæ quæstionibus. Nobis vtique cum particula-
riter poneremus leges, expressim in prima^t constitutione
quæ hoc sancit memorantibus, vt siue supersint eis pa-
tres, siue defuncti sint, nondum tamen huiusmodi quæstio-
nes aut sententiis aut transactionibus susceperunt terminū:
omnino ita iudicari sicut nostra dicit lex, quam comple-
tes, etiam secundam^u posuimus legem, eadem valere san-
cientes etiam si non post dotes procreentur filij, aut pro-
creati moriantur, nihilominus & ante dotes natos legiti-
mos esse, & in hanc quoque secundam nostram constitu-
tionem similiter adiecimus, oportere eius legislationem &
ad seniores^x referri tempora, exceptis^y illis causis quas aut
iudicialis sententia, aut transactio terminauit. Sed quoniam
quidam post has nostras claras leges audaci mente nostram
præsumpserunt malè interpretari legislationem & sensum:
tertiā^z coacti sumus exponere constitutionem, per quam
iussimus, si quis legitimam vxorem habens, & legitimos ex
ea filios: deinde ea moriente, aut matrimonio repudio solu-
to, habuerit filios ex aliqua, ad quam nuptiæ non interdun-
tur: postquam verò hi nati sunt, dotalia confecerit in eam
documenta: legitimos etiam ita ei natos filios existere. Sed
quia in ipsa nostra constitutione non adiecimus apertè va-
lere huiusmodi legislationem etiam in illis, quorum patres
adhuc supersunt, aut defuncti quidem sunt, contentio au-
tem neque iudiciali sententia, neque amicabili interuen-
tione decisa est: hinc quidam arbitrati sunt nos nullatenus
velle ea quæ in memoratis continentur legislationibus de
filiis qui ante^a celebrationem dotium nati sunt, valere etiā
in illis qui ante huiusmodi legislationem nati sunt, & ma-
ximè eo, quod huius pars in prima & secunda constitutione
posita, ablata sit à nobis in Codicis compositione. Quod
absurdè arbitrati sunt. Iustissime namque & primæ & secū-
dæ hoc subtraximus constitutioni & tertiæ non adiecimus.
in particularib. namque positis legislationib. necessarii erant
fortè hanc accipere in præterito legislationis relationem: in
omni verò coacervatione legū Codicis cognominis nostri
rectè abscindere talia proposuimus: quatenus non multitu-
do superflua in Codice scriberetur. Tertia verò constitutio-
ne nõ adiecimus aliquid de temporibus: cum omnibus ma-
nifestum sit, oportere ea quæ adiecta sunt, per interpretatio-
nem in illis valere in quibus interpretatis legibus sit locus,

CAP. I.

Vt caput vltimum Nov. XII I. ad præterita pertineas
nondum indicata aut transacta.

c. iij.

defensionibus
vtatur c. 8. inf. 5.
eod. est ea tertia
dupli d. c. 8. in
princ. fuit &
quarta apud ve-
teres, de duplis
fructibus ex 12.
tabulis, quam ta-
citè Iustinianus
tollit, dum su-
periorē pœnā
actionis in rem
existimat suffi-
cere, v. Cuiac.
hic.

p Hodie non
est necesse ius
aureorum an-
nulorum pete-
re, cum manu-
missio matris
sola, & contra-
ctus dotis cum
ea habitus, fi-
lios naturales
ingenuos &
suos faciat.
q quæstio
r 24. i. natalium
restitutioni. No-
uella 78. c. 1. Ma-
numissio, liber-
tinum: nataliū
restitutio, inge-
nuum: ius au-
reorum annu-
lorum, hono-
rem & iura in-
genuitatis tri-
buit.

r Rectè hic exi-
gitur ingenui-
tas, in huiusmo-
di vxore & li-
beris. Nam soli
ingenui, iura
suorum hære-
dum, agnatorū,
& cognatorum
habent. Liberti-
ni cognitionē
non habent, v.
Cuiac. ad Nouell.
14.

t Nouell. 12. c. 4.
t l. 10. c. de natu-
ralib. lib. lata an-
no 529.

v l. 1. c. de na-
tural. lib. lata an-
no 530.

x v. l. 7. C. de le-
gib.

y Vtque con-
stitutio contra
sui naturam, re-
fertur ad nego-
cia præterita.
Nõ referuntur
tamē cõstitutio-
nes ad ea, quæ
iam decisa sunt
iudicio vel tras-
actione.

z Nouell. 12. in
f. latam anno
535.

a Libertis ante
dotalia instru-
menta nascen-
dis beneficium
à Principe datū,
ad eos qui iam
nati sunt ante
dotalia instru-
menta, ex quo
& bono potius
gitur.

a l. 14. C. de legi-
timit. Not. 118.

c. 4.

b Ab Arme-
niis feminæ o-
lim exclusæ suc-
cessionibus ab
intestato paren-
tum, liberorū,
fratrum, cognato-
rum. Eadem
lex obseruata à
Saliis, Anglis,
Turingis.

c Feminæ e-
mebantur à ma-
ritis apud Arme-
nios. Mos idem
Germanorum
fuit, teste Ta-
cito.

d Subditi à ma-
gistratib. victo-
ribus leges acci-
piunt.

e Anno Chri-
sti 540.

f γερμανικὴν
ἐκείνην Σκρίν-
τιν ἐκείνην. 3.
vi & edito. 3.
cap. 1.

g i. anno 516.

h ἐπεὶ τὸν δευ-
τερεῖον αὐτῶν
δέρinger. de se-
cundis nuptiis,
Iulian. Constitut.
96. de solutione
secundatum nu-
ptiarum, & de
secundis nuptiis.
Index Regine bi-
bliotheca apud
Cuius.

i facit Paul. ad
Heb. c. 13. ver. 14.
k Nou. Leon.
26. l. 220. in ff.
de verbor. signifi.

l Laus matri-
monij.
m Ius vetus ad
secundas nuptias
pertinens.
n l. 1. 2. 3. Co. de
secund. nupt.
o l. 6. Cod. de
secund. nupt.
p Ius nouum
ad secundas nu-
ptias pertinens.

mulierū^a verò nequaquam^b neq; sine dote eas ad viros
venire, nec emi^c a maritis futuris, quod barbaricè hacten-
us apud eos seruabatur, non ipsi solimodo hæc ferocius
sentientibus, sed etiā aliis gentib. ita exonorantibus na-
turam, & femineū iniuriantibus genus, tanquā nō à deo
fit factum, nec feriat natiuitati, sed tāquam vile & exho-
norandum, & extra omnem competentem honorem.

CAP. I.

Sancimus itaque per hanc sacram legem, & apud Arme-
nios hæc ipsa tenere, quæ & apud nos occasione successio-
nis feminarum, & nullam esse differentiam masculi &
femine: sed sicut & in nostris legibus dispositū est secun-
dum quam figurā hæredes existant parentu, hoc est, patris
& matris, & aui & auæ, & adhuc longius, vel eos qui post
ipsos sunt, hoc est, filij & filia, & quemadmodum ipsi hæ-
reditatem transmittant, ita apud Armenios esse, & nihil Ar-
meniorum leges à Romanorum differre. Si enim nostræ
reipublicæ sunt, feruuntq; nobis cum aliis gentibus, &
omnibus nostris fruuntur, nequaquam solæ apud eos fœ-
minæ nostræ æquitate repelluntur, sed omnibus sub æqui-
tate nostræ erunt leges, quascunque & ex veteribus colle-
gimus & in nostris posuimus Institutis atque Digestis, &
quæcunque ex Imperiali legislatione tam priorum Impe-
ratorum, quam nostræ conscriptæ sunt.

CAP. II.

Hæc igitur omnia valere per omne tempus sancimus
incipientia à principiis præsentis quartædecimæ^e indi-
ctionis, & huius secundum quam hanc scripsimus le-
gem. Nam & antiquiora perscrutari, & ad superiora tem-
pora ascendere, confusionis magis quam legislationis est.
sed ex temporibus (sicut prædiximus) præsentis quartæ-
decimæ indictionis tantum & in subsequenti vniuerso
tempore successionis maneat similes ex omni causa quæ
in successione relatæ est, similiter in mulieribus, simi-
liter in viris de cætero seruandis. Quod autem prius fa-
ctū est, omne manere in priori figura sinimus, siue in pro-
genitorialibus siue in aliis factum est, nihil omnino com-
municantibus fœtibus personis super iam diuisis proge-
nitorialibus^f prædixi aut factis successionebus vique ad
tertiamdecimam indictionem & hanc, sed ex memorato
tempore, hoc est, quartædecimæ indictione, valere quæ à
nobis sunt legislata, sancimus.

EPILOGVS.

Quæ igitur placuerunt nobis, & per hanc sacram
declarata sunt legem, tua magnificentia, & qui post eam
administrationem susceperint, in perpetuum custodire
festinent. Datum 15. Kalen. April. post Bihfarij V.C. Con-
sultatum^g.

COLLATIO IIII.

DE NVPTIIS.

Tit. I.

NOVELLA CONSTIT. XXII.

Idem Imperator Ioanni gloriosiss. sacrorum per O-
rientem prætoriorum præfecto, iterum
ex consuli & patricio.

PRÆFATIO.

RLVIRIMAE quidē iam variæq; posi-
tæ sunt leges à nobis vnicuiq; parti prius
à nobis sancitorum quidem aut disposito-
rum, visorum autem nobis habere nō
recte, ad meliora dantes viam, & expo-
nentes subiectis quo competat degere
modo. hoc autem quod nunc à nobis fit, lex quædam est
communis omnibus & propria, rebus competentem or-
dinem ponens. Si enim matrimonium sic est honestumⁱ,
vt humano generi videatur immortalitatem^k artificiosè
introducere, & ex filiorum procreatione renouata genera
manent: iugiter Dei clementia, quantum est possibile,
nostræ immortalitatem donatæ naturæ, recte nobis studiū
est de nuptiis. Alia namq; omnia quæ sancita sunt à nobis,
non omnibus competunt nec hominibus nec rebus nec
temporibus: studium verò^l nuptiarū totius est (vt ita dica-
tur) humanæ sobolis: ex quo etiam renouatur solo: & am-
pliori quàm alia solitudine dignum est. Antiquitas^m
equidem non satis aliquid de priorib. aut secundis perscru-
tabatur nuptiis, sed licebat & patribus & matribus & ad
plures venire nuptias, & lucto nullo priuari: & causa erat
in simplicitate confusa. Maiorisⁿ autem Theodosij tem-
poribus amplior sollicitudo facta est circa huius rei tra-
ctatū, donec circumiens per ceteros imperatores, in Leonem^o
piæ memoriæ peruenit, virum fortiter atque viri-
liter etiā de istis plerunq; sancientem, nos^p autem in con-

stitutionum cōpositione multa^q quidē & alia de istis de-
creuimus: existimauimus autem oportere nunc consiliis
perfectioribus causam considerantes etiam quædam cor-
rigere, non aliorum solummodo, sed etiā quæ à nobis ipsis
sancita sunt. Non enim erubescimus^r si quid melius etiam
horum, quæ ipsi prius diximus, adinueniamus, hoc sancire,
& competentem prioribus imponere correctionem, nec
ab aliis expectare corrigi legem.

CAP. I.

DVo^t igitur hæc præmittantur huic legi: & primū
illud, vt omnia quidem quæcunque in prioribus san-
cita sunt, siue à nobis, siue à prioribus nostris, hæc valeant
singula secundum propria tempora, non habentia vllam
ex præsentī lege nouitatem: sed & in suis casibus valitura
atque tractanda: & suos euentus ex iis quæ iam positæ sunt
legibus expectantia: & nihil communicantia præsentī le-
gi. præsentem verò legem ex nunc valere volumus in o-
mnibus futuris casibus, & in omnibus postea nuptiis, siue
prioribus, siue^u deinceps. & in posteris aut futuris siue
nuptialibus lucris, siue successioneibus quæ ex filiis sunt. e-
tenim quod quidem omne iam præcessit^x conscriptis re-
linquimus legibus: quod verò futurum est, per præsentem
munimus legem. Vnde siue secundæ prouenerint nuptias,
siue parentibus successiones ex prioris matrimonij filiis, si-
ue lucra ex dotibus, aut antenuptialibus donationibus, aut
ex alia causa: siue existentibus ex secundo matrimonio fi-
liis, siue etiam non in prioribus temporibus hæc seruentur
secundum sua singula tempora: & fruuntur tam viri quàm
mulieres prioris legis latrone, siue ad alias venerint nu-
ptias, siue etiam vsque ad priores steterint: siue successerint
filiis, siue aliquid omnium egerint priores sequentes leges:
illis enim credentes, & ita contrahentes nullus culpabit
quare non futurum^y sciuerunt: & hoc quod videbatur^z
quidem & tractabatur omnibus modis, crediderunt: quod
verò nondum factum erat, non formidauerunt. Vnde illa
quidem omnia manent suum seruantiæ ordinem: deinceps
verò tempus in posterioribus pariendis casibus omnia
in vna hac lege posita atque collecta respiciat quæcunque
de futuris (sicut dictum est) nuptiis competunt valere. V-
num itaque hoc præmittatur legi.

CAP. II.

Secundum verò illud, vt omnia quæcunque ex hodie-
rna die testator disposuerit de talibus siue vir siue mu-
lier constiterit, hæc valeant. Disponat^a itaque vnuquisque
super suis, vt dignum est: & sit lex, eius voluntas: sicut & an-
tiquissima nobis lex & prima penè reipublicæ Romano-
rum disponens ait, (dicimus autem duodecim tabularum)
secundum antiquam & patriam^b linguam ita dicens, Vti
legasit quisque de sua re, ita ius esto. nullo valente citra
illius voluntatem, nec si sacram impetret formam, nec si
quidpiam aliud omnium, aliquid aliter disponere in rebus
alienis. I^c Si verò nihil testator dixerit aut disposuerit
quod non iam positus & valentibus præoccupatum sit le-
gibus, nec aliquid contra vniuersales leges ordinauerit: tūc
hæc nobis lex posita sit, omnia quantum est homini pos-
sibile comprehendens, & transiens in breui, & ea quæ in
prioribus erant corrigens nuptiis, & quæ in secundis: & ea
quæ in successioneibus & in solutionibus^d nuptiarum siue
ex morte, siue ex separatione: & ea quæ ante luctuosum
tempus sunt, & post illud, & vnam quandam continuatio-
nem faciens totius huius conscriptionis atque legisla-
tionis: olim quidem inchoatam^e, ex quinque verò præcipuè
& quinquaginta & centum annis frequentius motam, &
particulariter correctam simul, & paulatim colligatam
ad semetipsam & coherentem, consulam in plurimis, &
quadam temper egentem correctione, puramque & con-
sonam sibi omnino declarans.

CAP. III.

Quæ res constituat nuptias, quæ dissoluat.

NVptias itaque affectus alternus^f facit, dotalium non
negens augmento^g cum enim semel conuenerit sub
puro nuptiali affectu, siue etiam oblatione dotis & pro-
pter nuptias donationis: oportet causam omnino sequi
etiam solutionem aut innoxiam, aut cum pœna: quoniam
eorum quæ in hominibus subsequuntur, quicquid liga-
tur, solubile est. Vt autem etiam super indotatis matrimo-
niis distractione facta, pœna merito subsequatur: hoc nos
adinuenimus primi.

CAP. IIII.

De diuortijs bonâ gratiâ factis, & a-
liis modis.

Distrahuntur itaque in vita cotrahentium matrimo-
nia: alia quidem consentiente vtraque parte: pro-
quibus nihil hic dicendum est, pactis causam sicut vtri-
que placuerit^h, gubernantibus: alia verò per occasio-
nem rationabilem, quæ etiam bonâⁱ gratiâ vocatur:
c. iij.

q l. 1. §. 10. l. 4. §.
de secund. nupt.

r Pudor non
est addicere qd
ignores.

f hæc lex in sa-
cris fertur, non
in præteritis.
t hinc sumpta
est authentica
ad eos, §. de se-
cund. nupt.

u i. secundis.

x In eo differe-
lex à iudice:
hæc, de præteri-
tis illa, de futu-
ris statuit. l. 17. §.
de legibus.

y Futuri igno-
rantia excusa-
bilis.

z Communis
error ius facit.

a Hæc lex non
tollit cōiugibus
ius liberè legā-
di.
b Id est, Roma-
nam, vt Nouella.
30. ca. 5.
c Instit. de leg.
Falcid. l. 1. ff. ad
leg. Falcid. l. 120.
l. 130. ff. de verbo-
rum significat.
adde Nouell. l. in
f. prin. C. de san-
ctis. vul. l. 5. §. 9.

d diuortijs.

e intelligit le-
gem. C. de secūda
nupt.

f mutuis.

g excipe No-
uella. 117. c. 4.

h l. 9. Co. de re-
pud. Hodie mu-
tuo cōsensu nu-
ptias dissolui ve-
ritū, nisi animo
castitatis vouē-
da. Nouel. 117. c.

10. Nouell. 134.

i Nouell. 98. l.

62. §. de donat.

int. vir. l. 1. §. 4.

ff. qui & a quib.
manumiss. l. 1. in
fin. C. de rei vxor.

act. i. dulciter, si-
ne querela, siue
libello repudiij.

Just. & Paulus.

Plutarch. amica
separatione. Ter-
tull. libro de mo-
nogramia, quæ cō-
stitutio sublata
per Nouellam
117. c. 10. iterum
reducta est per
Nouellam 140.

^a Matrimonia
mutuo consen-
su, aut iusta oc-
casionem, aut ci-
tra causam, aut
cum causa dif-
soluuntur.

^b Monachismi
professio iusta
diuortij causa
Iustiniano visa
est: sic olim E-
thnici sua inter-
dū matrimonia
propter sacerdo-
tium commo-
dū nō poterāt
retinere l. 60. in
ff. de don. inter
vir: adde Nouel.
117. c. 12. Nouel.
123. c. 39. l. 56. C.
de episc. Tertull.
de monogamia.

Ceteris sacerdo-
tes, viuentibus
etiam vitis &
consentientibus
amica separa-
tione viduatur.
^a i. pinguiorē.
^d i. libello.

^e *αὐτὴν τὴν
παρὰ τὴν οὐρανὸν
αὐτοῦ διδού-
σα.*

^f Triennij o-
scitatio in viro,
iusta diuortij
causa. adde l. 61.
ff. de don. inter
vir: Nou. 117. c. 12. l.
10 C. de repud. vt
ē contrario, in
muliere vitii,
cuius fit mentio
in l. 14. §. 7. ff. de
adul.

^g Nouella Leo-
nis 33.

^h Iure veteri
matrimonium
captiuitate dif-
soluebatur. l. 45.
in ff. de vir. nup.
l. 1. ff. de diuor-
t. l. 10. §. 6. ff. soluto:
l. 12. §. 4. ff. de ca-
ptiuit.

ⁱ Quinquennij
captiuitas & de
vita captiui sum-
ma incertitudo,
diuortij causa
Nou. 117. c. 12.

^k Leo vterat vl-
lo modo con-
trahi nuptias, ni
si planē certum
nuncium mor-
tis mariti mul-
lier acceperit
Nou. 53.

^l l. 6. ff. de diuor-
t. hinc sumpta
est authentica
sed hodie C. de
donat. inter vir.

ⁿ Damnatio in
metallum non
est iusta diuor-
tij causa. De me-
tallicis dixi ad l.
8. §. 4. ff. de pen.

^o Ea est vna ex
sporadicis in
Propōditē. ad-
de Nou. 22. l. 42.
l. vlt. C. de pen.

^p Gypsus, insula
Aegypti, quæ 70
annis a Stephano,
metallorum fe-
rax Nou. 142. c. 1.

^q & ita abroga-
tur lex 17. ff. de
pen. Theoph. §. 3.
Instit. quib. mod.
us patrie pote-
statis soluitur.

^r vt putā, quia
seruitus alterius
detecta.

^s emergens.
^t l. 3. C. de inest.

alia^a verò citra omnem causam: alia quoque cum causa
rationabili.

CAP. V.

De Monachismo.

Secundum occasionem itaque inculpabilem, quando
conuersationem^b altera eligit pars, ad meliorem^c mi-
grans vitam, & sub castitate conuersationem concupiscēs.
tunc enim lex alia nostra dicit licentiam esse viro & mu-
lieri ad meliora migranti, transigere matrimonium, & ab-
scedere, quodam breui^d dimisso, ei qui relinquitur, sola-
tio. quodcumque enim pacti fuerint contrahentes ex mor-
te fieri lucrum, hoc habere oportet eum qui dimittitur ab
altero, siue vir, siue mulier sit: eo quod & iste, quantum ad
matrimonium, videtur mori, aliud pro alio vitæ eligens
iter.

CAP. VI.

De impotentia.

Per occasionem quoque necessariam & non irrationa-
bilem distrahitur matrimonium, quādo aliquis impo-
tens fuerit coire mulieri, & agere^e quæ à natura viris data
sunt: si biennium quidem secundum de hoc à nobis pri-
dem scriptam legem transcurrat ex nuptiarum tempore:
ille verò quia pro veritate est vir, non ostendat. licebit e-
nim mulieri aut eius patribus disungere matrimonium,
& mittere repudium, vel si noluerit hoc maritus. & hinc si
quidem dos (si quæ omnino data sit) sequetur mulierem
& reddet hanc vir, si contigit eam accipi. propter nuptias
autem seu antenuptias donatio manet apud virum nihil de
suo damnificandum. Hanc itaque legem corrigimus breui
quadam adiectione: non enim biennium numerari solum
ex ipso tempore copulationis, sed triennium^f volumus. e-
docti namque sumus ex iis, quæ ante hæc prouenerunt,
quosdam amplius quàm biennium temporis non valentes
postea potentes ostensos ministrare filiorum procreationi.

CAP. VII.

De captiuitate.

Sed etiam captiuitatis casus talis est, quale est bona gra-
tia distrahere matrimonium. siue^g enim contingat tale
infortunium viro, muliere in republica manente, siue rur-
sus mulier quidem in captiuitatem ducatur, maneat autem
vir in republica: scrupulosa quidem & subtilis ratio tran-
sigit nuptias: (seruitute^h namque semel superueniente alteri
personæ, fortunæ inæqualitas æqualitatem ex nuptiis
manere non sinit) attamen humanius talia contemplan-
tes, donec quidem est manifestum superesse aut virum, aut
uxorem, manere in soluta matrimonia sinimus: & non ve-
nient ad secundas nuptias neque mulieres, neque viri, nisi
voluerint videri ausu temerario hoc egisse, & pœnis suc-
cumbere: illum quidem ante nuptias donationis dicimus
exactioni, illam verò dotis. Si verò incertum sit, vtrum su-
perest, an non, quæ ad hostes persona deuenit: tunc quin-
quenniumⁱ expectandum^k est siue à viro siue à muliere:
post quod, siue manifestum^l de morte fiat, siue incertum
maneāt, nubere licebit sine periculo. hoc enim & in nun-
cupatis bona gratia transactionibus, à præcedentibus con-
numeratum est. nos quoque in hoc consentimus, vt hic ne-
que repudio fiat opus, ita personis distantibus ab alterutris,
& nullus ex hoc lucrabitur, neque vir dorem, neque mul-
lier antenuptialem donationem: sed vnusquisque in suis
maneabit.

CAP. VIII.

De seruitute pœna.

Quod^m autem prius ex legum seueritate introductum
est, nos clementi cessione resoluimus. Si enim ex decre-
to iudiciali in metallumⁿ aliquis aut vir aut mulier dari
iussus esset (quale nunc est in Proconneso^o & in appellata
Gypso^p) seruitus quidem erat & ab antiquis^q legislatori-
bus sancita, & ex supplicio illata: separabatur verò matri-
monium, supplicio possidente damnatum, subique seruien-
tem, nos autem hoc remittimus: & nullum ab initio bene-
factorum ex supplicio permittimus fieri seruum. Neque e-
nim mutamus nos formam liberam in seruilem statum:
qui etiam dudum seruientium manumissores esse festina-
uimus. Maneat igitur matrimonium hoc nihil ex tali de-
creto læsum, vtpote inter personas liberas consistens.

CAP. IX.

Seruile conditionis defectio.

Si verò decretum iudiciale libertum aut libertam, aut
shorum filios in seruitutem redigat^r: constat quidem
ab initio matrimonium, postea verò apparens^s seruitus
separat^t eos ab inuicem, tanquam morte secuta: quoniam
præcedentes nos dicunt superuenientem seruitutem non
procul à morte differre. idcirco hoc quidem quod pro-
prium est, vnusquisque recipiat: placitū verò solum quod
ex morte est, liberis acquiratur: reliqua verò veniant ad
eum qui redigitur in seruitutem.

CAP. X.

De iis qui ancillam duxerunt putantes esse
liberam.

Si^u verò ab initio putauerit aliquis liberæ iungi perso-
næ, illa verò famula postea declaretur existens: non dici-
mus solui matrimonium, sed ab ipso initio^x neque matri-
monium fieri, secundum prius à nobis dictam causam, pro-
pter inæqualitatem fortunæ: vnde neque lucrum ex matri-
monio contemplandum esse, neque aliquid tale, sed puram
rerum competentium per congruas actiones redditionem.
Hæc autem decernimus: & tale non esse dicimus matri-
monium, si causam animus incertus disponat solum, neque
consensu domini, neque malignitate eius aliqua, neque ne-
gligentia conuicta.

CAP. XI.

Nam^y si^z tradiderit tanquam liberam suam ancillam
dominus: ille autem liber existens, & credens tradenti
hanc accipit, forsitan etiam dotalibus celebratis documentis,
aut neque celebratis quidem eius autem voluntate causam
gubernante: non erit iustum, tale non constare matrimo-
nium: sed tacitam libertatem sequi siue virum, siue mulie-
rem. Et cum tale aliquid à domino sit: sancimus & rapi ta-
lem virum aut feminam ad ingenuitatem, & causam tan-
quam super liberis & ingenuis iudicari. Si verò ipse quidem
non celebrauerit nuptias, alterius personæ dominus, sciat
autem quod agitur, & ex studio taceat, vt postea causam sar-
ciat alteri coniunctorum: vlciscimur huiusmodi, si aperta
probetur nequitia: & priuamus dominum ita maligne co-
gitantem: sitque hoc etiam matrimonium, tanquam
si consensisset dominus ab initio: & ille quidem cadat do-
minio. ad ingenuitatem verò seruilis persona rapiatur: hoc
ipso eueniente effectu, siue consensit, siue malignatus est
dominus. Palam itaque est, quia etiam filij ex talibus nu-
ptiis, liberi & ingenui secundum hanc nostram erunt le-
gem.

CAP. XII.

De seruo & ancilla ægrotante.

ET multo potius hæc valeant, si contigit dudum seruum
aut ancillam seu languentes^a dereliquisse^b, seu etiam
contempnissse eos, aut etiam amisissse super dominio aduer-
sus eos voluntatem. Illi namque vtpote iam constituti li-
beri, & secundum pro derelicto titulum sui, & non aliorum
existentes, non in posterum inquietabuntur ab iis qui possi-
dere eos olim odio habuerunt.

CAP. XIII.

Deportatio^c tamen in quam migravit, & antiqua i-
gnis & aquæ interdictio^d quam aqua & igni interdi-
ctionem vocant nostræ leges^e non^f soluit matrimonia. hæc
enim & sacratissimo pridem placuit Constantino^g clemens
quædam causa, & à nobis quidem probata est, præsentī ve-
rò non copulata legi. vnde neque effectus causæ dicendi
sunt, cum in suo maneat ordine.

CAP. XIII.

Quintus modus disjungendi matrimonij bonæ gratiæ,
& de desertione.

NOuimus autem & huius nostræ felicissimæ ciuitatis
conditorem (diuinæ memoriæ dicimus Constanti-
num) scripsisse legem^f, secundum quam si quis in expe-
ditione fuerit, & tacuerit ad uxorem per quadriennium, &
nullum ei fiat ab illo signum eius circa eam affectus: tunc
licentia sit mulieri ad secundas nuptias veniendi, offerenti
prius libellum militiæ principi, & hoc ipsum testificantī. &
si hoc fiat, inculpabiliter mulier ad virum alterum transiet,
& non damnificabitur quidem dote: non tamen antenu-
ptialem donationem lucrabitur. Hoc itaque sacratissimus
Constantinus. Vehementer autem nobis immaturè habere
illa constitutio videtur. * actibus enim bellicis occupato
marito, uxoris priuationem inferre non minor est pœna,
quàm ab hostibus capi. Ideoque non prius ad virum veniat
secundum huiusmodi mulier, quam legislator iste propo-
suit, quam etiam decennij transcat tempus, & hæc impor-
tuna quidem sit viro mittens litteras, aut per aliquos ver-
bis vtens ad eum: ille^g verò aut apertè renuat nuptias eius,
aut absolutè conticeat: tunc quoque libellum offerat, aut
gloriosissimo magistro militum, aut spectabili duci, ac cla-
rissimo tribuno, sub quibus ipse miles est, tunc enim licen-
tiam^h damus & preces porrigere imperatori, & inde hoc
promereri. Sciat autem quia si citra hoc aliquid egerit: ta-
quam temerariè nubens legitimis pœnis subiacebit.

¶ Mitioresⁱ itaque nuptiarum solutiones, tanquam ge-
nerali quadam ratione sub bona gratia factis disfunctioni-
bus, sciendum est tales esse quodammodo.

CAP. XV.

Causæ repudiorum^k.

Cæteræ verò causam quærunt inspicere, aut à viro,
Caut ab uxore factam, vt damnificent temerarium in
casu

u hinc sumpta
est pars Authen-
ticæ, Ad hoc C.
de Latina libert.
x Non est ma-
trimonium libe-
ri cum ancilla.

y Authentica.
Ad hoc C. de La-
tina libert. sol-
lenda.

z Ancilla non
est, quæ dolosè
à domino clam-
pro libera elo-
cata est.

a v. l. vnic. §. 3. C.
de Latina libert.
b Ancilla non
est, quæ à domi-
no exposita est.

c In locum a-
quæ & ignis in-
terdictiois, siue
celsis deportatio.
d olim dissol-
uebat l. 56. ff. so-
luto. Deportatio
non soluit matri-
monium. De
portatis hodie
comparantur
damnati ad tri-
remes, vt hinc
colligas, non dis-
solui matrimo-
nium ob pœnā
tiremum.

e v. l. 1. C. de re-
pud. l. 5. ff. de bon.
damn. l. 14. ff. qui
et à quib. manu-
missi.
f l. 7. C. de repu.

g De desertore.

h Desertionis
causa nuptiæ
permittuntur. nō ta-
men permittun-
tur ipso iure:
sed si à principe
fuerint impetra-
tæ, adde Nouel.
117. c. 11.

i Nuptiarum so-
lutiones alię mi-
tius sunt, aliæ
violentius.
k diuortiorum.
Nou. 117. c. 8. & 9.

^a Nota delicta propter quæ vir ab vxore possit repudiari v. *Novell. 117. c. 1. b* vide *Novell. Leonis 117. in f. c. l. 39. §. 4. ff. de adulteriis. d. l. s. Cod. de repud.* Hodie propter verbera non fit repudium *Novell. 117. e* Nota causas propter quas maritus vxorem possit repudiare. *f. vide Novell. 117. in f. c. 8. & Novell. Leonis 31. in f. g. vide 4. Harmonopul. 7. §. 3. h* Quibus causis matrimonium dissolvitur, mulier nubere potest si

velit, annum tamen expectare debet, propter sanguinis confusionem, Iulianus *cap. 1. 40.*

i. c. 18. §. 1. ff. de his qui notantur. Celsi causa prohibitionis, cessat prohibitio.

k. v. l. 1. Cod. de quib. caus. infam. l. v. Cuiac. 6. obfer. 32. vbi de luctu mulierum, & festinatis nuptiis tractat.

m. vide Novell. Leonis 31.

n. Novell. 117. c. 8. in f. l. 11. §. 2. Cod. de repud. Si est si gnū adulteræ,

aut probet plagiarium esse aut ita luxuriose vivente, ut inspiciente vxore cum aliis corrumpatur, (quod maxime mulieres nuptas, utpote circa cubile stimulatæ, exasperat, & præcipue castas) aut si infidias se passam a viro probet circa ipsam salutem, aut venenis, aut gladio, aut per alium aliquem talem modum, (multæ namque hominibus ad malitiam viæ sunt) aut etiam si flagellis ^d super ea vatur. Si igitur mulier tale aliquid ostendere potuerit, licentiam ei dat lex repudio vi, & nuptiis abstinere, dotemque percipere & antenuptialem donationem totam, non solum si omnes simul probaverit causas, sed etiam si secundum se vnam.

² Et rursus licentiam dat viro mulierem abiicere, si adulteram inueniat, aut venescam, aut delinquentem homicidium, aut plagiarium, aut sepulchrorum violatricem, aut sacrilegam existentem, aut fauentem latronibus, aut viro nesciente vel etiam prohibente gaudentem conuiuiis ^f aliorum nihil sibi competentium: vel etiam inuito viro citra rationabilem causam foris pernoctantem, aut extra eius voluntatem Circensibus congruentem, & spectaculis inharentem, aut theatris aduenientem, (dicimus autem, vbi scena & talia sunt, aut etiam vbi bestiis aduersus homines pugna est) aut infidias sibi facientem ex venenis, aut gladio, aut alio factas modo, ex quibus circa vitam periculum est, aut etiam consciam tyrannidem meditantibus, aut falsitatis reâ constitutam, aut audaces eius manus inferentem sibi, scilicet tali aliquo facto dat lex hæc viro abiicere mulierem, si vel vnam harum & solam probauerit causam: & lucrari quidem dotem, antenuptialem verò habere donationem.

³ Si verò altera harum personarum irrationabiliter repudium miserit, & hoc ipsum soluendi matrimonium sine ratione subdita erit dudum a nobis dictis pœnis. Insuper etiam vxor rea omnino ex memoratis causis pro irrationabilis repudij missione facta, & in quinquennium totum ad secundum venire prohibetur matrimonium, & ante quinquennium nuptias non esse sine reatu, neque legitimas vocari sed omnis volens adeat, & accusat factum tanquam contra legem præsumptum.

Quint. 2. Inst. 20. o vide Novell. Leonis 30.

p Et alie quoque apud veteres causæ, veluti si mulier sterilis esset *l. 60. in ff. de donat. int. vir.* si temerè bibisset: vlt. n. vini Romanis feminis ignotus *2. Valer. 2. cap. de usu vini. Plin. 14. c. 13. & Terent. cap. 6. apologeticus*

referat Egnacii Mecennii cum vxore interfecisset ^q è dolo vinum bibisset, & dis abolutum à Romulo, & ex Fabij Pictoris Annalibus, matrona ^q loculos in quibus erat clauus vinarie cellegit, resignauit, & suis mori inedia coacta, Caro ideo propinquos feminis osculum dare, ut sciret an temerè oleret, *Plin. ibid.* nec minus à iudicibus multatas si vinum bibissent, quam si probri & adulterium admisissent, *10. Gell. 23.*

Ob condicione adscripti, matrimonium soluitur *l. 24. Cod. de agricol. r. modica castigatione dixit Iulia. c. 141.*

Ob non acceptam vxoris dotem, maritus diuertere ab vxore non potest *l. 11. §. 1. Cod. de repud.*

Dotalia instrumenta verius probant matrimonium, quam faciunt, *l. vlt. Cod. ad Senat. sc. Vel. leianum.*

u vide *l. 11. §. 1. Cod. de repudiis. No uel. 13. c. 6. Nouel. 117. c. 5. Novella 74. c. 5.*

x vide *d. l. 1. r. & d. c. 5. y* Dos maxima, seu que dotis maxima quantitas fuerit apud veteres, vide in *l. 6. in f. ff. de vlt. r.*

z Nota argumentum à contrario, de quo vide Oldendorpium in *Topic. in loco à contrariis.* *a. ca. 16. §. cod. b. 4. Harmonopul. §. 24. c. j. mitti repudium viro ab vxore. d* hoc dictum est

respectu parentum vxoris. *e* hoc dictum est respectu parentum viri. *f* Parentum consensus in liberorum nuptiis requiritur, *dixi ad l. 25. ff. de ritu.* *g* Parentum consensus in repudiis liberorum requiritur. *h* Inuitum filiū matrimonio pater coniungere non potest. *i. l. 5. Cod. de repud. k. d. l. 5. vbi Marci recitatur sententia. l* Hinc sumpta est Authentica. Nunc autē *C. de secund. nupt.* *m* Mors omnia soluit, *ut hic: soluit matrimonium l. 1. ff. de repud. patriā potestatem Inuit. qui. mod. ius patr. potest. l. 15. ff. quando dies: mandatum l. 26. ff. mandati. tutelam r. §. 3. Inst. quib. mod. ius coniuncti l. 3. §. 6. ff. de oper. noui. l. 12. l. 13. ff. soluti. l. 16. §. 1. ff. de re lib. vlt. usufructu l. 3. in f. ff. quib. mod. usufr. habitatione l. 11. C. an usufr. vlt. usufr. l. 1. Inst. de usufr. Inst. de usu in pr. l. 21. ff. de usufr. personalia omnia omnem tunc exheredationis, ita ut mortuus frustra exheredetur *l. 29. §. 10. ff. de liber. præcipue* propter delictū defuncti patris *le. 23. §. 1. de inof. Tollit etiam mors societatem l. 2. in f. l. 3. l. 70. ff. pro socio. penam ex delicto (nam mortuo pœna pecuniaria non potest infligi. *l. ff. de primat. deli. nisi iudicium pœnale sit inceptum v. l. 16. §. ff. de reg. iur.*) accusatione (nisi certis criminibus. vel nisi accusatione pendente mortuus sit reus *l. 20. ff. de excep. ut eo modo reus delicti alicuius ordinari post mortē non possit accusari) con demnandi mētum d. l. 10. & l. 6. ff. de publ. ind. (nisi agatur de lite pecuniaria Co. si reus vel accus.) Mors quoque aucter hære dibus ius eligendi *l. vlt. C. de contrahendi empt. arbitrij ferendi l. 40. de arbitrij reuocanda. do nationis, & mouenda quæstionis, ingratu leg. vlt. Co. de reuoc. donat. fideicommissi pœdi (vel ex eius persona qui viuo nec ignorante testatore mortuus est, vel ab eius hære dibus, qui ante hære ditationem a dictam mortuus est, de quo tamen vide quæ dixi ad l. 14. C. de fideicommissi) sciendi i deoq; successores iustam, excusablem, & immunem pœna, habent causam ignorantie *l. 42. ff. de regul. iur.* At nō exingendi ius agendi in hære dem fideiusoris leg. 4. lege 5. ff. qui satisdare: de quo plenius dixi ad legem 26. in fine, Cod. de fideiusoribus. Vide alia huc spectantia, apud Sebastianum Medicum in tractatu, Mors omnia soluit.****

respectu parentum vxoris. *e* hoc dictum est respectu parentum viri. *f* Parentum consensus in liberorum nuptiis requiritur, *dixi ad l. 25. ff. de ritu.* *g* Parentum consensus in repudiis liberorum requiritur. *h* Inuitum filiū matrimonio pater coniungere non potest. *i. l. 5. Cod. de repud. k. d. l. 5. vbi Marci recitatur sententia. l* Hinc sumpta est Authentica. Nunc autē *C. de secund. nupt.* *m* Mors omnia soluit, *ut hic: soluit matrimonium l. 1. ff. de repud. patriā potestatem Inuit. qui. mod. ius patr. potest. l. 15. ff. quando dies: mandatum l. 26. ff. mandati. tutelam r. §. 3. Inst. quib. mod. ius coniuncti l. 3. §. 6. ff. de oper. noui. l. 12. l. 13. ff. soluti. l. 16. §. 1. ff. de re lib. vlt. usufructu l. 3. in f. ff. quib. mod. usufr. habitatione l. 11. C. an usufr. vlt. usufr. l. 1. Inst. de usufr. Inst. de usu in pr. l. 21. ff. de usufr. personalia omnia omnem tunc exheredationis, ita ut mortuus frustra exheredetur *l. 29. §. 10. ff. de liber. præcipue* propter delictū defuncti patris *le. 23. §. 1. de inof. Tollit etiam mors societatem l. 2. in f. l. 3. l. 70. ff. pro socio. penam ex delicto (nam mortuo pœna pecuniaria non potest infligi. *l. ff. de primat. deli. nisi iudicium pœnale sit inceptum v. l. 16. §. ff. de reg. iur.*) accusatione (nisi certis criminibus. vel nisi accusatione pendente mortuus sit reus *l. 20. ff. de excep. ut eo modo reus delicti alicuius ordinari post mortē non possit accusari) con demnandi mētum d. l. 10. & l. 6. ff. de publ. ind. (nisi agatur de lite pecuniaria Co. si reus vel accus.) Mors quoque aucter hære dibus ius eligendi *l. vlt. C. de contrahendi empt. arbitrij ferendi l. 40. de arbitrij reuocanda. do nationis, & mouenda quæstionis, ingratu leg. vlt. Co. de reuoc. donat. fideicommissi pœdi (vel ex eius persona qui viuo nec ignorante testatore mortuus est, vel ab eius hære dibus, qui ante hære ditationem a dictam mortuus est, de quo tamen vide quæ dixi ad l. 14. C. de fideicommissi) sciendi i deoq; successores iustam, excusablem, & immunem pœna, habent causam ignorantie *l. 42. ff. de regul. iur.* At nō exingendi ius agendi in hære dem fideiusoris leg. 4. lege 5. ff. qui satisdare: de quo plenius dixi ad legem 26. in fine, Cod. de fideiusoribus. Vide alia huc spectantia, apud Sebastianum Medicum in tractatu, Mors omnia soluit.****

A Descriptione autē alieno nubere liberā non licet, neque ignorante, neque sciente, neque consentiente possessorē: sed licet aliquid tale ab adscriptio geratur, licebit domino & ipsi per se & per puincia iudicē castigare plagis mediocribus. hoc agentē adscriptiū, & abstrahere ab ea quæ frustra ei coniuncta est. vnde neq; nuptiæ sunt quæ facti est, nec oblatio dotis, nec antenuptialis donationis: sed pura facti mali correctio. ¹ Sic itaq; matrimonia dissoluantur viuientibus adhuc iis qui ea contraxerunt: & pecuniaria pœna circa dotem & sponsalitiā constitunt donationem.

CAP. XVIII.

De nuptiis sine dotalib. instrumentis contractis.

Ed a nobis aliquid etiā aliud adinuentū est, ut etiā indotata matrimonia irrationabilib. factis diuisionib. castigationi tradantur cōpetenti. Si quis enim duxerit vxorem, aut etiā mulier ad virū veniat, nuptiali quidē assumpta voluntate atq; sententiā, nō tamē secuta dote, aut sponsalitiā largitate, (vbi quoq; præsumptiue fieri solutiones cōtingebat, nullo ex hoc cōtra temerariū sequente periculo) constitutionē scripsimus dicentē: Si quis sub potestate constitutam mulierē voluntate parentū, aut etiā suæ potestatis fortē ducat vxorē, neq; dote oblata, neq; instrumentis dotalib. factis: nuptiæ quidē sunt, licet ¹ dotalia instrumenta nō sint cōscripta: ut nō ob hoc vir (quod in multis nouimus factū) expellat domo vxorē sine vlla prius dictarū rationabilū causarū, quasq; & Theodosius, quasq; & nos enumerauimus. Si quid autē tale fiat, & aut sine causā eam abiiciat domo, aut etiā ipse rationabilē causam præstet, ut mulier separetur ab eius matrimonio: quartā partem propriæ substantiæ cogatur exoluere ei: & vsq; ad quadringentas quidē auri libras substantiā habēs, centū libris damnificabitur, hoc est quarta substantiæ parte: minorē autē hanc, in quantum quartæ facit quantitas. Si verò etiā maiorem prædictæ quadringentarum auri librarū quantitatē substantiā habeat: nō amplius centum ² auri damnificetur libris, ad maximā ³ namq; plurimq; respicientes dotē, legem hanc scripsimus: substantiā illam meritō secundū nostras leges existimantes esse, quæ pura debitis videatur. Ratio quoq; ex ipsis causis ² contrario procedat. Et si mulier per culpam propriā separetur a viro indotata existens, aut etiā mittat ei sine aliqua causa rationabili repudiū: isdem in omnia. subiaceat pœnis. & si quidē per culpā eius matrimonium soluat, quinquennium obseruandū est mulieri, & secundū nō copulabit nuptiis. si verò per causam vel culpā mariti, aut etiā bonā gratiā distrahatur: meritō & hic annum custodiat, propter feminis confusionem: ut per omnia nobis lex perfecta sit.

CAP. XIX.

De repudiis quæ à filiis a filiis mixtum.

Et quoque quoddam & aliud a nobis piissimum simul & gratum adinuentum ¹ vbi etiam repudiis missis nuptiæ consistunt adhuc. eorum namque qui sub potestate sunt calliditates circa parentes habitas prohibemus: quoniam quosdam inuenimus ex studio repudia scribere festinantes, & mittere suis vxoribus, aut etiam ex diuerso ², & nulla rationabili penitus existente causā soluere matrimonia, ut eorum parentes subiaceant exactioni dotis ³, aut sponsalitiæ largitatis ⁴, quasi soluto matrimonio: & ipsi quidem forsā latenter miscentur alterutris: discedunt autem parentes damnificati, & hanc suæ ad filios humanitatis habentes recompensationem. Ideoque legem scripsimus, volentem, neque sub potestate constitutos, neque emancipatos filios neque masculos, neque feminas posse distrahere matrimonia in suorum læsionem patrum aut matrum, qui dotes aut antenuptiales donationes obtulerunt, aut susceperunt soli, aut etiā cum filiis: sed sicut in contractu nuptiarum expectamus patrum ⁵ consensum, ita neque transigere matrimonia sinimus in ⁶ parentum læsionem, citra illorum voluntatem: sed si mittatur repudiū, competere cōtra eos exactionem pœnarum non sinimus, siue ipsi dederunt hoc, vel susceperunt, siue etiam cum alijs susceperunt. Non enim habet rationem, parentum quidem citra ⁷ voluntatem filij non posse transigere matrimonium: filiis autem permittere forsā & in minori ætate constitutis, neque quod vtile sit scientibus, citra patrum voluntatem soluere matrimonium, & ex hoc parentes lædere. Hoc autem bene quidem inchoans philosophissimus sancit Marcus ⁸ Diocletianus ⁹, autem hunc secutus est: nos autem similiter approbauimus. sitq; terminus nobis hic disunctionum, que superstitibus contrahentibus sunt.

CAP. XX.

Dinceps ¹ autem matrimoniorum terminum, quæ omnia similiter soluit, expectat mors ². Vnde siue ius locationis lege ³ Cod. de locato: debiti exigendi leg. 1. Cod. si pœnam ius agendi in hære dem fideiusoris leg. 4. lege 5. ff. qui satisdare: de quo plenius dixi ad legem 26. in fine, Cod. de fideiusoribus. Vide alia huc spectantia, apud Sebastianum Medicum in tractatu, Mors omnia soluit.

CAP. XVII.

De adscriptio qui liberam mulierem habere non potest.

x vide *d. l. 1. r. & d. c. 5. y* Dos maxima, seu que dotis maxima quantitas fuerit apud veteres, vide in *l. 6. in f. ff. de vlt. r.* *z* Nota argumentum à contrario, de quo vide Oldendorpium in *Topic. in loco à contrariis.* *a. ca. 16. §. cod. b. 4. Harmonopul. §. 24. c. j. mitti repudium viro ab vxore. d* hoc dictum est

si verò omnes defuncti sint: habeat consolationem suam infelicitatis mater, ut ea rursus recipiat. & hoc dicimus, si intestati moriantur filij. non enim in iis quæ semel facta sunt, prohibemus eos testamenta conscribere, aut superstites quo volunt, hoc modo disponere. Igitur immittentes penam ante luctus nubentibus tempus, tales quodammodo sunt: & tres^a pro his constitutiones prius scriptas, una quædam hac interpositione, hæc nobis lex competenti protulit adiectione.

CAP. XXIII.

Si mulier ad secundas nuptias post annum luctus transferit, & de lucro dotis & ante nuptias donationis.

Si verò expectet quidem tempus mulier, & propterea suffragat prædictas penas: ad secundum^c verò veniat matrimonium, priores negligens nuptias: si quid non habeat filios (dicatur etiam denud) sine periculo est totum ex hoc. Si verò sit soboles, & filios ex hoc ex honoratos^d viderit lex: tunc^e omni largitate a viro ad eam veniente, eam secundum proprietatis priuat partem, solum ei derelinquens usufructum. Et hæc sancita sunt etiam viro antenuptiali donatione, & super omni largitate: siue cum viueret, a viro ad eam veniente, aut etiam ex testamento, aut mortis causa donatione: siue institutionis sit pars, siue legatum, siue fidei commissum. Et generaliter dictum est, quod omnis^f eam deserit proprietatis modus, in iis quæ a priori viro in eam venerunt: & filij ea percipient, & proprietatis erunt domini, secundum tempus in quo mater coniuncta est alij viro: & hæc communis^g mulieris & viri multa sit posita. nam si & ille filios habens, secundam eis superinduxerit uxorem: non ex dote fruentur lucris secundam proprietatis rationem. nam largitatem aliam a muliere percipientis, hanc habebit firmam: præterquæ quod licet uti & frui donec aduixerit solum. & ij quoque filij licet sub potestate constituti sint, sed tamen domini secundum proprietatem talium erunt venientium mox in eos simul cum secundæ uxoris coniunctione. Et non discernimus de dote & ante nuptias donatione; utrum^h ipsi hanc dederint pro se contrahentes, an aliqui alij pro eis hoc egerint, siue ex genere, siue etiam extrinsecus: licet videatur quodammodo comprehensa & antenuptialis donatio in dote.

CAP. XXIII.

Sed quod sanctum est super lucris hinc venientibus ad nubentes, etiam sic ratum sit: & ita certa talium lex eis erit cauens, ut neque alienationem ullam permittat parentibus in talibus, neque hypothecamⁱ: sed vel si quid egerint parentes, mox^k eorum obligat eis substantiam: non ut prohibeat eos aliquid agere in iis quæ voluerint. erubescit^l enim lex castigatores filios genitoribus statuere. Illos quidem erubescit: interminatur autem accipientibus, tanquam nihil eis quod accipiunt, profit. & sciant ex hac nostra lege^m, quia vel si quam a talibus parentibus comparationem fecerint, vel si acceperint donationem, vel si quid omnium egerint: tale erit, quale necⁿ gestum, nec scriptum, quod factum est. Vindicabunt enim ea omnino filij hæredesque eorum, & successores, ab hæredibus illorum & successoribus non aliter excludendi, nisi tricennale^o transeat tempus, & detentatio^p dominos accipientes constituat: incipiente filiis tempore currere, ex quo suæ potestatis apparuerint existentes, aut facti, nisi tamē aliqua impubes ætas adiuuet adiuc:

CAP. XXIV.

Venient^q autem talia lucra ad filios omnes ex prioribus nuptiis. Non^r enim permittimus parentibus, non recte introductam electionem in eos: neque alij quidem filiorum dare, aliū verò ex honorare. omnes enim secundis similiter ex honorati sunt nuptiis. Sed quemadmodum omnium filiorum similiter heredes existunt parentes, & non alij quidem succedunt, alij verò non: cur non similiter & ipsi omnibus ex æquo^s quantum ad hoc conferant, sed alios quidem eligant, alios verò despiciant? Ideoq; secundum portionem unusquisque hoc lucretur: & si habeat filios^t, ad eos hæc transmittat: illi verò hæc inter alterutros^u partiantur: ipsi quidem secundum mensuram quanti consistant, non tamen patris transcendentes portionem.

CAP. XXV.

De lucro dotis & ante nuptias donationis ex pacto non existentium liberorum, vide supra, Nou. 2. cap. 2.

Quoniam^v autem infirmas declarauimus alienationes a parentibus super talibus^x factas: subtiliorem imponere conuenit causæ ordinem. Si enim omnes super sint filij ex prioribus nati nuptiis, & præmoriatur eis patres: infirma omnino manebit alienatio, secundum quod prius a nobis dictum est. Si verò moriatur omnes, & rursus

ad orbitatem causa veniat: tunc^y ex effectu ratum erit quod alienatum est. Quis enim hoc etiam infringat filiis (quibus videlicet solis hoc seruauimus) non existentibus? Sed hic quidam nobis pridem ingressus est sensus subtilis & sollicitus, & medium utrorumque casuum pertractans. Quia enim omnibus quidem existentibus filiis, & præmoriante genitore, nulla relinquebatur pars eis ex lucratibus: omnibus autem morientibus totum in eos reuertebatur: cogitauimus medium quendam causæ ordinem inuenire. unde si pluribus existentibus filiis moriatur vnus: si^z quidem habet filios, ad illos ferri hereditatem: hoc quod sæpe diximus. Si verò non habeat filios, non omnino ad fratres totum venire: sed quantum ex pacto non existentium filiorum acquiratur generanti, hoc eum lucrati: reliquum verò concedere in filij venire successores, siue fratres sint, siue extranei forte, (quod maxime^a in matre contingit) siue disponant suas substantias, siue etiam intestati moriantur. Et hoc nos scripsimus in nostra lege, cogitantes illud & inuenientes primi, & clementer sancientes. Quapropter etiam si hæc alienauerit parens antequam ad secundas veniat nuptias, deinde moriatur vnus filiorum; in tantum valet solummodo quod alienatum est, quantum ad alienatorem ex pacto non existentium filiorum peruenit: alioqui secundum alias partes quæcumque ad filij hæredes veniunt, omnino infirma erunt. unde alienatione facta manet causa in suspensio, sequentibus committenda fortunis, & aut perfecte ab initio infirmamanda alienatione, aut perfecte valente, aut particulatim quidem infirmamanda alienatione, particulatim verò constante. i. Et super iis quoque lucris quæcumque ad secunda venientibus vota parentibus percipiunt, non persequimur, utrum hæredes existant aut præmoriens parentis, aut secundum morientis, nec si alij quidem hæredes existant, alij verò non: sed, sicut superius diximus, præmium eis damus hoc, siue hæredes fiant, siue etiam non: & hoc ex æquo percipiant ipsi quidem superstitibus: cum eis autem & defuncti filij genitoris accipientes partem: ubique tamen ingratitudine^b (sicut prædiximus) impedimenta ad tale lucrum faciente huiusmodi filio. Contra ingratos enim positas non transgredimur leges, taliter & parentes honorantes, & filios ad pietatem deducentes. Sicut enim electionem prohibemus, & denud omnibus similiter damus talia præmia: sic ea quæ de ingratitudine sunt, non interimimus. Palam verò est^c, quia ingratum intelligi eum oportet, qui circa ambos parentes, aut omnino circa posterius morientem factus aperte monstratur.

CAP. XXVI.

De non alienanda nisi portionem vnus.

Oprimè^f verò nobis Leo diuina memoria videtur cogitasse de oblationibus quas in secunda faciunt matrimonia, qui ea contrahunt. Aut enim, quia si^g ex prioribus matrimonio filios habeant parentes, deinde ad secundum, aut deinceps veniant matrimonium: non possunt neque in nouercam patres, neque in vitricum matres, secundum vitæ tempus quamlibet facere largitatem, aut in morte relinquere, nisi tantum quantum vnus filius aut filia solus existens ex generante habeat. Si verò multi filij sint, & vnusquisque æqualem habet portionem: non amplius quam ad singulos venit, aut vitricus, aut nouerca percipiat. Si verò inæqualia quæ relinquuntur, fuerint: tantum necesse est solum ad nouercam aut vitricum venire ex quacunque largitate parentis, in quantum qui minus habet filius, ex illius substantia percepit, aut ex nouissima voluntate dimissum, aut in vita datum: quippe dudum quarta, nunc autem tertia^h aut media secundum nostram legem portione omnino filio relinquenda, aut danda, nisiⁱ rursus ingratitudinis ratio contradicat. Hoc idem obseruando & in auo, & in auia, & proauo, & proauia, & nepotibus masculis, aut feminis, & pronepotibus similiter: siue sub potestate forsan, siue emancipati consistant, ex paterna vel materna linea descendentes. Et hoc decernens recte intulit: quia quod plus^k est in eo quod relictum aut datum est omnino aut nouerca aut vitrico, ac si neque scriptum, neque relictum, aut datum, vel donatum, competit filiis: & inter eos solos ex æquo diuiditur, ut oportet. Namque ex secundis nuptiis filios participari etiam horum, scriptum quidem in quadam constitutione est: non tamen etiam nunc nobis placet: sed ex prioribus matrimonio filiis, propter quos & obseruatum est, detur solis: nulla machinatione neque per suppositas^l personas neque per aliquam aliam causam interponi valente. Hoc autem quod plus est, diuidend ad inuicem grati filij parentibus: non ingrati circa hos approbari, per ingratitudinem huiusmodi obnoxij constituti qualē leges querunt. tales namque etiam hac utilitate priuamus, ne^m forte propter spē huius possessionis contra parentes accedat, & proterui sint, & naturaⁿ iniurietur leges. Palam quoque est, quoniam & hic, si quis horum moriatur, ad quos, quod plus est, deducebatur, filiis existentibus, de

y Conualescit interdum, quod inter dum poterat non subistere.

z l. 7. inf. l. 8. C. de secund. nupt. l. 3. C. de bon. qua lib.

a v. Cuiacium in hunc locum satis obicium hic fol. 280. Cod. & Iulianum, hic cap. 149.

b Libeti ingratit, lucris nuptialibus priuari possunt ca. 20. inf. l. c. 21. s. eod.

c Ingratus erga parentes, quis censetur.

d Subaudi, in maritum vel uxorem.

e Subaudi, liberorum: ut hac proportionem ter uita, maritus secundæ uxori, & e contra uxor viro plus donet, quam singuli liberi mortui donatore a patre habuerint.

f hinc sumpta est authentica, ad eos l. de secund. nupt.

g nota secundum genus coheredatum secundum nuptiarum. Dictum est de primo ca. 23. 24. 25. 26. s. eod.

h v. s. Nouel. de triente & semisse.

i Ingrato potest relinqui minus legitima.

k nec habiturus est, eo nomine superflui petitionem ex lege 30. C. de moff. Da tur ingratius ius retinendi quod iudicio patris habuit: aliarum partium ab intestato non habet.

l Patens filius prioris matrimonij non minorem quantitatem potest relinquare quam coniugi secundæ dederit: nisi filius sit ingratus.

m & ita duplex ei beneficium competit, ut ne minus legitimam, & ut ne minus quam nouercæ vel vitrico, viri que admittitur exheredato.

n Fit male, q. ita fraudem legum fit per interpositam personam l. 5. ff. de don. int. vir. l. 20. Cod. de usur. l. 5. s. 3. ff. de auctor. tut.

o Propter eadem rationem colligitur, patres non cogi liberos ingratos dotare v. l. 1. ff. de n.

p Leges naturæ repugnantes, non sunt leges.

a l. 1. C. ex quib. cau. in fa. l. 1. C. de secund. nupt. l. 4. C. ad Terr. adde & quartam l. 2. C. de secund. nupt. b hinc sumpta est authentica, in donatione, & authentica, Hæres, C. de secund. nupt. & authentica, nisi C. de bon. mat.

c Nota de penis secundarum nuptiarum, quæ post annum luctus fuerunt tractate.

d Matris secundis nuptiis dicatur hic liberi ex honorari.

e Nou. 2. ca. 2.

f Secundarum nuptiarum prima pena.

g Prima pena secundarum nuptiarum, cum mulieri tum viro communis est: de qua v. ca. 27. l. 1. C. de secund. nupt.

h l. 1. C. de secund. nupt.

i quæ alienationi viâ parat.

k l. 1. C. qui potiores.

l Parentes a liberis non sunt castigandi.

m l. 4. C. de bon. qua liber.

n In fraudem legi, aut contra leges facta alienatio non subsistit.

o 30. annorum d. l. 4.

p l. præscriptio.

q hinc sumpta est Authentica Lucrum, C. de secund. nupt.

r Nou. 2. c. 2. & ita abrogatur lex 3. lex 5. C. de secund. nupt. l. 8. C. de duori.

s in capita Iulianus.

t i. si nepotes sint defuncto.

u in capita, suo respectu: in stirpes, respectu patris vel auiculi.

v Iulian. hic. c. 149: adde l. 7. C. de secund. nupt.

w hinc sumpta est pars Authentice, Sed & si quis, & authentica Hæres C. de secund. nupt. adde Nou. 2. c. 22.

x boni fci

functi filij hoc accipient secundum propriam quidem multitudinem, ad defuncti vero partem.

CAP. XXVIII.

Quia vero haec legibus indiscretum est, quando conueniat quod plus est inspicere, utrum secundum oblationis tempus, an secundum matrimonij solutionem, optimum nobis visum est esse, mortis binubi a parentis obsequij tempus. Scribunt itaque homines & horum quae habent amplius scribunt autem & minus: euenientes autem fortunae contrarios euentus sapius operantur. Vnde ut non circa hoc erremus, tempus illud considerandum est secundum quod binubus moritur, & portio inde sumenda: & secundum eam id quod plus est contemplantes, auferre quod transcendit oportet, & filiis applicare. in omnibus talibus non ab initio donatione, aut scriptura respicienda, sed qui vocatur euentus considerandus est.

CAP. XXIX.

Ut primi matrimonij filij cum aliis filiis capiant lucra.

Nec illud quoque nobis relinquendum est, quod recte habendum Theodosius pie memoriae iunior constituit, dicens, quia si mulier filiis procreatis, ad secundas veniat nuptias, & exinde ei nascantur filij: deinde etiam secundus vir moriatur: eius quidem proprias res ex ambo- bus matrimoniis percipient filij intestata matre moriente, ex aequa & simili diuisione: ante nuptialem vero donationem utraque soboles proprii accipiet patris: & ex solido quidem prioris matrimonij filij illius lucrabuntur donationem: ex solido quoque ex secundis nati feminibus, ab illo facta fruuntur magnificentia. licet non ad tertium illa mulier matrimonium venerit. Quid enim hoc prioribus proficit quid autem inuideant priores filij secundis, si non & illis tertius iniuriam passi sunt nuptiis: Et absolute utraque soboles proprii parentis accipiat sponsaliti- am largitatem: & omnino prioribus filiis propter secundas nuptias accipientibus, & secundi liberi modis omnibus eam habeant: quamuis quae secundas contraxit nuptias, ad tertiam minime migrauerit vota. Ex rerum vero consequen- tia hoc ipsum & in patribus sit secundas nuptias facientibus: & seruetur quidem ex prioris matrimonij filiis propter secunda vota lucrata dos: secundis quoque licet non ad tertiam pater peruenierit vota. Reliqua vero quae- cumque in talibus lucratus est pater aut mater ex secundis nuptiis, aut per legatum foris, siue fideicommissum: non tamen ad tertias venerunt nuptias: haec commixta eorum substantia: & ad tertius non mutilata matrimonij, maneat apud eos immota: & ad eorum, velut propria, successiones perueniant, aut etiam a superficibus quo volunt dispo- nantur modo.

CAP. XXX.

Ut quoquo modo per diuortium solutum sit matrimonium lucra omnia primi matrimonij seruentur filiis illius matrimonij.

Quia vero lucra ubique secundum rationis frequen- tiam in disunctiones ex morte sancimus: breui quoque iam sermone & illud adiciamus, quia quaecumque lu- crati fuerint parentes repudio soluto matrimonio, siue bo- na gratia missio, siue etiam aliter, siue per dotis, siue per sponsaliti- am largitatis occasione: haec ad instar ex morte lucrorum, omnia seruentur filiis: hoc idem custodiendo etiam super indotatis vxoribus, ubi a nobis posita consti- tutio procacitatem punit. Et non discernimus ex cuius cul- pa matrimonium repudio sit solutum. Quocumque enim modo se habeat causa, seruetur etiam quod lucratum est ex illis nuptiis, filiis qui ex his processerunt, siue prima so- luta sint matrimonia repudio, siue etiam secunda, licet ter- tia non secuta sint nuptiae.

CAP. XXXI.

Ut liceat augere vel diminuer dotem vel donationem propter nuptias primi matrimonij: secundi vero si non supersint liberi ex primo.

De augmentis autem aut diminutionibus dotum an- te nuptialium donationum dictum est quidem ali- quibus prioribus legibus: a nobis autem perfectius per- seruatum est: qui etiam consistentibus matrimoniis propter nuptias donationes non augeri solum, sed etiam a principio dari praecipimus, & sicut augeri permittimus, ita quoque minui contrahentibus volentibus concessimus. Sed hoc quod de diminutione dictum est, si secundae fiant nuptiae, non permittimus, ut non aliquo modo Leonis pia memoriae offendamus constitutionem, cum filij ex prioribus fuerint nuptiis. Si enim immensam obtulerit dotem, aut antenuptialem donationem parens, aut aliquid largiatur aliud: deinde sentiens quod ferat lex, abbreviet quod factum est, & diminuat dotem aut antenuptialem donationem, nequaquam lucrum erit filiis quod datum est, sed licebit lucrari aut utricumque aut noueram, filiis se- cundum hoc leges.

CAP. XXXII.

De usufructu uxori a marito relicto, vel donatione ante con- tractum matrimonium.

Si vero solum usufructum rerum aut vir uxori aut coniunx marito per nouissimam dederit voluntatem: ante nos quidem dicebat lex, si ad secundas veniret nup- tias aut pater, aut mater, statim relicto usu cadere, sicut prius cadebat proprietate, & repente illum filij restitui. si vero impuberes forsan filij fuissent, etiam cum medijs tem- poris fructibus. hoc enim videbatur legi. Nobis autem non satis hoc placuit: sed volumus, vel si usufructus detur per largitatem, aut mortis causa donationem factam inter viuos, in quibus licet etiam donari relinquantur, & acci- piens ad secundas nuptias, manere sic quoque, y- sum, donec super sit qui hunc habet usufructum: nisi expressim ille qui donationem (sicut dictum est) fecit, aut hunc reliquit, siue masculus, siue femina, dixerit velle, ad secundas veniente nuptias eo qui usufructum accepit, solui eum, & ad suam reuerti proprietatem. Sed haec qui- dem de iis, quae per largitatem dantur, diximus.

CAP. XXXIII.

Si usufructus nominis vel propter nuptias donationis constituitur.

Si autem in dotem aut in sponsaliti- am largitatem re- rum usufructus detur, nihil penitus innovamus: sed dudum sancita teneant, & maneat apud accipientes donec viuunt, licet decies milies contrarium aliquid velut morientes. Quod enim ex lege datum est lucrum, priuatus auferre modis omnibus non valebit.

CAP. XXXIII.

De rebus maternis vel nuptialibus lucris, ut in his pater non amittat usufructum.

Quoniam omnino ad memoriam de usufructu legi venimus: illud quoque misceri legi bonum est, quod tribus pridem dictum est constitutionibus, quod omni- pater horum quae ad filios veniunt, siue ex materna linea, siue ex nuptiali filiorum causa, siue aliunde, usufructum habeat, licet ad secundas veniat nuptias. Vsum namque eorum donec viuunt, manere sine casu etiam ante nos om- nes volunt leges & in maternis, & in aliis omnibus: & nos similiter dicimus. Castrensum vero & quasi Castren- sium iam peculiorum excipitur ratio.

CAP. XXXV.

Si mulier res quas filius donauerit, quasi ab ingratu post secundas nuptias reuocare voluerit.

Mater tamen donans aliquid filio de suo, si ad secun- das venerit nuptias, non poterit per occasionem ingratitudinis reuocare quod datum est. Non enim ex pu- ra videtur voluntate ingratitudinem introducere, sed secun- das nuptias considerans, ad hanc venisse cogitationem perhibetur: nisi tamen aperte filius aut circa vitam ipsam insidians matri, aut manus inferens impias, aut circa sub- stantiae totius ablationem agens aduersus eam aliquid declaretur.

CAP. XXXVI.

Ut secundo marito copulata mulier, prioris viri dignitatibus vel privilegiis non utatur.

Non tamen permittimus mulieribus ad secundas ve- nientibus nuptias, adhuc velle priorum maritorum dignitatibus aut privilegiis uti: sed ad quale post priorem venerint matrimonium, illius amplectantur fortunam: quae enim priorum oblita est, non rursus ex prioribus adiu- uabitur.

CAP. XXXVII.

De libertinis mulieribus, quae patronis suis coniunctae sunt.

Iteundum quoque illud, & non extra pietatem, a diua memoria Alexandro super alios plurimos antiquorum legislatorum determinatum est, ut si quis manumiserit ancillam, deinde eam ducat vxorem, at illa (ut videtur) elata & epulata soluerit circa manumissionem matrimo- nium: non finit lex ad secundas nuptias venire inuito priore marito: sed deinceps nuptias, fornicationem iudicat & corruptionem, sed non nuptias nec matrimonium, ex quo iniuria non decentes ei, qui libertate imposuit, fiunt.

CAP. XXXVIII.

Eiusdem quoque principis illud inuenientes, dignum putauimus partem nostrae facere sanctionis, quoniam omnium mater fide dignior ad filiorum educationem videbatur, dat ei etiam hoc haec lex, nisi ad secundas ac- cesserit nuptias.

CAP. XXXIX.

Si adhuc constante matrimonio dotem maritus uxori suae persoluerit.

o hinc, & ex fine capitulo 12. colligere pos- sumus, Dotem ac sponsaliti- am largitatem, i. do- nationem propter nuptias, in- terpres enim, et- terum pro altero semper, hic usurpat, non con- numerari inter- titulos, lucrativ- uos, p. Dotis aut do- nationis, propter nuptias, v. usufructus, se- mel donatus, donatio inui- to, non potest reuocari.

q. v. c. 18. de reg.

en 6.

r. Quatum ge- nus pena bi- nubis olim per l. 1. c. 3. secund.

nupt. constituta,

abrogatur.

f. ia mentio-

ne. t. addi.

u. v. c. 22. in fin.

5. eod.

x. i. aduentio-

tum, ut sit sen-

sus: Pater, con-

trahendo secun-

das nuptias, non

amittit usufru-

ctum bonorum

aduentitiorum.

adquisitorum a

filiofamilias, ni

si sint Castren-

sia, vel quasi. &

ita adquirentur

partiaduenticia,

usufructus iu-

re, nec amittit

usufructum

inducendo no-

ueram filio. l.

4. c. de bo. mater.

y. nec amittat.

z. hinc sumpta

est Authentica,

Quod mater C.

de reuoc. donat.

an idem in pa-

tre non est. vide

C. inco. hic fol. 332.

a. Quintum ge-

nus poene binu-

bis constituta.

b. Tres casus

hic excipiuntur

a regula l. 7. c. de

reuoc. donat.

c. Septimum ge-

nus poene binu-

bis constituta.

l. 10. c. de nupt. vi-

de qua notant ad

l. 22. §. 1. ff. ad mu-

nicip. l. ult. ff. de

senatorib. l. 10. c.

de incolis. l. 13. c.

de dignitatib.

d. l. 1. c. de incest.

l. 1. ff. de diuor.

e. in p. p. c. 1. c. de

re u. p. p. c. 1. c. de

re u. p. p. c. 1. c. de

re u. p. p. c. 1. c. de

re u. p. p. c. 1. c. de

re u. p. p. c. 1. c. de

re u. p. p. c. 1. c. de

re u. p. p. c. 1. c. de

re u. p. p. c. 1. c. de

re u. p. p. c. 1. c. de

re u. p. p. c. 1. c. de

re u. p. p. c. 1. c. de

re u. p. p. c. 1. c. de

re u. p. p. c. 1. c. de

re u. p. p. c. 1. c. de

re u. p. p. c. 1. c. de

re u. p. p. c. 1. c. de

re u. p. p. c. 1. c. de

re u. p. p. c. 1. c. de

re u. p. p. c. 1. c. de

re u. p. p. c. 1. c. de

re u. p. p. c. 1. c. de

Non illicitè voluntates morien-
tium seruandę
illicitę, non ser-
uandę de quo di-
xi ad l. 23. ff. de
conditionib. insti.
b. Ut iniuria in-
fertur mulieri, si
cogitur non nu-
bere ex mariti
mandato: ita in-
iuria marito in-
fertur, si eo inui-
to uxori matri-
monium permit-
tatur.

c. hoc enim locū
etiam habet, in
prohibitione
maſculis facta l.
9. C. de indiſta vi-
ditate.

† Decimumter-
tium genus pœ-
næ binubis con-
ſtituta, quæ ta-
men primis nu-
ptiis communis
eſſe poteſt, ut a-
libi dicam. Hoc
autem ius nouū
in legatis vidui-
tatis indiſtę re-
ceptum, abrogat
penę titulu Codi-
cis de indiſta
vidui, & omnes
leges, quarum ſu-
perius mētio fa-
cta eſt, quib. re-
mittebatur lega-
tariis cōditio vi-
ditatis à defun-
cto & teſtatore
eis indiſta.

d. & legato.
e. Legatum reli-
ctum ſub hac cō-
ditione, Pxor, ſi
non nupſerit, vel,
ſi nuptias nō con-
traxerit ante an-
num pœi nō po-
teſt: niſi legata-
rius ſacerdos
ſiat, tūc enim in
eo nulla ſpes eſt
nuptiarum, lul.

f. Sacerdoti nul-
la ſpes nuptiarū.
g. Qui mutianę
cautioni non ſa-
tisfacit, & rem &
fructus reddit. l.

76. §. 7. ff. de leg.
2. l. 73. 79. §. 2. ff.
de conditionib. &
demonſtr.

h. hinc poſſis col-
ligere, Rerū mo-
biliū duo gene-
ra hęc conſtitui.

vnum, eorū quę
ita reſtituantur
ut ſunt accepta,
ver. ſed ſi quidem
§. eo. aliud, quod
aliter ut hic.

i. Vſurę ob vſum
debita.

k. id eſt, trientes
vſuras ut l. 6. §. 1.
C. de ſecū. nupſ.

l. Non valde lo-
cuples, etiam fi-
deiufforem dare
teneatur: ſin mi-
nus, iurat.

m. Iuratoria cau-
tio, & hypothe-
ca rerū propria-
rum, ſubſidia fi-
deiuffionis.

n. leg. 9. in ſin. ff. de
rei vindicat. adde
leg. 3. in ſine C. de
poſiti.

o. Xporio, pecu-
nia numerata
Iulian.

p. id eſt, trientem.
q. etiamſi extranei, ſenſus eſt, Extraneum, id eſt, alium à marito, extraneę perſonę
poſſe legatum relinquere, ſub conditione non contrahendum nuptiarum, Iu-
lianus. Robertus tamen 1. animadu. 2. putat viduitatem à nullo alio indici po-
tuiſſe, quā à marito, & Iuliam Miſcellam non pertinuiſſe aliō quā ad indiſtam
ab altero coniugum viduitatem. Mouetur lege 2. 3. Cod. de indiſta viduitate, quę
mentionem tantum facit conditionis adſcriptę coniugum teſtamento: quo no-

nihil illicitum habentes voluntates frustrari. Si enim dice-
remus oportere mulierem omnino viro præcipiente non
nubere, hoc custodire: pro amaritudine habuisset hoc me-
rito lex: nunc autem cum secundò præsto sit lex, scilicet ut
si voluerit nubere, accipiat quod relictum est: nouissimi
sceleris est despiciere voluntatem defuncti ita fluctuantem,
ut ei derur licentia nubendi, & accipiendi quod relictum est,
& per omnia contristandi priorem maritum.

CAP. XLIII.

Vnde sancimus, si quis prohibuerit uxorem ad aliud
venire matrimonium, siue etiam vxor maritum: (idem
namque est vtrinq;) & pro hoc aliquid reliquerit vnam, ex
duabus conditionem habere contrahentium alterum: aut
ad nuptias venire, & abrenuntiare præceptioni: aut, si hoc
noluerit, sed honorat defunctum, omnino abstinere de cæ-
tero nuptiis. Sed ut non causa suspensa sit, & post tempora
forsitan longa reuertatur rursus exactio: propterea bene
nobis vſum eſt, huius rei determinare cauſam, & vſque ad
annum quidem non eſſe penitus petitionem relictū: niſi
tamen modus ſacerdotij adueniens alteri perſonę ſtatim
præbeat exceptionem: utpote nequaquam nuptiarum exi-
ſtente ſpeſ. Si verò tranſire conſuerit annale tempus: da-
mus quidem perſonę huic accipere quod relictum eſt: non
abſolutè tamen, nec ſimpliciter: ſed ſiquidem immobilis
fuerit res, non aliter hanc accipere, niſi iuratoriā cau-
tionem expoſuerit, & ſuppoſuerit ſuas res, (hoc quod tacitè ex
hac lege damus) ut ſi ad ſecundas venerit nuptias, reddat
quod datum eſt, tale quale percepit reſtituens, & quos ac-
cepit in medio fructus. Si verò mobilis fuerit res: ſi qui-
dem idoneam habeat ſubſtantiam perſona volens accipere,
dari quod relictum eſt, ſub eadem cautione & iſdem hy-
potheſis. Sed ſi quidem aliquid aliud mobilium fuerit: ta-
le reſtitui, quale recepit: aut diminutionis medeatur par-
tem. Si verò pecuniæ fuerint, etiam cum vſuris quas inde
percipere valuerit: iureiurando reſtituentis hoc iudican-
do. Si verò non mutuauerit quidem, ſed vſus eſt: tertia cē-
teſimæ reddat vſuras. Si verò non valde locuples fuerit: ter-
tiā fideiufforē hunc exigi. Si autē non valuerit fideiufforem
dare: tunc ſub iuratoriā cautione, & hypotheſi ſecundum
quod dictum eſt) ſuarum rerum accipiat quidem quod reli-
ctum eſt: mox autem, ut ad ſecundas nuptias venerit, hoc
ab eo qui dedit, vindicetur, apud quā quācumque apparuerit
perſonam, tanquam ſi ab initio neque datum fuiſſe videre-
tur, quod ipſi omni reſtitutionis cauſa, ſiue mobile, ſiue im-
mobile ſit quod futurum eſt reddi, valere ſancimus. Si verò
aurum fuerit quod relinquitur: minus idonee verò ſe ha-
beat ad fideiuffionem: & nec ipſe dignus ſit cui hoc creda-
tur: manere quidem apud illum à quo relictum eſt: tertiā
verò centeſimæ eius vſuram præſtari: quā vſque tunc ſol-
uat donec aut ſecundas ille contrahat nuptias (quando &
reſtitutio præſtitarum vſurarum ſuſcipiet facultatem) aut
ſiat manifeſtum nullatenus poſſe iſtum (ad nuptias perueni-
re, ſiue ſecundum modum ſacerdotij (tunc enim ei dabit
quod relictum eſt) ſiue morte accipiet enim hoc omni-
no eius hæredes, nihil neque de datis vſuris reddentes. Hęc
ipſam autem introducimus obſeruantiam & eundem in-
tellectum, etiam ſi non coniuges alterutris ſub tali relique-
rint cōditione: ſed aliquis alius extraneus ſiue viro ſiue mu-
lieri ſub tali conditione dari quid voluerit, ſcilicet fortui-
torum cauſam: ſecundum ſuam naturam lege ſuper his
tam in præſtandis quā in reſtituendis conſeruata. Hęc i-
gitur ex iam nuper factis à nobis occasione Iulii Miſcellę
conſtitutionibus reſtituimus: alia verò ſint firma ſecundū
terminos & cauſas ſecundū quod hæc expoſuimus. Præſtat
autē à nobis obſervationes dentur, (ſi inſtitutionis ſit pars
aut legatum) hæredibus aut ſubſtitutis, aut illis à quibus
hęc relictā ſunt: ſi quidem mortis cauſa donatio: omnino
hæredibus. Si verò ex aſſe ſecundum talem conditionem
conſcribatur quis hæres: ſubſtitutis, ſi fuerint, aut omnino
iis qui ab inſtato vocantur ad hæreditatem, huiusmodi
obſervationes præſtentur, ut vndique lex habeat propriam
perfectiōem: niſi forte teſtator & hoc præcipiat, dicens li-
centiam habere eum cui dereliquit, ſiue per inſtitutionem
particularem, ſiue ex aſſe, aut per legatum vel fideicom-
miſſum, ſiue per mortis cauſa donationem, & accipere
quod relictum eſt, & nullam cautelam dare. tunc enim ſe-
quenda eſt defuncti voluntas, ſtudij enim noſtri eſt, defun-
ctorum conſeruare ſecundum legem voluntates.

CAP. XLV.

De adminiſtratione donationis propter nuptias. Idem dictum
fuit ſuprà Nouell. 2. cap. 4.

ET quia parum antea de cautela rerum ediximus, &
Leonis nouimus diuæ memoriæ conſtitutionem de ſe-
cundis nuptiis, ſi ad eas veniens mulier nō valeat dare fide-
iuſſionis cautelam, quia filiis reſtituat res, tertiam partem
centeſimæ accipere: nos cauſam adhuc melius ab ea con-
ſtituimus, illius ſuper hoc ſtatutis competentem adicien-
tes ſubdiuiſionem. Et ſancimus (hoc quod pridem à nobis
in quadam dictum eſt conſtitutione) ut ſi quis offerat res
propter antenuptialem donationem: ſiquidem omnes im-
mobiles conſtitutæ ſunt, maneat earum vſus apud matrem
ad ſecundas venientem nuptias: & eadem hæc eligat, & nō
recuſet, neque exigit à filiis pro æſtimatione earum vſu-
ras: ſed diligentiam earum habeat ſecundū quod lex dat
vſus dominis conſtitutis, conſeruet autem hæc ſecundum
leges filiis ſuperſtitibus: aut ſi omnes moriantur, ſecundum
noſtram legem caſu filiorum non exiſtentium, matri reli-
quo remanentibus filiorum hæredibus conſeruando. Si
verò vniuerſa conſtituta eſt fortè in pecuniis, aut aliis mo-
bilibus rebus antenuptialis donatio: tertiam partem vſu-
rarum accipiet matre, cum prius ſancita cautela non exi-
gi à filiis aurum, niſi fortè ſine inuidia ſit viri facultas, &
habeat aurum & argentum, & veſtes, & quicquid conſcri-
ptum eſt matri, damus etenim tunc electionē matri, ſi velit
res accipere, & dare fideiufforiam cautionē, ſiue prædictas
accipere vſuras: dicimus autem ex tertia parte centeſimā
tam ſecundum anteriores leges, quā etiam ſecundū no-
ſtras. Si verò permixtæ ſint res, & donatio tam in pecuniis
quā in immobilibus rebus ſit: immobiles quidem omni-
no manere apud matrem, propter quod alimenta habeat
exinde: in rebus verò mobilibus illa tenere, quæ pridē ſan-
cimus, ſi contigerit in mobilibus rebus omnia antenu-
ptialis donationis eſſe conſtituta: prouident muliere quod
non negligat immobilia, neque imminuta hæc faciat: ſed
qualia accepit, reſtituat.

CAP. XLVI.

De ſucceſſione matrum in bonis filiorum
pro qua parte ſiat, &
quomodo.

Hinc nos alia euocat ratio quæ de filiorum ſucceſſio-
ne eſt: quā accipient quæ ad ſecundas veniunt nu-
ptias. Iam pridem enim de his ſcripta eſt lex à nobis ad Her-
mogenem glorioſæ memoriæ magiſtrum ſacrorum no-
ſtrorum factum officiorū reſcripta, Belſarij glorioſi præ-
cedens conſulatum, ſeptimo decimo Kalendas Aprilis, per
quā ſancimus matres ad filij non relinquentis liberos,
cū eius qui mortuus eſt fratribus, ſine cautione vocari ſuc-
ceſſionem, & eius cum vſu etiam proprietatem habere fir-
mam: ſiue priuſquam hæres relinquantur, ſiue poſtea ad ſe-
cundas venerit nuptias: auferentes leges quæ de his contra-
rium quid præcipiebant. Hanc autem noſtram ſancitionem
firmam etiam modo manere ſuper ſolas perſonas parentū,
quæ dudum ad ſecundum venerint matrimonium, ſanci-
mus: & quādam propriorum accipientes filiorum, firmē
ei ſeruantes, & ſecundum deinceps tempus: ſiue ante nu-
ptias, ſiue poſt nuptias hæreditatem in eas filij deſcendiſſe
contigerit. De his autem quæ poſt hæc ad ſecundū veniunt
virum, ita nobis præſens lex diſponatur & ſanciantur. Ergo
neceſſe eſt filio moriente, ſiue maſculo, ſiue ſcœmina, ſiue
teſtator moriatur, ſiue etiam ſine hoc: interim ea, quæ ex te-
ſtamento ſunt dicentes, ita ad ordinem qui ab inſtato eſt,
veniamus. Si igitur legitime filius teſtatoris fuerit, &
relinquat matri ſubſtantia, ſiue partem eius aliquā: hanc
illa accipiat per ſcripturam (quia vbique cuſtodire mori-
entium volumus voluntates) & habeat quod dimiſſum eſt,
aut datum, & ſecundum proprietatem, & ſecundum vſum.
Sicut enim licebat relinquere alicui extraneorum, & nihil
hæredi ſecundæ mulieris nocebat nuptiarum & matri re-
linquens, ſiue inſtitutionē, ſiue legatum, rectè derelinquat
& dominium, & vſum, ſiue ex rebus quæ extrinſecus ad-
uenerunt, fuerit facultas, ſiue ex paternis: nihil ex hoc fra-
tribus contradicere valentibus. Si autem inſtator
filius moriatur iam ad ſecundas veniente matre nuptias, aut
poſtea veniente: vocetur quidem & ipſa cum filiis aut filiæ
fratribus ſecundum noſtram conſtitutionem ab inſtato
ad eius ſucceſſionem. Sed quanta quidem ex paterna ſub-
ſtantia ad filium peruenerunt, eorum ſolummodo habeat
vſum ad ſecundas omnino ſiue prius ſiue poſtea veniens nu-
ptias: in reſiduis verò omnibus rebus, quæ aliunde erant fi-
lio præter paternam ſucceſſionem, veniat ſecundum voca-
tionē noſtram, quā ſtatim dicimus: quādā correctione &
ea indigere. Et hæc dicimus in rebus quæ extra nuptialem
donationē ſunt. Quæ enim in illis ſancita ſunt à nobis, & à

mine reprehen-
ditur à mercato-
re, l. Notat. 2. &
certè textus hęc
evidenter aliud
ſentit, & Iulia-
nus verus inter-
pres.

f. id eſt, ſub cō-
ditione caſuali.

t. Si quis certa
parte inſtitutus
fuerit ſub con-
ditione non fa-
ciendi, cauere
debebit cohære-
dibus vel ſubſti-
tutis, nemine ex
ex his apparen-
te, cauebitur hæ-
redibus ab inte-
ſtato, Iulia. adde
l. 18. D. de condi-
t. & demonſtr.

u. Teſtator cau-
tionis necetiſſita-
tē legatario re-
mittere poteſt.

At non poteſt
ſuſtitiario, l. 1.
Cod. de vſuſuſuſu.
poteſt, ſed non
de vſendo fruē-
do boni viri ar-
bitratu. Cuiaci
aliter diſtinguit,
ut enim negat
omnem cauſio-
nem fruſtariis
remittere poſſe: ita
ſatetur, Mutia
nam poſſe re-
mittere.

x. Voluntas de-
functi ſeruanda.
y. hinc ſumpta
eſt authentica,
ſed ſi ante, C. de
ſecū. nupſ.

z. l. 6. §. 2. C. de
ſecū. nupſ.
a. Nou. 2. intelli-
git c. 4.

b. Maritus ſc.
c. om̄din, id eſt,
dederit.

d. 14. genus pœ-
næ binubis con-
ſtituta.

e. & quēdam-
modum mater
ſecūdas nuptias
contrahens ſuc-
cedat liberis ex
teſtamento, vel
ab inſtato. vi-
de Iulian. c. 166.

f. hinc ſumpta
eſt pars authen-
tica, Ex teſtame-
to, C. de ſecū. nupſ.

g. Nou. 2. §. 1. ad
h. i. arno 534.

i. Teſtato filio
ut ſuccedant ma-
tres ſecūdo nu-
bentes.

k. Morientium
voluntates ſer-
uanda.

l. id eſt, inſtitu-
tionis iure.

m. ſenſus eſt,
Matri binubę
filij quantum
voluerit teſta-
mento confer-
re poteſt, nulla
habita ratione
bonorū: cum ea
ſint à parte ac-
cepta, non ab a-
liis perſonis.

u. Inſtato filio
ut ſuccedat ma-
tres ſecūdo nu-
bentes, adde No-
u. 2. c. 2.

o. Filio mater
ſuccedit ab in-
teſtato cum eis
fratribus in ca-
pita.

p. idque in capita. q. Mater ſuccedens filio in eius proſpectu, huiusmodi pro-
ſpectu nūdam habet vſumfructum, in aduentitiis proprietatem, quā ideo
poteſt quoquomodo alienare. Iulianus hunc locum ita interpretari videtur. cap. 167.
r. X V. pœna ſecundis nuptiis conſtituta, cuius iſ ſenſus eſt, Mater binuba ſuccedens
filio ab inſtato, cum aliis defuncti fratribus bonorum eius paternorum ſolū habet
vſumfructū: aduentitiū in ſua rata p. virili etiā proprietate, quid de donatione pper
nuptias, dicitur. f. In reb. acceptis donat. pper nuptias, vxor ſolū habet vſuſuſuſu.
Leonis

l. 8. C. de secund.
nuptiis.

b De causis in-
gratitudinis, v. c.
28. C. 35. §. 10. No-
uella 115. c. 3.
c manifestas
causas ingratitu-
dinis esse oportet
in liberis, vt
possint exherede-
dari.

d Ingratitudo
fratri potest ob-
ici: & ob ingra-
titudinē frater
fratē exhereda-
re potest. adeo
vt interpretes
existimēt eo ca-
su fratri exhere-
dato nullam cō-
petere querelā
inofficiōsi, etiā
turpibus perso-
nis institutis.

e De fratri suc-
cessione.
f Ingrati loco
habetur, q̄ mor-
tem fratri pro-
curauit, qui se
aduersus eū cri-
minaliter insecu-
tū, qui omniū
bonorum licem
ei dictauit.

g Nota signa in-
gratitudinis.
† adde l. 14. D. de
bon. libert. olim
id minimē no-
cebat l. 6. D. vnde
cognati.

h hinc sumpta
est Authentica,
Et cum C. ad Sc.
Tertull.
i Nouel. 2. c. 3.

k §. 3. vbi frater
instituit Sc. Ter-
tull. l. 5. C. ad Ter-
tull.
l. c. 46. §. 1. l. 7. C.
ad Tertull.
m id est, in ca-
gita.

† & ita abrogat-
ur, d. l. 7. Fratri
ab intestato suc-
cedūt fratres ac
sorores cum de-
functi matre vi-
riliter, i. aq̄is
portionibus. Et
sic, mater hodie
non excluditur
a masculis fratri-
bus, vt olim §.
eod. nec concu-
rit cum sororib.
defuncti in me-
ram dimidiā (vt
sc. habeat tantū
sola, quantum re-
liquæ omnes de-
functi sorores,
vt olim §. eo. sed
in vitilem.

n Aequalitas pā-
rentibus seruā-
da in instituen-
dis liberis: adeo
mihī aduersus
æquum & bonū
facere videntur
parentes, inte-
gram heredita-
tē masculis ad-
dicere, filiabus
modico cōten-
tis esse iustus: ad-
uersus l. pactum
C. de collat.
o Liberi, matri
ex æquo succe-
dunt ab intesta-
to.

Leonis diuina memoria constitutione^a; integra conferu-
mus: in quibus solum mater habeat vsumfructum. Sed in
aliis rebus hæc tantum, & deinceps ipsi tradimus quæ-
cunque post nuptialem donationem sunt a patre venien-
tia filio, aut ex aliis causis, tam ex testamento, quam ab in-
testato successione: ratione contra^b ingratos filios vni-
dique & super istis rebus seruata, quando manifestæ^c causæ
ingratitude demonstrantur: aliorum omnium, quæ de
successionibus dicta sunt parentum in filiis, aut filiorum
in parentibus, intactis manentibus. 3 ¶ Ingratitudinem
autem hinc consideramus, non solum ad matrem secundū
pridem a nobis dictam: sed etiam aduersus^d eundem ipsū
fratrem defunctum.

C A P. XLVII.

ET quoniam scimus multas fratribus^a ad inuicem factas
contentiones: illum solum, tanquā^b ingratum circa fra-
trem effectum, participari hoc lucrum non concedimus,
qui^c mortem voluit fratri, aut criminalem inducere cōtra
eum inscriptionem, aut substantiæ ei properauit inferre
iacuram. eius enim portio tam ad reliquos fratres, quam
ad matrem veniat. Et hæc lex supra filiorum successione-
bus, quibus cum matre succedunt filij, maneat, illa quæ a
nobis facta est subdiuisionem introducens iis, quæ futuro
tempore matrimonio secundo sunt sociandæ viris. Quæ
enim iam ad secundū matrimonium perueniunt, & be-
neficium iustitiatæ nostræ legis potitæ sunt: his liceat suc-
cessionem, siue per testamentum, siue ab intestato habere
firmē, & secundum dominium, & secundum vsumfructum,
& alienare, & testari, & transmutare secundum quem vo-
luerint modum, nihilque sit eis impedimento quolibet
tempore ex præsentia constituta lege. 1 ¶ Illud autem fir-
mum, ex primo matrimonio filiis maneat, quod super his
per prædictam a nobis constitutum est sanctionem. Quod^d
si in antenuptialem donationem, quam mater marito lu-
cratur, contigerit ad mortem filium peruenire, & pro-
pterea partem ei illius fieri hereditatis: matrem neque se-
cundum quod succedit filio, dominium eorum, scilicet ante-
nuptialis donationis rerum perfrui solum autem habere
horum, quandiu superest, vsum & vsumfructum. Maneat
igitur & hoc his qui ex prioribus nuptiis sunt filiis cōdo-
natum, nisi forte ante prædictam constitutionem iudicia-
lis sententiæ & transactio inter partes facta, de his aliquid
stauerit. 2 ¶ Et quoniam mater excludebatur^e quidem
a filio masculino, hoc faciente senatusconsulto quod Tertul-
lianum vocant: filiabus autem cōmiseratur: nos non que-
rentes filiorum ius, sed exinde ei legitimā iura dantes, vo-
camus^f quidem eam etiam cum masculis fratribus morien-
tis in tantum in quantum^g numerus filiorum fuerit: qua-
tenus & ea partem habeat tantam quantā vnusquisque fra-
trum. Si verò permixti masculi & feminae fuerint: hoc ip-
sum disponentes. Si verò mater & filia solæ consistant, ibi
senatusconsultum mediā quidem partem dabit matri: re-
siduam verò mediā sororibus, quantacunque extiterint.
Quod quoniam non primitus correximus, modo adduci-
mus ad competentem correctionem, & in isto casu vocan-
tes eam pro fratre filiarum: quantenus quantum vnusquisque
filiarum habet, tantum solummodo & ea accipiat: & in om-
ni casu hinc relatio, in virilem portionem (hoc quod legis
est) etiam mater veniat: siue consistant soli masculi, siue so-
læ feminae, siue etiam permixta vtrique soboles.

C A P. XLVIII.

Vt parentes studeant aequalitatem inter liberos primi
& secundi matrimonij seruare.

ILLud quoque super hoc adiciere legi iustum existimauim-
us. Si enim moriatur vir aut mulier filios habentes &
ex prioribus & ex secundis nuptiis, quas post hanc nostram
cōtraxerint legem: (in his enim præsentia disponimus) quæ
quidem super lucris ex nuptiis seruari oportet, hoc sanxi-
mus: insuper & decreuimus portiones, quas necesse est pa-
rentes legitimis & non ingratis relinquere filiis. ipsos ta-
men genitores non erit iustum ad secundā omnino decli-
nare prolem, & quod ex lege est, tantummodo relinquentes
priorib. alia omnia ad secundos deducere, sed aliquid & prio-
rib. adiciere. Nam si aliquē ex secundis habeant nuptiis, aut
etiam ex primis forsan, ita festiuum, ita dilectum, vt velint
preponere eum aliis in possessione: damus licentiam hoc a-
gendi: non tamen omnino priores quidem filios minuire,
secundos autem augere: sed neque vehemētē magnificare
augmentum, nec omnino obliuisci priorum matrimonio-
rum: neque infirmare ea quæ a præcedentibus nos de ta-
libus dicta sunt: sed prouidere quidem & secundis, prouide-
re autem & primis: cogitantes^h, quoniam ambo filij
sunt: & ita facientes successiōnum in testamentis diuisionē.
si enim intestatis eis mortuis lex omniē ex æquoⁱ vocat:
competens est eōs imitantes legem, non vehemētē ma-
gni eos abbreviare minutionibus, erubescentes legem: sic
enim erunt boni patres, & nostra digni legislatione: & iusti
quidem erunt solam legem custodientes. Si quid autē etiā
supra legem reliquerint: erunt iusti simul & humani pa-
-

tres: & non hæc dicimus inter gratos & ingratos filios, (de
ingratis enim iam sapius dictum est) sed de iis qui magis
aut minus diliguntur, cum vtrique multa differentia sit in-
gratitudinis, & gratiarum actionis, & dissimilis honoris.
Hanc itaque partem de aequitate filiorum ex priore & se-
cundo matrimonio venientū, adhortātes^p potius quam san-
cientes dicimus: alioqui semel augentes^q ab intestato par-
tem omnino filiis relinquendā: & vique^r ad^s quatuor qui-
dem filios, quatuor vñcias omnino definites: si autē vl-
tra quatuor sint, vsque ad mediā substantiæ partem: do-
neum iam dedimus filiis solatium, non ex parua mensura
antiquam eorum angustiam resoluentes. 1 ¶ Sic igitur
præsens lex futuro tempore sanciens, sicut sapius dicen-
tes præuenimus, & nihil priorum tangens, sed collecta
vndique & complexa sub vna continuatione, & omnia pe-
de de secundis pronuntians nuptiis: & priora quidem prio-
ribus in sua virtute seruans, quæ verò ab ea disposita sunt,
futuris secundis explanans nuptiis, & novam quandā vñdi-
que ac subtilissimam introducens quærentibus vtilitatem:
omnibus quæ super talibus positæ sunt constitutionibus,
in futuris posthanc nostram legem nuptiis, & quæ ex his
euenerint, vacantibus: hac videlicet vna constitutione fu-
turo tempore, secundum quod a nobis definitum est, in iis
qui continentur in ea casibus, pro cunctis sufficiente.

E P I L O G V S.

Hæc igitur tñ celsitudo omnibus gentibus quæ sub
tuo sunt cingulo, solenni modo manifesta fieri præcipiat:
vt omnes agnoscentes quia maiorem laborem sustinentes
quam oportet imperialibus incurere cogitationibus, ta-
men nihil prius illorum duximus salute, ne vñdique emen-
dicent quod iustum est, sed omnes videntes in vñm colle-
ctam de hac legislatione partem, sciāt quia & priorem iis
quæ iam posita sunt, seruauimus legem: & futuro tempore
competentem posuimus congruentiam. Datum X V. Kal.
Augusti, Constantinop. post^t Belisario V. C. Cof. Scriptum
exemplū Patricio gloriosissimo præfecto huius alme vr-
bis. Scriptum exemplum Basilide gloriosissimo magistro sacro-
rum officiorum ex præfecto, ex consule, & patricio. Scriptū
exemplum Triboniano gloriosissimo quaestori iterum &
ex consule. Scriptum exemplum Germano gloriosissimo
magistro equitum sacri Præsentis, ex consule & patricio.
Scriptum exemplum Triziglo gloriosissimo magistro pedi-
tum sacri Præsentis, ex consule & patricio. Scriptum exem-
plum Floro gloriosissimo comiti sacrarum rerum priuatarum
& ex consule. Tua igitur excellentia cognoscens ea quæ nō
bis placuerūt, in iudicio tuo insinuet tam aduocatis, quam
aliis, quibus præses, secundum hanc nostram constitutionē
sufficientibus his, quæ hac de re a nobis scripta sunt ad Ioā-
nem gloriosissimum sacrorum per Orientem prætoriorum præ-
fectum, iterum ex consule & patricium. Dat. 15. Kal. April.
Constant. post^v Belisario V. C. Conf.*

p Parentes stu-
dere debent fi-
lios suos, tam ex
secundo matri-
monio natos,
quam ex primo
procreatos, &
quis portionibus
heredes scriber-
re. Hæc tamen
adhortatio ne-
cessitatem par-
tibus nō impo-
nit.

q Legitima pars
ab intestato, o-
mnino filiis re-
linquenda.

r Nov. 18. c. 1.

s Legitima quæ-
ritas quæ hodie
sit.

t sub tua iustis-
dictione.

u i. anno 536.

x vñdique, i.

y id est, 336.

DE APPELLATIONIBVS, ET
INTRA QUAE TEMPORA DE-
beat appellari.

Tit. II.

Hanc legem non habent Scrimgeriana & Haloandriana editio-
nes, sed eius tantum argumentum & saniam: quod argumento est
hanc vulgarem translationem ex meliore & integriori archetypo de-
sumptam, quam illam aliam editionem. sed & omnes Nouella La-
tinae desunt in illis nouis editionibus.

NOVELLA CONSTIT. XXIII.

Imp. Iustinianus August. Triboniano gloriosissimo quaestori
iterum & ex consuli.

PRÆFATIO.

ANTERIORVM legum acerbitati plurima re-
media imponentes, & maxime hæc circa ap-
pellationes facientes, in præsentia ad huiusmodi
beneficium peruenire duximus esse necessarium.
Antiquitati^b etenim cautum erat, vt si quis per se litē ex-
ercuerit, & fuerit condemnatus: intra duos dies tantum-
modo licentiam appellationis haberet. si autem per procu-
ratorem causa ventilata sit & in triduum^d proximum eā
extendi. Ex rerum autem experientia inuenimus hoc satis
esse dānosum: plures enim homines ignaros legum subtili-
tatis, & putantes in triduum esse protocationes porri-
gendas, in promptum periculum incidisse, & biduo transa-
cto causas perdidisse. Vnde necessarium duximus huius-
modi rei competenter mederi.

C A P. I.

ET^e sancimus omnes appellationes, siue^f per se, siue per
procuratores, seu per defensores, vel curatores vel tuto-
res ventilentur, posse intra^g decem dierum spatium a re-
citatione sententiæ^h numerandum, iudicibus ad iis quo-
rum interest offerri: siue magni, siue minores sint, (excepta
d. ij.

b i. antiquis le-
gibus l. 1. §. 5. 7.
l. 2. D. quādo ap-
pell. l. 6. §. 1. C. de
appell.

c d. §. 5. 7. d. l. 2.
d. §. 5.

d d. l. 1. §. 5. l. 3. l.
20. D. de appell.

e hinc sumpta
est authentica;

f Appellare quis
potest perse, vel
per procuratorē
vel defensorē,
vel curatorē vel
tutorem.

g A sententia iu-
dicis appellāda
intra decē dies
siue propria sit,
siue aliena cau-
sa.

h definitiua;

Iulian. c. 43.

a à qua non appellatur.
b *Nov. 20. §. cod. Iulianus cap. 93.*
c Quid si ad alios iudices causa introducta, non fuerit (ex mora iudicis) intra annū definita: dabitur tēporis restitutio *v. leg. ult. §. 4. Co. de tempor. appell. d*
d Hæc principis interlocutiones erant, nostra sepe, nostra pietas, & māsuetudo. Aduocati iisdem vocabulis apud Principem utebantur. Hoc etiam sibi adrogauerant quætores, & præfecti prætorio apud Orientem, quod nunc vocatur *v. Iul. cons. 113.*
e i. i. i. natum *Iulian.*
f Si mora imperatoris sententia ferri nō potest, iudicij præscriptio non obicitur: hinc sumpta est Authent. *sed C. de temporibus & repara. appellat.*
g Senatoris *Iulian. de loco.*
h Magistratum alij maiores, alij medij, alij minores.
i De prouocationibus in Aegyptiaca regione prædictis *Iulian. c. 97.*
k ne dicas 500. aureorum quantitatem ut Iulianus ait *const. 24. c. 97. sed 720. v. Cuiac. lib. 1*
l ita ut hodie non appelleretur imperator in hisce summis.
m De prouocationibus in Aegyptiaca regione prædictis *Iulian. c. 97.*
n hic omittuntur Præfides *No. §. c. 15. §. 35. 36.*
o De prouocationibus in orientali regione prædictis *Iul. c. 99.*
p vel ita, de appellationibus contra sententias præfecti prætorij.
q in his causis in quibus ipsi principes iudicant *Iulian.*
r Appellati non solent a pari ad parem.
s Par in parem non habet imperium.
t De appellationibus contra spectabiles iudices introducendis & exercendis *Iul. c. 101.*
u A minore ad maius tribunal appellatur.
x aut potius, nō spectabiles, *Iul. hic*, hoc sensu: si non spectabiles sint hi contra quos, appellatio prædicta, & à diuina iussione vel ab aliis magistratibus iudices constituti, tunc pro consules appellationem audiunt, y id est non illustres, *l. 32. Co. de appellationibus.*
z Gradatim causa procedere debet.

videlicet sublimissima pratoriana præfectura^a ut liceat homini intra id spatium plenissime deliberare, siue appellandum ei sit siue quiescendum: ne timore instante opus appellatorum frequentetur: sed sit omnibus inspectionis copia, quæ indisciplinatos hominum calores potest refrenare.

CAP. II.

De consultationibus.

Ad hæc sancimus, si quando is speratur in nostrum^a inferri consistorium^b si forte contigerit imperatoriam maiestatem occupatam publicis causis ex mundanis prouisionibus, non posse conuocare patres^c quatenus causa agitur non ex hoc litem periclitari. Quod enim vitium est litigantium, si culmen imperatorium occupetur: vel quis tanta est auctoritatis, ut nolentem principem possit ad conuocandos patres ceterosque proceres coartare? Sed si quid tale euenit, causa intacta permaneat donec imperator sua sponte motus & conuocari proceres iusserit, & litem inferri patitur, & omnia secundum morem procedere.

CAP. III.

De appellationibus in Aegypto, Asia, Ponto, &c.

Illud etiam in tertio capitulo disponendum est, quod antiquitas bene statuit, nouitas autem neglexit. Cum enim veneranda vetustatis auctoritas ita^a magistratus digesserit, ut alij maiores, alij medij, alij minores sint, & appellationes à minoribus iudicibus non solum ad maximos iudices remitterentur, sed ad spectabilem iudicum tribunal, quatenus & ipsi sacro auditorio adhibito litem exercerent: nouitas autem hoc deliquerit: euenit ut super minimis causis maximi nostri iudices inquietentur: & homines propter minimas causas magnis fatigentur dispendiis: ut forsitan totius litis aestimatio ad sumptus iudiciales non sufficeret. Ideoque sancimus, si quando ex Aegyptiaco tractu, vel adiuncta ei vtraque Libya prouocatio speratur, vsque ad decem^k librarum auri quantitatem: non in hanc regionem urbem eam venire, sed ad præfectum Augustalem, qui audiat, & causam dirimat vice sacri cognitoris nulla ei suspensio post definitiuam sententiam appellatione porrigenda. **I** Similique modo quoties in Asiana^m diocesi vel Pontica tale aliquid emerit, vsque ad prædictam quantitatem decem librarum auri, appellationes ad viros spectabiles, comitesⁿ fortè, vel proconsules, vel prætores, vel moderatores, quibus specialiter easdem lites peragendas deputauimus, remittantur: quatenus & hi ad similitudinem præfecti Augustalis vice sacri cognitoris intercedant, & causas sine spe quidem appellationis, Dei tamen & legum timore proferant decidendas. Orientalem^o autè tractum causas appellatione suspensas, & vsque ad decem librarum auri quantitatem limitatas, ad virum spectabilem comitem Orientis mittere: simili modo audientiam & finem eis impositurum.

CAP. IIII.

Vt à spectabilibus ad illustres appelletur.

Illo videlicet obseruando, ut viri spectabiles^a duces, vel alij spectabiles iudices, non ad alios eadem spectabilitate decoratos iudices suas transmittant appellationes in litibus^c, quantecunque sint quantitatis, (cum non oporteat ad comparatos iudices appellationes referri, sed à minore iudicio in maius^u tribunal ascendere) sed ad illusterrimam præfecturam, illorum appellationes, cuiuscunque sint quantitatis, (ut dictum est) dirigantur, qui vna cum viro excellē pro tempore quæstore eas dirimat: vtroque officio subministrante, id est, tam ex sacris scriiniis more sollicito, quam præfecto pratorio. Ita^x tamen hæc sancimus, ut nec à ducibus, vel aliis spectabilibus iudicibus, quibus fortè, cisi priuati^y sint, imperialis maiestas causas iniunxerit, appellatio ad memoratos spectabiles iudices currat: ne^z causa non gradatim procedere, sed perperam videatur. Sed à præsidibus quidè prouinciarum, & iudicibus à nobis datis, si non sint spectabiles iudices, intra memoratam quantitatem referretur. Si autem vel illustres^a sint dari à nobis iudices, quibus apices dignitatum super spectabilitatem sunt, vel duces, qui omnimodo spectabilitate sunt decorati: vel ij qui à principe delegati sunt, spectabilem habeant dignitatem: eorum appellationes sub quacunque quantitate in hanc regionem urbem ad competentes antiquo more iudices referantur: omnibus aliis quæ de appellationibus statuta sunt vel ab antiqua prosapia, vel ab auctoritate anteriorum constitutionū, vel à nostra humanitate, intactis illibatisque custodiendis. Datum Kalend. Iulij Constantinop. post Biliv. V. C. Cōf.

EPITOME SUPERIORIS CONSTITUTIONIS.

DE APPELLATIONIBVS, AD QVEM nam remittantur, si res ob quam appellatio instituitur, non supra auri libras decem valeat.

Si illustres sint ij à quibus appellatur,

NON principalis litigator duntaxat, verum etiam procurator eius, defensor quoque & curator & tutor, intra decem dies à latā sententia prouocare potest. A pratoriorum præfectis prouocare non licet.

CAP. I.

Sidum principi^d appellationis causam audire non vacat, legitimum tempus decurrat: nullum hinc liti præiudicium gignitur. Quādo ad principem cuiusque consiliū prouocatur, si lis ipsa decem libras auri non exuperet, illam in Aegyptiaco tractu, & adiuncta ei vtraque Libya, præfectus Augustalis audiet & cognoscat: in Orientali autem tractu comes Orientis in Pontico verò & Asiatico, spectabiles comites, proconsules, prætores, & denique moderatores, si quidem hoc specialiter ipsis iniunctum fuerit. Qui omnes sacri habebunt auditorium, neque quisquam eorum sententiam de appellationis causa latam poterit detrectare.

CAP. II.

Quando à spectabilibus præsidibus prouocabitur, siue res litigiosa plus decem libris auri, siue minus valeat, pratoriorum præfectis vna cum quæstore, ipsis vtraque cohorte ministrante, de illa cognoscito.

DE PRÆSIDENTE PISIDIAE.

Tit. III.

* NOVELLA CONSTIT. XXIIII.

Imp. Iulianus A. Iohanni glori. fiff. sacrorum per Orientem pratoriarum præfecto, iterum ex consuli & patricio.

PRÆFATIO.

NVNQVAM sanè credidimus, veteres Romanos ex^f paruis adeoque minutissimis principis tā amplam constitare rempublicam, & totū exinde terrarum orbem (penè dixerimus) sibi adiungere, & premere ac tueri imperio potuisse, nisi maioribus in prouinciis magistratibus missis, plus ea re dignitatis sibi comparassent, tumulque illis armorum^g iuxta ac legum potestatem fecissent, neque non ad^h vtrumque accommodatos & idoneos habuissent, quos quidem Prætores vocabant, appellatione illis ex eo indita, quodⁱ ceteris omnibus prærent^k & præponerentur, permixta scilicet eis tā rei bellicæ administratione, quā legum præscriptione. Vnde & ea loca in quibus publicè magistratus vel ius reddere, vel habitare solebant, Prætoria^l appellare, & ut pleræque in rempublicam leges ex viua pratorum voce inferrentur, constituerunt. Et multi^m prætores partim Sicilia, partim Sardiniam insulam, partim Hispaniam, partim terra marique alij aliud vel imperio adiecerunt, vel rexerunt.

CAP. I.

Hæc nos in animo reputantes, & verustatemⁿ denuo maiore cum flore & venustate quasi postliminio redeuntes in rempublicam, Romano præterea nomini dignitatem addentes, & videtes quod duplici in asperiores prouincias magistratu ad hunc vsque diem destinato, neuter ad plenum sua forte contentus fuerit, sed ex ea causa per quasdam nostras prouincias, in quibus tam ciuilibus quā militaris magistratus existit, semper inter se rixentur^o, semper pugnent, nō quod subditis boni aliquid faciant, sed quod eos magis atterant: re fore putauimus, si^p vtrumque magistratum tam ciuilem quā militarem in vnam^q formam cōtrahamus, imponamusque denuo ei, qui hanc potestatem habebat, appellationem^r Prætoris: ut idem & militariibus copiis, quæ per prouinciam sunt secundum cognomentum antiquitus illis impositum præeat, & præficiatur legibus: siquidè & hoc initio Prætorum erat proprium. & cū vtriusque officij annonas^s habeat, vna tantum cohorte vtatur ex centum^t cohortalibus, (tot enim ei sufficient) quæ Prætoriana cohors appelletur. & per^u probatorias conuenienter hinc procedentes constituatur. Ita enim dignitate^x plenus erit, ita latrocinia exercentibus terribilis, ita iniustis inenitabilis, si maiore cum potestate omnia conficiat. & cum lex iam pridem à nobis posita iubeat omnes omnino iudices puris uti manibus, ei obtemperet, & præstito iuramento, secundum hanc res gubernet, tam^y armis vtens, quā ciuilia secundum nostras leges ordinans. Vnde tametsi ex gloriosis Consulibus^z aliquis ad hanc administrationem accedat, nihilominus in hoc imitatio quadam priorum eluceat, quæ videlicet prouincias sortientes Cōf. consularēque viri, & non multo^a inferiores Prætores, paulatim Romanorum nomen ita auxerunt, & tam amplum effecerunt, quantum nulli^b ynquam alij reipublicæ seu imperio concessit Deus. Id quod in Pisidarum regione initium primum sumere volumus, propterea quod veteres annalium scriptores prodidisse inuenimus, olim^c Pisidarum gentem vniuer-

prouocatio fieri debet in Cōstan-
tinopolitana ci-
uitate, *Iulianus.*
b Auri libra 72
aureos constituit,
l. 5. C. de suscepto-
ribus lib. X. Decē
libræ auri effi-
ciūt 720. aureos
c Supplicare ta-
mē licet *l. vn. C.
de sen. pref. prat.*
d Anidē in iudi-
ce dixi *§. cōf. c. 2.*
e *ad. rē d. 2. 9. v.*
f *in p. 1. 1. 1. 1. 1. 1.*
g *Scrim. ad. rē rē*
h *ad. rē rē rē rē*
i *ad. rē rē rē rē*
k *ad. rē rē rē rē*
l *ad. rē rē rē rē*
m *ad. rē rē rē rē*
n *ad. rē rē rē rē*
o *ad. rē rē rē rē*
p *ad. rē rē rē rē*
q *ad. rē rē rē rē*
r *ad. rē rē rē rē*
s *ad. rē rē rē rē*
t *ad. rē rē rē rē*
u *ad. rē rē rē rē*
v *ad. rē rē rē rē*
w *ad. rē rē rē rē*
x *ad. rē rē rē rē*
y *ad. rē rē rē rē*
z *ad. rē rē rē rē*
a *ad. rē rē rē rē*
b *ad. rē rē rē rē*
c *ad. rē rē rē rē*
d *ad. rē rē rē rē*
e *ad. rē rē rē rē*
f *ad. rē rē rē rē*
g *ad. rē rē rē rē*
h *ad. rē rē rē rē*
i *ad. rē rē rē rē*
k *ad. rē rē rē rē*
l *ad. rē rē rē rē*
m *ad. rē rē rē rē*
n *ad. rē rē rē rē*
o *ad. rē rē rē rē*
p *ad. rē rē rē rē*
q *ad. rē rē rē rē*
r *ad. rē rē rē rē*
s *ad. rē rē rē rē*
t *ad. rē rē rē rē*
u *ad. rē rē rē rē*
v *ad. rē rē rē rē*
w *ad. rē rē rē rē*
x *ad. rē rē rē rē*
y *ad. rē rē rē rē*
z *ad. rē rē rē rē*
a *ad. rē rē rē rē*
b *ad. rē rē rē rē*
c *ad. rē rē rē rē*
d *ad. rē rē rē rē*
e *ad. rē rē rē rē*
f *ad. rē rē rē rē*
g *ad. rē rē rē rē*
h *ad. rē rē rē rē*
i *ad. rē rē rē rē*
k *ad. rē rē rē rē*
l *ad. rē rē rē rē*
m *ad. rē rē rē rē*
n *ad. rē rē rē rē*
o *ad. rē rē rē rē*
p *ad. rē rē rē rē*
q *ad. rē rē rē rē*
r *ad. rē rē rē rē*
s *ad. rē rē rē rē*
t *ad. rē rē rē rē*
u *ad. rē rē rē rē*
v *ad. rē rē rē rē*
w *ad. rē rē rē rē*
x *ad. rē rē rē rē*
y *ad. rē rē rē rē*
z *ad. rē rē rē rē*
a *ad. rē rē rē rē*
b *ad. rē rē rē rē*
c *ad. rē rē rē rē*
d *ad. rē rē rē rē*
e *ad. rē rē rē rē*
f *ad. rē rē rē rē*
g *ad. rē rē rē rē*
h *ad. rē rē rē rē*
i *ad. rē rē rē rē*
k *ad. rē rē rē rē*
l *ad. rē rē rē rē*
m *ad. rē rē rē rē*
n *ad. rē rē rē rē*
o *ad. rē rē rē rē*
p *ad. rē rē rē rē*
q *ad. rē rē rē rē*
r *ad. rē rē rē rē*
s *ad. rē rē rē rē*
t *ad. rē rē rē rē*
u *ad. rē rē rē rē*
v *ad. rē rē rē rē*
w *ad. rē rē rē rē*
x *ad. rē rē rē rē*
y *ad. rē rē rē rē*
z *ad. rē rē rē rē*
a *ad. rē rē rē rē*
b *ad. rē rē rē rē*
c *ad. rē rē rē rē*
d *ad. rē rē rē rē*
e *ad. rē rē rē rē*
f *ad. rē rē rē rē*
g *ad. rē rē rē rē*
h *ad. rē rē rē rē*
i *ad. rē rē rē rē*
k *ad. rē rē rē rē*
l *ad. rē rē rē rē*
m *ad. rē rē rē rē*
n *ad. rē rē rē rē*
o *ad. rē rē rē rē*
p *ad. rē rē rē rē*
q *ad. rē rē rē rē*
r *ad. rē rē rē rē*
s *ad. rē rē rē rē*
t *ad. rē rē rē rē*
u *ad. rē rē rē rē*
v *ad. rē rē rē rē*
w *ad. rē rē rē rē*
x *ad. rē rē rē rē*
y *ad. rē rē rē rē*
z *ad. rē rē rē rē*
a *ad. rē rē rē rē*
b *ad. rē rē rē rē*
c *ad. rē rē rē rē*
d *ad. rē rē rē rē*
e *ad. rē rē rē rē*
f *ad. rē rē rē rē*
g *ad. rē rē rē rē*
h *ad. rē rē rē rē*
i *ad. rē rē rē rē*
k *ad. rē rē rē rē*
l *ad. rē rē rē rē*
m *ad. rē rē rē rē*
n *ad. rē rē rē rē*
o *ad. rē rē rē rē*
p *ad. rē rē rē rē*
q *ad. rē rē rē rē*
r *ad. rē rē rē rē*
s *ad. rē rē rē rē*
t *ad. rē rē rē rē*
u *ad. rē rē rē rē*
v *ad. rē rē rē rē*
w *ad. rē rē rē rē*
x *ad. rē rē rē rē*
y *ad. rē rē rē rē*
z *ad. rē rē rē rē*
a *ad. rē rē rē rē*
b *ad. rē rē rē rē*
c *ad. rē rē rē rē*
d *ad. rē rē rē rē*
e *ad. rē rē rē rē*
f *ad. rē rē rē rē*
g *ad. rē rē rē rē*
h *ad. rē rē rē rē*
i *ad. rē rē rē rē*
k *ad. rē rē rē rē*
l *ad. rē rē rē rē*
m *ad. rē rē rē rē*
n *ad. rē rē rē rē*
o *ad. rē rē rē rē*
p *ad. rē rē rē rē*
q *ad. rē rē rē rē*
r *ad. rē rē rē rē*
s *ad. rē rē rē rē*
t *ad. rē rē rē rē*
u *ad. rē rē rē rē*
v *ad. rē rē rē rē*
w *ad. rē rē rē rē*
x *ad. rē rē rē rē*
y *ad. rē rē rē rē*
z *ad. rē rē rē rē*
a *ad. rē rē rē rē*
b *ad. rē rē rē rē*
c *ad. rē rē rē rē*
d *ad. rē rē rē rē*
e *ad. rē rē rē rē*
f *ad. rē rē rē rē*
g *ad. rē rē rē rē*
h *ad. rē rē rē rē*
i *ad. rē rē rē rē*
k *ad. rē rē rē rē*
l *ad. rē rē rē rē*
m *ad. rē rē rē rē*
n *ad. rē rē rē rē*
o *ad. rē rē rē rē*
p *ad. rē rē rē rē*
q *ad. rē rē rē rē*
r *ad. rē rē rē rē*
s *ad. rē rē rē rē*
t *ad. rē rē rē rē*
u *ad. rē rē rē rē*
v *ad. rē rē rē rē*
w *ad. rē rē rē rē*
x *ad. rē rē rē rē*
y *ad. rē rē rē rē*
z *ad. rē rē rē rē*
a *ad. rē rē rē rē*
b *ad. rē rē rē rē*
c *ad. rē rē rē rē*
d *ad. rē rē rē rē*
e *ad. rē rē rē rē*
f *ad. rē rē rē rē*
g *ad. rē rē rē rē*
h *ad. rē rē rē rē*
i *ad. rē rē rē rē*
k *ad. rē rē rē rē*
l *ad. rē rē rē rē*
m *ad. rē rē rē rē*
n *ad. rē rē rē rē*
o *ad. rē rē rē rē*
p *ad. rē rē rē rē*
q *ad. rē rē rē rē*
r *ad. rē rē rē rē*
s *ad. rē rē rē rē*
t *ad. rē rē rē rē*
u *ad. rē rē rē rē*
v *ad. rē rē rē rē*
w *ad. rē rē rē rē*
x *ad. rē rē rē rē*
y *ad. rē rē rē rē*
z *ad. rē rē rē rē*
a *ad. rē rē rē rē*
b *ad. rē rē rē rē*
c *ad. rē rē rē rē*
d *ad. rē rē rē rē*
e *ad. rē rē rē rē*
f *ad. rē rē rē rē*
g *ad. rē rē rē rē*
h *ad. rē rē rē rē*
i *ad. rē rē rē rē*
k *ad. rē rē rē rē*
l *ad. rē rē rē rē*
m *ad. rē rē rē rē*
n *ad. rē rē rē rē*
o *ad. rē rē rē rē*
p *ad. rē rē rē rē*
q *ad. rē rē rē rē*
r *ad. rē rē rē rē*
s *ad. rē rē rē rē*
t *ad. rē rē rē rē*
u *ad. rē rē rē rē*
v *ad. rē rē rē rē*
w *ad. rē rē rē rē*
x *ad. rē rē rē rē*
y *ad. rē rē rē rē*
z *ad. rē rē rē rē*
a *ad. rē rē rē rē*
b *ad. rē rē rē rē*
c *ad. rē rē rē rē*
d *ad. rē rē rē rē*
e *ad. rē rē rē rē*
f *ad. rē rē rē rē*
g *ad. rē rē rē rē*
h *ad. rē rē rē rē*
i *ad. rē rē rē rē*
k *ad. rē rē rē rē*
l *ad. rē rē rē rē*
m *ad. rē rē rē rē*
n *ad. rē rē rē rē*
o *ad. rē rē rē rē*
p *ad. rē rē rē rē*
q *ad. rē rē rē rē*
r *ad. rē rē rē rē*
s *ad. rē rē rē rē*
t *ad. rē rē rē rē*
u *ad. rē rē rē rē*
v *ad. rē rē rē rē*
w *ad. rē rē rē rē*
x *ad. rē rē rē rē*
y *ad. rē rē rē rē*
z *ad. rē rē rē rē*
a *ad. rē rē rē rē*
b *ad. rē rē rē rē*
c *ad. rē rē rē rē*
d *ad. rē rē rē rē*
e *ad. rē rē rē rē*
f *ad. rē rē rē rē*
g *ad. rē rē rē rē*
h *ad. rē rē rē rē*
i *ad. rē rē rē rē*
k *ad. rē rē rē rē*
l *ad. rē rē rē rē*
m *ad. rē rē rē rē*
n *ad. rē rē rē rē*
o *ad. rē rē rē rē*
p *ad. rē rē rē rē*
q *ad. rē rē rē rē*
r *ad. rē rē rē rē*
s *ad. rē rē rē rē*
t *ad. rē rē rē rē*
u *ad. rē rē rē rē*
v *ad. rē rē rē rē*
w *ad. rē rē rē rē*
x *ad. rē rē rē rē*
y *ad. rē rē rē rē*
z *ad. rē rē rē rē*
a *ad. rē rē rē rē*
b *ad. rē rē rē rē*
c *ad. rē rē rē rē*
d *ad. rē rē rē rē*
e *ad. rē rē rē rē*
f *ad. rē rē rē rē*
g *ad. rē rē rē rē*
h *ad. rē rē rē rē*
i *ad. rē rē rē rē*
k *ad. rē rē rē rē*
l *ad. rē rē rē rē*
m *ad. rē rē rē rē*
n *ad. rē rē rē rē*
o *ad. rē rē rē rē*
p *ad. rē rē rē rē*
q *ad. rē rē rē rē*
r *ad. rē rē rē rē*
s *ad. rē rē rē rē*
t *ad. rē rē rē rē*
u *ad. rē rē rē rē*
v *ad. rē rē rē rē*
w *ad. rē rē rē rē*
x *ad. rē rē rē rē*
y *ad. rē rē rē rē*
z *ad. rē rē rē rē*
a *ad. rē rē rē rē*
b *ad. rē rē rē rē*
c *ad. rē rē rē rē*
d *ad. rē rē rē rē*
e *ad. rē rē rē rē*
f *ad. rē rē rē rē*
g *ad. rē rē rē rē*
h *ad. rē rē rē rē*
i *ad. rē rē rē rē*
k *ad. rē rē rē rē*
l *ad. rē rē rē rē*
m *ad. rē rē rē rē*
n *ad. rē rē rē rē*
o *ad. rē rē rē rē*
p *ad. rē rē rē rē*
q *ad. rē rē rē rē*
r *ad. rē rē rē rē*
s *ad. rē rē rē rē*
t *ad. rē rē rē rē*
u *ad. rē rē rē rē*
v *ad. rē rē rē rē*
w *ad. rē rē rē rē*
x *ad. rē rē rē rē*
y *ad. rē rē rē rē*
z *ad. rē rē rē rē*
a *ad. rē rē rē rē*
b *ad. rē rē rē rē*
c *ad. rē rē rē rē*
d *ad. rē rē rē rē*
e *ad. rē rē rē rē*
f *ad. rē rē rē rē*
g *ad. rē rē rē rē*
h *ad. rē rē rē rē*
i *ad. rē rē rē rē*
k *ad. rē rē rē rē*
l *ad. rē rē rē rē*
m *ad. rē rē rē rē*
n *ad. rē rē rē rē*
o *ad. rē rē rē rē*
p *ad. rē rē rē rē*
q *ad. rē rē rē rē*
r *ad. rē rē rē rē*
s *ad. rē rē rē rē*
t *ad. rē rē rē rē*
u *ad. rē rē rē rē*
v *ad. rē rē rē rē*
w *ad. rē rē rē rē*
x *ad. rē rē rē rē*
y *ad. rē rē rē rē*
z *ad. rē rē rē rē*
a *ad. rē rē rē rē*
b *ad. rē rē rē rē*
c *ad. rē rē rē rē*
d *ad. rē rē rē rē*
e *ad. rē rē rē rē*
f *ad. rē rē rē rē*
g *ad. rē rē rē rē*
h *ad. rē rē rē rē*
i *ad. rē rē rē rē*
k *ad. rē rē rē rē*
l *ad. rē rē rē rē*
m *ad. rē rē rē rē*
n *ad. rē rē rē rē*
o *ad. rē rē rē rē*
p *ad. rē rē rē rē*
q *ad. rē rē rē rē*
r *ad. rē rē rē rē*
s *ad. rē rē rē rē*
t *ad. rē rē rē rē*
u *ad. rē rē rē rē*
v *ad. rē rē rē rē*
w *ad. rē rē rē rē*
x *ad. rē rē rē rē*
y

2 hinc possumus colligere, Annales cōferre ad probationem, adde novel.

25. b Prouincia ce lebrantur vrbū amplitudine.

c Seditiones ob tributa,

d λυκου καφαλῆς intelligit vt opinor, Lyci fluminis capita, cuius sit mentio apud Solynum, agitur enim hic de Pisidia, idque constat magis colatione Ptolem.

e λυκοκρανίας Hal. λυκοκρανίας Scrim.

f Concurfus legum & amorū.

g Venales dignitates esse, nō cōnēnit.

h Nov. 8. c. 7. No. 17.

i Nov. 17. c. 5. §. 3. k l. 3. §. 13. D. de off. præsid.

l Inf. de off. ind.

m l. 15. D. de off. præsid. adde l. 66 D. de verb. sign. 3. Gell. 2.

n Audritia, gratia, inimiticitia, iudicum pestes.

o adde l. 1. §. 11. D. de off. præf. vr. p Nov. 17. c. 4. in pr. & §. 1. l. 7. §. 1. de off. procons. q Nov. 17. c. 8.

r d. Nov. c. 4.

f Alterius sic altera potest opes & coniurat amice.

sa illius terræ summum tenuisse imperium, & iam nunc maiore & vehementiori hanc prouinciam magistratu indigere, (nam & maxime in ea pagi sunt, & multi homines, & qui sæpenumero ob ipsa publica tributa seditiones mouent) & prædaticibus illis & sanguinariis regionibus, quæ supra voracitatem & quandam infatietatem lupini capitis collocatae sunt, & Lycocranitarum habitaculum vocantur, hunc magistratum præficiendum credimus, qui iam inde ordine legitimo in eam progrediatur. Ac si hic magistratus sub specie quadam incurtionis misceatur, componantur etiam in vnum tam militaria, quam præfidalia insignia, & omnes eam militares copiae sequantur, quæ in prouincia sunt, ad hæc tota ciuilibus cohortes venarando iam vocabulo appelletur, & prætoris cognomento honoretur, quis ipsum non aborreat? quis non reueretur, simul in vnum leges & arma coire spectans, & indidem cōditione propoſita, vt aut legibus obtemperet, si bono esse animo & seruari velit, aut, vt vel primo statim intuitu pereat, armis in proximo leges corroborantibus?

CAP. I.

Portet igitur, vt qui hunc magistratum suscipit, semper autem gratis eum & absque vlla datione pecunie ipsi conferimus, vt & ipse per omnia foridibus abſtineat, & his solis, quæ ex publico soluuntur, cōtentus sit, id quod etiam prima nostra lex dicit iuste & purè & cum quadam asperitate humaniter se erga subditos gerat, quemadmodum in priore lege disposuimus. homicidia, adulteria, rapta virginum, omne denique maleficium prouincia expellat, & qui ea dereliquerint, secundum nostras leges puniat, neminem præterea maleficorum reueretur, et si de potentioribus sit, neque his se submittat, qui nullam de se vtilitatem, at bene nefarias de se occasiones præbere possunt: sed per omnia ius ipsum tueatur, & ad nostras leges respiciat, & secundum eas iudicet, & vt subditi nostri secundum illas vitæ suæque studia instituunt, efficiat, insuper ad Deū quoque & nostri timorem respiciat, neque præterea quicquam omnino in animo cogitet: Item vt neque crebro ex prouincia huc commeat, neque immo dicis literis nos interpellat, sed in omnibus prior ipse audientiam accommodet, eaque disceptet, & memor, quantam illi dignitatis magnitudinem dederimus, ita se hac in re gerat, vt pro gesto magistratu causam dicere necesse non habeat, sciens, quod si quis eo adito ius suum non consequatur, compellaturque hæc ad nos referre, pro eo deinceps certamē illi nobiscum futurū est. Quemadmodum enim iurisdictionis augmento ipsum honorauimus, ita rursus si præter intentionem & opinionem nostram tradita cum administratione abuti deprehenderimus, compententi ipsum ammaduerſione persequemur, tã Deo in hoc subseruiētes, quam opē ferentes legibus, siue furta eum fecisse, siue gratia fortē aut inimicitis superatū, siue leges nostras transgressum esse deprehenderimus. dum. n. subditos iterū exigere, & his malis, quæ vique adhuc extiterunt, mederi volumus: & magnas opes depeximus, & ad hanc dispositionem oculos conuertere properauimus.

CAP. II.

Porro non tantum ad hæc eum prospicere oportet, quæ antea nobis dicta sunt, sed etiam curare vt affluens rerū copia sit in vrbibus, ne quid ciues deficiat. Insipiat etiam in ciuitatib. opera, neque in hoc seipſos a se vinci patiatur. sed & aquarū ductus, & pontes, & muros, & itinera publica refici studeat, neque cōmitat, vt exactores qui illuc comeant, in aliquo subditos nostros prægrauent. neque iustiones illas, quæ improbo more fieri solitæ, ex thronis excellentiæ tuæ de refectione murorū, de sternendis itineribus publicis, deque aliis plus mille causis procedunt, suscipiat. Omnium enim horum causa, & si aliud præterea eius generis, nemini permittit, vt subditos nostros iniuriis afficiat, neque prohibet de thronis tuis sententia, quæ tale quid dicat, (iam enim hoc prohibuimus) sed solus ipse omnium curā geret. Si verò ex sacra nostre legis sententia pragmaticam aliquam formam dirigamus, quam fortē ad tuam emittamus præfecturam, examinabit ille prius, quæ inibi a nobis iubentur, nemini autē alij omnino copia fiet depradandi subditos, quo magis aliquando prouincias iterum refertas hominibus, iterum suis ciuib. efflorescentes, neque vndique huc confluentē videamus hominū multitudinem, qui propter improbitatem præsidum in suam patriam reuerti non audeant. Idcircoque sancimus ne amplius excellentia tua Pisidicæ gentis magistratus pro diuſis habeat, sed vt vnum in ea sit spectabilis Prætoris officium, quod idem & militare & ciuile existat: quod similiter & publicarū ciuiliūque rerum curam gerat, & militibus præeat, vt mutuo auxilio & iurisdictione ex armis vires colligat, & cohors armata cōdecoretur lege. Neque enim deinceps aliqua per vrbes orietur seditio, si talē de cætero virū præfecerimus, qui vtroque nobis officio dignus putabitur.

CAP. III.

Quæcumque igitur fiscus erogaturus est, ea secundum subiectam huic sacre nostre legi descriptionē specta-

bili pratori, circaque ipsum versari solitis præfari iubemus. Vnde & sacre nostre appellationis notam præponi volumus, & qui Pisidicæ præfates erit, is Prætor Iustinianus esto. Obſerpet autem illi Prætoriana cohors, ex probatorius (vt diximus) constituenda, quæ similiter tam ciuilibus quam militaribus hominibus iuxta & rebus occupata sit. Ad hæc publicorū quoque tributorum exactio hūc præsidem cohortemque eius respiciet, & omnia magistratus habebit insignia, quæ etiam modò habet, sellam scilicet curulem ex argento, securim quoque, & fasces. habebit etiam inter milites ad respōsum, deoque & eo ipso principatum illi inter milites, qui ibi locorum sunt, tribuimus, vt ipsos & pulchrè regat, & cogat in ordinem, instruaturque vt non solum latrocantes persequatur, sed etiam subditos inter se mansuetos & modestos reddant, neque item committat, vt seditiones moueantur in vrbibus, aut comites quidquam ad fiscū spectans diuellant, sed supra omnes potestatem habeat, nemine prorsus excepto. Collocatus autē hic magistratus sit in medijs & in numerum spectabilium descriptus. Vnde quæcumque in vicariis olim, hodie in comitibus Iustinianis Pacatiana Phrygiæ & Galatiæ primæ, item spectabili comite Orientis, & spectabilibus proconsulibus sunt, ea & in hoc existant: sitque & ipse spectabilis magistratus, & appellationes quæ apud ipsum interponuntur, mittantur huc, & examinētur, sicut in cæteris spectabilibus fieri solet magistratibus: introducanturque in iudiciū gloriosissimi præfectorum, in cognitionem causæ, adhibito etiam gloriosissimo quaestore sacri nostri palatii: propterea quod tamen si is magistratus nonnihil in se habet militare, tamen quia prorsus in ciuilem & legitimam mutatus est formam, ideo necessariò eundem tenere ordinem debet, qui pro consuetudine iam olim obtinente in spectabilibus magistratibus obseruatus est.

CAP. V.

Quoniam verò nuper sacra constitutione cōscripta promulgauimus, vt causæ appellationū, quæ quidam quingentorum aureorum summam non excedant, a spectabilibus præsidibus huc deuolutæ, in habitu & ordine sacri auditorii examinentur, sancimus, vt si qua eiusmodi causa emergat, scilicet in Pisidia duntaxat, ex delegatione siue nostra, siue alicuius gloriosissimorum nostrorum procerum, nisi qui datus est iudex spectabilis sit, vt non ad spectabilem Iustinianum comitem Pacatiana Phrygiæ (id quod prius lege determinauimus) proficiatur, sed ad ipsum defertur in sua prouincia interposita appellatio, & ipse de ea cognoscat in habitu sacri auditorij, (cōhonestamus etenim magistratum hoc etiam) & perfectam illi formam imponat, non remittendam ad hanc aliam urbem, ne fortē paruis de causis magnas bonorum suorum perturbaciones & damna litigatores sustineant.

CAP. VI.

VT autem qui vel hoc prætoris, vel alia nobis inuenta & inuenta officia suscipiunt, cognoscat quo tandem modo prouincias eos gubernare cōueniat, visum nobis est, non tantum signa eis præbere administrationis in codicillis, (vt vocant) sed etiam modum præscribere, secundum quem prouinciam administret, (quæ quidem, qui nos antecesserunt legislatores, consulta quædam præfidalia appellabant) vt ad hæc intentis oculis propriam dirigant administrationem, perque hanc omni ex parte subditis nostris profint. Vnde & id genus sacra mandata iustissimum in sacro laterculo reponi, vt vna cum codicillis præberentur præsidibus, tum iusturandum, quod in sacra nostra constitutione descripsimus, præstantibus, tum omnia alia, vt nos ordinauimus, administrantibus. Subiicietur autem a nobis huic sacre legi quædam etiam rescriptio, quæ exprimat quid ipsum cum deligitur, præbere cōueniat occasione codicillorum officij siue in sacro laterculo, siue in sacro gloriosissimorum præfectorum, quid rursus illi, item adfessori, & circa ipsum versari solitis porrigatur ex publico: vt omnibus nota facta prouidentia, quam circa officia gerimus, ille incōtaminatū nobis & vndiq; spectatū suum exhibeat ministerium. Hanc sanè legem tum sacrarum nostrarum constitutionum lectio monstrabit, iustissimus enim & hanc inter eas describere) tum ipse ad effectum deducet, vt perpetuò in ipsis factis reluceat conspiciaturque.

OPORTET prætori Pisidicæ annorum, & capitum, ac reliqui solarij titulo præberi solid. 300. eius adfessori, solidos 72. eius cohorti aureos 52. Rursus pro codicillis administrationis oportet ipsum præbere sic. Spectabilibus tribus chartularijs sacri cubiculi, solid. 9. primicerio clarissimorum tribunorum notariorum & laterculensibus, solid. 45. eius adiutori, solid. 3. cohorti gloriosissimi præfectorum pro iustionibus & omni alia causa, solid. 60.

DE PRÆTORE PLYCAONIA

Tit. III.

NOVELLA CONSTIT. XXV.

Imp. Iustinianus Aug. Ioanni gloriosissimo per Orientem præ-

z Ideo apud Iulianum conf. 17. cōceptus est hic titulus, de officio prætoris Iustinianus Pisidia. u ex serinio libellorum, Nov. 25. c. 1. l. 6. §. ult. C. de direct. off. & assessoribus. x dīpōvī & apvōp, Carrucam argenteam vocat Iulianus hic. y ης εἰς δὲ πρὸς τὸν σὺν. Hal. ad respōsum propter milites Iulianus. Ad respōsum dīpōvī & apvōp. rēspōsa dās vice magistri militum Nov. 25. c. 1. in f. No. 123. c. 25. z Nov. 8. c. 2. a d. Nov. c. 3. b d. Nov. c. 5. c Si prouocatio porrecta fuerit contra sententiā Prætoris Pisidicæ, vel alterius, qui in Pisidia iudicauit. Iulianus conf. 17. c. 67. d vt appelletur a sententia Prætoris Pisidicæ ad præfectum Prætorio & Quaestore simul. e Prætor Pisidicæ nonnihil habet militare, & tamē prorsus in ciuilem & legitimam mutatus est formam. Ea ratione sit, vt ab ea appellatur ad Prætorio & ad Quaestorem simul. f trecentos, legit Iulianus hic. g vt si in Pisidia ex Imperatoris iussione datus erit iudex, non appelletur ad Comitē Pacatiana, sed ad Prætorē Pisidicæ: scilicet si causa prouocationis ultra 300. sit aureos. h Nov. 8. c. 2. i vt Prætor Pisidicæ sacrum etiam auditorium habeat. k Paruas causas Iulianus interpretari videtur 300. aureorum, l τὰ σύγκλητα ἀπό. m Mandata præfidis Scrimger. n Nov. 8.

o Notitia præfidis Pisidicæ.

p 6. Eclog. 8. de offic. prætor. Lycaonia Iulian. cōstit. 18. Præfates dicitur 8. c. 15. §. 20.

Editorum praefecto, iterum exconsuli, & patricio.

P R A E F A T I O.

a Annales pro-
bant. Non. 24. c. 1.

b v. Pausaniam
2. Arcad.

c Qui praeses o-
lim Lyconiae,
hodie praetor.
d vide Festum
in Praetoria
porta.

QUONIAM ad prima illa principia, ex quibus Lycaonia gentem, antiquorum rerum scriptores & enarratores constituisse tradiderunt, respicimus, & quod maximam cum Romanis affinitatem habeat, quodque ex eadem ferme occasione in vnum coacta sit, maiore, quam hactenus, magistratu eam exornare, iustum putauimus. Siquidem vsu venit, ut olim Lycaonia in Arcadia in Hellade rex fuit, & Romanum solum incoleret, & assumptis quondam Oenotriis Romano Imperio daret veluti principium (dicimus autem vetera illa, quae longo antea tempore Aeneae & Romuli atates praecesserunt) & deducta in hasce partes colonia, Pisidia bonam partem adimeret, eique deinde suum nomen inderet, & regionem ex se Lyconia appellaret. Inde adeo iustum fuerit & ipsum magistratu adornare, cui veteris apud Romanos instituti signa & notae inscribantur, & illos, qui hoc ipsam tempore regunt (de praefide civilis iurisdictionis loquimur, & eo cui armorum cura commissa est) in vnum contrahere, & praetoris appellatione decorare. Est enim hoc nomen quasi iure patrio Romani imperii proprium, & antea ipsos etiam Coss. in ampla Romanorum repub. vsui habitum. Nam veteres Romani suos imperatores praetores appellabant, simulque illis parebant legibus, & prorsus erat hic magistratus ex ambobus temperatus, praese ferens & ostentans tam in instruenda acie robur, quam in ferendis legibus rectum & decentem ordinem.

C A P. I.

e idē ergo hic
constituitur res-
pectu Lyconiae
quod constitutum
fuit in Pisidia,
Non. 24. c. 1.
f Praetores igitur
ii videntur
fuisse, qui civile
simul & milita-
rem potestatem
habuerint.
g ut qui antea
praeses, Lyconiae
nunc praetor nomi-
neutur.
h Ammianus
14. Relicta ora
maritima, in Ly-
caoniam adne-
xam Iliacia se
conuulit. Porro
Lyconia mag-
na ex parte ca-
pessitis, idē ibid.

i Non. 24. 5.
k Nota de praetore Iustiniano
Lyconiae.
l ut praetor Ly-
caoniae habeat
civilia & milita-
ria insignia,
m ut praetoris
Lyconiae appa-
ritio fiat per p-
batorios.
n ut Praetor Ly-
caoniae ad centum
vsque apparito-
res habeat.
o ut Praetor Ly-
caoniae habeat
non solum ciui-
lis, sed & milita-
ris magistratus
annonas.
p ἡτοι δὲ πρὸς τὴν
ἐκείνης Σκρίμ. lege
δὲ πρὸς τὴν ἐκείνης
ἀποκρίσεως ad
Non. 24. c. 4. Iu-
lianus hic, ha-
beant autem &
Ad responsum.
adde Non. 123. c.
15.
q Praetores pro-
uinciarum olim
ex numero pro-
cerum electi.
r Praesumitur
gratis iudicatu-
rum, qui gratuito
administratio-
nem suscepit.
s Non. 8. c. 2.

QUONIAM igitur propositum nobis est etiam hic vtrāque administrationem in vna contrahere, propterea optumū illi iure praetoris appellationem imponimus, ut vna cum praetoris appellatione audientium animis infunderetur ipsius quoque magistratus substantia ac natura, & quod non simplex sit, neque ad vnam aliquam rem tantummodo (nepe vel arma, vel leges) respiciat, sed simul vtrumque ad se munus ex aequo attrahat, quodque per copias militum vehemens & robustus, per legem lenis & mansuetus sit: & per hanc causam maleficis quidem vehementiorem, probioribus vero ciuiliorem se & moderatiorem exhibeat. Neque hoc sine causa agimus, aut solam appellationem attendimus, sed ex vsu ac necessitate magistratus quoque metimur. Nam fortes ea regio viros habet, neque in vilo differt ab Iliacia in medio, ut quae mediterranea, aprica, equorum altrix existens, tum multos viros, tum multos equos enutriat, magnus quoque in ea numerus est magnorum pagorum, & virorum ad equitandum, ad sagittandum, ad animos sine negotio & celeriter excitandos, ad arma propterea tractanda, denique tam ad militare imperium forte auersandum, quia illorum status priuatam ipsi fortunam & solis ciuilibus magistratibus subditam adscribit, quam ad hoc rursus, ciuile scilicet, contemnendum, quia soli obtemperare legi, quae non item strenuitatem quamdam adiunctam habeat, audacioribus formidabile est, idoneorum. Hanc nos permouerunt ut hunc quoque magistratum quemadmodum apud Pisidias fecimus, coadunatum redderemus, & nostro opposito nomine, Praetoris ei appellatione inderemus. Volumus etenim & hunc Praetorem Iustinianum Lyconiae appellari, quomodo sanē & Pisidia, & aliorum. Deinde vtramque etiam cohortem in vnam contrahimus, & cui civilis, & cui militaris magistratus praesit, ac praetorianam illam appellamus, constituendam ex probatoriis: more solito ex sacro libellorum scrinio, ex quo olim & ducantur eas ferebant, procedentibus, mensuramque illius ad centum vsque virorum numerum extendimus, & vtriusque magistratus annonas illi assignamus, sed & adfessori & reliquis. Quae quidem ex subiectis sacrae huic nostrae constitutioni descriptionibus clara faciemus. Habeat item Ad responsum, siue apocryphos, ut inter milites omnia recte gerantur atque ordine, adeoque & aliis eum militibus, qui per dictam provinciam stationes agunt, imperitare sancimus.

C A P. II.

MITEMUS sanē, qui id officij suscepturus est, vnum aliquem de probatis, & de numero nostrorum procerum, unde & olim praetores procedebant, suisque laboribus adornabant reipublicam, nunc residentes in solo Italico, nunc proficiscentes ad loca forentia. Ac talis quidem semper sui ipsius memor, & unde illi haec administratio accesserit, venerandum se praebat subditis, horrendum latrocinantibus, & maleficis, omnia maiore cum fiducia peragens. Neque dubium quin puris vtetur manibus quandoquidem & officium gratis suscipit: & alioqui lex nostra nuper a nobis lata, omnibus omnino magistratibus in ipsa descriptis, praecipit ut manus contineant (qua de causa & iuramentum praestant) & secundum leges nostras diiudicent, omnemque equitatem & iustitiam subditis impertiant. Eo pacto cum reipublicae suae statum veteres Romani exornarent, omnibus aliis

rebus publicis potiti sunt. Quis enim hunc magistratum non reueretur simul & horreat, videns duplici eum forma excubias agere, tum ut quae lex iubet, facile ordinet, tum vero si quid de lege violetur, ut hoc armis corrigat?

1 Quibus autem de rebus Praetorem Pisidia in lege quae de ipso conscripta est, appellauimus, de iisdem pulchrum putauimus & hunc appellare. Oportet enim ut cum vndique gratuitum hoc officium suscipiat, ab omnibus & ipse sordibus alienissimus sit, his solis contentus, quae fideus praestat, prout iam ante de praefidibus officiis lata lex differit, ut item in rebus gerendis syncerum & iustum se praebat, ac quomodo administrationis ratio permitta est, ita & ipse harmoniam animi sui nunc acutioribus & intentis, nunc lenioribus & remissis sonis contemperet. **2** Quid quoque habeat & puniat omne adulterium, ad haec homicidium, sed multo his vehementius raptus virginum. Carteros etiam maleficos, siquidem incurabili morbo laborant, citra exceptionem puniat, si vero mediocriter ad meliorem frugem transponat. Insuper neminem improbe agentium reueretur, etsi diues, etsi maiore aliqua dignitate praeditus sit, propterea enim de numero praestantiorum electum ipsum mittimus, ut pro sua potentia neceffe non habeat cuiquam alij attendere, quam nobis & legibus, secundum quas & ipse iudicet, & subditos vitam instituire procuret.

C A P. III.

SED neque socordia se dedat, neque alicui iniuriam faciat, ne eius provinciae homines cui praestit, propter iniurias illas acceptas regionem suam relinquunt, & continue nobis hic facessant negotia. Quin ipse prius audientiam his quae ad eum referuntur, praebat, eaque disceptet: & vsque memor honoris quem illi detulimus, ita administrationis laboribus se exerceat, ut laudem inde, & a rationibus gesti magistratus reddendis dicenda causa immunitatem consequatur, illud certo sciens, quod si quis nos adeat referens domesticam sibi rem incommodis affectam esse, siquidem expertus apud eum, ius suum obtinisset, hunc ipsum sine aliquo dato responso remitteremus. si vero cum prius ad ipsum retulisset, deinde non obtento iure suo, ad nos decurrat, tunc non illi nos in posterum, sed ei qui magistratu fungitur, iudicium constituemus, & quemadmodum ampliore ei honorem reddidimus, ita etsi socordia eum se dare, & his quae in ipsum contulimus, negligentius uti deprehenderimus, opem feremus legibus, & conuenienti eum animaduersione persequemur. & quemadmodum ille neque verba nostra, neque leges, neque formam & gradum magistratus veretur, ita neque nos ipsum verebimur, sed. perinde ei obuiabimus, ut & ipse rerum administratione vtatur. & siue fordidis eum manibus uti, siue ad effectum aliquem respicere, siue leges nostras transgredi deprehenderimus, nos vigore legis ad facti sui rationem reddendam eum sistemus, neque enim ut subditos seruaremus, pecuniis, aut quapiam aliarum rerum quae nobis suppeterent, pepercimus.

C A P. IIII.

OPORTET praeterea ipsum providere, ut omnia recte atque ordine fiant in ciuitatibus, & primum quidem ut ciuitates sub ipso callocatae seditionibus careant, ex omni parte aequitatem conseruans & summum studio prospiciens ne nimium subditis indulgeat, & frena relaxet.

1 Deinde neque opera in ciuitatibus negligat, ne per hanc causam diminuantur vel aquarum ductus, vel ipsorum pontium transitus, vel murorum munitio, vel cura itinerum, sed omnia reficiat, aut saltem ad nos referat, ut partim ex ciuilibus ea rebus, partim nostra liberalitate queant reficere. **2** Neque item committat ut exactoribus qui a nostris hinc proceribus committant, sit in aliquo damnum subditis nostris inferendi licentia, aut ut hi subditos nostros grauent qui consuetas illas iussiones adferunt, quae olim ad subuersionem eorum qui mediocriter vitam instituerant, de thronis tuis procedebant, nunc iniungentes murorum reparationes, nunc curam itinerum, nunc imaginum, pontium, portuum, aqueductuum publicorum renouationes, locorum denique publicorum ablutiones, & adium quasi in solo non iusto exardescantur demolitiones, & id genus alia magis ad neccendas calamitias expedita: sed ipsemet haec ad animi sui curam reuocabit, omnia peracturus absque dispendio. Si vero nobis visum fuerit maiore eam rem inspectione indigere: sacra pragmatica forma vtetur, quam sine & ad tuum magistratum, si videbitur, mittimus, qua secundum ipsum alteri quoque hanc inquisitionem iniungamus. Ita aliquando respirabunt subditi, ita denuo efflorescent ciuitates, ita qui eas incolunt, magnum incrementum capient, neque de patriis sedibus diffugient rerum suarum, incolarum propter praesidium improbitatem quasi terribilamentum aliquod metuentes.

C A P. V.

SCIRE igitur oportet, excellentiam tuam, quod vnus & simplex hic magistratus, non duplex futurus sit, ut omnia

t ita appellatur
Nouell. 31. c. 3. ali-
bi Praeses Nouell.
24. 5. eod.

u l. 13. ff. de off.
praesid.
x Nota grauita-
tem sceleris rap-
tus virginis. vi-
detur enim hoc
scelus grauius
homicidio.
y Nouell. 24. c. 2.

z Insi. de off. iud.

a Nouell. 24. c. 3.

b d. Nouella c. 2.
in f.

c l. 13. ff. de off.
praesid.

d Nouell. 24. c. 3.
l. 7. 5. 1. ff. de off.
praesid.
e Nouell. 17. c. 4.

f d. c. 4.

g c. 3. 5. eod. No-
uella. 24. c. 1.

nia quæ fiscus vtrique prius officio præbebat, ea secundum descriptionem sacræ huic nostræ legi subiectam, tam ipsi det, quam circa ipsum versari solitis, & cohorti eius, quæ admodum & hæcenus præbita sunt. **1** ¶ Et publicorum tributorum exactio ipsi simul & obtemperantibus ei prætorianis cohortalibus incumbet: habebitque vtriusque officij insignia, tametsi plurima militaria sunt. tamen & in vehiculo^a sedebit argenteo, & præcedet ipsum securis, (nā & hoc consularis imperij signum^b est) similiter & fascis^c ipsi cum solennitate præbunt: obseruabitque eum vniuersus exercitus qui per eam prouinciam stationes habet, cui cura erit, vt & latrocinia refecet, & iniuria affectis opituletur, & subditos nostros mansuetos inter se & modestos reddat. **2** ¶ Sed neque comitibus^d permittet, vt ad publica tributa annuant, animūmve adiciant. Sed & inter spectabiles ipse collocabitur: tametsi qui eam administrationem susceperit, maioris fortè sit dignitatis, si quidem dignatio eorum, qui prouincias regunt, talis futura est, qualem nos ad quamque administrationem idoneam fore iudicauerimus. Ipsum verò propter imperium quod gerit, conueniens est inter^e spectabiles numerari, inter quos & proconsules & comites Orientis, Galatiæ, & Phrygiæ sunt. **3** ¶ Vnde & ipse causis quæ in eius mouentur prouincia, tã pecuniariis, quàm ciuilibus & liberalibus audientiam præbebit, vt id genus magistratibus, licet. Appellationes^f quoque contra eius sententias interpositas examinabunt hic ex more qui iam pridem in spectabilibus magistratibus obtinuit, tam gloriosissimorum sacrorum nostrorum prætoriorum præfecti, quàm gloriosissimus quæstor, (prout iam inde ab initio traditum est) eo^g quod alter iam magistratus ciuilius factus sit admittis legibus, quas heriam in ipsa arma imperium habere volumus.

CAP. VI.

Secundum legem verò nuper à nobis positam, si quæ causa inter prouinciam suam mota, quingentorum^h aureorum quantitate non excedat, quæ per prouocationē deinde à suo transferatur iudice, de hac non Pacatianæ Phrygiæ comes (vt priusⁱ diximus) sed ipse cognoscet, etsi ex delegatione, siue nostra, siue alicuius gloriosissimorum nostrorum procerum causa alicui commissa sit, modò propter rationes quas nuper in constitutione de appellationibus lata præscripsimus, spectabilis non sit: & causa finem imponet, non (vt olim) post etiam huc mittendæ, ne ob paruas occasiones magnorum ea res dispendiorum subditis nostris ansam præbeat. Hæc autem & nos illi manifesta faciemus. Siquidem studio habet potentia nostra, non tantum vt administrationis^m signa eis ex codicillis (quos vocant) præbeamus, qualia spectabilibus magistratibus attribui solent, sed etiam ex mandatis principalibus, quæ veteres olim principes & legislatores responsa præsidibus edita vocabant. quæ cum nos descripsissemus, iussimus in sacro nostro reponi laterculo, vt inde semper vnà cum codicillis præbeantur magistratibus: ac hi quidem ipsum confectant officium, illa verò dirigant administrandi officij rationem. Ceterum ex descriptione quæ sacræ huic nostræ legi subicitur, clarum erit tum quid ipsum, cum deligitur, occasione codicillorum officij præstare conueniat. tum etiam quid ipsi simul & adfessori, ac cohorti eius è publico erogabitur. Sed etsi quos vicinarum ei prouinciarum præfides circa tributariam rationem negligentes inuenieris, non alium emittes, sed ipsos spectabiles præfides fatigabis, vt vicinarum prouinciarum præsidibus, si focioridie se dedant, imminuant, & procurent, quò magis ea omnibus in publicum modis inferant.

EPILOGVS.

Præsentem itaque legem nos quidem sacrarum nostrarum constitutionum volumini iussimus inseri, ipse verò ea suscepta, omnia ex illius præscripto agas, immortalem perpetuò beneficii nostri memoriam præ se ferentis.

O P O R T E T Lycaoniæ Prætori in hunc modum præberi. Ipsi quidem annonarum capitulum & reliqui solatij nomine, solidos 300. eius adfessori, solid. 72. eius cohorti, aureos 52. Rursum oportet eum præbere spectabilibus chartulariis sacri cubiculi per causam codicillorum, solid. 9. primicerio clarissimorum tribunorum notiorum & laterculensibus^o, sol. 24. eius adiutori, sol. 3. cohorti gloriosissimorum præfectorum pro iussionibus & omni alia causa, sol. 60.

DE P R A E T O R E T H R A C I A E.

Tit. V.

* NOVELLA CONSTIT. XXVI.

Imper. Iustinian. A. Ioanni gloriosissimorum sacrorum per Orientem prætoriorum præfecto, iterum ex consiliis & patricio,

P R A E F A T I O.

L I V D in confesso est, quod si quis Thracum regionem nominet, statim vnà cum dicto virilitas quædam animum, & militarium copiarum bellorum^r ac pugna cogitatio subeat. Sunt enim ista ingenta & quasi patrio quodam iure huic regioni attributa. Itaque & prius à nobis suscepta est cogitatio redigendi in meliorem statum ea quæ illa loca concernunt, & hoc tempore de his quæ longo iam agitauimus consilio, præsentem legem tulimus. Duos^f sanè vicarios nomine ad Longum muram^t sedere omnes scimus, quorum alter militares cohortes regit, (est enim magna vis militum eo in loco) alter præfectus est negociis ciuilibus. At cum ambo vices^u illic impleant, hic^x quidem gloriosissimorum præfectorum^y, ille verò magnanimorum magistrorum militiæ, nunquam tamen inter se consentiunt: sed tametsi suas vnicuique fiscus annonas separatim suppeditat, & alia præbet solatia, nihilominus vnum hoc sibi negocij perpetuo & indefinenter sumunt, vt contentiones inter se immortales exerceant.

CAP. I.

Restè igitur atque ordine visum nobis est hic quoque facere, quod apud alias^z gentes, quamquam non ita efferas, non ita militaris custodiæ indigentes, fecimus: & vt non hic quidem ciuilibus negociis præsit, ille verò inter milites & solos imperitet, vtrumque^a officium in vnum contrahere & præficere ei loco grauem aliquem & reuerentia dignum magistratum, qui ex æquo tam ciuilia illic negocia curet, quàm de venusto & decenti ordine militum sollicitus sit. Nam qui prouinciam moderatur, is in aliis versatur locis, vix illis sufficiens. **1** ¶ Si verò horum locorum custodia, omniumque rerum per ea loca administratio, & in bonū ordinem collocatio, tum etiam militia bono aliquo viro indiget, & qui idoneè tam milites possit excolere, quàm imperitare ex lege: quod tandem illi nomen ex vetustate accommodatum imponemus: aut quæ appellationem amplexi, hunc gerenti magistratum aptabimus: an verò re ipsa manifestum non est, quod quem admodum Pisidiæ rector, & summus Lycaoniæ magistratus à nobis nominatus institutusque est, ita & hic prætor^b nominabitur assumpto pietatis nostræ cognomine. Nam si prætor Romanorum Imperatoris simul^c & legislatoris locum in sua republica tenuit: in confesso est, quod nihil perinde huius magistratus appellationem deceat, quàm nomen Prætoris. Siquidem & militum copias reget, & paganos subditos non paucos habebit, quibus ex nostris legibus ius reddet. Denique tam ciuiles res, quàm militares in istis locis bono aliquo viro indigent. Nam & anterioribus temporibus semper quidam militares viri in summis constituti dignitatibus, tam militaribus illic copiis præbant, quàm cæteris auxilio erant, quamuis non milites, sed pagani existerent. Barbarorum enim excursions non mediocri opus habent præsidio. Quæ verò illos concernunt, ea committi debent vni alicui, qui secundum leges ipsis præire possit, cum multum inter sit inter rectum & peruersum ordinem: & omnibus perspicuum sit, quod militaris^d quidem res si sola & per se consistat, vltra quàm decet, effretur audacia, ciuilis verò, nisi^e admittum habeat robur militum, infra mediocritatem auctoritate careat: vtrunque verò si in idem cum altero concurrat, omnium perfectissimum & absolutissimum sit, quodque tam ad gerendum bellum, quàm ad tuendam pacem sufficiat.

CAP. II.

Ideoq; huius etiam prouinciæ officia copulantur, & Prætor hic Iustinianæ Thraciæ nūcupator. Signa verò magistratus à nobis erunt tam codicilli hinc procedentes in forma cæterorum spectabilium magistratuum, quàm monita quædam Imperialia, rationem explicatia, qua prouinciæ administrationem perficiat, quæ maiores nostris Mandata^f Principis nūcuparunt, cum quibus in prouinciis proficiscētes, qui eas sortiti erant, inde quid facto op^g esset, accipiebant. Atq; ea res semper & pulchrè excellens habita est, magnūmq; nominis splendorem prætoribus addidit apud plurimas reipublicæ nostræ gentes, & maxime Occidentales, à quibus progressi Romani totum (penè dixerimus) Septentrionem, & Meridiem, & multo maximam Orientis partem suo adiecerunt imperio. Quæ igitur in dicta à nobis lege de prouincialibus^h officiis scripta sunt, quæ item de Prætoris Pisidiæⁱ & Lycaoniæ^k disserrimus, vt & ipsi gratis hic designentur, & gratis se vicissim subditorum nostrorum commodis exponant: omnibus manifesta sunt. In vniuersam enim iam imperij nostri ditionem lex prodiit, & apud omnes vulgatissima facta est. Descriptum sanè & iussurandum^l est, quo magistratus nostros conueniat, cum officia suscipiunt, animam suam deuouere Deo, & tueri subditos nostros in æquitate & iustitia, ab omnibus sordibus, inimiciis, gratia, remotissimos. **1** ¶ Ceterum cohortales ei non vltra centum^m apparebunt, habebitque tam ciuilis quam militaris officij insignia. Ipsuper aderitⁿ d. iiii.

r Ouidius, Ar-miferam Thracem qui negat, alter erit. Statius, Mauortia Thracæ.

f Vicarij duo olim in Logemuro sedebat, quorum vnus militaris, alter ciuilis magistratus.

t Longus murus, munimentum præsidiumque Thraciarum.

u hoc est siue & appellatur vicarij.

x Vicarij igitur ex hoc loco videntur dicti, & vices præfectorum & magistrorum militum implement.

y Præfectis prætorio curæ fuisse negocia ciuilia hic locus argumentum est.

z Pisidas, Nouell. 24. Lycaonas Nouell. 25.

a. vt qui Thraciæ præf. Prætor, duorum vicariorum qui in Longomuro sedebat solus habeat magistratus. Sanè mihi suspitio est Iustinianum rebus dictantibus deprehēdisse, sectiones illas magistratuum in ciuiles & militares magistratus Constantini magni ipsis prouinciis noxias. atq; eo nomine rebus ita postulantibus, vtriusque magistratus (qui antea disuncti ac diuisi à Constantino) in vnā potestatem coniunxisse. vide Zosimum de partitione illa Constantiniana lib. 2. adde Nouell. 25. in pr. vbi manifestè Iustinianus reprehendit has magistratuum dissectiones.

b Nota de prætoris Thraciæ.

c Prætoris Romani authoritas adde l. 2. §. 32.

ff. de origine iurur.

d Fortitudo sine sapientia res barbara.

e Vana est sine viribus ira. adde l. 2. §. 25. ff. de origine iurur.

f Mandata prouinciarum rectoribus. dabantur ab ipso Imperatore, ne prouinciæ bene regendæ atque administrandæ.

g de quibus vide Nouell. 17.

h Nouell. 8.

i Nouell. 24.

k Nouell. 25.

l. d. Nouell. 17.

m vt Nou. 24. l. 1. Nou. 25. c. 2. inf.

a. d. m. i. s. d. p. r. e. s. u. r. i. t. a. t. e. s. c. r. i. m. g. e. r. c. a. r. u. c. a. m. a. r. g. e. n. t. a. t. i. a. h. a. b. e. a. t. Iulian. cap. 68.

b Securis, & fascis insignia prouincialis.

c siue virgæ. Iulianus.

d Nouell. 17. c. 48.

e vt Prætor Lycaoniæ sit inter spectabiles magistratus.

f si prouocatio portecta fuerit contra sententiā prætoris Lycaoniæ, vel alterius qui in Lycaonia iudicauit Iulian. cap. 69.

g. i. e. d. ipso & Prætor Lycaoniæ ciuilibus factus sit magistratus: si milis ratio adfertur Nouell. 24. c. 4.

h Leges imperij in ipsa arma habere iubet Imperator.

i vt Nou. 24. c. 5.

k Nouell. 8. c. 2.

l Delegare qui olim potuerint.

m. i. s. d. p. r. e. s. u. r. i. t. a. t. e. s. c. r. i. m. g. e. r. c. a. r. u. c. a. m. a. r. g. e. n. t. a. t. i. a. h. a. b. e. a. t. Iulian. cap. 68.

n Notitia prætoris Lycaoniæ.

o qui laterculo inseruiunt: de laterculo aliàs dixi.

p Præfideis meminit Nouell. 8. c. 25. §. 28.

q. 6. Eclog. 9. de officio prætoris Iustinianei Thraciæ, & de prouocationibus in Thraciā portectis, l. i. c. o. n. f. i. l. i. 19.

a quid esset Ad
responsus, dixi
ad Nou. 24.

illi etiam Adresponsum^a propter copias quæ illic refidēt, in
quas plenū habebit imperiū, & quiduis cum illis ad utilitatē
reipublicæ & attendendi & perficiendi licentiam. 2. Pu-
blicorum præterea per illa loca tributorum exactio, tum
ipsum tum cohortem eius respiciet: & tota cohors Præto-
riana appellabitur, hinc edendis & ex sacro epistolarum
scrinio prodeuntibus probatoriis constituenda, unde tales
olim probatoria Vicariana quoque cohors ferebat.

CAP. III.

b add. l. 6. §. 3. ff.
de offi. procons.

Utræ autem habebit, primum quidem, ut à b donis &
muneribus puras conferuet manus, deinde ut omnem
æquitatem subditis nostris tam publicè quàm priuatim ex-
hibeat, & litigantibus, & inter se contrahentibus, quod omnem ab
ipsis controuersiam depellat. Item ut milites quidem bellicos
exercitationibus meliores & alacriores efficiat, paganos
verò per legem componat, ut iusti, & ab omni improbitate
& malitia immunes reddantur, quod magis hi quidem
ad iustitiam, illi verò ad virtutem & fortitudinem progres-
sus faciant. & si belli causa aliqua fiat excursio, facillimè
hanc expediat, utraque cohorte præsentē, illa quidem al-
teri subministrante in iis quæ ciuiles cohortales decet, co-
piis verò militariis citra tergiuersationem hostiles in-
sultus propulsantibus. 1. Oportet insuper, ut etiam in
causis, siue hæ pecunias, siue criminas, siue aliud quiddam
concernant, audientiam præbeat, & rectè secundum leges
nostras, & absque omni affectu iudicet, ne aliqui inde
excurrentes, nostram inquietent potentiam. Neque enim
volumus ut collatores nostri relicta prouincia sua à pro-
uinciæ præsidibus despecti, huc adcurrant. Nam si posthac
nobis ab his qui ex eo loco commeant, negotium fiet, om-
nino percontabimur adeuntes, si ea renuntiauerint impe-
rium in prouincia gerenti. ac si edocti fuerimus, quod ista
non denuntiarint, cum summa eos increpatione remitte-
mus in prouinciā. si verò illi denuntiauerint quidem, at
prouinciæ imperium gerens aut per socordiam omisit, aut
turpi aliqua de causa legum rationem non habuit, tunc
omnem animi nostri motum in ipsum conuertemus. Quæ-
admodū enim maiores in illum erogationes fecimus, (ni-
mirum utriusque officij) tantæque hominum multitudini
eum præfecimus: ita si compertum habuerimus, quod in-
dignè in hoc versetur officio, neque remissè agemus: ne-
que mediocres pœnas irrogabimus: imò quanto ipsum al-
tius in sublime euehimus, si probè se gerat, tanto rursus
grauioribus eum percellimus pœnis, si quid contra leges
deliquerit. Ad hæc nemini d omnino oportet eum succum-
bere, neque si insigni aliqua dignitate sit præditus, neque
si opibus abundet, propterea enim grauioribus viris & au-
thoritate plenius eiusmodi tradimus officia: ne quid neces-
se habeant remittere his, qui opibus suis freti, aliis velint
inferre iniuriam.

CAP. IIII.

c d. Nouel. c. 1.

Utrabit quoque omnia illic opera^c publica, neque pa-
tietur, ut vel portus, vel muri, vel pontes, vel itinera,
vel denique alia vitium contrahant: sed ipse, quæcunque
ex ciuilibus redditibus possunt refici, ea procuret: si quid ve-
rò ex his maiore cura indiget, id per suggestionem ad nos
referat, & rationes conficiantur, prout iam à nobis lege
sanctum est. Neque enim volumus, ut qui solitas hæc ne-
gotiationes, item aquarum peruestigationes, & hortorum,
murorum, imaginum, aliorumque id genus reparationes
(quæ quidem omnia olim abrogari placuit) exercent, hi à
præfectura quam moderaris, mittantur in prouinciā: sed
ipse peruestiget ea quæ fieri debeant, & secundum consti-
tutionem nostram rationes illos faciat edere. 1. Quod
si nobis placuerit alium ad hoc dirigere: per pragmaticas
formas id efficiemus, quæ (si ita visum sit) ad tuam defran-
tur præfecturam. Nam ut subditos nostros eripiamus & li-
beremus dispendiis, propterea & magnam pecuniæ vim
(ut ex parte vel ipse nostri) despiciamus, & ita amplis anno-
nis tam præsidēs, quàm cohortes & circa illos versari soli-
tos consolati sumus, ne per egestatem fortè, aut eiusmodi
aliquid, parum decentibus factis occupentur, sed insigni
dignitate præditi, & de amplo^f senatorum ordine sint, &
ita cum Dei & nostri memoria versentur in prouincia. Quæ
si nullo vnquam pacto memoria neque huic exciderint,
per omnia seipso pulchrior futurus est. 2. Ac si veteres
Romani consularibus^g tantum & prætoriis viris pro-
uinciarum administrationes demandarunt, neque nos alienum
à bonis moribus faciemus, si talibus eas tradamus,
qui exactorum hinc in prouincias tendentium, & præter
rationem collatores nostros damnis inuoluere tentantium
violentias reprimentes, huiusmodi necessitatem queant
resolvere. Damus etenim ei & curiosius ista indagandi,
& prohibendi, & ad nos per suggestionem nuntiandi fa-
cultatem, & ut partim ipse per se ea corrigat, partim ce-
lerius ad nostram referat notitiam: ut si qua in re imbe-
cilliores sunt, ibi vires crescant, & suppleantur scientiæ &
iussionis nostræ accessione.

f Rector Thra-
cie, honore sena-
torio insignitus.

g Prouinciarum
administratio
olim à Romanis
consularibus tan-
tū & prætoriis vi-
ris demandat.
h v. r. de offi. pro-
cons. & præsid.

CAP. V.

Hæc etiam in sacris ipsos admonebimus mandatis, quæ
vna cum signis magistratus trademus, ut memores iu-
ramentorum quæ præstant, & monitorum quæ illis dabi-
mus, prout nos nostrumque de illis meretur iudicium, &
propriam exornent vitam, & traditum gubernent offi-
cium secundum nostras leges. Quibus ipsis conditiⁱ ionibusⁱ magistra-
tum tradimus, dantes illis (ut dictum est) omnem potestatem
ut tam in pecuniariis, quàm criminalibus, & omnibus de-
nique causis iudicent, & appellatio apud ipsos interposita
ad gloriosissimos nostros præfectos & gloriosiss. decurrat
quæstorem, qui causæ communem præbeant audientiam
secundum formam earum causarum, quæ in sacrum in-
troducuntur palatium. Si quàm^k verò causam minorem
quingentis aureis per ea loca prouocatione suspendi con-
tingerit, & si ex delegatione vel nostra vel iudiciaria sit, neq;
is cui ea causa delegata est, spectabilis iudex sit, ut ex illis
locis appellatio ad ipsum procedat, eamque audiat in for-
ma sacri palatij. Ornatus enim officium eius hoc etiam
modo, & æqualem^l constituimus spectabili comiti Ori-
entis, & proconsulibus & comitibus Phrygiæ & Galatiæ: ut &
ipsum spectabile^m sit, quemadmodum harum regionum officia sunt
atque in hac forma persistat: ut interim tamen hæc nostra lex cla-
risⁿ prouinciæ præsidis officium non minuat, sed illo in aliis prouincia
locis consistenti, quæ quidem propria legum sunt: hoc scilicet
demandatam sibi à nobis sollicitudinem in illis partibus in
quibus consistit, implente. 1. Subiicietur item à nobis
huic legi descriptioⁿ, quæ commemoret & quid ipsum e-
rogare pro codicillis magistratus, & quid ipsum circaque
ipsum versari solitos rursus auferre ex publico conueniat
titulo annonarum, quas etiam solas ipsos omni alio extra
hanc causam lucro abstinentes, accipere permittimus. Pro-
pterea enim per maiores erogationes ampliores eos effici-
mus, ut & ipsi subditos nostros vndique conseruantes & iu-
ramentorum quæ præstare solent, memores, ipsis hanc no-
bis factis remunerationem reddant. Atque hanc sanè præ-
sentem legem habebit quidem legum volumen, sed thro-
nus tuus susceptam eam & memoriæ mandatum perpetuò
conferuet in opere. Oportet autem prætori Thraciæ annonarū
capitulum, & reliqui solatij nomine præberi sol. 200. eius
adfectori solid. 72. eius cohorti aureos 52. Occasione verò
codicillorum præbere oportet eum sic. spectabilib. tribus
chartulariis sacri, cubiculi sol. 9. primicerio clarissimorum
tribunorum notariorum & laterculensibus, sol. 24. cohorti
gloriosiss. præfectorum pro iussionibus & omni alia causa,
solid. 40.

i Ea & tacita co-
ditione magi-
stratui quis præ-
ficatur, ut secun-
dum leges iudi-
cet.

k Ut à non spe-
ctabilibus iudi-
cib^o Thraciæ ap-
pelleretur, ad præ-
torem ipsum
Thraciæ.

l Prætor Thraciæ
equalis Comiti
orientis & pro-
consulibus.
m Prætor Thra-
ciæ spectabilis.

n .i. notitia.

o Datum 15. Kal.
Iunij Bili. V. Co.
Iulian.

p Præsidem vo-
cat Nou. 20. c. 4.
q 6. Eclog. 10. De
offi. prætoris Isau-
riæ, & de appella-
tionibus in eadē
prouincia porre-
ctis v. l. l. conf.
20.
r de Isauria v.
Ammianum 14.
& de Isauriæ
crimibus.

s Nouel. 8. c. 3.
Nou. 24. c. 4.
t d. Nou. c. 2. & d.
c. 4.

u Cohors comi-
tiana ut hic: ap-
partio comi-
tiana.

x Nouel. 17.

DE P. COMITE⁹ ISAVRIÆ⁹.

Tit. VI.

* NOVELLA CONSTIT. XXVII.

Imper. Iustinia. August. Ioanni gloriosiss. sacrorum
per Orientem prætoriorum præfecto. iterum
exconsuli, & patricio.

PRÆFATIO.

QUOD quibusdam ante nos imperatoribus, ut
in Isaurorum regione facerent, per imaginem
& figuram in mentem venit, id nos re ipsa iam
per ipsam operum efficaciam tam in Galatiæ
prima, quam Pacatiana Phrygia confecimus, vicarij officio
(ut prius appellabatur) cum ciuili adunato, & vna vtrinque
cohorte constituta, & ipsis (ut oportuit) exornatis, neque
non vtrique pro vetere appellatione comitis nomine im-
posito: ut ille quidem comes Galatiæ primæ nuncupetur;
is verò nominetur comes Pacatianæ Phrygiæ, vtrumque
horum ipsorum nostro comitante cognomine.

CAP. I.

Iamque hoc & in Isaurorum prouincia præcipimus. Ne-
que enim volumus, ut qui de cætero in hoc consistit of-
ficio, duplicibus vtatur codicillis, & sumat quidem ciuile officij
appellationem, sumat verò etiam militaris potestatis signa, & du-
plex nomen circumferat, cum res planè sit eadem: sed iam
inde ut vnitum officium habeat, statuimus, quod ipsum &
armis prouideat, & publica in se recipiat, omnia sub se cō-
tinens, & vna cohorte vtens, quæ comitiana^u appelleretur: &
suz militiæ probatorias ferat ex sacro libellorum scrinio.
Obueniat autem omnino & is magistratus gratis, neque
quidquam exhibebit numeratiue pecuniæ. Et ut ipse quo-
que puris vtatur manibus, quæadmodum reliqui, ad ipsum
nuper à nobis edita legē transmittimus. Sed præter codicil-
los, qui & ipsum inter spectabiles adscripserunt, dabimus ei
sacra etiam præcepta, quæ Mandata^x principis à veteribus
nuncupantur, & à nobis rursus in rempub. sunt illata, ex quibus
intelliget quæ singulatim ad eius pertineat sollicitudinem,
tam in publicis omnibus, quam priuatis contractibus, quid-
quid præterea venustum & decorum est, ne quid fisci sen-
tiat.

^a Præfectis vicia
no est opus.

prohibemus. si quidem turpe est, ut quando ipse in provin-
cia ius reddit interim alteri quoque vices suas contra legem
committat. Sed ipse omnia dispensabit, & publica tributa
summa cum animi promptitudine profligabit, neque plus
neque minus exigens. Cumque præterea consentaneam æ-
quabilitatem retinens, simul providentiam adhibebit, ut
si quid damni fiscus acceperit, id corrigat: simul vrbes illas
tam publice quam priuatim conferuet. ¶ Annonam
quoque, quam uterque prius magistratus habebat surgen-
tem in septingentos viginti quinq; aureos capiet. tum ad-
fessorem habebit, qui septuaginta duos ferat aureos: &
cohortem vnam ex ambabus compositam, procedentem
vsque ad centum virorum numerum, & quadringentos
quadraginta septem aureos & trimissim percipientem è
publico. ¶ Cumque gratis officium suscipiat, gratis item
hoc ipsum obeat. Nos enim in hac quoque parte subditos
nostros redimemus, & his qui ex consuetudine per occa-
sionem suffragij (ut vocant) aliquid percipiunt, dabimus ipsi,
hoc nimirum illis per thronum tuum erogantes ex publi-
cis eius provincie tributis: neque patiemur, ut sub specie
& velamento auctionis subditi nostri in seruitutem adi-
gantur. Neque enim nos, qui decessorum nostrorum colla-
tores à Barbaris ereptos, ad veterem libertatem reduximus
commitemus, ut qui nobis ipsi semper addicti fuerunt,
aliis seruiant: quin potius Deo, qui multis per nos genti-
bus libertatem elargitus est, subditorum nostrorum vsque
nouis auctionibus oppressorum libertatem (quo ad eius
fieri potest) quasi donarium aliquod offeremus: neque ob-
lidentes eos qui iam accipiunt (introducemus enim solita
illis ad hoc securitatem) neque item permittentes, ut data
pro officio pecunie nomine magistratus quasi mancipium
aliquod subditos nostros à vendentibus cœmant, & reuen-
dant iniuriarum inferentibus. Esto igitur inter Pontici tra-
ctus provincias & hæc vna, duplex antea (haud scimus qua
de causa) facta, appellabuntque (ut diximus) eum qui pro-
vincie præerit, Prætozem Paphlagoniæ Iustinianum, lice-
bit autè Græca ipsum lingua etiam Strategum appellare.

CAP. III.

Præterea semper illi in memoriam rediges iusuran-
dum, cuius interuentu officium suscipiet, ut puras ma-
nus, neque turpi lucro sordidas habeat, ut fisci commoda
iustis & vndique inculpatis accessionibus augeat, ut subdi-
tis nostris æquitatem & iustitiam impertiat tam in causis
publicis, quam priuatis, siue contrahant, siue iudicio inter se
contendant. Vrbes autem absque læsione subditorum lu-
strabit, ut neque ipse, neque adfessor, neque quod ipsum se-
quitur famulitium, siue ex militibus, siue ex cohortalibus,
siue ex seruis, aliquid lucretur, aut gratis sumptus faciat.
Oportet enim, ut tam ipsi ex iis annonis quæ porriguntur
ipsi è publico, sumptus faciant, cum conueniente medio-
critate agentes vitam: quam milites, qui ipsos comitan-
tur, cognoscant, quod si non suis contenti annonis iter fa-
ciant, sed collatores nostros ausi fuerint tentare iniuriis,
aut damnis inuoluere, aut gratis sumptus facere, collatori-
bus indemnitas futura est ex ipsorum annonis, per eum qui
magistratu defungitur, ut ipse tam eas repetat, quam etiam
ex illis suo periculo collatoribus indemnitatem asserat.

CAP. IIII.

Atque hæc sanè lex nobis de Paphlagonibus, posita es-
to, honoratiorem illis magistratum efficiens, ut qui
inter spectabiles numeretur, præbens ipsi auctoritatem
tam in provinciales milites (quatenus tamen iuste eis præ-
cipiat) quam etiam contra alios, nullis eius provincie ho-
minibus priuilegio uti queuntibus, siue maiores siue mino-
res, siue etiam procuratori rerum ad potentes homines
pertinentium præfecti sint. Certè quod facile per ea loca
admittitur, huius rei excellenter curam geret, ne commit-
tat, ut aliquorum prædiis tituli apponantur vllum aliud
nomen habentes inscriptum, quam vel fisci vel regiarum
domuum, sed si quid tale factum deprehendat eos quidem
titulos è vestigio detrahet: fisci verò nomine prorsus alios
titulos prædiis eius qui talia delinquit (si præsens hæc faciat)
imponet prius detractis titulis ad illius caput contractis. Si
verò absens sit, prædiorum curatore comprehenso tam
corpus eius tormentis subiciet quam titulos detrahet: & in
capite eos curatoris prædiorum comminuet: sciens quod si
quid eiusmodi negligat, nos verò didicerimus simul alio-
rum, ab aliquibus impositos prædiis titulos hæcere quam
fisci regiarumque domuum, tam nostrarum quam priuatis.
Augustæ simul præsidem re ipsa comperta istos per negli-
gentiam omisisse, qui hunc magistratum obtinet, bono-
rum suorum publicationem sustinebit, ut qui cum facile
pro magnitudine imperij præsens ista prohibere potuisset,
dedita ea opera neglexerit.

CAP. V.

Ad hæc diligenter ibi ipsum locorum prospicere volu-
mus, ut omnes qui laucinia exercet, qui alienas sub-
stantias, aut etiam vxores rapiunt, qui alia deniq; patrant

crimina, persequatur, comprehendat, & competentibus sup-
plicis subdat, & omnem prorsus iniustitiam reprimat: ne-
que committat, ut in aliquo probiores & mansuetiores in-
iuriis afficiant, ne aliis denuo talium persecutoribus opus
habeamus, cogamurque rursus violentiarum repressores,
latrunculos, & alia id genus tolerare nomina, simul &
negotia quæ nos auersati, ipsum ad hunc ordinem produ-
ximus, & ita amplum dignitatisque plenum magistratum
effecimus, ut tam appellationes apud ipsum cum iudicat,
interpositas ad excellentiam tuam, quique eundem vnquam
magistratum suscepturi sunt, & celeberrimum quaestorem
sacri nostri palatii, qui in forma consultationis audientiam
iis accommodabunt, quam minores causas quingentis so-
lidis, in provincia eius apud aliquos non spectabiles mo-
tas, & si ex delegatione sint, cum per prouocationem sus-
penduntur, ad se deducat in habitu, & ordine sacri audi-
torij, & ut ipse inter à nobis inuentos, & in ampliore
formam redactos magistratus vbique connumeretur. Si-
quidem & ipsi maiores erunt, & in maiore quam priores
reputatione habebuntur, & facilius nobis vel in maiorib.
negotij suum exhibebunt ministerium. Nihil enim in
paruo magnum existere tum à nostris dictum est maiori-
bus, tum nos ex ipsis iudicauimus probauimusque factis.
Subicietur autem & huic legi descriptio^m quæ significet,
quid è publico tam is qui provinciam regit, quam adfess-
or & cohors eius accipiet, quo item dato magistratus co-
dicillos percipiat. ¶ Ipsa sanè ratio qua magistratum
geret, cum hoc loco sub compendio explicata est: tum in
lege quæ de omnibus magistratibus in commune descri-
pta est, simul & ex imperatorij nostris mandatis, quæ ei
dabimus cum administrationis codicillos conferemus, &
iusiurandum secundum legem nostram in hoc conscri-
ptam exigemus, manifestabitur.

EPILOGVS.

Hæc igitur omnia perdiscens excellentia tua, & tā ma-
gnas illi annonas subministrat, & ita ipsum sciat amplæ di-
gnitatis effectum, ut flor & dignitatis hoc à nobis tem-
pore in illum collatæ cupiditate merito multis ipsum con-
sequi sit assectabile.

DE PROCONSULE CAPPADOCIAE.

Tit. IX.

* NOVELLA CONSTIT. XXX.

Imp. Iustin. A. Ioanni glorios. sacrorum per Orientem prætorum
præfecto, iterum & exconsuli & patricio.

PRAEFATIO.

QUAM amplum nomen^p Cappadocium gens
habeat, & quanta Romanis negotia exhibue-
rit priusquam in illorum ditione redigeretur,
non ignorant veteris eruditionis studiosi. Cer-
te olim totius ferme Ponti imperium tenuit, & nomina-
tis, viri, inque magna apud Romanos reputatione habiti,
inde orti valde floruerunt. Terram præterea habet diffusam
admodum, & mirabiliter præstantem, & quæ ita maiestati
imperatoris placuerit, ut etiam possessionibus, quas illic
habet, peculiarem magistratum præfecerit, non minorem
ciuili, sed potius maiorem. Siquidem & populosissima est, &
vrbem maximam præbet eiusdem cognominis cum cha-
riss. nobis Cæsare^q, qui summo orbis terrarum arbitrio,
quod nos obtinemus, bonum dedit principium: qua etiam
de causa apud omnes terræ populos nominatissimum Cæ-
saris nomen est, & nos præter omnes alias imperatoris ma-
iestatis notas eo gloriamur.

CAP. I.

Hanc sanè regionem paruo tradere magistratui, contra
homine nobis decorum & dignitatem fore visum est,
cum aliis, tum verò maxime, quia semper ipsam aduersus
magistratum nostris domibus præfectum seditiones mo-
uere cernimus, & quia factionibus inter se diuisa est ciui-
tas, quarum alteram Tamiacam^q, quasi fiscalem & ærariam
alteram Eleuthericam, hoc est liberam, appellant: & cum
existat ambitu murorum vna, duplex est sententia. Vnde
& seditionum & dissensionum occasiones, & si quid omni-
no mali fatigat homines, id (vti nos arbitramur) ex hac pro-
uenit causa: qua sublata, robur simul & concordiam ne-
gotio addemus, quæ nihil vnquam inter homines præcla-
rius existit & præstantius. ¶ Ac cum alijs magistratibus,
quos nuper inter Pisidas^q, Lycaonas^q, Thracas^q, institutus,
administrationis forma & æceruus ex duarum rerum cō-
gressu constitit: tū verò maiore hūc forma adornare cupie-
tes, tertiam etiam potestatem illi adicimus. Nam is, quem
huic præficiemus officio, non solum præsidebit legibus, &
vniuersæ cohorti ciuili: sed etiam præsidebit militibus tam
qui in prædicta regione, quam qui in alijs Pontici tractus
provincijs, in quibus Tamiaca² existunt prædia, stationes

k Nouell. 2. c. 19.

l præsidij in hunc
modum præsta.

m Strategum no-
ticia.

n Præsidē vocat
Nouell. c. 15. §. 24.
& 25. Nouell. 20.
c. 2. ubi fit men-
tio præsidis Cap-
padiæ primæ
& secundæ.

o Cæsarē autē
vno Cappado-
ciæ Scrim. c. 6.
Ecl. 15. De offi-
cio proconsulis
Cappadociæ v.
lul. c. 85.

p Cappadoces
suo tempore im-
perium aliquod
habuerunt: Me-
dis postea ac
Persis patrefunt
Herodot. Xenoph.
victi à Philippo
Iustim. Oros. De
regib. Cappado-
ciæ v. Diodo. 31.
adde Strab. ubi
refert, quā latè
Cappadoces im-
petarint.

q Cæsarem in-
telligit; quæ o-
lim Mazacha (à
Mesek filio Ia-
pheri, ut quidam
volunt) mater ve-
bium Cappado-
ciæ, teste Solino.
Cæsareā, de qua
nunc agimus, no-
bilitauit suo E-
piscopatu Basi-
lius cognomēto
magnus sub Va-
lente.

r Factiones in
Cappadocia erāt
duæ, Tamiaca &
Eleutherica.

f Tamiaca præ-
dia, possessiones
patrimonij prin-
cipis v. C. de præd.
Tamiac.

t Concordia ci-
uiū, nihil inter
homines præ-
stantius.

u Nouell. 24.

x Nouell. 25.

y Nouell. 26.

z Proconsul Cap-
padiæ vindi-
care debet, dire-
ctā vel vsurpata
à quibusdam Ta-
miacæ prædia, si-
ue vrbana siue
rustica, nulla ei
temporalis præferi-
tione opponē-
dat: temporis. h.
prolixitas publi-
co non nocet.
lul. c. 96 facit l.
c. 1. de oper. publi.

b Nouel. 3. c. 1.
Nouell. 17. c. 1.

c prætor Paphla-
goniæ duplicem
habet potestatem,
Paphlagoniæ sc.
& Helenopoli.

d Nouell. 28. c. 6.

e Prætor Paphla-
goniæ duplicem
habet potestatem,
Paphlagoniæ sc.
& Helenopoli.

f Nota de Stra-
tego Paphlago-
niæ.

g Prætor Pa-
phlagoniæ spe-
ctabilis.

h Nou. 18. c. 5. §. 1.

i d. Nouel. c. 6.

a Tamiaci ho-
mines, qui tra-
stant patrimo-
nium principis.
b Proconsul Cap-
padociae in ho-
mines Tamiacos
habuit imperium.
c. i. comitis do-
morum, cui sub-
erant Tamiaci,
v. l. c. ubi can-
sa fuisse.
d *συμμάχου*, e.
7. 5. 1. 7. eod. ita di-
citur ab aestima-
tionib. & sum-
mis rerum faciē-
dis, quarum exi-
stimantur peri-
ci, adde Nou. 64.
e. 10. ad Atticū.
e Proconsul Cap-
padociae civilem
militarem & in
Tamiacos pote-
statem habuit.
f *ἡγεμὸν*, Tra-
getae Nou. 25. c.
24. in f. 1. 1. Di-
cuntur etiā tra-
getores l. v. l. Cod.
de executorib. lib.
11. & *παράνομον*
sui glossariis, cu-
ram eos egisse
tūc eis *παράνομον*
ad *δυσνομίαν* qd
per liquet. Tra-
getores ergo
sunt, qui tractāt
& administrant
pradia fiscalia.
g *Βρίσιον*. Sed tamē
Cuiacius ad
l. 3. c. de cano. lar-
gitional. r. u. tra-
getores & char-
cularios pro iis-
dem dici notat.
Quid tractoria,
v. l. c. de tractoriis
& statinis l. 12.
g Tredecim ma-
gistri.
h Primi & se-
cundi magistri.
i *ἀντων*.
k Canonici
hi mitebantur
ad preposito l. 1.
lian. hic in f. &
u. 86. in f.
l *τὸν τῶν*.
m *ἀποκαταστήσει* τὸ
ἐνεννὴν ἢ τρεκατὼν
μυρίων ἀποκαταστήσει
ἐκ τῶν τῶν
κατατορίων.

habet, perinde quasi per ea loca super milites cum imperio positus sit. Permittimus etiam illis in homines^a tamiacos imperium^b & omnes quicunque ad Comitiana^c prius cohortem pertinebant, hinc summarij^d siue id genus alij fuerunt, huic obtemperabunt: & triplici^e forma consuetudinis habebit magistratum. siquidem & civilis magistratus erit, & militaris, neque non tamiacis quoque rebus praesidebit: vtraque illi cohorte, tam Comitiana, quae & sua conficiet, neque cum civili cohorte habebit commercium, quā clarissimi provinciae praesidis apparet. Vniuersam verò proconsularem fieri appellarique volumus: vtraque cohorte, tam quae Comitiana prius, quam quae civilis vocabatur, tamen vnam appellationem (nempe proconsularem) obtinet, separatim tamē sua obeunt munera: vt civilis quidem cūret tributaria & civilia, quae initio semper ad ipsum pertinuisse scimus. Quae verò Comitiana prius cohors erat, imperialium rerum administrationi insitit, & exactionem conficiat, ea scilicet forma quam modo explanabimus.

CAP. II.

Cratorum etenim & tractatorum^f ne nomen quidem omnino superesse volumus, respicientes ad vetera exempla, & nimiam laesionem quam miseris illi collatoribus induxerunt, sed per singulas domos, & totius Comitianae cohortis, tredecimque^g primatium, quos primos^h & secundos magistros vocant, periculo, alios tredecim, qui statim post illos separati sunt, nominari volumus, singulos (vt dictum est) ex singulis aedibus: & post priores tredecim exactioni incumbere, & seruare fisco quae sua sunt, prospicere item collatorum indolentia, & ne quid ab aliquo ipsorum damni sustineant: scientes quod damnum ex causa collatoribus irrogatum, multo magis ipsorum facultates respiciet, cum totius publicae exactionis periculum ad ipsos deuoluatur. Sed neque eos qui primi & secundi prius magistri vocitabantur, neque tredecim illos qui post ipsos modo separati sunt, quos profligationemⁱ tributorum facere sanximus, quidquam omnino spectabili pro tempore Proconsuli praebere vel nominationis titulo, vel quacunque alia de causa: si quinquageni solidi aurei ab vnoquoque horum tredecim exactorum primoribus tredecim magistris praebantur.

CAP. III.

Porro neque ipsos exactores^k amplius aliquid à rusticis aut demque iis qui ab ipsis exactionem tolerant, accipere quam quae foris^l Nicetæ magnifice memoriae continentur & exactoribus deputata sunt: neque vntibus ipsis nomina fingere, & damna pro hisce nominibus inducere per causam Apacticon^m, seu tractatoriarum, vel quocunque alio pretextu, siue ad aliquam consuetudinem, siue ad quamcunque vexationem porrigatur. cum enim ab omnibus illis collatores nostros liberos cōseruari volumus: tum improbo etiam & pernicioso tributo eos liberamus, quod pendebant tractatoribus, per quod fiebat vt circa publicum, & suas descriptiones idonei non essent. quin & si forma aliqua sit pragmatica, quae velit tractatoribus aliquid praebere, aut longa consuetudo: etiam hanc tollimus. sublatum enim ipso nomine tractatorum, merito quidquid ad eam causam peruenit vnā sustulimus, specialem hanc collatoribus nostris largitatem impartientes. Quod si quis exactorum praeter ea quae forma beatiss. Nicetæ definita sunt, quae sola ipsos ferre concedimus, aliud quiddam ausus fuerit accipere sciat, tam militia se, quam dignitate, & sua substantia casurum.

CAP. IIII.

Quoniam verò fieri potest, vt inter tredecim exactores (si quidem vt gradatimⁿ ad hunc perueniant ordinem, sancimus) vnus aliquis ad expediendam exactionem idoneus non sit: concedimus, vt sic quoque reditus quidem ex eo gradu saluus illi permaneat. Caterum sancimus, vt tredecim illi primores magistri, & insuper qui post ipsos sunt proximi proprio bonorum suorum periculo alterum quēpiam illi adiutorem adnominent qui conuenienter pro illo exactionem expediat: vt neque per illius imbecillitatem iniuria afficiatur fisco, neque ille temporis & gradus sui solatio defraudetur, promotione videlicet adiutoris eius qui ad hoc munus idoneus non est, facienda, periculo (vt dictum est) tredecim primorum magistrorum, & aliorum qui post illos sunt proximi. Ac magnas merito nobis gratias publicorum tributorum exactores^o habere oportebit, qui ingentibus illis damnis quibus antea tam magistris quam spectabili pro tempore comiti, eiusque cohorti obnoxij erant, eos liberauerimus. propterea autem hisce omnibus eos liberauimus, vt neque ipsi collatores nostros iniuriis opprimant, neque^p pretextus excogitent introitus illos aut aliter nominantes, quibus rusticorum facultates enervent: sed his solis contenti quae secundum formam Nicetæ claræ memoriæ curatoribus praebantur, omnibus aliis abstineant.

n Gradatim ho-
nores deferun-
tur.
o *δυσνομίαν* ἀπό-
κρεως.
p unde τὰς ἀπο-
κρεως ἀνέλας ἀς
εἰς ἐννενήκον ἑπτα-
κτῶντος. Introitus
τὸν ἑπτακτῶντος
ζῶντος, neque oc-
casiones illas in
damnum excog-
itantes introi-
tus, aut simili al-
lio nomine ap-
pellent.

CAP. V.

Ipsi verò spectabili proconsuli omnium ex æquo rerum cura imminet, siue civile aliquod sit, siue ad militarem magistratum, siue ad potestatem Tamiacam respiciat, neque quidquam omnium negliget. Ac quoniam maiorem huic loco, quam ceteris, magistratum attribuire volumus, & veteribus Romanis in more fuit vt vel designatis consulis, vel his qui illorum loco proficiscerentur, quos proconsules vocitabant, provincias sortirentur: propterea & Cappadociam magistratum proconsulatum esse volumus, quo in Africa^q prius Romani imperium suum exornauerunt. Et in tantum illum nos magistratum auximus, vt eum qui hunc suscipit, gloriosissimis sacrorum nostrorum praetoriorum praefectis connumeremus. Appellatōrque patria^r lingua is qui huic praesidet, Proconsul Iustinianensis Cappadociae, vt & appellationem magistratui propriam habeat, & simul ex ipsa Archegetes^s, quasi primarius magistratus nominetur. susceperit enim is qui hunc magistratum obtinet, facile talem formam, quando & potestatem per se magnam, & per causam Tamiacae possessionis etiam ad alia loco potentiam habeat. In summa tot rebus hominibusque praesidens dignitate & auctoritate affluet, adiunctisque militaribus copiis omnia disponet minore negotio. Ciuiles igitur res conficiet more solito, militaribus verò & ipsis commodè praebit, nempe & illis seipsi submittentibus. ¶ Sed cum primis animum aduertito ad rerum Tamiacarum administrationem, quae in tam grauem & omnium cauponationibus exposita inopiam delapsa sunt, vt in nullo ferè amplius pretio existant. Tot tantaque enim edocti sumus per provinciam delinqui, quae vix amplissimo cuique adhibita medicina curare facile est. Nam qui potentium possessiones procurant (sed pudet nos iam propemodum dicere) quanta cum insolentia passim oberrant, vt stipatores illis inferant, vt non ferenda hominum multitudo ipsos sequatur, vt impudenter omnes latrocinentur: miramurque sedulo, quomodo eo loci subditi tot perferendis iniuriis suffecerint. Inde adeo quotidie Cappadociam iniuriis oppressorum multitudine occupatos nos & rempublicam tractantes adit, ex quibus multi sacerdotes, plerumque mulieres, qui omnes lamentantur, querunturque res suas ablatas esse, quando nemo in proximo sit, qui huiusmodi prohibere valeat. Tamiaca^t certe possessio iam^u penè in formam priuatae redacta est, tota conuulsa, direptaque vna cum suis equitiis^x, nemine omnino reclamante, ore scilicet ipsis auro obstructo.

CAP. VI.

His igitur de rebus vnum aliquem ex perspectissimis nobis regioni huic praeficere decreuimus, qui triplici huic ordini praesit, solus omne in se imperium & potestatem circumferens, civilis officij vtens insignibus, habens in vsu vehiculum^y ex argento, securim, falcem, & quaecunque olim proconsularis imperij fuerunt insignia: praecipiet autem & militibus, & curam geret Tamiacorum reddituum, vt sine vilo detrimento & cessatione omnibus ad hoc ordinatis magistratibus obueniant, multoque magis ad nostrum palatium, quemadmodum etiamnum occasione eorum quae vel nobis, vel sacratissimae & pientissimae Augustae coniugi nostrae inferuntur, tam in auro quam veste ingrediantur. nihil enim illinc volumus decedere. ¶ Non tamen vt ea forma praebantur, qua haecenus, ex rapinis scilicet, & ex titulo lationis dationisque collatorum, (haec enim omnia tum odio prosequimur, tum è nostra ciuicis republica) sed ex iustis legitimisque causis, quas subici sarae huic nostrae legi iussimus, vt eas scirentis qui pro tempore hunc gerit magistratum sacratissimae Augustae coniugi nostrae quinquaginta auri libras prout dictum est, inferat Magistratum etenim gratis nos creamus, & ordinationes eius absque onanibus procedere largitionibus sancimus: neque quisquam erit, qui pro hac quidquam capiet. ¶ Sed & annonae ipsi quidem ad viginti vsque auri libras damus, prout subiciitur. adfessori verò eius praebemus ad duas auri libras. capiet item vtraque cohors id quod vsque adhuc è publico suppeditabatur, nullo prorsus modo deminutum: nulla enim re hunc magistratum minuiamus: & maxime gloriosissimi praepositi sacri nostri cubiculi^z siquidem & hunc & suppositam ipsi deuotiss. Palatinorum scholam in Cappadocia simili cum potestate, ordine & figura manere sancimus: non tamen quicquam exinde ferentem vel consuetudinum vel annonarum titulo, vel in auro, vel in veste, vel in aliis speciebus. neque à spectabili pro tempore proconsule, neque ab eius cohorte. nam aliter puritas conseruari nequeat. sub vnum enim magistratum, quidquid in ea regione geritur, contrahimus, ne conuulsione ipsa claudicat.

CAP. VII.

Sane Tamiacae possessionis curam^d & rationem magnā shabebit is ipse, qui ad hoc à nobis proficiscitur: & circumspiciet, si quid à Tamiaco solo detractum, & frustra ab aliis

q. i. Carthagine, quae, vt Sextus Rufus scribit, prima fuit proconsularis provinciae. & simpliciter proconsularis provinciae cum dicitur, haec dicitur, & proconsul quoque, per eminentiam, Africa proconsul v. l. c. hic. r. i. Latina. Nou. 22. c. 2.
s. Hec verba quae sequuntur hunc interpretis, ἀρχηγῆτος princeps ἀρχηγῆτος, ἀρχηγῆτος, ἀρχηγῆτος.

t. ἀρχηγῆτος

u. Iares patrimonio niales principis. x Tamiacae possessiones à forma rerum priuatarum differabantur y equitibus equorum armenta & gregecs. z Sustinet enim munus duorum olim praesidum Cappadociae, & comitis domorum in eadem Cappadocia. a *ὀρχήστῃ* ἢ ἀρχηγῆτος carnicam argenteam l. l. hic Nou. 5. 5. 2.

b hoc notanda cubicularis regum vel principum: nam si quae privilegia minui oporteat, cubiculorum principis postremo loco minuentur. c *ἡ δὲ δὴν* ἢ ἢ *κατατόν*, hoc inde dicitur, quia deputati erant Tamiaci redditus cubiculo & celario sacro. id quod proprie τὰς δὴν est. d v. Julian. hic Nou. 26.

a. nota in quibus consistebat praedia Tamiacum.
b. Temporis prolixitas publico non nocet Iulianus.
c. l. 6. Cod. de operibus publ.
d. ex officio.
e. Non ita turpe est, non locupletari, quam male accepta restituere.
f. Seditiones compescenda a praedibus provinciarum l. 13. ff. de off. praesid.
g. Vt tributa iuste exigantur ad notionem praedum pertinet.

h. i. exactoribus.

i. παρα τῆς κατὰ καὶ τὴν σὺμμετα-
εία.
k. de summariis dixi cap. 1. §. 1. Cod.
l. κατὰ σὺμμετα-
εία.

m. Iulianus c. 87.
n. Iulianus ibid.

o. Subiugali nomine iuncta intelliguntur.
p. Praesides iusta de causa apparitores suo officio possunt privare.
q. Poena scholaris & domestici pro consuli non obtemperantis.

r. Constantino-
poli Iulianus.
s. Eius publici cura ad praesides pertinet. addit & hoc Iulianus de hoc proconsuli Cappadociae, veredorum dispositiones sub iuris eius distinctione esse.
t. Iulianus ibid.
u. d. l. §. 1. ff. de off. praesid. vrb.
x. Nouell. 4. c. 13.
y. Nouell. 25. c. 1. §. 1. ff. de off. procon.
z. Iulianus c. 88.

ab aliis detentatum sit, siue a in pascuis, siue in arvis, siue in locis vitibus confitis, siue in praediis, siue domibus: & vetus solum rebus suis vindicabit, nulla longi temporis praescriptione illi opponenda. neque enim silco licet tale quid opponere, neque luerum captans, ut maxime patrimonium suum exinde collocupletur. nam depauperatio potius est, quam locupletatio, si quis sordidis vtedo manib. arbitretur ex eo lucrum se facere, quod multifaria postmodum cum impietate & summo probro restituet. 1. Sed & ipsam urbem ab omni prorsus perturbatione quietam conservabit: neque committet, ut seditio aliqua ordinem & administrationem reipublicae corrumpat. Publica quoque tributa vigilanter & cum iustitia exiget, nihil in illis curae praetermittens, neque concedens, ut aut fiscus, aut privati in aliquo circa res suas damnum sentiant: ut qui ex aequo in omnes imperium obtineat, siue milites, siue scriptarii sint tam gloriosissimi praefectorum, quam magnanimorum magistrorum militiae, siue in civili cohorte numerentur, siue cingulum Tamiacum gestent, siue in maioribus siue minoribus dignitatibus consistant, siue inter sacerdotes cooptati sint. Unus enim hic magistratus omnibus praeficitur: & tam suae ipsius existimationis, quam nostrarum legum, & ante omnia Dei memor, ut publica quidem tributa per proconsularem cohortem sine detrimento & cessante importentur, curabit. redditus vero Tamiacos per subditos prius illi throno personas inferet, intendens etiam ad ea quae pro consuetudine praecipiuntur a gloriosissimi praeposito sacri nostri cubiculi, nequeuntibus ipsi canonicis, qui pro tempore a gloriosissimi praeposito emittuntur, vel saltem obolo tenus aliquid accipere vel consuetudinum nomine, vel quacumque alia de causa, vel a ipso pro tempore summano, siue qui publicas exactiones conficiunt, vel a spectabili proconsole, vel eius cohorte, vel his qui Kataceustae, quasi instructores, vocantur, vel praepositis, vel quacumque alia persona ad sacrum nostrum pertinentem patrimonium. At vero exercitu virique harum sollicitudinum opem feret, sedabitque potentium satellites, neque committet ut loca depopulentur, & latrocinii infesta reddant. neque ipse ea percurret, quemadmodum prius facere solebant comites. Neque item in locum suum dimittet vicarios, sed locorum defensoribus & cohortalibus suis ad id ministerium obeundum utetur. 2. Si ubi vero & militibus opus erit: ex his locis milites, ubi necessitas postulat, opulari iubebit, atque hi propriis ista sumptibus expedit, neque subditos damnis involuent, aut gratis vlla ex parte sumptus facient. sed tam ipse his abstinere, sumptum de suo faciens, ubique tandem erit, quamvis ad aliam ipsius proficisci regionem iubeamus, quam etiam ad iussor eius, & reliquum famulitium, siue ex proconsularibus, siue ex militibus, quamvis servile etiam aut subiugale aliquod omnes hosce sequatur necessitatem habentibus (ut praediximus) militibus, & quicumque alijibi locorum habitant, scholares forte aut domestic, ut illius iussoribus obtemperant, cinguli & substantiae suae periculum reueriti. damus enim ei potestatem, ut & haec illis adimat, nisi eius iussis appareant: propterea quod eum qui hunc magistratum obtinet, velimus formidabilem subditis & venerandum existere. Etenim siue miles, siue proconsularis, siue scholaris, siue domesticus per causam illius iussoribus damni aliquid collatori nostro irrogaverit: conveniens est, ut ipse hoc ex istius annonis proprio periculo recepto, iniuria affecto medeatur. Postremo neque ulli eorum qui ex hac urbe eo commean collatores nostros iniuriarum tentari permittit. 3. Sed & cursum publicorum equorum illatum conservabit. Nihil enim ab ipsius iurisdictione excipimus. Et si quis ex quocumque iudicio ad eam regionem commeanium iniurius erit, & ultra deputatum & constitutum exegerit: hunc persequetur.

CAP. VIIII.

Cvram autem gerit etiam civitatis, & eorum quae ad frumentationem publicam pertinent, & sitonica appellationem operum eius: & procurabit, ut secundum legem nostram rationia conscribantur, & tam Tamiaca quam civilia insumentur. Et si quem eorum qui solitas illas iussiones insinuare consueverunt, nempe quod aliquorum aliquis ductus impediatur, & quod quae muros concernunt, diffundantur, aut quia pontes aliqui sint per provinciam, aliaque itinera, aut alia denique eiusmodi existat occasio, prout improbe olim fuit in usu habitum, penitus ipsum provinciam expellet, nec permittet ei: ut vel iussionem eiusmodi insinuet, vel per hanc causam quidquam omnino lucri capiat. Nam si nobis visum fuerit eiusmodi inspectionem operum celebrari, sacra pragmatica forma usi ad eum qui hunc geret magistratum, communicato praeterea de his cum throno tuo consilio, rem ipsam nos disponemus, ne cui facile ad eius generis pecuniarum exactiones pateat aditus & accessus. Omnia quoque quae audierit improba, prohibebit is qui hoc magistratu defungitur. Quod si vehementiore aliquo & asperiore opus erit, certiorum ea de re faciet tam excellentiam tuam, quam gloriosissimi praepositi, &

alios celeberrimos magistratus quibus ad tale rem conficiendam aliquid adest facultatis: nos denique ipsos, & nos illi, quid facto opus sit, explanabimus. 1. Titulos vero praedibus apponere per provinciam cui praesidet, continentes certorum hominum appellationem, excepto nomine maiestatis Imperatoriae aut Tamiij, hoc est arariae, in tantum prohibebit, ut patrimonium eorum qui tale quid perpetrare moliantur, in publicum redigat, & manus abscindat eis imponentibus, si praesentes forte id ausi fuerint. si vero procuratores absentium, ingentibus illos tormentis subdet. Titulos certe quicumque tandem affigere ausi fuerint, siue praesentes, siue absentium procuratores, detractos protinus ad capita eorum qui affixerunt, infingeret: sciens fore, ut si id factum cognitum neglexerit, ipse bonorum suorum publicationem sentiat.

CAP. IX.

Vri dicundo cum summa animi intentione & cura incutiet, neque (ut haecenus) rusticanos homines sine iniuriis opprimi. Neque amplius negotia nobis haec facessent Cappadoces, magno cum clamore supplicantes & lamentantes, sed ipse iudicem se illis & disceptatorem praebit. Nam si quem huc advenientem viderimus, qui non prius apud ipsum calamitates suas lamentando explicuerit, hunc nos denovo cum increpatione mittemus in provinciam, propterea quod relicto magistratu provinciae continuo ad nos decurrit. Si vero cum eos qui iniuriam intulerunt, conuenerint, ipse commellationibus deditus, & luxu iam perditus, illorum se orationibus non accommodauerit, sed supplices plorare permiserit, huc ad nos cogantur decurrere, & maxime si mulieres sint, nosque edocti fuerimus, quod hi quidem adierint, ille vero iniuriam ultus non est, protinus negotium ut suspectum habebimus, quasi propter lucrum, vel per gratiam, vel aliquorum obsequium factum, & nos ipsos illi prorsus opponemus: & cum triplicem magistratus functionem gerat, tripliciter quoque illi resistetur, tam ipso iure, quam nobis, & legibus eum oppugnantibus. 1. Quae ipsum reueritum, memoria item repetentem praecpta nostra, quae illi una cum codicillis magistratus dabimus, (appellabant autem ea maiores Mandata Principis) conuenit omnia secundum legem nostram agere, vtemur in cognoscendo aequitate, in rebus gerendis puritate, ubique colentem iustitiam, qua nihil inter homines unquam extitit robustius aut pulchrius, quodve Deum & imperatorem placere conciliareque magis possit. Talis enim ipse cum sit ita nostro quoque testimonio comprobatus: volumus ut solus omnia in provincia conficiat, neque causis audientiam alio quopiam praebente, neque nobis facile vel in eam venturis sententiam, ut alicui alij haec delegemus, vel occasione cohibendarum violentiarum, seu quacumque alia de causa emissuris aliquos: ultra hoc, quod tametsi tale quiddam vel ex sacris nostris formis vel magistratum iussionibus haecenus factum est, omnibus id vacaturum sit modis, ipso totius provinciae administrationem suscipiente, neque ulli omnino, ut accessum eo habeat, permittente.

CAP. XI.

Porro autem hunc quoque magistratum, prout proconsul proprium est, inter spectabiles ponimus, appellationeque a ipso transmissas, tuam excellentiam volumus una cum gloriosissimi quaestore sacri nostri palatii in forma & habitu consultationem disceptare. Si qua vero alia in Cappadocia causa minor aureis quingentis per proconsulatum suspendatur, siue nostro siue alicuius magistratus iussu datus iudex fuerit, qui tamen non sit spectabilis: huic spectabilis ipse proconsul in forma sacri consistorij & vice sacri auditorij accommodabit audientiam: siquidem & hoc illi ius addimus, decoramusque illi magistratum tam amplo privilegio, quantum nullus in hunc usque diem in Cappadocia obtinere visus est. Esto igitur iustus, & elato animo, & tam nos quam legem pro oculis habeto: cognoscitoque, quod si strenue ista exequetur, longiore tempore in hoc officio permanebit, & maior ipsum alius forte magistratus excipiet. Ceterum si nostris iussionibus neglectis, potentiores aliquos, non legem aut nos colat & veneretur: tum primo quoque tempore iis, quae in ipsum collata fuerunt, exciderit, tum de cetero inter condemnatos habebitur, indignus nostro visus iudicio.

CAP. XII.

Aulteria vero & raptus virginum, & immoderatas illicitasque, & augenda rei suae causa comparatas circumscriptioes, neque non homicidia, & si quid eiusmodi delictorum est, ita acerbè punito, ut paucorum hominum supplicio omnes reliquos continue castiges: estoque secundum legem exquisitus delinquentum castigatorem, neque enim inhumanitas hoc, sed potius summa quaedam humanitas est, cum multi paucorum animaduersione saluantur. Quod si quem hoc nomine in crimen vocatum sustineat, qui vel cinguli, vel dignitatis, vel sacerdotij, vel eiusmodi alio praetextu speret ex illius se manib. creptum iri:

a. Nouell. 28. c. 1.
addo C. de his qui potest. no. tit. 1. c. 1.
c. ut nemo priuatus tit. 1. c. 1.
ut nemo liceat sine iudicio auferre. Iulianus cap. 89.
b. Poena apponens priuatos titulos rebus alienis.
c. De manus abscissione, alia dixi, v. Nouell. 17. cap. 8.
d. Nouell. 28. c. 5.

e. Rusticorum vita patrocino praedum indiget.

f. Ordinatio relicta, ad extra ordinarium iudicem iri non oportet.

g. Mulierum causas fauorabiles.

h. Si quis iniuriam patitur a suo praeside, praesides praesumetur corruptus.

i. Triplicem dignitatem obtinens, peccando triplices aduersarios fortitursus, principem, & leges.

k. de quibus v. Nouell. 17.

l. Aequitas & puritas iudicis decet.

m. De laude iudicis dicam ad Nouell. 68.

n. Iulianus d. cap. 89.

o. Proconsules omnes, spectabiles.

p. Proconsul Cappadociae spectabilis.

q. Appellatur a proconsole Cappadociae ad praefectum praetorio & quaestore, Iulianus c. 90.

r. Obiecta magistratuum praecipua.

s. Spes optimi magistratus.

t. Poena iudicis iniusti.

x. leg. ult. ff. de off. praesid. Iulianus d. c. 90.

y. l. 6. ff. de off. praesid.

z. Finis poenarum.

EPILOGVS.

a datum XV. Kalend. April. Conf. Belis. *In- dian.* anno 536. b pertinet hæc constitutio ad agricolas Thraciæ.

c De his qui pecuniam credidit agricolis *In- dex Regine apud Cuiacium.* Porro integra hæc constitutio refertur apud Iulianum *in fine.*

d Tzetzes hæc dictio tria significat, *ἐδοξεν, ἀποχρηστὴ, τὸν ὅλον οὖν τὰς νόμους.*

e *Αἰμυλόντος* *Scriptor.* f Mortis grauius finis genus, fame perire *Am- monia.* 17. Tiberius Druso adeo subdixit alimēta, vt comētum ex culcitra teneret mande- re. *Suetonius in Tiberio* 31. De fame eiulq; sup- plicio videt Petrum Gregoriū 31. *synagmatis.* 23.

g Duo hic constituntur fauores argentiūtorū. vnū, de antiche- si, de qua vide Cuiaciū *lib. 3. c. 3.* alterum, de vsu- ris.

h Nemo ea lege ab agricolis fundum pignori potest capere, vt fructus omnes præcipiat vsu- rari vice, quoad fors oblata vel soluta sit. atque ita vt fructus nō impudentur in fortem.

i id est, sextarios duos. Modius enim sexdecim sextarios continet. & ita licet octauam fortis à rusticis stipulari rerum aridarum, & li- quidatum nomine. Pecuniæ nomine, tñientes vsuras, seu 24. fortis partē. Ea disparitate permotus Moli- neus, putat hic legendum, non *ὅσον ποσόν*, sed *ἀνὸς ἢ ὅσον ποσόν*. eo sensu. Non lice- re exigeb agricolis ultra tertiam partem octauæ, siue ultra vice- simam quartam partem for- tis annuatim *quæsti.* *de vsu- rum.* 66. 67. 68. quod Contio 2. *lect.* 2. & Cuiacio displicet. *offer.* 35. Causam differētiæ reddit, quod pecuniarū eadem sit sem- per potestas, Ceterarum rerum præcia incerta & mutabilia. ideo- que accessiones fructū crediti nunquam ex- cedere legitimæ vsuræ rationem, nonnunquam ex-

Quæ igitur nobis placuerunt, ea secundum descrip- tionem quatuor Armeniarum, & maximè tertiam, cuius occa- sione præsentem sacram legem tulimus, iam inde in omne reliquum tempus excellentiā tuā custodire studet: omnibus quæ singulis annis dari iussimus, per particulares descriptiones thronorum tuorum conficiendis.

NE QVIS MVTVVM DANS AGRI- COLA, terram eius teneat. Item quā magnas vsuras creditores ab agricolis debeant percipere.

Tit. XI.

NOVELLA CONSTIT. XXXII.

Imperator Iustin. August. Agerochio d. clariss. presidi AEmi montis Thraciæ.

REM duram, & quæ omnem longè impietatem & auaritiā superat, cōmuni lege quasi medici- na quadam curare nobis visum est, quæ non in præsentem tantum necessitatē, sed per omne de- inceps æuum in repub. munere defungi queat, compē- ribus enim nonnullos in prouincia, cui præsidēs, non du- bitasse captato ad hoc de industria sterilitatis frumentariæ tempore, sub modica admodum mensura frugum mutui cum aliquibus contractum celebrare, & ex eo vniuersam illorum terram ad se recipere: vt plerique ea occasione ru- sticorum diffugerint, plerique etiam fame perierint, & te- tra quædam lues ac contagio exorta sit, in nullo penè bar- barica incurfione inferior.

CAP. I.

Sancitius igitur, vt quicunque agricolis quantamcun- que mensuram quorūcūque aridorum fructuum cre- diderint, si ab his receperint citra vllam exceptionem hæc illis restituant, nemine prorsus audente per causam prædi- torum mutuatorum siue scriptura interueniente, siue sine scripto celebrata sint, terram h penes se detinere, octauam i duntaxat modij partem in singulos modios* per integrum annum vsurarum nomine ferentes si fruges mutuo datæ e- rūt. si verò pecunia numerata: in singulos solidos annuas^m filiquas. Ceterum de reliquo contenti creditores octauam modij parte in singulos modios per annum, aut quantum- cūque maneat, pro portione crediti, aut filiqua: omnino restituant, siue terram, siue aliud quiddam, boues fortè aut oues, aut mancipia, pignori ceperint. Atque hæc lex omni- bus humanitatis & pietatis de se specimen præbeat, & ram egenorum necessitati medeatur, quā creditoribus non- nihil afferat solatij.

EPILOGVS.

Quæ itaque nobis placuerunt ea claritas tua effectui fini- que tradere studet, scituro creditore, quod si hæc contra- facere, aliquid ausit, exactione cadet. & qui mutuū acce- pit, quive iniuriā pertulit, ex eo solatium habebit, quod tum ipse à faciendo negotio liberatus sit, tum creditorem in rebus suis iacturam pati videat. Dat. 15 Kalen. Iul. Constantinopol. Belis. V. C. Conf.*

DE HIS QUI MVTVVM DANT AGRICOLIS.*

Tit. XII.

NOVELLA CONSTIT. XXXIII.

Imperator Iustinianus Augustus Dominico prefecto pratorio per Illyricum.

ROPTER auaritiā creditorum, qui angustia temporum abutentes, terrulas infeliciū agre- stium sibi adquirent, pro pauco frumento om- nem illorum substantiam retinentes, legem po- suimus, quā primò quidem in Thraciam, & in omnes eius prouincias, in præsentem autem & in Illyricanas prouincias direximus. Cuius exemplum subdi etiam præsentem legi præ- cepimus, vt non solummodo priuati homines putent legē contra se esse propositam, sed etiam milites altiore niten- tes fastigio, legem contra se esse prolatam existiment. Vt ergo & tua magnitudo sciat, quod communis hæc lex po- sita est, & prouincialibus & militibus, & omni cingulo, nul- la excusatione cuiquam competere, ideo ad tuam sublimi- tatem præsentem legem destinauimus, scituris militibus, qui præsentem legi non esse obediendum existimant, quod cingulo denudati inter priuatos habebuntur, poenis quas in anteriore lege posuimus, prius nihilominus subiugandi.

NE QVIS QVOD AGRICOLÆ MVTVAM PECVNIAM DEDIT, IL- lius terram detineat, & quem vsurarum mo- dum creditores accipere debent ab agricolis.

Tit. XIII.

NOVELLA CONST. XXXIIII.

Idem August. Agerochio clariss. presidi Aemi- montis in Thracia.

PRÆFATIO.

REM duram atque inhumanam, & quæ ultra o- mnem impietatem & auaritiā sit, perspexi- mus lege saluberrima sanare, & communem omnibus deponere medicinam, non tantum in præsentis necessitatis tempore, sed etiam in omni æuo fu- turo. Venit enim ad nostras aures, quosdam in^p ea ipsa prouincia quam tu administras, auarē temporum necessitate captata, sceneratorios fecisse contractus, & paucam men- suram dantes, terrulas eorum abstraxisse, & ex hac causa quosdam colonorū fugæ latebras petiisse, alios fame esse necatos, & tristissimam pestem homines inuasisse, incur- sione barbarica non minorem.

CAP. I.

Sancimus itaque omnes huiusmodi creditores, quantū- cūque vel triticū, vel hordei vel in alia specie quæ in fructibus aridis¹ est, dederint: hoc reddito, in præsentem cum parte modij octaua per singulos modios in vnoquo- que anno præstanda, terrulas colonis restituere: nemine penitus eorum audente terrulas detinere sub occasione sceneraticæ cautionis, siue in scriptis, siue sine scriptis credi- ta sint contracta. Sin autem pecunias dedit, nihil amplius quā filiquam vnā pro singulo solido annuam præsta- re. Et hæc saluberrimam legem in omnes extendimus, in præsentem quidem tempore initium accipientem, in omne autem æuum modis omnibus obseruandam, & si quando fuerit vel triticū, vel hordeum scenerandam, vel alij aridi fructus, creditores tam quod dederunt accipientes, quā pro vsuris octauam modij partem annuā pro singulis mo- diis, vel filiquam pro singulo solido secundū hunc modū in quantum fœnus permanferit, percipientes, siue terrulas siue aliud in pignus acceperunt, boues fortè, vel pecora vel mancipia: hæc modis omnibus reddant, & hæc lex com- munis omnibus sit, humanitate & pietate gaudens, neque non omnibus egenis consulens, & creditoribus mediocre solatium afferens.

EPILOGVS.

Hæc igitur, quæ à nobis statuta sunt, charitas tua in omni prouincia, quæ tuo moderamine gubernatur, obser- uare festinet. Scituris omnibus creditoribus, quod si aliquid præter hoc commiserint: exactione cadent. & cui fœnus ablatum est, hoc habebit solatium, vt ipse quidem securus degat, auarum autem creditorem videat in suis pecuniis parientem iacturam.

DE ADIVTORIBVS QVAESTORIS.

Tit. XIII.

NOVELLA CONSTIT. XXXV.

Hæc prorsus deest in Græc. iustam autem epitomen inueni in No- uellis Iuliani, quā hic adscripsi.

VIGINTI SEX adiutorib. Quæstoris, quos boethos dicunt Quæstoris, liceat in suo loco alios substituere, idoneos tamen, & quos pro tempore quæstor elegerit, propositis sacris e- uangelis. Hi² autem qui sunt in locum eorum qui suo loco ceciderant, centum solidis prestitis³ fiant. Istorum autem trium graduum viri, id est scriniū memoriæ, & duo- rum qui proximi futuri sunt, quamuis non ex viginti sex adiutoribus, tamen licentiam habeant surrogare in locum suum. Habeant igitur ius vendendi⁴ militiam suam, & non vltra⁵ centum solidos, dummodo & is qui subrogatur, ele- ctione Quæstoris fiat. Prærogatiuas autem constitutio dat Theodosio & Epicteto & Quirillo & Sabbatio & Perigeno. Illo videlicet obseruando, vt si quis ex viginti sex adiutori- bus defunctus fuerit ab hærede eius centum solidi dentur, & electione Quæstoris militent. Sin autem liberi sint defun- cti, idem iuris habeant. quamuis hæredes parenti suo non existierint. Datum C. Bilis.

DE SVCCESSORIBVS EORVM

QVI IN AFRICA DECVNT.

C. ij.

cedi. Quin, legē 2. *Cod. Theodof.* de vsur. pro pec- unia centesimas vsuras vide- ri permittere. pro cæteris re- bus in duos mo- dios modij ter- tium, quæ vsura quatuor centesimas efficit. k hæc est vsura centesima vt vult Cuiacius, yiq; etiam con- stat ex Nouella 130. vide l. 26. *Co. de vsuru.*

l Ea est vsura triens, vt constat ex Leone Nouel. 82. & Aniano l. 2. *Cod. Theodof.* de vsuris. Vt enim centesima est, cum in sin- gulos aureos sti- pulamur tres si- liquas, id est, octauam partem solidi: centesima, cum in cē- tenos stipula- mur duodenos & semissem.

m *ἐν ἀδύναμι* *ἐξ ὧν ἔν. δ. ὅτι* annuam filiquā vnā.

n Illyricanis sc. adde Nouell. 321. & Nouell. 347. eodem.

o Hæc consti- tutio, exemplū est Latinū No- uell. 32. s. eod.

p in Mylia se- cūda, & in prouincia quā tu administras, &c. Cuiac. hic ita legendū esse monet.

q De aridis fru- ctibus dixi ad l. ult. *de iur. fisci.* l. ult. C. de seru- t. & aqua Grici fructus aridos *ἄρπες ὑγιαντες*, inde *ἔνεργοντες*.

r vide constitu- tionē Iulian. 26.

s Quæstor ho- die cancellarius, t l. 13. *ult. Co. de prox. sacro. scrini.*

Ex scrinio sc. memoriæ 12, ex scrinio epistolari- um 7. ex scri- nio libellorū 7.

u i successores. x pro introitu scil. vide l. ult. C. de pignori- bus.

y Militiæ trans- feruntur in hæ- redes sub certa pretij definitio- ne, d. l. ult.

z Pretij mili- tiæ centū aurei. a Quid si hæ- redes nō sint ido- nei militiæ sub- rogandi sunt a- lii in locum de- functi, & supe- rior summa hæ- redib. defuncti præstanda l. 30.

C. de iuss. l. 7. l. 11. *Co. de proxim.* sacrorum scrini- quæ præstant dicitur scholæ placium leg. vi. *Cod. de pignori- bus* & casus militiæ *Nouell. 32. & 37.*

Tit. XV.

NOVELLA CONST. XXXVI.

M N e infinitum, &c. Vt Africa quæ Vandalo-
rum temporibus vel ipsis vel propriis parenti-
bus, vel aus utriusque sexus, vel ex transverso
cognatis vsque^a ad tertium gradu eiecta sunt:
intra quinque annorum spatium vindicent, nisi^b legitimis
excludantur præscriptionibus. 2. Vt ad comprobandum
genus ambæ^c partes probationes proferant. Vt omnes
Afri^d Romanis legibus subditi sint.

DE ECCLESIIS CONSTITVTIS
IN AFRICA.

Tit. XVI.

NOVELLA CONST. XXXVII.

VENERABILEM ecclesiā, &c. Ab Arianis
ablata capiunt, sibiq; habent ecclesiā Africæ:
vt tamē publicas pro illis pñones^e conferant,
ab iisdē acceptis immobilib; a nemine lædēdis.
Hæreticus nō^f baptizato, ad^g rempublicam nō accedito;
catechumenū^h nō circūciditoⁱ. Nulla omnino hæresis do-
mum^k aut locū orationis habeto. Carthaginensis^l eccle-
sia privilegia obtineto, quæ in vniuersū de omnib; dicta
sunt ecclesiis in Codice. Qui ad Carthaginensem ecclesiam
cōfugerit, is impunitatē habeto, nisiⁿ homicidiū, aut raptū
virginis: aut vim in Christianū admiserit. Ecclesiis Africæ ab
aliquo pro sua ipsius salutē oblata, a nemine prorsus au-
feratur. Hoc ipse generaliter de omnib; ecclesiis accipito.

DE DECVRIONIB; ET FILIIS EORVM.

Tit. XVII.

NOVELLA CONST. XXXVIII.

Imperator Iustinianus August. Ioanni,
P.P. per Orientem.

Qui rempublicā olim nobis disposuerit, existi-
mauerit oportere secundū regnā^p vrbis inlar
adunare in vnaquaq; ciuitate nobiles viros, &
vniūq;^q Senatus dare curiā, per quā debu-
issent ag; quæ^r publica sunt atq; omnia fieri secundū ordi-
nem. Sic itaq; res floruit, sic fuit clara, vt magnæ & popu-
losæ domus curialiū essent multitudine quide existere cu-
rialium, quod autē functionū videbatur esse onus, nulli o-
mnino intolerabile existebat. Nā quod in multitudine di-
uiditur, onus insensibile propemodū facit eis, qui hoc susti-
nent. Quando autē per^t partes quidē cœperunt se exime-
re albo Curia, & occasiones inuenire per quas liberi^t his
efficerentur, sic paulatim diminutę sunt curia, innumeris
excogitatis occasionib; per quæ potuissent specialia quidē
bene habere, communia autē & publica diminui. Propte-
rea ad paucos viros redactę functiones, & illis facultates
cōmouerunt, & ciuitates ita diminutę sunt, vt sub istos per-
ditos conductores, quos^v indices^v vocant, redacta curia, cō-
tigerit respublica plena, quidē defectibus plena verō omni
multitudo fieret. 1. Hæc nos sepe perferentes, existimaui-
mus oportere medelam rei adhibere, & quantū nos in hoc
laboramus, tantū omnē adinuenerunt curiales atq; aduer-
sus ea quæ rectē iusteq; sancta sunt, & contra fiscum. Dum
enim vidissent cōpelli se omnimodo curia seruare^x quar-
tam partē, & hoc vix per nostras leges impositū, cœperunt
discerpere proprias facultates, quatenus minus idonei defi-
cerent, & non quartā portionem, sed omnē continuo pau-
peratē^y suā curia derelinquerent. Deniq; quoniam ipsis
corporibus fraudare curiam voluerūt, rem omnino impram
adinuenerunt, a^z nuptiis legitimis abstinentes, vt eligerēt
magis sine filiis, quā sub lege deficere aut generi suo vel
curia inuites^a apparere. Et rursus egerunt dudu poni legē
quæ præter decretū iubeat eis donare^b propria, cum qua-
dam venditionē cum decreto fieri ad eam lex volebat, sed
hæc ipsa erat mirabilis, quæ solā venditionē subiciebat
adiectiōi decreti & aliis exinde necessitatibus, alia verō o-
mnia derelinquebat eis agere secundum quem voluissent
modū: hæc transtulerunt curialiū facultates ad alias & alias
psonas, nihil exinde habere curia. Deniq; si quis diuenerat
nostræ reipub. curias, attenuatas inuenire virorum, neque
alias quidem neque rerum copias habentes, aut paucorum
forsan hominum rerum autem nihil penitus. 2. Igitur
olim per partes nos protulimus sanctiones^d, volentes, &
venditiones & donationes simplices^e & omnem actum a-
lienationem habentem immobilium curialiū rerum, subia

a Ecepta à Van-
dalis (dic idem
in aliis hostib;)
veterum posses-
sorum hæredes,
vsque ad tertiu
gradu, vindica-
re poterunt: in-
tra quinquēniū
tamen ab hac
constitutione:
non tamen ad-
uersus eos, qui
bona iā prescri-
pserūt 30. annis.
Hac æquitate
possumus hodie
vri, recuperatis
vrbib; aut pro-
vinciis ex ho-
stiu manu.
b Hoc fuit etiā
constitutū pul-
lis Italia Gothis.
vide pragmatice
sanctionem Iusti-
niani cap. 1. & 2.
c l. i. ff. de pro-
bationibus.
d Idem aduer-
sus Gothos sta-
tutum d. pragma-
tica c. 11.
e Ecclesiæ non
fuerunt immu-
nes a publicis
collationib; vide
l. 7. 11. Cod. de sa-
crofanct. ecclesi.
f l. 14. C. de hæ-
reticis.
g v. l. 15. Cod. de
episcop. aud. l. ult.
C. de postulando.
h. Co. de diuers.
off.
i id est, leuiter
initiatū Christo,
κατὰ χριστιανισμόν, vno
κατὰ χριστιανισμόν, vno
κατὰ χριστιανισμόν.
j Clemēs,
πατριάρχης αἰγύπτου.
k Paulus, vniuersi
miseris vocatade
1. Corinth. 3. vide
Novell. Leonis 37.
l vide qua dixi
ad l. 11. ff. de fidei-
com.
m l. 3. Cod. de hæ-
reticis.
n vide Novell.
331. c. 4.
o l. 12. C. de sa-
crofanct. Thessa-
lonicensi l. 8.
p Constantinopoli-
tana l. 17. leg.
24. Co. de sacro-
fanct. Romana
l. 3. Co. de summa
trinitate: An e-
tiam ratione pa-
triarchici? vide
Novell. 131. cap.
4.
q vide qua no-
taui ad legem. 6.
r l. 4. Co. de his qui
ad Eccles. hinc
constat, non fer-
uari ius asyli ho-
micidis & simi-
libus personis.
s l. 1. ad 50. ff.
de decurionibus.
t De decurionibus
bus & eorum fi-
liis, sub hęc consti-
tutione. l. 1. de
decurionibus, vt
filiis suis decu-
rionibus dōdā-
tem, (si nouem
vncias) relin-
quant.
p In vrbibus
regiis Senatores
sunt.
q Decuriones,
Senatus minorū
ciuitatum.
r Nota quæ olim
gererentur per decuriones. f. i. tēporis progressū. t. i. immu-
nes, certā namque dignitates excusant a decurionatu, quæ dēra v. l. 1. vlt. Cod. de decu-
rionibus: Novell. 20. 21. u. Novell. 129. c. 5. x. Decuriones olim cogebantur ab in-
testato curia relinquere quartā partē bonorū, quod vt eluderet, viui bona penē o-
mnia dilapidabat. ecōtrario vt specie tenus legi satisfacere videretur, quicquid ex suis

cere decreto, cū obseruatione facta quæ in illa lege posita
est. Deinde post hæc quia sub falsas^f causas faciebant do-
nationes, & hoc omnino abrogauimus, donationē simpli-
cem^g facere curiale in quacunque persona. excepimus autē
competenter ante nuptias, donationes, eō quod neque^h
donationes omnino sunt, sed contractus species in eis infer-
ta est, & filiarum procreandorum copiā introducunt, quod
nobis & maxime in curialibus studiū est. post hæc conspi-
cientes de hoc ipso multas circumscriptiones fieri, legem
conscriptimus, omnino debere curiam siue eū corpore, siue
siue ipso, omnino tresⁱ vncias habere, & non minus licere
cuidam relinquere curia, neque circumscribere; neque di-
minuere eas sub vilo modo, siue^j filius sit, qui in curia est,
siue ipsa suscepit tres vncias curia. 3. Et nō vsque ad hoc
stetimus, sed & fœminas in propria institutione dare quan-
dam partem sanximus, quatenus per nullam occasionem
diminueretur curia (sicut prædiximus) quarta pars totius
substantiæ curialis. Sed & multas itas & diuersas munificen-
tias abrogauimus, non cedentes liberari aliter curia, nisi
per^k maximarū dignitatum adeptiōē, patriciatu, aut
consulatu, aut præfecturā siue ciuili siue militari: præ-
fecturas autem esse & eas quæ principatum agunt exercitus;
lex nouit^l itaque si quis præfecturā dignitatē administrā-
uerit, in ipso actu constitutus, & siue administrans eam, siue
principatum agens exercitus, curiali iste liberatur a cō-
ditione secundum nostram legem aliis omnib; exceptioni-
bus abrogatis. Nam quæ propter solum honorem^m dan-
tur tales dignitates, (præfectorias dicimus, idem autem est
dicere & magistrum militatus) non eximere curiæ albo eos
qui hæc meruerunt, sanximus. Hęc itaque in anterioribus
a nobis sancta sunt, cum aliis multis quæ licebit ex ipsis o-
lim positis legibus aduerrere, absoluius autem & quosdā
a curiæ conditione diuersas his pragmatikas concedentes
leges, quas omnes firmas esse volumus & presentē sanctio-
nem ab vndecima indictione nuper, de lapsa inchoare, ex
qua nobis in consilio venit hæc lex. 4. Quoniam autem
vidimus quosdam sic aduersos esse cōtra proprias patrias,
vt elegant potius aliis suas relinquere substantias, & vix
quartam partem curiæ, & hoc per nostram legem existima-
uimus oportere, vbi filij defuncti, hanc partem augere.

CAP. I.

Si igitur post hanc nostram legem defunctus fuerit
curialis filios non habens neque masculos neque fœmi-
nas, iste propriam substantiam curiæ derelinquat, quartam
verō quibus voluerit, erit namque ei pro^o filio forsā vno
vel pro plurimis tota curia, id est & totius ciuitatis pleni-
tudo in filiorum modo existens, & fama bona perpetua, &
immortalis memoria, & fructus tantus quantus nequa-
quam a filius esset. Quod si quis legitimis filios non ha-
buerit, naturales^p autem ei fuerint, liceat cum onere curiæ
scribere sibi hos heredes, & scriptura pro omni dationē sit,
& non indigeat antiquarum legu aut aliis adiectionibus,
neque dum adhuc superstes est datione, sed mox scripti, si
quidem liberi fuerint, curiales & hæredes efficiantur, & ha-
beant ipsi nouem vncias substantiæ, secundum quod^q patet
eis diuiserit. quod si omnia eis relinquere voluerit, adhuc
melius faciet, verumtamen vsque ad nouē vncias modis o-
mnib; eis relinquat, cognoscens quia vel si reliquerit mi-
nus, a lege eis omnino vsque ad nouē vncias supplenda^r
erit substantia. illi verō si quidē desiderauerint substantiā ac-
cipere^s & curiales efficiantur, q. si quidā voluerint, quidam
autem recusauerint, ad eos qui elegerint, recusantiū veniat^t
partes, quod si omnes recusauerint, tunc tanquam si nullus
filius sit, taliter ad curiam veniant omnes nouem vnciæ.

CAPVT II.

Quod si ille quidem tacuerit^f, filiorum autem legi-
timorum ei procreatio non fuerit: tunc quarta^t
pars ad hæredes qui^u sine scriptura sunt, veniat: natura-
les autem filij, si voluerint se offerre curia, recipiant, se-
cundum quod voluerint, siue omnes siue quidam ex eis,
modis omnibus nouem vnciis substantiæ ad eum qui
curia se dedit, deuolutis. Quod si ex ancilla^v seu progeneriti
fuerint, deinde ipse eos manumiserit, aut dum superest^x,
aut in testamento, & obtulerit eos, & isti suscipiantur
& sint curiales, secundū m. quod testator voluerit, aut se-
cundum quod desiderium eorum fecerit, tantum se curia,
accepturi secundum quod dictum est nouem vncias. Vbi-
que enim volumus siue testatus fuerit, siue intestatus dece-
serit, eos qui ad curia venerunt, nouē vncias accipere, quod
si manumiserit quidem tantummodo, nō tamen obtulerit,
illi autem etiam taliter voluerunt, aut vnus, aut quidam ex
eis ad curiam venire, & tunc nouem vnciæ ei vel eis, qui in
curia sunt, secundum virilem partem dentur. Quod si nul-

gitima, t. Quod decreuit hæredibus non aduentibus, indubio cohæredib; adeun-
tibus adcreuit. f. i. testamentū non fecerit, l. 1. c. 131. si intestatus deceſſerit
t. i. tres vnciæ. u. i. hæredes ab intestato. t. Naturalis filius ex ancilla procreatus tes-
tamento potest legitimari, & hæres institui, & ita videtur abrogata lex 29. C. de decur.
x. i. dum viuūt. y. Legitima curialium liberorum, quæ non vnciæ.

bonis supererant
Curia relinque-
bant.
y Paupertatem
suā relinquere;
i. bona exigua.
z Cœlibes non
ita admittēban-
tur ad decurio-
natum.
a legendum vi-
detur, viles.
b sensus est, O-
lim decuriones
poterant dona-
re sua prædia si-
ne decreto: non
etiam vendere.
l. 3. Cod. de prad.
decurio.
c Permittit e-
nim donationē,
vetat venditiō-
nem, sed tamē
id admissū fuit,
quia facilitio-
res sumus in vō
dēdo, quā do-
nando.
d legē 4. C. de
prad. decur. in-
telligit, quæ tamē
illi titulo deest.
e id est, Meras.
Donatio propter
nuptias, &
dos, nō sunt do-
nationes simpli-
ces. permittuntur
enim constāte
maritimo.
nō, l. ult. c. de se-
cund. nupt. Sim-
plici donationi
non inest con-
tractus, propter
nuptias inest.
f in fraudē le-
gis scilicet.
g Decurio im-
mobilia donare
non potest, nisi
propter nuptias
aut dōis causa.
h Donatio propter
nuptias, est
contractus.
i Decurio tres
vncias olim co-
gebatur curia
relinquere.
j & ita abroga-
tur lex 2. C. quā-
do & quib; quar-
ta pars.
k Nota quæ di-
gnitates liberē.
Curia adde l. ult.
c. de decurionib;
l. o. vncias dñica-
tū, lex scit vt in
l. 1. vlt. ff. de so-
lutionibus.
m Honorariæ
dignitates (quasi
liberæ) non libe-
rant a Curia.
n Curialis mo-
riens sine libe-
ris legitimis, nou-
em vncias cur-
riæ cogitur re-
linquere: tres ve-
rō reliquas vncias,
qui volue-
rit donare pōt.
o Curialis sine
liberis mortuus.
Curia filij loco
est.
p puta ex con-
cubinatu iulian.
hic. Decurio li-
beris naturalib;
(non extantibus
legitimis) dōdā-
tem potest relin-
quere, qui alias
a parente non
decurione non
perciperent, nisi
sextantem.
Novell. 18.
q Naturali filio
datur actio ad
supplementū le-
gitimæ.

a Naturalibus filiis decurionum non adeuntibus patris hereditatem, hereditas ad Curiam devolvitur. b Iulianus c. 132. §. olim quartâ l. 3. C. quâdo & quibus quarta pars. c Decurio minus liberam testandi potestatem habet quam ceteri. Idque non favore solo liberorum, sed liberorum Curia obnoxiorum, cogitur. n. eis relinquere novitas vncias. In tribus reliquis potestatem testandi habet ac donandi. d possunt enim ingratum liberi exheredari.

e De filiabus decurionum, Iulianus. c. 133.

f Nō omnes filie decurionum nuptiarum decurionibus fruuntur privilegio: sed quæ nuptiarum sunt decurionibus suæ patriæ. g Filie decurionum nuptiarum Curiali, fruuntur eodem privilegio quo liberi masculi decurionum. vtrorūque legitima est novitas vnciarum. h. filie quæ maritos habent.

i dicitur quodammodo naturalibus filiis decurionum. Senius est, Novem vncias filiabus omnibus vxoribus decurionum parentem cogi relinquere. sed tamē eum posse, inter easdē, novemillas vncias ex animi sui sententia dividere, i. plus viii, alteri min⁹ conferre.

k i. tres vncias. l Perplexa est meo iudicio hæc successio, nā cū testentur hic tres tantū vnciæ substantiæ paternæ, quomodo Novella de triente & semisse, perhibet ad filias decurionum non nuptas curialibus suæ patriæ. Nov. 18.

Quia si ita sit, adhuc testatur hoc perplexum, an patens ex tribus illis vnciis aliquid delibare possit legat, fideicommissi, vel institutionis nomine: quod si nō licet, iā admetur decurioni integra testandi facultas. m Propter nuptias nōdū contractas, ius filiarum decurionis manet suspensū.

n De liberis vtriusq; sexus decurionum.

o Inter fratres curiales, & sotores curialibus suæ patriæ nuptas, novitas vnciæ pro dimidia parte dividuntur. Inter eosdē fratres & sotores nuptas nō curialibus, nō pro dimidia, sed in equali portione: fratribus, 9. sic vnciis, sotores, 3. reliq; vnciis.

p vtræ curiali patre & murile gula vel comitica matre curialis filius nascitur. Iulianus. c. 135.

q tametiam si murilegula vel

lus naturalium voluerit, aut datus non fuerit, tunc a novitas vncias curia percipiat.

CAP. III.

Q Vōd si legitimorum filiorum fuerit pater, tunc res decernenda est, vtrum tantummodo masculi aut tantummodo feminae, aut certē permixti sexus sint, quatenus lex vndique perfectionem habeat & curia vtilitatem. Si ergo masculi ei tantummodo fuerint filii, vel forsā nepotes masculi ex prædefuncto filio, novem t vncias in omnes filios sicut voluerit dividat, hic tamen vtrū in nullo diminuat lex quæ de inofficiosis legitur testamentis, nisi forte ingratitudinis modus hoc fecerit: neque enim quæ in his positæ sunt leges omnino destruiamus, illō omnimodo custodito, vt novem vncias inter non ingratos filios dividantur, & secundum hoc vtriusque subeat curia paternæ functionem, secundū quod eis pater diuiderit substantiam, tribus vnciis tantummodo paternæ derelictis voluntati ubi eas pervenire voluerit.

CAP. IIII.

Q Vōd si omnes feminae nuptæ fuerint, si quidē eiusdē civitatis curialibus nuptæ fuerint, licentia erit patri, si quidem nuptæ fuerint (sicut dictum est) curialibus, dividere inter eas omnem substantiam, aut certē novem vncias, secundum quomodo voluerit, respiciens & hic legem quæ de successione sine scriptura disposuit. quod si quædā ex eis nuptæ sunt curialibus, quædā verō non his, talibus quidē novem vncias omnimodo relinquatur a patre curialibus, vxoribus h diuisa & hic secundum quod pater voluerit. residuum k autem his quæ non curialibus propriæ patriæ nuptæ sunt, vel certē aliis, proculdubio legitima l portione & eis omnino reservatis. Quod si m necdum nuptæ sint, tunc sub tali definitione scribendum est de his aut quandam aut quasdam ex eis in novem vncias esse heredes, quatenus omnimodo nubant eiusdē civitatis curialibus. Quod si hoc noluerint, aut ipse quidem scripserit, illæ verō non pertulerint, novem vncias quidem ad curiam civitatis veniant, tres autem vncias tantummodo inter omnes secundum quod lex vult, dividuntur in modum deductis in rationem etiam dotibus earum.

CAP. V.

Q Vōd si masculi o & feminae fuerint, masculi quidem omnimodo substantiæ mediam habeant portionem, feminae verō residuum mediam, non integram quidem, dabunt namque ipsæ quartam partem curialibus fratribus, si tamen non fuerint curialium vxores omnes aut quædam ex eis. quod si ad tales pervenerint nuptias, & curialibus propriæ patriæ fuerint sociatæ: tunc liberabuntur a quarta parte, curia danda, vtpote quæ videatur & ipse per viros suos, donec supersint, esse participes functionum. Hæc nos sancire oportere existimavimus, non quod offeramus hominibus propriarum rerum dispensationem, sed vt civitatum non integre desolatæ curia remaneret, neq; adiunctionibus quibusdam forsā & impiis diminuerentur curia. Denique cognovimus quosdam interdictas lege contrahere nuptias, vt ex hoc non legitime sed naturales filii procreentur & ipsis reuera, vtpote extraneis, relinquere, & sic fraudare curiam debita facultate.

CAP. VI.

S Ed & illud etiā ex ipso reperimus experimento, quod aduersus curiam sint multi quasi dicentes, aut sacri ararij, aut vicaneæ f aut purpuraria t aut alterius cuiuscunq; conditionis esse alterū parentum curialis. & tentant adiungere seipos vel sacri ararij, vel vicaneæ, vel purpurariae, aut aliis quibuscumque conditionibus, & curiam euitare. Sancimus itaque nullam esse talem artem u aduersus publicū. Sed omnino siue ex x sacri ararij matre, siue ex purpuraria, siue ex vicaneæ nati fuerint filii curiali, curialem conditionem obtinere volumus. Curiales enim pauciores sunt ubique locorum nostræ reipublicæ: sacri verō y ararij & vicaneæ & purpurarij in multitudinem effusi, constituti sunt. & congruens est magis amplificare carias civitatum in paucis corporibus angustas, quam multitudinem multitudinē adicere. Quod si quidam nomine propriæ matris tantquam sacri ararij vel purpurariæ aut vicaneæ conditionis sit, se subtrahere a curia conditione tentaverint vel tentaverint, a nuper præterita Decima indictione & ipsa & ea quæ secundum hunc acta sunt modum, siue a nostra aula fuerint, vacua & inualida sint, & hos curiales de cætero esse sancimus. nam si quid actū est ante decimā indictionē, hoc firmū & suū in fortitudine permanere volumus.

EXCEPTIO.

Excipimus z autem ab hac nostra diuina constitutio-

ne Theodosium & eius fratres, & filios Ioannis qui cognomen habuit Xefcon a, qui in b sacri ararij conditione permanserunt, licet de curialibus essent patribus ante decimā indictionem, & omne quicquid actum est in eorum liberatione destruiamus. Nihil enim eorum quæ licuerunt frui volumus, sed curiales esse & quæ curialium sunt agere, & ad functiones curiales respicere, nihil sicut prælocuti sumus, eis prodesse possibile. Sed & si quid elicitum est eis siue ex nostro palatio siue aliunde,

EPILOGVS.

Quæ igitur visa sunt nobis & ad vtilitatem civitatum & curiarū complacuerunt, & quæ per hanc indicantur legem, tua excellentia & custodire & operi tradere festinet, imminente poena X X. Libratum auri aduersus eum, qui hæc legem nostram præuaricari præsumperit. Dat. X V. Kalen. Mart. Constantinopoli. Indictione vndecima, post consulationem Basilij c anno d septimo.

DE RESTITVTIONIBVS, ET

EA QUÆ PARIT VNDECIMO mense post mortem viri.

TIT. XVIII.

NOVELLA CONSTIT. XXXIX.

Imperator Iustinian. Augusti. Ioanni gloriosiss. sacrorum per Orientem prætoriorum præfecto, iterum exconsuli & patrio.

PRÆFATIO.

E C VRSIO & varietas humanæ naturæ paulatim egens curatione, nō aliter ad bene se habendum reuocatur: (licet prima eius gubernetur principia) nisi etiam quod particulariter ei reuocatur, corrigatur, sicque constituatur sub tranquillitate & quiete, vt legi conueniens est: quale scilicet quiddam etiam nunc emergens, ad legis nos opus adduxit. Scimus enim q etiam dudum de restitutionibus dubitabatur: si contigisset quasdam h hypothecas obligari eius qui restitutione grauabatur, plurimæ contentione erat negotium, siue oporteret etiam res quæ restitui iussæ fuerant, periculum patris, siue solas eius qui grauabatur restitutione, & multa quædam erat etiam circa ipsam verborum differentiam quæstio: vtrum k defunctus præcepisset res quæ manerent post mortem eius qui grauabatur restitutione, oportere restitui: an absolute restitui quod relictum erat, post detentionem legitimæ partis iuberet: & introducebantur etiā fideicommissi persecutiones, & ex inopia in l re missiones & plurimi alij & varij m & insolubiles penē prædictæ in re missionis circuli. Sed tanquā nō nos dudū hoc sanantes, legē o scriptam, modis omnib; prohibētes restitutione grauatas res aut alienari aut obligari, sed cū propria ambulare fortuna p: & apud quemcumq; fuerint, nō manere firmē: sed reuerti ad illū cui dari iussæ fuerant. Et facta lex iam quodammodo longæua est, & in iudicio approbata frequentatur, sed futurum erat quod prædiximus: vt (quod ferre omnia cōsuevit) tēpus q ostenderet indigere quadā exceptione necessaria legem. Adierunt enim nos viri & mulieres ex his lēsi. Moriente namq; viro vxor quidem & dotē exigebat, & donationis ante nuptias factæ partē, seu propter nuptias, quā viri mors ei dabat. defuncti verō frater aliunde vindicabat res & patris proferebat voluntatem, & trahebat mulieris res, dicēs fratrem quidē suum eas expendisse: se verō apud mulierem videre paternas res, quas pater non existentib; filiis restitui præceperat ei: & recipere ex omnibus eas instabat, neq; cessabat donec satisfactio legi nostræ per omnia proveniret. Sed ingemiscebat iustē mulier, & dicebat iniustum esse quasi per deceptionem dominū quidem virū fieri dotis totius: & si præmori mulierem contigisset, lucrum habere secundum pactū: quia verō vir mortuus est se ignorante restitutionem amissionis periculū sustinerē. Sed huic quidē data est negotio forma t quā bene se habere putauimus. Rursus autem alter supplex apparuit, dicēs vxoris partem substantiā eius substituisse aliis suis filiis: paratūq; partē solam apud eā iussisse manere: & magnum sibi imminere periculum, si suæ quidē substantiæ periculum patiretur & circa dotis restitutionem, & circa totum ex dotalib; instrumentis super antenuptiali f donatione pactum, sibi verō nihil liceret promereri horū propter sublationē & restitutionē. Hęc nos merito cōmouerunt, & in melius arbi-

o l. vlr. Cod. de legat. p ruyss Scrimger. causa Holand. q Tempus exceptionem parit. r quæ? hereditibus permitti dotis causa ex his bonis quæ alteri iussi fuerint restituere, quædam alienare: vtrū ex generali fideicommissio deducatur quantum doti sufficiat. l. 22. §. 4. ff. ad Trebell. & donationis propter nuptias. eod. sunt enim causæ fauorabiles. f s. dixi.

¶ *1. vlt. C. com. de legat. a* nuptiis nihil vilius v. *Novell. Leonis. 26.* b & rogauerit eum, quo tempore moreretur, hereditatem alii restituere. c hinc sumpta est authentica, res quæ *Co. comm. de legat. d* Grauius restitutione hereditatis, potest ex ea legitimam filius seruare. e trientem vel semissem s. *Novell. 28. c. 1.* f i. post legitimam: & ita legitima præfertur doti & donationi propter nuptias: nam legitima hæc ante deductur, postea dos aut donatio propter nuptias.

g & sup. & liberorum.

h sibi suisq. liberis masculis constituenda.

¶ *1. vlt. C. com. de legat. a* si nimum hereditatē diminuerit licet dotis causa aut donatio-

nis propter nuptias, dedecus sustineat: si immo dicat, graue sit fideicommissario.

k de hac vili quaestione dicā plenius ad No. 108.

l Quæ communiter profunt, priuata vilitate sunt potiora.

m Nota argumentum ab hypotheca non fauorabilem.

n Ex generali hypotheca quæda excipiuntur tacito intellectu

l. 6. ff. de pignori.

o hæc constitutio non habet locū in præteritis substitutionibus, seu restitutionibus.

p sentus est, nullū augmentum dotibus aut donationibus.

q subaudi, post solutū matrimoniū morte vel alio modo.

r unde hinc colligas, parū vndecimo mēsis, defuncto illegitimū esse, hoc est ei non succedere, sed præsumi alterius esse, quā defuncti, vel ei, a quo diuertit mulier.

s *1. vlt. C. ex quib. causis fil. i. C. de secund. nupt. l. 4. C. ad Tertul.*

t Gordiani d. l. 1. Gratiani Valentini. & Theodosij d. l. 1. d. l. 4.

u *1. vlt. C. de legat. l. 1. d. l. 4. u* *1. vlt. C. de legat. l. 1. d. l. 4.*

x i. postquam nupsisset.

y i. maritum amittit.

z hinc colligit præsumi de præsentis aut præteriti aut Alciat. 2. præsumpt. 26.

a i. cogitasse.

b dicā *1. vlt. C. de legat. l. 1. d. l. 4.*

c *1. vlt. C. de legat. l. 1. d. l. 4.*

d sunt enim plures d. No. 22.

e Poenæ præmaturarū nuptiarū.

f *1. vlt. C. de legat. l. 1. d. l. 4.*

g Mulier ita excipiebatur, negabatq. poenas intempestiuas secundis nuptiis constitutas pertinere ad eas mulieres, quæ citra nuptias, cum aliquo statim à morte mariti confuissent.

h ex seronito nimum partu præsumitur vidua scortata, v. Alciat. 2. præsumpt. 2. i. Si non licet intra annū luctus mulieri nubere, multo minus ei licebit intra idē tēpus scortari.

k Multi medici & philosophi illustres putat, postquā mulieris vterus semen coeperit, gigni hominē mēse septimo l. 22. ff. de statu. rariter tamē nunquā ante septimū vitale esse 7. Plin. 1. 3. Gellius 11. (Sed tamen Renatus Choppinus disertissimus & doctissimus in summa Parisiensi Curia aduocatus in suo de primis gis rustic. libello 3. c. 3. refert, Senapufconsulto Parisiensi patrē heredem pronuntiatū filij quinto mēse, exfecto vtrē matris, editi ac spirasse vili, qua de re dicā ad l. 3. C. de posthum.) nunquam octauo nasci (quod tamen falsum est, teste Varrone 14. rerū diuinarum, Hippocrate in libro de ætate & tempore, Aristotele, 7. de historia animalium 4. Cæcilius, Insolenter mulier decimo mēse parit: Potest nono, etiam septimo atq. octauo. & Gellius 3. Noct. 16. refert Romæ quæsitū, An. 8. mēse infans ex vtero viuis editus, ius triū liberorū supplens: cum abortio quibusdā, non partus videretur, mēsis octauo intempestiuas. Plin. 7. c. 1. refert translatū, i. vulgare in Aegypto fuisse, octauo gigni: & in Italia tales parui esse vitales contra priscorū

opiniones, & addert exempla) Tertulianus libro de anima, octoas non creat. sap. nono, sapenūmeto decimo mēse. Plautus in Cistellaria, tum illa, quam compressit, tan decimo post mēse exacto hic peperit filium. Plotius *1. vlt. C. de legat. l. 1. d. l. 4.* Ratio Pythagoræi numeri hoc videtur admittere, vt aut septimo pleno aut decimo mēse maturior videatur. Tertulianus dloco, id honori decalogi tribuit, vt tanto numero nascamur, quanto renascimur. Quid vnde dicitur? Decuit decimo mēse gigni hominē, non ius vndecimo scriptis, Gellius d. l. Post decem mēses mortis, natus nō admittitur l. 29. ff. de liber. & posthum. l. 3. §. 11. ff. de ius. sed tamen Diuus Hadrianus cū fecmina bonis aque honestis morib. in XI. mēse post mortem mariti peperisset, causa cognita requisitis veterum philosophorum & medicorum sententiis decreuit in XI. quoque mēse parū edī posse. Varr. 1. in Satyra quæ inscribitur testamentū, Si quis vndecimo mēse nat.

¶ *1. vlt. C. com. de legat. a* si quis vnum ex liberis suis heredem instituerit, vel extraneam personam

¶ *1. vlt. C. com. de legat. a* si quis vnum ex liberis suis heredem instituerit, vel extraneam personam

¶ *1. vlt. C. com. de legat. a* si quis vnum ex liberis suis heredem instituerit, vel extraneam personam

¶ *1. vlt. C. com. de legat. a* si quis vnum ex liberis suis heredem instituerit, vel extraneam personam

¶ *1. vlt. C. com. de legat. a* si quis vnum ex liberis suis heredem instituerit, vel extraneam personam

¶ *1. vlt. C. com. de legat. a* si quis vnum ex liberis suis heredem instituerit, vel extraneam personam

¶ *1. vlt. C. com. de legat. a* si quis vnum ex liberis suis heredem instituerit, vel extraneam personam

¶ *1. vlt. C. com. de legat. a* si quis vnum ex liberis suis heredem instituerit, vel extraneam personam

¶ *1. vlt. C. com. de legat. a* si quis vnum ex liberis suis heredem instituerit, vel extraneam personam

¶ *1. vlt. C. com. de legat. a* si quis vnum ex liberis suis heredem instituerit, vel extraneam personam

¶ *1. vlt. C. com. de legat. a* si quis vnum ex liberis suis heredem instituerit, vel extraneam personam

¶ *1. vlt. C. com. de legat. a* si quis vnum ex liberis suis heredem instituerit, vel extraneam personam

¶ *1. vlt. C. com. de legat. a* si quis vnum ex liberis suis heredem instituerit, vel extraneam personam

¶ *1. vlt. C. com. de legat. a* si quis vnum ex liberis suis heredem instituerit, vel extraneam personam

¶ *1. vlt. C. com. de legat. a* si quis vnum ex liberis suis heredem instituerit, vel extraneam personam

¶ *1. vlt. C. com. de legat. a* si quis vnum ex liberis suis heredem instituerit, vel extraneam personam

¶ *1. vlt. C. com. de legat. a* si quis vnum ex liberis suis heredem instituerit, vel extraneam personam

¶ *1. vlt. C. com. de legat. a* si quis vnum ex liberis suis heredem instituerit, vel extraneam personam

¶ *1. vlt. C. com. de legat. a* si quis vnum ex liberis suis heredem instituerit, vel extraneam personam

¶ *1. vlt. C. com. de legat. a* si quis vnum ex liberis suis heredem instituerit, vel extraneam personam

¶ *1. vlt. C. com. de legat. a* si quis vnum ex liberis suis heredem instituerit, vel extraneam personam

¶ *1. vlt. C. com. de legat. a* si quis vnum ex liberis suis heredem instituerit, vel extraneam personam

¶ *1. vlt. C. com. de legat. a* si quis vnum ex liberis suis heredem instituerit, vel extraneam personam

¶ *1. vlt. C. com. de legat. a* si quis vnum ex liberis suis heredem instituerit, vel extraneam personam

¶ *1. vlt. C. com. de legat. a* si quis vnum ex liberis suis heredem instituerit, vel extraneam personam

¶ *1. vlt. C. com. de legat. a* si quis vnum ex liberis suis heredem instituerit, vel extraneam personam

¶ *1. vlt. C. com. de legat. a* si quis vnum ex liberis suis heredem instituerit, vel extraneam personam

¶ *1. vlt. C. com. de legat. a* si quis vnum ex liberis suis heredem instituerit, vel extraneam personam

¶ *1. vlt. C. com. de legat. a* si quis vnum ex liberis suis heredem instituerit, vel extraneam personam

¶ *1. vlt. C. com. de legat. a* si quis vnum ex liberis suis heredem instituerit, vel extraneam personam

¶ *1. vlt. C. com. de legat. a* si quis vnum ex liberis suis heredem instituerit, vel extraneam personam

¶ *1. vlt. C. com. de legat. a* si quis vnum ex liberis suis heredem instituerit, vel extraneam personam

¶ *1. vlt. C. com. de legat. a* si quis vnum ex liberis suis heredem instituerit, vel extraneam personam

¶ *1. vlt. C. com. de legat. a* si quis vnum ex liberis suis heredem instituerit, vel extraneam personam

¶ *1. vlt. C. com. de legat. a* si quis vnum ex liberis suis heredem instituerit, vel extraneam personam

¶ *1. vlt. C. com. de legat. a* si quis vnum ex liberis suis heredem instituerit, vel extraneam personam

¶ *1. vlt. C. com. de legat. a* si quis vnum ex liberis suis heredem instituerit, vel extraneam personam

¶ *1. vlt. C. com. de legat. a* si quis vnum ex liberis suis heredem instituerit, vel extraneam personam

¶ *1. vlt. C. com. de legat. a* si quis vnum ex liberis suis heredem instituerit, vel extraneam personam

opiniones, & addert exempla) Tertulianus libro de anima, octoas non creat. sap. nono, sapenūmeto decimo mēse. Plautus in Cistellaria, tum illa, quam compressit, tan decimo post mēse exacto hic peperit filium. Plotius *1. vlt. C. de legat. l. 1. d. l. 4.* Ratio Pythagoræi numeri hoc videtur admittere, vt aut septimo pleno aut decimo mēse maturior videatur. Tertulianus dloco, id honori decalogi tribuit, vt tanto numero nascamur, quanto renascimur. Quid vnde dicitur? Decuit decimo mēse gigni hominē, non ius vndecimo scriptis, Gellius d. l. Post decem mēses mortis, natus nō admittitur l. 29. ff. de liber. & posthum. l. 3. §. 11. ff. de ius. sed tamen Diuus Hadrianus cū fecmina bonis aque honestis morib. in XI. mēse post mortem mariti peperisset, causa cognita requisitis veterum philosophorum & medicorum sententiis decreuit in XI. quoque mēse parū edī posse. Varr. 1. in Satyra quæ inscribitur testamentū, Si quis vndecimo mēse nat.

¶ *1. vlt. C. com. de legat. a* si quis vnum ex liberis suis heredem instituerit, vel extraneam personam

¶ *1. vlt. C. com. de legat. a* si quis vnum ex liberis suis heredem instituerit, vel extraneam personam

¶ *1. vlt. C. com. de legat. a* si quis vnum ex liberis suis heredem instituerit, vel extraneam personam

¶ *1. vlt. C. com. de legat. a* si quis vnum ex liberis suis heredem instituerit, vel extraneam personam

¶ *1. vlt. C. com. de legat. a* si quis vnum ex liberis suis heredem instituerit, vel extraneam personam

¶ *1. vlt. C. com. de legat. a* si quis vnum ex liberis suis heredem instituerit, vel extraneam personam

¶ *1. vlt. C. com. de legat. a* si quis vnum ex liberis suis heredem instituerit, vel extraneam personam

¶ *1. vlt. C. com. de legat. a* si quis vnum ex liberis suis heredem instituerit, vel extraneam personam

¶ *1. vlt. C. com. de legat. a* si quis vnum ex liberis suis heredem instituerit, vel extraneam personam

¶ *1. vlt. C. com. de legat. a* si quis vnum ex liberis suis heredem instituerit, vel extraneam personam

¶ *1. vlt. C. com. de legat. a* si quis vnum ex liberis suis heredem instituerit, vel extraneam personam

¶ *1. vlt. C. com. de legat. a* si quis vnum ex liberis suis heredem instituerit, vel extraneam personam

¶ *1. vlt. C. com. de legat. a* si quis vnum ex liberis suis heredem instituerit, vel extraneam personam

¶ *1. vlt. C. com. de legat. a* si quis vnum ex liberis suis heredem instituerit, vel extraneam personam

¶ *1. vlt. C. com. de legat. a* si quis vnum ex liberis suis heredem instituerit, vel extraneam personam

¶ *1. vlt. C. com. de legat. a* si quis vnum ex liberis suis heredem instituerit, vel extraneam personam

¶ *1. vlt. C. com. de legat. a* si quis vnum ex liberis suis heredem instituerit, vel extraneam personam

¶ *1. vlt. C. com. de legat. a* si quis vnum ex liberis suis heredem instituerit, vel extraneam personam

¶ *1. vlt. C. com. de legat. a* si quis vnum ex liberis suis heredem instituerit, vel extraneam personam

¶ *1. vlt. C. com. de legat. a* si quis vnum ex liberis suis heredem instituerit, vel extraneam personam

¶ *1. vlt. C. com. de legat. a* si quis vnum ex liberis suis heredem instituerit, vel extraneam personam

¶ *1. vlt. C. com. de legat. a* si quis vnum ex liberis suis heredem instituerit, vel extraneam personam

¶ *1. vlt. C. com. de legat. a* si quis vnum ex liberis suis heredem instituerit, vel extraneam personam

¶ *1. vlt. C. com. de legat. a* si quis vnum ex liberis suis heredem instituerit, vel extraneam personam

¶ *1. vlt. C. com. de legat. a* si quis vnum ex liberis suis heredem instituerit, vel extraneam personam

¶ *1. vlt. C. com. de legat. a* si quis vnum ex liberis suis heredem instituerit, vel extraneam personam

¶ *1. vlt. C. com. de legat. a* si quis vnum ex liberis suis heredem instituerit, vel extraneam personam

¶ *1. vlt. C. com. de legat. a* si quis vnum ex liberis suis heredem instituerit, vel extraneam personam

¶ *1. vlt. C. com. de legat. a* si quis vnum ex liberis suis heredem instituerit, vel extraneam personam

¶ *1. vlt. C. com. de legat. a* si quis vnum ex liberis suis heredem instituerit, vel extraneam personam

¶ *1. vlt. C. com. de legat. a* si quis vnum ex liberis suis heredem instituerit, vel extraneam personam

¶ *1. vlt. C. com. de legat. a* si quis vnum ex liberis suis heredem instituerit, vel extraneam personam

¶ *1. vlt. C. com. de legat. a* si quis vnum ex liberis suis heredem instituerit, vel extraneam personam

¶ *1. vlt. C. com. de legat. a* si quis vnum ex liberis suis heredem instituerit, vel extraneam personam

¶ *1. vlt. C. com. de legat. a* si quis vnum ex liberis suis heredem instituerit, vel extraneam personam

¶ *1. vlt. C. com. de legat. a* si quis vnum ex liberis suis heredem instituerit, vel extraneam personam

¶ *1. vlt. C. com. de legat. a* si quis vnum ex liberis suis heredem instituerit, vel extraneam personam

¶ *1. vlt. C. com. de legat. a* si quis vnum ex liberis suis heredem instituerit, vel extraneam personam

¶ *1. vlt. C. com. de legat. a* si quis vnum ex liberis suis heredem instituerit, vel extraneam personam

¶ *1. vlt. C. com. de legat. a* si quis vnum ex liberis suis heredem instituerit, vel extraneam personam

¶ *1. vlt. C. com. de legat. a* si quis vnum ex liberis suis heredem instituerit, vel extraneam personam

EPILOGVS.

¶ Quæ igitur placuerunt nobis, & per hanc sacram declarata sunt legem, tua celsitudo cognoscēs, solenniter per programmata propria manifesta faciat vniuersis. *Lex scripta est Ioanni gloriosissimo sacrorum per Orientem prætoriorū præfecto, iterum ex consule & patricio.* Dat. Kalen. Ian. Constantinop. præfect. Belis. V.C.

VTECCLESIA SANCTAE RESVRRECTIONIS ALIENARE POSSIT ædificia secundum ipsam sita ciuitatem.

Tit. XIX.

NOVELLA CONST. XL.

Antonio Contio iterum ad verbum interpretante.

Idem Imper. Petro sanctissimo & beatisimo archiepiscopo Hierosolymorum.

PRAEFATIO.

AM quidem ea quæ de prohibitione ecclesiasticarum alienationum || erant, || lege communi promulgata sunt à nobis, quam sanè & obtinere, & ratam in omnibus esse volumus. Quando autem conducētis omnibus ecclesiis || boni || prouidentiam agere conuenit, præcipue autem || Sanctæ Resurrectionis, & loci in quo mundi creator dignatus est in humana constitui generatione, propter hoc existimauimus præsentem scribere legem, non ad subuersionem eorum, quæ iam à nobis constituta sunt, sed ad aliquam conuenientē & necessariā rebus vtilitatem. Omnib. enim est hominib. manifestum hoc, sanctissimā resurrectionem eos qui ex omni orbe eō cōfluūt, (quorū multitudinem infinitam est dicere) & suscipere & alere & facere sumptus imensos & insperatos, his qui illic coaceruati sunt sufficiens, secundū miraculorū operationē magni Dei & saluatoris nostri IESU CHRISTI (qui multitudinē ineffabilē ex paucis enutrit panib.) in dies suscipientem. Itaque ipsi & reditus esse oportet plurimos, & occasiones pias, secundū quas futura sit possibilis cōstitui, vt multitudine auxilietur tant. ¶ Nouim⁹ igitur, quatenus secundū præsens Eusebius Deo amatissimus presbyter & Cimeliarches eius quæ secundum regiam hanc urbē & sanctissimā ecclesiā, profectus in præfatā Hierosolymorū

uocatorum & inter eos Chappearum domini, admissam fuisse viduam, quæ XIIII. mēse peperisset. Eo autem vno hi omnes mouebantur, quod vidua apud hæredes defuncti mariti vixisset perpetuū, diligenter asseruata, nunquam à latere discedens eorum vxorum, hæredibus nihil præterea eius honori ac pudicitia obiectibus: quin de solenni ac perpetuo eius luctu, ob mariti mortem, testantibus. Quod cum ita foret, putarunt tantū non habendam opinionem communis partus, reliquorūque communium, vt maxime honestissima, cui nihil quidquam obiceretur, præter communem morem pariens, non audiretur. Sed forte periculum est, vt si id passim admittatur, contra easdem naturæ leges communes, tertio etiam mēse post matrimonium, partus vitalis obrudatur.

1. quæ est in vrbe Hierosolyma *Novell. 220. capit. nono. vide Iulianum, constitut. XL.* apud quem ita concipitur huius Nouellæ titulus. De rebus immobilibus alienandis, quæ ad Ecclesiā Hierosolymitanam pertinent.

m *Novell. 7.* ¶ ex stupro natus, *Iulianus cap. 170.*

n Hæc verba recitat Albericus Rosatenus in verbo ecclesiæ sanctæ resurrectionis.

o *περιελαισθησιν* suum ecclesiæ etiam habuerunt. *l. 20. §. 1. Cod. de agricolis & censitis. adde l. vlt. Cod. de bonis authoritate iudicis possidendis.*

ciuitatem

a Hæc emptio redditum ad ius Gallia proxime accedit, in qua 360. libris, 30. librarum reditus emi potest. Patrum autem distant 380. quo-ru fit hic mentio à 360. & hic quoque dicitur *μικρὸν πλεονέκον* à *ἑλπίον*, vt hæc ratio vsuræ sit vnus pro duodecim. Priuatis aliis id non licet.

b quæ sita est Hierosolymis. adde Nouell. 120. c. 9.

c Lex de venditionibus immobilium Ecclesiæ Hierosolymitanæ.

d Permissa est ecclesiæ Hierosolymitanæ domorum venditio cum decreto.

e Priuilegium Hierosolymitanæ ecclesiæ, collatum ab ipso met Chriſto.

ciuitatem, & honestos suos & Deo amabiles & iam nunc indicans mores (per quos multis & maximis & iustis augmentis, sanctæ ecclesiæ auxit redditum) potuit trecentis octoginta libris auri comparare redditum triginta (paulo plus a minus) auri librarum, quasdam quidem pecunias colligens pie, quasdam vero vt mutuas sumerent exhortas Deo amabilissimos oconomos præfata sanctæ resurrectionis. Docuit autem & nos quia & creditores sua accipere quærunt, & quia aliud excogitauit inopinabile lucrum. multis namque confluentibus & accedentibus ad prædictam Hierosolymorum ciuitatem, desiderio repositorum & dicorum Deo locorum, concupiscunt comparare habitationes ecclesiasticas auro multo, quatenus vtique liceat ipsis, ea quæ secundum dictum locum est habitatione perfrui: non posse autem hæc facere antistites sanctæ resurrectionis metu legis à nobis de ecclesiasticis alienationibus posita, quamuis tanta existente utilitate huius inuenti, vt in annos quinquaginta velint quidam tabernacula seu cenacula istiusmodi comparare. Et inde multo & maiore quam dici possit commodo futuro, si quidem possessio sanctissimæ ecclesiæ accedat redditus triginta auri librarum (hæc constituyente admiratione) vix in tredecim annis, cum ædificiorum venditio in ipsis quinquaginta annis fiat, & præsertim cum substantia ipsius resurrectionis in domibus sit constituta, quæ fortuitis omnibus subiaccant casibus, repente vnâ pereuntes cum ipsis, nec vestigium vel tantulum seruare facile valentes, si quidem ex aliquo (absit autem & hoc vt dicamus) casu cadant, aut alias consumantur.

CAP. I.

Hæc nos venire ad præsentem legem fecerunt, quam dedicamus Deo & omnium ecclesiarum sanctissimæ Resurrectioni^b, per quam sancimus omnia quidem alia, & in sanctissima Resurrectione obtinere occasione prædiorum ecclesiasticorum (neque enim ipsi omnino permittimus venditionem nullam facere prædiorum) super sanæ ædificiis laxamus aliquid de rigore legis. Si enim super utilitate sanctissimarum ecclesiarum hanc scripsimus, videmus autem tantam in re utilitatem existentem, quomodo non vtique per præsentem legem hoc ipsis permittemus, omnem dantes & vendentibus licentiam & ementibus securitatem? & maxime postquam præsumimus, tempore ipso citius reducturo iterum ædificia ad ipsam, vt pote ipsorum emptoribus (qui se propter studium circa Deum emerint ista) ita & postquam obierint, ipsi illa relicturis.

Liceat igitur ipsi sanctissimæ ecclesiæ facere ædificiorum venditionem^c, nihil verenti legem; in genere de his positam, propterea quod lege recentiore subdiuisionem accepit, neque aliqua poena inde contra quamlibet personam omnino conueniente. **I** In sequens vero tempus hoc ipsum facere liceat, sicuti aliqua tanta emerferit utilitas, vt multocuplum bonum pro minimo sanctissimæ accedat per alienationem resurrectioni. Omnem habentibus facultatem eorum emptoribus, nunc & in futurum omne tempus, & nullam ablationem verentibus non ipsis, non hæredibus ipsorum, non successoribus neque nunc neque in aliud tempus, propterea quod per præsentem legem ipsos confidentes posse ad emptionem accedere, non sunt iusti aliquam pro hoc sustinere turbam aut accusationem aut damnum aut ablationem. Decreto^d proculdubio faciendo apud tuam beatitudinem præsentibus qui ex clero venerabili, & demonstrata causa, secundum quam alienatio ædificiorum fit, quia maiorum causa bonorum eorum venditioni studetur, exiguis quidem rebus venditis existentibus, pluribus autem & melioribus iis quæ inde adquiruntur. Scilicet secundum præsentem mercedem congregatum ex pensionibus habitantium, venditione in quinquaginta annis facta, & pretio in solutionem debitorum soluendo, quæ creditores dederunt pro præfati redditus adquisitione. Si enim omnium dominus simul & creator Deus dignatus est tantum ipsi dare priuilegium^e præter alias ciuitates, vt ex ipsa resurgeret secundum carnem, manifestum, quia & nos imitantes dominum Deum & magnas eius miraculorum operationes, quantum homini possibile est, priuilegium aliquod dedimus ipsi præter ceteras ecclesias, vt ipsa fruatur hac nostra lege, quam velut aliquas primitias ipsi adducimus, eius commodum per omnia eligentes & venerantes.

EPILOGVS.

Quæ igitur à nobis constituta sunt per hæc propriam legem & ipsam legum inscribendam voluminibus tua beatitudo cognoscens, manifestam ipsam omnibus ibi constitutis constituat. indicet autem nostram voluntatem, quam pro sanctissima & merito ab omni hominum genere adoranda resurrectione nostrum habet imperium, & domino dedicat Deo, tantis nos & tot bonis, præter alios omnes qui ante nos imperarunt, in re qualibet dignato & dignati. Specialis lex scripta Petro sanctissimo & beatissimo archiepiscopo & patriarchæ Hierosolymitanæ ciuitatis. Dat. XV.

4 326. Kal. Iun. C.P. Post Bilis. V.C. Conf. f

DE QVA EST OIBVS,

id est præfectis insularum.

Tit. XX.

* NOVELLA CONSTIT. XII.

Hæc constitutio quendam virum magnificum Bonum^h nomine, quæstorem exercitui fecit. Nam & moreⁱ antiquo duplex erat quæstorum magistratus, & vnus quidem circa latus principis erat, alter autem quæstor exercitui præerat. Disposuit autem præfens constitutio etiam annonas quæstoris & consiliarij eius. ad partitionem quoque ei dedit ad imitationem quandam præf. præf. i. Scriniarios & ab Actis & Præcones & Commentarienses & Lampadarios^k, & omnem deinceps ordinem. Sed & annonas militum tam comitatensium quam limitansium disposuit, quomodo distribui debeant. Subiecit autem ei & quinque prouincias^l, id est Scythiam, & Mysiam, & Cariam, & omnes Cycladas^m insulas, & Cyprum totam. Causarum quoque auditorium habere ei concessit, vt non obiciatur ei fori præscriptio. Subiunxit autem & notitiam impensarum. Et est promulgata hæc constitutio Kalen. Iun. Indiction. XII. post consulatum Bilis. V.C.

g hæc constitutio sumpta est ex Iuliano conf. 38. In indice Regine apud (ma. ita conceptus est hic titulus, De appellationibus quinque prouinciarum. quinque, inquam, puta Scythia, Mylia, Caria, Cycladum (quarum caput Rhodus) Cypri. adde Nouell. 50. j. eod. quæ apud Scriin get. quoque extat.

h Scripta est hæc constitutio ad Bonum quæstorem exercitus, quem Procopius i. de bello Persico definit 30. *πρωτὸν τῆς τῆς στρατοῦς ἀρχῆς*. Nouell. 50. quæ tempore prior est, cuius hæc derogat. Alius fuit quæstor palatii de quo dictum est 5.

i Quæstores duo antiquis, vnus circa latus principis: alter in exercitu. k Lampadariorum fit mentio in l. vlt. c. de diuers. off. lib. 12. sed alio fortè sensu, fit & mentio Edicto Iustiani 8. in fi. l. quibus singulis erant præfides adtributi.

m quarum caput Rhodus: De præfide Cycladum est lex 4. c. de nauiculariis & Nouell. 103.

n *ἀπὸ τῆς ὑπερσπέρσεως ἀπὸ τῆς*, &c. De episcopis regradatis Index Regine apud Cuiam Interim nota duo esse penarum ecclesiasticarum genera, *κατὰ τὴν ἐκκλησίαν* episcoporum: & *κατὰ τὸν πλεβειότιον* & monachorum.

o in præf. adde Enag. 4. cap. 11. c. 35.

p c. 1. §. 1. j.

q c. 2. j.

r c. 3. j.

s Anthimus Constantinop. episc. deponitur.

DE DEPOSITIONE ANTHIMI

& Seueri^p & Petri^q & Zoaræ^r & reliquorum.

TIT. XXI.

* NOVELLA CONSTIT. XLII.

Versa quidem est ab Haloandro: sed veterem eius translationem ex tomo Concilij quinti Constantinopolitani restitimus. & mendis quibus scatebat etiam in nouissima editione Colonienſi anni 1567. perpurgaui.

In nomine Domini Iesu Christi Dei nostri.

Imp. Caesar, Flavius, Iustin. Alemanicus, Gothicus, Francicus, Germanicus, Anticus, Alanicus, Vandalicus, Africanus pius, felix, gloriosus, victoriosus, triumphalis, semper Augustus, Menne sanctiss. & beatiss. archiepiscopo & vniuersali patriarchæ.

P R A E F A T I O.

Rem non insolitam imperio & nos facientes ad præsentem venimus legem. Quotiens enim sacerdotum sententia quosdam indignos sacerdotio de sacris sedibus deposuit, (quemadmodum Nestorium, Eutychem, Arium, Macedonium & Eunomium, ac quosdam alios ad iniquitatem non minores illis) toties imperium eiusdem sententia & ordinationis cum sacerdotum auctoritate fuit: Sicque diuina humana pariter concurrentia, vnâ consonantiam rectis sententiis facere. Quemadmodum & nuper factum esse circa Anthimum^t scimus, qui quidem deiectus est de sede huius regie vrbis à sanctæ & gloriose memorie Agapeto sanctiss. ecclesiæ antiquæ Romæ Pontifice, eò quod nullo modo sibi ipsi conuenienti (contra omnes sacros canones) se intruserat sedi, sed & communi sententia ipsius sanctæ memorie viri primû, atque etiam sacra synodi hic celebrata condemnatus & depositus fuit, eò quod à rectis dogmatibus recessit: & quæ prius multotiens diligere videbatur, hæc demum diuersis lustrationibus aufugit. Simulans sequi sanctas quatuor synodos (trecentorum videlicet decem & octo patrum in Nicæa, & centum quinquaginta in hac felici ciuitate, & in Epheso primò congregatorum ducentorum, & sexcentorum triginta venerabilium patrum in Chalcedona.) At quidem nec dogmata sequi, nec nostram clementiam & condescensum, quæ propter ipsius salutem habebamus, suscipere voluit, neque ipse abdicare auctores impiorum dogmatum, qui prius à sanctis synodis expulsi fuerant, sed putauit oportere secundum ipsum & in æquali ducere & condemnatos & condemnatores. Nam semel alienis à sanctissima ecclesia intellectibus mancipatus, & à rectis dogmatibus alienatus, meritò ad ipsorum rectitudinem reuerti non valuit, etiam ad hæc inuitatus à nobis & directus, qui omni studio vñ sumus ad ipsius salutem.

CAP. I.

Propter hæc igitur omnia, sententiam depositionis in ipsum à sancta synodo factam occasione non liciti neque à sanctis canonibus approbati raptus sacrarum sedium huius regie vrbis, & auersionis à rectis & veris dogmatibus Cyriam^u propriam nostrum facit imperium, & contra istum præsentem scribit legem. Interdicimus autem & ei commorari in hac felici ciuitate & eius districtu, ac in quacumque alia insigni ciuitate, sancientes in quiete esse, & eos diligere, quibus se ipsum dignè supposuit, & non aliter.

t i. propriam vel ratam, Cyria propria, ita dicitur, vt apud Paulum. Abba pater.

c. iij.

a Seuerus de-
ponitur.

b de Theopoli-
dixi ad l. 6. C. de
sum. trini.

c Seuerus epi-
scopus Theopo-
litanus deponi-
tur.

d l. 6. §. 1. C. de
habet. adde Non.
17. c. 8.
e d. l. 6. §. 1. C. de
sum. trini.

f Suidas in Ori-
gene.

g Petrus epi-
scopus Apamee
deponitur.

h Zoaras depo-
nitur. Syrus e-
rat, parabaptis-
mata faciens,
act. 1. synod. 5. Co-
stantinop. Recon-
uenticulus, re-
baptizans, para-
baptizans, d. act.

i hoc est, refe-
ratur in eum nu-
merum
i i. propriam
magis.

quibus communicare, neque eos imbuere in perditionem interdictorum dogmatum. 1. ¶ Nec utique extra imperialem confirmationem relinquimus sententiam iuste contra Seuerum^a latam, ac ex omnibus (ut ita dicamus) pontificalibus & patriarchalibus (vna cum monachicis consensibus) prouenientem sedibus, & anathematismo ipsi inferentem, qui prius contra sacras sanctiones, accipiendo sedem sanctissimæ ecclesiæ Theopolitanorum^b, sic vniuersa conturbavit, sicque accumulatas turbationes fecit, quod commune quoddam ac abominabile bellum sanctissimis ecclesiis adinuicem immitteret. Et hoc & à sceptris quæ ante nos fuerunt contra ipsum scriptum erat, variis dogmatum & à rectitudine alienatis intellectibus ac blasphemis vsum fuisse, ac vniuersa conturbasse, & illum quencumque errorem abominabilem hæresiarum & iniquorum dogmatum recipere; Nestorij dicimus & Eutyechis, & cum uterque horum præceptorum contrarij quodammodo adinuicem esse videantur; ad vnum verò impietatis finem inferant, etiam illorum diuulgatos sermones, eum in vnum formauisse: duobus enim existentibus dogmatibus adinuicem repugnantibus, quorum vtrumque similiter ad animæ perditionem adducit, Nestorij videlicet & Eutyechis (quemadmodum dicendo narrauimus) quæ ex Arrianorum & Apolinarij contagione consistunt, ipse paradoxum quid perpeffus, in vtrumque similiter incidit: & ibi quidem hoc, ibi quidem illud mittendo, seipsum & sermones suos visus est constituisse commune receptaculum tantorum delictorum. 2. ¶ Sit itaque & ipse sub prædicto anathematismo, quem vniuersis patriarchalis, pontificalis, ac monachicus nostræ (ut ita dicamus) politie cœtus, iuste in ipsum induxit, de Theopolitana^c quidem ecclesia eiectus, idcirco quod thronus de illa ipsum renouit, eo quod ipse principatum rectè non acceperat, sed adhuc viuente eo & in sanctissimis ecclesiis commorante, qui ante ipsum sacerdotium habebat, & propter eum, qui post ipsum fuit, de sacerdotio exciderat. Nec verò vsque adhuc stetit, sed etiam sub communi orthodoxæ ac catholice ecclesiæ anathematismo factus multis libris blasphemis & abominationibus nobis publicum impleuit, quare vniuersis interdicimus, aliquid de libris ipsius possideri. Et sicut non licet Nestorij libros scribere^d vel possidere, (quia prædecessoribus nostris imperatoribus in suis constitutionibus visum est statuere similia his, quæ dicta & scripta sunt à Porphyrio^e in Christianos) sic nec dicta & scripta Seueri maneant penes aliquem Christianum, sed sint profana & aliena ab ecclesia catholica, igneque comburantur à possidentibus, nisi qui ipsa habent, velint periculum pati. A nemine ergo scribantur, neque ad pulchritudinem neque ad velocitatem^f scribentium, sciendo quia amputatio manus, his, qui scripta eius scripserint, poena erit. Neque enim volumus in futuro tempore ex illis blasphemiam protrahi. 3. ¶ Similiter autem & huic interdicimus omnino regiam ciuitatem ingredi, aut districtum eius, nec aliquam aliam de insignibus, sed in aliqua solitudine & in silentio sedere, & non corrumpere ceteros, neque in blasphemiam ipsos adducere, & non semper aliquid noui inuenire contra vera dogmata, per quod rursus nobis conturbare sanctissimas ecclesias festinet.

CAP. II.

¶ Sed nec Petrum^g episcopum Apameæ & simul depositum, & simul ab ipsis à quibus Seuerus, sub prædicto anathemate factum, imperium admittit, sed sint propria contra ipsum sententia. Et qui sub communi anathematismo ordinatus est, sub ipso esto: & sententia sanctissimorum pontificum, quæ ipsum præuenit, firma permaneto. Neque verò permittimus illi hanc regiam urbem habitare, aut ipsius districtum, vel aliquam de insignibus, sed quorum securus est errorem, horum imitetur diatram quam longissime abscedens, & occultans seipsum. Nam talibus, occultari quam videri, vtilius est. ignoti etenim existentes, se ipsos lædunt solos publicantes verò sua dogmata, multis ex simplicioribus occasione perditionis præbent, quod nullo modo fieri in Christiano ouili Dei & orthodoxo populo iustum est, neque ab imperio permissum est.

CAP. III.

¶ Quoniam verò & Zoaram^h dignè penitus iudicarunt sub anathematismo esse reuerendissimi & qui iusta iudicant episcopi, (cum parua quædam talium malorum interpositio sit) & in quibus dehonestatus est, omnia videlicet comprehendendo ex memoria quadam abundanti, sit & Zoara interpositioⁱ quædam parua huius malæ partis, (Anthimi dicimus & Seueri ac Petri) ordineturque & ipse inter anathematizatos, sacra sententia ipsum deferente, quam propriam & ipsam in seipsa existentem, adhuc magis cyrioteranⁱ imperium facit, & hunc de hac regia vrbe & eius districtu abiicit, & habitationem in aliis ciuitatibus ipsi omnino interdicat. Itaque cum illis solis habitet & consulet, qui à nobis antè memorati sunt, qui similia quidem blasphemant, similia patiuntur & similiter in exilio po-

nuntur. Si quid verò aliud in sententia sanctissimorum episcoporum continetur, quæ prædictos deponit & anathematizat, hoc firmius ponimus & diutius, ac imperialibus nostris legibus ipsum corroboramus, ac si ab imperio ipso prouenisset. Si verò aliquis ipsorum deprehendatur de cetero facere aliquid præter constituta, sciat incidisse in legibus imperialibus, quæ minores poenas declinantes, ad maiores immittunt indignationes. 1. ¶ Interdicimus autem & omnibus conantibus catholicam Dei ecclesiam diuellere, (siue secundum Nestorij^k hæretici doctrinam, siue secundum insensatam Eutyechis^l traditionem, siue secundum blasphemiam Seueri^m, qui & similia illis intellexit, aut eorum qui illos sequuntur) seditionem immittere sanctissimis ecclesiis, & loqui aliquid de fide: sed sanctum quemlibet talium silentium ducere, & non conuocare aliquos ad se, neque accedentes recipere aut parabaptizare audere, aut sacram communionem sordidare, & ipsam aliquibus tradere, aut interdictas doctrinas exponere siue in hac nostra regia, siue in alia: sed omne supportare periculum, si quid tale faciet. 2. ¶ Interdicimus etiam omnibus istos suscipere. Abiici ergo ipsos sanctissimus de ciuitatibus ab ipsis concitatis, scientes poenas iam contentas in nostris diuinis constitutionibus, quæ & domosⁿ ipsas in quibus tale quid sit, & campos ex quibus nutrimenta præbentur, sanctissimis ecclesiis assignant, & à possidentibus auferunt, quia detrimenti causa sit simplicioribus, sub sanctissimis verò & orthodoxis ecclesiis hæc iuste ducunt esse. 3. ¶ Hæc pro communi pace sanctissimarum ecclesiarum statuimus, hæc sententiamus, sequentes sanctorum patrum dogmata, ut omne sacerdotium imperturbatum de cetero nobis permaneat. Quo in pace seruato, reliqua nobis exuberabit politia, desuper pacem habens, quam omnib. magnus Deus & Saluator noster Iesus Christus Trinitatis vnus, vnigenitus Dei filius prædicat ac donat his, qui sincere ipsum & verè glorificare ac adorare digni habiti sunt.

EPILOGVS.

¶ Custodiat itaque beatitudo tua, quæ rectè adnotata sunt, & mittat ipsa per suas Deo dilectas literas omnibus sanctissimis metropolitibus sub ipsa existentibus, quorum cuiuslibet cura erit ipsa manifesta facere sanctissimis ecclesiis sub ipsis ordinatis, ut neminem ex omnibus lateant quæ sacerdotio visa sunt, & ab imperio confirmata: Diuina^o subscriptio. Diuinitas te seruet per multos annos sanctè ac religiosè pater. Data octauo^p Id. Aug. Constantin. post consulatum Bili^q V. C.

k de quo l. 3. §. 2. 3. & postm. C. de sum. trini. & C. de hæret. l. 1. l. 6. C. de sum. trini.

m c. 2. §. eod.

n de ea re alibi dixi Non. 1. 4. Non. 5.

o i. imperatoris. p XVII. Haloanti. August. Scrip. q anno 536.

DE OFFICINIS SIVE TABERNIS

CONSTANTINOPOLITANAE VRBIS:

& ut mille^r tantum & centum^r officinae^r sacrosanctæ maioris ecclesiæ excusentur: omnes reliquæ, ad quemcunque dominum pertineant, consueta obeant munia.

TIT. XXII.

NOVELL. CONSTIT. XLIII.

In nomine Domini Iesu Christi Dei nostri

Imp. Caesar, Flavius, Iustin. Alemaniæ, Gothicus, Francicus Germanicus, Laxicus, Alanicus, Vandalicus, Africanus, pius, felix, gloriosus, victor, triumphator, nunquam tunc colendus, Augustus, Longino præfeco vrbi.

PRÆFATIO.

¶ VONIAM potentia nostræ subditi nostri siue viuant, siue moriantur, curæ sunt: ne vel graues ipsis sepulturae, vel defuncti cognatis damnosæ existant, propterea & hæc, quæ eorum sepulturam concernunt, quo conuenit modo, disposuimus. Et quia tam diuæ memoriæ Constantinus^u amplæ huius nostræ vrbis conditor, quam etiam pietissimus princeps Anastasius, leccicariorum^x seu decanorum^y (ut vocat) numerum ad certam mensuram redegerunt, mille & centum tantummodo decanis, totidemque officinis definitis, ut nullo huiusquam tempore augmentum reciperent: propterea sanè cupientes, ut numerus eorum quos ex vnoquoque collegio conuenit esse leccicarios, diuæ memoriæ Anastasij formulæ subiaceat, firma ea & fixa manere volumus. Ceterum quia adeuntes nos alme huius & regis nostræ vrbis collegiari, quorum excellenter & præ ceteris curam gerimus, potentiam nostram edocuerunt, magnam & intolerandam se necessitatem sustinere. Sacrosanctam etenim maiorem ecclesiam centum^a & mille officinas in fructu habere ab omni vectigali^b liberas^c, quas oppido quam libenter illi concedant, eo quod ad^d peragendas in commune omnium hominum exequias proficiant: sed cætera se onera ferre non posse. Nam cum plurimæ in alma hac vrbe diuersarum mercium & negotiationum officinae tabernæque existant, nō hæc solas (nempe centum & mille)

t v. tabernæ

const. 13.

f Maior eccle-

sia Constanti-

nopolitana quo-

nomine 1102.

officinas in præ-

cipuis foris vr-

bis obtinuerat.

quarum alie vi-

spelliones, alie

folliarios, alie

pecunias eccle-

sia præstabant.

t Ergasteria vo-

cat Iulianus cap.

53. ut & Græci

ad hanc Nouel-

lam & infra No-

ucl. 59. & Leo

Non. 12.

u Non. 59. Non.

Leons 12.

x Constanti-

nopolitana sc.

y Leccicarij, de-

cani, & vispel-

liones. Nouel. 59.

Græci hic de-

negotiorum in vr-

bi.

z l. 4. C. de sa-

croscleff.

a Non. 59. c. 2.

b seu muneribus,

& contributionibus,

c & hoc iure

possidentur etiā

hodie à sacerdotibus

Mahumetanis,

d Nota quos in

visus ecclesiasticæ

officinae ins-

seruiant. adde c.

13. eod.

Et sententia hic titulus est inscriptus apud Scrimgerum, ut qui provinciam hominem extra territorium suum in ius producit, cautionem præbeat, quod nisi litem obtineat præstaturus sit quantum iudex eum qui calumniato exhibitus est, capere statuerit. Est & ita conceptus apud Iulianum *constit. 47. De reis ab alio loco in alium retrahendis ex diuino nutu, vel iussu maximæ potestatis, huc pertinet c. 1. c. 27. eo. Est & ita in Indice Regine.* De exhibendis reis.

b seu euocandis ex longinquo territorio. vnde hic titulus apud Iulianum ita cõcipitur c. 187. De reis ab alio loco in alium retrahendis ex diuino nutu, vel iussu maximæ potestatis.

c ut exhibitiones fiant post 20 dies Index Regine. Est & ita apud Iulianum d. loco num. 189. de admonitione reorũ & in ius vocando. Ea vero sententia legitur in editione Scrimgeri. ut qui libellum suscepit ad deliberandum, an iudicio disceptare velit, aut apud datum iudicem litigare viginti dierum spatium habeat. huc refer cap. 3. infra eodem.

d De iuratoriis cautionibus Iul. d. loco num. 190. De his qui iuratoriã cautionem præstant. Index Reg. Quod qui post iuratoriã cautionem in iudicio non compareret, omnes litis impenas actori perfoluatur, & deinceps causam dicat, datis fideiussoribus Scrimgerianæ editionis interpretatio huc peruenit c. 47. eodem.

e De casu militis Index Regine huc pertinet c. 37. eodem.

f De inope muliere, quæ sine dote nupta est, quæ quartâ partem defuncti mariti capere debet. Iulian. d. loco num. 192. De his qui sine dote aut donatione propter nuptias præmortui coniuge locuplete, inopi relinquuntur, ut ij scilicet quartam partem præmortui coniugis consequantur, siue sint liberi siue non sint, interpretatio Scrimgerianæ editionis, huc pertinet caput sexagesimum, infra eodem.

g persona scilicet id est, quæ superstes manet, i subaudi sine iussu principis.

Quid si retracti aut protrahi fuerint ex longinquo post decem dies actorem operiri se expectare non coguntur, quin iurare in litem eis permittitur de expensis in via & peregrinatione factis, k hinc sumpta est autentica. Quod fieri *Codice de dilationibus. l. vide hic Cuiacium & cap. septimum de prescriptionibus. m Iulianus c. 187. in f.*

n Reus vocatus in iudicium, non comparente actore, viatica iureiurando æstimat, quæ tamen iudex taxabit moderatione adhibita. o Iulian. c. 188. p i. in casu, c. 1. s. eod. q id est, euocari reum ex sua iurisdictione ad forum actoris. huc pertinet lex 58. ff. de iud. c. nostrum 50. de appellationibus, de euocationibus, vide quædam apud Paponem 1. arret. 5. num. 24. 4. arret. 6. num. 27. Rebutum tom. 1. tractat. de euocationibus, 1. d. Non. 112. c. 2. id in aliis casibus fieri non solet, & merito; virent enim qua-

**DE A EXHIBENDIS ET INTRO-
DUCENDIS REIS: ET UT HI QUI
conueniuntur, post viciesimum diem præsententur iudicibus: & de iis qui iuratoriã cautionem exponunt, & ante litis contestationem absentes fiunt: & de hypothecis quæ appellantur ex casu: & quæ personæ & quando hoc ius habent: & de indotatis vxoribus, ut habeant quartam partem in substantia viri, & ipse vir in substantia vxoris, quando inops est cui h relinquitur.**

Tit. VIII.

NOVELLA CONSTIT. LIII.

Imper. Iustin. August. Ioanni gloriosiss. pratoriorum per Orientem præfecto, iterum ex consuli & patricio.

P R A E F A T I O.

R LV R I M I adeuntes nostram docent potestatem quia exhibentur ab aliquibus, aut etiam in alias pertrahuntur provincias ex sacra nostra iussione aut decretis iudicialibus: & ad miseriam quidem per hoc aguntur: coacti vero iussionibus aut decretis exhibentur. Proinde qui eos exhibent; etiam cautiones exigentes quia intra certum tempus venient ad determinatum iudicium ij qui ab eis conueniunt sunt: ipsi remaneant in provincia; affligi in peregrinatione sumptibus exhibitum aut præsentatum relinquentes,

C A P. I.

De reis ab alio loco in alium retrahendis.

H O C igitur miserantes, sancimus si quid fiat tale, & tempus impleatur quod in cautione exhibitionis aut præsentationis ipse actor constituit: deinde ille quidem obseruet in iudicio, actor autem desit, & non intra decem dies postquam reus venerit in provinciam, actor occurrerit: reum quidem ingredientem apud iudicem, & hoc docentem, repente dimittit; iureiurando autem eius iudicetur de omnibus expensis quas pertulit circa viam & circa peregrinam habitationem: & his iudices addicant actorem conuenienter frustra. Et quoniam mos est non aliter fieri exhibitiones aut præsentationes, nisi actores fideiussores ad certam quantitatem dederint, quia exequuntur causam, & suscipiunt sententiam, hanc quidem quantitatem omnino eos exigi, & dari frustra calumniam passo. Si vero per iusiurandum etiam plus aliquid declarauerit, (certa tamen quantitate definita à iudice, quam leges taxationem vocant) etiam hoc superexigi, ut cognoscant non illudere vitas alienas, sed in provincia eligere iudices, & ibi contra suos aduersarios litigare.

C A P. II.

De cautione præstanda ab his qui de proprio territorio sibi obnoxios abstrahunt.

Q V I A vero ab actoribus fideiussiones plerumque nouimus hic datas tanquam in exhibendis personis: si vero in aliam dedicantur provinciam, forte declinare hanc obseruationem: sancimus hic iudicem aut gloriosissimum quaestorem nostrum sacris nostris ministrantem literis, si quid tale agere iubetur, non aliter ad aliam exhibere provinciam reum, antequam fideiussorem præbeat actor in iudicio in quod futurus est reum deducere, quia dabit secundum locorum spatium aurum quantumcumque decretum fuerit fugienti, si non exequatur, aut exequens non vincat causam: & ibi omnia agi quæcumque in exhibitione decreuimus. definitum vero aurum, à fideiussoribus exigendum, & dandum ei, qui deductus est: præbendo quoque ab illo etiam iureiurando usque ad taxationem: ut si iurauerit se etiam amplius expendisse, & hoc recipiat: ut vndique videantur perfectæ nostræ legilationes.

C A P. III.

Ut reo in ius vocato post libelli dationem viginti dierum inducia dentur.

I L L u d quoque antiquitas quidem benefaciens disposuit, nunc autem studio machinantur, nostrarum legum clementiam occasione facientes suarum calumniarum. vultustate namque volente conventionis factæ libellum suscipientem, diebus aequè decem deliberationem habere, quo-

dam vi extraordinaria, id est, rescritto principis, vel auctoritate præfecti prætorio ad reum extra suum territorium protrahendum. f id est, reo. t De admonitione reorum seu in ius vocando. Iul. c. 189. u *βιβλίον ἀντιπρόσωπον ἀδικοῦντος*. x l. 14. in fine C. de iudiciis l. 4. C. de iurisdic. l. 13. C. de exceptionibus l. 52. ff. de iudiciis. y Post litis contestationem, iudex refutari non potest. z De refutatione iudicis aliis dixi vide de l. 4. C. de in ius vocando. l. 12. in princip. C. de iud. add. C. m. 2. obser. 23.

possit discutere causam, & forte etiam recognoscere, & liberari: post decem autem dierum inducias tunc & subscribere misso libello, & iudiciales implere cautiones. Quidam vero respicientes ad nostras leges quæ post litis contestationem neque refutare iudicem, neque alium petere iudicem permittunt, causam arte machinantur, & maxime executoribus talia dolose adinueniuntibus: & mox ut oblata fuerit quælibet admonitio, forte neque libello dato, neque iudiciali vlla cautione, deducunt hominem inuitum ad iudicem datum: & nihil scientem compellunt facere litis contestationem ut semel sub litis contestatione constitutus obligetur: & nullam habeat licentiam neque refutare iudicem, neque alium iudicem petere, cum forte suspectus iudex sit: & sic agunt quæ volunt: & sub suis artibus hominem statuentes, quo volunt modo de eo agunt. 1 Sancimus igitur dum admonitio oblata fuerit alicui, modis omnibus offerri libellum: & non secundum antiquitatem decem solummodo dierum habere eum qui admonetur; inducias sed duplices, hoc est viginti si siue repudiare voluerit, siue etiam cum eo alium iudicem petere, licentiam habeat hoc facere, aut forte cognoscere debitum, & liberare se ab aduersarij sui contentione amicabiliter, & non per calumniam & circumuentionem sub iudice constitui forsitan suspecto, & forsitan ingrato, plerumque autem aliquid etiam proprium contra eum dispensante: & eo qui litem sustinet, nullum habere tempus ad agnoscendum ea in quibus conuentus occurrit. 2 Suscepto vero libello, sola personali fideiussione ab eo data: & sportulis secundum sacram nostram præbitis constitutionem, subscribere libello, qui appellatur responsionis: & declarare etiam tempus quo ei libellus datus est: ne etiã ob hoc ars quædam fiat: cumque futura est celebrari contestatio litis, apud iudicem interrogari fugientem si viginti dies transierint deliberationis: & illum quidem dicere veritatem: ostendi quoque illud etiam ex die & subscriptione libelli. & si dixerit transisse viginti dierum numerum, tunc fieri litis contestationem. In medio autem ei licentiam esse repudiare iudicem, & alium petere: aut etiam cum eo iudicem percipere, aut certe absolui amicabiliter: nihil in medio neque damnificando, neque ab executoribus conturbando: sed & iudiciali cautionem exponentem, sicut qui de his iudicat, perspexerit: & viginti dierum habentem deliberationem. Si vero hæc non seruentur: licet videatur quædam fieri contestatio litis, pro nihilo eam esse, sed licentiam esse, & post huiusmodi contestationem litis intra definitos viginti dies fieri omnia agere, tanquam si neque ab initio facta sit quædam contestatio litis.

C A P. IIII.

De iuratoriis cautionibus.

S I vero seculi repudiatis iudicem, alium acceperit: non sinimus ei eum qui petitus est, rursus repudiare. Sicut enim eius curam habemus, etiam per dilationem agi aliquid aduersus actorem, modis omnibus auersamus. Si vero etiam quidam iurant quia obseruabunt: & antequam contestatio litis fiat, ab hac maxima dispareat ciuitate, licentia esse etiam non facta litis contestatione adire actorem statutum iudicem, & hoc denunciare. Illum vero (si quidem administrator sit) iubere omnimodo exhiberi reum tanquam periturum, & penè sui accusatorem perfugam factum. Si vero non administrat, sed datus sit à quodam iudice siue ex sacra forma aut iussione, aut etiam ab aliquo administratore: ad illum renuntiare à quo datus est, ut deducatur ab illo: ne causa maneat actori vndique desolata, iudice agere aliquid non valente, eo quod nondum apud eum facta sit litis contestatio: illo contemnente legem & iuramentum suum manifestatione sua, & actorem extra omne legitimum adiutorium relinquere. 1 Igitur ne latente eo, & tardata exhibitione, causa maneat suspensa: examinetur ut potuerit iudex in quam terram abiisse dicitur: & det inducias certas, ut nisi intra eos occurrerit, liberat tamen huius rei fiduciam habens, si non forte studio actoris impediatur, aut venire prohibeatur tunc secundum vnam partem examinet negotium & in possessionem mittat actorem rerum eius secundum mensuram declarati debiti: ipsumque in possessione missum, habere etiam rem debiti seruandam: causa: & tunc si ille occurrerit omne ei prius saluet damnum: & tunc recipies res, & fideiussorem præstans, prosequatur causam.

di potest. n Fugitiuus, presumitur iure destitui. Aduersus fugitiuum præsumitur, add. l. 15. C. de prob. Fuga suspectum reddit eum, qui fugit, Fugitiuus damnato comparatur iur. C. de fugit. o Nota de inquisitione latis & domicilij rei latitantis iudicis officio faciendi, in actoris presentis gratiam. p Potest n. reus metu potentie aduersarij non comparere l. 1. §. 3. ff. de eo per quem. q *ἡ δὲ πῶς ποίηται ὁ ὁρισμὸς* Scrim. i. *ὑποκατάστασις*. olim in vniuersa bona mittebantur l. 1. ff. quib. ex caus. in poss. r l. pen. C. de dign. i. pignoris causa, ut creditor præsens in tantum modum ius habeat pignoris, quantus est debitor quantitate modus, & is fructus est contumaciæ, de quo add. l. 73. ff. de iudic. l. 11. C. de iud. l. 2. in fine C. ubi in rem. l. 3. Co. quomodo & quando index. f integris omnibus bonis nondum venditis. t Seruet, restituat l. 15. C. de iudic. f. ij.

a diaria, salaria
Iul. sportulas Cy
prii. i. epist. erog
ationes anno
narum Nou. 6. ci
baria l. 99. ff. de
leg. 3. an huius, 200
p. 22. j. cod.
b Alterius frau
datio, nemini
adiumento esse
debet.
c i. conduplica
tas impensas su
stinere.

episcopis, sub quibus ipsa constituta sunt ecclesiae, & eos
hac accipere. Non enim volumus aliquibus dari lucra
quae iam eis per ipsos aut propter ipsos expendebatur san
ctissimis ecclesiis: quoniam nolumus per quamlibet oc
casionem lucrum aliquos facere ex aliorum fraudatione:
sed quae ab initio ministrabantur, semper dari, & non sa
crum ex hoc ministerium corrumpi, non existente licen
tia. postquam statuti fuerint aliqui pro prioribus clericis
aut à sanctissimo patriarcha, aut à provincialibus episcop
is, rursus recedentes denuò remeare velle, & expellere
subrogatos: & cogi duplicia ministrare eos qui faciunt
talem expensam: dare etiam subrogatis, & denuò remea
re volentibus: sed illos quidem reuertentes non suscipi
qui verò post decessum priorum statuti sunt, eis dari e
molumenta: nullo verò hinc ministrantibus accessu talia
lucrari nitentibus: ex sua substantia omnino praebentibus
his qui ab eis statuti sunt emolumenta, & omnes expensas:
haeredibus eorum & successoribus scientibus, quia si etiam
post hac fraudauerint, certa possessio deputabitur ex eorum
substantia sacris nostris priuatis, ut hinc ministratio eis fiat.

CAP. II.

Vt fundatoribus ecclesiarum facere in eis clericos non liceat,
sed tantum praesentare.

Illud quoque ad honorem, & cultum sedis tuae decerni
mus, si quis aedificans ecclesiam, aut etiam aliter expen
dens in ea ministrantibus alimenta, voluerit aliquos cle
ricos statuere: non esse ei fiduciam ullam quos vult per po
testatem deducere tuae reuerentiae ad ordinandos eos, sed
examinari à tua sanctitate: sententiaeque tuae, & qui pon
tificalem sedem rexit, semper hos suscipere ordinatione,
qui tuae beatitudini, & qui postea opportuni videbuntur
existere, & Dei ministerio digni: ut non profanentur san
cta Dei, (hoc videlicet quod sacris sancitur eloquiis) sed in
facta hac & ineffabilia tremendaque constituta, sancte &
Deo amabiliter & venerandè tractari.

EPILOGVS.

Qua igitur placuerunt nobis, & per hanc sacram de
clarata sunt legem, beatitudinem tuam seruare perpetuo
fancimus: cognoscentes, quia non minus nobis cura est
sanctarum ecclesiarum conseruare vilitatem, quam ipsius
animae. Datum II. Non. Nouemb. CP. Imper. DN. Iustin.
PP. August. anno XI. post Bilif. V. C. Conf. anno tertio.

VT IN PRIVATIS DOMIBVS
sacra mysteria non fiant.

Tit. XIII.

NOVELLA CONSTIT. LVIII.

Imperat. Iustin. August. Menae archiepiscopo regiae civitatis
Constantinopolitanae.

PRAEFATIO.

Priscis sancitum est legibus, nulli penitus esse
licentiam, domi quae sacratissima sunt agere:
sed publice finire procedere in credulitatem, &
Dei culturam, secundum sanctionem de his sa
cratis actibus traditam. Et nos etiam hanc in praesenti po
nimus legem, quam cum omni cautela teneri volumus.
Omnibus enim interdiciamus magnae huius civitatis habi
tatoribus, magis autem etiam totius nostrae ditionis, in do
mibus suis habere quasdam quasi orationum domos: & in
his sacra celebrare mysteria: & hinc fieri quasdam catho
lica & Apostolica traditioni extranea. Sed siquidem domos
ita simpliciter aliqui habere putant oportere in sacris suis,
orationis videlicet solius gratia, & nullo celebrando pe
nitentibus horum quae sacri sunt mysterij: hoc eis permittimus.
Invidia enim nulla est, si volunt circa hac habere habita
cula quasdam, & in eis tanquam in sacris orare, aliis autem
omnibus abstinere: nisi tamen in eis voluerint aliquos in
uitare clericos hic quidem sanctissimae maiore ecclesiae, &
sub ea sanctissimarum domuum, voluntate ac probatione
sanctissimi archiepiscopi ad hoc deputatos: in provincia
verò Deo amabilibus episcoporum: nulla novitate sedi e
ius beatitudinis ex praesenti nostra lege facienda circa exi
stentia ei quolibet modo in ordinationibus aut gubernat
ionibus hic aut in provinciis iura: sed omnibus etiam co
petentibus ei quolibet modo & tempore, ratis nunc & in
omne reliquum tempus seruandis: sancimus tuam hac co
serrare gloriam, & manifesta omnibus per literas proprias
constituere, quatenus per omnia valeat lex. Hac enim &
gloriosissimo praefecto felici huius urbis & sanctissimo ar
chiepiscopo & vniuersali patriarchae praecipimus, ut ex ci
uili & sacerdotali virtute hac perpetue custodiantur. Sciāt
enim & ipsi domuum domini, quia si non hac custodierint,
ipsi quidem sub imperiali fient motu: domus autem in
quibus aliquid tale agitur, & publice fient, & sub sacratis

num nostrum ararium deducuntur. Si autem & aliquos
contingat tale aliquid in suis habere domibus: sciant quod
nisi intra tres menses ex quo hac lex insinuata fuerit, hac
correxerint, & ad figuram à nobis ordinatam deduxerint,
sub praedicta poena fient. Hac autem agi cum veritate, non
per aliquam calumniam volumus. veracium Penim solum
modo sumus amatores. Hac sancimus tuam custodire celi
tudinem, & nihil tali fieri concedere. Scito enim quia si di
dicerimus quod tibi tale aliquid denuntiati, deinde nō pro
hibuisti aut tu, aut successores tui cinguli futuri: ipse quidē
quingenta librarū auri expones poenā, & qui successores
cinguli tui fuerint: parens autem, tibi officiū, idē sustinebit
dammum, quia rem nobis studiosam, & sanctissimae eccle
siae custodientem vnitatem, & prohibentem quae à nobis a
pertē interdicta sunt agi latenter, passum est despiciere com
missum: & circa ipsum cingulum periclitabitur: insuper &
ipsam domum in qua aliquid tale agitur, fieri publicam &
sub sacratissimum venire ararium.

EPILOGVS.

Scriptum autem est à nobis & sanctissimo patriarchae
felici huius urbis, ut & ipse huius ponat rei prouidentiam.
volumus enim sacerdotaliter & iudicialiter hac seruata
durare in reliquum tempus immutata. Dat. 3. Non. No
uemb. Constantinop. Imper. Dom. Iustin. PP. August. anno
XI. post Bilif. V. C. Conf.

DE DEBITA IMPENSA IN
exequiis defunctorum.

Tit. XIII.

NOVELLA CONSTIT. LIX.

Idem Imp. August. Iohanni P. P. iterum ex consuli & patricio.

PRAEFATIO.

INGVLA bonorum operum à nobis Dei au
xilium oportet accipere principium, aut si qua, ea
quae ab aliis facta sunt bona, secuta est corru
ptio hanc emendari à nobis, & in antiquum re
duci ordinem. Ut nos aut factione rei aut correctione, ad
bonos actus studeamus habere semper participium. Quale
videlicet aliquid & super exequiis defunctorum factum
non recte perspeximus emendare, & donare omnibus ne
duplicem sustineant difficultatem, simul quidem ut quae sua
sunt amittant, simul autem ut pro se damniscentur. Sed
quod Constantinus pia memoria recte cogitans disposuit,
& post hac Anastasius pia memoria firmavit, adiiciens et
iam redditus causae, hoc nos ipsi cum periculum patiatur
cadere, reparare & dare cum omni cautela & terminis
competentibus cogimur, illud facientes manere immorta
le. Constantino enim pia memoriae nongentis octoginta
ta ergasteriis, ex diuersis corporibus felicissimae huius vr
bis sine tributis dante sanctissimae maiori ecclesiae. Anasta
sio verò pia memoriae non solum ergasteriis illis quin
quaginta & centum adiciens, sed & redditum certum
largiente per duas, pragmaticas formas quatenus quod ex
ipso redditu colligitur aurum proficiat ad ea quae dantur à
Deo amabilibus oeconomicis his qui ad hoc laborant, pluri
mi plerumque adierunt nos, dicentes non similiter causam
procedere, neque sine mercede fieri defunctorum exequias
sed exigi amare, & inueniri plurima foris nomina & cor
pora quae etiam inuitos exigunt lugentes, & cogunt dare
non habentes, hac omnia iustum iudicauimus competen
ti correctione digna facere.

CAP. I.

Primum itaque ea quae per ergasteria plurimam susce
perunt lesionem & deminutionem, ad plenum resti
tuimus sanctissimae maiori ecclesiae, sacram propter hoc
scribentes formam ad urbis praefecturam, quatenus ipsa
cum obediente sibi officio traderet mille centum ergaste
ria omnibus modis Deo amantissimis ecclesiae defensoribus.
& oeconomicis sanctissimae dictae ecclesiae octingentis qui
dem in corporibus ergasteriorum prebendis Deo amantif
simis, defensoribus recentis autem Dei cultoribus oeconomicis,
ut Deo amabiles oeconomici habeant quadraginta erga
steria, & redditum ab Anastasio diuinae memoriae donatum,
nequaquam quarentes tanquam minus sit, sed supplementum
ex trecentorum ergasteriorum datione habentes, fac
ere menstorum expensas, & decanis & aliis ordinibus,
Deo verò amabiles defensores habentes octingenta erga
steria & appellatos lecticarios praebere & aliud ministe
rium facere quod defunctorum exequiae volunt, quatenus
per hoc damna auferantur lugentium.

CAP. II.

Porter ergo supradicta mille centum ergasteria custo
diri & Deo amabilibus oeconomicis & defensoribus se
per

p Martialis. Die
verū mihi Mar
ce, die amabo,
Nihil est quod
magis audiam li
benter.

q .i. anno 552.

r De impensis
in funera mor
tuorum facien
dis Iul. const. 52.
De sumptib. fu
nerum 3. Co. 44.
Index reginae a
pud Cuiac. addis
Novell. 43.

f Leo Nov. 12.

z l. 4. C. de sac. ec
cles. Nov. 43. Nov.
Leon. 12.
u d. l. 4. C. de No
u. 43.

x forte quinquaginta ut l. 4. C. de
sac. eccl.
y d. Nov. 43.
z l. 18. C. de sac.
eccl.

a d. Novell. 48.

b Oeconomici à
defensoribus
distinguntur.
c οἰκονομῶν
id est, 300.

o v. Nou. 14. 9.
i. Nov. 43. c. v. l. 5.
2. adde Nou. 131.
c. 8.

a De iure propter nuptias donationum *Iulian. constit. 55. vt ne consentiente quidem muliere alienentur vel obligentur pradia donationis propter nuptias. Index Regine apud Cuiac. Huc pertinet c. 1. b 7. Nouell. 119. c. 1. l. 20. Cod. de donationibus antenupt.*
 c Hinc sumpta est authentica siue à me *Cod. ad Velleian. & authentica permissa C. de donat. ant. nupt.*
 d Rei propter nuptias donata, non constituit obligatio aut pignus, aut alienatio. *l. 8. C. de donat. ante nupt.* Atqui ea nondum est vxoris: Potest esse. Si ita est, cur non mulier restitutione potius iuuatur? Ei vtilius est ipso iure obligationem à principio non substituisse, quā valuisse & rescindi. Quid si mulier semel consentiat pignori aut alienationi? Creditori cōsensu mulieris non prodest *l. 1. vers. consensus J. eod.* Nunquam igitur: Imò, si iterum consentiat *id. vers. consensus. e. v. Infit. quib. alienare.*

VT IMMOBILIA ANTENUPTIALIS^a DONATIONIS NEQUE HYPOTHECAE DENTUR, neque omnino alienentur à viro, nec consentiente vxore: nisi postea satisfieri possit vxori. hęc verò etiam in dote valere.

Tit. XVI.

NOVELLA CONSTIT. LXI.

Idem Imp. Iustin. Aug. Ioanni gloriosiss. Orientalium praetorium praefecto, iterum ex consuli & patricio.

PRÆFATIO.

AV S A M miserandam fieri cognoscentes, coram nobis ipsius negotio motor: illud quidem correximus competentem modo, lege autem generali emendamus huiusmodi negotia (hoc quod moris est nostri.)

CAP. I.

vt immobilia propter nuptias donationis neque hypothecae dentur, neque omnino alienentur.

ET sancimus si quis conscripserit antenuptialem aut propter nuptias donationem, (sic enim eam oportere magis vocari decreuimus^b) siue ipse pro se hoc faciens, siue etiam altero scribente, aut patre, aut matre, aut cognatis, aut extraneis forte: Si quis^c igitur tale aliquid fecerit, & scripserit donationem in qua etiam aliquid immobilium est: interdiximus^d ei aut de cetero supponere rem conscriptam in antenuptiali donatione, aut alienare omnino. Quod enim semel vinculis sponsalitiæ largitatis obligatum est, non erit conueniens alienari: vt mulier eueniente forsitan lucro quod ei confert antenuptialis donatio, difficultatem patiatur, non inueniens rem in viro substantia, cum sit alienata aliis aut supposita, vt potentibus forte personis: quatenus illi propter huiusmodi causas aut sit omnibus modis inadibilis vindictio, aut difficilis, & litibus egeat dum ex hoc ipso sit adiuvanda. **1** Quapropter hoc obseruetur: & qui posthac contraxerit, sciat quia siue emptiorem siue hypothecam habeat, nihil horum vtilitatis habebit omnino, sed æqualia erunt non scriptis, nec dictis, quæ super hoc scripta sunt, aut conuenerunt: vt seruetur vxori lucrum. Non enim videntur nobis immoderate fecisse quidam nostrorum iudicum, qui etiam ipsam in rem actionem mulieribus post matrimonij transactionem in sponsalitiæ largitate dederunt, quod recte inchoatum, deinde à posteris iudicibus quasi pro superuacanea quadam subtilitate contemptum est: & non quilibet vias & artificiosas inueniant, sumentes hypothecas preparando mulieres consentire, & ita proprio cadere iure. Consensus^e enim in talibus aut in hypothecam, aut in venditionem, aut in aliam alienationem conscriptus, percipienti omnino non proderit, si semel consensus fiat: sed sicut in intercessionibus scripsimus, vt oporteat biennij^f tempore existente^h & rursus aliam professionem scribi confirmantem consensum: & tunc ratumⁱ esse quod factum est: sic & in hoc fiat. **2** Et si consentiat mulier, secundum speciem in intercessionibus, sit omnino indemnis, nisi etiam secundum (sicuti prædiximus) celebrauerit consensum plura namque ex primo mox auditu delinquantur: muliere quippe mariti seductionibus^k facile decepta, & propria negligente iura. Cum verò in plurimo tempore cogitauerit pro negotio: fiet forsitan cautior. **3** Verumtamen neque hoc simpliciter damus: sed tunc mulierem ex secundo consensu damno submittimus, dum sunt alia res, ex quibus possibile est ei satisfieri pro re vel rebus immobilibus quæ in antenuptiali donatione continentur, & quæ ab alio detinentur, propter alienationis aut suppositionis modam alioquin^l si nihil aliud superfit, neque sic læsionem sustinere mulierem permittimus: sed licet secundo vel frequenter consentiat, causa ad intercessionis feratur rationem, & sit omnino ei lucrum sub cautela positum: nisi apparuerit relictum aliud sufficiens ad antenuptialis largitatis quantitatem. Et hæc dicimus non^m solum parentes mulieribus, sed multò potius viris talia facientibus: siquidem & multis & penè pluribus casibus cōmunibus filiis antenuptialis donationis seruantur res: & rursus hæc remanent apud substantiam viri, eiusque successionem, ex hac ob-

ma, Scrim. de senatu Index regine. Contextum enim Nouellæ non habet.

u Iulianus constit. 56. in prin. quæ inscripta est, de consultationibus.

x De numero Senatorum ad Senatusconsultum faciendum necessario, vide Pauli Manutium lib. de senatu Cod. de senatuconsulto. 11. quæst. 4. y Quibus de rebus cognosceret Senatus, vide Manutium d. lib. cap. de iure referendi 3. z Dupliciter Senatusconsultum confirmatur: cōuentu, vel silentio sine conuētu: Conuentu, quod singulorum senatorum sententiæ exquiruntur: silentio, quod singulorum senatorum quidē interfuerunt, rēque totā audierunt, sed discesserunt aut manus porrigendo aut pedibus in sententiam edūdo, & ita senatusconsulta fiebant, nedū conquisitis singulorum sententiis, sed per discessionem tacito consensu, vide Paulum Manutium lib. de Senat. cap. de ordine rogandi sententias 19. & de dicenda sententia 10. & præcipue cap. de senatusconsulto 11.

seruatione: idēque vtilis est lex vxori & marito secundum has ratiocinationes. Et multòⁿ potius hæc in dote valebūt, si quid dotis aut alienetur, aut supponatur: iam enim hæc sufficienter delimitata atque sancita sunt. **4** Sed neque ipsos contrahentes omnino negleximus: nam si etiam super his obligationem quantum ad mulieres neque dictam neque scriptam esse volumus: tamen ipsos viros in aliis earū rebus obligari volumus occasione alienationis aut hypothecæ: mulieribus quidem seruantes in ipsis immobilibus rebus sponsalitiæ largitatis ius innouatum: illis autem competēs ius ex documentis, quantum in aliis eius rebus: omnibus priuilegiis^o iam doti datis à nobis in sua firmitate manentibus, quando mulier mouerit, aliis enim omnibus præter^p mulierem, huiusmodi priuilegia, nec ex antiquo dedimus neque nunc damus.

EPILOGVS.

Tua igitur eminentia, quæ placuerunt nobis, & per hæc sacram declarata sunt legem, omnibus faciat manifesta, secundum solennem modum edictis^q præceptis^r per prouincias vtens, vt nullam gentium lateant quæ à nobis sancita sunt. in hac enim felicissima ciuitate gloriosissimus præfectus vrbis hæc proponet.

Tit. XVII.

NOVELLA CONSTIT. LXII.

ANTIQUIS TEMPORIBVS.

al. ante de his ipsis.

Fuit ergo Latina lingua edita hæc Nouella, cuius omiſſa præfatione sententiæ hæc est apud Iulianum & Haloandrum.

HÆC^u constitutio iubet prouocationes in consultationibus, non tantum in amplissimis magistratibus, sed etiam omnibus^v Senatoribus induci, vt totus Senatus causas^w appellationū audiat & conueniat, quamuis silentium^x tantum sine conuētu Senatoribus denuntiātū fuerit. Silentio enim conuentū inesse^y videri. Audiant itaque prouocationes sanctis Euangelis propofitis, & quod sibi visum fuerit, Imperatori referatur, vt ex diuina sententiā eius, Senatus calculus cōfirmetur. **1** Agat autem Senatus conuentus in Hippodromis^z. **2** Vrbicaria^a præfectura omnibus aliis præsideat^c dignitatibus, id est, antè sedeat. Et post præfectum ceteri patricij numerentur, & consules quidem, & qui inter eos consularibus insignibus decorantur, secundum consulare ordinem & prærogatiuas consularis sui sedcant, vt tamen anteponantur ordinarij^f consulares honorarij consularibus. Et post^h hos præfectorum & magistrorum militum & illustrium virorum ordo ponatur. Omnes autem isti habeant facultatem in Senatu sententiam dicere. Qui autem propter cingulum magistratus à Senatoribus honoratur, etiam post depositionem cinguli sui, inter Senatores connumeretur. Liceat autem illustribus viris patriciis codicillos accipere, quamuisⁱ neque consulares neque præfecti facti sunt. Quod non solum in futuro tempore, sed etiam in præterito constitutio relaxauit. **3** Illud autem certum est, quod tertiam partem sportularum in ingressu dignitatis dare compellantur, omnibus aliis ex consuetudine sportulis dādis in quauis promotione, in sua firmitate durantibus. Quia autem præsentem constitutionem non obseruauerint, pœna quinquaginta librarum auri plecentur. Quæ pœna non solum ipsis violatoribus constitutionis imminet, sed etiam aliis, qui eam violari concesserint. Dat. CP. post consulatum Belisarij iterum Cos. || al. in editione Haloand. || PP. mense Ianuario post consulatum Belisarij V. Clarif. anno secundo.^b

præterea Concordiæ inter Capitolium & forum: tertium ad portam Capenam. Fest^o in senacula tria, vide Manutium in lib. de senat. c. d. loco habendi Senatus. d Vrbicariam præfecturam Augustus instituit, teste Suetonio & Victore Aurelio. e lege tertia Cod. de offic. præf. vrb. f & ita abrogatur lex tertia Cod. de consilibus patric. omnibus antep. g id est, qui ordinariū consulatū re ipsa gesserunt. h Nota quo ordine quisque in Senatu Constantinopolitano sententiam diceret, i in eo quoque abrogatur d. lex 3. c. de consilibus. h id est, anno 154.

o ac si diceret donata propter nuptias, certa lege possunt obligari & alienari *l. 1. §. eo. & dos quoq, vt hic, l. l. hic §. hæc autem dicimus.* In eo igitur dos & donatio propter nuptias comparantur. An in omnibus aliis? non est ita. Dotis actio, priuilegiata: donatio propter nuptias non est. *Nov. 97. l. 12. §. 2. ff. qui potior. Theophi. in §. fuerat Infit. de act. p* Dotis priuilegium personale, quia nō transfertur in heredem extraneum *l. 1. C. de priuileg. dor. in filium transmittitur. Nouel. 91.* q Iulianus constit. 56. num. 205. Huc referre possis Lucium 4. Placitor. tit. de curia in public. procedent. & tit. 6. de ordine sedendi. t Iulian. ibid. num. 204. f d. l. 1. §. 2. ff. de nupt.

*Integra deest apud Scyrimgerum præter superiorem titulum. Ea pri-
mitus Latina fuit. Eius epitome Græca apud Haloandram,
Latina apud Iulianum extat.*

SCIMVS antea promulgasse legem. Hæc con-
stitutio localis est. nam promulgata est de eccle-
sia Myſia. & iubet vt si quis rem immobilem
eidem ecclesiæ dederit, vel reliquerit certū re-
ditum habentem; & adiecerit, vt in continentia pauperum
reditus administraretur, (addit Haloander, vel ad redemptionem
captiuorum^a) huiusmodi legatum vel hæreditas vel
donatio nullo modo alienetur. Quod si incertus redditus eo-
rum sit, domus autē relicta vel vinea procul à ciuitate fue-
rit in qua ecclesia sita est cui legatum vel donatio facta sit,
tunc liceat tales possessiones vendere. Sin autem domus vel
agri aut intra ciuitatem aut circa muros eius fuerint, testa-
tor autem voluerit venundari ea, & ex pretio eorum redē-
tiones vel alimonias fieri, tunc secundum tenorem ver-
borum testatoris, & in his venditio celebretur. Talis enim
rei actus firmissimus est. Qui iudicio conuentus fuerit, si
desiterit, condemnator, quippe malam^b causam habens, &
prius in ius vocatus & contestatus, & vocatus legitime, &
non obtemperans. Emissa mense Aprilis XIII. anno im-
perij Iustiniani sub Iohanne [Cos.]

**VT FACTAE NOVAE CONSTITV-
TIONES POST^c INSINUATIONES^d EARVM
post^e duos menses valeant.** Parcit autem non custodien-
tibus subtilitatem constitutionum super testamentis in
relinquendo quadrante, aut non subscribendo nomen
hæredis, aut non dicendo.

Tit. XXI.

NOVELL. CONST. LXVI.

*Imperator Iustinianus August. Iohanni gloriosiss. sacrorum per
Orientem prætoriorum præfecto, iterum exconsuli
& patricio.*

P R A E F A T I O.

SEMPER legum nobis occasiones motorum
negotiorum præbuerunt causæ. Pluribus enim
nobis additionibus factis occasione nostrarū cō-
stitutionum quas super successionibus scripsi-
mus: (quale est, vt oporteat testatorem propria^h manu hæ-
redis scribere nomen, & ex quantisⁱ vncias reputari opor-
teat Falcidiam quam filiis parentes relinquunt, siue ex trib.
siue ex quatuor, siue etiam ex pluribus) & multis propter
hoc periclitantibus testamentis cadere, ne complerentur
quæ in eis scripta sunt: quia licet factæ sint leges, tamen nō
sunt cognitæ aut prouincialibus, aut etiam hīc nondum
fortē propositæ: nullique manifestæ: necessarium existi-
mauimus talia lege breui corrigere.

C A P. I.

SAncimus igitur ex illo nostras constitutiones quæ pro
testamentis sunt valere, ex quo in commune factæ sunt
manifestæ. In prouinciis autem, ex quo discretæ per metro-
politas palam factæ sunt, vel postea factæ fuerint: ne le-
gum ignorantia (secundum quod dudum tenuit) testamē-
ta homines facientes, videantur præuaricari legem. Vt au-
tem apertius adhuc causā declaretur, sancimus si scripta
fuerit huiusmodi lex, hanc post duos^l menses dati ei tem-
poris valere, & in republica tractari, siue in hac felicissima
ciuitate, siue in prouinciis post insinuationem, sufficienti
hoc tempore omnibus manifestam eam constituere, & ta-
bellionibus^m eius cognoscantibus virtutem, & subiectis a-
gnoscentibus, legemque seruantibus. Sic nulli omnino e-
rit declinatio vt nostram custodiat legem. Non enim volumus
deficientium infringi voluntates omnibus siquidem
studemus modis ratas eas constituere. Cur enim culpabimurⁿ
eos qui positas nostras ignorauerint constitutiones: vel si post^o
paululum fortē quam scripta lex est, & adhuc ig-
norata, decesserint testatores, & propterea in testamentis
aut nō scripserint propria manu hæredum nomina, aut etiā
tres vncias solum reliquerint filio, & non quatuor: in quo
legem aut non positam esse contingit, aut positam, & eo
quod nondum proposita fuerit, iuste ignoratam? **I**gitur etiam
hactenus, licet antiqua constitutio sit, & in co-
gnominis nostri posita constitutionum Codice^p, quæ scri-
bi propria manu hæredis nomen disposuit, tamen plurimi
præter eius testati sunt virtutem, ignorantes eius legisla-
tionem: & hactenus talia prætermissa denuntiantur nostræ
potestati: & omnibus semper talia poscentibus, veniam
dedimus, quoniam nondum fieri has manifestas euene-
rat, & sacras super his fecimus formas iustam eis largiētes
veniam. Ne igitur importunitatem patiamur de his per sin-
gulos dies & formas scribere cogamur: propterea sancimus
(sicuti dictū est) seniorē quidē in Iustiniano, positā Cod. le-
ge^q valere, hīc quidē ex quo insinuata est: in prouinciis autē ex
quo directæ & palā factæ est in vnaquaq; metropoli aut alia

ciuitate. Tempore namque plurimo transeunte, & nostro
codice vbiq; directo, non rectē ignorabitur. **2** ¶ Alce-
ram verō nōquellam^r, quæ inter constitutiones post Codicem
posita est: decernentē quod filius relinquatur, valere &
in hac felicissima ciuitate, & in prouinciis post duos men-
ses insinuationis, sicuti prædiximus: eo quod factis à no-
bis vniuersis^s constitutionibus de mensura institutio-
nis filiorum, alia quidem Græcorum lingua cōscripta, pro-
pter multitudinis frequentiam, alia verō Latina quæ etiā
firmissimā^t propter reipublicæ figuram^u est: illa quidem
Kalendarum Martiarum habet conscriptionis tunc diem:
non autem tunc insinuata est: alia verō est Latina voce cō-
scripta ad Solomonem gloriosissimum apud Afros sacrum
præfulem^x tunc prætoriorū, Kalendis Aprilis. **3** ¶ Quia
verō neque Græca lingua cōscripta, mox palam facta est
& directā, denique etiam quæ hīc ad gloriosissimos præ-
fectos sacrorum nostrorum prætoriorum cōscripta est, id
est, Græca lingua, Mayo mense insinuata est in eadem sede
arq; directā: ideo sancimus oportere eius legislationem^y
quæ de mensura institutionis filiorum eloquitur, valere hīc
quidem ex Kalendis Maiis, vt duos menses ei seruemus: in
prouinciis autem ex quo hæc palam facta est, etiā ibi duob.
mensibus post insinuationem seruandis. Si verō nondum
hactenus in omnibus prouinciis destinata est: velociter &
eam & alias, quæ fortē nō missæ sunt adhuc, aut etiam po-
stea comitante Deo à nobis faciendas mitti nunc vel mit-
tendas esse: quatenus nostræ constitutiones in metropoli-
tans ciuitatibus fiant vel faciendæ sint manifestæ. Prouin-
ciarum verō præfides ipsos mittere eas, & missuros esse per
omnes ciuitates sub vnaquaque prouincia constitutas: vt
nullus de cætero occasionem sumat cuiuslibet ignoratio-
nis. **4** ¶ Vnde præteritum omne iustam habeat veniam,
valeantque defunctorum voluntates & dispositiones, vel si
nuper factæ sunt, sicut eas illi fecerunt: vel si secundū prius
tenentem legislationem literis[†] propriis non scripserunt
hæredum appellationes, aut testibus eas non fecerunt ma-
nifestas, aut tres vncias & non amplius reliquerunt filiis.
Non enim infringi (sicuti prædiximus) defunctorum volun-
tates dispositiones: sed ratas eas esse per omnia declaramus:
vt si vel proximē^z scripta sint testamenta post positionem
legis, nondum verō contigerit constitutiones factas inno-
tuisse: & superuenientibus fortē testatoribus non sunt mu-
tata: maneat etiam sic institutiones, quæ ab initio secun-
dum tunc certas extantes factæ sunt leges, propriam virtu-
tem habentes, & non accusandæ eo quod tempore quo^z su-
peruenerint illi, eas non mutauerunt. Non enim omnia sunt
in nobis, nec semper quibusdam tempus sit testandi repen-
te, plerumque enim incidunt hominibus mortes, testandi
eis potestatem auferentes. Quamobrē ab initio factum re-
ctē, eo quod non fuerit mutatum, non arbitramur postea
mutari, aut aliquo modō infringi: sed immutata man-
nere quæ tunc placuit testatoribus sententiam, validēque
seruari. Erit namque absurdum, vt quod factum^b est rectē,
ex eo quod tunc non erat factum, postea mutetur.
5 ¶ Collectinē igitur dicendum, percipiant filij relictas
sibi (si ita contigerit) à patribus tres vncias ex testamentis
ita factis, aut ante legis positionem, aut post positionem le-
gis, antequam hæc tamen apud iudices innotescerent. Si
verō adiectum sit testamentis, oportere quod reliquū est,
eis impleri, secundum quod tunc legibus debēbatur: hoc
percipiendum secundum antiquas leges: vt si quid deest
tribus vnciis, secundum illas supplementū fiat, non in qua-
drancio, quod postea quidem sancitū est, nondum ta-
men tunc agnitum.

E P I L O G V S.

Quæ igitur placuerunt nobis, & per hanc sacram de-
clarata sunt legem: præceptis propriis tua eminentia omni-
bus faciāt manifesta, & qui in hac maxima ciuitate, & qui
foris inhabitant: quatenus omnibus fiant palam quæ à no-
bis pro omnium cautela sancita sunt. Dat. Kal. Mart. Const.
Do. Iusti. PP. August. anno XI. Iohan. V. C. Conf.

**VT NVLLVS^d FABRICET ORATORII
DOMOS PRÆTER VOLVNTATEM EPISCOPI,
& vt deputer prius quæ circa diligentiam & statum fa-
bricari oratorij sufficiant: & vt episcopi non desint suis
ecclesiis: & de alienatione ecclesiasticarum rerum im-
mobiliū^f.**

Tit. XXII.

NOVELLA CONST. LXVII.

*Idem Imp. Iustinianus August. Menna sanctiss. & beatiss.
archiepiscopo Constantinopolitano, & vniuersi
eius tractus patriarchæ.*

P R A E F A T I O.

A quæ de sanctissimis ecclesiis sunt, multis cō-
prehendentes legibus adhuc etiam alia lege e-
gemus, ad exorta negotia & rursus emergentia
sufficiente. Plurimi namque, nominis^g causa,

Novella 18.

1. Innotuit, 2. Qualis forma.

*3. Innotuit, 4. Propria, vel quæ
authoritate pol-
leat.*

u. seu statim.

x. præfectum.

y. d. Novella 18.

*†. Nov. 107. c. 13.
Id abrogatur No-
uella 119. c. 9.*

*z. in pr. eodem.
Quod sit illico
post legē de no-
uo introductam
præsumitur fa-
ctam nō in cō-
temptum legis,
eiusque fraudē,
sed per eius i-
gnorantiam.*

*a. Ignorantia no-
uarum cōstitu-
tionum non
pina, excusat
missionē solen-
nitatis noua cō-
stitutione intro-
ductæ.*

*b. Quod rectē
factum est tole-
ratur, si is qui
fecit, ignorauit
melius fieri pos-
se.*

*c. legendum vti
dicitur XII. vt No-
uella superiorij
1. anno 538.*

*d. De his qui ec-
clesiam vel ora-
torij edificare
volunt Iulian.
const. 61. De his
qui templa ædi-
ficant, Index Re-
ginae huc perti-
nere. 1. & 2. c. 1.*

*e. Si episcopus
multū tempus
ab ecclesia sua
defuerit Iulian.
ibid. num. 211. Ne
episcopi eccle-
siis suis aberrēt.*

*Index Regine
huc pertinet c. 3.
c. 1. c. 2. c. 3.*

*3. Iulian. ibid. nu-
212. prædiorum,
Index Regine.
huc pertinet c.*

*4. c. 1. c. 2. c. 3.
g. i. vt nomen
aliquod sibi
parent.*

*a. Nov. 120. c. 9. v.
or. C. de sac. r. ec-
cl. v. Cui. in his
locis.*

*b. Contumax ita
demum condē-
nandus, si malā
causam habue-
rit l. 73. ff. de iudi-
ciis l. 13. §. 3. C. de
iud. adde. l. 53. ff.
de re iudic.*

*c. vide l. 29. C. de
testamentis.*

*d. i. non statim
ab ipsa insinua-
tione, sed duo-
bus mensibus
post insinuationem.*

*Insinuatur
autem in vrbib:
regijs, in metro-
poli & ciuitati-
bus cuiusque
prouinciæ.*

*e. de legibus
quas noster im-
perator de ordi-
natione testa-
mentorum po-
suit Iul. const. 60.
de successioib.
Index Regine.*

*f. l. 29. C. de test.
& Nov. 18.
g. d. l. 29.*

h. d. Nov. 18.

i. Innotuit, 2. Qualis forma.

*k. In tabellione
requiritur peri-
tia iuris, vt hic
& Nouell. Leonis
quadam.*

*l. Nouæ cōsti-
tutiones post
duos mētes in-
sinuationis obli-
gant. De duob.
mensibus adde
Cui. c. 13. Co. de
præscript.*

*m. Idque cōtra-
ctū seu instru-
mentorum re-
ctē, ex legibus
conciplendorum
causa.*

*n. Non affecta-
ta constitutio-
num nouarum
ignorantia ex-
cusatur. l. 29. Co.
de testam.*

*o. §. 4. c. 1. c. 2.
p. l. 29. C. de te-
stam.*

q. d. l. 29.

a v. Hesiodum vers. 5. & 6. libro opera & dies. b hinc sumpta est authentica, qua in provincia (376 de criminibus. c l. 3. in ff. de off. presid. l. 34. in ff. de procuratoribus. l. 2. §. 4. l. 19. §. 2. l. 36. in ff. l. 45. ff. de iud. l. 2. ubi de rationibus. & toto tit. ubi de criminibus. Nonell. 8. c. 8. in ff. l. 7. §. 4. ff. de accus. l. 28. §. 15. ff. de parr. l. 3. ff. de re milit.

d hinc colligitur, Separari vindicatione finium a vindicatione dominij ut l. 10. c. de emiff. e Vt eo loci quisque conueniatur, ubi aliquid egerit vel admiserit, si ne de maxima, siue de minima re, veluti de gallina agatur. Quamuis enim minima hæres videatur, attamen iustitiae ratio non ex quantitate, sed ex suis regulis debet estimari. Nam quod aliis vilissimum videtur, hoc aliis etiam quam pretiosissimum est: cum & alioqui probationum copia, in extraneis locis voce similibus agentibus sit: l. 1. in ff. de iur. iur. l. 63. §. 1. in ff. de iur. iur. l. 214. f. Reus in loco ubi delinquit forum fortitur l. 1. Cod. ubi de criminibus. nec potest excipere forum iudicis in cuius territorio delinquit. Aterum dices reperi pro principis auctoritate posse ad suum forum reuocare Nouell. 53. Melior est ea parte actoris condicio, quam rei. Ratio ea esse potest, quod actori probatio in copia similis esse non potest in aliis locis extraneis, atque in loco delicti admissi l. 1. hic. §. 1. in ff. de iur. iur. l. 215. h. Ratio agendi aduersus reum absentem in criminibus.

i h. Non delinquit in proprio loco, sed in loco ubi delinquit forum fortitur l. 1. Cod. ubi de criminibus. nec potest excipere forum iudicis in cuius territorio delinquit. Aterum dices reperi pro principis auctoritate posse ad suum forum reuocare Nouell. 53. Melior est ea parte actoris condicio, quam rei. Ratio ea esse potest, quod actori probatio in copia similis esse non potest in aliis locis extraneis, atque in loco delicti admissi l. 1. hic. §. 1. in ff. de iur. iur. l. 215. h. Ratio agendi aduersus reum absentem in criminibus.

i h. Non delinquit in proprio loco, sed in loco ubi delinquit forum fortitur l. 1. Cod. ubi de criminibus. nec potest excipere forum iudicis in cuius territorio delinquit. Aterum dices reperi pro principis auctoritate posse ad suum forum reuocare Nouell. 53. Melior est ea parte actoris condicio, quam rei. Ratio ea esse potest, quod actori probatio in copia similis esse non potest in aliis locis extraneis, atque in loco delicti admissi l. 1. hic. §. 1. in ff. de iur. iur. l. 215. h. Ratio agendi aduersus reum absentem in criminibus.

qua deliquit sitis, victori id quod iudicatum erit, solui æquum esse. Possimus vel ita interpretari, si satisfieri non potest victori ex bonis presentibus condemnati, potest victor complementum quantitatis sibi adiudicata petere in eo etiam foro, in quo condemnatus degit. l. 1. in ff. de iur. iur. l. 216. adde Nou. Leonis 108. u. i. conductor. x h. Vt eo loco ubi delinquit forum fortitur l. 1. Cod. ubi de criminibus. nec potest excipere forum iudicis in cuius territorio delinquit. Aterum dices reperi pro principis auctoritate posse ad suum forum reuocare Nouell. 53. Melior est ea parte actoris condicio, quam rei. Ratio ea esse potest, quod actori probatio in copia similis esse non potest in aliis locis extraneis, atque in loco delicti admissi l. 1. hic. §. 1. in ff. de iur. iur. l. 215. h. Ratio agendi aduersus reum absentem in criminibus.

per illum post huiusmodi admonitionem mittere in provinciam non volentem: si tamen omnino obnoxius apparuerit. & si quidem locuples sit: ipse exigatur quæ decreta sunt. si verò minus sit quod habet, ut non sufficiat in ista condemnatione: tunc & de absentis rebus compleatur victori damnum huiusmodi.

CAP. III. De absentibus reis.

SI verò neque ipse apparuerit, qui dominum litis presentare iussus est, aut x qui pro eo legitime cogatur: tunc vocetur quidem legitima voce, non autem obediens condemnatur & absens, secundum schema quod appellatur eremodicius, id est desertæ causæ. nam qui per contumaciam deserit, in nullo minor a presente putabitur. Si verò ille quidem forsitan aduenerit, aut miserit quempiam, accusator autem desit: tunc & absolvere eum, & damna eius mederi calumniatorem cogat. sic erunt temperatores: sic peccare cessabunt: sic non putabunt potentiam diuitiarum iustitiæ prævalere. i. ¶ Nec latet nos quia forsitan hæc sufficiat hoc ad perfectissimam causæ medelam: cum iudicantes potentioribus magis quam iustiora volentibus & ad provincias venientibus presentem. Sed tamen nouimus plurima iniustitiarum curata hæc legislatione. magis autem quantum ad nos est, totum erit sanatum. namque non aliter tradimus cingula, nisi d prius iussurandum subierint hæc accipientes, iuste omnibus iudicare, & puras seruare manus. Non puto post presentem legem alteri quolibet egebimus augmento, si illi quidem iuste iudicent ad legem simul & iussurandum respicientes.

CAP. IIII. De fori præscriptione tollenda.

ARripit autem nullus provincialibus cingulis violentos. nullo utens privilegio, aut potestate, aut forma: nisi b forte sacra nostra prægnatiua forma occasione publicæ causæ præcedens, exhibitum hic quempiam infetri præcipiat: aut ex lege hoc faciat, qualis est super appellationibus: licet etiam hoc ex multa parte curauimus, plurimos maiorum iudicum in provinciis appellationum constituentes, ut apud illos magis appellatio, quando non de maximo negotio fuerit questio, quam in hac examine tur maxime ciuitate. i. ¶ Hanc dicentes iustitiæ legem, adhuc potius faciemus eam iustiorē, si nulli i permittamus habere contra eam quædam privilegia: neque excipi ab hac lege quolibet privilegio: nec si cuiuslibet sanctorum ecclesiarum largitum sit, aut alicui venerabilium xenodochiorum, aut aliis venerabilibus domibus. aut alij cuiuslibet ipsarum domuum imperialium, aut sacro patrimonio, aut sacris priuatis, quæ merito post m supremum honorem secundum loco sunt posita: nec si aliquibus iudicibus, aut in potentatu positis, aut omnino sub nos constitutis hominibus: sed obediant omnes legi, & succumbentes iustitiæ sanctioni, honorem eam, & per omnia habeant sortem: non solum in semetipsis respicientes, sed etiam in futuris successiones: & scientes quia nihil penè in semetipso manet, sed currit o natura semper multas euoluens mutationes, quas neque præuidere facile est, neque prædicere: solummodo Deo, & imperatore sequente Deum, hæc gubernare mediocriter & mansuete valente. 2. ¶ Si verò quicquam utatur aliquibus sacris formis, siue pragmaticis, siue aliis, de tali quomodo sibi largitis: erunt omnino infirmæ iudicibus maximam soluentibus poenam, si omnino susceperint: & non hoc quod sit, solummodo meditantur, sed quod etiam faciendum est. etenim si posthac tale aliquid impetretur ab aliquibus nostrorum subiectorum, aut ab alio quolibet quibus prius interdiximus, inter quos complectimur (sicut dictum est) ecclesias, & venerabilia monasteria, & sacras nostras domos, & sacra priuata, & sacrum patrimonium: neque hoc omnino valebit. ¶ Erit q autem hæc lex ubique suam iustè extendens virtutem, & simul quidem futura cautè constituens, simul autem quod præterit curans. 3. ¶ Scitote. igitur omnes subiecti, quos Deus nostris progenitoribus & nobis donauit, quoniam hæc vobis damus legislationem, omnem vobis cautelam conferentes: & neque itinere fatigabimini longiore, neque aduersus maximos lachrymabitur: neque nos culpabitur tanquam hæc non corrigentes: sed vnusquisque de proximo respiciens poenam, in quibus forte damnificatur atque læditur, & hanc curam videns, magnum & bonū laudabit Deum, qui hæc nos sancire bene & iustè illuminauit. Sit ergo poena talia committentibus: aut suscipientibus iudicibus & cinguli casus, & decem librarum auri damnum.

specialiter & pragmatica aliqua sanctione a principe impetrauerint. 5. cod. in pr. huius cap. in adde l. 1. hic. in ff. de iur. iur. l. 216. h. hinc possumus colligere, Euocationes causarum reis concedi nedom in criminalibus causis, ut c. 2. §. eo. sed & in civilibus ut hic. m Sacrum patrimonium principis, resque eius priuata, post res sacras & diuinas, priuilegiata, & ita potentius est privilegium ecclesiæ, quam principis. ¶ Honor iustitiæ tribuendus. o Natura nouas quotidie formas præbeat. p olim scilicet, ut sit sensus, Priuilegia euocationum hæcenus concessa, etiam pragmaticis formis, hodie esse inutilia. Nullum hodie uti iure euocationis, nisi pragmatica forma hoc specialiter. i. in causa de qua agitur, a principe impetrauerit in pr. huius cap. §. eo. q De vi & potestate huius constitutionis. l. 1. n. 219. x Si quis psete cōstāte neglexerit l. 1. n. 220.

EPILOGVS.

¶ Gloriosissimi igitur præfecti nostrorum sacrorum prætoriorum, qui per omnem subiectam terram consistunt, legem hanc cognoscentes proponant, & per dioceses sub se constitutas, & in omni Italia, & Libya, & insulis, & Oriente, & quodcumque in Illyrico est: ut sciant omnes quomodo eorum curam habemus, Deo qui tanta nobis contulit, offerentes legem: qui magnam nobis pro eis re-compensationem dabit, dum talia pro causa subiectorum salutis sancuerimus. proponatur Constantinopolitanis ciuibus nostris. Dat. Kal. Iun. Constantinop. Imp. Iustin. PP. A. ann. XII. Ioan. V. C. Conf. b

VT ORDINARIAE PRAEFECTV

ravrbanae & prætorianae duae & præfecturae quae in cingulo & quae in actu sunt, solae, non etiam honorariae liberentur a curiali fortuna.

TIT. XXV.

NOVELL. CONST. LXX.

Imperator Iustinianus Augustus. Iohanni gloriosissimo. Orientalium prætoriorum præfecto, iterum exconsuli ordinario & patricio.

PRAEFATIO.

PLYRIMA horum quae olim sancita sunt, neglecta & non facile in republica tractata, omnino visa sunt absque lege & sine legislatione consistere. Nouimus enim quia antiquitus erat quaedam præfecturae figura, quam honorariam vocabant, codicillis ab imperio super ea collatis. hanc autem ita nominabant, ut nihil aliud nisi purum honorem iis quibus præbebatur, conferret, quae curiales non liberabat a fortuna curiali, nisi quis eam ipso opere ministrasset. & sicut de gloriosissimis magistris militum videbitur, quia nullus ex magisterio armorum eripitur fortuna curiali, nisi cum opere gesserit, (nam & magistrum militum præfecturam esse nostrae dicunt leges: puri vero magistrorum militum codicilli solam præbent dignitatem, fortuna non liberantes) sic etiam in ipsa præfectura si futurus sit aliquis liber huiusmodi fieri fortuna, necesse est in ipso cingulo designatum, ab ea curiae vinculis liberari.

CAP. I.

Renouamus igitur huiusmodi legem, sancientes, si quando visum fuerit imperio honorare curialem, ut etiam liberet fortuna, dare ei codicillos administrationis, & præparare eum in talibus constitui sedibus aut cingulis vrbanae præfecturae senioris Romae, & nouae videlicet huius nostrae, aut in prætorianis tribunalibus & Orientis & Hesperiae & Libyae, nec non & Illyrici: quos omnes sub nobis fecit Deus: & ita libertate frui, quatenus magno promeriti honore, & in carpentis vecti, & clamores precum audientes, insuper iudiciales confidentes sedes, huiusmodi fortuna liberi constituentur. Si vero solo eos participare voluerit honore: fieri quidem codicillos, & his dari: tantum vero valere huiusmodi imperialem largitatem, ut ille honoratus quidem sit, & maxima curiae pars, esse videatur: non tamen neque provinciali curia, neque eius albo liberetur: sed maneat sub antiqua fortuna, solum lucratus honorem: & ita gratias agens Deo & imperio, quia migravit eum ad meliora prioris tranquillitatis educens. sitque etiam hoc additamentum imperialium prætoriorum, quod neque publicum minuit, neque fortuna, neque consuetis eis functionibus priuans curialem: & ei qui hanc promeruerit, etiam presentem addens fortunam, & ostendens honoratorem, & aliis curialibus dignitate solummodo præcedentem.

EPILOGVS.

¶ Quae igitur placuerunt nobis, tua celsitudo seruare festinet: sciens quia neque curiales minimus, & honoratior eos omnibus demonstrauimus: ut sciant haec ciuitates per tua præcepta, quatenus imperio datur. Datum Kalend. Iulij C. P. Imper. D. N. Iustinian. PP. A. anno XII. Ioanne V. C. Consule.

VT AB ILLVSTRIBVS, ET QVI

super eam dignitatem sunt, omnimodo super pecuniariis causis, sed & iniuriarum criminaliter per procuratorem dicantur: clarissimis autem in pecuniariis licere eis & per procuratorem & per se litigare.

TIT. XXVI.

NOVELL. CONST. LXXI.

Imper. Iustin. Augustus. Iohanni gloriosissimo. prætoriorum per Orientem præfecto, iterum exconsuli & patricio.

PRAEFATIO.

VAE CVNQVE procedunt quidem quasi honoris causa, & schematis melioris sunt: quod autem hinc euenit, non honorem, sed forsitan etiam quandam lationem inferens, hoc bene habere iudicamus breui mederi lege. Fertur enim quibusdam constitutionibus, ut nulli clarissimorum liceat per se litem exercere, sed per procuratorem omnino. sed hanc quidem antiquitas pro dignitatum honore scripsit multos autem conspeximus dignitates quidem adeptos, & inter clarissimos inscriptos, aut comites, aut tribunos, vel si qui alij consistunt huiusmodi: substantia vero minoris dominos, ut penitus non sufficiant ad procuratores ordinandos, & propter hoc agendas expensas.

CAP. I.

Sancimus igitur usque ad magnificentissimos illustres hanc valere, & modis omnibus eos per procuratores pecuniarias exercere causas: nec non etiam iniuriarum per procuratorem criminali modo mouere, secundum quod datum est eis super hoc privilegium: ne cogantur aut sedere cum iudicibus cum iudicant: aut stare rarior tantum litigantes. ex utroque enim causa videtur incauta, aut dignitatibus iniuriam sustinentibus, aut iudiciali schemate indignè procedente. Post magnificentissimos igitur illustres, omnibus licentia sit volentibus procuratores ordinare, & per se lites exercere, nulla ex hoc neque prohibitione, neque damno, neque poena inferenda eis.

EPILOGVS.

¶ Tua igitur eminentia, quae visa sunt nobis, & per hanc sacram declarata sunt legem, omnibus faciat manifesta, quae moris sunt super his agens. Dat. prid. nonas Iun. Constantinop. P. P. Imperij D. N. Iustiniani Augusti. anno XII. Ioanne V. C. Conf.

COLLATIO VI.

VT HI QVI OBLIGATAS SE

HABERE PERHIBENT RES MINORVM aut obligati sunt eis, ad eorum gubernationem penitus non accedant: & curatores nullo modo suscipiant cessiones aduersus eos: quorum curationem agunt, aut egerunt. haec autem generaliter valebunt in omni curatione, in quibus personis leges curatores præbent: & de gubernatione pecuniarum competentium eis quorum negotia administrantur: & quando eas recondi aut mutuari oportet, aut ex eis redditus comparari.

TIT. I.

NOVELL. CONST. LXXII.

Imper. Iustin. Augustus. Iohanni gloriosissimo. Orientalium prætoriorum præfecto, iterum exconsuli ordinario & patricio.

PRAEFATIO.

MNIA quidem legislatori reipublicae in magna cura sunt quemadmodum optime se habeant, & peccati nihil relinquatur: præcipue autem instrumenta minorum, & quae circa eos curatio est, studio cura est eis qui proferendi leges a Deo licentiam perceperunt: dicimus autem de eo qui imperat. Multas itaque causas audiui, ubi administrantibus curatoribus cessiones factae sunt aduersus minores, siue puberes, siue impuberes quidem, in secunda tamen ætate constitutos: & mox efficiuntur eorum domini facultatem, aut non existentia forsitan debita subeuntes, aut paruo pretio cessiones accipientes eorum, quae sunt vndique fragiles: aut etiam celantes desuscepta existentia in minorum rebus, & ita cessiones accipientes secundum multas & plures occasiones. Quid enim homo ad malitiam semel deditus, non adinueniat, ut minorum res proprias faciat?

CAP. I.

Qui tutores vel curatores pupillo vel adolescente esse non possunt.

HAEC omnia lege corrigere volumus, & præcipue illud, ut si quis obligatus habuerit minorem, aut eius res: hunc non omnino ad curationem eius, vel si a legibus vocetur, accedere. Quid enim non agat pro se dominus eiusdem existens: & aduersarij rerum detentator nuper effectus? Propter hoc enim & illud sancimus, ut si apertissime manifestum est, quia is qui sit administrator, ipse est iuri minoris obnoxius: neque ipse curator erit, necubi aut cautionem furetur, aut alias probationes quae erant minoris, corruptat: & curatio fiat ei rerum interitus propria.

a. Nov. 73. c. 2.
b. i. anno 538.
c. Romae, vel vrbis Constantinopolitanae.
d. Orientis sc. & Occidentis. i. Italia, Africa vel Illyrici. c. 1.
e. eo. & magistrum militum Iul. hic.
f. episcopos in actu dignitate cui opponitur honoraria. sic apud Harmenop. lib. 1. tit. 17. §. 12.
g. episcopos in actu dignitate cui opponitur honoraria. sic apud Harmenop. lib. 1. tit. 17. §. 12.
h. Honoraria dicitur, quoties aliquis codicillos accipit ab imperatore: qui bus ei dignitas præstatur, quasi prætorij præfectus fuisset, siue magister militum Iul. hic.
i. episcopos in actu dignitate cui opponitur honoraria. sic apud Harmenop. lib. 1. tit. 17. §. 12.
k. præcipue dicitur de iis qui actu magistratu funguntur, nam honorati cingulum non habent.
l. Italia: quatenus sunt præfecturae prætorio. Orientis, cuius sedes Constantinopolis. Italia, Illyrici & Africa.
m. Carpentum. Vopiscus vocat iudiciale carpentum.
n. i. anno 538.
o. Huius Nouellae sensus is est, Præfecturae honorariae dignitas non liberat nexu Curiae, sed ea quae actu & re ipsa administrata est.
p. Delitib. eorum qui in dignitate positi sunt, Index Regim. De privilegiis dignitatum siue de procuratoribus. v. Iulia. cons. 121.
q. Iniuriarum actione civilis & criminali illustres personae per procuratores agere possunt.

r. l. 25. C. de procuratoribus.
s. 7. Eclog. 8. c. 28.
t. Causa huius constitutionis.
u. Non est honestum, ut qui indicatur cum iudicib. sedeat.
v. Contra, Honestatis esse non videtur, ut dignitate maior, sit eorum iudice inferiore.
w. Honestè igitur constitutum, ut personae illustres & quae supra eas sunt in pecuniariis causis (& actione iniuriarum quantumvis criminaliter mora) per procuratorem omnino agant: clarissimae agant si voluerint.
x. dixi ad l. 3. C. ubi senatores.
y. de tutoribus Index Regim. adde Iul. cons. 65.
z. & ita abrogatur lex 8. C. quod tutores: lex 7. C. de excusatur.
aa. & ita abrogatur lex 12. ff. de reb. eor. qui sub tut. & merito id abrogatum est. poterant. n. tutores redimere actiones reuera inutiles aduersus pupillos ab aliquo, quas tamen velles poterant reddere subtractis pupillo apochis.
bb. i. exacta.
cc. Aetatum variaz species, alia prima, alia secunda ut hic.
dd. Tutori vel curatori non licet nomina contra pupillum vel aduultum iure cessionis adquirere: siue pretium dedit, siue non. Iul. nu. 222. c. legendum fra glia. Intelligit autem nomina seu obligationes quibus vel præscriptio vel quid tale potest obici.
ee. Desuscepta dicitur ei qui præcepit. d. crim. c. dicam ad c. Semel malus 8. de reg. in 6.
ff. Iul. cons. 65. nu. 222.
gg. Is cui pupillus obligatus est tutor aut curator pupillo esse non potest, quatenus lex eum vocat ad legitimam tutelam Iulian. d. loco nu. 223. fa cit l. 8. C. qui dare tutores.
hh. Debitor minoris, eius tutor aut curator esse non potest.
ii. & ita abrogatur lex 7. C. de exc. tut. l. 8. C. qui tut.
jj. Causa huius constitutionis.
kk. hæc præcepta Scri. Kalen. Hal. l. d. d. si quis. i. apochas.

De instru-
mentis Index Re-
ginae. adde l. Julia.
constit. 66. Quo-
modo deposti-
tum cautè poni
seu dari potest.
adde 4. C. 21.

b. huc refer. c. 1.
2. j. eod.
c. huc refer. c. 3.
j. eod.

d. Nouel. 49. c. 2.
e. adde l. Har-
menop. 6. §. 10. h.
23. ff. de falsis.
f. permutatio-
nis.

g. Tempus ef-
ficat, ut vnus
eiusdemque ho-
minis diuersa
quodammodo
videantur scri-
ptura.

h. Quæ res effi-
ciant, ut vnus
eiusdemque ho-
minis scriptura,
diuersorum vi-
deatur homi-
num.

i. Magistratus à
Deo.

k. Scopus magi-
stratus.

l. Julian. num.
233.

m. Hinc sumpta
est authentica.
Si quis vult C.
qui potior. adde
22. Eclog. 4. c. 1.
3. Harmenop. 2.

n. Cur ita? vj.
eod.

o. Id est, quia
noluit adgnos-
cere suam esse
scripturam: quia
suam denega-
uit.

p. Qui denegat
cautionem ali-
quam à se scri-
ptam, scribere
cogitur, ut ex
noua eius scri-
ptura veritas
antiquioris ar-
guatur.

q. Cautio de-
ponenti obser-
uanda.

r. Quid si nolit
depositum euul-
gare? v. c. 23. eo.
r. v. Julia. c. 66.
c. 233. hoc neces-
sitas causa nō
datur, sed ma-
ioris probatio-
nis, versumam s.
j. eod.

s. Depositum
probari nō po-
test pauciorib.
testib. quā tri-
bus, alia tamen
probatum ratio-
ne quā testi-
bus, c. 4. in fin. j.
eod.

t. l. 20. C. de fid.
instrum. l. mō quin-
que. 1. Harmeno.
6. §. 3.

u. sensus, Nihil
interest, vtrum
subscripterint
testes, an præ-
sentibus ipsis
instrumentum
depositum fuerit
compositum. l. 1.
constit. 60. num.

x. 4. Harmenop.
6. §. 4.

y. deest hæc
particula apud
Scrimgerum.

z. Vix vox cū
iureiurando, feri-
piam exsuperat, *testimon passet tre, dixi ad l. 35. (de fide instrum. 1. Harmenop. 6. cap. 23. ff. de falsis. a. videl. 3. C. de testib. b. i. nuda suscipientis scriptura. c. idēque incautē facturus est Julian. hic num. 236. d. Interpretatio est corrupta, sensus est, Deponentem, accepta depositarij nuda scriptura, pendere penē ex sola fide depositarij, cum is possit facillē scripturam negare: eiusque scripturam esse diffi-
cillimum sit (propter varietatem quæ in scripturis accidit in princ. 5. eod.) probare, iu-*

DE INSTRUMENTORVM^a CAV-
tela & fide, & primum de deposito^b, & mutuo, & c^c aliis do-
cumentis privatē quidem scriptis, habētibus autem testes,
& de non habentibus testes: & de instrumentis publicē con-
fectis: & de collationibus manus propriæ scripturæ: & de
expositis instrumentis ab illiteratis aut paucis literas
scientibus, & de non scriptis contractibus: & de
contractibus vsque ad vnam libram auri: &
de contractibus qui in agris fiunt: & vt
in documentis & contractibus fu-
turi locum habeat lex.

TIT. II.

NOVELL. CONST. LXXIII.

Idem Imper. Ioanni gloriosiss. Orientalium prætoriorum præfecto,
iterum ex consuli & patricio.

PRÆFATIO.

NOVI^mVS nostras leges^d quæ volunt ex
collatione literarum fidem dari documentis,
& quia quidam imperatorum super excrecen-
te iam malitia eorum qui adulterantur docu-
menta, hæc talia prohibuerunt: illud studium falsatoribus
esse credentes, vt ad imitationem literarum semetipsos ma-
ximè exercerent, eo quod nihil est aliud falsitas^e, nisi veri-
tatis imitatio. Quoniam igitur in his temporibus innu-
meras intenuimus falsitates in iudiciis multis, quorum futu-
mus auditores, & quoddam inopinabile ex Armenia no-
bis exortum est. Oblato namque commutationis^f docu-
mento, & literis dissimilibus iudicatis, quoniam postea in-
uenti sunt ij qui de documento testati sunt, subscriptionem
subdentes, & eam recognoscentes, fidem suscepit do-
cumentum: & quoddam hinc inopinabile occurrit, eo
quod literæ quidem sine fide visæ sunt: licet examinata
responsa verorum testium cum veritate concordauerunt:
& hoc per fidem testium, quæ videtur quodammodo esse
cauta. videmus tamen naturam eius crebro egentem rei
examinatione, quando literarum dissimilitudinem sæpe
quidem tempus^g facit. non^h enim ita quis scribit iuuenis
& robustus, ac senex & fortè tremens. sæpe autem & lan-
guor hoc facit. & quidem hoc dicimus, quando calami &
aramenti immutatio, similitudinis per omnia aufert puri-
tatem. & nec inuenimus de reliquo dicere quanta natura
generans innouat, & legislatoribus nobis præbet causas.
¶ Quia igitur imperium propterea Deus deⁱ celo con-
stituit, vt^k difficilibus imponat quæ apud eum sunt bona,
& leges apte secundum naturæ varietatem: propterea ex-
istimauimus oportere & hanc scribere sanctionem, & da-
re in commune subiectis quos nobis Deus & prius tradi-
dit, & paulatim semper adiciet. Etenim quiddam de depo-
sito in scripto dubitatum & ad contentionem deductum
inuenimus. & oportet etiam omnino horum prospicere. ita-
que illico nobis est à deposito inchoandum.

CAP. I.†

De instrumentorum cautela & fide: & primum de deposito,
quemadmodum cautè dari potest.

SI quis igitur vult cautè deponere, non^m soli credat ac-
cipientis scripturæ: hoc quod etiam in iudicio quasi-
tum est, quia enim nonⁿ professus est is qui scripsisse di-
cebatur, suam esse scripturam: magnum res habuit tumultum
& scribere alia coactus^o est quæ visa sunt veluti simi-
lia quidem, non tamen per omnia similia, & quantum
ad illam scripturam sine termino causa permansit) sed is
qui depositum dat, aduocet^p etiam testes, vt possibile^q est,
honestos & fide dignos, & non minus tribus^r: vt non in
sola scriptura & eius examinatione pendamus: sed sit iudi-
cantibus etiam testium solatium. Etenim tales testificatio-
nes suscipimus, quas præsentibus testes dicant: quia his præ-
sentibus subscripsit qui documentum fecit, & hunc noue-
runt. Nam si inuenimus & tales quosdam testes non mi-
nus quàm tres dignos fide existentes: neque^s talem inter-
dicimus fidem. neque enim vt abbreviemus probationes,
ponimus legem: sed vt esse eas & cautè esse faciāmus.

CAP. II.

Quemadmodum sine tabellione instrumentum mutui
vel depositi cautè fieri potest.

Sed & si quis aut mutui instrumentum, aut alterius cu-
iuspiam faciat, & noluerit hoc in publico cōstiteri, quod
& in deposito definiuimus, non ex ipso videatur credibile
quod scribitur super mutuo documentum, nisi etiam tes-
tium habeat præsentiam fide dignorum nō minus trium:

vt siue veniant, & propriis subscriptionibus attestentur: si-
ue^t alij quidam testificentur, quia præsentibus eis confe-
ctum est documentum: fidem causa ex vtroque percipiat,
etiam literarum examinatione penitus non repulsa, sed so-
la non sufficiente, augmento autem testium confirmanda.

CAP. III.

Si^u literarum fides à voce testium discrepet.

SI verò tale aliquid contigerit quale in Armenia factum
est, vt aliud quidem faciat collatio literarum, aliud ve-
rò testimonia: tunc nos quidem existimauimus ea quæ vi-
ua^v dicuntur voce, & cum iureiurando: hæc digniora^z fi-
de quàm scripturam ipsam secundum se subsistere. Verum-
tamen sit hoc iudicantis prudentiæ^a simul atque religio-
nis, vt veracibus potius pro talibus credat. & nos quidem
secundum hunc modum existimauimus oportere probari
fidelia documenta.

CAP. IIII.

De instrumentis incautè^b compositis.

SI tamen quisquam aut deponens, aut mutuans, aut ali-
ter contrahens, contentus sit scriptura sola eius cum
quo contrahit: in ipso erit vt sciat quia in illius fide totum
ipse suspendit^c. & quidem quantum ex scriptura non suf-
ficiens videbitur fides, nisi^d secundum nostram legem ad-
diciatur documento credulitas, aut præsentia testium com-
ram quibus contractus est factus: aut forsitan nouissimum^e
eius rei refugium inuenerit, dicimus autem quod ex iure-
iurando est. nam non infirmamus quod factum est, nam
falsitates & imitationes metuentes, & nudis eis existenti-
bus non credentes, huiusmodi subtilitatem causæ addi-
mus: non^f vt credentes priuemus fide sua circa amicos,
sed vt quantum possibile est, & perfidiam & negationem
multis reconuincamus modis.

CAP. V.

Quomodo tabelliones cautè debeant instrumenta componere.

Sed & si instrumenta publicè confecta sint: licet ta-
bellionum habeant supplementum, addiciatur & eis
antequam^g compleantur (sicut dictum est) testium ex
scripto præsentia.

CAP. VI.

De comparatione notarum.

Oportet autem iudicantes, & si qua signa^h inuenerint
adscripta chartis, etiam hæc requirere, & legere niti.
Plurima namque nouimus & ex illis apparuisse, & non fa-
cile fidem ex literarum aliarum collatione recipere, pro-
pter dudum dictas à nobis causas.

CAP. VII.

De comparatione literarum.

SI verò moriantur omnes testes, aut forsitan absint, aut
saliter non facile sit fidem ex testium subscriptionibus
inuenire, neque tabellio superest qui compleuit: (si qui-
dem publicè sit confectum) quatenus testimonium perhi-
beat pro se, aut non est in ciuitate: sed necesse est omnino
collationem literarum supplementationes eorum qui subscri-
pserint, assumere: tuncⁱ competens est properare quidem
ad comparationes, (neque enim eas modis omnibus inter-
dicimus) per omnem autem subtilitatem procedere. &
omnino, si putauerit eis iudex oportere credi, etiam iusiur-
andum^k iniicere proferenti, quia nihil maligni conscius
in eo quod à se profertur, nec quandam artem circa colla-
tionem fieri præparans, sic vtitur eo: quatenus neque peri-
matur quicquam omnino; & per omnia munio in rebus
fiat. ¶ In his verò quæ consueverunt publicè^l docu-
mentis, si tabellio venerit, & testimonium perhibuerit
cum iureiurando, si quidem non per se scripserit, sed per^m
aliū ministrantem sibi, & illeⁿ, si viuit, si quidem pos-
sibile omnino est eum venire, & nulla causa prohibet eius
aduentum, agritudo fortè valida, aut quælibet aliarum
necessitatum quæ hominibus accidunt. Quod si etiam ad-
numeratorem^o habuerit instrumentum, & ipse adue-
niat: vt tres^p sint testificantes, & non vnus. Si verò neque
adnumeratorem^q assumptus est, & instrumentum ipse tabel-
lio totum per se conscripsit, atque suppleuit: aut si etiam
qui hoc conscripsit, non est, aut aliter ipse venire non val-
let: tamen cum iureiurando propriæ completioni attestetur^r,
vt comparationi non fiat locus, sint etiam sic credi-
bilia documenta. testimonium enim & ex voce completi-
tis factum, & iusiurandum habens adiectum, præbuit
quoddam causæ monumentum. ¶ Quod si tabellio
defunctus est, & testimonium perhibeatur supplementationi ex
alia collatione: si quidem etiam sic habeat eum, qui con-

peresse tamen
vel hoc diuinū
remedium, vt
iusiurandū de-
positario defe-
ratur.

c. l. i. ff. de iure-
iur. l. 25. §. 3. ff. de
probat. l. 3. Cod. de
reb. credit.

f. cap. 1. in fin. §.
eodem.

g. Instrumen-
tum non dicitur
completū,
antequam sit
subscriptum à
testibus, adeo,
vt sola tabellio-
nis subscriptio
nō sufficiat, nec
credatur scri-
pturæ tabellio-
nis sine testib.

h. in iudiciis ta-
men valent acta
sine testib. l. 31.
C. de donationib.

i. de obsequiis Rol-
dus à Valle, vi-
de de consil. 38. nu. 5.

k. 6. refert ad in-
strumenti nec-
cessaria, subseci-
ptionem, vt &
sequencia, tabel-
lionem rogari à
contrahentibus:

locum contra-
dictis inseri, num.
4. & 7. adde l. Ju-
lian. hic nu. 228.

l. in quædam, notas
Iulianus, Nedū
comparatione
literarum, sed
notarum falsi-
tas arguitur l. 1.
hic nu. 228. Notæ
non sunt literæ.

m. 6. in fin. ff. de bon.
possi.

n. Testibus &
tabellione ab-
sentibus; aut
mortuis, is qui
ius ex testamen-
to præterit,
comparationē
eius cum aliis
scripturis nota-
rii fieri, potest
petere.

o. Postulans
cōparationem
instrumentorum
fieri, iurare de-
bet de calum-
nia.

p. *ἐν τῷ ἀγρῷ*
Scrimg. id est, in
forensibus in-
strumentis.

q. Notarius per
substitutum po-
test subscribere.

r. n. minister ac
substitutus no-
tarij, amanuen-
sis.

s. *ἀρκευμένη*,
argentiarius,
numeratorum
pecunie. Pingam-
us contineri
in instrumento
pecuniam num-
meratam fuisse
per Titium, vi-
de Iulianum hic
nu. 239.

t. puta tabellio,
eius amanuen-
sis & argenta-
rius pro tribus
testibus habentur.

u. *ἀρκευμένη*,
id est, argenta-
rius.

v. amanuen-
sis scilicet.

f. solus tabellio scilicet, *μόνος ταβέλλιον*. testimonium ipsius probabile sit, Iulianus hic: 1. Harmenopol. 6. ibi, *ἰστέον ὅτι ἀρκεύει*. sed tamen Cuiacius hic ex sententia huius Nouellæ requirit duorum testium præsentiam aut subscriptionem, aliās, forense instrumentum fidem non haberet ex solius notarij fide. aliud esse in instru-
mento actus insinuato apud magistrum census, vel magistratus municipales, vel
defensores plebis.

scripsit

a Mortui tabellionis instrumentum falsi potest argui per duos testes, eo tamen gradu. Primum per tabellionis substitutum & eum qui creditoris nomine pecuniam numeravit. his demortuis, per testes qui instrumento subscripserunt: hinc mortuis comparantur eorum scriptura cum aliis eorundem scripturis.

b id est, ut qui instrumentum petit proferri, iuret solemniter.

c quid iurabit?

d nulla malitia

e sum, v. l. hic

m. 239.

f id est, qui

petit compara-

tionem litera-

rum fieri.

g id est, qui

contrahit scrupulo & onere

eorum quæ di-

cta sunt, possunt

facile se libera-

re, si consense-

rint, &c.

h instrumentum

insinuatum

magna est au-

thoritatis, etq;

creditor omni-

modo.

i v. l. hic

num. 240.

k hoc est, qui

imperiū scri-

bendi. Nou. 44.

cap. 1.

l duo p. t. t. t.

scripser. d. 2.

p. t. t. t. C. uia.

k l. l. l. d. m.

241.

l quinquej.

eod.

m Testis in-

strumentarius

potest reproba-

ri, si ignorat sit

contrahenti-

bus.

n tabellio sci-

licet, tabularius

eius, & tres tes-

tes.

o sensus est

obscurus, quem

ita ex Iuliano

hic numer. 241.

collige. Pro im-

perito literarū

terius potest

subscribere.

Nemo tamen ita

imperiū est

scribendi, quin

ducta illi manu

ab vno testium,

sanctam cru-

cem facere pos-

sit, & paucas li-

teras scribere.

Hoc ita pera-

cto, quinque tes-

tes subscribere

debent, quod

præsentibus eis

& imperitum

scribendi co-

gnoscentibus,

res omnes ita

processerint.

Hæc autem omnia

tenere in v. ciuitatibus volumus. nam

in agris (ubi multa simplicitas est, & neque scribentium

aut testium multorum copia est) quæ hæcenus apud eos

valuerunt, & nunc sunt etiam firma. hoc enim & in ipsis tes-

tamentis quibus maxime studemus, iam a nobis sanc-

tum est. Valeat itaque lex in omnibus quæ post

hec faciendæ sunt instrumentis & contractibus. quod enim

iam transiit, cur quispiam faciat? Hæc autem legem pe-

perit contentio. Multitudo factarum quidem in li-

bris, apud nos autem introductarum: quatenus quotidie

inter sese contendere homines compescamus, præferen-

tes eis altercationes per legislationis subtilitatem.

EPILOGVS.

¶ Quapropter conuenit tuam eminentiam hæc cogno-

scentem, manifestæ omnibus facere subiectis, & qui hinc

sunt, & qui in gētib. etenim ad alios gloriosissimos præ-

fectos, & qui in Hispania sunt, & in Libya, & qui in Se-

ptentrionalibus, (dicimus autem in Illyricis) scripsimus, ut

hinc possumus colligere, iusturandum genus esse probationis.

f hinc sumpta est authentica, si contractus, C. de fid. instrum.

De vi & potestate huius constitutionis in quantitate. Iulian. hic.

u id est, 72. solidos, adde l. vlt. C. si certum.

x Non hoc ait. Rerum viliū non admitti petitionem, cum & gallinæ Nouel 69.

cap. 1. §. 1. & 16. Instit. de rerum diuis. & quinque pedum admittatur petitio, vide l. 5.

C. fin. regund. sed æquum esse negat requiri scrupulosas nimis & curiosas solemnitates

in contractibus, non ita magnæ quantitatis ineundis.

y De vi & potestate huius constitutionis in loco. Iulian. hic.

num. 242.

z In rusticis simplicitas summa, ideoque rusticitas dicitur innoceas & quæta. l. 3.

C. de defensoribus ciuitat. Remittitur rusticitati solennitas exacta testamenti faciendi

ut hic: l. 31. C. de testament. & in nuptiis, cap. 4. in fin. eodem. Volunt etiam ignosci ru-

stico, propter ignorantiam non petenti inuestituram intra tempus statuto definitum

l. 25. §. 1. ff. de liberu & posthumis. Alio sensu dicitur rusticitas, id est, imperitia

quæ potest etiam esse in vrbanis hominibus. Dat. prid. Non. Jun. CP. Imperat.

DN. Iustin. PP. A. anno XII. Iohanne V. C. Conf.

ff. de excus. int. nunquam verò à pena edicti de in ius vocando. l. 2. C. de in ius voc.

a De testamen

to ruri facto. v.

l. 31. C. de testam.

b De vi & po-

testate huius

constitutionis

in tempore lul.

hic.

c v. l. 7. C. de le-

gibus.

d Italia.

e id est, anno

538.

f adde Pape-

nem 3. Notar. 6.

cap. de legitima-

tion de ballards.

g s. Arrest. 5.

cap. de legitima-

tionis.

h Iulianus con-

stit. 67. De suite-

te liberorum,

& de nuptiis,

Index Regine.

Græci verò ita

scripser. d. 2.

cap. de legitima-

tionis.

i Iulianus con-

stit. 67. De suite-

te liberorum,

& de nuptiis,

Index Regine.

Græci verò ita

scripser. d. 2.

cap. de legitima-

tionis.

k Iulianus con-

stit. 67. De suite-

te liberorum,

& de nuptiis,

Index Regine.

Græci verò ita

scripser. d. 2.

cap. de legitima-

tionis.

l Iulianus con-

stit. 67. De suite-

te liberorum,

& de nuptiis,

Index Regine.

Græci verò ita

scripser. d. 2.

cap. de legitima-

tionis.

m Iulianus con-

stit. 67. De suite-

te liberorum,

& de nuptiis,

Index Regine.

Græci verò ita

scripser. d. 2.

cap. de legitima-

tionis.

n Iulianus con-

stit. 67. De suite-

te liberorum,

& de nuptiis,

Index Regine.

Græci verò ita

scripser. d. 2.

cap. de legitima-

tionis.

o Iulianus con-

stit. 67. De suite-

te liberorum,

& de nuptiis,

Index Regine.

Græci verò ita

scripser. d. 2.

cap. de legitima-

tionis.

p Iulianus con-

stit. 67. De suite-

te liberorum,

& de nuptiis,

Index Regine.

Græci verò ita

scripser. d. 2.

cap. de legitima-

tionis.

q Iulianus con-

stit. 67. De suite-

te liberorum,

& de nuptiis,

Index Regine.

Græci verò ita

scripser. d. 2.

cap. de legitima-

tionis.

r Iulianus con-

stit. 67. De suite-

te liberorum,

& de nuptiis,

Index Regine.

Græci verò ita

scripser. d. 2.

cap. de legitima-

tionis.

s Iulianus con-

stit. 67. De suite-

te liberorum,

& de nuptiis,

Index Regine.

Græci verò ita

scripser. d. 2.

cap. de legitima-

tionis.

t Iulianus con-

stit. 67. De suite-

te liberorum,

& de nuptiis,

Index Regine.

Græci verò ita

scripser. d. 2.

cap. de legitima-

tionis.

u Iulianus con-

stit. 67. De suite-

te liberorum,

& de nuptiis,

Index Regine.

Græci verò ita

scripser. d. 2.

cap. de legitima-

tionis.

v Iulianus con-

stit. 67. De suite-

te liberorum,

& de nuptiis,

Index Regine.

Græci verò ita

scripser. d. 2.

cap. de legitima-

tionis.

w Iulianus con-

stit. 67. De suite-

te liberorum,

& de nuptiis,

Index Regine.

Græci verò ita

scripser. d. 2.

cap. de legitima-

tionis.

x Iulianus con-

stit. 67. De suite-

te liberorum,

& de nuptiis,

Index Regine.

Græci verò ita

scripser. d. 2.

cap. de legitima-

tionis.

y Iulianus con-

stit. 67. De

Julian. num. 243. b. Nota argumentum à iure aureorum anulorum concessio libertis, ad legitimatorem liberorum naturalium. c. *de leg. 1. §. 1. de iure personarum. l. 4. ff. de instit. l. 6. ff. de cond. inst. l. 1. de test. l. 1. de iur. iur.* d. intelligit restitutionem naturalium. e. Omnes homines natura liberi, nullus servus. f. natura multa innouat. g. Habens legitimos liberos, naturales legitimare non potest, nisi contracto cum eorum matre matrimonio. h. Ante scriptas leges, omnes liberi ex æquo legitimi.

Si quis sane non habens filios legitimos, naturales autem tantummodo, ipsos quidem suos facere voluerit, mulierem vero aut non habet penitus, aut quæ non sine delicto sit, aut quæ non appareat, habeat autem secundum quandam legem ad matrimonium præpeditam: damus ei fiduciam noua quadam & nunc adinuenta à nobis via ad legitimorum ius perducere naturales, proculdubio suis in talibus casibus non existentibus filiis. Sicut enim quidam à præcedentibus nos adinuentus modus est, qui libertos ad ingenuitatem deducit, præmandans quidem eos alio quodam actu, & dans eis aureorum ius anulorum, postea vero ad ipsam deducens naturam, quæ seruum & liberum ab initio non discreuit, sed liberam hominis fecit prolem: sic & nos hunc modum adinuenimus causæ: & licebit id patri, ut in iis qui dudum à nobis dicti sunt modis, vel etiam si quis alter occurrerit talis. Multe namque, sicut prædiximus, naturæ sunt nouitates. Licet igitur (sicut prædiximus) patri, si legitimam non habeat sobolem, filios restituere naturæ, & antiquæ ingenuitati, si ex libera ei fiant, & suos de cætero, & sub potestate habere. neque enim à principio, quando sola natura sanciebat, homines (antequam scriptæ prouiderent leges) fuit quædam differentia naturalis atque legitimi, sed antiquis parentibus antiqui filij mox ut procedebant, fiebant legitimi. Et sicut in liberis natura quidem liberos fecit omnes, bella vero seruitutem adinueniunt: sic etiam hinc natura quidem legitimas produxit soboles: atramen ad concupiscentiam diuersio, naturales eis immiscuit, tanquam ergo similibus passionibus factis, oportet etiam medelam ex qualitatibus inueniri: illam quidem à prædecessoribus nostris, hanc vero à nobis.

CAP. II.

De legitimatione ex testamento.

Si igitur licentia patri matrem in prioris statu relinquenti, si ex veritate aliquid circa totum apparuerit deliquisse, (aliter namque fieri hoc in talibus casibus non permittimus) & si quædam circumuentio est, aut non est, aut latet, aut aliud etiam aliquid fiat circa eam, aut quod prohibeat venire ad viam ducentem ad dotalia: etiam sic providere filiis, & offerre imperatori precem hoc ipsum dicentem, quia vult naturales suos filios restituere naturæ, & antiquæ ingenuitati, & legitimorum iuri, ut sub potestate eius constant, nihil à legitimis filiis differentes: & hoc facto exinde filios frui tali solatio, & neque fraudare posse patrem, & eelantes matrem, & ius legitimorum abicere. Vno enim hoc modo omnibus huiusmodi naturæ excessibus & adinventionibus, in iis qui legitimos non habent filios, medemur, ita breui solatio tantum naturæ imperpetuo corrigentes. Si vero solummodo naturalium filiorum pater hoc quidem propter quasdam fortuitas circumstantias non agat: moriens vero sub quodam prædictorum casuum scripserit testamento, velle sibi eos legitimos esse filios successores: etiam huius rei damus licentiam: supplicanti tamen etiam sic filiis post mortem patris, & hoc dicentibus, & ostendentibus patris testamentum, & hæredibus existentibus, in quantum pater eos scripserit: & ab imperio hoc percipientibus: ut in vno eodemque hoc quod agitur, sit donum patris & principis: id est, dicere, naturæ simul & legis: & hoc dicimus nullum anteriorem legitimum perimere modum: sed etiam hunc addentes, in quibus illos accipere non licet. omnino enim suis existentibus, deinde naturalibus procreatis, aut primitus natis, nequaquam legitimorum ius eis additur: nisi forsitan per constitutiones nostras, quæ dotarium instrumentorum introduxerunt modum.

CAP. III.

De legitimatione per adoptionem.

Et nos non latuit: quia etiam adoptionis modus erat antiquitus ante nos imperatoribus super naturales ad legitimos transferendos non improbabilis existimatus: sed æquæ piæ memoriæ noster pater, & constitutio ab illo prolata, talia reprehendit. Manere ergo & illam in suis terminis volumus: quoniam castitatem diligenter considerauit: & incomperens est, quæ bene exclusæ sunt, rursus ad rempublicam reuocare.

CAP. IIII.

Qui sine dotalibus instrumentis nuptias contrahere non possunt.

Julianus hic num. 245.

Amoris causa facta, iniuria illata & similibus: furor enim verus excusat. l. 4. ff. de off. praesid. huc tandem redit. Amorem à pena non excusare, sed tamen eam eleuare, qua in re subsistit. Nam si nimius amor penam in delictis eleuat, & nimium quoque odium, capitalisque inimicitia penam eleuabunt. Et tamen pupitur qui amico donum præbuit ad adulterium committendum. l. 9. ff. de adul. puniuntur quoque, qui affinem vel cognatum latronem conseruauit, quamuis mitius, nec enim par est delictum eorum, qui nihil ad se pertinetes recipiunt. l. 2. ff. de receptoribus. c. Philosphorum est, ac perfectorum, amorem refragare. d. Donationes constante matri-

monio vetitæ, ob nimium inter coniuges amorem. e. In senatoris nuptiis, dotalia instrumenta & donatio propter nuptias requiritur: in aliis qui honestiore militia funguntur, scriptura sufficit. Julian. constit. 67. num. 245. Derogat tamen huic legi Nouel. 117. cap. 4. f. *ἡντινὲν ὁτὶ συνηντηκὼν Σερίμ*. id est, nostros senatores. g. Matrimonium est contractus ecclesiasticus, & in templo celebratur coram ecclesia: ecclesiæ cōspectum, solemnitatem & fidem requirit. Placet illud summopere, Præter matrimonium, nuptias requirit: id est, præter nuptiam coniugij conuentionem, requirit solemnitatem, ritum, & sacram benedictionem in ecclesia Christiana usitatam. Sed de ea re dicam plenius, ad Nouel. Leonis, 89. vi & de clandestinis nuptiis ad l. 7. C. de divor.

Illud quoque melius arbitramur constituere competeret, quod ex plurimo causarum experimento cognouimus. multæ quidem & continuæ lites nuntiatae nostræ maiestati, ad opus nos deduxerunt huius legis. Quia enim & antiquis promulgatum est legibus, & à nobis, ipsi sunt hæc eadem constituta, ut etiam nuptiæ extra dotalia documenta ex solo affectu valeant, & rata sint: sed falsatis contractibus nostra ex hoc est completa res publica: (nam introcunt testes sine periculo mentientes, quia vir vocabatur dominam coherentem, & ista illum similiter nominabat: & sic eis finguntur matrimonia non pro veritate confecta) hoc existimamus oportere secundum naturales definire leges. Nouimus etenim, etsi castitatis sumus amatores, & hoc nostris sancimus subiectis. Sed nihil esse furor amoris vehementius: quem retinere, philosophicè est perfecte, monentis etiam & insipientem atque inhærentem concupiscentiam refragant, ut ij qui hoc dotali detinentur, si abstinebunt sermone ad eas quas amant, quæ eis non per blandimenta conferunt. denique in tantum etiam ante nos legislatores tales scierunt animorum affectus, ut etiam donationes constante matrimonio prohiberent: ut non concupiscentiæ magnitudine victi, latenter paulatim coniuges semetipsos priuarent sua substantia. Hæc ergo casta lege sancire bene se habere credidimus. In maioribus itaque dignitatibus, & quæcunque usque ad nos & senatores, & magnificentissimos illustres, neque fieri hæc omnino patimur: sed sit omnino & dos, & antenuptialis donatio: & ad omnia quæ honestiora decet nomina. Quantum vero in multis honestioribus & negotiis, & omnino professionibus dignioribus est: si voluerit legitime uxori copulari, & non facere nuptialia documenta: non sic quomodocunque, & sine cautela effusè, & sine probatione hoc agat, sed veniat ad quandam orationis domum, & fateatur sanctissimæ illius ecclesiæ defensor: ille autem adhibens tres aut quatuor exinde reuerendissimorum clericorum, attestationem, conficiat declarantem quia sub illa indictione, illo mense, illa die mensis, illo imperij nostri anno, consule illo, venerunt apud eum in illam orationis domum ille & illa, & coniuncti sunt alterutri: & huiusmodi protestationem, si quidem accipere volunt aut ambo conuenientes, aut alteruter eorum, & hoc agant, & subscribant ei, & sanctissimæ ecclesiæ defensor, & reliqui tres, aut quoscunque voluerint: non tamen minus trium literis hoc significantibus. Si vero etiam hoc illi non egerint: ille tamen talem reponat chartam venerabilis illius ecclesiæ defensor in eiusdem sanctissimæ ecclesiæ archiuiis (hoc est, ubi venerabilia sua seruantur) prædictas subscriptiones habentem: ut reconditum sit omnibus ex hoc munimen, & non aliter videatur nuptiali affectu eosdem conuenisse, nisi tale aliquid agatur, & omnino ex literis causa testimonium habeat: his ita gestis, & nuptias, & ex eis sobolem esse legitimam. Hæc autem dicimus, ubi non dotis, aut antenuptialis donationis sit documentum, fidem enim in solis testibus suspectam habentes, ad præsentem venimus dispositionem. Quisquis autem in abiectione degit vita, parua quidem substantia dominus confitens, in nouissima vero vitæ parte iacens, habeat etiam in his licentiam. Sed neque agricolas aut milites armatos, & quos lex caligatos appellat, (hoc est, viliores & obscuriores) perferuntur, quibus ciuiliū causarum ignorantia est, & solius circa terrarum operationis, & circa bella concupiscentia causa est studiosa, & iuste laudabilis. sic ut in vilibus personis, & in militibus armatis obscuris & agricolis licentia sit eis & ex non scripto conuenire, & matrimonia celebrare inter alterutrosque: sintque filij legitimi qui patrum mediocritatem, aut militares, vel rusticas occupationes & ignorantias adiungunt.

CAP. V.

Si diuinis tactis euangelis inuenerit quis in domo priuata aliquam uxorem fore.

Quoniam autem interpellationibus quæ nobis sunt semper, omnium tamen assidue mulieres audiimus ingemiscences, & dicentes, quia quidam earum concupiscentia detenti, ducant eas in domibus suis sacra tangentes eloquia, aut in orationis domibus iurantes habituros se eas legitimas uxores: taliter eas habentes tempore multo, & fortè fuscipientes filios: deinde dum se fatiauerint earum desiderio, aut extra filios aut cum filiis,

Scriptura non exigitur in nuptiis militum & agricolarum. In quibus causis non requiratur scriptura, dixi ad l. 17. C. de pactu. hic locus ostendit, etiam sponsalia non caruisse benedictione ecclesiastica. in futuro, hoc enim differunt sponsalia à nuptiis. Julianus hanc qualitatem non adiecit, sed simpliciter ait, Si quis diuinis tactis scripturis iurauit mulieri, legitimam se uxorem habiturum, vel si in oratorio tale sacramentum dederit, sit illa legitima uxor, l. 1. ff. de exco. habuerit, cui velle illudere sacrilegium est. §. 1. in fin.

aliis præsum-
ptis contra mu-
lierem fieret, nec
permitteretur
nuptiæ ex sola
cohabitatione,
Alciat. 2. præ-
sumpt. s. quod ta-
men olim non
fuit. l. 2. de rit.
b id est, sub hac
promissione.
c i. legitimas
causas repudij.
de quib. v. Nov.
22. ca. 15.
d nota de quat-
ta vxoris compe-
tente in bonis
mariti, de qua
vide Nov. 53. c. 6.
Novell. 22. ca. 18.
Nov. 117. c. 5.
e Qui negat nu-
ptiam, repudium
ei mittere dici
non potest: pri-
uatio enim præ-
supponit habitum.
f de qua supra.
g Inuito filius
legitimus esse
potest.
h tantum sc.
i Deus est testis
omniū quæ ge-
runtur, maxime
verò corū, quæ
in domo sua, re-
plo, ac ecclesia
aguntur.
k videri. Grac. hic.
l Qui ex dam-
nato concubitu
nascuntur, ne-
que legitimi,
neque naturales
sunt, neque patri
succedunt, Iulian.
confit. 67. num.
267. adde Nouel.
59. c. ult. authen-
tica, & comple-
ta. de incest.
m eorumve li-
beris. Nam si dā
nati ex coitu il-
licito, parentib.
non succedunt,
nec iij succedūt,
qui ex illis de-
scendunt, v. Ro-
land. d. Valle r.
confit. 74. num. 1.
& nati natorum
& qui nascen-
tur ab illis.
n Ianno 541.
o i. in Sicilia
porrectis, Iulian.
confit. 69. adde
Novell. 104.
p quæ olim re-
ferebantur ad
præfectū præto-
riol. 27. c. Theod.
de appellat.

eas proicientes de suis domibus: iudicamus etiam hoc oportere sancire: ut si a mulier ostendere potuerit modis legiti-
mis, quia secundum hanc figuram b vir eam acceperit
domi, ut eam vxorem legitimam haberet, & filiorū legiti-
morum matrem; nequaquam penitus licentiam esse ei hac
de domo præter ordinem c legis expellere: sed habere eam
legitimam: & filios suos esse ei: & illam, si quidem indotata
fit, nostræ constitutionis uti bonis, quartam d substantiæ vi-
ri percipientem, siue expellatur, siue prius moriatur vir: nō
perferantibus nobis siue repudio vtens dimittat eam, siue
etiam sine hoc. neque enim veritabile est eum mittere re-
pudium, qui e & ipsas nuptias denegat: sed si eam irrationa-
biliter expellat de domo, hoc ipsum sit aduersus virum in-
iusta causatio: & mulier hoc factō repudium ei mittat: & exi-
gat quartam f, si vxor ostensa fuerit extitisse: licet extra do-
tem conuenerit, iurando credens, quid enim agat aliud,
quæ ad dotem non est idonea, quam ut semetipsam pro q-
mini dote contradat. i. Sit autem & soboles legitima etiā
inuito s patre. Qui enim ad hoc nuptias fecit, & filios pro-
creauit, ut mulier legitimorum ei filiorum fieret mater:
non potest ex tali natos germine, rursus ut naturales h ab-
dicere: neque quasdam postea fortē nuptias post mortem
vxoris aut repudium contrahens, eos qui ex illis nascuntur
nuptiis, velle habere eos solos esse legitimos: nisi eis etiam
illi priores fuerint copulati, quorum similiter pater est, te-
ste i existente nuptiarum priorum quidem Deo, secundarū
autem lege. Eadem nobis lex pro cautela sit nuptias con-
trahentium promulgata. & si filij quidem ex talibus pro-
cesserint nuptiis, erunt sui: & his legibus quæ sunt de suis
positæ, fruuntur.

CAP. VI.

Qui sint filij legitimi, naturales, & neutrum, id
est, ex damnato coitu.

Si quid autem præter hæc fiat, non tamen ex conscripta
procedat copulatione, erunt naturales k: & quæ a nobis
largita sunt naturalibus, siue ex testamento, siue ab intesta-
to, porientur. Eos enim qui semel ex odibilibus l nobis &
propterea prohibitis nuptiis procedunt, neque naturales
vocari, neque participanda eis m vlla clementia est: sed sit
supplicium etiam hoc patrū, ut agnoscant, quia neque quic-
quam peccatricis concupiscentiæ eorum habebunt filij.

EPILOGVS.

Quæ igitur placuerunt nobis, & ad hominum mede-
lam, & naturæ plenitudinem per hanc legem statuta sunt,
tua celsitudo manifesta faciat vniuersis, programmatibus
propositis, per quæ omnibus lex erit aperta, cognoscenti-
bus secundum quem circa talia conuersentur modum, &
nostram considerantibus prouidentiam: quia omni occu-
pationi alteri eorum vtilitatem præponimus. Dat. Nonis
Iun. CP. Imper. DN. Iustinia. PP. Anno XV. Iohanne V. C.
Conf. Ind. 78. d. 4. m. 3. r. 5. m.

DE APPELLATIONIBVS SICILIÆ.

Tit. III.

NOVELLA CONSTIT. LXXV.

SICILIÆ appellationes suscipiat Quæstor P
& interueniant, psepismata tam eccliarum
quam patrum. ***

EPITOME EIVSDEM EX IULIANO.

DE APPELLATIONIBVS IN
Sicilia porrectis.

APPELLATIONES q quæ in Sicilia porri-
guntur r aduersus sententias prætoris vel ducis
vel cuiusvis alterius iudicis in Sicilia constituti,
apud quæstorem in hac regia vrbe exerceri
precipimus, ut ipse discutiat causas prouocationis, & sen-
tentiam dicat, & nostro imperio referat, ut nostra auctori-
tate sententia eius roboretur. Sed & si aliud ciuile emergat,
veluti defensoris s confirmatio, vel decretum patris t ciuita-
tis Siciliæ: similiter ad quæstorem referatur, & calculo i-
pſius confirmetur, nostra scilicet auctoritate suggerente
quæstore sequenda.

HÆC CONSTITVTIO INTERPRE-

TATUR PRIOREM CONSTITV-
tionem, de iis qui ingrediuntur monaste-
rium u & de substantiis x eorum, & ex
quo tempore oporteat eā valere.

Tit. V.

NOVELLA CONST. LXXVI.

Idem Imp. August. Ioanni gloriosiss. Orientalium prætoriorum
præfecto, iterum ex consili & patricio.

PRÆFATIO.

A V S A talis ad nos peruenit, quam existima-
uimus oportere competenti uti a nobis inter-
pretatione, simul & adiutorio. Cognouimus e-
tenim, quia mulier quædam habens filium iibi
ex nuptiis legitimis procreatum, voluit quidem segregare
se a communi y ista cōuersatione, & in quodam mulierum
monasterio commanere, plurima bona faciens mulieribus
reuerentissimis ibidem congregatis. Et quoniam nostræ
pietatis lex z vult eos qui se monasteriis dederint, seu viros
seu mulieres, antequam ingrediantur monasterium, eo quo
voluerint modo quæ sua sunt disponere, nec posse postquā
ingrediuntur monasterium ulterius agere quicquā de pro-
priis, vt pote domini a rerum non existentes ulterius, eo
quod sancimus nos huiusmodi viros & mulieres cum
corpore & anima ipso ingressu ad monasterium dedicare
se b suisq; substantiis, & si quidem discesserint, manere etiā
sic eorum substantias in monasterium, eo quod domini ha-
rum ulterius non existunt: hinc metuere, ne fortē quamuis
nostra constitutio multo posterior sit, quam quod in præ-
dictam venerabilem domum ingressa est, aliqui prohiberēt
eam prospicere suo filio: & oportere propter prædictum
metum hæc interpretari & lege nostra fieri manifesta, quia
nihil lesa sit, aut ipsa aut filius eius circa eius successiōnem
ex memorata constitutione.

CAP. I.

Propterea sancimus, si quis monasterium habitauerit
vir aut mulier ante prædictam c nostram constitutio-
nem, aut hætenus habitat, & maxime filius existentibus,
nullam habere necessitatem nunc eorum substantiam in
monasterium, sed filio aut filia transmittere aut totam, aut
etiam partem suæ substantiæ: aut etiam quo voluerit modo
res suas disponere: vt pote primam illam legem alia nostra
hac constitutione interpretante, (eos enim qui semel ante
memoratam dudum nostram legē monasteria intrauerint,
in nullo postea posita lex contristatur est aut ablatura e-
orum quæ prius eis vt liceat, data sunt) neque prius nostræ
legi impedimentum penitus faciente, eo quod nec possi-
bile sit hoc fieri, ut oportuisset prius disponere, & ita ingre-
di in monasterium. Si verò nulla tunc tali lege posita, in
monasterium ingressa est: quomodo fieri potuerit conuer-
ti ordinem legis, & exigere eos qui prius ingressi sunt mo-
nasterium, illa facere quæ prius ignorata, postea per sacram
nostram constitutionem sunt innouata: Sed vnumquemque
competit secundum sua tempora expectare, & ea quidem
quæ post legem sunt ita quærere fieri sicut lex vult: si quid
autem ante legem subsecutum est, hoc non commouere,
neque perferari, sed in prioris figura relinquere. i. Hæc
igitur lex pro interpretatione vult posita sit prioris nostræ
illius constitutionis: ut illa in d posterioribus temporibus
ex quo facta est, locum habeat: & iis qui postea conuer-
tentur viris ac mulieribus posita sit: sibi que potestatem in illis
custodiat: nihil horum quæ antea fuerint, perferatō: cum
licentia sit prioribus viris ac mulieribus, qui habitauerunt
aut etiam hætenus habitāt in monasteriis, & maxime filiis
existentibus, suas res quo volunt disponere modo.

EPILOGVS.

Tua igitur eminentia, quæ placuerunt nobis & per
hanc sacrā declarata sunt legem, solenniter per program-
mata sua omnibus facere manifesta festinet. Datum Idib.
Octob. Imper. DN. Iustinia. PP. Anno XII. Iohanne V. C.
Conf. indictio. II.

VT NON LVXVRIENTVR HOMINES

CONTRA NATVRAM, NEC IV-
rent per capillos Dei, aut aliquid huiusmo-
di neque blasphemetur h in Deum.

Tit. VI.

NOVELLA CONSTIT. LXXVII.

Imper. Iustinia. August. Constantinopolitani.

PRÆFATIO.

M N I B V S hominibus qui rectē sapiunt, ma-
nifestum esse putamus, quia omne nobis est stu-
dium, & oratio, ut crediti nobis a domino Deo
bene viuant, & eius inueniāt placationem: quo-
niam & Dei misericordia non perditionem, sed i conuer-
sionem & salutem vult: & delinquentes qui corriguntur,
suscipit Deus. propter quod nos omnes inuitamus Dei ri-
morem in sensibus accipere, & inuocare eius placationem
& nouimus, quia omnes qui dominum diligunt, & miseri-
cordiam eius sustineant, hoc faciunt.

CAP. I.

igitur quoniam quidam diabolica instigatione compre-
hensi, & grauissimis luxuriis semetipsos inferunt, & ipsi
g. liij.

a Monachismi
professione do-
min⁹ eiurāt re-
rum suarū pro-
prietatem.
b vide authen-
tic. Ingressi. Cod.
de sacrosanctis.
c Nouell. s.
d Nouell. 22. c. 1.
e 2. Nouell. 54.
f 68.
g Ianno 538.
h De impudici-
dicam ad No-
uellam 141. nec
enim fit hic mē-
tio qd dicitur
vōrtov.

g Iulian. confit.
71. 22. quest. 1. c.
h si quis adde s. de-
cret. 6. de male-
dictis.

h vide Pettum
Gregorium 33.
Synag. 12. Clarū
f. sent. 5. blasphem-
ia. Tomum 4.
Ordinationum
Gallitarum 6. de
la punitio ordon
nec centre les bla-

sphematours. Por-
ro 8. de punitio-
ne dicitur dōtō blā-
sphem. m. q. h. m.
i. ex eo quod al-
terius famā læ-
dat, est que idē
quod ad honorem
& dignitatem.

Committer autem
vel in Deū
eiusve doctri-
nā vt hic: vel in
homines c. 1. 5.
17. Priori sensu,
peccat, qui Deo
capillos & caput
tribuit: qui Dei
beneficia in ex-
ecrationem cō-
uerit, vt qui cō-
cepta formula
iurant per pas-
sionem & san-
guinem Christi.

Et breuiter,
quoties negatur
de Deo id, quod
in eo est: aut ei
tribuitur id,
quod in eo non
est, aut id quod
in eo est fa-
crum (vt no-
mē eius ac ver-
bum) ab homi-
nibus vulgare
fit ac profanū,
blasphemia est.

Leuit. 24. 2. Reg.
19. Esaiā 52. Ro.
2. vers. 24. Apo-
calyp. 16. v. 21. Id
autem quod in
eo est, aut non
est, opinione ho-
minum non est
metiendum, sed
rei veritate. I-
deoq; Christus
remittens pec-
cata, Matth. 9.
promittens ad-
uentum suum
ex nubibus,
Matth. 26. v. 66;
Marc. 2. vers. 7:
filium Dei se as-
serens, Iohan. 10.
v. 36. Stephanus
pregonciās mu-
tationem legis
Mosaicæ. Act. 6.
vers. 11. 13. dicitur
blasphemasse:
& tamen fal-
sō. Exempla a-
trocia huiusmo-
di blasphemiarū
v. apud Clarum
5. sentent. 5. bla-
sphem. 4. in pr.

i Deus nō vult
mortem pecca-
toris, sed magis
ut conuertatur
& viuat. Nomen
14.

u de monachis
Index Regine.
x De constitu-
tione imperato-
ris, quæ loquitur
de substantiis
monachorū vel
ascetrarum, Iul.
confit. 70.
y cui opponitur
monachismus.
z Nouel. 5. ca. 5.

a pedaneis sc.
eisque vrbanis.
Iulian. Const. 76.

DE IUDICIBVS, ET VT NULLA
TENVS CVM IVREIVRANDO ELI-
garur aliquis iudex quod permaneat ei: & vt appel-
lationes accipiant in modis omnibus iudices: &
vt in media lite facta forma quomodo
oporteat decidi cognitionem, non
artendant iudices.

Tit. XI.

NOVELLA CONST. LXXXII.

Idem Imper. August. Iohanni gloriosiss. pratorum Orientis
praefecto, iterum exconsuli & patrio.

PRAEFATIO.

ZENON EPIAE MEMORIE SCRIPTA EST LEX DE IUDICIBUS ORDINE, multas quidem mutationes
subsequentibus suscipiens temporibus: ad hanc
autem peruenit, vt paulatim penè omnino ca-
ueret, nam & qui in ea conscripti sunt pedanei iudices hu-
manam omnes reliquerunt vitam & plurima definiti iu-
ris tacita sunt & certam non meruerunt memoriam: sed v-
tis hac percipientes, in aliam transulit figuram. Nos igitur
videntes omnino confusum iudicium schema, existimauimus
oportere hac lege determinare quae decentem ordi-
nem imponat causae. Non enim existimauimus oportere
habere iudicium quorundam nomina, maxime legum
ineruditorum, deinde neque causarum habentium experi-
mentum. Nostros enim administratores adfunt modis
omnibus etiam afflores, & ea quae legum sunt expli-
cantes; & occupationes adimplentes eorum: quoniam multi
detenti curis quas apud nos habent; merito iudiciorum
completi partem per fugam praesentiam affessorum. Illi
autem neque cingulum habentes, neque nobis ministran-
tes, nisi potuerint per se nosse quod iustum est, sed aliunde
emendicare iudicandi honestatem: quomodo non maximè
vitium erit reipublicae, non eis quod ex se quod agendum
sit sciant, lites tradere, sed finire eos quare alios, & qui-
bus liceat discere, quae ipsos in iudicando eloqui decet. Hec
nos merito ad praesentem crexerunt, nostrorum subiecto-
rum curam agentes; & volentes eis etiam quae de iudicis
sunt in promptu esse atque facilia, & absq; omni dilatione
transigenda.

CAP. I.

De iudicibus à Iustiniano electis.

ETUS igitur schema Zenonis constitutionis iustae me-
moriae, quae unicuique pratorio certos definiunt iu-
dices, omnino perimus: eligere verò perspeximus in re-
bus vtilibus habentes attestationem, qui communes om-
nium erunt iudices, tanquam vniuersales electi: & hoc qui-
dem gestum est: & electi sunt à nobis iudices, Anatolius
vir spectabilis iam aduocatione dudum completa, & in-
ter spectabiles fisci aduocatos deputatus: ac Flavianus, qui
nunc aduocatus fisci consistit: & Alexander, & Stephanus,
& Mennas, eloquentissimi aduocati, & pedanei iudices tui
fori: & Alexander alter, quem pedaneum iudicem esse
pratorij gloriosissimi magistri sacrorum officiorum cognouimus:
& duo subsequentes alij aduocati tui fori, Victor,
& ex Quirito Theodorus. Ex aduocatis itaque isti iudices
praeposantur. ¶ Quia verò compertum est esse etiam
maiores iudices aliquos dignitate prouectos, experimento
causarum multarum, aut plurimi temporis exercitatos, ma-
gis cingulis, aut multitudine horum exercitatos, qui etiam
nostrae obseruent pietati: ideo perspeximus ex gloriosissi-
mis quidem patricijs Platonem gloriosissimum patricium
longum qui in vrbana praefectura obtinuit tempus, & se-
cundo in illis sedibus constitutus est, & Victorem gloriosissi-
mum & ipsum, qui tam in magna Hellade, quam in nobili
Alexandrinorum ciuitate administravit, & praefectura
vrbana tenuit praefectum, & neque legum in expertum;
& Focam gloriosissimum inter nostros annumerandum
iudices, virum quaecunque sedes nouerit laudatum, quam
sibi praestantem, insuper & quae legum sunt scientem. In-
ter hos Marcellum quoque magnificentissimum, semper
quidem cum nobis praesentem & circa iustitiae miramur
obseruationem & ab omnibus penè nos aduentibus pro-
pter hoc petum scimus, & consilario vtemur laudabili,
quatenus disponere quae ex legibus sunt, possit, id est Ap-
pione viro spectabili, & fisci aduocato, & in aliis habente
testimonium optimum tam apud alios, quam à nobis ipsis.

CAP. II.

Vt iudicibus tantum hac lege datis de-
legare causas liceat.

Iudices itaque post nostros administratores hos esse
volumus: & his omnibus negotia secundum quod no-
bis visum fuerit, delegamus. Si quis autem nostrorum iu-

dicum deputare voluerit causas, iis qui definiti sunt à no-
bis pedaneis iudicibus tradat, & alteri omnino nulli, nisi
consiliariis suis commiserit particulares examinationes:
ipse pro omni negotio iudicium portaturus.

CAP. III.

De ordine & tempore quo iudices se-
dere debent.

Edebunt autem hi pendangi iudices continuè, & nunc
in regia basilica: in quibus & nunc domunculis iudicat,
matutino mox & meridie & vespere audientes causas,
non solum quae post legem mouende sunt apud eos, sed
etiam alias quaecunque apud alios quidem sunt secundum
antiquum motae schema, nunc autem à nobis ad eos mu-
ari praecipit sunt.

CAP. IIII.

De pronocationibus.

ILLO custodiendo, vt si sub appellatione à pedaneis iudi-
cibus aut gloriosissimis viris hant causae, & ipsae quidem
à nobis ipsis delegatae sunt secundum quantitatem aut in co-
mune: apud gloriosissimos iudices nostros examinabun-
tur: aut aliis secundum consuetudinem sacrarum consulta-
tionum delegabuntur. Si qui tamen gloriosissimorum no-
strorum iudicum causas eis delegauerint: ad eos qui hos mi-
serunt, eis audientibus appellatio remanebit: ab illis autem
rursus secundum praedictum modum talia iudicabuntur.

CAP. V.

De iurisdictione iudicum pedaneorum.

VDIENT igitur omnes quidem litem usque ad trecen-
tos solidos existentem sub schemate annotationis. Sic
enim velocius lites iudicabuntur, & circulis cognitionali-
bus ac temporis contritione omnes litigantes liberabuntur.
Palam verò est, quia etiam per annotationem audiunt causas:
verum tamen dabunt terminum per scripturam, qui eorum
manifestet sententiam appellationibus in his nulli penitus
perimendis: nisi forte tertio appellare voluerit, aut per
contumaciam defuerit. talibus enim etiam appellationum
perimitur ratio.

CAP. VI.

De appellationibus, vt cursum duorum mensium
habeant, nullaque amplius tunc
datur reparatio.

APPELLATIONES autem ex hac magna ciuitate à pedaneis
iudicibus non ultra duos menses habere inducias in
cursu fatalium volumus: post quos necesse est fatales
suum inchoare cursum: ea quae vocatur à legibus repara-
tio locum in his nullum habente.

CAP. VII.

Vt sportularum modus lege Iustiniani intro-
ductus seruetur.

NILLO quoque praesumendo transgredere quae in spor-
tulis, aut in lites expensis à nobis disposita sunt: sed
omnibus his contentis, & formidantibus penam quam in
talibus sacra nostra constitutio terminauit. ¶ His qui
causas praeparant, sic existentibus, sicut & militum figura
hactenus definitiuit: vnoquoque tamen iudice duobus qui-
dem exceptoribus vtemur, & duobus causas praeparantibus
& complementibus: non valentibus eis pluribus quam duo-
bus omnino ministrare iudicibus. hos autem omnino lo-
cupletes, & probatos esse: vt neque ab eis aliquid peccetur:
neque prodatur, neque maligne agatur: sed periculo offi-
cium, aut scholarum, aut scriuitorum praebentium eis
super eos electionem simul & ministerium: & vel si quid
ab eis peccatur, ad illos qui deputant eos, referri exinde
periculum, qui omne damnum eorum causa factum iis,
qui ab eis laesi sunt, curabunt. Necessitatem habentibus e-
tiam competentibus iudicibus, si eis interpellatio fiat
praeparare modis omnibus eos qui ex officiis suis aut scho-
lis aut scriuiis eligunt ministrantes, hinc laesis damnum cu-
rare. Si verò iudex aliquam senserit malignitatem ab ali-
quo ministrantem fieri, expellat quidem auditorio suo eos
qui non cum vtili opinione causis videntur: alios autem in-
stituatur, sententia & electione eorum quibus hoc (sicuti pra-
diximus) periculi est.

CAP. VIII.

Vt in locum remoti iudicis alius à prin-
cipe subrogetur.

SI quis autem aut gloriosissimorum, aut eloquentissimo-
rum iudicum remoueat iudicare pro qualibet causa
vel necessitate: non alter alter in eius succedat auditorium,
nisi hoc nos decerneret; alij tradiderimus pro eo causa-
rum examinationem.

CAP.

Agathias 3. scri-
bit se. à mane
ad occasum li-
bellis litigan-
tium dedisse o-
peram: quibus
ostendit se fuit-
se ex pedaneo-
rum notariis.

Pedanei, à
mane usque ad
vesperam se-
dent. hinc colli-
gunt nocte iudi-
cari posse. de
quo alias dixi
ad l. 2. §. 3. ff. de
orig. iur.
e apud dize-
tas. Iulian.
f id est, apud
abrogatos dize-
tas. Iulian. hic:
g ἐφεσμοί δικῶν
causae in quibus
appellatum est:
h in commune
procerum Iul-
ian. hic: ἡ δὲ κοινὴ
ἐκδοχὰς τῶν
ἡμῶν ἀρρίτων.
i ἐν χηματι πᾶ-
ρασημάστω
Serim. more
quidem para-
σημάστω Iul-
ian. num. 299. παρα-
σημάστω com-
plectitur, τὰ κο-
ινῶτα ἢ λα-
μύων ὡς ἐν
συνῶν καὶ διο-
κρίων. hinc con-
traria. σημάστω
quae minuta
complectitur iu-
dicii. ὑποσημα-
στω verò sub-
scriptio libello-
rum.
k κατὰ παραδί-
κην.
l l. vi. Cod. ne
liceat in vna &
eadem causa.
m maluerit. Iu-
lian. num. 299.
n l. i. C. quor.
appellat.
o hoc est, tertio
preuocatio illi-
cita est, & con-
tumaces conde-
nati appellare
non possunt. Iu-
lian.
p ἡ δὲ νομὴν, de
fatalib. diebus,
dixi alias.
q τὰς νομὰς
Serim. statutos
legibus dies. Iu-
lian. hic numero
300.
r παραπίστος non
σπαταριστος.
Nam & repara-
tio hic apud ve-
terem interpre-
tem & Iulia-
num legitur nu-
mero 300.
s Nouell. 17. c. 3.
t Nouella 8. c.
17. c. 3.
u Hos Iulianus
vocat executo-
res, eo sensu,
Vnusquisque iu-
dex habeat
duos executores
& duos execu-
tores fideles &
probatos &c.
x τὰς ἐων ἢ ἡ-
λῶς ἢ ὀρίων.
y id est, magi-
stratibus.
z Iulian. nume-
ro 307.
a Princeps iu-
dices pedaneos
urbanois eligit.

a De salaria iur-
dicum *lulian.*

b Pedaneis dā-
tur *dispositio* si-
ue spoliata: ma-
gistratibus non
datur, quia am-
pla salaria ha-
bent. Pedanei
permotici, dua-
rum sc. librarū
auri, neque in o-
mnib. causis, sed
in iis tantū quæ
excedunt sum-
mā 100. solidorū
i. *cod. vers. hoc
autem.*

c *dispositio* eve-
nat, iudicium di-
visum, quatuor
aurei. Maiora
sunt apud Gallos:
apud quos *dispo-
siti* Episcopi, de
quibus vide Pa-
ponem 18. *Arest.*
3. c. de *episcopis*. Lu-
3. c. de *dispositio* etiā
appellat aurum
sportularum &
Tragematā. Pla-
cit. 5. de *Tragema-
ta* in nu. 2. Veri-
mille est. n. Gal-
los iudicium tum
minus corruptis
iudicibus dedisse
speciem: ac p-
cedente tūc de-
mum, tempore
mutatum id ge-
nus sportularum
in pecuniā nu-
meratā. Qua de
re conquereba-
tur Michael Hof-
pitalius Frācius
Cancellarius in
oratione Rheto-
magi habita 1563
tom. 2. ordin. 1.
fol. 836.

d i. 144. aureos,
c. *Episcopi* causa sub
bono principe
pessima.

f & ratione ex-
pensarū habeat
in definitiua sen-
tentia. *lul. num.*
304.

g hinc sumpta
est authentica,
Post iurandum
C. de iudiciis.

h Expensæ à iu-
dicib. pedaneis
taxabuntur: aut
ex officio, vel de
lato parti iurei-
rādo, interdum
fiebant condem-
natio exceptis
expensis *ans de
spens. v. lulia. hic
num. 304.*

i Symmachus
pist. Corruptæ
esse videtur sen-
tentia, si sint le-
gibus mitiores.
adde l. 1. §. 1. D.
qui & a quibus
manus adde l.
1. §. D. de pen.

k arbitrio *lulian.*
num. 304. *Ans.*
l vel recusatō-
nibus *lul. num.* 305.
m hinc sumpta
est authentica de-
cessit *C. de iure-
iurando propter
calumn.*

n *Ans.* *dispositio* a
v. *lulian.* v. *Ans.* c.
d. *Ans.* Pedaneos
peritos esse opor-
tet *lulian.* v. *Ans.*
p. *Ans.* Merito lau-
datur Alexander
Seuerus, q. cum
de iure aut de
negotiis tracta-
ret, solos doctos
& disertos ad-
hiberet: si de
re militari, mi-

CAP. IX.

Vt 4 duos in exordio & duos in fine litis aureos accipiant
pedanei iudices.

NE autem circa hæc labor sine mercede nostris fiat pe-
daneis, sancimus eos in vnaquaque dicta apud eos cau-
sa, vel si diuinitus fuerit deputata, duos^b quidem aureos ab
utraque parte in contestatione litis accipere, & duos in fine
negotij, & ultra hoc nihil, (quod etiam prædecessores nostri
definierunt) sed his contentos esse solis: priuilegiis quippe
que in diminutione sumptuum quibusdam concessa sunt,
omnibus integris secundum suum ordinem seruandis.
Hoc autem dicimus in litibus transcendentibus quantita-
tem aureorum centum. Si enim vsque ad hoc mensura fue-
rit litium: nihil eos audientia^c causa volumus exigi. qui
enim ita paræ quantitatē exactionem facit, pro maxima
parte victoria sic pauperem fraudat. Et neque in hoc soli-
modo stamus, sed etiam de proprio ipsi largimur. Volumus
enim vnumquemque istiusmodi pedaneorum, annis singu-
lis à mensa tuæ celsitudinis percipere duas^d libras auri, &
his esse contentum solis, & neque redimi: & aurum omni-
no despiciere. Propterea enim eligimus fiscum^e minuere,
quatenus horum vnusquisque contentus nostra largitate
& quaternis aureis, puras Deo & nobis & legi custodiat ma-
nus, cogitans quæ à prioribus legislatoribus de his definita
sunt.

CAP. X.

Vt index rationem expensarum examinet.

Porter^a autem expensarum rationem indices omnino
examinare. (Et quia hoc bene Zenonis piæ memoriæ
decreuit sententia & auctoritas: & nos non dedignati su-
mus partem etiam hoc nostrarum facere dispositionem.)
Maneat ergo etiam nunc in eodem schemate custoditum:
illo solo adiecto, si iurandum intulerit de expensis iu-
dex victori, scilicet cum quantitate quæ visa erit ei recte se
habere: (quam taxationem^b vocant leges) deinde ille iura-
uerit: non habere licentiam iudicem minus quam iuratum
est, condemnare, neque videri clementiorem^c lege quæ
hæc disponit. si tamē perspexerit neutrum sumptuum sub-
dere rationi: & propter negotij fortē varietatem hoc ipsum
decernat sua sententia^d. Omnibus aliis super appellationi-
bus^e, sicuti prædiximus, & excusationibus, & vt non prom-
ptē, & cum necessitate fiant litis contestationes, sed habeat
viginti dierum iudicias, & quidquid aliud iudiciale decre-
uimus in propria virtute manentibus.

CAP. XI.

Vt arbitri per compromissum non per sacramen-
tum assumantur.

Quia^m verò multæ quædam nobis fiunt interpellatio-
nes, eligentibus quibusdam iudices penitus ignoran-
tesⁿ leges, & experimentum, & pronē iurant iudicibus se
contentos, quibus nequaquam quispiam quolibet credat:
deinde suadet forsā etiam iudicibus quasi fide præbere iu-
risiurandum iuris, neque quid sit iustum neque eius obserua-
tiones scientibus: & merito læsi ipsi rursus volunt exami-
nari negotiū, obliti iurandi quod iurauerunt: causa nob-
is subuersione digha visa est. ^r ¶ Et quia cognouimus
ex rerum experimento incautum hoc esse, sancimus de cæ-
tero nullum^f fieri omnino iudicem^o arbitralem, & cum iu-
risiurandi cautione iudicare: ne ex hoc in periculum inui-
tum incidant homines propter iudicum ignorantiam pe-
ierare compulsi: sed omnino qui iudicē aut iudices eligunt,
cum pœna^g eligant eos, quatenus partes ad iniuicē coeant
& necessitatem habeant aut contentæ esse iudicio, aut si
retractare voluerit alter, det multam, & sic licentiam ha-
beat discedere reus ab iis quæ iudicata sunt, & ad aliud ve-
nire auditorium: nostris iudicibus si aditi fuerint, exigen-
tibus multam^h: & iis qui eam iussi sunt accipere, restitui præ-
parantibusⁱ, scientibus iis qui iudices eligūt, quia si hoc nō
egerint, neque stipulati fuerint pœnam, sed existimauerint
sufficere sibi ex iurando cautionem: deinde iudices
sic electi noceant eis, si quidem ex studio, à domino Deo⁹
pœnas perituri sustinebunt: si autem ex ignorantia hoc
passi fuerint, nihil præter iurandum erit ei amplius: quia
neque periculum volumus ab aliquo inferri, neque rursus
litigantes sustinere damnum magnum propter iudican-
tium ignorantiam citra iurandi reuerentiā permitti-
mus: omnibus ante sancitis siue ex antiqua legislatione, siue
à nobis de compromissariis iudicibus, aut arbitris, extra
tamen necessitate iurandi, in propria virtute manen-
tibus, & nequaquam ex hac nostra lege nouandis.

CAP. XII.

De^a appellacionibus, & ne cui eas non
recipere liceat.

NOstros tamen iudices omnibus modis suscipere ap-
pellationes sancimus & nulli licentiam esse penitus
hoc repellere præter solam tuam eminentiam: cui hoc ab

initio largitur imperium, retractationis^f introducens au-
xilium.

CAP. XIII.

De diuersis scriptis^a ad indices directis.

OMnis autem iudex siue cingulum habens, siue aliter
iudicans^b custodiat leges, & secundum eas proferat
sententias: & vel si contingat iussionem nostram in^{*} me-
dium, vel si sacram formam, vel si pragmaticam procede-
re^c sanctionem^d dicentem aliter agi, sequatur legem: nos
enim volumus obtinere quod nostræ volunt leges. Si enim
sub appellatione lis fiat, iudex quidem suscipiat modis om-
nibus oblatam appellationem, nihil penitus excusans, in
quibus omnino licet appellare, auxilium verò circa appella-
tiones omnibus adiacet: per quod licet læso & quæri, &
mereri correctionem aut ab iis qui de appellatione iudi-
cant: aut à nobis ipsis, si ad nos sententia referatur.

CAP. XIII.

De relationibus^e.

SI quid autem audientes iudices putauerint esse dubium:
damus^f eis licentiam de his nuntiare nobis, & consule-
re nos, vt discant quæ necessaria sunt, & ita quod agendum
est explicent, & faciant iusta simul & rationabilia iudicia.

EPILOGVS.

¶ Tua igitur eminentia, quæ placuerunt nobis, & pro-
pter nostrorum subiectorum vtilitatem gesta sunt, hic &
in imperiali proponat basilica, & in aliis partibus nostræ
regiæ ciuitatis: vt vniuersis hæc fiant manifesta, & discant
quia per omnia nobis cura est eorum vtilitatis pariter & e-
qualitatis. Datum^g Arione^h V. C. Consule.

VT CLERICI APUD PROPRIOS
episcopos primum conueniantur, & post
hoc apud ciuiles iudices.

Tit. XII.

NOVELLA CONST. LXXXII.

Idem August. Ioanni gloriosiss. per Orientem prætoriorum præfe-
cto, iterum ex consili & patricio.

PRÆFATIO.

PRIMA S. sacræ scribentes leges & de Deo
amabilibus episcopis, & reliquo omni sacerdo-
tio, necnon de reuerendissimis monachis, & nup-
per hoc agentes, in quibus volumus reuerendis-
simos monachos, apud solos¹ ciuitatis episcopos, sub qui-
bus sunt monasteria, conuentiones suscipere: petiti sumus
à Menna Deo amabili archiepisc. huius felicissimæ ciuita-
tis, & vniuersali patriarcha, reuerendissimis clericis hoc da-
re priuilegium^b vt si quis habet aduersus eos quamlibet
pecuniariam causam, prius ad Deo amabilem archiepiscopum
pergat sub quo constitutus est, & interpellat eum, & ex^d
non scripto iudiciū mereatur, & si hoc fiat: nec inquiet
eum, nec trahat ad auditoria ciuilia, neque à sacro^e eum
vacare faciat ministerio, sed ex non^f scripto examinetur ne-
gotium sine damnis, & accipiat formam forsā etiam scri-
ptam, & si hoc quoque partes voluerint & poposcerint, &
liberentur alterutro certamine. ¹ ¶ Si verò aut propter
causæ naturam, aut propter quandam fortē difficultatem
non fuerit possibile Deo amabili episcopo decidere^g nego-
tium, tunc licentiam esse & ad quales iudices pergere, &
priuilegiis omnibus custoditis, quæ reuerendissimis clericis
sacræ præstant constitutiones, & litigare & examinationem
fieri & terminum imponi liti, & ita liberam fieri causam
clarissimis iudicibus secundum nostras constitutiones vel
leges, studētibus cum magnanimitate & velociter lites de-
cidere, vt non propter huiusmodi causas sacræ amoueantur
obsequiis, & cum oporteat Deum placari & decentia
sacerdotibus agi, auditoriis detineantur & illis turbis, atque
inhærente tumultu litigantium animabus. ² ¶ Si tamen
de criminibus conueniantur, si quidem ciuilibus, hic qui-
dem competēs iudices, in prouinciis autem earum præ-
sides siue iudices, non transcendente lite mensum duorum
spatium ex quo litis contestatio fit, quatenus brevis impo-
natur causæ terminus. Illud palam est, si reū esse putauerit
eum, qui conuenitur, prouinciæ præses, & pœna iudicauerit
dignum: prius hunc spoliari à Deo amabili episcopo sa-
cerdotali dignitate, & ita sub legum fieri manū.

CAP. I.

SI vero ecclesiasticum^h sic delictum, egens castigatione
Seclesiastica & multa, Deo amabilis episcopus hoc dis-
cernat, nihil communicantibus clarissimis prouinciæ iudi-
cibus, neque enim volumus talia negotia omnino scire ci-
uiles iudices: cum oporteat talia ecclesiasticè examinari, &
emendari animas delinquentium per ecclesiasticam multa-
m. j.

litum veteres, &
senes, & bene-
meritos, & loco-
rum peritos ac
bellorum & ca-
strorum, & om-
nes literatos, &
maximè eos, qui
historiā norant.
*Lampadius in Sa-
uaro.* Idem etiā
sepe dicebat eos
esse promouen-
dos, qui per se
republicā gu-
bernarent non
per alios
ibidem.
¶ & ita abroga-
uit lex 4. c. de ar-
bitris: vt, nemo
iudex cum iure
iurando à liti-
gatore possit ac-
cipi.

o *dispositio* a
rōy *Scrim.* iudi-
cem *lulian.* num.
302.

¶ Arbitri cū pœ-
na eligi possunt,
olim non pote-
rant, & ita abro-
gatur lex 27. in f.
D. de arbitris.

p i. iudicibus
ordinantibus.
¶ olim sufficie-
bat iurasse l. 4.
Cod. de receptis.

q Perituri vin-
dex Deus,
r. de prouoca-
tionib. & retra-
ctationibus *lul.*
num. 307.

s *Ans.* *dispositio* a
rōy *Scrim.* iudi-
cem *lulian.* num.
302.

t *Ans.* *dispositio* a
rōy *Scrim.* iudi-
cem *lulian.* num.
302.

u *Ans.* *dispositio* a
rōy *Scrim.* iudi-
cem *lulian.* num.
302.

v *Ans.* *dispositio* a
rōy *Scrim.* iudi-
cem *lulian.* num.
302.

w *Ans.* *dispositio* a
rōy *Scrim.* iudi-
cem *lulian.* num.
302.

x *Ans.* *dispositio* a
rōy *Scrim.* iudi-
cem *lulian.* num.
302.

y *Ans.* *dispositio* a
rōy *Scrim.* iudi-
cem *lulian.* num.
302.

z *Ans.* *dispositio* a
rōy *Scrim.* iudi-
cem *lulian.* num.
302.

aa *Ans.* *dispositio* a
rōy *Scrim.* iudi-
cem *lulian.* num.
302.

ab *Ans.* *dispositio* a
rōy *Scrim.* iudi-
cem *lulian.* num.
302.

ac *Ans.* *dispositio* a
rōy *Scrim.* iudi-
cem *lulian.* num.
302.

ad *Ans.* *dispositio* a
rōy *Scrim.* iudi-
cem *lulian.* num.
302.

ae *Ans.* *dispositio* a
rōy *Scrim.* iudi-
cem *lulian.* num.
302.

af *Ans.* *dispositio* a
rōy *Scrim.* iudi-
cem *lulian.* num.
302.

ag *Ans.* *dispositio* a
rōy *Scrim.* iudi-
cem *lulian.* num.
302.

ah *Ans.* *dispositio* a
rōy *Scrim.* iudi-
cem *lulian.* num.
302.

ai *Ans.* *dispositio* a
rōy *Scrim.* iudi-
cem *lulian.* num.
302.

a. *δορυφόρος*,
Primates scribitis
appellat *Julian.*
hic.

b. idoneos,
c. *Metriculam*
vocat *Julian.*
hic.

d. *κατά τὴν* de
positiones, *Jul.*
hic.

fabricensium, periculo quinque inter eos priorum^a bonā opinionem habentes, & oportunos, qui in hac felicissima ciuitate, & in aliis ciuitatibus nostræ reipublicæ arma faciunt, requirentes, prohibeant priuatos, aut etiam alios quosdam citra eos qui deputati sunt inter fabricenses, armifactorum agere causam, & in quibuscunque competerint locis aliquos priuatos hoc audentes, hæc offerre, & fisci applicare armamento. Si autem inter operarios priuatos artifices oportunos^b inuenire potuerint, hos, si voluerint, in militiis statuere, & in descriptione^c nomina eorum facere, & destinare nobis descriptionem artificum, ut per sacrum nostrum rescriptum in illis statuatur locis, in quibus sunt publicæ fabricæ, quatenus ipsi operantes arma, & de fisco annonas accipiant, hoc enim factum & subtiliter obseruato prædictis personis, licentia penitus nulli dabitur, neque ciuitates inhabitantibus priuatis, neque villas incolentibus rusticis, armis vti aduersus alterutros, necesseque præsumere, & ex hoc plurimos homines occidi, publicas vero perire functiones, dum terræ cultores vitam amittere metuentes, fuga propter timorem vtuntur. **¶** Oportet ergo eos qui diriguntur à tua celsitudine ex memorato fabricensium scrinio ad prohibendos priuatos armorum factores, cōfessionem^d accipere etiam per loca iudicum, & subiectorum eis officiorum, & ciuitatum defensores, & patres, quia nihil valebunt de cætero horum quæ à nobis prohibita sunt, aliquid agere, sed quæ per præsentem sancita sunt legem, custodiet, poenam & in pecuniis, & in ipsum formidantes caput. Sancimus enim magnā quidem Alexandriæ iudicem negligenter quæ à nobis sancita sunt, viginti auri librarum exolvere poenam, & cingulo cadere, & huius officium similiter auri libram viginti dare poenam, & capitale subire supplicium, aliarum vero prouinciarum iudices datum quidē decem librarum auri sustinere, similiter autem & ipsos casui cinguli subiicere, & eorum officia. Defensores autem, & patres ciuitatum, trium librarum auri multari poena, & in capite sustinere periculum, si quod tale factum comperierit non punierint, aut hoc agere valentibus non nuntient, sed latere permiserint.

CAP. IIII.

¶ T^U autem palam fiant quæ à nobis prohibita sunt, à priuatis, & aliis quibuscunque, citra eos qui in sacris nostris fabricensibus referuntur, fieri, aut priuatis vendi arma: & hoc per præsentem legem significare curauimus. Prohibemus enim priuatos operari & emere arcus^e, & sagittas & spathas, & enses quos vocare consueuerunt semispachia^f, & quæ vocantur à Zabæ^h, siue lorice, & contosⁱ, & quolibet modo vel figura factas lanceas, & quæ apud Ilauros nominantur monocopia^k, & appellatos sitinnos^l, seu missilia, insuper & aspidas, siue scuta, & galeas, seu cassides, nō enim ista alij cuidam instruere sinimus, præter eos qui deputati sunt in sacris nostris fabricensibus. solos autem fieri & vendi à priuatis, & priuatis vendi permittimus cultellos minores, quibus nullus in præliis vitur. Præsentem igitur legem generalem tua celsitudo in hac proponat regia ciuitate, nec non & per alias ciuitates nostræ reip. ut omnes agnoscentes quæ placuerunt nobis, hæc obseruent.

CAP. V.

¶ Enunciamus autem futuris præesse huiusmodi custodia chartularis ex memorato fabricensium scrinio, quia ex negligentia non solum pecuniarias sustinebunt poenas, sed etiam in corpore supplicia patientur, & militia cadent, insuper nec ipsum vterius permitti à nobis scrinio in huiusmodi adesse sollicitudine, sed aliis committi fabricensium curam.

EPILOGVS.

¶ Quæ igitur placuerunt nobis, & per hanc legem declarata sunt, tua celsitudo, & qui post te in cingulo fuerint, operi terminoque contradere festinent: indignationem nostram & ipsi metuentes, nisi rem sic vtilem reipublicæ custodierint.

V^T M^U DIFFERENTES IVDICES audire interpellantium allegationes, cogatur ab episcopis hoc agere: & ut quando in suspicionem^m habuerint iudicem, pariter audiat causam & ciuitatis episcopus, & de cautela alia quam omnino oportet episcopum agere.

Tit. XV.

NOVELLA CONST. LXXXVI.

Imperator Iustiniani Augusti edictum.

PRÆFATIO.

¶ X^{UO} quo nos Deus Romanorum proposuit imperio, omne habemus studium vniuersa agere ad utilitatem subiectorum commissæ nobis à Deo reipublicæ, & illa facere quæ omni difficultate & leione atque cōtritione priuent, ne occasione litium,

& aliorum quorundam discedere cogantur à propria patria, & in peregrinis affligi.

CAP. I.

¶ Propterea igitur & in præsentem prospeximus præfens edictum ad omnes dirigere subiectos, & palam facere omnium ciuitatum & vicorum habitatoribus, quatenus si quis habuerit contentionem aduersus alium siue de pecuniaria causa, siue de sublatione rerum mobilium & immobilium, seseque mouentium, siue de criminalibus, prius interpellat clarissimum prouinciæ iudicem, & ut ipse secundum nostras leges examinet ea, quæ proponuntur, & vnicuique iustitiam seruet. Si vero dum aliquis adierit iudicem prouinciæ, non meruerit iustitiam, tunc iubemus eum adire suum sanctissimum episcopum, & ipsum mittere ad clarissimum prouinciæ iudicem, aut per se venire ad eum, & præparare eum ut omnibus modis audiat interpellantem, & liberet eum cum omni iustitia secundum nostras leges, ut non cogatur peregrè de sua patria proficisci. Si vero etiam sanctissimo archiepiscopo compellente iudicem cum iustitia determinare interpellantium causas, iudex differat discernere negotium, & non seruet litigantibus iustitiam: iubemus sanctissimum ciuitatis illius episcopum dare ad nos literas ei qui nō meruerit quod iustum est, insinuantes quia coactus ab eo iudex distulit audire interpellantem, & iudicare inter eum & qui ab eo conuentus est: ut hoc cognoscentes nos supplicia inferamus iudici prouinciæ, qui interpellatus ab eo qui iniustitiā passus est, & coactus à sanctissimo archiepiscopo, nō iudicauerit quæ in dubitationem venerunt.

CAP. II.

¶ Si vero contigerit quendam nostrorum subiectorum in dubitationem habere iudicem, iubemus sanctissimum archiepiscopum audire cum clarissimo iudice, ut ambo^q per amicabilem conuentum dissoluant quæ dubia sunt: ut aut per annotationem^r scriptis factam, aut cognitionaliter iudicetur inter litigantes: & forma detur iustitiæ legibusque conueniens, ut nō cogantur nostri subiecti propter huiusmodi causas recedere à propria patria.

CAP. III.

¶ Si quis vero existimans habere se aduersus aliquem quælibet actionem, neque clarissimum prouinciæ iudicem interpellat, neque sanctissimum ciuitatis episcopum adeat, & ita^s veniat huc absque literis Deo amabilis episcopi ciuitatis, sciat quoniam & ipse tales sustinebit poenas quales futurus esset sustinere iudex si interpellatus ab eo non studuisset ei seruare iustitiam. Hæc autem omnia sancire perspeximus propter utilitatem eorum qui habitant per ciuitates & vicos, ne priuati propriis prouincijs, & ipsi in peregrinis affligantur, & res eorum lædantur. Propterea enim iudices gratis facimus, & iniurandum eos iubemus subire, ut vnicuique interpellanti iustitiam seruent secundum nostras leges.

CAP. IIII.

¶ Si tamen contigerit quendam nostrorum subiectorum ab ipso clarissimo prouinciæ iudice lædi, iubemus eum adire^t sanctissimum illius ciuitatis episcopum: & ipsum iudicare inter clarissimum illius prouinciæ iudicem, & eum qui putatur lædi ab eo. Et si quidem contigerit iudicem legitime & iuste iudicari à sanctissimo episcopo, satisfacere eum omnibus modis ei qui interpellauit aduersus eum. Si vero refutauerit iudex hoc agere, & peruenerit ad nos ipsa lis: si quidem inuenerimus quia iuste & secundum leges aditus à sanctissimo episcopo, ea quæ condemnatus est, nō fecit: nouissimis^u eum suppliciis subdi præcipimus: quoniam qui debet vindicare oppressum, ipsum opprimere reperitur.

CAP. V.

¶ Sed etiam subiectum ei officium iubemus cum omni studio & administrantes clarissimis iudicibus interpellantes absolvere, nihil^x accipientes præter illa quæ nostris constituta sunt legibus. Si vero hæc non custodiant, subdi iubemus supplicijs^y.

CAP. VI.

¶ Si tamen inuenerimus quendam sanctissimorum episcoporum pro gratia cuiuspiam prodere iustitiam, regulare^z ei castigationem inferri iubemus: ut studeant cum timore Dei iuste iudicare, ne non impetrantes iustitiam, cogantur homines relinquere proprias ciuitates atque prouincias & in loca quælibet alia iniqua concurrere.

CAP. VII.

¶ In ciuitatibus autem in quibus nō sunt iudices, iubemus eos qui habent causas, adire^a defensorem, & ipsum discernere inter eos. Si vero litem habentes voluerint defensorem vnā cum sanctissimo episcopo iudicare, & hoc agi præcipimus.

h. ij.

o Si præfens prouinciæ preces prouincialium contempserit, prouincialibus licet de ea te cōqueri apud episcopum *Julian.* d. num. 269.

p hinc sumpta est athenica. Si vero *C. de iud.* q. episcopo sc. cum præfide cōfidege *Jul.* num. 250. r vel more *παρονομαστικῶς* eos audiant *Julian.* hic: adde *Nov.* 32.

s *Julian.* num. 251.

t adde l. 4. Co. ad l. *Jul.* rephund.

u i. vltimis supplicijs. Vltimum supplicium mors *L. 21. D. de pān.*

x *Julia.* hic num. 253.

y vltimis *Julia.*

z i. ex sacris regulis poena subicitur *Julia.* num. 254.

a *Julia.* num. 255.

e Arma portare prohibitū. vide *Socium regula* 30.
f *Edicto Iustiniani* 8. c. 3. nota armorum genera.
g *ἀπὸ τοῦ ἐν ἐκείνῳ παλαιῶν* *Scrimg.* quæ parameria vocant. *Julian.* hic num. 306. Cedrius *πρὸς παλαιὰν ἐκείνῳ καὶ ἀλλήν* *ἐπὶ τῇ ἐξέτασι.* Porro *παλαιὰ* di cuntur, quod femori accingantur. Semispachia quæ hic appellantur. Vegetius 2. vocat Semispachas, eadem forma qua Tullius 3. de legibus. Semificas dixit.
h Zabæ, lorice, *Julianus.* *Suidas* in verbo *ζαβαιο*.
i *ἡ ζώνη*.
k *μονοκόπια*.
l *Scrimg.* monocopia *Julian.*
m *Ζεῦνο* *Scri.* Zibynnos, quos missilia vocant. *Julian* hic Ennius sabinas. *Cui.* hic.
n Ut præfidi suspecto in audiendis litibus, adiugatur episcopus, *Index Reg.* n. v. *Julian.* confit. 69. num. 260. et 250. & sequentibus.

subiectorum volumus hoc custodiri à modo, & de cetero omni tempore, vt immortale sit huius nostræ sanctionis iuuamen Reipublicæ, quæ iudicantibus quidem nobis in mentem venit, præsentem verò legem commune iuuamen nostris peperit subiectis.

EPILOGVS.

¶Tua igitur eminentia, quæ placuerunt nobis, & per hæc diuinam manifestata sunt legem, operi effectuique tradere, & in perpetuum obseruare festinet.

COLLATIO VII.

QVIBVS MODIS NATVRALES

EFFICIANTVR. SVT, ET DE EORVM EX
testamento siue ab intestato
successione:

Tit. I.

NOVELLA CONST. LXXXIX.

Imperator Iustinianus Augustus Ioanni gloriosiss. per Orientem
prætoriorum præfecto, iurum ex consili ordinario, & patricio.

PRÆFATIO.

NATVRALIVM nomen Romanæ legislationi dudum nō erat in studium, nec quælibet circa hoc fuerat humanitas, sed tantquam alienigenum aliquid & omnino alienum à republica putabatur: à Constantini verò piæ memoriæ tēporibus in constitutionum scriptū est libris^b. Deinde paulatim in mediocritatem clementemque sententiam imperatores transiit, leges posuerunt: alij quidem & dari & relinqui aliquid eis à patribus concedentes: alij autem etiam adiuuantes modum per quem naturali iure priore liberati, legitim fierent & paternæ substantiæ successores: paulatimque etiam ad nepotes^c processerunt huiusmodi legislationes: & quoniam in nostra tēpora venerunt, & eorum qui paulo ante nos fuerunt, multam varietatem causa suscepit. Nos enim duplex habuimus studium, & plurimos in libertatem perducere homines ex priore seruitute, & ex naturalibus ad legitimos eleuare, non enim vltio & interdictio despicienda est: sed quod est in necessitate, curandum est: & diffugiendum quidem quod malum est, inueniendum^d verò vndique quod melius est. Quia igitur aliqua quidem in constitutionum Codice^e, quem ex omni priorum imperatorum legislatione collegimus, de naturalibus scripta sunt filiis: quædam verò in^f libro institutionum: de his autem nos constituimus, aut iam perfecta comperimus, & nos ipsi plurimas fecimus de his constitutiones, alias quidem in prædictarū collectione constitutionum, alias autem etiam postea: ne causa sit dispersa, bene se habere credidimus, in vna constitutione totum colligere, quæ pro omnibus sufficiat ea quæ de naturalibus sunt corrigere atque sancire.

CAP. I.

De liberis naturalibus.

PALAM namque est, quia hominum alij^g quidem liberi simul consistunt, & inter legitimos sunt: alij verò hoc prius non habentes, postea fiunt, & ex seruis ad liberos ascendunt, & ex naturalibus ad legitimos. Alij verò ex ipso hoc naturales sunt, & quædam eis successiones existunt: alios autem neque naturales esse decet, sed etiam hoc monstrantur indigni. Oportet igitur nos ita facere constitutionem, vt nullus ignoret quæ possunt in naturalibus valere: dicimus autem inchoantes legem, qui consistunt naturales, quibusque modis procedunt ad legitimos (quorum plurimos inuenimus nos) & quæ sunt horū successiones, & quomodo quidem vetustas vñ est his amare, quomodo nos humanè. Nec illud quoque relinquitur, qui nec naturalij digni sint, sicuti diximus appellatione. Natura^h si quidem ab initio dum de filiorum procreatione sanciret, scriptis nondum positus legibus omnes similiter quidem liberos, similiter autem produxit ingenuos. Primis namque parentibus primi filijs, similiter quidem liberi, similiter autem legitimi à^k creatura fiebant: bella verò & lites, atque libidines & concupiscentiæ causam deposuerunt ad aliud schema. Seruitutem namque inuenit bellum^l, naturales autem castitatis^m casus, lex autem rursus huiusmodi delicta curans, libertatemⁿ seruis molita est, & multum de his tractauit, modos introducens dena milia. Imperatoriæ verò constitutiones aperuerunt iis^o quæ non recte facta sunt, ad ius legitimum vias. quod non transitoriè neque nos sancimus, neque subiectos hanc legem negligenter audire præcipimus. ¶ Legitimi siquidem successores procedunt hominibus ex nuptiis^p, quas contrahunt aut cum dotalibus instrumentis, aut etiam absque eis, sic ad feminas masculis

conuenientibus, vt ab initio habeant ad eas legitimarum nuptiarum affectum^q. Et hoc enim in calumnia positum nos respicientes, lege decreuimus quid in iis quidē qui fortunæ dignitate prouecti sunt, quid autem in mediocri hominum statu agendum sit ad demonstrationem legitimarum nuptiarum: quid verò deinceps permissum est plebi^r. Quapropter nuptiis procedentibus, ex hoc ipso sunt successiones certæ: & si inter legitimos connumerentur, mox lex introductis successioneum modos, plurimum de his tractas. Legitimum igitur ius sic se habet. Quod verò nō est huiusmodi, sed liberum quidem, non tamen ex nuptiis procedens legitimis, aut etiam in seruitute natum: si libertatem quidem meruerit, manserit autem naturale: hoc, modi varij ad ius legitimum ferunt, quos enumerantes, sic etiam reliqua sancimus.

CAP. II.

De primo (hoc est per oblationem curia) modo legitimisationis.

Primus itaque modus est legitimi iuris existens ciuitatibus mox vtilis, quem Theodosius piæ & nouæ introduxit memoriæ. Sancitum namque est ab eo, vt possit naturales filios, aut omnes, aut aliquos offerre curiæ, aut filias curialibus copulare. Et quoniam modus iste non simpliciter habuit legislationem, sed variè & de oblationibus dictum est, & de successioneibus, quomodo ipsi, & quorū hæredes existant, & qui rursus ad ius eorum hereditarium accedant: iustum credimus hoc primum legislationis disponentes capitulum, ita ad reliquos modos qui ad legitimorum ius ferunt, accedere. quæ enim inde sunt, facile omnino est dicere. ¶ Si quis igitur fuerit naturalium filiorum pater, siue curialis existens, siue liber à curia, licentiam habebit, omnes, aut quosdam ex eis, siue legitimorum sit filiorum pater, siue etiam non, sed solummodo naturalium, offerre curiæ^s licet fortè illustis dignitatis sint filij suscepti: nisi tamen dignitas intercesserit talis, quæ homines, licet curiales sint, ab hac fortuna liberos facit. Oblationis autem modus siue fiat à patre adhuc superstitē, cum quispiam in comune filium offerret (hoc namque gestum est in Philocalo naturali filio curiali à patre in Boltrenorum^t ciuitate) & hoc ipsum dicit secundum inspectionem ibi factam, & ita eum offert sicut à Leone piæ memoriæ scripta dicit constitutio: siue ergo secundum hunc modum fiat aliquis à patre pronuntiatus curialis, siue eum pater sub gestis monumentorum offerat, siue moriens in testamento conferbat oportere fieri curialem: deinde ille amplectatur scripturam: legitimus mox fiet, naturalium iure omnino liberatus: siue etiam mortuo patre semetipsum filius aut filij offerant: nō existente quidem legitima sobole, etiam sic erunt legitimi & curiales. Proinde pater quidem etiam existentibus legitimis offert curiæ non legitimos filios: qui verò per semetipsum ad hoc procedit, tūc solummodo auditur, cum nullus legitimorum filiorum existit. Hoc itaque de oblationibus sit, quod indifferenter sancitum est à nobis, in hac præfenti lege reconditū: non autem simpliciter neque fortunæ oblatione. oportet enim & modos facere manifestos secundum quos offerantur. ¶ Si quis igitur ex qualibet oriatur ciuitate, siue curialis, siue etiam liber huiusmodi sit fortuna: licebit ei suum naturalem offerre filium curiæ illius vnde oritur ciuitatis. Si verò nec cuius ipse consistat, sed ex villa quadam aut vico sit oriundus: illi à patre offeratur ciuitati, aut semetipsum offerat, sub qua ciuitate villa aut vicus tributa persoluit^u. Palam verò est, quia siquidem pater cum, aut auus offerat, aut aliquis ascendentium parētum, & liberos habens filios: hoc agere poterit, si^v verò ipse quispiam semetipsum offerat, hoc permittimus cum^w non alij legitimi sunt fratres. ¶ Si tamen aliquis offerre volētū suos naturales curiis, aut ex maxima hac oriatur ciuitate, aut ex seniore Roma, huic damus licentiam, in quam voluerit metropolim oblationem celebrare, & hæc esse regulam etiam in filiabus, vt iungat^x eas curialibus aut ex ciuitate ipsa ex qua orti sunt, aut sub qua villa aut vicus tributa persoluit, aut si quis liber simul & Romanus, aut Byzantius fuerit: cuiusque curialium alterius cuiuspiam, à metropolis^y tamen. Sic itaque nobis curialium diligentia est, & iste modus placet iuris legitimi, quia damus curialiū naturalium existenti solummodo filiorum patri, licet ex ancilla eos habeat, & liberos facere, & offerre curiæ secundum quod prædictum est. Et adhuc amplius sancimus de causa, vt vel si non pater offerat, liber autem semel filius fiat: possit & semetipsum offerre curiæ, etiam hic legitima non existente prole.

CAP. III.

De successione curialium.

ET quoniam variè etiam de huiusmodi personarum successione sancitum est: non videtur absurdum nobis & de successione, sicut prædiximus, terminare. Si quis igitur naturalis secundum hoc schema, (id est oblationis) fiat curialis: erit patri & ab intestato^z successor, & ex voluntate^{aa} huius.

q Nam ciuitas affectum nuptiarum, coniunctio, nuptias non efficit. Coniunctio non probat nuptias, sed affectus.
r Aliæ probationes requiruntur ad nuptias clarissimum arguendas, alia ad reliquorum hominum.
s v. Nouell. 74. §. 4. §.

t v. §. 1. §. code.

u Oblatione Curia filij legitimati in pr. s. cod. §. 1. Instit. de nup. l. 3. l. 4. Co. de nat. liber.
x Ex hoc loco legendum est in l. 4. C. de natur. lib. Rostia, non nostra: Rostia est ciuitas Arabiae Non. 104. y nati, ex vico aut villa, huiusmodi naturales oblatione Curia.
z i cuius in territorio vicus est: Iulian. hic, & ita probatur tertio tum ciuitatis alio: iure in eo exigendi vectigalis l. 4. §. 2. De censibus.
a Liberi naturalis offerri Curie possunt vel à patre vel ab auo & ascendentibus, vel à se ipsis.
b Naturales nō sūt legitimi oblatione Curia, legitimis liberis existentibus §. 9 in fin. cod.

c Iulianus id ita explicat, Vbi quidam parens dat, non impediunt legitimi filij: vbi filius sese dare vult, impeditur filius legitimis superstitibus: adde l. 9. Cod. de legitim. lib.
d Byzantiū ac Roma sedes imperij, senatū habent non Curia. Queritur ergo qua ratione oblatione curia naturales suos filios legitimos possint facere. Permissum est autem Romanis ac Byzantinis eo casu Curia aliquis metropolis liberos suos naturales offerre. Plures enim metropoles sub regijs vrbib. erant constitutæ.
e Naturalis legitimatus oblatione Curia, succedit patri ab intestato.

De liberis naturalibus, v. l. 1. §. 1. de filiis naturalibus Ind. Regna, adde Nouella 74. §. 4. Cod. Theodosius.

b l. 1. §. C. 27. de naturalibus lib.

c Nepotes, nec dum filij legitimi possunt.

d bono melius inueniri potest. e d. r. de naturalibus lib. f v. m. §. 1. de institutionibus d. r. §. 1. in tractatu de tutoribus. intelligit autem legem vltimam Cod. de confirmat. tutor. legem vlt. C. quædam mulier tutela officio fung.

g nota personarum diuisionem, hominum alij liberi, alij libertini, alij serui, adde l. 4. in fin. de iust. & iure. alij legitimi, alij naturales tantum, alij legitimati, alij ne naturalium quidē nomine digni sunt. h de incestuoso concubitu natos intelligit. i c. 9. §. cod. Nov. 74. c. 1.

k pater noster dicitur, id est, ab ipsa procreatione.

l Primæ seruitutis bello inuenit.

m πωρεσίνος εκπώσις.

n manu missio.

o πωρεσίνος εκπώσις.

p Nati ex legitimis nuptiis, legitimi sunt patris successores.

^a Legitimato
parens donare
potest, virili re-
liquorum legiti-
morum tenus.

^b Legitimatus
oblatio Curia,
inunus curie nō
potest effugere,
etiāsi patris, per
quem legitimatus
est, successio
ne absteineat.

^c Oblatio Curie
filiū fit legiti-
mus, sed tamen
ei soli per quem
oblatum est, fit le-
gitimus, nō autē
aliis personis af-
cendētibz, de-
scendētibz, aut
collateralibz, e-
tiam si possit he-
res ab his insti-
tui.

^d Legitimato
parenti liberi ac
nepotes curiales
succedunt. Non
curiales certa
parte succedūt:
pars reliqua ad
Curia defertur.
Si partim curia-
les partim non
curiales parens
reliquit, illi no-
uem vncias, hi
tres consequen-
tur.

^e *voluntate* legi-
timato. i. i.
cuiam lex ma-
gis defert patris
successione, quā
filio?

^f Curiali sine li-
beris mortuo,
quomodo suc-
cedatur.

^g Quomodo li-
beri naturales
succedat legiti-
mato parenti.
^h Naturalis fi-
lius à parēte Cu-
riali scriptus he-
res, tacitē intelli-
gitur oblatu-
scia, & ita legiti-
matus.
ⁱ Supplementum
legitimati datur
legitimato.

nihil dissimilis legitimis, & ex donatione a percipere pote-
rit patris: ita tamen, ut nō amplius habeat vno horum qui
ab initio legitimi sunt, & inter omnes minus habet. Cum
semel autem illi susceperint oblationem, & propterea ad
ius legitimorum ascenderint: non sinimus eos abstinere
se patrum hereditate, aut videri quasi donationem in se fa-
ctam, & ratam habitam ab eis, relinquere, & fortuna rece-
dere. Manentes itaque curiales, relictam aut donatam (sicut
dudum a nobis dictum est) habebunt mensuram. ⁱ Si
verò ab initio refutauerint oblationem, manere liberi pro-
ponentes, licet naturales, quā fieri ditiores & curiales; de-
inde videantur postea aut in totum, aut ex parte possidere
res donatas, aut relictas sibi, aut etiam alienare; tenebuntur
omnino curiali fortuna etiam inuiti: ut nō adulterari no-
bis videantur legislationem, & lucra quidem veniunt, quę
occasione oblationis sunt: repellant autem fortunam pro-
pter quam lucra promeruerunt. Et hoc similiter sancimus
& in masculis oblati curia, & in filiabus nubentibus cu-
rialibus: nulla existente differentia siue per masculos quis-
piam curia munera agat, siue per generos curiam in filia-
bus angere voluerit, & per illorum filios novos adiacere
prioribus curialibus filios eorum.

CAP. IIII.

Filiū verò per huiusmodi causam factum legitimum,
ipsi soli ^c genitori legitimum facimus, non etiam ex-
traneæ cognationi patris, (dicimus autem & ex quibus ille
natus est, & qui ex utroque sunt, & qui ex eo processerunt)
facimus eum velut ex quadam machinatione cognatum.
Sancimus enim oblatum curia naturalium filium solummo-
do patri legitimum fieri successorem, nullum tamen ha-
bere participium ad ascendentes, aut descendentes, aut ex
latere agnatos vel cognatos patris: aut illos aliquid habe-
re participium ad illorum successiones: a quibus etiam ei dā-
tes privilegium, ut sicut nec cognatis patris sit iste succes-
sor, sic nec illi ad eius vocentur successiones, nisi forte
scripserit aut ipse illos, aut ab illis scribatur, soli enim patri
sunt legitimi, & cognati esse creduntur.

CAP. V.

Ergo sciendum est qui factis ita legitimis efficiantur
successores. Et si quidem habuerit filios qui talis est, aut
nepotes de legitimis sibi procreatos vxoribus, & merito
etiam curiales constitutos: modis omnibus ei ^d succedant:
quid enim legalius ^e est proprio filio ad paternam succe-
ssionem? Si verò filios habuerit non curiales quandoq; sibi
progenitos, tunc legitima mensura veniat ad fiscum & cu-
riali: reliquum verò quantumcumque fuerit, ad illos filios
qui curiales non sunt, accedat. Si verò etiam generaliter
nulla ^f ei sit proles, & moriatur intestatus: noem quidem
vncias curia & fiscus habeat: secundum quod dudum a no-
bis sancitum est in reliquis autem tribus vncias, qui ex le-
ge vocantur, omnibus modis veniant: aut si testatus fuerit,
ad scriptos descendant heredes. Semel autem factum cu-
riali lex suscipiens, & inscribens curia, & successiones,
& aliam omnem ordinatam dedit vitæ successione & que-
stum. Si quis autem vel ex genere, vel extraneus, scriptus
foras, aut etiam non scriptus voluerit adire imperium, &
semetipsum offerre curia: licentiam habeat hoc agendi, &
distributam curia partem accipiens, fieri curialis, & tū for-
tunæ quā functionum successor, si hoc imperium an-
nuerit.

CAP. VI.

Si quis autem legitimis quidem filios non habeat, natu-
rales ^a autem ei solummodo sint: liceat ei curia hono-
re scribere eos heredes: & scriptura pro omni oblatione
constat, & non egeat hoc antiquarum legum alia adiectio-
ne, neque oblatione, dum superstitēs essent: sed ex hoc ip-
so scripti si liberi sint, curiales simul & heredes fiant, &
habeant ipsi substantiæ nouem vncias, sicut pater eis distri-
buerit. Sin autem etiā totum eis relinquere voluerit, adhuc
faciet melius: verū tamen vsque ad nouē vncias omnimodo
eis relinquat, sciens quia si reliquerit minus, à lege modis
omnibus supplementum substantiæ fiet. Illi verò si volue-
rint, curiales fiant. Si verò aliqui quidem eligant, aliqui ve-
rò refutent: ad eos qui eligunt refutantium veniat portio-
nes. Si verò omnes renuerint, tunc tanquam filiis non exi-
stentibus ita ad curiam veniant nouem vnciæ omnes. Si ve-
rò ille quidem tacerit, filiorum verò legitimorum ei non
sit proles: tunc legitima quidem pars ad heredes ab inte-
stato veniat. filij verò naturales si voluerint semetipsos
offerre curia, hoc faciant sicuti voluerint, siue omnes, siue
quidam ex eis: & modis omnibus nouem vnciæ substantiæ
ad curiales aut curiale perueniant. Si verò etiam ex ancilla
ei nati sunt, si eos manu miserit aut viuens, aut in testamēto
obulerit eos, etiā sic suscipiatur, & sint curiales sicut testa-
tor voluit, aut sicut eorum desiderium fuit, offeretes enim
semetipsos curia percipient (sicut dictum est) nouē vncias.
Undique enim volumus, vel si testetur, vel si non facta vo-
luntate decesserit, eos qui ad curiam veniunt, nouem vncias
accipere. Si verò manu miserit quidem solummodo, non

tamen obtulerit, aut illi etiam sic volunt, aut quidam ex
eis ad curiam respicere: etiam tunc nouem vnciæ cu-
riam agentis vel agentibus secundum quantitatem den-
tur. Si verò nullus naturalium aut velit, aut offeratur,
tunc nouem vncias curia percipiat. Palam quippe est, quia
simul sequitur ubique fiscus secundum constitutionem de
hoc a nobis positam. De naturalibus itaque qui per transi-
tum ad curiam sunt legitimi, & de modo secundum quem
offeruntur, & successioneibus, hæc a nobis purē sancita sunt.

CAP. VII.

Tribus autem aliis constitutionibus scriptis Zeno qui-
dem pia memoria, non ^m de futuris aliquid plenē san-
ciuit, sed de iam præteritis: quam scribi ideo solummodo
permissimus, ut eos quibus illa fortē constitutio prodest,
quod descendit eorum exinde proles, non hac utilitate pri-
uaremus: sicut etiam Anastasij pia memoria, quæ naturales
adoptare contribuit, non esse importunam de cætero no-
stris subiectis permittimus, nisi ad hoc positam solummo-
do sinimus, ut si qua utilitas aliquibus exinde reposita est,
hanc nō videamur per nostras amputare leges. Oportet .n.
semper aliquid inchoare bonum, non ea quæ à quibusdā
præexistunt, destruere. nostri enim patris ⁿ approbamus con-
stitutionem, temperatē quidem introductam, & ordinatē
positam: quæ adoptiones naturalium prohibuit, multam
absurditatem habentes, & indiscretē velut aduenas quos-
dam legitimis naturalibus superinduentes.

CAP. VIII.

De secundo legitimationis modo per instrumenta dotalia.

Reliqui igitur sunt modi, qui a nobis inuenti sunt, quos
percurramus, legitimum ius præbentes eis qui erant
primitus naturales: circa quorum successione non labora-
uimus. semel enim eos efficientes legitimos, damus habere
etiam successiones illas quas habent ij qui ab initio legiti-
mi sunt. Si quis igitur dotalia ^r scripserit ad liberam in prin-
cipio, siue ad libertam mulierem, cui omnino licet copula-
ri in concubina schemate sibi, aut legitimorum filiorum
iam pater existens, aut etiam filiorum naturalium pater, le-
gitimas esse nuptias, & filios vel ^r præcedentes, vel conce-
ptos, legitimos ei esse sancimus. & licet ^r postea non nas-
cantur filij ei aut etiam nati moriantur, nihilominus prior
soboles legitima consistit. Affectus enim circa filios ita ei
procedens, qui eum etiam ad dotale prouocauit instrumen-
tum, ipse dedit secundis filiis occasionem, qui postea nati
sunt, legitimi iuris. Quapropter absurdum erat, benignam
occasionem quam posteris sibi filij inuenerunt ex prioribus
fumentes, eam non etiam prioribus legitimum ius simul &
sine calumnia circa patrum dare successiones. Palam enim
est, quia iuniores filij ex lege facti sunt sui, hoc initium do-
talibus præbentibus. Quapropter vnum amborū fecimus
ordinem, & de cætero calumnias plurimas abstulimus con-
stitutionibus: illud dicentes, ut vel si non habuerit filios
postea pater, dotalia tamen exposuerit instrumenta: etiam
sic nihilominus suos habeat filios. Ut enim nascerentur ei
filij alij, casus quidem fortē potestatem & licentiā habuit:
sicut etiam natos offerre: affectionis verò probationem
quæ in prioribus fuit natis, hoc est ante dotalia instru-
menta, præbentem legitimum ius, nihil tale fuit quod au-
ferre omnino potuerit. ⁱ Insuper etiā ex rationalibus
hoc adiectum est causis, quod si ante dotalia conceptus
quidem est filius, natus autem post dotalia: auxiliator sui
sit: qui etiam ex prioribus constitutionibus hoc facere po-
tuit, & quædam a nobis inuenta est ratio regularis optime
narrans de ordine nascentium. Cum enim dubitaretur v-
trum oporteat conceptus, an partus respici tempus, sancimus
ut non tempus conceptus, sed partus inspiciatur, pro-
pter filiorum utilitatem. Si verò contigerit tales aliquas
ex cogitari circumstantias casuum, in quibus est utilius con-
ceptionis tempus quā partus: tempus illud valere magis
præcipimus quod ^u utilius sit nascenti.

CAP. IX.

De tertio modo legitimationis per principis rescriptum.

Illud tamen a nobis sancitum est, ut si quis voluerit le-
gitimam suam facere sobolem, & non habuerit vxorem
naturalium filiorum matrem, aut filios quidem valde diligit,
mulier autem non sine peccato sit apud eum, neque digna
sit quolibet legitimo nomine: & propterea aut moriente
muliere, aut legitimo iure non digna in matrimonio pu-
tanda, aut causa à filiis maligne tractata, aut ex studio mu-
liere celata, aut à filiis, aut fortē aliter ei diuitiis accedenti-
bus, ne iure legitimorum vsum pater & fructum defun-
cta matre tanquam sub potestate filiis constitutis habeat.
Si quis ergo filios legitimis non habens, sed tantummodo
naturales, ipsos quidem legitimos facere voluerit, mulierem
verò in promptu non habeat omnino, aut habeat quidem,
non tamen sine peccato, aut si non appareat, aut aliter do-
talium instrumentorum non habeat facultatem: (quid e-
nim si ad sacerdotium alter eorum ascendat?) damus ei si-

k oblationem.

l quarū vna Ze-
nonis l. 5. C. de ne-
tura lib. lib. alia
Anastasij l. 6. d.
tit. alia Iustini l.
7. d. tit.
m d. l. 7.

n Iustin. d. l. 7.

o v. l. l. hic num.
317. & ita ado-
ptio nō est mo-
dus legitimandi
liberos.

p Nouell. 12. c. 4.

q l. 5. C. de natu-
ralib. lib. Nouell.
117. c. 2. §. vlt. in-
str. de nupt.

r l. 10. C. de natu-
ralib. lib.
l. 11. C. de natu-
ralib. lib.

t Conceptus an-
te dotalia instru-
menta, natus post
eadem, fit legiti-
mus, adde l. 5. §. 2.
l. 15. ff. de statu.
u Tempus quod
nascenti vtilius
est, semper con-
siderari oportet:
siue sit concep-
tionis tempus,
siue sit partus.
x v. l. l. hic Conf.
82. num. 319.
y nota quem-
admodum libe-
ri naturales, nō
existentibz, aliis
liberis legitimis,
legitimari pos-
sunt à patre re-
scripto princi-
pis.

z non sine pec-
cato vxorem ha-
bet, qui eā du-
xit, quam leges
duci vetat. v. l. 7.
C. de incestu.
a Sacerdos do-
talium instru-
mentorum con-
fectione liberos
non potest legiti-
mare.

+ & ita abroga-
tur lex l. C. de na-
tura lib. abrogatur
quoq; lex Iuliana
de Senatoriū &
libertinarū nu-
ptiis.

a ipsa genera-
tione.
b sensus est,
Quem admodū
bello, contra ius
naturale, serui-
tus orta est: ita
ex concupiscen-
tia deprauata na-
turales tantum
liberi procreati
sunt.

c i. utique; eā
non ducat in v-
xorem.

d Vtunque tes-
tamento patris,
liberi fieri pos-
sunt legitimi: e-
iusdem tamē le-
gitimitas à prin-
cipe confirman-
da est, adde *lul.*
21. 320.

e i. testamento
patris.

f & confirma-
tione imperato-
ris. & ita legis
nomen hic pro
imperatore su-
mitur.

g Nota argumē-
tum à minore
ad maius. Inuit⁹
nemo emancipa-
tur, multo igitur
minus quis inui-
tus in potestate
redigetur, *l. ult.*

ff. de his qui sunt
sui: *Paul. 2. sent.*
25. §. ult. Nā cui
plus licet, eidem
minus permissū
est: cui minus
non licet, & ma-
ius quoque de-
negatur, vide

que scripsi *ad l.*
21. ff. de reg. iur.
adde etiam que
de inuito dixi
ad l. 69. l. 156. ff.
de reg. iur.

h *Ulpian.* sensus
est, patria pote-
stas res est maxi-
ma, sed tamen
tantū ea non est,
ut eius habitus ra-
tione, inuitum fi-
lium lex aut im-
perator in patris
potestate redi-
gat.

i. ut voluerit
i. legitimis.

k i. neque impe-
ratori, neque le-
gibus, potestas ea
data est, nec mi-
rum, cum om-
nia principi non
sint permissa, vi-
de que dicta ad
Nov. 165. c. 2. inf.

l Exantib. le-
gitimis, parens
naturales legiti-
mare nō potest,
nisi vel contra-
cto matrimonio
cum eorum ma-
tre vel eos curie
offerendo, *Ulpian.*
const. 82. n. 321.

m c. 7. 3. *cod.*
n ab Anastasio
l. 6. c. de natura-
lib. liberu.

o i. inuitati cō-
stitutione lata à
Iustino patre,
quæ verabat legi-
timari filios ado-
ptione, *l. 7. c. de*
naturalib. liberis.

p i. Iustini.

q & ita abroga-
tur *d. Nov. 74. c.*
6. & dicta lex 6.
confirmatur ve-
rō dicta lex 7.

Tentari tamen
possit, adoptione
nem reduci per
Novell. 117. c. 2.

Nam si sola no-
minatione filius

duciam (hoc quod dudum gessimus) ad legitimū ius filios
educere naturales, legitimis, sicuti prædiximus, non existen-
tibus, per quandam huiusmodi viam. Sicut enim sunt mo-
di qui seruos ad libertatem simul & ad ingenuitatem de-
ducunt, & naturæ restitunt: ita si pater non habuerit le-
gitimam prolem, & voluerit eos restituere naturæ & anti-
quæ ingenuitati, siue ex ingenua nascantur ei, siue ex liber-
tate, & legitimos de cetero, & sub potestate habere: hoc agat
per nostrum rescriptum. non enim fuit in principio quan-
do natura hominib. sanciebat sola, antequam scriptæ pro-
cederent leges, quadam differentia naturalis atque legiti-
mi: sed primis parentibus primi filij (sicut præsentem
inchoantes diximus legem) etiam ipso processu nati, legiti-
mi fiebant, & sicut in liberis natura quidem fecit liberos
omnes, bella verò seruitutem adinuenerunt: sic etiam hinc
nobis natura legitimis protulit soboles: ad concupiscen-
tiam verò facta conuersio, naturale ius ei inseruit. Qua-
propter similibus passionibus exortis conuenit curam ex
æqualibus inueniri, aliam quidem à prioribus nostris, aliam
verò à nobis. 1. ¶ Sit igitur licentia patri in prædictis ca-
sibus matrem in priore schemate relinquenti, imperio
preces offerre, hoc declarantes, quia vult naturales suos fi-
lios restituere naturæ & antiquæ ingenuitati, & iuri legiti-
mo: ut sub potestate eius consistant, nihil à legitimis filiis
differentes. quo facto, ex hoc filios frui huiusmodi adiuto-
rio. vna namque hoc modo omnes huiusmodi naturæ di-
gressiones & opiniones in his qui legitimos non habent
filios, curamus: sic breui solatio tantum impetum naturæ
corrigentes.

CAP. X.

De quarto modo legitimis per testamentum patris à principe
confirmatum.

SI verò is qui solummodo naturalium filiorum est pa-
ter, per quosdam fortuitos casus non valuerit hoc agere,
moriens autem sub quodam prædictorum casuum scripse-
rit testamentum, volens sibi legitimos esse filios succe-
ssores: & in hoc damus ei licentiam & fiduciam, supplican-
tibus tamen etiam sic filiis post mortem patris, & hoc dicē-
tibus, & ostendentibus patris testamentum, & heredib. exi-
stentibus secundum legem: hoc quoque donam habere
patris & principis, id est dicere, naturæ simul & legis.

CAP. XI.

Generaliter autem in omnibus qui per prædictos mo-
dos deducuntur ad legitimū ius, tunc hoc volumus
obtinere, dum & filij hoc ratum habuerint. Nam si solu-
ere ius patriæ potestatis inuitis filiis non permissum
est patribus, multo magis per potestatem redigere inuitum
filium & nolentem, siue per oblationem ad curiam, siue
per instrumentorum celebrationem, siue per aliam quam-
libet machinationem, tanquam sortem metuentem pa-
ternam, iustum non est: neque imperij & legislatoris
ponimus proprium. 1. ¶ Si verò plurimis existentibus
filiis, alij quidem eligant, alij respuant: hi qui vol-
unt legitimi fieri, fiant, aliis in iure naturali manentibus.
& hoc dicimus, nullum priorum legitimorum perimen-
tes modum, sed hunc adicientes aliis, in quibus illos ac-
cipere non licet. omnino enim legitimis existentibus,
deinde naturalibus prouenientibus, nequaquam ius legiti-
morum eis adicitur, nisi omnino aut per curiam aut per
nostras constitutiones, quæ dotalem instrumentorum in-
troduxerunt modum. 2. ¶ Adoptionis autem mo-
dum, qui fuit olim à quibusdam ante nos imperatori-
bus super naturalibus putatus non improbus, inuenientes:
secundum paternæ constitutionis virtutem & nos (sic-
uti dictum est) excludimus: quoniam castitatem non
perfectè considerauit. Et non erit decens, ut quæ bene
exclusa sunt, in rempublicam rursus introducantur. Qua-
propter his à nobis sanctis atque manifestis quo conue-
niat modo ad ciuitatem Romanam legitimorumque ius
transire: nihil de successione super talibus est dicendum.
Nam sicut in ceteris ab initio legitimis, oportet etiam in
his fieri successiones.

CAP. XII.

De successione omnium naturalium filiorum.

Discretis igitur & iis qui facti sunt legitimi, & iis qui
manserunt naturales: ordinandum est iam etiam de
successionibus eorum. Valenti siquidem & Valentiniano
& Gratiano diuæ memoriæ primis placuit humanum a-
liquid agere circa naturales. Et siquidem sit naturalium
patri legitima soboles, vna vicia eos dignos esse fecerūt,
& hac cum sua matre non donari, neque ex vltima dari vo-
luntate vltius aliquid permittere: si verò filij quidem
non sint naturales, concubina verò solummodo iis qui
non habeant vti que coniugem (hoc etenim tantum con-
cubinam habentibus est conscriptum) mediam vnciam
solam donantes. Si verò filiorum legitimorum non sint
parentes, & neque patrem neque matrem habeant, vsque

ad tres vncias relinquere eis aut donare permissi sunt &
hoc cum matre: & si quolibet modo acceperint aliquid,
in hoc reputari solummodo: quod autem plus est, ad eos
qui vocantur ex lege venire, hoc quod Theodosij senioris
filij, licet non perfectè, sancierunt. 1. ¶ Nos igitur & si
prius humana vti lege, pro tribus vnciis, sex vnciis eis,
filiis legitimis non extantibus, per patrum magnificen-
tiam dedimus: sed tamen ex iis quæ subinde proueniunt
causis perfectius simul clementiusque considerantes, præ-
sentem ponimus legem. Plurima vti que sunt & prius com-
missa, & nostris temporibus delinquantur: & ideo ab im-
pietate homines liberamus. Quidam enim non habentes
licentiam quantum volunt suis naturalibus filiis relin-
quendi, eligunt quasi viros, & scribunt hæredes, quan-
tenus restituant filiis. At illi aut ex hoc impiè agunt, &
præuaricantur voluntatem scribentium, aut (quod om-
nium leuissimum putant) peierant. & tacemus ea, quæ
tradita sunt ex memoria nobis in personis gloriosissimis
talibus delinquentibus præcis temporibus. 2. ¶ Ne igitur
semper tale fieri delictum sinamus: neque quod agere li-
cet in extraneis & ignotis, hoc in propriis filiis naturali-
bus homines agere prohibeamus, propterea præsentem le-
gem sancimus, ut si quidem quispiam habuerit filios legiti-
mos, non possit filios eorumque matri vltra vnam relin-
quere vnciam, aut donare naturalibus aut concubina:
(hoc enim proprium prioris iudicamus esse constitutio-
nis) sed & si quid amplius dare tentauerit quolibet modo,
hoc fieri filiorum legitimorum: vel si filij non sint, con-
cubina verò solummodo, huic mediam vnciam relinqui
aut donari concedimus. 3. ¶ Si verò filios non habue-
rit quispiam legitimis, aut quenquam ascendentium
quibus necessitas est legis relinquere partem propriæ
substantiæ competentem: testatori licentia sit etiam in
duodecim vnciis scribere filios naturales hæredes, & di-
uidere inter eos quocunque voluerit modo res, & per
donationes aut simplices, aut antenuptiales, aut per do-
tes, aut per alium quemlibet modum legitimam suas in
illos substantias transponere. sic enim nequaquam ege-
bunt quibusdam ad impietatem aut periurium præparatis:
sed ex ipso suam disponunt purè sententiam. Si verò ha-
buerint hi quos prædiximus, aliquos ascendentium: le-
gitimam eis relinquunt partem, quam lex & nos consti-
tuimus: reliquam verò totam in naturales filios habeant
relinquendi licentiam. Et hæc dicimus super iis, qui in
scriptis & legitimis voluntatibus disponunt suam substan-
tiam. 4. ¶ Si quis autem defunctus fuerit legitima ei o-
mnino sobole non extante, (filiorum dicimus aut nepo-
tum, vel deinceps successione) neque legitima coniuge,
deinde mortui non disponens de substantia sua, & veniat
cognatio forsan, aut etiam manumissor vtpote bonorum
possessionem mouens & insurgens, aut etiam nostrum æ-
rarium, (nam nec illi quantum ad hoc parcimus) sit autem
ei donec vixerit, libera mulier in schemate concubina
sociata, & filij ex ea: (talibus, n. solummodo hoc sancimus,
vbi omnino indubitatus est & concubina in domo affe-
ctus, & filiorum ibidem proles) & alimentum damus eis,
& intestatis parentibus defunctis duas paternæ substan-
tiæ vncias habere, cum matre partiendas, quanticunque
fuerint filij: ut vnius filij portionem mater accipiat. Et
hoc dicimus si vni concubina societur, aut filios ex ea ha-
beat, aut etiam præcedente concubina, morte forsan
aut separatione, filij ei domi sint. tunc enim damus eis
ab intestato ad duas vncias vocationem. 5. ¶ Si verò
effusa concupiscentia ei fuerit, & alias superinduxerit
priori concubinas, & multitudinem habuerit mulierum
fornicantium, (sic enim dicere melius est) & ex eis filios
habens moriatur, multas simul deferens concubinas: o-
dibilis quidem est iste talis: procul autem hac lege mo-
dis omnibus cum talibus filiis & concubinis excludatur:
Sicut enim si quis legitimæ copulatur uxori, alias super-
inducere non poterit matrimonio consistente, & ex
his legitimis procreare: ita neque post agnitam quo
diximus modo concubinam, & ex illa filios, dabimus,
si etiam aliquod opus libidinis aliud fecerit, etiam hoc
ad successionem eius introduci, si mortuus fuerit intesta-
tus. Nam si hoc non sancierimus: indisereta quidem
erunt quæ mulierum sunt quam potius aut quam minus
amauerit: indisereta quidem & quæ filiorum sunt. & nos
non damus luxuriantibus sed pudicis legem. Non autem
differentiam facimus de filiis siue masculi sint, siue
feminae. Sicut enim natura nihil circa talia tractat:
sic nec nos aliam in masculis, & aliam in feminis secun-
dam hoc ponimus legem. 6. ¶ Si quis autem (oportet
enim per omnem viam subtilitatem simulque pietatem
transire) habens filios legitimos, relinquat & naturales, ab
intestato quidem nihil eis existere omnino volumus: pasci
verò naturales à legitimis sancimus, ut decet eos secun-
dam substantiæ mensuram à bono viro arbitratam: quod
videlicet apud nostras leges viri boni arbitratu dicitur.
hoc ipso custodiendo vel si coniugem quidem habet, fi-
lios autem naturales, & ex defuncta concubina sibi natos
h. iij.

naturalis suus sit
& adoptione
multo magis: fit
enim maiori cū
solennitate, quin
& alias tantum
præstat nomina-
tio, quantum ado-
ptio, *§. ult. Inst.*
de adopt. & ado-
ptione quis no-
minatur filius.

q Bene exclusa,
non sunt rursus
admittenda.

r authoribus le-
gis. *C. Theodos.*
de naturalib. libe-
ru.

s d. l. i.

t vnciam scilicet
§. §. eodem.
u. Nov. 18. c. 5.
x in fraudem lo-
gis.

y legati & insti-
tutionis capaces.

z hinc sumpta
est authentica,
Non solum, Co. de
naturalib. liberis.

a sensus est, Pa-
rentibus permit-
ti vnciam natura-

liberis nō
legitimatis &
eorum matri, etiam
existit. legiti-

mis liberis,
vel inter viuos,
vel testamentis
donate: soli con-

cubine, semiun-
ciam, non existē-
tibus liberis le-

gitimis, parentē
posse eos in asse
instituire, nisi &
ipse moriens pa-

rentes relique-
rit, quibus legiti-
mam seruare de-
bet. Concubinā

cum dicimus, in-
telligi non quā-
uis mulierem,
sed eam tantum
que consueuerit

ei, qui uxorem
tunc nō habuit.
l. unica. C. de con-
cubin.

b hinc sumpta
est authentica
l. c. de natura-
lib. liberis.

c *Nov. 1.*

d olim in semis-
sem *Nov. 18. c. 5.*
e. Nov. 18. c. 5.

f i. veniant co-
gnati legitimi.

g quod fit, quo-
ties agitur de
successione li-
beris.

h i. iusticiis.

i Naturales nā-
quam legitimari
à parte, vna cum
sua matre patri
ab intestato, nisi
lis relicta legiti-
mis liberis, suc-
cedunt in dua-

bus vnciis.

k Plures concu-
binas Romanis
habere non li-
cuit, *Nov. 18. c. 5.*
de quo scripsi
ad legem 7. *C. de*
Iudic. d. l. vnic.
C. de concubin.

l d. l. 7.

m aliud de iure
feudali.

n *Antiquas &*
Antiquas, subti-
latis & pietati-
is.

o Naturalib. li-
beris debentur
alimenta ab in-
testato: sicutque
eis præstanda
legitimis.

2. 4. 1. 5. 6. puto intelligi eos, non qui sunt ignoti auctori vel reo: sed vel vilissimos: de quibus. 5. vel omnibus bonis ignotos, vel eos de quorum honestate & vita nulli testes possunt deponere, *lul. hic. alias vel in itinere, si qui nobis prater ipem accidat. An nō inuidia erit ignotis, id est, nondum nobis notis testibus vti nō posse? Et tamen verū est quod dicitur, testem notum esse iudici & parti, id est, & auctori & reo. Non est i-*

gnotus, cuius persona, nomen, domicilium, vrbis, aetas, mores, officium, aut artificium, sciri potest. Quid, testis potestne audiri? si dixerit se nomen rei ignorare, se tamen reum exhiberi petere vt agnoscat? posse volunt, idq; officio iudicis, *l. 3. §. 7. ff. ad exhibend. l. 3. in fine ff. de publican. l. 2. C. ad exhibend.* Nam & ignotus, hares institui potest *l. 11. C. de her. edib. institut. & ignotus tutor dari potest §. 10. Instit. de exco. fac. sic in inuentorio notus hereditatis testis admittendus *l. 2. §. 2. C. de iur. deli.* Ceterū quib. casibus testes noti esse debeant vide apud Soc. *reg. 412. adde quedā de Ignoto teste ex Harm. *l. 1. §. 2. b. id est, Testes qui vel odio, vel inimicitia, vel precibus, vel pecunia, vel gratia deponunt, sunt suspecti & meriti ed reiciendi.* c. Obscuriorum & obscurarum personarum testimoniiis non creditur sine tormentis *l. 22. §. 2. ff. eod. l. 13. C. eod.* Cur ita? possunt enim minime metu questionis iniecto corruptelam facere: quo non proposito, securi in honestarum personarum capita grassarentur. *d. 2. §. 2. i. magistratus.* e. hinc sumpta est authentica, *Rogati Cod. de testib. extat & hic locus apud auctorem Eclog. 21. tit. 1. c. 44. f. l. 8. C. de testib. g. mag. & h. 2. ubi rogantur. So luto seu numero ratio pecuniarum nō probatur testibus, nisi ad id rogati sint, vt spectatores aut testes solutionis essent *c. 3. §. eod. lul. hic. ibi, & ad hoc ipsum rogati, & d. a. ubi. Rogati.* Et *§. 7. ff. de testib. & c. 1. in fortuitis verō & iis quæ casu contingunt, etiam non rogatus testis auditur: & ita Harmenopol. 6. §. 36. a. lul. *l. 1. §. 38. l. 11. ff. de testib. Idē dicendum est in iis, quæ fieri clā solent, vt in furtis, in quibus etiam admittuntur domestici testes *l. 8. §. 6. in fin. C. de repud. In conventionibus rogati esse debent Harm. ibi. & in testamentis v. l. 21. §. 2. ff. qui testam. & matrimoniis 30. quas. 3. c. nos. fratres & diuortii *l. 9. ff. de diuortii. in aperienda cista deposita l. 1. §. 36. ff. de depositi. & in casu Nouell. 117. c. 15. In iis ergo casibus in quibus requiritur specialis testimonium requisitio, non sufficit simplex testimonium interuentus. Tutissimum ergo erit, si tabellis adscribat rogatos, quamuis in dubio præsumantur rogati *arg. l. 11. ff. eod. quam ita quoque possit interpretari, adde Oldendorpium c. 4. de testib. num. 23. h. quinque, 1. Harmenopol. 6. §. 3. i. de 2. mag. & h. 2. ubi rogantur. Scrim. 1. Harmenopol. 6. §. 37. per transennam. In solutione pecuniarum, non admittuntur testimonia eorum, qui dicere solent transeūtes se audisse aliquem dicentem pecuniam sibi solutam esse. In criminalibus aliud esse potest, nec enim solent rogati testes in huiusmodi causis. Illud singulare est, quod in transiū ferui manumitti possunt. *l. 7. ff. de manumiss. vindict. Quid si in iudicio creditor confessus est sibi solutam esse pecuniam? vtique eius confessio ei nocebit *l. 56. ff. de re iudicata l. 4. Cod. de repud. hared. & in eum audientur qui iudicio interfuerunt, licet non rogati. k. Duo tabularij sine testibus, nō sufficiunt ad plenam fidem instrumenti faciendam Nou. 73. 1. sensus est, Titius mercede conductus à Sempronio, apud rogatos præsentibus testibus faceret se Caium (nomen Caii adsumens, quem dem-**********

pronius volebat sibi, falsò tamen, obligare) accepisse mutuo centum à Sempronio: His ita peractis Caius exactus est. *m. l. 21. §. 2. ff. qui testam. n. dixi §. 2. o sensus est, Tabularium præsentem non sufficere, nisi testes quoque rogati sint & subscripserint, & ipsa persona principalis, si literas sciat. p. 1. quæstioni c. 1. §. eod. q. De testibus sibi inuicem contradicentibus, siue dolo, siue errore. r. Testis sibi contrarius*

nō auditur, quin puniatur. Contrarius est, qui vacillat *l. 2. ff. eod. f. 1. §. 2. ff. de testib. & c. 1. in fortuitis verō & iis quæ casu contingunt, etiam non rogatus testis auditur: & ita Harmenopol. 6. §. 36. a. lul. *l. 1. §. 38. l. 11. ff. de testib. Idē dicendum est in iis, quæ fieri clā solent, vt in furtis, in quibus etiam admittuntur domestici testes *l. 8. §. 6. in fin. C. de repud. In conventionibus rogati esse debent Harm. ibi. & in testamentis v. l. 21. §. 2. ff. qui testam. & matrimoniis 30. quas. 3. c. nos. fratres & diuortii *l. 9. ff. de diuortii. in aperienda cista deposita l. 1. §. 36. ff. de depositi. & in casu Nouell. 117. c. 15. In iis ergo casibus in quibus requiritur specialis testimonium requisitio, non sufficit simplex testimonium interuentus. Tutissimum ergo erit, si tabellis adscribat rogatos, quamuis in dubio præsumantur rogati *arg. l. 11. ff. eod. quam ita quoque possit interpretari, adde Oldendorpium c. 4. de testib. num. 23. h. quinque, 1. Harmenopol. 6. §. 3. i. de 2. mag. & h. 2. ubi rogantur. Scrim. 1. Harmenopol. 6. §. 37. per transennam. In solutione pecuniarum, non admittuntur testimonia eorum, qui dicere solent transeūtes se audisse aliquem dicentem pecuniam sibi solutam esse. In criminalibus aliud esse potest, nec enim solent rogati testes in huiusmodi causis. Illud singulare est, quod in transiū ferui manumitti possunt. *l. 7. ff. de manumiss. vindict. Quid si in iudicio creditor confessus est sibi solutam esse pecuniam? vtique eius confessio ei nocebit *l. 56. ff. de re iudicata l. 4. Cod. de repud. hared. & in eum audientur qui iudicio interfuerunt, licet non rogati. k. Duo tabularij sine testibus, nō sufficiunt ad plenam fidem instrumenti faciendam Nou. 73. 1. sensus est, Titius mercede conductus à Sempronio, apud rogatos præsentibus testibus faceret se Caium (nomen Caii adsumens, quem dem-*******

CAP. IIII.

Vt cognitio testimonii quarta productioni testimonii locus non sit: vel, Quot & quomodo testes producantur.

QVia verò multi sæpe testes producant, & tertio hoc agentes, postea mox vt cōcluserint, & excepta fuerint testimonia, tentantes interpellationibus nobis importuni esse, & velle etiam quartò a deducere testes: sancimus nostros iudices hoc maximè considerare: & si tertio producti iam sint testes: & ab eo qui testes deduxit, concludente & editū accipiente, iterum petantur testes: hos omnino non adesse: vt potè suspitione habita, ne fortè b. relictis quidem prioribus, & dudum manifestis propter eorum testimonionia factis, ille non productionem testimonii, sed de præcedentibus, aut non testificatis additamentum, aut eorum depositionibus emendationem desideret. Si verò deducens quidem testes, editionem nondum acceperit, neque perlegerit testationes, neque ipse, neque aliquis aduocatorum eius: aduersarius autem eius acceperit solus, & fecerit a disputationem, non tamen eam dederit ei, qui tertio dudum fecit testimonii productionem: neque per a disputationem edoctus sit is qui eos produxerat, quæ testimoniiis defunt, hæc adici: tunc dandam esse & quartam productionem testimonii ei qui hoc petierit, primitus sacramento dando ab eo, quod neque subtraxit, neque percunctatus est testationes, neque ipse, neque aliquis aduocatorum eius, aut omnino pro eo agens: neque per aliquem dolum aut machinationem vel artem, quartam productionem peti fieri testimonii; sed propterea quod non valuit primitus vt denūciatis testimoniiis. & si hoc factum fuerit: neque iussione pro talibus imperiali egere, sicut pridem erat; sed ex hac lege sufficiant eis hæc quæ permixta sunt: & vsque ad quartam testimonii productionem licentiam esse testimoniiis vti, non tamen per longum intervallum: vt non ex hoc protrahantur lites: sed oportere omnino velocitatem eis imponere, secundum quod iudex existimauerit hoc fieri. i. Illud tamen indubium est, quia etsi semel producant testes, aut bis, aut testificationes tractauerit, aut aduersario hoc faciente, ipse disputationem acceperit, & ex hoc didicerit testificata, nō habebit oīo licentiā vllā vlti⁹ vti testiū productione, neque si diuina hoc iussio præceperit.

CAP. V.

Vt testes in propria prouincia examinentur: & quo loco trahantur.

ET quoniam scimus dudum factam legem, vt si quis hic litem exerceat, oporteat autem in prouinciæ parte aliqua approbati: licentiā habere, iudice hoc decernente, & sufficiens spatium temporis desinente, deducere intra prouinciā testes, & hoc transmittere litem gestis perlati: & ab eodem iudicari iudice. Multa autem huiusmodi interpellationes nobis sunt, volentibus aliquibus, qui in prouinciis quidem litigant, hic verò testes habent, vt teneantur huiusmodi lege: & licentiā esse in prouinciā iudicanti dirigere huc vt præsententur testes, aut testificationes omnino dentur, & iterum ad eum referri lites. Et si de prouincia in prouinciā hæc petantur fieri: sancimus propter probationem abundantiam & hoc valere, & posse etiam a prouincia huc ab eo qui iudex est in prouincia, destinari: & ab vno (qui a nobis definitus fuerit) eloquentissimorum iudicum, interlocutione de eo a iudice facta, testationes dari: & a prouincia alia in aliam prouinciā, aut apud defensorem, aut apud præsidem testificationibus ex interlocutione iudicantis datis: illic videlicet definitiua sententia danda, vbi oī & lis

falsis, de qua vide *l. 1. in f. & Nouell. Leonii 77. y* hinc sumpta est authentica, At qui semel *Cod. de probation. z* adde 21. Eclog. 1. cap. 44. 1. Harmenopol. 6. §. 36. a. Post cognitio testimonii depositiones, testimonii productio peti non potest, vide in hunc locum Oldend. c. 3. de test. num. 12. in f. & decem exceptiones sequentes. b nota rationem, propter quam testis non potest interrogari super vno & eodem facto, plus quam tertio vel quartò. c Aduocato sciente testimonii depositionem & eam nolle elientes aduocari intelligantur. d lege dispositionem i. eod. *proposito mag. & h. 2. ubi rogantur. Scrim. 1. Harmenopol. 6. §. 37. per transennam. In solutione pecuniarum, non admittuntur testimonia eorum, qui dicere solent transeūtes se audisse aliquem dicentem pecuniam sibi solutam esse. In criminalibus aliud esse potest, nec enim solent rogati testes in huiusmodi causis. Illud singulare est, quod in transiū ferui manumitti possunt. *l. 7. ff. de manumiss. vindict. Quid si in iudicio creditor confessus est sibi solutam esse pecuniam? vtique eius confessio ei nocebit *l. 56. ff. de re iudicata l. 4. Cod. de repud. hared. & in eum audientur qui iudicio interfuerunt, licet non rogati. k. Duo tabularij sine testibus, nō sufficiunt ad plenam fidem instrumenti faciendam Nou. 73. 1. sensus est, Titius mercede conductus à Sempronio, apud rogatos præsentibus testibus faceret se Caium (nomen Caii adsumens, quem dem-***

stationibus, ea-
præferrunt quæ
prærogatiua ha-
bet temporis.
a Prior tempo-
re, prior iure.
b hinc sumpta
est authentica.
dos data (de do-
nat. ante nups.
c vide 4. Harm.
9. §. 12.
d Nov. 2. c. 5.
e Debitor rei do-
nalis immobilis,
testato eā offer-
re marito debet.
f Extra iudiciū
dos quomodo sit
offerenda mari-
to recusanti eam
recipere.
g Quomodo in-
dicaliter dos ma-
rito offerri pos-
sit.
h Deditur vide-
tur, cuius aduer-
sarius fecit quo-
minus daretur.
Paria sunt dedit
se, & obtulisse le-
gitimè.
i Mulier inter-
dum dotem pe-
tit, quam nun-
quam re vera nu-
merauerit, suffi-
citque eo casu, le-
gis fictione mari-
to dotem nume-
ratam: quod ei
accidit, cui legiti-
mè dos est ob-
iata.
k Anno 539.
l 3. C. 29. de im-
modicis & inof-
ficiosiis donatio-
nibus l. i. conf.
35. de immensis
donationibus
collatis in libe-
ros Index Reg.
m hinc sumpta
est authentica.
Vnde C. de inoff.
n Fiunt dona-
tiones à parenti-
bus vel post libe-
ros susceptos, vel
ante. Priori casu
donationes fa-
ctæ à parentibus,
vel extraneis,
vel vni liberorū
à reliquis libe-
ris defuncti non
rescinduntur,
nisi pro modo
eorum Falcidia
tanti. Et ita pa-
rens pro nume-
ro liberorum se-
missem, vel etiā
bessim donare
poterit Nov. 18.
vt hinc colligas,
liberos ex dona-
tionibus inter vi-
uos factis à pa-
tre reuocare suā
Falcidiā vt hic.
extraneos non
detrahere l. 17.
22. in ff. de mor-
tuor. Itaque libe-
ri agentes legiti-
mè suæ causæ,
spectant res pa-
tris tempore do-
nationis. vt si eo
tempore 1200.
fuerint, parēs nō
possit ultra se-
missem vel bessim
donare, ha-
bita sc. ratione
ad numerū libe-
rorum Nov. 18.
Quid si donauit
900. & postea
adquisiuit 300.
nihil habent li-
beri quod con-
querantur, cum
ea summa reli-
quis bonis patris
addita 600. effi-
ciatur, verum di-

eam hypothecis: sed quod antiquius est tempore, am-
plius manere proprium robur habet & privilegium. Tem-
pora namque hypothecarum permutare, aut interimere
vel minuire, nullo modo patimur. Et hoc dicimus non
ignorantes, quoniam iam & in alia quadam nostra le-
gulatione hoc decreuimus, sed quoniam omnino notum
est apud nos, & quādam habuit diuersas causā quæstiones:
& propterea ad præsentis legis opus accessimus: vt non nūc
aliquid prius sanciremus, sed vt clariorem eam omnibus
constitueremus.

CAP. II.

Si per maritum steterit quo minus dos ei solueretur.

Illud quoque adicere legi bonum est, quod mota quæ-
stio similiter necessarium nobis ad legulationem fecit.
Si enim debeat dotem mulier, & illa quidem dare volue-
rit ipsa forsā, aut qui pro ea promisit illam, quicumque
fuerit aut proximorum, aut extraneorum: aut profectitia
aut aduentitia sit dos: (hæc enim verba legis sunt) vir au-
tem, aut eius pater forsā aut auus suscipere eam nolit:
pars autem mulieris contestetur & parata sit hoc soluere,
aut etiam aliquid maius peragere, & offerat forsā, & si mo-
bilis sit, signacula etiam imponat, & secundum leges re-
condat: aut secundum vnam partem ingrediens in iudi-
cium, petat hoc fieri: & pergentes ex iudicio quidam de-
nuncient hæc ad partem viri: at ille permaneat ita diffe-
rens: non poterit soluto matrimonio antenuptialis dona-
tionis exactionem declinare, tanquam dote non data. Qui
enim dare voluit: dum perceptionem recusat is qui susci-
pere postulat, proximus est danti. & hoc cum aliis in do-
te valeat. Sicut enim nisi dederit, per dilationem dotis, ne-
gationem ei antenuptialis donationis inferimus: ita vel si
voluerit dare, & percepturus ex studio recusauerit perce-
ptionem, damus ei antenuptialis donationis matrimonio
soluto petitionem: licet dotem propter viri causam non
intulerit.

EPILOGVS.

Quæ igitur placuerunt nobis, & per hanc sacram decla-
rata sunt legem, eminentia tua operi effectuique tradere se-
stinet. Dat. Kal. Oct. CP. Imp. DN. Just. PP. A. an. 13. k Appione
V. C. Consule.

DE IMMENSIS DONATIONIBUS IN FILIOS FACTIS

Tit. III.

NOVELLA CONSTIT. XCII.

*Imperator Iustinianus August. Ioanni gloriosissimo per Orientem
prætoriorum præf. iterum ex consuli ordinario
& patricio.*

P R A E F A T I O.

Vdum de Falcidia & illius parte decreuimus,
augentes eam non ignobili incremento. quod
enim nimis inæquale est, non valde placet no-
bis, sed oportere quidem præponi filios, quos
pater voluerit, non tamen in tantum minus aliis, vt im-
portabilis sit eis imminutio.

CAP. I.

Posita igitur à nobis lege in sua virtute manente, illud
volumus: vt si quis donationem immensam in aliquem
aut aliquos filiorum fecerit, necessarium habeat in distri-
butione hæreditatis tantam unicuique filiorum seruare
ex lege partem, quanta fuit priusquam donationem pater
in filium aut filios quos ea honorauit, faceret. Sic enim ni-
hil vltius in donationibus querentur, qui habent quidē
in omni substantia patris, quod legitimū est: in tantum
autem aucta quantitate, quantum habuit substantia pa-
tris antequam donationibus exhauriretur: non valentibus
filiis qui donationibus honorati sunt, dicere contentos se
quidem esse immensis his donationibus, videri autem ab-
stinere paternā hæreditate: sed neque cogendis quidem si
contenti sunt donationibus, suscipere hæreditatem: neces-
sitate autem habentibus omnibus modis complere fra-
tribus quod hæc defert secundum quam scripsimus men-
suram, vt non minus habeant illi quam quod ex legibus
eis debetur, propter factam in donationibus immensitatē:
dum liceat patri mediocriter sapienti circa omnem pro-
blem, etiam his qui ab eo potius diliguntur, donare aliquid
amplius, & non ceteros filios per immensitatem in illos
factam ledere, & nostram transcendere intentionem. Et hæc
quidem nostra ab initio cogitatio fuit. Differentes autem
illud dudum, & humanarum experti animarum, quoniam
videbamus eos in huiusmodi passionibus labefactari, at-
que descendere, propterea nunc augmentum illi legi hoc

facimus. I Hæc itaque dicimus de filiis gratis existen-
tibus eis, non de ingratiss, & quibus pater iustam & legiti-
mam ingratitudinem infert. nam si hoc ita se habere appa-
ruerit, & approbentur ingratitudinis causæ, sint ea quæ in
lege de ingratiss posita sunt rata: nihil hac nostra legi-
latione minuenda.

EPILOGVS.

Quæ igitur placuerunt nobis, & per hanc sacram no-
stram declarata sunt legem, tua celsitudo operi effectui-
que tradere festinet.

DE APPELLATIONIBVS.

Tit. V.

NOVELLA CONST. XCIII.

Vt si mota apud appellationis iudicem causa litigatores
ad arbitros deueniant, intereque temporis biennium
decurrat, & contingat denuo causam ad appellationis
redire iudicem, ne biennij decursus obicitur.

*Imper. Iustin. August. Ioanni gloriosissimo per Orientem prætoriorum
præf. iterum ex consuli ordinario
& patricio.*

P R A E F A T I O.

VBICTORVM nostrorum interpellationes,
legum nobis præbent occasiones pro salute
subditorum conscribendarum. Additionem na-
que nobis quidam patronus fecit: quia lege
volente appellante, & per biennium tacente, aut certe
exi centem quidem, non tamen perexequente, appella-
tionum eadere certaminibus, & confirmata sententia, non
posse vltius procedere, sed ratam fieri vtrique senten-
tiam. Hefychium autem & aduersarium eius exercuisse
quidem litem apud pedaneum iudicem: addictum autem
eundem Hefychium appellasse: & causam contigit recur-
rere ad tuam cognitionem: & dum lis in iudicio tuæ celi-
tudinis exerceretur, recessisse quidem à certaminibus apud
te gestis, arbitros autem elegisse communes ex conscripto,
& apud illos concurrisse, & quædam exercuisse, postea verò
neglexisse quidem electos arbitros, non autem persecutos
apud eos motam litem, sed transacto biennio vti aduer-
sarios eius, quia non possit à condemnato exerceri in tuo iu-
dicio talis lis, sed oportet eam confirmari semel biennio
transacto: illum verò propterea non persecutum apud
tuam gloriam, eo quod litem apud electos diceret arbitros.

CAP. I.

Sancimus igitur memoratum quidem negotiū ex quo
hæc nobis sunt nunciata, nihil ladi ex cursu temporis
neque ratam esse iudicis sententiam semel appellatione
data: sed & exerceri apud tuam gloriam, & terminum
legitimum suscipere: etiam si decies millies plusquam bi-
ennij tempus excesserit aut excedat. Deinceps autem in om-
ni negotio in quo tale aliquid agitur, & in medio motæ
causæ apud iudicem appellationis, aut non motæ, si aliqui
eliganter alij, & propterea biennium transeat, intra
quod oporteat appellationis iudices litem decidere: &
per quamlibet circumstantiam rursus reuertatur ad iudi-
ces appellationis causā. Aliis quidem omnibus liceat vti
partibus, tanquam si eos non contigisset deserere quidē
appellationis iudicium, ad electos autem venisse: non ta-
men posse vti, quod biennium præterit. Nam qui semel
iudices alios elegit, non est iustum vt taciturnitatem cul-
pet eius, qui propterea latus est, quia iis quæ gesta sunt
de electione iudicum credidit: & idē non est execu-
tus, neque compleuit litem illic, eo quod apud iudices
illos sit exercitum negotium.

EPILOGVS.

Hæc igitur in omni negotio seruari apud tuum fo-
rum volumus, & in omni alio vbi secundum appella-
tionis iudicatur schema: quatenus nihil iniuste circa no-
stros subiectos agatur. Si verò etiam postquam dese-
ruerint electos iudices, biennij transeat tempus: tunc
confirmari volumus sententiam secundum constitutiones
de hoc factas à nobis, quod etiam deinceps in omnibus
futuris secundum hos modos negotiis valere volumus. Aliis
omnibus quæ de appellationis certaminibus præcis
dicta sunt legibus, & à nobis in legum conscripta sunt
codicibus, in propria virtute manentibus.

V T S I N E P R O H I B I T I O N E

midit 1200. quæ
parens habuit tē-
pore donationis
collatæ ver. sic e-
nim ibi, in tantā
aucta quantitate
j. cod. & hæc de
primo casu. Quo-
ties verò dona-
tiones fiunt à pa-
tre ante suscep-
tos liberos, reuo-
cantur donatio.
de quo v. l. s. Co.
de reuoc. donat.
o id vt intelligē-
dū est, s. dixi.
p Ab iniustis do-
natoriis, detrahū-
tur legitima libe-
rorum.
q Liberi donata-
rij patris, non co-
guntur heredita-
tem adire, vt hic.
coguntur tamen
supplere reliquis
fratribus legiti-
mā s. cod.
r Pater potest
aliquid amplius
donare prædile-
cto filio, quā re-
liquis: non ita
donare vt reli-
quos legitima
defraudet.
s Ingrati liberi
nō reuocāt do-
nationes factas à
patre.
u Si appellatione
introducā com-
promissarium ar-
bitrium litigato-
res elegerint.
x l. i. conf. 86.
y dñm a rogat qd
videt dñm qd
upm vcrim. i. sen-
tētiā in suo ro-
bore durare l. vi.
§. 4. C. de tempor.
appell. alij, abire
in rem iudicatā.
Cuius redire
verit: eo sensu,
biennij cursu re-
dire causam ad
condemnationē
hoc modo. Prio-
ris iudicis pro-
nunciatione res
transit in rem iu-
dicatā l. 16. §. 6.
ff. de pig. iudica-
tū exiungit
appellatio l. i. in ff.
ff. ad Turpil. ap-
pellatione circū-
scripta (non pro-
secuta) redit cau-
sa ad condemna-
tionē. sensus est,
Præscriptionem
biennij non no-
cere appella-
tioni, interim dū
de te transigen-
da cum aduersa-
rio tractatur, vel
componenda per
arbitrium com-
promissarium, la-
batur biennium
estque hæc Nou.
exceptio d. legis
vl. §. 4. C. de temp.
appellat.
z hinc sumpta
est auth. Si tamē
C. de temp. appell.
a Si quis appel-
lauit: & appel-
latione introdu-
cta arbitrium cō-
promissarium ele-
gerit cum ad-
uersario suo, nō
excluditur veni-
re iterum ad ap-
pellatoriū iudi-
ciū, quāuis bien-
niū fuerit trans-
actum, i. l. i. b. i.

2 An & aulæ v-
tig. quod enim
constitutum est
de matre, id tra-
hitur ad auiam
l. 2. §. 28. ff. ad Ter-
tull.
3 & ita restringe
Nou. 72. c. 1. 2. 3.
b Si mater filio-
rum suorum tu-
telam suscipere
maluerit l. 1. con-
stit. 87. De tutela
matrum Index
Regine.
c Nouell. 7. c. 1.
2. 3. 4.

d Mater, ipsa na-
tura liberis a-
mat.
e Liberi sine su-
spicione viuunt
apud matrem, tol-
litur enim fini-
stra suspicio ob
nimum amoris,
qui matribus in-
esse præsumitur.
f l. 2. c. 1. quando
mulier tu.
g femendatur hic
d. lex 2. ea se, par-
te, qua exagebat
iniuriandum a
matribus.
h d. l. 1.
i & auias. Auth.
matris & auiæ. f.
quando mulier.
i sensus est, Fru-
stra exigi id iu-
ramentum, quod
præstitum, mox
seruari commu-
niter non solet.
k A quorundam
hominum obser-
uantia, recte nõ
ducitur argumẽ-
tum ad necessi-
tatem & coactio-
nem omnium.
l v. l. 64. ff. de reg.
iur.
m hinc sumpta
est authentica Sa-
cramentum Cod.
quando mulier
tut.
n Id matrib. tu-
telam filiorum
ambientibus est
obseruandum, vt
obligent res
suas liberis, renu-
cient Velleiano,
promittant in iu-
dicio se non ven-
turas ad secundas
nuptias, vt inuen-
tarium ab eisdẽ
fiat. l. 1. c. 1. hic.
o Mulier, renun-
ciare Velleiani
priuilegio certis
casibus potest.
p Nota de renun-
tiatione per quã
quis renunciat o-
mni legum auxi-
lio.
q hoc abrogatur
Nou. 118. c. 5.
r & ita deroga-
tur d. l. 2.

q Mater priua-
tur tutela filiorum
ob secundas nup-
tias ab ea con-
tractas.
r satisfactio re
pupilli salutem
fore.
s Inuentarium.
t Inuentariu pri-
uatim factu non
valet. debet e-
nim fieri in pre-
sentia publicaru
personarum v. l.
24. Cod. de admin.
tur.
u Solenitates su-
mendæ sunt ex
cõsuetudine lo-
ci, in quo actus
celebratur.

matres debitorum & creditorum tutelam gerant
minorum, neque iniuriandum præstent, quod
non venient ad secunda vota.

Tit. VI.

NOVELL. CONST. XCIIII.

Imperator Iustinianus Augustus Ioanni gloriosissimo sacrorum
per Orientem prætoriorum præfecto, iterum ex consuli
& patricio.

PRÆFATIO.

NUPER, scripsimus legem super cura mino-
rum (malignitates quæ circa eos fiunt ex frequen-
tibus litibus, quæ apud nos agitantur inuenientes)
quatenus nullus obligatus existens minoribus
aut obligatos eos habere se dicens, curam exerceat: ne
foras in potestate rerum factus, agat aliquid circa mino-
rem malignitatis: & lex ipsa rata nobis sit, & ex præ-
senti firmata.

CAP. I.

Quia verò matribus volentibus curam habere mino-
rum, & petentibus secundum veteres & nostras leges
curam subire, obiecta est contra nostram inten-
tionem ab aliquibus non recte huiusmodi constitutio: vo-
lumus in legem hoc dicentem, matrum excipi personas.
Primum quidem causam introductam pro minoribus sem-
per prohibere, nunc ineptissimum existimamus: deinde
nullus eandem constitutionem obiciat matri & aliis, cum
illam namque naturæ amor pius circa filios, sine sus-
pitione faciat quamplurimum, illis nullam habentibus
ad filios fauoris necessitatem: recte non est matribus de-
rogandum, ideoque licentia sit matribus secundum anti-
quam observationem abrenunciantibus & obligantibus
suas res, sicuti prius schema fuit, & tueri filios, & talem
præscriptionem non formidare: sed ita super his esse, ac
si nec ab initio contigisset legem in hoc scribi. Quapro-
pter sue dotes, siue sponsalitates largitates exiguntur, siue
alia debita habeant siue matres ad minores, siue minores
ad matres, ex paternis foras occasionibus, aut etiam ex
propriis: (multa namque quilibet cogitant, & considerans
adinueniet) sint hæc integra vtrique, secundum priores
constitutiones iudicanda & tractanda, siue legitimorum
siue naturalium mater filiorum tutelam gerat.

CAP. II.

Quia verò multam habemus formidinem ne facile iu-
randum per magnum Deum detur, & hoc præua-
ricetur: propterea credimus oportere & hanc e-
mendare legem, quæ vult matres dum suorum filio-
rum curam gerunt, iniurandum iurare, quod ad se-
cundas nuptias non venient: & toties semitis præuaria-
tam legem, & iniurandum per iurum datum, quoties penè
datum est: vt peccatum apertissimum esset, quia hoc intul-
imus iniurandum ad præuarcandum. non enim eo quod
aliquæ seruauerunt iniurandum, propterea oportet & eas
quæ exhonorant eum, habere occasionem impietatis in
Deum. Nam quod raro fit, (sicut etiã vetus sapientia docet)
non obseruant legistatores: sed quod fit plerumque, & res-
piciunt & medentur. Propterea igitur sancimus alia quidem
obseruatione quã in matribus obseruamus, valere secundũ
schema, & abrenunciare eas & Velleiano senatus consul-
to, & omni auxilio, & omnia agere, quæ prius decreta sunt:
iniurandum verò non præberi, sed sufficere abrenuncia-
tionem solam Velleiani, & aliorum omnium: & de secun-
dis nuptiis nullo iniurando de hoc dando: mox tamen
vt secundas contraxerit nuptias, repente expelli a tutela, &
ea agi, quæ si eam iurare contigisset, perferret, semel in iu-
dicio merita, & præponens propriæ confessioni & de-
positioni secundas concupiscentias.

EPILOGVS.

Hæc igitur lex super pietate sit posita, vt enim non in-
iurietur in aliquo honor in Deum, hæc a nobis sancita sunt:
vt ex nunc valeant, tua celsitudine manifestam faciente
hanc legem in prouinciis omnibus. Hinc enim glorio-
sissimo præfecto huius felicissimæ ciuitatis, cui hæc cura
sunt, de his transmissimus legem: vt prouidentia eius, &
viri clarissimi prætoris, cui huius partis cura est in omni
tempore seruari, & ex nunc teneat: quatenus in omni pu-
pillari substantia omnis cautela fiat circa res minorum cus-
todiam, & præcipue, vt cum subtilitate descriptiones fiant
præsentis quoque clarissimo scriba, cui de talibus cura
commissa est, & aliis qui consuetudine talibus interueniunt:
subtiliter & fideiussionibus dandis: & omnibus agendis,
sicut nostris decernitur legibus, prouidentia clarissimi
prætoris, cui huius partis cura est: proponatque eam ipse
in hac regia ciuitate, vt omnibus sit manifesta, & nul-
lum lateat quæ a nobis sancita sunt. De hoc enim legem

sicut oportet in prouinciis seruari, gloriosissimis præ-
fectis sacrorum nostrorum prætoriorum destinauimus. Da-
tum V. Idus Octob. DN. Iusti. PP. A. anno XIII. Appione x. i. anno 539.
viro clarissimo Conf.

DE ADMINISTRATORIBVS.

Tit. VII.

NOVELLA CONSTIT. XCV.

Imperator Iustinianus Augustus Ioanni gloriosissimo per Orientem
prætoriorum præfecto, iterum ex consuli ordinario,
& patricio.

PRÆFATIO.

AM quidem nouimus positam legem volen-
tem eos qui in cingulis fuerint, siue ciuilibus,
siue militaribus: neque si remoueantur ab ad-
ministratione, discedere inde non posse, ante-
quam dies quinquaginta in metropolibus commorentur
publice apparentes, & conuenire volentibus satisfaciens:
vt nec per occasionem hinc euocationis, possint a prouin-
cia discedere: & vel si quid egerint tale, rursus eos ad
prouinciam destinari. Inuenimus autem aliquos sic exis-
tentes audaces, vt etiam hac posita lege, antequam dis-
cingerentur, præsumerent derelinquere prouincias, & ad
hanc felicissimam ciuitatem venire, timore a se gestoribus,
& ne iusta perferrent horum quæ deliquerunt.

CAP. I.

Sancimus igitur nulli penitus licentiam esse cuiuscun-
que prouinciæ iudici, & Orientalium, & Occidentalium,
& ex vtroque, eam relinquere antequam deponat cingu-
lum: sed etiam postea (renouamus enim vetustatem) quin-
quaginta commorari dies, publice apparentem in prouin-
cia in qua administrat: gesta quoque monumentorum
conficere: secundum quæ aduenit prouincia: vt sit
palam siue fiduciam habeat in suis actibus, siue etiam non.
¶ Si quis autem administrationem administrans aliquam
militarem, vel ciuilem, aut etiam remotus ab ea, relinquit
prouinciam: administrans quidem adhuc eam, dum relin-
quit citra nostram iussionem, ipse quidem maiestatis
reus sit: in prouinciam verò denuo destinatus, postquam
accusantibus satisfecerit, tunc maiestatis nouissimas susti-
neat poenas. Si verò deponens cingulum, deinde non mo-
retur, tunc legitimis diebus publice cunctis semetipsum
ostendens, & fugiat de prouincia: quæ dudum a nobis de
hoc sancita sunt, valere. ¶ Illud autem omnibus præ-
dicimus, vt dum aliqui acceperint cingulum, teneantur
illud: successores autem eis cinguli factos, solere non vltra
terminos mittere quæ vocantur interdicta, & neque
remouere quidem præfides, ipsos autem aut morose iter a-
gere: aut hic degere: aut ad aliquas alias prius ire prouin-
cias patriam viros: & quæcunque fortuitis & blan-
dientibus hominibus consueta sunt: sed velociter ad admini-
strationem ire cuius regimina susceperunt: vt non alij
quidem remoueantur, alij verò non sint, & prouincia sine
iudice maneat: sed ante duos solum dies quam ad prouin-
ciam accedant, in qua qui cingulum habet, est: mit-
tere ad eum amicabilem epistolam volentem officium des-
tinari ad occursum eius: & vsque tunc annonas accipe-
re in cingulo existentem, & gubernantem eum: & non ex
codicillis cinguli iudicare tempus, neque præceptis tuæ
sedis: sed ex quo (sicut dictum est) in prouinciam ipsam
acceperint, illius accipere reipubl. emolumenta: vsque
tunc cum qui in rebus extitit, ea percipere, & alium om-
nium nullum. Non enim possibile neque portabile est o-
mnino, siue iudice relinqui prouinciam, statuto quidem
quati aliquo ab eo qui a nobis ordinatus est, vt eius impleat
locum, homine foras rerum non habente experimen-
tum: illo verò qui in ipsis operibus est, & discedente de
prouincia ante quam adueniat tempus, & fraudendo emol-
umentis quæ eum accipere oportet, donec deponat cin-
gulum. Deponet autem id, dum successor accesserit in
prouinciam, ante duos solum dies quam prouinciam il-
le ingreditur.

EPILOGVS.

¶ Quæ omnia custodiri a sede tuæ celsitudinis in per-
petuum volumus: & mox vt cognoueris adstitisse eum
prouinciæ, ex illo transponere emolumenta in successore:
alioqui ministrare ea priori, secundum quod a nobis
dispositum est, donec in prouinciam successor ve-
niens semetipsum subiectis ostendat. Quæ igitur pla-
cuerunt nobis, & per hanc sacram insinuata sunt legem,
tua celsitudo operi effectusque tradere festinet. Datum
Kalend. Nouemb. CP. Imper. DN. Iustinian. PP. A. anno
XIII. Appione V. C. Conf.

y De officio o-
mnium magi-
stratu prouin-
cialium, & de 50
diebus. l. 1. c. 1.
88. De præfidi-
bus. De deposito ma-
gistratu, 50 dies
in prouincia sua
moretur, siue mi-
litarem siue ciui-
lem gesserit ad-
ministrationem.
Index Regine.
z ægyptus, vocat
Græci hoc loco:
magistratus prouin-
cialium l. 1. c. 1.
88.
a v. c. 1. 7. eo. Nov.
8. c. 9. l. 1. C. vt ab
mnes iudices.

b in pr. 5. cod.

c Magistratus re-
linquens prouin-
ciam iniussu prin-
cipis, reus sit ma-
iestatis vt hic, nõ
uissimas poenas
sustinet. eo. i. vlti-
mo supplicio pu-
nitur l. 1. c. 1. ad-
de l. 1. §. de offic.
præfidi.
d. i. fines prouin-
cia.

f Statutum
scribitur, olim edi-
cta ante aduen-
tum suum mit-
tere præfides so-
lebant. & ita ab-
rogatur. lex 4. §.
3. ff. de off. proconf.
e de biduo. v. C.
iacium 4. de præ-
script.

f. i. officiales.
Solebant enim ij
in prouinciis ef-
fe perpetui v. l.
24. ff. de reb. cred.
& singulis præsi-
dibus obtempe-
rate l. 59. C. Theo.
de appell.
g. i. annonas l. 11.
C. de annoni.
h. Præfidi, ante
quam successor
mittatur, decede-
re a prouincia nõ
licet, adde l. 1. §. ff.
de off. præfidi. l. 12.
ff. de off. proconf.
l. 1. §. ff. de off. præ-
fidi. Aug. ff.
Dion. 39.

i XIII. anno
539.

D E

erat in collationis ratione proprias res vndique, & sine diminutione, & in ea minus tanto collationem facere.) ¶ Sin autem sub potestate est, & sine patris voluntate hoc agere non poterat, si quidem adiens patrem hoc dixit, & contestata est, vt consentiret ei & res percipere etiam constante adhuc matrimonio, & secundis temporibus eas seruare, & hoc egit pater: etiam rursus hic integra habebit sua iura, rebus ei suis seruatis: cum etiam antenuptialis donationis res vindicare etiam constante matrimonio dedderimus ei, & posteriori periculo omni liberari. Sin autē illa

EPILOGVS.

¶ Quæ igitur placuerunt nobis, & per hanc sacram infinuata sunt legem, tua celsitudo per programmata propria manifesta facere vniuersis kalenniter procuret, & in perpetuum seruare festinet. Dat. 15. Kal. Decemb. CP. DN. Iustinia. PP. A. anno XIII. ^f Arione ^g V. C. Conf.

f i. anno 539.
g Appione.

NEQVE VIRVM QVOD EX DO-

Tit. X.

NOVELLA CONST. XCVIII.

Imp. Iustin. Aug. Ioanni gloriosiss. Orientalium prætoriorum
præfecto, iterum ex consuli ordina-
rio, & patricio.

P R A E F A T I O.

E A quidem quæ semper idem se habent, legibus non egent variis, simplicitatem, & quod sine ullius diuersitatis mixtura est, continû possidenda, & vtentia legibus sempiternis ac sacris, nulla correctione egentibus. Quod autem secundum nos est in redundationis comprehensionem tumulum, gubernativa indiget sapientia, ex legibus superueniente negotiis. Vnde quoniam nos neque ad iudicia segnes, multis interpellantium causis, singulis quidem medemur. comprehendentes autem vnamquamque questionem dubitatam à nobis & iudicibus nostris, per legislationem quæ oporteat agi, generaliter in vnaquaque questione exponimus. Itaque illud ante omnia visum quidem est forsitan esse priscis legislatoribus non sine quadam diuisione: nobis autem putatum est bene se habere temperata lege ad simplicitatem causam transponere, & nunc inchoante, & nihil perscrutante horum quæ prius terminata sunt: quoniam & nobis ipsis pridè non displicentibus de hoc ipso legibus, visa sunt meliora secunda. Nuptialibus namque lucris si quidem aliquis cōiunctorum seruauerit pudicitiam manentibus apud

ipſos validè, & eorū ſubſtantiis infixis: ſi verò veniat ad alterius perſonæ coniunctionē, ex prioribus nuptiis filius ſervādis, ſimplici quadam & meliori lege duplicem hāc placuit interimere. Si enim ſecundus mixta nuptiis mulier, aut etiā vir fortè ad ſecundam reſpiciens coniugem: quæ ex morte lucrata ſunt aut etiā ex repudio fortè ſervat filius, (cū utrique forſan & alij erunt eis filij ex nuptiis ſequentibus) quomodo iuſtum eſt eos, qui in ſolis filiis legitimis moriuntur, nō ſervare eis lucra ex mortuis eorū parentibus, ſed aliis ea tranſmittere? Scilicet quid erit pretioſius filiis parentibus non ingratuſ?

CAP. E.

*Ut proprietat dotis & propter nuptias donationis
seruetur filius.*

Propterea igitur sancimus, si mulier moriatur, & eueniat lucrum fieri viro dotem hanc omnino seruare † filiis, siue ad secundas veniat nuptias, siue etiam non. Et ex diuerso si mortuus fuerit vir, mulierem antenuptialis donationis lucra propriis filiis seruare: vsum quidem lucrorum ex nuptiis apud eos constitutum, proprietatem verò eorum filiis omnino seruandam: his quæ super parentibus ad secundas venientibus nuptias sancita sunt, in suo ordine seruandis: & hoc valere matrimoniis quocumque modo solutis, ab hodierna die, & in omne quod sequitur: & his matrimoniis quæ iam soluta sunt quidem, siue morte, siue quolibet alio modo, adhuc autem pendente, eo quod vnus superstes sit. Nam siambo defuncti sint, hoc hæredibus non damus: sed tamquam semel terminatum, veteribus relinquimus legibus: illud certum est, quia dum semel fuerit filiorum, & proprietatem lex deferens eis præstiterit: tunc in successioneibus & aliis accessionibus, ita & in his erit, sicut & in prioribus sancitum est filiis, qui propter secundas nuptias parentum, lucrum aliquod ex legibus sunt potiti.

GAT. II.

*Ut repudio vel bona gratia soluto matrimonio, id^{tri} quod alterutri
persona tantum est, filio suo conferret: & de alendis
liberis à parentibus.*

Illud quoque ex quadam causa denunciatum nobis ad
legislationem deducere existimauimus oportere. Quia
enim translegerunt quidem inter alterutros & vir & vxor:
filios autem qui eis erant ex matrimonio, despexerunt eos
ambo; & circumstant mendicantes: propterea iudicauimus
vehementiori quidem fortè, sed conuertenti ad melius
se habens; vii lege: vt timore scilicet pœnarum quiescant
aut lucrorum causa iniustorum matrimonium dilacere,
aut etiam proprios negligere filios. ¶ Si enim omnino
aut per transactionem; aut per modum alium separaretur
matrimonium: siquidem non sunt filij, maneat priora in
suo ordine. Si verò filiis existentibus fiat hoc: & neque
filios erubescèntes, dent tamen occasionem spontaneam
& transactionis, & per consensum factæ, aut etiam iniuræ;
foras peccante viro, aut committente digna amissione
antenuptialis donationis, aut muliere digna casu dotis:
neque vir dotem lucretur, neque mulier antenuptialem
donationem: sed repente casu procedente aut dotis,
aut antenuptialis donationis, proprietatis lucrum mox
ad communes veniat filios, & eorum fiat: vsu solo apud
transigentes manente: cogendo tamen eo qui vsuⁿ lucretur,
filios ex eo matrimonio & alere^o, & alia omnia ministrare
eis secundum lucratæ substantiæ mensuram. ¶ Si Nouimus
autem aliquid etiam tale factum: & quia bona gratia^p viso dissolui matrimonio, & recedere quidem
antenuptialem donationem ad eum qui conscripsit, dotem
verò ad eam quæ obtulit: tamen occasione quasi dampni,
& aliarum causarum, auri quantitas non mediocris
vtrique data est parti, vt nō videretur hoc nuptiale lucrum,
neque seruaretur filiis secundum de hoc leges: sed extrinsecus
accedens quasi ex alia causa lucrum fieret eius qui accipere
hoc egit. Ideoque ex hac arte factam curantes lationem,
sancimus, vt vel si quid tale fiat, & adueniat alteri ali-
quod lucrum: & hoc similiter seruari filiis: proprietate quidem
mox veniente ad eos, vsu verò solo apud lucrantem
constituo. Sic abstinebunt omni vitio, sic omni desiderio
irrationabili: sic nec iniunt, nec sponte suis nocebunt filiis:
sed erūt temperati, maximè quidem circa suam castitatem:
deinde etiam circa matrimonij affectum, quem compe-
tens est habere eos qui semel coniuncti sunt alterutris. Res
enim est & castitate plena, & bonis moribus congrua, & pa-
terno maternoque affectu plena, vt quod eis parentes sponte
non seruant, hoc post Deum (qui est communis^q omnibus
pater, dicimus autem qui imperium habet) per legem
iis, qui à parentibus læsi sunt, seruet: vt hic quoque ea
quæ de lucris & successionibus pridem disposita sunt, te-
neant. nihil enim eorum innouamus, præter illa sola quæ
expressim in hac lege conscripsimus.

EPILOGVS.

¶ Quæ igitur placuerunt nobis, & per hæc sacram de-
i. ij.

I hinc sumpta
est authentica
vxoꝝ C. de *secund.
nupt.*
† & ita habet
vsumfructum.
olim iure pro-
prietatis, pote-
rat alienare. &
ita abrogatur,
Nouel. 22. c. 20.
*S. i. l. s. an f. l. o. in
f. l. s. inf. l. o. d. de
secundo nuptiis.*
Hodie proprie-
tatis iure vitile
tantum habet.
Novella 127. c. 20.

in id quod ab
alterutra perso-
na lucrata est, fi-
liis suis confe-
rat, &c. v. *Julian.*
constit. 91. c. 348.

nī vt qui vsum
lucri nupcialis
luctatur, diuo-
tio facto liberos
alat.
o Ea parentum
persona quæ
vsumfructum
habet, liberos
alere tenetur.
Nov. 17. cap. 7.
p hoc innui-
tur, Si bona gra-
tia matrimonii
soluitur, & quæ-
si transactionis
nomine alter-
utra persona a-
liquod accepe-
rit, nihilominus
eius proprietatem
quidem libe-
ri habent, pa-
rens autem v-
sumfructum.

- q Deus com-
munis omnium.
pater.

EPILOGVS.

¶ Quæ igitur placuerunt nobis, & per hanc sacram declarata sunt legem, tua celsitudo effectui & fini contradere festinet. Dat. 13. Kalend. Ianuar. CP. Domi. Iustinia. PP. A. anno XII. Arione V. C. Conf.

DE DONATIONIBVS A CVRIA

LIBVS^a FACTIS, SIVE AB INTESTATO VEL TESTAMENTO, eorum successoribus.

Tit. II.

NOVELLA CONSTITVTIO.

centesimaprima.

P R A E F A T I O.

BONAE nobis sanctionis occasionem interpellatio quorundam curialium dedit. Et hanc legem facimus nos ad quosdam curiales, sed ad omnes qui nobis obediunt dicimus autem quantum quidem ad Orientem est & quantum. Occidentis respicit, & quantum ex utroque lateribus est. Quoniam enim sollicitudo fuit eis qui ante nos fuerunt de curialibus & de collationibus in curias, quidam autem sunt qui trahuntur ad curiam; quidam vero liberantur, illud sancimus, licentiam esse curialibus non solum eiusdem ciuitatis curiales heredes instituere, (hoc enim hactenus licitum fuit) sed etiam quosdam liberos à curia, si voluerint instituere heredes, hoc agere sub hac videlicet conditione, ut offerat modis omnibus se heres siue heredes conditioni curiae defuncti, id est, ex qua ille progressus est, & curialis sit particeps functionis, & hereditatem nullo impediante percipiat. Scientes enim quia haec res erit in praesenti correctio, quoniam nunc quidem adicitur curiae ex istis modis in pecunia utilitas, ex futura vero legislatione & curialis & substantia proficiet, & hereditatem curia corporibus pluribus & substantias habebit eorum.

CAP. I.

Propterea sancimus licentiam esse eis qui curiales sunt, dum testamenta^b condent, uti heredibus siue curialibus eiusdem ciuitatis voluerint (hoc lege permittentes) siue quibusvis ex suo genere, siue extraneis siue curiales fuerint, siue non, siue in portionem non minus nouem vnciarum, vel certe in integrum, dantibus se tamen curiae & vntis eius corpori & expletibus inculpabiliter functiones. Hoc valente circa ipsos filios & nepotes & residuos successores, non tamen secundum modum secundum quem ante paululum constitutio promulgata circa eos, qui se curiae offerant, praecipit, prolem eorum, qui se obtulerunt ad conditionem non trahens, sed tanquam si ab initio fuissent constituti curiales, ita & ipsi cum propria prole curiae vnti & albo & corpori. Neque enim quicquam differt, aut eum, qui est curialis eiusdem ciuitatis scribere heredem, aut eum, qui mox erit.

CAP. II.

Sed & si quis consanguineus curialis existens, vel aliter ab eadem conditione liber ad successionem curialis defuncti fuerit vocatus; tanquam eius qui non scripserit testamentum, voluerit autem & ille seipsum dare curiae, licere ipsi hoc agere, & suam voluntatem in actis iudicare intra menses sex; & pariter curialem cum suis successoribus atque substantia pariter & fieri heredem nihil omnino ex eadem substantia expectando occasione quartae portionis seu nouem vnciarum, semel eo qui successerit in hereditatem aut curiali existente aut mox exituro, & re ac substantia rursus ad curiam veniente. Sed & si quis donauerit res propriae facultatis, aut multas aut omnino non minus nouem vnciarum vel curiali eiusdem ciuitatis existenti vel alio cuidam offerens, tamen se & propriam substantiam atque prolem siue quae est siue quae erit, & residuam successionem curiae cuius est qui donationem fecit, sancimus valere & factam sub hac conditione largitatem. omnimodo enim nobis studij dignum est videre, ut nullo modo substantia curialium alienentur à curia illius ciuitatis cuius sunt curiales.

CAP. III.

VT autem non ad collusionem haec fieri videantur, & quidam domini effecti hereditatem curialium aut per donationes, aut per testamentum, (secundum quod praediximus) aut ab intestato deferantur, & propter hanc oblationem & rebus quidem frui velint, oblationem autem quod non faciant: Sancimus si quidem per donationem hoc quod praedictum est dederit, non prius traditionem fieri rerum, sed hoc manere apud donatorem, donec is qui donationem accepit, inter gesta^h confecta apud iudicem pro-

uinciae gratis & citra omnem dationem secundum praedictum modum datus fuerit curiae & niox conscriptus alboⁱ, tunc enim etiam res ei dari volumus. Quod si donator tradiderit res, & necdum confessione facta quae accipientem societ curiae, etiam sic defendi quae donata sunt curiae usque ad nouem vncias in quibus omnino vocari curiam censemus. ¶ Quod si ex testamento aut per vocationem^k legibus qui non est curialis ad successionem perueniat curialis, tunc mox à morte curialis concurrere curiam & vna cum defensore ciuitatis praeter^l lationem futuram, rerum defuncti descriptionem^m fieri rerum praesente etiam eo qui ad haec vocatur, & res tradi curiae sub facto signaculoⁿ tamen defensoris quam Deo amatoris episcopi, & dum praedicta actio gestorum facta fuerit apud iudicem prouinciae & data fuerit curiae, secundum quod frequenter dictum est, cum substantia, & prole quae est & quae fuerit, tunc cum & res percipere & esse eum dominum secundum quod & prior ille curialis fuit, nihil ab illo differre visus. his gestis sine dubio apud iudicem prouinciae habitis praeter omnem lucrum & dispendium. Neque enim ad illusionem vel ad dispendium curiae, sed ad utilitatem hanc proferimus sanctionem, ut in perpetuum valeat augens & corporibus & pecuniis curialium facultates, atque substantias. Si vero is qui ab intestato vocatur curialis haeres non tamen existens & ipse curialis, noluerit adire & se dare curiae, curia quidem teneat nouem vncias, tantummodo autem ipse dominus efficietur trium vnciarum, quas ei dat & anterior lex vel si non fuerit curialis. Quod si plures fuerint eiusdem gradus qui vocantur ad curialis hereditatem, & quidam dederint se, quidam recusauerint, nouem quidem vncias accipere eum vel eos qui se dederint curiae, tres autem vncias residuos qui ex lege vocantur, accipere heredes. Studij enim nobis est omnimodo nouem vncias ad curiales eiusdem ciuitatis peruenire.

CAP. IIII.

Sin autem defunctus fuerit quidam superstiti filia, si nupta^o quidem fuerit curiali eiusdem ciuitatis, dubium non est quia praeter calumniam habebit paternas res aut in integro aut omnimodo nouem vncias, si forte ad alium quendam pater voluerit tres vncias peruenire: sed & si non ab initio existenti curiali nupta fuerit, accesserit autem quidam ad eius nuptias volens eam ad hoc accipere, ut sit curialis & dare se curiae, & stabiles ei nuptiae fuerint: etiam sic habere nouem vncias sine calumnia, occasione bonae citae curiam voluntatis: & qui curialis offertur rebus & gubernabit eas, propter quod & omnimodo mulieri dari eas volumus. Quod si plures fuerint filiae, & quaedam ex his nuptae fuerint curialibus aut existentibus aut per oblationem factis, nouem vncias quidem inter eas diuidendae sunt: ad residuas autem tres vncias quidem venient, illi autem qui uxores eas acceperint, vnti sunt rebus ipsis ad curiales causas, licet in dominio sint uxoris: propterea enim eis deditus res patris, ut exinde coniuges earum impleant curiae functiones. Quod si contigerit deficere eam quae nupta fuerat illi, qui se curiae tradidit, si quidem filios mascululos de eo habuerit, apud filios erunt res, & ipse erunt in curia, & nulla tergiversatione res indigebit.

¶ Quod si foeminae fuerint quae natae sunt, si & ipsae quibusdam nuptae fuerint, aut curialibus eiusdem ciuitatis, aut qui se ipsos dederint curiae eiusdem ciuitatis, similiter & ipsae eas habebunt sine vlla molestia, subiectas curiae functionibus per proprios viros. Quod si non nuptae fuerint curialibus aut qui sunt aut fuerint, tunc secundum datam olim diuisionem, nuptae quidem curialibus nouem vncias habebunt, propter quas functiones curiae compleantur, residuis autem sufficient^p tres vncias. Quod si neque masculi neque foeminae eis erunt, quousque vir superest, habeat earum vsum, expens in eis curiae functiones. & si quidem ad secundas venerit nuptias, & filiorum fuerit effectus pater masculorum seu foeminarum, & has coniunxerit curialibus, rursus similiter curiae seruantur corpori, quod si mortuus fuerit, aut ad secundas nuptias non venerit, aut filias non procreans eas non sociauerit curialibus vel qui sunt vel qui fuerint, tunc recto ordine curia has res accipiet, neque enim vquam hanc partem curialium copiarum & functionum alienari concedimus: vel si ad plurimos redactum fuerit genus successionis, quatenus per omnes hac linea descendentes, siue per masculos liberos curialium, siue per generos dantes se curiis, nouem vnciae curiae saluae sint. Quam legem valere volumus in omni deinceps tempore, & in causis adhuc etiam nunc pendentibus, & quae consecutae non sunt iudiciali sententia aut amabili interuentu absolutionem.

EPILOGVS.

¶ Quae igitur visa nobis sunt, & hac sacra lege declarata, tua excellentia custodire festinet, maxime omnium utilitatis publicae prouidentiam omnem faciens. Datum Kalen. Aprilis. CP. Domino Iustinia. PP. Aug. Arione V. C. Cos.

i. iij.

a. *Curialibus*.
Grati hoc loco.
De curialibus,
Iul. Conf. 93. de
decurionibus;
Iul. x. Regim.

i. albo *regi* *notum*
Iul. Scrim.

k. i. ab intestato. vocatur enim huiusmodi heredes à lege non à testatore Iulia. hic num.

l. hoc praecipit, sine fraude fieri inventarium, m. i. inventarium bonorum defuncti. n. Fiscus quoties praetendit interesse aliquid in rebus defuncti, facto bonorum eius inventario, eis signaculum potest imponere.

o. v. Iulian. hic num. 336.

b. Curialis mortuus, dodrantem debet Curiae, vel suis liberis curialibus, vel vltro se dantibus curiae, quae de reditu est Nouell. 34. 74.

c. Hoc est, nihil interest vtrum aliquis curialis suae ciuitatis propriam substantiam det, an eiusdem ciuitatis curiali futuro. Iulianus numero 353.

d. Curiali intestato mortuo, is ei cognatus succedet, qui numeribus curiae se obtulerit.

e. vide Iulian. Conf. 93. cap. 353. in fi. f. Iulian. ibid. in princ.

g. nihil enim interest curiali suae ciuitatis aliquis propriam substantiam dederit, an eiusdem ciuitatis curiali futuro, Iul. ibid.

h. Donatio à curiali facta non curiali; requirit solemnitate scripturam Iulia. hic num. 354.

p. hic locus ostendit legitimam liberorum statuto minui posse, quae de remissioni me aliam dixisse. Ecce breuiter, quantitas legitimae augeri vel minui potest, tolli non potest, nisi certis criminibus parentum l. s. C. ad l. Iulian. m. i. iustar.

a. *Edog. 15. de officio moderato-
 ratoris Arabiarum.*
 b. *Iulian. cōst. 95.*
 c. *quāquam Traianus obtemperare Regibus Romanis cōpulit, prouincię nomi-
 ne imposto, re-
 storisque attri-
 buto. Ammian. 14.*
 d. *ἡ ἐξουσία δὲ
 δοτὴν παῖσι.*
 e. *φωκιστὰς.*
 f. *Arabia locus v. Ammian. lib. 14.*
 g. *Ciuites magi-
 stratus regio-
 num non ita
 sunt negligendi,
 ut eorū digni-
 tas prę militari-
 bus vilescat.*
 h. *de modera-
 tore Helenopontis
 Nouel. 28.*
 i. *iduci milita-
 ri iul. hic.*
 k. *dignitas ma-
 gistratus ciuilibus
 Arabiarum.*
 l. *obiecta moderato-
 ris Arabiarum.*
 m. *Iulianus ita
 habet, si iustitia
 fecum habeat,
 non timeat ne-
 que ducem, ne-
 que Phylarchū
 i. Saracenorum
 ducem, neque
 potentium do-
 mus, &c. hac ille.
 Philarchi ergo,
 Iustiniano teste
 Saracenorum
 duces seu optio-
 num, Procopius
 1. de bello Persico.
 ὁ δὲ εἰς δὲ οὐδὲ
 Παύλον Σε-
 πτωτὸν ἄρχον
 οὗς δούλους καλεῖ
 σιν, ὡς Σερε-
 κλῶν Παύλον
 εὐσποδῶν, ἡ δὲ
 ῥῆσις οἱ Φιλαρ-
 χοὶ ὁπταλόνται.
 ὁ ποστὴρ, ἡ αὐτῶν
 βασιλεὺς Φιλαρ-
 χον ἴσθι παλαι-
 σίη Σαρακλῶν
 κατεστῆστο.
 Theodorus A-
 gnostes 2.
 Αἰλαριονδῆς τῷ
 Φιλαρχῷ Σαρα-
 κηνῶν, vide iul. ad
 l. 7. Cod. de ex-
 act. tribut. Sex-
 tus Rufus. Phy-
 larchi Saraceno-
 rum in Oisroenā
 cessere superati.
 Iornandes. In
 Oisroene. Sara-
 cenorum Phy-
 larchi deuicti
 Romanis se de-
 diderunt. Idem
 ad Nouel. 22.
 adde & illud ex
 Ammiano 24.
 Malechus Podo-
 faces nomine,
 Phylarchus Sa-
 racenorum Asia-
 nitur, famosi
 nominis larro.
 De Phylarchis
 Arabiarum & Ene-
 senorum dixi
 15. Epistolarum
 famularum Ci-
 ceronis 1. adde
 Strabonem li-
 bro 16.
 m. Boftra, ciui-
 tas Arabia. de
 qua aliās dixi
 Ammian. 14.
 p. *præcipuas Ara-
 abiarum ciuitates
 facit Boftram,
 Gazam atq. e
 Philadelphiam.
 n. seu Heleno-
 ponto.**

DE MODERATORE

ARABIAE.

Tit. III.

NOVELLA CONST. CII.

Imper. Iustin. August. Ioanni glorios. sacrorum Orientalium prætoriorum præfecto, iterum exconsuli ordi-
nario & patricio.

PRÆFATIO.

Vm plerosque alios prouinciarum magistratus
 ad meliorem iam formam traduximus, qui hu-
 miles abiectique prius existentes, neque ulli rei
 conuenienter agenda idonei, postquam in am-
 pliorem constitimus ordinem, & valentiores per omnia
 facti sunt, & ita rerum administrationem capeffere cœpe-
 runt, ut vniuersa in melius commutarentur: tum verò à
 nobis etiam proconsules & prætores, & moderatores, &
 veterum horum nominum amplitudo inuenta est, auctaq;
 ipsis annonæ, & summa potestas data, & ante omnia in-
 terdictum illis fuit, ne perniciem inferant subditis, & mul-
 tis ad ipsos diripiendos vtantur manibus, iuramentis quo-
 que rem muniunt omnium horrendissimis: neque ali-
 ter eis officia tradimus, quàm præstitis iuramentis, ita co-
 dicillis magistratus digni sunt habiti. Conuertimus igitur
 & ad Arabum regionem oculos, & requisita causa, quamo-
 brem & publicum laboret inopia, quamquam regio flo-
 rentissima sit, & tam magnus nos interpellantium nume-
 rus iis locis excedat, & omnes lamententur, alij furta &
 rapinas, alij iniurias, alij alia damna in querelam deferen-
 tes: occasione & causam huius mali ex imbecillitate & im-
 potentia eorum qui magistratum ibi gerunt, prouenire de-
 prehendimus. Erat enim ita tenui potestate præditus is
 qui ciuili magistratu defungebatur, ut ei qui præfesset ar-
 mis, feruili propemodum more manciparetur, & in illius
 arbitrio huius salus esset posita, aut ut ne esset quidem o-
 mnino hic magistratus. Inde adeo & longum tempus est,
 ex quo is desierit, & militaris ea quæ ciuilem magistratum
 concernunt, peragat. Cum tamen neque sibi neque ipsi per o-
 mnem sufficiat. In hoc enim est, non ut utilitatem aliquam subditis
 adferat, sed ut vtrique lucrum capiat.

CAP. I.

Hæc nos ad fuscipiendum præfens consilium excita-
 runt: & præfenti vrentes lege, magistratu ad pulchrio-
 rem formam transponimus, benigneque & ipsi Moderato-
 ris appellationem largimur, (id quod etiam in Ponto feci-
 mus) & spectabilem magistratum ius concedimus, ut
 in nullo sit Duciano inferior. Sed & publicis exactio-
 nibus eum summam vehementia adhærescitur, adhærescitur
 etiam priuatorum utilitati, neque committito, ut vel spe-
 ctabilis dux, vel tribunus, vel aliqua potentiorum domus,
 vel etiam sacrum patrimonium, vel sacra nostræ res pri-
 uatæ, vel ipsa sacra nostra domus, qualecunque subditis
 nostris damnum irroget: neque facile succumbito, ne-
 que formidinem contrahito, sed viriliter subditis præito,
 & ante omnia Deo pariter ac nobis, & legi puras conserua-
 to manus, si quidem iisdem iuramentis & hunc submitti
 volumus, quibus & ceteros magistratus submissimus. De-
 inde cum codicillis percipito etiam Imperialia mandata:
 quæ tam ante nos legumlatores, quàm vetus illa reipubli-
 cæ forma nouit, & nos cum penè obsoleuissent, denuò re-
 parauimus, & in rempublicam reduximus: ut ea semper ad-
 hibeat veluti in colloquium, & iunctiones nostras custodiat.
 Nam si illas sanè secutus fuerit: non est causa, quāmobrem
 non omnia illi præclare & ex animi sententia occurrant, &
 legum beneficio ad summam ipse in rebus gerendis facili-
 tatem & iustam facultatem perueniat.

CAP. II.

Principio igitur (ut diximus) studio sit illi publicorum
 tributorum exactio, deuotis quidem humano pater-
 noque se affectu exhibens, indeuotis verò vehementem &
 severum. Deinde curam geret etiam reipublicæ, & ut re-
 ctè in ea atque ordine omnia fiant, nè tumultibus & ne
 seditionibus dediti sint vel Bostreni, vel alij, & quæ à ve-
 rustate permilla sunt ad delectationem, ea conuertant in
 fyrorem & cædes. Habeat item secundum mandata nô-
 stra dicto suo audientes milites (siquidem & hoc inde lice-
 bit desumere) neque ullam omnino rem negliget quæ cō-
 moditatem aliquam in se habeat. Quemadmodum enim
 in Ponto cum Moderatore exigimus, ita & ipsum per ea-
 dem eius magistratus vestigia ingredi facimus. Eritque &
 ipse spectabilis: & consimiliter cum alia multa, tum etiam
 ea quæ appellationes concernunt, administrabit. Sed neque
 ad modum prioris duntaxat solati resistemus. Volumus
 enim, ut ipse quidem per causam annonarum & reliqui so-
 latij percipiat quindecim auri libras, adfessor verò eius

magistratus duas libras, & cohors eius nouem auri libras
 habeat. Et quamquam (ut diximus) ex Imperialibus man-
 datis iam etiam militibus præfess: erit tamen vobis curæ, ut
 nonnullos illic statim agētes militares numeros & ei sub-
 damus qui in hoc magistratum gerit: ut illi soli obediant,
 eiusque formulis ac præscriptis cedant & obtemperent.
 Non igitur communionem omnino habebit aliquam spe-
 ctabilis Dux neque cum militibus, quos expressè huic af-
 signabimus, neque cum pagano aliquo, neque cum illo-
 rum litibus, si quas inter se habent, neque si paganorum
 aliquis in ius producat. Nullum denique habeat cum
 paganis causis commercium: quandoquidem magnum o-
 in medio interuallum est inter ciuilem & militarem ad-
 ministrationem: discernunturque ea inter se quemadmo-
 dum patres nostri in republica ista ordinarunt & insti-
 tuerunt. scituro spectabili ducē, quod si rebus se ciuilibus
 immittere ausit: neque militaria retinebit, sed & illis
 spoliatus priuatum ager, & huius magistratus imperio
 subditus erit.

CAP. III.

T que hæc nobis item de magistratu regionis Arabi-
 cæ sancita sunt. Persuasum enim habemus vo-
 luntate Dei, quod ea res ad melius profectura sit. Ex quo
 enim neque pecuniis pepercimus, & annonas illi auximus:
 inde adeo certò scimus, quod & is qui hunc magistratum
 gerit, talem se circa verè publicorum tributorum exactio-
 nes præbere studebit, ut non damnum exinde, sed iustum
 lucrum fisco adducat. Illud sanè fieri obtinerēque volumus,
 ut spectabilis dux inde annonas suas percipiat, unde prou-
 incia præfess iusserit, cum manifestarium sit, non cum tanta
 eum ignauia his rebus admoturum animum, ut suas ipse
 annonas exigere nequeat: sciens, quod si quid hæc contra-
 fecerit quindecim librarum auri pœna multabitur. Dat. VI.
 Kal. Iun. Constantinop. DN. Bili. V.C. Conf.

DE PROCONSULE PA-

LÆSTINAE.

Tit. III.

NOVELLA CONST. CIII.

Scripta Ioanni glorios. sacrorum per Orientem præto-
riorum præfecto, iterum exconsuli ordina-
rio, & patricio.

PRÆFATIO.

Am quidem & alios gentium præfatus ma-
 iores reddidimus, qui prius humiles pariter e-
 rant, & ad aliquid fortiter agendum impoten-
 tes: & tam inter spectabiles ipsos constituimus,
 quàm etiam annonas ipsis, adfessoribusque, & cohorti au-
 ximus: & inter alia omnia, quæ benigne illis elargiti su-
 mus, ut item de appellationibus cognoscerent, præbuimus:
 alioque honore proconsulum exornauimus, alios (ut ap-
 pellant) comitum, alios prætorum, alios denique modera-
 torum: & semper præclaro aliquo adinueniendo, nouum
 veluti florem nostræ addimus reipublicæ. Venit autem no-
 bis in mentem & metropolis Cæsarea, quæ in prima Pa-
 lestina principatum tenet, quam præ ceteris maiore etiam
 honore perfui oportebat: propterea quod & quondam
 proconsul ipsam tenuit, & præfectus talis magistratus fuit,
 licet postea ab ampliore dignitate ad minorem transierit:
 nimirum cum vna prius tota Palestina esset, ea deinde in
 tres diuisa partes, & neque proconsulatum retinente, sed
 ad magistratum hunc (ut appellant) ordinarium delata.
 Quanquam sanè & vetusta vrbs sit, & semper ampli no-
 minis fuerit, tam cum Strato primus eam in formam vrbis
 redegit, qui mutatis sedibus excedens Græcia huius
 conditor extitit: quam quum diuæ memoriæ Vespasianus
 celebratissimus ille Imperator, qui pia memoriæ Titi
 pater fuit, quod illi ad summam gloriam vel solum po-
 tuit sufficere, ipsorum Cæsarum appellatione eam nomi-
 nauit, cum antea Stratonis turris vocaretur: hoc illi ho-
 nore impensio, eo quod in ea post Iudaicas victorias inter
 Imperatores adscriptus esset. Cernimus autem,
 quod & magnæ admirandæque regionis imperium ha-
 beat ea prouincia, & quam maximam reipublicæ nostræ
 gratiam & sensum exhibeat, tam tributorum magnitudi-
 ne, quàm deuotionis exuperantia, præbeatque ampli no-
 minis ciuitates, ac bonos ciues enutriet, & omni doctri-
 narum genere refertos, neque non inter sacerdotes celebres,
 & (quod omnium maximum est) quia vniuersi conditor
 dominus noster Iesus Christus, verbum illud Dei, & to-
 tius humani generis salus in ea comparuerit, dignatūque
 sit assumere nostra.

o Magnum in-
teruallū est in-
ter ciuilem &
militarem ad-
ministrationē.

p i. anno 535.
q 6. Eclog. 16.
de off. procons.
Palestina Iulia,
conf. 96. quā
Pompeius Iu-
dæis domitis &
Hierosolymis
captis in prouit
cia speciem re-
tori delata iu-
ridictione fir-
mauit Ammian.
14. Ea olim ter-
ra Canaan scri-
pturis cognita.
r Cæsarea, me-
tropolis Palesti-
na primæ colo-
nia Vespasiani
l. vlt. C. de sensib.
à qua Cæsariē-
sis aduocatio.

addel. pen. Co. de
fideiuss. Cæsariē-
ses quondā su-
pra 20000. Iu-
dæorum apud
se habitan-
tium vna die
trucidatur 2. Io-
seph. 19.

f Strato funda-
tor Cæsareæ.
t id tamen cō-
muniter ab o-
mnibus histori-
cis tribuitur He-
rodi regi Iudæ
idque in hono-
rem Octauiani
Ammian. lib. 14.
Ioseph. 19. Anti-
qu. 7.
u Turris Strato-
nis, Cæsarea: Pro-
lomaus. Hiero-
nymus refert vo-
catā etiam fuisse
Acaron.

x v. Ammian-
num d. loco.
y & quasi ad
perpendicularum
amulas, ita ut
nulla alij cedat.
Præter Cæsareā
autem enume-
rat Eleuthero-
polim, Nicopo-
lim, Alcalonē,
Gazam. Ammia-
nus d. loco.

z eiusque apo-
stoli. & quidem
Cæsareæ sit mē-
tio Act. 8. act. 9.
11. 13. 27.

a i. Palestina,
quæ terra Ca-
naan, ut dixi,
eam occuparūt
Israelitæ, annis
1399. ante Chri-
sti aduentum:
ante Titi tempo-
ra 1469. In ea-
dem Palestina,
fuit Iudæa cuius
metropolis
Hierosolymæ.
fuerunt etiam,
Galilea, Sama-
ria, præsentia
Christi illustra-
ta.

CAP.

CAP. I.

Hanc igitur quomodo non honore afficiemus, & prouehamus ad formam proconsularem, concedamusque illi qui in ea defungitur magistratu, ut proconsul pariter sit & vocetur, id quod facimus per hanc pragmaticam formam? Appellari autem eam volumus & Casariensis^a privilegium. Et qui eum magistratum gerit, proconsulem^b efficiamus: præbemusque ei, ut inter spectabiles adscribatur. & omnia habeat quæ eiusmodi magistratus sunt propria: audiatur etiam prouocatione suspensas lites usque ad decem auri libras, quæ ex utraque ad ipsum Palaestina deuoluuntur: valeatque omnino talis existere, ut iussiones nostras præclarius & maioribus cum viribus queat ad effectum deducere. Vtetur autem & veneranda illa atque antiqua Veneta^c, (de purpurea planè stola loquimur) in sacris eam mensium festis induens. Venustumque se præbeto tanto redimitus honore, & multis imperato militibus ac tantis: & quicquid denique vel publico, vel nostris utile est subiectis, facito. Cæterum per occasionem annorum^e præbemus illi viginti libras auri, quas tam inter se, quam adsefforem suum & obtemperantem sibi cohortem diuidat, quo ipse voluerit modo, per suggestionem nos de iis certiores reddens, ut sacra pragmatica forma eam diuisionem corroboremus. Neque enim sustineamus videre, aut ut ipse adsefforque eius sub pristina tenuitate annonas percipiant, aut ut cohortem eius, quam circa tot tributorum illationes laborantem periclitantemque, omni destitutam auxilio non subleuemus; quo maiore cum beneuolentia & illi appareant, & publica tributa exigant, & iniustus rapinis abstineant.

CAP. II.

Insuper nullam omnino cum ciuilibus causis publicorumque tributorum profligationibus communionem habebit pro tempore spectabilis eorum locorum dux: sed ipse omnes^f publicas priuatasque causas (prout dictum est) disceptabit, & maxime omnium prouidebit, ut publica tributa sine retardatione detrimentoque inferantur, & puris ipse vtatur manibus. Qua quidem re diligenter obseruata, cum & spectabilis vir Stephanus, qui nunc primus in ea versatur, magnam laudem consecutus sit: prorsus in eam opinionem venimus, sumpta videlicet ex antecedentibus coniectura, quod rursus hoc faciet. Maxime omnium verò curam geret, ut quæque suo ordine fiant in ciuitatibus, neque popularis aliquis tumultus excitetur in vrbibus. Si quidem & hoc eius, cum in magistratu esset, proprium fuit: qui cum prouinciam tum ex aliis occasionibus, tum verò maxime ex diuersitate^h religionum seditionibus laborantem suscepisset: euidenter pacatam eam reddidit, & omni motu ac turba liberauit quod sanè nunc illi quoque, ut faciat, iniungimus. Et si quando res ita ferat, ut etiam in secundamⁱ Palaestina excurrat, & ibi tumultus sedet, neque committat ut incommode aliquid in illa geratur, & præsertim in illa: quandoquidem & multos illic tumultus existere cernimus, neque leues horum euentus.

CAP. III.

Quod si etiam militibus indigeat, qui in prouincia stationes habent: adiungimus & hos illi ex quo militarium numerorum strenuitatem compertam habemus, tam in tuenda dignitate vrbium, quam conseruanda moderatione in iis qui ruri habitant, & exigendis tributis publicis. Sacra pragmatica forma, quæ ad eam illi rem prius data est, nunc quoque rata manente, quæ non vult, ut vel spectabilis dux, vel gloriosissimus magister militum licentiam habeat, militum præsidia quæ apud illum constituta sunt, ab illo abstrahendi, ne quis exinde in ciuitatibus oriatur motus ac turba: id quod nunquam euentum est, si ille & ciuilem magistratum gubernet, & inter publicorum tributorum collatores rectæ disciplinæ prouidentiam accomodet, tam in auxilium paratos habens milites, quam si quid indecore vel ab ipsis, vel ab aliis per ipsos geratur, corripiens. ¹ Eruntque omnino inter se distincti^k officii spectabilis locorum Dux, & is qui proconsularem gerit magistratum. Nam ille quidem militibus, & limitaneis, ac fœderatis, & quicquid omnino in prouincia armata militiæ adscriptum est, præbit, exceptis his militibus qui proconsuli deputati sunt: hæc verò tam pro ciuilibus personis, quam rebus, & præsidii militum illi adhaerentibus prouidentiam adhibebit & custodiam. Certè publicorum^l tributorum nomine, aut per causam motæ in populo seditionis nemo prorsus à spectabilis proconsulis iurisdictione eximetur. Sed omnibus imperabit, omnibus præcipiet. neque quisquam eius resistit formulis ac dispositionibus, aut vllum habebit prætextum vel defraudandi publicum, vel ciuibus inferendæ iniuriæ, publicæ seditionis auctor factus, aut etiam vtetur vel cinguli, vel dignitatis, vel sacerdotij, vel cuiuslibet alterius causæ prærogatiua: sed eo solo scipsum noxa liberabit & supplicio, si nuli-

lam noxam contrahat. ² Hæc igitur (ut diximus) & huic magistratui concedimus, & conseruare perpetuò per hanc sacram pragmaticam legem volumus. Sed & ut excellentia tua perpetuo ipsam conseruet & eo modo particularibus thronorum tuorum dispositionibus ac formulis adscribat, sancimus: neque non ut omnes Palaestini, qui in frequenti futuri sunt tempore, cognoscant, quod denuò proconsulare ipsis ius restitutum sit, summusque in prima^m Palaestina, magistratus Proconsul rursus sit, ut olim, qui liberatus pristino fastu, nunc in honore quam qui ciuitati debeatur, futurus sit maiore, & priore liberata supercilio, in maiore nunc honore erit, nempe ciuitati debito.

EPILOGVS.

Quæ igitur nobis placuerunt, & per hanc sacram declarantur legem, ea studeto excellentia tua effectui & fini tradere.

Novella 104 (quæ Latina fuit) epitome partim ex Hadriano partim ex Iuliano.

DE PRAETOREⁿ SICILIAE.

TIT. V.

NOVELL. CONST. CIIII.

ABETO Sicilia Praetorem, qui & res ciuiles tractet & curam gerat militaris impensæ. ² Publica tributa Siciliae non pertinent ad sollicitudinem Praetoris, sed censentur sub commite patrimonij Italiae^o. ³ Prouocationes à Sicilia in hanc ciuitatem venientes apud excellentissimum Praetorem ventilentur. Et si defensorum ciuitatis vel patrum^p creandorum decreta opus sit celebrari, apud eundem illustrissimum virum celebrentur.

DE CONSULIBVS^q.

TIT. VI.

NOVELL. CONSTIT. CV.

Idem August. Strategio comiti sacrarum largitionum, ex consuli & patricio.

PRÆFATIO.

ONSVLATVS nomen & causa prisca^r quidem Romanis aduersus^t hostium adinuentum est, utilitatem: & in decretis quæ eis ordinatio communis dabat reipublicæ figura, fortiebantur repente prouincias in quibus Romani bellum habebant: & secundum has fortiebantur fasces^u. sequens verò tempus in^v imperatorum piissimorum transponens bellandi & pacificandi potestatem, ad largitatem solam causam consulibus mutauit, & hanc temperatam & ordinatam, mensuramque non excedentem paulatim verò quidam ita sumptuosè causam aggressi sunt, ut suam quidem ederent magnanimitatem, non tamen cogitarent, quia exemplum aliud non haberent, non enim ad plurimos venit substantiæ magnitudo transcendens etiam magnificentiæ animæ, non mensura rei, sed propria magnitudine proueniens. Quia igitur videmus periclitari consulum nomen, quod ex temporibus ita prolaxis, & ad millesimum propè annum veniens, cum Romanorum republica pullulauit: propterea credimus oportere causam comprehendere, & immensitatem eius recedentes, ad beneplacitas consulares statuere expensas: quatenus continua sit Romanis, omnibus autem bonis viris existat accessibilibus, quoscunque huiusmodi nos dignos esse honore decreuerimus. Cuncta si quidem perferunt perspeximus quantum esse conueniat quod datur. A Marciano^x itaque imperatore eximio scripta lex est, quæ volebat non spargere pecunias consules. & ipsa eius constitutionum prima fuit. Igitur & post prædictam constitutionem, quoniam inuenimus quod quidam hanc sequentes, nihil spargere populo passi sunt, alij autem & ultra legem agere hæc petentes, & promerentes quæ petierunt, deinde ad sui animi respicientes mensuram circa adspersionem largitatem ultra terminum celebrauerunt: quidam verò medium^y bene eligentes, mediocribus pro plurimis contenti fuerunt: quoniam etiam nos præcedentibus, quod^z medium est, optimum visum est esse, tanquam ex utroque summis periclitantibus mox ad immensitatem procedere: propterea existimauimus & nos de hoc definire quod decet: ut nihil nec immodicum nec inordinatum sit, neque nostrorum temporum indignum.

CAP. I.

De septem processionibus consulum.

in iiii

^a Casariensium privilegium, i. forma pragmatica ad Casarienses.
^b Proconsul Palaestinae.
^c *ἀρχαία τῆς βασιλείας* *ἡ δὲ ἱστορία* induatur tebennum. *Ἰουλ. βίβλ. τῆς βασιλείας* (cuius sit etiam mentio à Plutarcho) est utraque Romuli. Polluci & Themistio *τῆς βασιλείας*, cuius inuentor Timenus Arcas. Stola proconsularis. *Novell. 31.* Eunopius *ἡ δὲ βασιλεία* *πορφύρεον ἱδρύματα* *τῆς βασιλείας* *ἡ δὲ ἱστορία* *καὶ ἡ δὲ ἱστορία*. Dionysius Halicarnassensis 6. *τῆς βασιλείας* *ἡ δὲ ἱστορία* *καὶ ἡ δὲ ἱστορία*. Polyb. 10. *καὶ ἡ δὲ ἱστορία* *καὶ ἡ δὲ ἱστορία* *ἡ δὲ ἱστορία*. *ἡ δὲ ἱστορία*. *ἡ δὲ ἱστορία*.
^d *ἡ δὲ ἱστορία* *ἡ δὲ ἱστορία* *ἡ δὲ ἱστορία*.
^e Annosæ proconsularis Palaestinae.
^f *ἡ δὲ ἱστορία* *ἡ δὲ ἱστορία* *ἡ δὲ ἱστορία*.
^g Obiecta proconsulis Palaestinae.

^h Regiones seditionibus obnoxiae propter diuersitatem religionum. *add. Nou. 17. c. 11. Edit. sum. 2. Iustin. 1. Nouel. 8. c. 15. §. 7.*

^k Dux militum Palaestinae distinctus à proconsule Palaestinae.

^l Duo solent præcipuè commendari præsidibus prouinciarum, quies regionis *c. 2.* & exactio tributum *ut hic.*

^m Palaestina, dux, Prima & secunda *Nou. 8. c. 14. Edit. 1867.*

ⁿ 6. *Ecl. 12.* De officio quaestoris *Iul. const. 97. add. Nouell. 75. §. eo.* quæ est de appellacionibus Siciliae.
^o Comes patrimonij Italiae, Comes largitionum Italicarum.

^p *Iul. hic, ut Nouel. 75.* alij legunt primorum.

^q *2. C. 3. Iul. const. 98. add. Nouell. Leon. 94.*

^r sed tamen post reges exactos *l. 2. §. exactus. ff. de origine iur. Iulius. c. 1. et alij.* ut mirum mihi videatur, quod Harmen. *lib. 1. tit. 1. §. 1.* scripserit, Romæ initio non fuisse dominationem regiam, sed per consules, eoque binos & annuos Rempublicam fuisse administratam, verum, ut opinor, satis illo loco ostendi, Harmenopolum in historia lapsum, aut corruptum esse.

^s ne id ita intelligas, quasi consules tantum electi, cum bellum futurum esset, ne etiam intelligas, bella à solis consulibus gesta. nam eo finis interdictor dictatur creabatur *l. 2. §. 18. ff. de orig. iur. §. 6. Instit. de iure naturali. l. 1. §. 7. C. de veteri iure:* sed quod consularis potestas aduersus tyrannidem Regum sit inuenta, & videtur Iustinianus hostium vocabulo, Reges tyrannos intellegere. De consulum potestate *u. l. 2. §. 16. ff. de orig. iur. C. 3. de legibus.*

^t duodecim Halicarn. *q. u. Nou. 47. l. 2. §. 11. ff. de orig. iur. Ammian. lib. 14. x. l. 2. C. de consulis, & non spargendis ab his pecuniis.*

^y Virtus est, medium vitiorum vtriusque reductum. *Horat. 2. & μὲν οὐκ ἔστιν ἡ βέλτερος.*

^z *ἡ δὲ ἱστορία* *ἡ δὲ ἱστορία* *ἡ δὲ ἱστορία*.

¶ Olim consules eligebantur è populo. Postea ab imperatore, Aufonius in *Gratiam actione*. Nunc autem quod diei huius proprium, de consulatu gratias agam. & post, obnoxiam tibi vni finas fieri mei consulatus dignitatem, quem omnibus prætulisti: Quod quidem & ipse sibi invenit gradus, cum clarissimo viro collega meo honore coniunctus, nuncupatione prælatus. Consul ego, imperator A. u. g. u. s. t. e, nunc tibi ipso, non pas-

Quantumcunque ergo competens est dari, ab eo qui a nobis eligitur per annum consul, occasione sportularum omnium, & distributionum & expensarum: hæc omnia competentis descriptione huius nostræ interponi sacræ iussimus legi. In legis enim hoc primum schemate, transcendenti etiam pœna quadam inferatur competens. Processiones autem eorum esse volumus septem. Si enim ad hoc adinuentum est, ut spectacula ad animi voluptatem agantur populo; hæc autem a nobis determinantur in Circensibus, & bestiarum spectaculis, & thymeleis delectatione, nullo horum nostri priuabitur populus: sed erit quidem ei processus primus quo suscepit consulationem, & huius possidet codicillos, Kalendis Ianuariis, post illum verò secundum ager spectaculum certantium quorum, (quam mappam vocant) & tertium qui theatroqueingium dicitur, non bis, sed semel exhibendum. & post illud, quod dicitur totius diei, multa delectatione implebit populum: hoc quod vocatur Græcè *παραστάσις*, & cum bestiis pugnantēs homines, & vincentes audacia, insuper & interemptæ bestię. Quintum quoque faciet processum, qui ad theatrum ducit, quem adorna vocant: ubi in scena ridiculorum est locus tragœdis & thymelicis choris, & spectaculis vniuersis, & audibilibus apertam est theatrum: rursus quidem spectaculum eorum certantium edit, seu quæ vocatur hippomachia. Sextum agens hunc conuentum, ex hoc deponit annalem hunc honorem, in depositione agens solennem editionem: & ita septem noctium & processuum complebitur cursus: nullam specierum antiquitus statutarum delinquens. Vnam si quidem aliam adinuenire mappam, duoque continuare, quæ vocantur theatroqueingia, & non priorum horum contentos esse: palam est, quia nihil noui ultra id quod prius agitur, habet. Sufficere itaque ritè causa putabitur: & singulæ dantur clarè & non in tantum, ut jam populo etiam odibile sit an iis enim quæ rarò sunt, miraculum est. Hæc itaque de consularibus a nobis scripta & determinata sunt expensis.

С а р . і і .

De vxore & matre consulis.

SI autem etiam vxorem consul habeat: definita est à nobis & circa illam expensarum mēsurā. decet enim frui^h eas & coniugis claritate: Si verò non copulatus est vxori: his satis est, nisi mater eius constat iam consulatu digna & prius honorata, & velit eam vnā frui secum schemate. & hoc in solāⁱ matre præbēmus. alia verò non decorabitur mulier penitus, præter coniugem^k & matrem, & istæ quidem omnibus modis: quoniam vxores^l cōscant radiis maritorum, hoc lege dante: matres verò, si consul hoc voluerit. nam neque filia, neque soror forrē neque vxor filij: & multo magis si nec pertineans ad genus sit. hoc enim purē illicitum exstebat. ¶ **¶** Quid autem oporteat spargere^m in septem his processionibus populo consulem, melius nos designauimus, quam sicut Marciani diuæ memoriæ constitutioⁿ dicit. Illa quidem abnegauit omnino

Atque perfectum compingunt Iesum. Eum cognominant Soteram, & Christum
& Semionem, de patribus iam & omnia iam, ut ex omnium declaratione constru-
tum graculum Ætiosi, Pandoram Hesioidi, Acci patinam, Nestoris Coetum, Micel
laneam Ptolemæi. Quam propius fuit de Anticis historis, Pancarpium vocari à tam
otiosis authoribus nomen. Quod si casum defendas, adde quæ de Pancratio scri

munificentiam: nos autem corrigimus eam causam, voluntatem eiusque consulatus habet honorem, disponentes. siue enim nihil voluerit spargere, non cogimus, siue rursus venire ad hoc voluerit, & ex argento muneribus honorare populum, nec hoc interdiximus, non tamen aurum spargere sinimus, non minoris alicuius, non maioris omnino, non medijs characteris aut ponderis: sed argentum, sicut prædiximus. Soli ^o enim aurum spargere damus imperio, cui soli ^p etiam aurum contemnere præstat fortunæ fastigium. argentum verò, quod mox post ^q aurum ^r pretiosissimum fiet, & aliis consulibus largimur decens: & hæc sinimus eos spargere ^f in his quæ vocantur mililia ^t, thymelicis^u, & caueis^s, & in quadrangulis^y, & talibus. Quanto enim minora sunt quæ sparguntur, tanto plures suscipientes erunt, sitque rei mensura, dantis virtus^s, & voluntas, siue nihil, siue mediocriter, aut transcendens populo erogandi. hoc enim in consulu definitum, & neque inuitos spargere cogentes, neque volentes prohibentes. Sed de argento quidem spargendo ita à nobis sancitum sit. & si omnino ad hoc accesserit, licentiam habeat distribuendi argenti munificentiam in suis processionibus, sicut ipse recte se habere putauerit: solo prohibito aurum omnino iaculari: quod Imperatori tantum tributum est contingere. 2 ¶ Aliorum autem quæ à nobis decreta sunt & conscripta in descriptione quæ hac continetur lege, transcendendiⁱⁿ aliquid omnino aut addi nos nullo permitimus modo. Quod itaque infinitum est (dicimus autem spargere) in dantis ponimus voluntate: omnino propria potestatis hoc eius qui dat, facientes. quod verò à nobis definitum est semel & ordinatum, transcendendi hoc nostra lex prohibet. Sed si quis præsumpserit, quod definitum est, egredi & centum^b librarum auri perfoluerit poenam, vtpote nostra præuaricatus præcepta, & omnem huius legis corruptens, quantum in se est, intentionem. Si enim pro hac tantummodo posita est lex occasione, ne dandorum immitentitate consulatus desint, & propterea nos superfluas illas donationes^c & expensas abrenuimus: & in populum effusas processiones, & spectacula ad bene se habentem deduximus mensuram: ritè aliquid decentius de numeris considerantes, id est, spargere argentum, & neque quicquam dare, eorundem consulum dimittentes voluntatibus, vt nobis sint amplius^d, & semper ex suo vocabulo^e tempus adornet: qui quod disposuitum est, transcendit, ritè, vtpote nostram præuaricatus legem, dignus est poena. sic enim nobis erunt iugiter consules, causæ immensitatem non formidantes, nec tanquam certissimum periculum consulum refugientes & auersantes. & propterea sancimus legem hanc sub firmitate seruari. 3 ¶ Nullus igitur eam egredi præsumat, nec si vehementer idoneus sit, nec si nostrorum sit iudicum, & nec si maximæ curiæ, aut nulli administrationi præsit. Hæc enim omnia nos considerantes omnibus proposuimus super donationibus aqualitatem, nulli penitus licentiam dantes exire mensuram quæ hac continetur lege, nisi in solo argento in processionibus spargendo, aut neque hoc faciendo: quod in eorundem consulum posuimus (sicut saepe

sententia, hoc scilicet modo, seu quæ vocatur mappa, sextum agens hunc conven-
tum. Ex hoc, &c. b Septimus processus consulum.

d. sic Germani, non diem antequam, sed nocturnum computabant: e. de qua
 dixi superius. f. de venatione supra dixi. g. ἐν τοῖς σπερματικῶν νοσήσιν τοῖς θανάτοις ἐξ αὐτῶν. Ea quæ raro accidunt magis mirantur: quotidiana negligimus, Iuvenalis
 Sat. i. i. inf. facere hoc non possis quinque dieb. Continuis, quia sunt talis quoque æ-
 dia vitæ Magna, voluptates commendat ratiō vixus. h. Consulatus forma, vxor
 consulatus viri. l. i. inf. ff. de senatorib. i. vide quæ scripsi in epitome Feudorum,
 titulo de his quibus vt indignis. k. id enim debet videretur, non nisi magnis affe-
 ctionibus. l. i. eo. Cod. de imp. vl. vl. C. de incolis. l. 8. ff. de senatorib. Quid videtur idem
 ius ei competit Non. 22. c. 36 m. Moris fuit consulibus missilia in vulgus iactare. §.
 40. l. inf. de rer. diu. n. l. 2. C. de consulis. o. Soli principes aurum possunt
 spargere. p. Soli principi aurum continere licet. q. Horatius, Vilius argen-
 tum est auro, virtutibus aurum. r. epist. 4. vers. 52. r. Pindarus Isthmoph. l. 1. οὐδὲ χρυσὸς
 αἰθέριον πῦρ ἀπὸ διαφάνους ὑλῆς μηχανῶν ἐξέρχεται. adde de auro Plin. 33. cap. 1. 2.
 3. 4. 5. f. Enumerat Imperator, quia missilium genera permittat Consulibus.
 t. ἐν τοῖς περὶ νοσήσιν μιλιαιστῶν καὶ μιλιῶν καὶ καυκίω καὶ τῶν περὶ νοσήσιν καὶ τοῖς νοσήσιν.
 Serim. Eadem penè leguntur. t. eo. §. 3. Locis est elegans neglectus ab interprete, ver-
 tit enim satis generaliter missilia, pro Miliaresibus, Miliaresibus nummorum genus
 est, qui erogabantur militibus. Epiphanius, τοῖς ἀρχιερεῖς πῦρ ἐστὶν οὐδὲ χρυσὸς μιλιαιστῶν
 καὶ τοῖς περὶ νοσήσιν τῶν περὶ νοσήσιν οὐδὲ χρυσὸς. Idem Cedrenus scripsit, & Miliareses dici
 quasi militares. & hi quidem decimam solidi partem faciunt auctore Suda. a. Milia-
 rensisbus dicitur, Scrinium à miliaresibus l. 3. C. de Palatin. sacrar. largit. vbi vide Cu-
 iac. adde. Novell. Leonis Iconsmatic. cap. 3.
 u. καὶ μιλιῶν vt ῥ. μιλιῶν dicuntur quod rotundi: vt interpretes perperam ex his verbis
 vt μιλιῶν. fecerit, thymelicis.
 x. καὶ καυκίω, vt ῥ. eod. χρυσὸν dicuntur à forma quod sint paululum caui.
 y. τῶν περὶ νοσήσιν, τῶν περὶ νοσήσιν, quod quadrati.
 z. οὐδὲ χρυσὸς, id est facultas id est, Cuique consuli tantum spargere licebit, quantum
 voluerit, quantum denique facultas eius patietur.
 a. παραβῆναι, id est, transcendendi.
 b. Multa consulum spargentium missilia in vulgus præter leges.
 c. largitiones.
 d. πλείους, plures.
 e. καὶ τῇ παρὰ τὰ νοσήσιν χρυσὸν κοσμεῖται, id est, ex sua appellatione tempus
 exornet. §. 3. eodem. vide Nov. 47. cap. 4.

diximus)

a Rogatus restituere quicquid ei supererit ex hereditate defuncti, donare quidquam non potest ex iis bonis: excipe tamen quædam genera donationum de quibus dictum est *Novell. 39.*

b *l. 3. §. 2. ff. de usufructu: ad l. 25. §. 16. ff. de hered. perit. l. 14. in fi. l. 15. l. 16. ff. ad Trebell.*

c Rogatus restituere quicquid ei supererit ex hereditate defuncti, nedum nouem vncias ex qua-uis causa, sed ex tribus reliquis vnciis certis de causis diminueret potest.

d Nota remedia fideicommissarii generalis competentia, si truncum eius deminutum fuit citra causam ab hærede, & is alia bona habeat, eo enim casu fideicommissarius ager in eius bona ad supplementum trium, ut hic: si non habet, res alienata possidentibus condicetur. *vers. si verò contigerit. §. 1. cod.*

e id est, hæres ut in l. 51. ff. de iudic.

f *l. 54. in fin. ff. ad Trebell. l. 60. non dabit l. 6. §. 1. ad Trebellianum.* Res ita est: dabit si restituere iustus est fratri, non si liberis suis, nisi iustus sit cauere, vel transierit ad secundas nuptias. *vide C. in ad Nouell. 37.*

g XV. ut sit annus Christi 541.

h quorum fit mentio 7. C. 74.

i De hæreticis. *vide Iulian. constit. 102. ad hoc titulum in m. 1. §. 1. de mulieribus fide hæreticis.*

k Orpheus de Deo loquens, *deus non moritur, sed mori se videtur.*

l *l. 9. Cod. de diuers. ff.*

m ea defidentur in titulo Codicis de episcopali audientia, sed extant in libro 57. Basilicæ Cuiac.

n possis tamen dicere hic intelligi legem 12. C. de hæreticis.

o Huc potest referri lex 20. de episc. aud.

p *l. 12. d. l. 20. d. l. 12.*

q Quinam hæretici, *vide l. 2. in fin. C. de hæreticis.*

r *l. 1. rebellem.*

s Constantino-politanus monachus senex, hæresim suam inchoauit, *Leo episc. 10. 11. 19. 70.*

t ita dicti fuerunt, quod qui factionis eorum author fuerit, ignoretur *Marianus.* vel quod perfectos ecclesiasticos non admitterent. *vide Rusticum Diacorum aduersus Acephalos.*

u successores D. Cyrilli Alexandriæ episcopi *l. 3. C. de hæreticis: de quo vide 1. Enagry 10. & 2. c. 2. 4. Liberatum in Breviario c. 10. damnatus in concilio Chalcedonensi.*

v is fuit episcopus Antiochenus, fautor Acephalorum *3. Enagry 33. & 4. c. 4.*

w genere Persa, ut doctrina infamis, ita & morte. Nam cum filio regis Persarum liberationem morbi fuisset pollicitus, isque postmodum moreretur in carcerem Manes conuictur, ex quo cum euassisset retractus, arundine viuis excoriatus est, eiusque vitem excoriatum paleis expletum Persæ multis annis adferuarunt, *vide Sudam & Epiphanius.*

x Nota de Patriarchis. Romano scilicet, Constantinopolitano, Alexandrino, Antiocheno, Hierosolymitano. adde, de episcopo Iustinianæ Primæ *Novell. 131. c. 3. Iustinianæ Carthaginiensis c. 4. quibus idem ius competit in suis prouinciis quod superioribus.* y id est, Italici. z id est, Antiochiæ.

a Quinam hæretici, *l. 2. l. 12. C. de hæreticis.* b fidei scilicet.

c Augustinus *tom. 4. de fide.* Nullum genus exortum est errorum, quod ita sit reperi-um Christianæ religioni aduersari, quod non affectauerit atque maluerit Christi

nomine gloriari.

d priuilegia Christianorum non extenduntur ad hæreticos, *l. 1. C. de hæreticis: Nouell. 45. §. 1. cod.* e hinc sumpta est Authentica, item priuilegium, *C. de hæreticis.*

f Dotis priuilegia duo hic enumerantur: Vnum, tacita hypotheca, *ibi, & tacitis hypothecis. §. 1. c. Aliterum, ut vi istius tacitæ hypothecæ dos præferatur prioribus creditoribus.*

Imper. Iustinianus August. Ioann. gloriosiss. Orientalium prætoriorum præfecto, iterum ex consuli ordinario & patrio.

P R Æ F A T I O

N A M nobis esse in omni nostræ reipublicæ & imperij vita, in Deo spem credimus: scientes quia hæc nobis & animæ & imperij dat salutem. vnde & leges nostras inde pendere competit, & in eam respicere: & hoc eis principum^k esse, & medium, & terminum. Sciunt igitur vniuersi quia ante nos imperantes, & maxime Leo^l piæ memoriæ, & Iustinus^m piæ memoriæ noster pater, in suis constitutionibus, hæreticis omnibus interdixerunt, ut neque vlla ipsi participarent militiaⁿ, neque quodlibet in publicis curis participium haberent, ut ne occasione militiarum & publicorum collegiorum sanctæ Dei catholicæ & apostolicæ ecclesiæ membra viderentur vastare: ita & nos ipsi hoc egimus, nostris constitutionibus hoc roborantes. Hæreticos^o verò & illi dixerunt, & nos dicimus eos, qui diuersarum sunt hæresium: quibus coniungimus & connumeramus & qui Nestorij Iudaicæ^p sequuntur vesaniam, & Eutychianistas^q, & Acephalos^r, qui Dioscori^s & Seueri mala secta languent, & Manichæi^t & Apollinaris renouantium impietatem: & ad hoc omnes qui non sunt membrum sanctæ Dei catholicæ & apostolicæ ecclesiæ, in qua omnes concorditer sanctissimi episcopi, & totius orbis terrarum patriarchæ^x, & Hesperia^y, & Romæ, & huius regionis ciuitatis, & Alexandria, & Theopolcos^z, & Hierosolymorum, & omnes qui sub eis constituti sunt sanctissimi episcopi, apostolicam prædicant fidem, atque traditionem. Igitur sacram^a communionem^b in catholica ecclesia non percipientes à Deo amabilibus sacerdotibus, hæreticos iuste vocamus. Nam licet nomen^c Christianorum sibi inuicem imposuerint: attamen à Christianorum se fide & communione separant, Dei iudicio semetipsos subdi cognoscentes.

C A P. I.

QUæ igitur de hæreticis prolata sunt lege, omnibus sunt manifesta. Nos autem volentes orthodoxam amplectentes fidem, & eam defendentes: habere aliquod amplius priuilegium iis qui alienant semetipsos à Deo ouili (quoniam neque^d iustum est æqualibus cum orthodoxis hæreticos dignos fieri priuilegiis) propterea & nunc ad præsentem reuexamus legem. Quia^e enim dedimus priuilegium mulieribus dotum, ut etiam prioribus^f creditoribus præponantur, & meliorem ordinem eas habere, & nec à tempore superatas: in donationibus autem propter nuptias secundum tempora per quæ sunt, hypothecæ^g habere, omnibus in præsentem facimus manifestum per hanc sacram nostram legem, quia & hoc priuilegium, & tacitas hypothecæ, & omnia alia quæ mulieribus omnibus in diuersis priuilegiis à nostris legibus data sunt, illis damus solis, quatenus his fruuntur, & vrantur, & quæ diligentiam habent rectam, & adorandam nostram fidem tenere (catholica dicimus & h^a apostolica ecclesiæ) & participare in eius salutari communione. Quæ enim separant se à sancta Dei catholica & apostolica ecclesia, & sacrosanctam in ea communionem percipere non patiuntur à Deo amabilibus sacerdotibus nolumus omnino talibus frui priuilegiis. Si enim se separant à Dei muneribus & à sacra communione alienas faciunt: multo potius & nos non eas dignas fieri priuilegiis, neque ex nostris legibus frui permitimus continentia: sed sint eis inaccessibiliaⁱ omnino ex legibus beneficia: & omni priuilegio ex nostris constitutionibus eis dato priuabuntur.

præferri creditoribus expressam habentibus. *l. 29. Cod. de iure dot.* Ergo à contratio, non præferatur anterioribus. Mouentur quoque, quod priuilegiij præcipuum ius alteri quæsitum, minui non possit. *l. 2. §. 10. §. 16. no quid in loco publico, l. 2. Cod. de precibus imper. l. 4. Cod. de emancip. libers.* ergo nec anteriorum creditorum expressam habentium ius minui potest. Postremo, non obstat Nouellam 97. cap. quæ non id exprimit, mulierem præferri creditoribus anterioribus mutuantibus in emptionem agri, sed posterioribus tantum dicto cap. tertio. *ibi, veniat creditor posterior quidem.* Causam autem de qua hic agitur aliam esse, cum in ea sit quæstio, An mulier præferatur anterioribus creditoribus expressam habentibus, g tacitas scilicet. Tacita dotis hypotheca tacitis prioribus & posterioribus præferatur: sed & posterioribus expressis, eo excepto, qui militia emenda causa credidit *Nouell. 97. cap. 4.* Expressa, ut posteriores tacitas & expressas excludit (est enim prior tempore) ita cedit anterioribus expressis *Nouellam 87. cap. tertio, & interdu soli tacitæ, putà vxoris anterioris hypothecæ. vide Nouellam 91. cap. primo.*

h Nota epitheta veræ Ecclesiæ.

i *ἀβυσσὸς ἀπρόσβολου.* Scrimger. id est, Ad priuilegia orthodoxæ ecclesiæ, hæretici aspirare non possunt.

a Qui tem litigiosam sciens legat, litis eventum legare intelligitur, non autem id velle, ut ea, cuius ab hereditate, res alia legatario praestetur. b nec cogitur eo casu actor aut haeres denunciare litem legatario, potest etiam legatarius eo casu condemnato hanc de appellare. c hinc sumpta est authentica, Hoc ita (de pignori. d dno. p. 57). Nominatim res obligari dicitur, quae specialiter obligatur, non quae traditur. e Aliud est, rem esse hypothecam subiectam, aliud litigiosam. Litigiosam rem non facit de hypothecis quaestio. l. l. b. i.

f Debitor pignus speciale potest vendere l. 6. ff. de pign. Si tamen ex eius pretio non satisfiat creditor, non cogitur debitor rem districte, cum ei liceat pignus vindicare a possessore, & hunc ten sum puto verior rem esse, quam quam alij hanc verba alio referant ad eum casum quo discussis bonis debitoris creditor non fuerit satisfactus, & male cum hic permittatur creditori hypothecaria, quo casu res specialiter ei obligata venditur fuerint, nec ex earum pretio ei satisfactum fuerit, non dicitur autem ex aliarum pretio. Et ita in eo differre puto specialem hypothecam a generali, quod certis casibus, vi prioris ac specialis possessoris sequi possit, non discussio principalis, ex generali semper sit discutendus principalis, quam possessoris quae natura specialis hypothecae, sed & superiora illa verba a Triboniano intermissa & deruncata in hanc distinctionem referre s. eod. euidenter ostendunt.

g Specialis hypotheca prior tempore specialis, tempore posteriori, praestatur, ut hic: ut & specialis prior tempore, generali posteriori, ut hic: Generalis vero anterior, generalis vel speciali posteriori praestatur l. 2. ff. qui prior l. 6. C. qui prior: etiam si res specialiter post constitutionem generalis hypothecae obligata, a debitor fuerit acquisita producit enim ad res futuras ius generalis hypothecae leg. ultim. Cod. quae res pign. Quid si generalis creditor, anterior tempore, pignus speciale creditori speciali cuiusque Generalis creditor cogitur antea discutere cetera bona debitoris auth. Hoc si debitor C. de pign. nec beneficium pignoris specialis creditori auferendum, ut illud vel non persequatur, vel non retineat. Et in eo proprie versatur utilitas pignoris specialis, ut quod emptor rei pignorat obicere creditoribus generale hypothecam habentibus possit: idem quoque obiciant posteriores creditores pignus speciale vel possidentes vel persequentes, ut eo pacto beneficium discussionis, & emptoribus & creditoribus (quibus ius est specialis hypothecae) competat: nunquam tamen in detrimentum anteriorum, creditorum, quibus datur hanc subsidia discussio rei scilicet principalis.

h leg. 3. Cod. qui prior.

i Si specialis hypotheca rem litigiosam non facit, multo minus generalis facit.

k hinc sumpta est authentica, Generaliter C. de episc. & cleric.

l per tabularum comprehendi.

m in communibus, vel admodum, citari Haloand.

n διαλαλίας Graeci hic & 7. Eclog. 4. c. 2. Graeci vocant interlocutiones.

o συνδιαλίας Eclog. d. loco. απορτουλαί Graeci hic.

p Per tabularum actor potest subscribere.

q libello accusatorio scilicet, vide l. l. an. hic. num. 369.

r Nouell. 33. c. 2. §. 2. ff. de satisfact. f. Cautio de lite prosequenda & permanendo ad finem usque litis. t. Poena temeritatis litigantis §. 1. ff. de poena tem. litig. Nouell. 33. c. 1. Nou. 96. c. 1. adde Cuiac. 7. obs. 3. adde quae scripsi de decima ad l. 2. §. 2. ff. de pollicitationibus. u Libellus 100 antea dari non potest, quam si sit criminalis, accusator ei se subscribit: quam fidei iussorem de lite prosequenda dedit, & decima quantitas in libello comprehensa praestanda, quo casu litem male movisse dictus fuerit. Si fidei iussor dare non potest, iuratori cautio ni committitur. x εὐνοτοῦν ἰσχυρὰ γὰρ. iuratori cautio neminem hanc appellat. de qua dixi ad Harm. l. 1. tit. 2. §. 26. & 27. quae eidem εὐνοτοῦν. adde Nou. 22. c. 4. 4. No uel 53. & 134. c. 9. Dicitur quoque διαμυσία Nouell. 112. c. 2.

y Iuratori cautioni committitur, qui fidei iussor tem repetere non potest v. l. 12. C. de sacr. eccl. l. 12. Cod. de prox. sacr. serm.

z Poena denarum librarum iniussor exetutori.

a si admonito reo, iudicium deferretur actor.

b vide Nouell. Leonis 108.

c hinc sumpta est authentica Qui semel, Cod. quomodo & quando iudex.

d leg. vn. Codic. ut nemo iniussor ager.

e Qui semel adversus alium egi, actione continuare cogitur, ideoque regula, ut nemo iniussor agere cogatur, non pertinet ad actorem leg. 5. Cod. de ingen. manu. m. ff.

f Est enim in arbitrio actoris agere velit, necne: Necessitatis vero in reo ex-cipere.

g Actor ceptum negotium ad finem usque litis exercere debet.

h olim 10. dierum l. 6. ff. de iudiciis l. 12. C. de iudiciis.

i Absentes vocantur in ius aut praconis voce §. aut per edicta publicae proposita. Praconis voce τοῖς ἀπὸ ἀπορίας ἀναγὰς ut hic: idque dupliciter, vel in ipso iudicio per praconem, id est apparitorem leg. 7. ff. de i. integ. restit. Par un huius: vel extra, τοῖς ἀπὸ ἀπορίας ἀναγὰς Nouell. 134. cap. 5. Galli, A son de trompe & cri public: adde leg. 10. ff. de public. leg. 3. §. 3. leg. 1. §. 2. leg. 42. §. 1. ff. de iure fisci. Per edicta vocantur, id est, per programmate, τοῖς ἀπὸ ἀπορίας ἀναγὰς: διαμυσία. vide quae notavi ad leg. 1. §. 2. ff. de requirendu rei: siue libellis affixis ad domicilium absentium leg. 4. §. 6. ff. de damno: leg. 2. Cod. de annali praescript. vel ad iudicii locum: Porro, citatio quae fit per buccinam, raro fieri solet, sed certis casibus: puta, quoties reus efficitur ne citatio ad se perveniat: quando in eo loco est, ubi tutum conveniri non potest: quoties reus habet incertum & vagum domicilium, quoties contradictor est incertus: tunc enim omnes citandi quorum interesse potest, puta creditores defuncti leg. 6. Cod. de remiss. pignori. vide Gajillum 1 obs. 57.

k quae Graeci ἀπορτουλαί.

l Si lis nondum est contestata, tribus edictis reus sit contumax. ab his, anni spatium etiam habet, intra quod comparere potest, solutus tamen prius adversario expensis ver. Si verum, eod. Si comparuerit, & rursus in parem contumaciam incidat, repellendus est, ver. Nam si ransummodo, eod.

m Si lis nondum est contestata, tribus edictis reus sit contumax. ab his, anni spatium etiam habet, intra quod comparere potest, solutus tamen prius adversario expensis ver. Si verum, eod. Si comparuerit, & rursus in parem contumaciam incidat, repellendus est, ver. Nam si ransummodo, eod.

q libello accusatorio scilicet, vide l. l. an. hic. num. 369.

r Nouell. 33. c. 2. §. 2. ff. de satisfact. f. Cautio de lite prosequenda & permanendo ad finem usque litis. t. Poena temeritatis litigantis §. 1. ff. de poena tem. litig. Nouell. 33. c. 1. Nou. 96. c. 1. adde Cuiac. 7. obs. 3. adde quae scripsi de decima ad l. 2. §. 2. ff. de pollicitationibus. u Libellus 100 antea dari non potest, quam si sit criminalis, accusator ei se subscribit: quam fidei iussorem de lite prosequenda dedit, & decima quantitas in libello comprehensa praestanda, quo casu litem male movisse dictus fuerit. Si fidei iussor dare non potest, iuratori cautio ni committitur. x εὐνοτοῦν ἰσχυρὰ γὰρ. iuratori cautio neminem hanc appellat. de qua dixi ad Harm. l. 1. tit. 2. §. 26. & 27. quae eidem εὐνοτοῦν. adde Nou. 22. c. 4. 4. No uel 53. & 134. c. 9. Dicitur quoque διαμυσία Nouell. 112. c. 2.

y Iuratori cautioni committitur, qui fidei iussor tem repetere non potest v. l. 12. C. de sacr. eccl. l. 12. Cod. de prox. sacr. serm.

z Poena denarum librarum iniussor exetutori.

a si admonito reo, iudicium deferretur actor.

b vide Nouell. Leonis 108.

c hinc sumpta est authentica Qui semel, Cod. quomodo & quando iudex.

d leg. vn. Codic. ut nemo iniussor ager.

e Qui semel adversus alium egi, actione continuare cogitur, ideoque regula, ut nemo iniussor agere cogatur, non pertinet ad actorem leg. 5. Cod. de ingen. manu. m. ff.

f Est enim in arbitrio actoris agere velit, necne: Necessitatis vero in reo ex-cipere.

g Actor ceptum negotium ad finem usque litis exercere debet.

h olim 10. dierum l. 6. ff. de iudiciis l. 12. C. de iudiciis.

i Absentes vocantur in ius aut praconis voce §. aut per edicta publicae proposita. Praconis voce τοῖς ἀπὸ ἀπορίας ἀναγὰς ut hic: idque dupliciter, vel in ipso iudicio per praconem, id est apparitorem leg. 7. ff. de i. integ. restit. Par un huius: vel extra, τοῖς ἀπὸ ἀπορίας ἀναγὰς Nouell. 134. cap. 5. Galli, A son de trompe & cri public: adde leg. 10. ff. de public. leg. 3. §. 3. leg. 1. §. 2. leg. 42. §. 1. ff. de iure fisci. Per edicta vocantur, id est, per programmate, τοῖς ἀπὸ ἀπορίας ἀναγὰς: διαμυσία. vide quae notavi ad leg. 1. §. 2. ff. de requirendu rei: siue libellis affixis ad domicilium absentium leg. 4. §. 6. ff. de damno: leg. 2. Cod. de annali praescript. vel ad iudicii locum: Porro, citatio quae fit per buccinam, raro fieri solet, sed certis casibus: puta, quoties reus efficitur ne citatio ad se perveniat: quando in eo loco est, ubi tutum conveniri non potest: quoties reus habet incertum & vagum domicilium, quoties contradictor est incertus: tunc enim omnes citandi quorum interesse potest, puta creditores defuncti leg. 6. Cod. de remiss. pignori. vide Gajillum 1 obs. 57.

k quae Graeci ἀπορτουλαί.

l Si lis nondum est contestata, tribus edictis reus sit contumax. ab his, anni spatium etiam habet, intra quod comparere potest, solutus tamen prius adversario expensis ver. Si verum, eod. Si comparuerit, & rursus in parem contumaciam incidat, repellendus est, ver. Nam si ransummodo, eod.

m Si lis nondum est contestata, tribus edictis reus sit contumax. ab his, anni spatium etiam habet, intra quod comparere potest, solutus tamen prius adversario expensis ver. Si verum, eod. Si comparuerit, & rursus in parem contumaciam incidat, repellendus est, ver. Nam si ransummodo, eod.

n Si lis nondum est contestata, tribus edictis reus sit contumax. ab his, anni spatium etiam habet, intra quod comparere potest, solutus tamen prius adversario expensis ver. Si verum, eod. Si comparuerit, & rursus in parem contumaciam incidat, repellendus est, ver. Nam si ransummodo, eod.

o Si lis nondum est contestata, tribus edictis reus sit contumax. ab his, anni spatium etiam habet, intra quod comparere potest, solutus tamen prius adversario expensis ver. Si verum, eod. Si comparuerit, & rursus in parem contumaciam incidat, repellendus est, ver. Nam si ransummodo, eod.

p Si lis nondum est contestata, tribus edictis reus sit contumax. ab his, anni spatium etiam habet, intra quod comparere potest, solutus tamen prius adversario expensis ver. Si verum, eod. Si comparuerit, & rursus in parem contumaciam incidat, repellendus est, ver. Nam si ransummodo, eod.

q Si lis nondum est contestata, tribus edictis reus sit contumax. ab his, anni spatium etiam habet, intra quod comparere potest, solutus tamen prius adversario expensis ver. Si verum, eod. Si comparuerit, & rursus in parem contumaciam incidat, repellendus est, ver. Nam si ransummodo, eod.

r Si lis nondum est contestata, tribus edictis reus sit contumax. ab his, anni spatium etiam habet, intra quod comparere potest, solutus tamen prius adversario expensis ver. Si verum, eod. Si comparuerit, & rursus in parem contumaciam incidat, repellendus est, ver. Nam si ransummodo, eod.

s Si lis nondum est contestata, tribus edictis reus sit contumax. ab his, anni spatium etiam habet, intra quod comparere potest, solutus tamen prius adversario expensis ver. Si verum, eod. Si comparuerit, & rursus in parem contumaciam incidat, repellendus est, ver. Nam si ransummodo, eod.

t Si lis nondum est contestata, tribus edictis reus sit contumax. ab his, anni spatium etiam habet, intra quod comparere potest, solutus tamen prius adversario expensis ver. Si verum, eod. Si comparuerit, & rursus in parem contumaciam incidat, repellendus est, ver. Nam si ransummodo, eod.

u Si lis nondum est contestata, tribus edictis reus sit contumax. ab his, anni spatium etiam habet, intra quod comparere potest, solutus tamen prius adversario expensis ver. Si verum, eod. Si comparuerit, & rursus in parem contumaciam incidat, repellendus est, ver. Nam si ransummodo, eod.

v Si lis nondum est contestata, tribus edictis reus sit contumax. ab his, anni spatium etiam habet, intra quod comparere potest, solutus tamen prius adversario expensis ver. Si verum, eod. Si comparuerit, & rursus in parem contumaciam incidat, repellendus est, ver. Nam si ransummodo, eod.

w Si lis nondum est contestata, tribus edictis reus sit contumax. ab his, anni spatium etiam habet, intra quod comparere potest, solutus tamen prius adversario expensis ver. Si verum, eod. Si comparuerit, & rursus in parem contumaciam incidat, repellendus est, ver. Nam si ransummodo, eod.

x Si lis nondum est contestata, tribus edictis reus sit contumax. ab his, anni spatium etiam habet, intra quod comparere potest, solutus tamen prius adversario expensis ver. Si verum, eod. Si comparuerit, & rursus in parem contumaciam incidat, repellendus est, ver. Nam si ransummodo, eod.

y Si lis nondum est contestata, tribus edictis reus sit contumax. ab his, anni spatium etiam habet, intra quod comparere potest, solutus tamen prius adversario expensis ver. Si verum, eod. Si comparuerit, & rursus in parem contumaciam incidat, repellendus est, ver. Nam si ransummodo, eod.

z Si lis nondum est contestata, tribus edictis reus sit contumax. ab his, anni spatium etiam habet, intra quod comparere potest, solutus tamen prius adversario expensis ver. Si verum, eod. Si comparuerit, & rursus in parem contumaciam incidat, repellendus est, ver. Nam si ransummodo, eod.

a Si lis nondum est contestata, tribus edictis reus sit contumax. ab his, anni spatium etiam habet, intra quod comparere potest, solutus tamen prius adversario expensis ver. Si verum, eod. Si comparuerit, & rursus in parem contumaciam incidat, repellendus est, ver. Nam si ransummodo, eod.

b Si lis nondum est contestata, tribus edictis reus sit contumax. ab his, anni spatium etiam habet, intra quod comparere potest, solutus tamen prius adversario expensis ver. Si verum, eod. Si comparuerit, & rursus in parem contumaciam incidat, repellendus est, ver. Nam si ransummodo, eod.

c Si lis nondum est contestata, tribus edictis reus sit contumax. ab his, anni spatium etiam habet, intra quod comparere potest, solutus tamen prius adversario expensis ver. Si verum, eod. Si comparuerit, & rursus in parem contumaciam incidat, repellendus est, ver. Nam si ransummodo, eod.

d Si lis nondum est contestata, tribus edictis reus sit contumax. ab his, anni spatium etiam habet, intra quod comparere potest, solutus tamen prius adversario expensis ver. Si verum, eod. Si comparuerit, & rursus in parem contumaciam incidat, repellendus est, ver. Nam si ransummodo, eod.

e Si lis nondum est contestata, tribus edictis reus sit contumax. ab his, anni spatium etiam habet, intra quod comparere potest, solutus tamen prius adversario expensis ver. Si verum, eod. Si comparuerit, & rursus in parem contumaciam incidat, repellendus est, ver. Nam si ransummodo, eod.

f Si lis nondum est contestata, tribus edictis reus sit contumax. ab his, anni spatium etiam habet, intra quod comparere potest, solutus tamen prius adversario expensis ver. Si verum, eod. Si comparuerit, & rursus in parem contumaciam incidat, repellendus est, ver. Nam si ransummodo, eod.

g Si lis nondum est contestata, tribus edictis reus sit contumax. ab his, anni spatium etiam habet, intra quod comparere potest, solutus tamen prius adversario expensis ver. Si verum, eod. Si comparuerit, & rursus in parem contumaciam incidat, repellendus est, ver. Nam si ransummodo, eod.

h Si lis nondum est contestata, tribus edictis reus sit contumax. ab his, anni spatium etiam habet, intra quod comparere potest, solutus tamen prius adversario expensis ver. Si verum, eod. Si comparuerit, & rursus in parem contumaciam incidat, repellendus est, ver. Nam si ransummodo, eod.

i Si lis nondum est contestata, tribus edictis reus sit contumax. ab his, anni spatium etiam habet, intra quod comparere potest, solutus tamen prius adversario expensis ver. Si verum, eod. Si comparuerit, & rursus in parem contumaciam incidat, repellendus est, ver. Nam si ransummodo, eod.

k Si lis nondum est contestata, tribus edictis reus sit contumax. ab his, anni spatium etiam habet, intra quod comparere potest, solutus tamen prius adversario expensis ver. Si verum, eod. Si comparuerit, & rursus in parem contumaciam incidat, repellendus est, ver. Nam si ransummodo, eod.

l Si lis nondum est contestata, tribus edictis reus sit contumax. ab his, anni spatium etiam habet, intra quod comparere potest, solutus tamen prius adversario expensis ver. Si verum, eod. Si comparuerit, & rursus in parem contumaciam incidat, repellendus est, ver. Nam si ransummodo, eod.

m Si lis nondum est contestata, tribus edictis reus sit contumax. ab his, anni spatium etiam habet, intra quod comparere potest, solutus tamen prius adversario expensis ver. Si verum, eod. Si comparuerit, & rursus in parem contumaciam incidat, repellendus est, ver. Nam si ransummodo, eod.

n Si lis nondum est contestata, tribus edictis reus sit contumax. ab his, anni spatium etiam habet, intra quod comparere potest, solutus tamen prius adversario expensis ver. Si verum, eod. Si comparuerit, & rursus in parem contumaciam incidat, repellendus est, ver. Nam si ransummodo, eod.

o Si lis nondum est contestata, tribus edictis reus sit contumax. ab his, anni spatium etiam habet, intra quod comparere potest, solutus tamen prius adversario expensis ver. Si verum, eod. Si comparuerit, & rursus in parem contumaciam incidat, repellendus est, ver. Nam si ransummodo, eod.

à reno inuitus
agere compelli-
tur re integra.
Res non est inte-
gra, lite cum ad-
uersario conte-
stata aut eo pre-
hensio v. l. l. hic.
h. 370.

b. anno 541.

c. De pragmati-
tis sanctionibus
& diuersis iussio-
nibus principis
& officio iudicij
& ordine iulia.
const. 6.

d. l. c. 21. Nou. 22.
c. 13. l. 13. Co. de ap-
pell.

e. hinc nascitur
exceptio noua-
torum, de quavi
de Oldend. c. 24
de excep.

f. ne sacra forme
fiant in medio
litis. Index Reg.
adde iulia. const.
10. s. adde 2. Eclog.
6. c. 23. de iur. tu-
m. Græci hic
appellant, quas
interpretes verit
sacras formas.
g. Ex legib. iudi-
candum est.
h. Non ex iussio-
ne principis, pen-
dente lite, impe-
trata, iudicandū
est.

i. Referendarij
intetum nun-
ciabant iudicib.
quemadmodum
litem finiri vel-
let princeps.

k. ὁμοιοῦς ῥήτοις
appellant Græci
sic & d. l. Eclog.
ut & Harm. l. i. tit.
1. s. 47. τοὶ νομῖ-
κοὶ ἐν ᾧ καὶ οἱ ῥή-
τορες ὁμοιοῦς ῥή-
τοις ἀπεκρίθησαν.
adde Nou. 22. l. 2.
c. de rescriptis. l.
vi. c. si contra ius
vel utilitate pu-
blicam vbi dixi.
l. l. s. 4. ff. ad Tur-
pill.

m. i. aliunde pe-
tita.
n. Nō appellatur
à sententia prin-
cipis, nec ab ea
fit retractatio, in-
terdum tamen
princeps mino-
ribus indulget re-
stitutionem ad-
uersus eam sen-
tentiam, quā ipse
dixit l. 18. ff. de mi-
norib. Huc refer-
ri potest quod
quidam dicunt,
A principe dor-
miēte ad ipsum
vigilantem ap-
pellari, qua de re
vide exemplum
apud Plutarch. in
Apophtheg. vbi
de Philipp. rege.
o. ἀναφυλάκη-
στος, Nou. 22. c. 12.
in f.

p. hoc abrogatur
Nou. 25.

q. iudices dantur,
vel à principe
vel à magistratu:
eliguntur à liti-
gatoribus

illis tantummodo vti concedimus, qui nullam secun-
dum prædictos modos aduersario mouerint quæstionem.

EPILOGVS.

Hæc autem omnia obtinere decernimus in causis qua-
necumque vel iudiciali sententia, vel amabili conventionem,
vel alia iuri cognita decisione finitæ sunt, Theodote parens
charissime atque amantissime. Illustis itaque & magnifi-
ca auctoritas tua præsentem nostri numinis legem in per-
petuo valituram edictis in hac regia vrbe propositis, & præ-
ceptionibus in vniuersis provinciis sub tua constitutis iur-
isdictione directis faciat manifestam: vt omnes ea quæ
pro utilitate eorum sancimus, à se custodienda cognoscant.
Dat. 4. Idus Sept. Constantinop. Imp. D. Iustiniani PP. A. an-
no XV. b. Basilio V. C. Conf.

IN MEDIO LITIS NON FIERI
SACRAS FORMAS, AUT SACRAS
IUSIONES: sed secundum antiquas, leges
generales lites
decidi.

Tit. XIII.

NOVELLA CONSTIT. CXIII.

Imper. Iustin. August. Theodoto sacrorum pratoriorum
præfeto.

P R A E F A T I O.

MA secundum nostras leges agi volen-
tes & harum virtutem seruari studentes, per-
speximus præsentem scribere legem ad ipsarū
legum obseruationem. Agnouimus enim quo-
niam quidam iudicum volentes eis qui causas dicunt, tergi-
uerari, & celare suas festinantes dilaciones, excusant se fre-
quenter, dicentes quod sacra fortha aut sacra iussiones aut
dispositiones spectabilium nostrorum referendariorum in-
sinuata eis sunt, tanquam disponentes quemadmodum o-
porteat negotium examinari aut iudicari.

C A P. I.

ET propterea sancimus, vt dum lis examinatur, siue in
pecuniariis, siue in criminalibus, aut aliis quibuscun-
que emergentibus causis apud iudices, siue hic, siue in pro-
uinciis, neque pragmaticum typum, neque aliam præscrip-
tionem, neque sacram nostram quamlibet ex scripto aut
nō scripto iussionem aut dispositionem in hac regia ciui-
tate spectabilium nostrorum referendariorum, aut alter-
ius cuiuslibet, disponentem eos quomodo decet inchoatū
examinare aut iudicare negotium: insinuare iudicantibus,
aut insinuatam valere: sed secundum generales nostras le-
ges causas examinari & decidi. Quod enim in legum po-
situm est potestate, non egebit aliqua extrinsecus dispo-
sitione. Si quod enim ad nos negotium, apud iudicem iam
dictum, aut antequam hoc principium sumat, perspexi-
mus nos hoc per proprium nostrum iudicium dispone-
re & dicere: hoc nequaquam alterius iudicis egebit iu-
dicio. Sicut enim à nobis per sacrum (sicut dictum est)
iudicium disposita aut decisa, non egebit aliorum exa-
minatione, aut iudicio, aut retractatione aliqua: sic nos
(quibus Deus sancienti potestati donauit) si aliquod iudi-
cium in quolibet negotio protulerimus, non alij iudici hoc
committimus siue per formas, siue per dispositiones spe-
ctabilium nostrorum referendariorum, aut alterius cuiusli-
bet, quomodo conuenit hoc negotium examinari aut iudi-
cari: vt pote quia à nobis semel iudicatum est, quod retra-
ctari à nullo valeat: his videlicet tenentibus, quando scri-
pta talis aliqua nostra procedit sententia. Si vero aliqua
dubitatio iudici de aliqua fiat lege: nunciet ad nostram po-
testatem, & à nobis expectet causam scriptam declarationē
aut interpretationē, & secundum eam decidat litem. Si
verò dum causa dicitur, pragmatica nostra forma, aut di-
positio spectabilium nostrorum referendariorum, aut al-
terius cuiuslibet, aut aliud aliquid horum quæ dicta sunt
omnium, iudicantibus insinuetur, ordinans in his exa-
minationem, aut sententiam: iubemus iudicem quidem om-
nino nō respicere: sed his vacantibus, & nullam penitus ha-
bentibus virtutem, secundum generales nostras leges cau-
sam examinare, & legitimo fini contradere. Si autem hoc
non custodierit iudex, decem librarum auri eum subiacere
pœnæ: vt etiam aliam nostram maiorem indignationem
experiat: eidem pœnæ subiecto & eo, qui præsumet ta-
lem aliquam dictare formam, & ministrantibus ei, & talem
aliquam dispositionem facientibus spectabilibus nostris
referendariis. Et hæc dicimus siue ex sacra nostra sanctio-
ne iudicare quisquam deputatus est, siue ex præcepto iudi-
ciali, siue secundum arbitrium, aut compromissariorum

schema quæstionem audire: siue scripto siue sine literis. Sed
vel si quis iudicem propriam despiciens salutem ex aliquo
tali præsumpserit sententiam proferre: hanc ita infirmam
esse volumus, vt neque appellationes indigeat, neque ex
compromisso inferatur pœna. Nos enim omnes iudices
secundum generales nostras leges examinationes & sen-
tentias ferre volumus. Illud quoque indubitatum erit, quia
neque iudicialis qualibet valebit iussio extra quod ordina-
tum est ex hac nostra lege.

C A P. II.

Super hoc autem & illud iudices nosse opus est, quia cō-
spetens est eos & quæ adhuc & nunc mouentur quæstio-
nes, secundum generales determinare leges, vel si quispiam
præcessit impetrans sanctiōem disponentem iudicantis
examinationem, aut sententiam. Ei enim qui tale aliquid
impetrauit iam, sententiāque definitiuā nondum pro-
meruit, nihil ex iis quæ impetrauit, prodesse volumus. Si e-
nim semel peruenit sententia definitiuā data: nequaquam
hanc ex nostra hac perscrutari lege iubemus: licet appella-
tio subsecuta sit, aut retractationis est aliqua species contra
sententiam. Eam autem iussionem quæ non disponit qui-
dem iudicantem, aut iudicare siturum, quomodo oporteat
quæstionem fieri: aut iudicium inferri: causam verò finitū
diosē tradi legitimo vult: aut actorum imponet editionem,
aut iudicem coget legitimam proferre sententiam, aut si-
mul alium iudicem secundū nostras præstitutas leges &
fieri, & valere, & scripto & sine scriptura non prohibemus.

C A P. III.

UT autem omnes nostri subiecti, & maxime qui litibus
atteruntur, nostram per se nouerint prouidentiam, &
nullus hanc sacram nostram circumueniat legem, neque
ignorantiam in ea proponat: sancimus in vnoquoque ne-
gotio initium apud iudicem accipere ex processibus mox, &
ante ipsam personarum firmationem inscribi eam, & mo-
numentorū fieri partem. sic enim gestis præfulgens prohi-
bebit ea quæ præter eius virtutem tentantur circa eam, &
circa ipsam forsitan personarum firmationem: & præuari-
cari eam nitentibus per multa interminata refrenabit à ta-
libus eos presumptionibus, & propriis tempus non sinet fer-
ri pœnis. Vt enim iniquitatem simul & iniustitiam per o-
mnia expellamus: propterea præsentem posuimus le-
gem, vndique eam, & per eam alias cautas & incircum-
ueniendas custodientes reipublicæ leges, secundum quas
& nos ipsi imperium, quod Deo dante suscepimus, custo-
dire nostramque rempublicam ab his legibus muniari sem-
per optamus.

EPILOGVS.

Quæ igitur placuerunt nobis, & per hanc sacram de-
clarata sunt legem, tua celsitudo seruare quidem studeat:
omnibus autem palam faciat, proponens quidem eam in
hac felicissima ciuitate, præceptis autem solennibus vtens
ad prouinciarum præfides: vt omnes homines sciant eam
quam super eos habemus prouidentiam. Datum X. Ka-
lend. Decemb. CP. DN. Iustin. PP. Augusto, anno XV. b. Bas-
ilio V. C. Conf.

b. anno 541.

VT DIVINAE IUSSIONES
SUBSCRIPTIONEM HABEANT
Gloriosissimi quæstoris.

Tit. XV.

NOVELLA CONST. CXIII.

Imperator Iustinianus Augustus Theodoto sacrorum præ-
toriorum præfeto.

P R A E F A T I O.

OSTRÆ serenitatis sollicitudo remedijs
inuigilat subiectorum, nec cessamus inqui-
rere, si quid sit in nostra republica corrigen-
dum. ideo namque voluntarios labores ap-
petimus, vt quietem alijs præparemus. Vnde ad vniuerso-
rum utilitatem pertinere perspeximus, si sacras etiam
iusiones cum competenti iubeamus cautela procedere, ne
aliquibus liceat eas pro sua voluntate profiteri.

C A P. I.

Nam præsentem lege decernimus, nullam diuinam
iusiōnem neque per viri magnifici quæstoris adiu-
tores, neque per aliam cuiuslibet militiæ aut dignitatis
aut officij personam, cuiusque iudici confectam, à quo-
libet suscipi cognitore, cui magnifici viri quæstoris anno-
tatio subiecta non fuerit, qua contineatur & inter quos, &
ad quem

c. Fuit hæc consti-
tutio Latina, vt
& Nou. 65. c. 148.
d. De sacris ius-
sionibus, Index
Reginæ, diuinæ,
intellige impera-
torias, hoc enim
titulo Iustinianus
sibi blanditur, vt
& quidam epis-
copi, sanctitatis.
Sic diuina bene-
ficia l. 5. in f. c. de
diuers. rescriptis. Sa-
cri affatus l. 6. d.
tit. oraculad. 7. d.
tit.
e his verbis, Sy-
mor legi. vide con-
stitutionem Iu-
stiniani de filiis li-
berorum. l. 1. c. 1.

f. hinc sumpta
est auth. Gloriosi-
simus, c. de diu. re-
scriptis.
g. Is apud Gallos
Cancellarius ap-
pellatur.

a Forma diuina seu imperatoris iussio. b Solent Gallie reges hac formula vt ad iudices, A nostre aime & seal, vt l. 17. ff. de iure patron. adde Papon. 3. Notar. 5. des termes en rescripts d'ame & seal. c his verbis fiebat subscriptio Quasior legi, vt 3. dixi. d l. 3. l. penult. c. de diuers. rescript. e Cuius hanc subscriptionem addit, Dat. Kal. Nou. CP. Iust. PP. Aug. anno XVI. Basilio V. Cos. Is est annus 542. f vide l. 1. conf. 107.

g Punitur tamen re^{ca} penna quæ obinebat tēpore delicti cōmissi, non sententia l. 1. ff. de pennis. In estimatione Falcidia, in bonafidei iudiciis tempus rei iudicati in iudiciis iuris iudiciis, litis contestate tempus spectamus, l. 3. §. 1. ff. commo. h l. 1. de pennis, est autem Tlos ciuitas Lycie 5. Plin 27. & Ptol. i Telmetos vrbis matritima Lycie Ptoleus d. l. 1. iol. k subaudi priores.

l De appellationibus index Reg. Si qua noua lex per portectam prouocationem promulgatur. l. 1. l. 1. in. ibi. m reuocationes vocat Iulianus, hic, vt tamē perperā legitur retractationes. Est verō retractatio ἀνακαθήστω. Græcis hic.

n relationes vertit Iulianus: quas Græci hic ἀναφορὰς appellant. o Notanda hæc renuntiatio prædictis vbiata: in qua litigatores renuntiant omnibus allegationibus suis. d. ἀνακαθήστω. Græci hic appellant. p qui διαζώματι.

q Non. 73. c. 4. l. 7. c. de legib. l. 27. c. de iur. i. Quotiescunq; lex ad præterita negotia portigitur, negotium iā finitum, translatione vel sententia non conuere hendit l. 22. §. 1. c. de sacros. eccles. l. 1. in §. c. de iur. iud.

r hinc sumpta est authentica, iuhemus, c. de iudiciis.

s nota regulam, a Probationis & instrumentorum proferendorum causa, dilatio danda est l. 99. in ff. de verb. signif. b l. 9. c. de iudic. c 5. Har. 9. §. 35. & seq.

d l. 1. hic. num. 374. e hinc sumpta est authentica, Non licet, & authentica Ex causa, c. de lib. prar. f Nemo ascendentiū descendentiū aliquem præterire, aut sine causa exheredare potest l. 30. ff. de liber. & posthu. l. 3. ff. de iust. inf. de exhered. lib. + Quarta liberis relinquenda est titulo institutionis, non donationis, legati, fideicommissi. & ita ius vetus abrogatur, cuius fit mentio in §. 6. Infit. de inoff. quo supplementum quartæ relinqui poterat iure legati. Pone, Pater reliquit filiz centum pro sua legitima vel pro sua Falcidia, quarto vtrum his verbis filia censeatur instituta. Bartholus in Authentica si parens Cod. de inofficio ita putat. Mathesilanus singulari 159. non admittit his verbis institutionem, etiam im-

ad quem iudicem^a, vel per quam fuerit directa personam: quatenus omni posthac ambiguitate submotā, nulla cui libet excusationis relinquatur occasio: scientibus iudicibus vel administratoribus vniuersis, quod si in quolibet negotio sacram suscepit iussione, nisi cui quæstoris viri magnificentiissimi fuerit subiecta annotatio, multa viginti librarum auri, & officium eorum simili pœna plectetur: quibus iubemus si qua talis iussio ad eos peruenierit, mox ad prædictum virum magnificum quæstorem referre, aut cum illo qui hæc ingerit, destinare: vt in eum vindicta procedat, quam in falsarios iura nostra constituerunt, Theodote parens^b charissime, atque amantissime.

EPILOGVS.

¶ Quam legem perpetuū valituram celsitudo tua ad vniuersorum faciat peruenire notitiam.

Eiusdem breue argumentum.

Omnis sacra iussio quæstoris subscriptionem^c habet: & quibus de rebus publicetur qualemque iudicem det, manifestator. Non repugnat quod iubetur, omne principis rescriptum principis manu omnino subsignari debere. Nam prærens constitutio non tollit & abrogat quod in Cod. d. dictum est, sed addit quod hic statuitur, videlicet quæ a principe subsignari non oporteret.

VT CVM DE APPELLATIONE

COGNOSCITVR SECVNDVM ILLAS LEGES DEBEAT IUDICARI, QUÆ TEMPORE⁵ LATÆ SENTENTIÆ OBTINEBANT: NON SECUNDVM EAS QUÆ POSTEA PROMVLGATÆ SUNT: & DE ALIIS CAPITVLIS.

Tit. XVI.

NOVELLA CONSTIT. CXV.

1 Vt cum de appellationibus, & retractationibus, & relationibus iudi. um cognoscitur, secundum illas leges controversiæ decidentur, quæ tempore latæ sententiæ & suggestionis obtinebant, non quæ postea promulgatæ sunt.

2 Si altera litigantium pars renuntiet se allegationibus contentam fore, altera verò differat, quasi non contenta, index dato vniui, & item alterius, & tertij mensis dilationem, his autem præteritis non ambliis expectato, sed profecto sententiam.

3 Quæ causæ ingratitudinis rationabiliter filiis obici possint a parentibus.

4 Quæ rursum causæ ingratitudinis rationabiliter possint parentibus obici a filiis.

5 Vt lugenies, & qui genere illis proximi sunt, nulla de causa intra nonum diem prebeant, dantur vocenturque in ius.

6 De constituta pecunie obligatione & sponsionibus, si quis ita pecuniam constituat aut spondeat, satis tibi facio, aut satis tibi fiet a me, & hoc, & illo: aut satis tibi fiet a me, aut hoc aut illo.

Imperator Iulianus August Theodoto Orientalium sacrorum prætoriorum præfecto.

PRÆFATIO.

DERVENIT ad scientiam nostræ serenitatis, quod cum inter Eustachium virum reuerendissimum Tholona^a ciuitatis episcopum, & Pistrum diaconum ecclesiæ Thelmiffensis^b fuisset causa commota, processit a rectore provincie definitiua sententia, contra quam appellatio est porrecta. Iudices igitur apud quos appellatio ventillabatur, dubitantes, ad nostram clementiam retulerunt, an secundum leges quæ obtinebant quando processit definitiua sententia, an secundum tenorem illius legis quæ post definitiuam sententiam a nobis promulgata est, eandem causam examinare deberent. Nos itaque iustum esse perspeximus, secundum leges quæ obtinebant tempore latæ sententiæ prædictam appellationis causam examinari, & terminum secundum ipsas accipere. Præuidimus autem & post hanc si quandoque dubitatio talis emergerit, eam simili ordine terminare.

g hinc sumpta est authentica, Non licet, & authentica Ex causa, c. de lib. prar. f Nemo ascendentiū descendentiū aliquem præterire, aut sine causa exheredare potest l. 30. ff. de liber. & posthu. l. 3. ff. de iust. inf. de exhered. lib. + Quarta liberis relinquenda est titulo institutionis, non donationis, legati, fideicommissi. & ita ius vetus abrogatur, cuius fit mentio in §. 6. Infit. de inoff. quo supplementum quartæ relinqui poterat iure legati. Pone, Pater reliquit filiz centum pro sua legitima vel pro sua Falcidia, quarto vtrum his verbis filia censeatur instituta. Bartholus in Authentica si parens Cod. de inofficio ita putat. Mathesilanus singulari 159. non admittit his verbis institutionem, etiam im-

plicitam includi arg. l. cogit. ad Trebell. Hæc verba nimis generalia esse, præsumi quidem in omni actu solennitatem intrinsecam, si modò verba per se, siquæ vi apta sint ad continendam seu significandam talem solennitatem. Cuiusmodi verba in contractibus quædam solennia occurrunt, vt est fideiubeco, promitto l. sciendum, ff. de verb. oblig. minus solenne esse verbum: Conuenit, l. leia ff. de rebus creditis. Item quæro, An testamentum in quo liberis legitima titulo legati sit relicta, valeat saltem fauore Ecclesiæ & pie causæ. Tit. taquellus ita putat l. 4. privilegio pie causæ.

CAP. I.^k

Vt causa appellationum dirimatur ex iis legibus quæ tempore latæ sententiæ¹ obtinebant.

IDeoque sancimus, si quando de aliqua causa processerit definitiua sententia, & prouocatio fuerit subsequuta: appellationis examinatores secundum leges quæ tempore definitiue sententiæ obtinebant, terminum dare negotio: hoc eodem videlicet obseruando & in retractandis² amplissimæ prætorianæ sententiis, & in suggestionibus³ iudicum, quando⁴ vtræque partes omnibus allegationibus suis renuntiauerint, & iudices per suas relationes, quid disponi debeat, interrogauerint. In omnibus enim prædictis talibus illas leges a cognitoribus⁵ seruari decernimus, quæ⁶ tempore sententiæ, aut certe relationis obtinebant: tametsi contigerit postea legem promulgari noui aliquid disponentem, & tenorem suum ad⁷ præterita quoque negotia referentem.

CAP. II.

De his qui post renuntiationem aduersariorum se allegationes habere dicunt¹.

Sed & hoc præsentī adimus sanctioni. Quia inter litigatores aliquando contingit vnam quidem partem suis allegationibus renuntiare, aliam verò scientem se malas causas habere, post cognitionalia² certamina, & dilationes³, quas probationum causa leges concedunt, nolle confiteri allegationes sibi sufficere, ne cito causæ qualitas agnoscat⁴ iudicibus⁵, vt quando vna pars allegationibus renuntiauerit, alia verò pars dixerit se habere aliquid quod proponat: index negotij modis omnibus eam partem quæ vititur dilatione⁶ compellat intra triginta dies postquam altera pars renuntiauerit, quicquid velit, sine aliqua intermissione proponere quod si non fecerit: tunc ad eius malitiam conuincendam alius vnus mensis indulgetur a iudice. Si verò & sic distulerit, alterius vnus mensis ei dilatio præbeatur: ita vt si vsque ad dictos tres menses quos litigatoribus protrahentibus concessimus, suas non proposuerit allegationes: tunc cognitor causæ non⁷ amplius expectans, modis omnibus proferat sententiam legibus consonantem: vel si voluerit, referat ne litigatoribus male certantibus liceat causarum exitum vltra protrahere.

CAP. III.

Quæ¹ sunt iustæ exheredationis liberorum causæ².

Aliud quoque capitulum præsentī legi addendum esse perspeximus. Sancimus igitur non¹ licere penitus patri vel matri, aut auo vel auia, proauo vel proauia suum filium vel filiam, vel ceteros liberos præterire, aut exheredes in suo facere testamento, nec² si per quamlibet donationem, vel legatum, vel fideicommissum, vel alium quemcunque modum eis dederit legibus debitam portionem: nisi forsitan probabuntur ingrati: & ipsas nominatim³ ingratitudinis causas⁴ parentes suo inferuerint testamento. Sed quia causas ex quibus ingrati liberi debeant iudicari, in diuersis legibus dispersas, & non aperte declaratas inuenimus: quarum aliqua nec dignæ nobis ad ingratitudinem visæ sunt: aliqua verò cum essent dignæ, prætermittæ sunt: ideo necessarium esse perspeximus: eas nominatim præsentī lege comprehendere: vt præter⁵ ipsas nulli liceat ex alia lege ingratitudinis causas opponere, nisi quæ in huius constitutionis serie continentur. Causas autem iustas ingratitudinis has esse decernimus. 1. Si quis parentibus suis manus⁶ eis intulerit. 2. Si grauem & inhonestam iniuriam⁷ eis ingrefferit. 3. Si eos in criminalibus causis accusauerit, quæ non sunt aduersus⁸ principem, siue rempublicam. 4. Si cum maleficis hominibus vt⁹ maleficis versatur. 5. Vel vitæ¹⁰ parentum suorum per venenum, aut alio modo insidiari tentauerit. 6. Si nouerit¹¹ suæ, aut concubina¹² patris, filius sese immiscuerit. 7. Si delator¹³ contra parentes filius extiterit, & per suam delationem grauius eos dispendia fecerit sustinere. 8. Si quemlibet de prædictis parentibus¹⁴ inclusum¹⁵ esse contigerit, & liberi qui possunt ab intestato, ad eius successionem venire, petiti ab eo

tor Iul. hic. ei συκοφαντίας καὶ ὁ νόμος Seringer. 1 Idem in patrono 2: Feudorum 24. §. 2. ver. ite si. 3 In patre censeatur ingratus, qui pro eo carcere incluso fideiubere noloit. Alias filius nō cogitur & alienū patris exsoluere l. 5. §. 16. ff. de agn. l. 1. 2. 3. c. nepotius pro patre. Illud de Cimone fertur, eū patre ob crimē peculatus in carcere coniectū ibiq; defunctū, translatis in se vinculis ad sepulturā redemisse l. 2. Valer. 5. ca. 3. ibi de filia putate in patrem, refert, Filiam quandam extitisse, quæ patrem suum consimili fortuna cum Cimone affectum & pari custodia traditum, iam vltimē senectutis infantem pectori suo admotum vberibus aluerit, adde Festum in Pietate.

k ij.

a Fideiuberetur vel pro persona, vel pro debito. b l. 23. Cod. de inoff. c conde-
re, i. facere. d quid si non exheredauerit potest ei ut ingrato, hereditas auferri
l. 1. ff. si quis aliquem l. 2. C. si quis alius. Paul. 5. sent. 12. §. 3. e Datur filio arenarij que-
rela inofficiosa l. 1. Cod. de inoff. f Potest quidem filia impune, iusta tamen de cau-
sa deestare nup. as ei a parente oblatas arg. l. 18. l. 1. Cod. de inoff. Si tamen eas de-
stauerit, eo fiti

ni, ut luxuriosam
vitam eligeret,
ut ingrata a pa-
rente potest ex-
heredari l. 19. C.
de inoff.

g hinc sumpta
est authentica,
Sed si post Cod.
de inoff.

h In corpus pec-
care hic aliud es-
se puto, quam
meretricio mo-
re vivere. Eo igitur
adducor, ut
credam filiam
maiores 25. an-
nis patre cessante
ei conditione
quarere, non ob
id exheredari
posse, quod in
corpus suum pec-
caverit, fore se-
mel aut aliquo-
ties, clam tan-
tē, aliud vero fore,
si turpiter vivat.
C. flagitiose l. 19.
C. de inoff.

i hic quæri me-
rito potest, An
filia ob nuptias
sine consensu pa-
rentum contra-
ctas exheredari
possit? filia mi-
nor 25. annis nup-
tias contrahere
non potest,
ut hic, sine con-
sensu etiam ma-
tris, idque metu
ingrati l. 18. l. 20.
Cod. de inoff. l. 1.
l. 18. l. 20. Cod. de
nup. maior 25. an-
nis potest, ut hic.
Masculi emanci-
pati sine consen-
su possunt vxorē
rem ducere l. 23.
ff. de ritu. non ta-
men propudio-
sam: alioquin
possunt exheredari
l. 3. §. 5. ff. de
bonor. posses. con-
tra tabul. In po-
testate positi, tū-
demum possunt
cum eis cōditio
a patre de ea re
interpellato, non
quaritur l. 19. ff.
de ritu.

k Vtunque filia
maior 25. annis
possit sine con-
sensu patris nup-
tias contrahere,
non potest ta-
men serui nup-
tias eligere ut
hic.

l hinc sumpta
est authentica, Li-
beri Cod. de episc.
aud.

m Furiosi paren-
tes a liberis im-
pune non negli-
guntur: retinent
enim matrimo-
nium & potesta-
tem patriam fu-
riosi l. 8. ff. de his
qui sunt sui. Et
tam si aut propter
morbū in cura liberorum
suorum esse pos-
sint v. l. 1. l. 2. l. 4.
ff. de curat. fu-
riosis. n vel ex testamento l. 3. ff. de his quibus ut indig.

o hinc sumpta est authen-
tica, Si captivi C. de episc. & cler.

p Hac impietate laboravit Gallienus imperator. de quo vide Trebell. Pollionem in
Gallieno.

q Poena liberorum parentem captivum non liberantium.

r Qui maior 18. annis, (ignoscitur enim ætati minoris, seu non exephebi
qui redemptionem patris non procuravit) parentem captivum redimere ne-
glexit quod ab eo aliquoquin potuit testamento capere, id cedit captivorum redem-
p-
tioni. Est hoc singulare in pœnis inferendis, ut pœna, quam fieri possit, maxime de-
lictis speciem animo delinquentis obicisse videatur. Vique per ea quique puniatur,
per quæ peccaverit.
s hæc est plena pubertas.
t Minor 25. annis, maior 18. potest mutuo accipere pecuniam resque suas pignori
dare, liberandi
patris captivi
causa.
u Filius res pa-
rentis obligare
potest, eius ab
hostibus redi-
mendi causa.
x Nota favorem
attributum red-
emptioni capti-
vorum.
y 5. Harmono-
pul. 9. §. 52. ad
alipmōv.
z Liberi hæreti-
ci non succedunt
patri vel ex te-
stamento vel ab
intestato leg. 19.
Codice de hære-
tici.

vel vnus ex his in sua eum noluerit fideiussione suscipere,
vel pro persona, vel pro debito, in quantum esse qui peri-
tur, probatur idoneus. hoc tamen quod de fideiussione cen-
suimus, ad masculos tantummodo liberos volumus perti-
nere. 9. Si conuictus fuerit aliquis liberorum ex eo, quia
prohibuerit parentes suos condere testamentum: ut si
quidem postea facere potuerint testamentum, sit eis pro ta-
li causa filium exheredandi licentia. Si autem in ipsa pro-
hibitione, sine testamento aliquis ex parentibus decesserit,
& aliis siue qui ab intestato ad hereditatem defuncti, aut
cum ipso filio qui testamentum fieri prohibuit, aut post il-
lum vocantur, siue illi quos heredes, aut legatarios habere
volebat, vel qui lationem aliquam ex prohibitione testa-
menti sustinuerunt, hoc ipsum approbaverint: secundum
alias leges super hoc positas talia negotia terminantur.

10. Si prater voluntatē parētum inter arenarios vel mi-
mos se filius sociaverit, & in hac professione permanerit:
nisi forsitan etiam parentes eiusdem professionis fuerint.

11. Si alicui ex prædictis parentibus volenti suæ filia vel
nepti maritum dare, & dotem secundum vires substantia
sua pro ea præstare, illa non consentit, sed luxuriosam
degere vitam elegerit. Si vero usque ad viginti quinque an-
norum ætatem peruenierit filia, & parentes distulerint eam
marito copulare, & forsitan ex hoc contigerit in suum cor-
pus eam peccare, aut sine consensu parentum marito se,
libero tamen, coniungere: hoc ad ingratitudinem filia non
imputatur: quia non sua culpa, sed parentum id com-
mississe cognoscitur. 12. Si quis de prædictis parenti-
bus furiosus fuerit, & eius liberi vel quidam ex his, aut
liberis ei non existentibus alii eius cognati, qui ab intesta-
to ad eius hereditatem vocantur, obsequium ei &
curam competentem non præbuerint: siquidem a tali san-
ctus fuerit infirmus, erit ei potestas utrum velit negli-
gentem filium vel filios, aut cognatos, ingratos vel in-
gratos in suo scribere testamento. Si autem aliquo furoris
morbo eum detentum extraneus aliquis viderit a suis ne-
glectum liberis vel cognatis, aut aliis ab eo scriptis here-
dibus, & pro misericordia voluerit eum procurari: damus
ei licentiam attestatorem eis qui ab intestato, vel ex testa-
mento iam facto ad furiosi hereditatem vocantur, scriptis
dirigere, ut eum procurare festinent. Si autem post huius-
modi attestatorem neglexerint, & extraneus in suam do-
mum furiosum susceptum sumptibus propriis usque ad æ-
tatem vitæ ipsius procurasse monstratus fuerit: eum qui ob-
sequium ac diligentiam furioso exhibuit, licet extraneus
sit, ad eius successione peruenire decernimus, euacuata in-
stitutione eorum, utpote indignorum, qui furioso (sicut
diximus) curam præbere neglexerint: ita tamen cetera
testamenti capitula in sua maneat firmitate. 13. Si vnus
de prædictis parentibus in captivitate detineri con-
tingerit, & eius liberi, siue omnes, siue vnus non festinauerint
eum redimere: siquidem valuerit calamitatem captivi-
tatis euadere: in eius sit potestate, utrum hanc causam in-
gratitudinis testamento suo velit adscribere. Si autem per
liberorum negligentiam vel contemptum non fuerit li-
beratus & in captivitate decesserit, illos ad successionem
eius venire non patimur, quia non festinauerunt eius re-
demptionem citius procurare. sed omnibus liberis in hoc
negligentibus res vniuersas ab eodem relictas, ecclesiæ ci-
uitatis ex qua oritur, applicari, inuentario scilicet sub pu-
blica attestazione celebrando: ne quid ex eius facultatibus
pereat: ita ut quicquid exinde ad ecclesiam peruenierit, cap-
tiuorum redemptioni proficiat. Sed hac quidem quan-
tum ad personas dicta sunt, quas exheredare non licet nisi
ingratitude causas ubique approbari contigerit. Occa-
sionem autem nobis ad generalem legem promulgandam
hæc præfens causa noluit obtulisse. Sed vniuersaliter iu-
bemus, ut si ille qui in captivitate detentus fuerit, liberis
non habuerit, & aliis qui ad eius hereditatem vocati sunt,
eum redimere non festinantibus, in captivitate defunctus
fuerit: nullus ex iis qui neglexerit, ad hereditatem eius
perueniat, licet ante captivitatem testamentum forsitan ab
eo fuisset conscriptum, in quo memoratas personas scri-
psit heredes: sed hæc quoque institutione heredum infir-
mata, & ceteris testamenti capitulis in suo robore per-
manentibus, substantiæ talium personarum simili modo
ecclesiæ ciuitatum ex quibus orti sunt, applicentur, & nul-

litis aliis causis, quam in captiuorum redemptionibus ex-
pendantur: ut vnus illi a suis non sunt redempti, aliorum
redemptio procuretur, & ipsorum quoque animæ ex hac
causa piissima subleuentur. Hoc eodem observando & si a-
liam extraneam personam ante captivitatem scripsit here-
dem: & illa sciens se ab eo heredem scriptam, eum redi-
mere a captivitate neglexerit. Hanc autem penam contra
illos valere iubemus, qui octavum & decimum suæ ætatis
annum compleverint. In huiusmodi vero causis quado pro
captiuorum redemptione necessarium fuerit dare pecunias
si quis proprias pecunias non habuerit, licentia erit ei, si
memorata sit ætatis, mutuandi pecunias, & res mobiles vel
immobiles supponendi, siue propriæ ipsius sint, siue illius
qui in captivitate detinetur: quoniam in prædictis omni-
bus, quæ pro captiuorum redemptione data vel expensa
probantur, contractus huiusmodi tanquam a persona
sua potestatis & legitimæ ætatis factos, ita firmos esse de-
cernimus: nullo eis qui cum huiusmodi personis in me-
moratis causis quo prædictum est modo contraxerint, præ-
iudicio generando: necessitatem scilicet habente eo qui ex
captivitate redierit, tales contractus ratos habere, & eis tan-
quam suis debitis obligari. 14. Si qui de prædictis pa-
rentibus orthodoxus constitutus senserit suum filium vel
liberos non esse catholicæ fidei, nec in sacrosancta ec-
clesia communicare, in qua omnes beatissimi patriar-
chæ vna conspiratione & concordia fidem rectissimam
prædicant, & sanctas quatuor synodos, Nicenam,
Constantinopolitanam, Ephesinam primam, & Chalce-
donensem amplecti seu recitare noscuntur: licentiam ha-
beant pro hac maxime causa ingratos eos & exheredes in
suo scribere testamento. Et hæc quidem pro ingrati-
tudinis causa decernimus. Generalem autem providen-
tiam liberis catholicis deferentes, iubemus salvis legibus
quæ iam de aliis hæreticis sunt prolata, & circa Nestorianos
& Acephalos, hæc observari, ut si quando parentes in-
uenti fuerint siue Iudaico Nestorij furori dediti; siue A-
cephalorum amplectentes insaniam, & ideo ab ecclesiæ
catholicæ communione separati: non liceat eis alios her-
edes sibi instituere nisi liberis orthodoxos & ec-
clesiæ catholicæ communicantes, vel liberis non existen-
tibus, agnatos vel cognatos, qui scilicet catholici sint.
Quod si forte ex filiis aliquidem sunt orthodoxi, & ec-
clesiæ catholicæ communicantes, alij vero ab ea separati:
annem parentum substantiam ad filios tantum catho-
licos peruenire sancimus: licet vltimas voluntates hu-
iusmodi personæ fecerint contra tenorem huius nostræ
constitutionis aliquid disponentes. Si vero posthac fra-
tres ab ecclesiâ separati, ad eam tamen non fuerint: pars
eis competens, in statu in quo inuenta fuerit tempore
quo redditur, eis præbeatur, ut nullam de fructibus aut
gubernatione medij temporis inquietudinem vel mole-
stiam catholicæ patiantur qui ante prædictas res detine-
bant: quoniam huiusmodi rerum, quas ex fratribus parte
non communicantium catholici possidebant, sicut alie-
nationem vetamus, ita præteritorum temporum fructus aut
gubernationem nullatenus ab his a quibus detenti sunt,
exigi vel retractari permittimus. Si autem usque ad fi-
nem vitæ suæ in eodem errore non communicantes per-
manserint: tunc catholicos fratres, vel heredes ipsorum,
plenissimo iure domini easdem res possidere decerni-
mus. quod si filij quidem omnes peruersi, & ab eccle-
siæ catholicæ communione alieni inuenti fuerint, alij
autem propinqui agnati vel cognati religionem catho-
licam colentes, & communicatores esse fuerint appro-
bati: eos liberis hæreticis anteponi, & eorum heredi-
tati succedere. Si vero liberi & propinqui agnati vel
cognati ab orthodoxæ religionis communione sunt ex-
tranei: tunc siquidem schema clericorum parentes eo-
rum habuerint: ad ecclesiæ ciuitatis ubi domici-
lium habebant, res eorum volumus pertinere: ita, ut
si ecclesiastici intra annale spacium huiusmodi personarum
vindicare res neglexerint: earum dominium nostri
fisci iuribus vindicetur. Si autem laici sunt, sine aliqua di-
stinctione substantias eorum ad res priuatas nostras simi-
liter peruenire sancimus. Quæ obtinere decernimus etiam
testamento non facto tales personæ decesserint: omnibus
quæ contra ceteros hæreticos in aliis constitutionibus

tici fisco excludit eod. ibi, ita ut si, &c. quod hodie non observat. Clarus 5. sent. 5. Hæ-
resis, versum bona, refert, in ducatu Mediolanensi bona diuidi æquis portionibus in-
ter fisco ducalem, episcopos & inquisitores. In Hispania omnia bona hæretici, etiam
clerici, vel habentis beneficium ecclesiasticum, applicantur fisco Regio, quantumvis
hæretici parentis liberi sint orthodoxi, arg. Authent. Gazaros Cod. de hæretic. confirma-
ta communi opinione, quod repugnat huic Nouelle 5. eod. ibi, non liceat eis alios hæ-
redes instituere, nisi liberis orthodoxos.
k non ecclesiæ quandam generalem.

dispo-

re solito proponendis, præceptionibus autem ad prouinciarum rectores dirigendis, ad omnium notitiam faciat peruenire. Dat. Kal. Feb. CP. Dom. Iustin. PP. August. anno XV. Basilio V. C. Conf.

a. i. anno 541.

b. del. spatio. Scrim. de militibus Index Reg. c. quid federati. v. c. i. j. eo. d. p. i. h. t. v. a. sp. a. m. a. l. u. h. p. o. i. d. e. e. a. t. v. i. n. o. i. d. i. o. n. i. s. x. p. e. i. a. s. d. e. o. p. e. l. e. i. d. i. s. 57. Ecl. 8

V T NEQVE MILES NEQVE
fœderatus^c obseruetur domui priuatæ^d aut
possessioni alicuius.

Tit. XVII.

NOVELL. CONST. CXVII.

Imp. Iust. Aug. Theodoto Orientalium prætoriorum præfecto.

P R A E F A T I O.

C V M domini Dei beneuolentia ad custodiam nostrorum subiectorum militarium rerum incipit ordinatio. His enim prouidentia Dei dispositis, Barbarorum quidem incontinentia refrenatur, reipublicæ verò res augetur. Et quoniam aliqui propriæ salutis pro nihilo facientes rationem, milites & fœderatos, qui debent pro libertate reipublicæ contra inimicos certare, præsumunt subtrahere, & in priuatas suas occupare utilitates: præuidimus per præsentem legem nostram omnibus interdiceret, ut nullum de cætero præsumat militem in quocunque relatum numero, aut fœderatum subtrahere, & in sua domo aut in propriis habere possessionibus, pro quibus nos multos sustinemus labores: exercentur enim & militantes, ut communibus viles sint rebus.

C A P. I.

e. Milites priuatis negotiis occupari non debent. v. l. 31. C. de locat.

f. i. mortem.

g. h. o. i. c. i. s. h. d. e. c. o. n. t. r. i. b. u. s. Scrim. h. h. e. c. v. e. r. b. a. q. u. e. s. u. b. h. u. s. s. u. n. t. e. x. a. c. t. o. r. i. b. u. s. a. u. t. c. o. n. u. i. c. t. o. r. i. b. u. s. d. e. s. u. n. t. i. n. S. c. r. i. m. g. e. r. i. e. d. i. t. i. o. n. e. i. F. o. e. d. e. r. a. t. i. l. v. l. C. d. e. l. o. c. a. t. o. i. n. l. c. o. n. s. t. 108. n. u. 3. 8. s. u. b. o. p. t. i. o. n. i. b. u. s. s. u. e. P. h. y. l. a. r. c. h. i. s. e. r. a. n. t. v. t. s. c. h. o. l. a. r. e. s. s. u. b. p. r. i. m. i. c. e. r. i. i. s. s. c. h. o. l. a. r. u. m. m. i. l. i. t. e. s. s. u. b. m. a. g. i. s. t. r. i. s. m. i. l. i. t. u. m. v. e. l. d. u. c. i. b. u. s. v. e. l. t. r. i. b. u. n. i. s. D. u. c. e. s. o. p. t. i. o. n. u. m. P. h. y. l. a. r. c. h. i. a. p. p. e. l. l. a. n. t. u. r. v. q. u. a. n. o. t. a. n. t. a. d. N. o. u. 108. c. i. i. h. i. c. e. r. g. o. f. o. e. d. e. r. a. t. i. a. d. o. p. t. i. o. n. e. s. s. u. n. t. m. i. l. i. t. e. s. e. t. n. u. m. e. r. o. s. f. o. o. s. r. e. l. i. c. t. i. s. p. r. i. a. t. o. r. u. m. n. e. g. o. t. i. i. s. f. e. d. i. t. e. i. u. b. e. t. u. r. h. i. s. a. d. d. e. q. u. a. d. i. x. i. a. d. l. 31. C. d. e. l. o. c. a. t. o. k. i. d. i. u. s. o. m. n. i. b. u. s. Scrim. l. n. u. m. e. r. i. m. i. l. i. t. u. o. p. t. i. o. n. e. s. f. o. e. d. e. r. a. t. o. r. u. m. m. i. a. n. n. o. 541. n. d. e. d. i. u. o. r. t. i. i. s. & a. l. i. i. s. c. a. p. i. t. u. l. i. s. i. n. d. e. x. R. e. g. a. d. d. e. I. u. l. i. a. n. c. o. n. s. t. 208. o. h. u. c. r. e. f. e. r. e. t. i. j. e. d. d. i. t. i. o.

S I n t igitur omnes scientes, qui milites aut fœderatos aliquos in suis habent domibus aut possessionibus, aut qualitercunque obseruantes, & quasdam eis proprias implentes utilitates: quod nisi intra triginta dierum dilationem, computandum ab infinuacione per loca præsentis nostræ dispositionis, eos expulerint substantiæ quidem habentium eos, aut retinentium, publicationi subiectæ, fisco applicabuntur ipsi verò & dignitatibus & militiis quas habent, expelluntur: milites verò & fœderati qui eis post dilationem obseruauerint, non solum militia spoliabuntur, sed etiam vltima^f sustinebunt supplicia: scientibus etiam vniuersisque prouinciæ iudicibus, quia si aliqui inueniatur in locis^g quæ sub his sunt exactoribus, aut conuictoribus, aut personis aliquibus, aut dominiis, aut possessionibus, aut quibilibet propriis utilitatibus permanentes, & non celeriter istos comprehenderit, & supplicii subderint, & milites quidem ad numeros suos transmittant in quibus militantes, fœderatos verò ad proprias^h optiones ipsi decem librarum auri poenam exiguntur, & insuper exilio tradentur, utpote nostras iussiones præsumentes negligere. Nemo igitur neque diuino quodam typo de hoc forsitan facto, neque præceptis iudicum utatur, neque aliquis nostrorum iudicum huiusmodi aliquos typos aut præceptiones iudicum suscipiat, sed cum omni celeritate militantes quidem ad proprios numerosⁱ, fœderati verò ad suas optiones reuertantur, & pro communibus certent rebus. nullo enim modo de cætero concedimus nostros milites aut fœderatos in quibusdam omnino priuatis utilitatibus occupari.

E P I L O G V S.

Q U A igitur placuerunt nobis, & per præsentem manifestata sunt legem, tua eminentia præcognoscens, in hac quidem felicissima ciuitate edictis secundum morem propositis, in prouinciis verò præceptionibus destinatis omnibus manifesta constituere festinet. Dat. Id. Apr. Constant. Imp. Do. Iust. perpetuo Aug. anno XV. Basilio V. C. Conf.

V T LICEAT MATRIP ET AVIAE,
& aliis parentibus post legitimam partem liberis derelictam, quomodo voluerint residuam facultatem suam disponere, & alia capitula plura.

Tit. XVIII.

NOVELLA CONSTIT. CXVII.

Imper. Iust. August. Theodoto præfecto Orientalium prætoriorum.

P R A E F A T I O.

D I V E R S I S capitulis ad nos relatis, necessarium esse perspeximus generali hac lege disponere.

C A P. I.

S i quis filium haredem instituerit, ut pater ipsius usufructum hareditatis non habeat.

A n cimus^g igitur licentiam esse & matri & auix, aliisque parentibus, postquam reliquerint filiis partem, quæ lege debetur: quod reliquum^f est suæ substantiæ suæ in solidum

voluerint, siue in partem, filio vel filia, nepoti vel nepti, & dinceps descendentibus donare, aut etiam per vltimam relinquere voluntatem, sub hac definitione atque conditione, si voluerintⁱ ut pater aut qui omnino eos habent in potestate, in his rebus neque usufructum, neque quodlibet penitus habeant participium. Hæc enim & extraneis relinquere poterant, unde nulla parentibus utilitas nasceretur. Hoc itaque non solum parentibus, sed etiam omni personæ licere præcipimus. **R**es autem ita relictas siue donatas positas sub potestate personis, siquidem perfectæ^h sint ætatis: licet^h sub potestate sint, licentiam habeant quo volunt modo disponere. Si verò ætate minores sint: per quem perspexerit testator, aut donator, hæc gubernentur, donec illi quibus donata sunt aut relictæ, ad perfectam ætatem veniant: licentiam^j habente testatore, vel donatore, & matri & auix horum quibus res collatæ sunt, ipsarum rerum si voluerint gubernationem committere, licet maritis iunctæ sint memoratæ mulieres: ita tamen, si & ipsæ huiusmodi gubernationem suscipere voluerint. Si verò forsitan is qui reliquerit, aut donat, nullum his dispensatorem ordinauerit, aut ab eo datus huiusmodi gubernationem subire noluerit, aut moriatur antequam illi perfectæ^k sint ætatis, iubemus iudicem^l competentem curatorem fide dignum cum legitima fideiussione^m rebus talibus ordinare, qui debeat relictam talibus personis substantiam gubernare atque custodire, donec illi ad perfectam (sicut dictum est) ætatem perueniant. In illis enim casibus legem quæ usufructuⁿ parentibus præbet, volumus custodiri, quibus non inest specialiter huiusmodi conditio.

C A P. I I.

D e eo qui in aliquo instrumento nominatus est filius.

A d hoc autem & illud sancire perspeximus, ut si quis filium aut filiam habens de libera muliere cum qua nuptiæ consistere possunt, dicat in instrumento, siue publica siue propria manu conscripto, & habente subscriptionem trium testium fide dignorum, siue in testamento siue in gestis monumentorum, hunc aut hanc filium suum esse^h, aut filiam, & non adiecerit naturalem: huiusmodi filios esse legitimos, & nullam aliam probationem ab eis quari, sed omni frui eos iure quod legitimis filiis nostræ conferunt leges: utpote ipso patre (sicut dictum est) filios proprios eos vocante. ex hoc enim & cum eorum matre monstratur legitimum habuisse matrimonium: ut neque ab ea pro nuptiarum fide alia probatio requiratur. Si autem pater ex ipsa muliere multos filios habens, vni ex eis testimonium quolibet ex prædictis præbuerit modis: sufficere ex eadem muliere natis, ad legitima iura patris testimonium vni datum.

C A P. I I I.

D e muliere quæ sine dotalibus instrumentis nupsit.

H o c quoque præsentis constitutioni perspeximus adiiciendum, ut si quis ex non scripto per affectum nuptialem uxorem acceperit, & ex ea filios procreauerit: soluto autem matrimonio contingat eum etiam aliam ducere coniugem cum dotalibus instrumentis, & ex ea similiter filios procreare: nullum circa paternam hæreditatē aliis filiis ex indotata^k coniuge natis præiudicium fieri: sed cum aliis filiis ex secunda natis vxore, quæ cum dotalibus instrumentis copulata est, ad patris etiam illos hæreditatem vocari, cum etiam ex solo affectu possit consistere matrimonium, quod similiter valere volumus etiam si prius quidem cum dotalibus instrumentis iungatur aliquis vxori, post illam verò alteram ducat solo nuptiali affectu.

C A P. I I I I.

D e nuptiis illustrium ut cum dotalibus instrumentis fiant.

Q U I A verò legem^l dudum protulimus iubentem aut dotalia fieri documenta, aut alias probationes procedere factas apud ecclesiæ defensores, per quas nuptias competat confirmari, aut certè sacramenta præberit præsentis perspeximus melius disponere ea quæ de his pridem sancita sunt. Et propterea iubemus eos^o qui maximis dignitatibus decorati sunt, usque^p ad illustres, non aliter nuptias celebrare, nisi dotalia scribantur instrumenta: nisi tamen aliquis antequam mereretur huiusmodi dignitates, ex affectu solo duxit uxorem. Tales enim nuptias ante dignitates factas, & post dignitates, legitimas manere præcipimus, & ex his natos legitimos esse filios. Postquam verò honorati fuerint aliqui huiusmodi dignitatibus: non aliter ducere uxores, nisi cum dotalibus instrumentis. Hanc autem legis subtilitatem concedimus^q subiectis nostræ reipublicæ Barbaris, licet dignitatibus huiusmodi decorati sint, ut etiam sub affectu^r possint ipsi volentes contrahere nuptias. Reliquos autem omnes præter eos qui maximis (sicut dictum est) dignitatibus decorati sunt, cuiuslibet sint dignitatis, aut militiæ, aut studij, siquidem voluerint, aut potuerint, non prohibemus eos cum dotalibus instrumentis ducere uxores. Si autem etiam hoc non custodierint, & ex solo

t. Ea lege affectu dantes & extranei bona alicui relinquere possunt, ne usufructus eorum patri adquiretur.

u. i. 25. annorum. x. vide quæ scripta sunt ad l. 3. C. qui testam.

y. l. 3. §. 3. ff. de usufructu. l. 4. C. de consuetudine. l. 1. §. 2. ver. similis ff. de excus. tut.

z. i. 25. annorum. a. v. i. r. ff. de tutoribus. b. re pupilli salutem fore scil. c. Minor 25. annis in cura esse definit. d. usufructum l. i. hic.

e. l. i. hic. nu. 380. f. hinc sumpta est auth. Si quis liberis C. de natur. lib.

g. Instrumenta propria manu scripta habens subscriptionem trium testium, magna auctoritatis est.

h. sensus est, Eā iustam uxorem videri, cuius liberos in publico instrumento, vel in priuato munio trib. testibus vel in testamento, vel apud acta filios nominauerit. v. de poss. collige re, Adoptione filios suos fieri, n. si plus aliquo dare libuerit nominationi quæ adoptioni v. q. u. dixi ad Nou. 89. c. 11. ad l. 6. l. 7. C. de nat. lib.

i. & de filiis ex tali matrimonio natis l. i. c. 38. k. Indotatæ vxoris liberi cū dotalibus liberis æqualiter succedunt, v. ita exaquantur liberi primarum & secundarum nuptiarum, licet nō in vtrisque interueniant, dotalia instrumenta.

l. l. i. hic. nu. 382. m. hinc sumpta est auth. Maximis C. de nupt. & auth. Sed nouo iure C. de nat. lib. n. Nou. 89. c. 8.

n. Nota quando, & in quorum nuptiis, exigantur nuptialia instrumenta.

p. m. x. i. n. d. e. x. p. i. a. n. Graci hic m. x. i. n. d. e. x. p. i. a. n. d. e. x. p. i. a. n. d. e. x. p. i. a. n.

q. Non ita exacte agitur cum extraneis incois: quæ cum ciuibus ac propriis subditis.

r. sine titulo se. solo

citra instrumenta sc. & ita hac constitutione confirmantur leges, quæ faciunt nuptias contrahi solo affectu, iuxta Nouellam 22. solos illustres Romanos excipit vt & Nou. 74. Emendatur hic quoq; Nou. 74. c. 4. quo nō illustres cogebantur profiteri nuptias apud episcopū, exceptis ieruis, militib. agricolis & abiectis personis. b. Nou. 33. c. 6. Nou. Leon. 106. §. Harm. 8. §. 94. 95. c. hinc sumpta est auth. præterea C. unde vir & vxor. d. Nou. 53. c. 6.

c. i. ab ea diuerterit. f. vide Iulian. hic. m. 382. Nouella 22. c. 18. Nou. 53. c. 6. Nou. 74. c. 3. Nou. 134. in fin. l. 1. Cod. de repud. g. Nouell. 74.

h. Dotis maximi quantitas quæ fuit veteribus vide Nou. 22. c. 18. t. hic abrogatur Nou. Leon. 106. i. Iul. hic. nu. 383. k. viles personæ, illustrib. possunt nubere. l. Lex 9. C. de pa. & in conuentu, hic confirmatur. t. l. C. de natur. lib. hic abrogatur t. Martiani Nouella de matrimo. nio Senatoriū, hic abrogatur. m. l. 7. C. de inoff. p. Viles mulieres duci possunt à viris non possunt in magna dignitate, etiam dotalib. instrumentis nō confectis, & ab aliis magna dignitate præditis, si tamen dotalia instrumenta componantur. & ita, hodie senatori libertinā ducere, senatoris filia liberto nubere potest abrogatis l. 15. §. 43. m. f. 44. ff. de ritu. quin quæ palam quæstum corporis faciunt duci possunt ab illustribus, abrogata lege 41. ff. de ritu. l. 7. Cod. de inoff. p. Estque hæc Nou. plenior Nou. 78. c. 3. quæ in nuptiis libertinæ semper requirebat nuptialia instrumenta. huc refer l. vlt. Cod. de agricol.

p. Nouella 98. c. 2. p. vlt. hic. num. 384. q. hinc sumpta est authentica, si pater C. diuortio facto, apud quem liberi morari vel educari debent. 4. Harmenop. 7. §. 4. t. olim erat potestas, statuer apud quem educarentur l. vn. c. diuortio facto.

r. Pena occasionem præbetis diuortio. s. Apud matrem potius, quam apud patrem liberi aluntur l. 1. §. 3. ff. de liber. exhib. c. l. §. 4. ff. de lib. exhib.

u. Argumentum à relatis vide l. 41. ff. de regulis. iur. l. 3. §. 130. ff. de agnoscend. liber. y. d. l. 5. z. de repudiis à marito mittendis Iulian. hic. num. 385. a. vide Nouell. 22. cap. 15. 4. Harmenopul. 12. An propter furorē dirimatur matrimonium, vide Nouellam Leonis 111. 112. b. hinc sumpta est authentica, Sed nouo iure Cod. ad l. Iulian. de adul. c. Vxore adultera dotis proprietatem maritus

lucrat, si vxori nulli filii sint, solum usufructum vt hic. Quid si adulterium sit commissum in secundo matrimonio? maritus nihil percipiet in dotalibus bonis prioris matrimonij, quorum proprietates pertinebit ad liberos prioris matrimonij l. 6. Cod. de secund. nupt. Ideoque hoc casu marito consueletur in dote secundi matrimonij vide Pap. 22. arrest. g. numero quinto. Quid si vxor secundo marito nihil amplius dote prioris matrimonij attulit? Putat Papo ibidem, eo casu virilem marito adjudicari in eadem dote. Num usufructu solo, an verò & proprietate priorē sententiam magis probō. vt quod verò patri aduersus liberos

denegatur vt hic: hoc multò magis extraneo seu vitrico denegari oporteat. Vide tamen huic penæ quodammodo derogari per Nouell. 134. c. 10. quæ vult adulteram verberatam deinde in monasterium, cuiusque liberis bescem, quatuor reliquas vncias monasterio adjudicari. Si ascendentes, bescem monasterio, reliquas quatuor vncias ascendentibus, si nulli liberi aut ascendentes, totum altem monasterio adjudicari.

adde Nou. Leonis 32. d. Nota causæ repudiorum. e. Vir vxorē repudiare potest propter crimen maiestatis, & contra c. 9. §. cod. 4. Harmen. 12. ca. ad ardu. rūs dra. h. vlt. rūs p. vlt. rūs in eandem superiori crimine, testis etiam esse potest, & contra 1. Harmen. 6. cap. vlt. rūs p. vlt. rūs

f. Crimē est, maiestatis reos nō indicare. Interdū non indicare est delictum vt hic & vers. si quo libet modo. §. c. 9. §. l. 5. §. 6. Co. ad leg. Iul. maiest. l. vn. Cod. de falsā moneta. l. vlt. C. de malef. l. 2. ff. ad l. Pompeian. de p. r. r. c. 1. 45. §. 8. ff. de iur. & scientia delicti contrahēdi puniuntur l. 6. l. 7. D. ad l. Pomp. quin & is qui ponit prohibere, nec prohibuit l. 9. §. 1. ff. de falsis l. 30. D. de reg. iur. ad de Bellouisan. 2. præf. 6. num. 36. g. nota ordinē accusandi de adulterio.

t. 6. Harmen. 2. & ita abrogatur pars leg. 30. C. de adul. h. Penæ adulteræ: i. Maritus adulteræ vxoris dorem lucrat, si ex ea non suscepit liberos, ne dum dorem, sed etiā in aliis eius bonis tātum lucrat, quantum tertia pars dotis fuerit. lucrat, inquam, ea omnia etiā proprietate tenus, si suscepit, solum dorem lucrat, quā etiā filiis ex eo matrimonio susceptis seruari cogitur.

k. Pena adulteri mariti Adulter dicitur, non qui vxori fidem semel aut secundō fallit c. 9. §. eo, sed qui cū alterius vxore re habeat vt hic: t. Adulteri bona olim confiscabatur Nou. 134. c. vlt. 4. Harmen. 12. d. loco. & 6. §. 1. 2. l. d. c. vlt. m. De delicto nō indicatis, dixi 3. cod. capite.

n. Si vxor inuito marito cum masculis extraneis conuiuat, aut lauat repudiari potest, vt Nouell. 22. c. 15. §. 2. p. Nouella Leonis 31. q. apud quos nihil iniusta suspitionis esse potest, & ita, nolente etiam viro, potest vxor impune extra domum mariti manere apud parentes. r. Ludis scilicet.

t. Omittit causam exheredationis cuius sit mentio Nouella Leonis 30. f. Nemo id punire potest, cuius admittendi causa fuerit. t. De repudiis, vide Nouellam 22. cap. 15. u. Nou. 22. c. 15. §. 1. 4. Harmen. 12. c. 9. ad rūs p. vlt. rūs ad rūs. l. Conf. 108. nu. 386. x. hinc sumpta est authentica, Sed nouo C. de repud. y. Vxor virum maiestatis reū deferre potest, & in eum testis esse, c. 1. Harm. 6. c. vlt. rūs p. vlt. rūs d. c. 8. §. 3. cod. a. maritus iniuriam vxoris tenetur propullare, vxores. n. a. mariti defendi ius est §. 2. in fin. Inst. de iniur. b. Si maritus lenocinium vxoris, percurat, diuertere ab eo vxor potest. c. Maritus falsō vxorem de adulterio impune non accusat.

k. iij.

CAP. V.

Vt cum matrimonium est sine dote, & coniūx superflus inops, mortui quartam partem accipiat.

Via^c verò legem^d dudum posuimus præcipientem, vt si quis vxorem aliquando sine dotalibus acceperit, cum affectu solum nuptiali, & hanc sine causa legibus agnita proiecerit^e: accipere eam quartam^f partem substantiæ eius: & aliam^g post hanc fecimus lege decernentem, si quis indotatam vxorem per affectum solum acceperit, & vique ad mortem cum ea viuens, præmoriatur, accipere similiter & eam quartam illius substantiæ portionem: ita tamen, vt non transcendat hoc centum^h librarum auri quantitatē: in præsentem melius vtrunque legem disponētes, sancimus in vtroque casu ex talibus matrimoniis natos filios, legitimos esse, & ad paternam vocari hereditatem: vxorem autem ex vtroque horum casuum, siquidem vq; ad tres habuerit filios eius vir, siue ex ea, siue ex alio matrimonio, quartam partem ex substantia viri accipere. Si autē amplius fuerint filij: tantum in vtroque similiter casu accipere iubemus mulierem, quantum vni competit filiorū: ita quippe, vt vtrum solum in talibus rebus mulier habeat: dominium autem illis filius seuetur, quos ex ipsis nuptiis habuerit. Si verò talis mulier filios ex eo non habuerit: iubemus etiam dominij iure habere eam res, quas ex viri facultatibus ad eam venire per præsentem iussimus legem. Quæ tamen irrationabiliter exclusæ est: in ipso tempore expulsiōis partem iubemus accipere, quæ continetur hac lege. Virum enim in talibus casibus quartam, secundum priorem nostram legem, ex substantia mulieris accipere, modis omnibus prohibemus.

CAP. VI.

De Leoniana & Constantiniana constitutione.

Ilo indubitanter obseruando, vt Leonis piæ memoriæ constitutioⁱ in omnibus aliis casibus qui non continentur præsentī lege, propriam habeat fortitudinem. Constantini verò piæ memoriæ legem^j t. ad Gregorium scriptam, & super ea factam interpretationem à Martino piæ memoriæ, per quam mulierum coniunctiones (quas Constantini lex^k abiectas vocauit) ad quosdam dignitatibus decoratos, prohibentur: nullo penitus modo valere permittimus: sed licentiam^l volentibus præbemus (et si quibilibet magnis dignitatibus decorentur) huiusmodi mulieres cū dotalibus instrumentis libime copulare. Reliqui verò citra eos qui maioribus dignitatibus decorati sunt, licentiam habebunt huiusmodi mulieres accipere, siue scripto vulerint, siue solo affectu nuptiali: si tamen liberæ sint, & cum quibus liceat nuptias celebrare.

CAP. VII.

Solutio per repudium matrimonij quomodo & apud quem liberi alantur.

Illo quoque disponendum esse perspeximus, vt si quando inter maritum & vxorem nuptias solui contigerit: ex huiusmodi nati filij, nullo modo lædantur ex separatione nuptiarum, sed ad parentum hereditatem vocentur, ex patris substantia indubitanter alendi. Et si quidem pater occasionem separationis præbeat, & mater ad secundas non venerit nuptias: apud^m matrem nutrantur, expensas patre præbente. Si verò per causam matris ostendatur solum matrimonium: tunc apud patrem maneat filij, & alantur. Si autem contingerit patrem quidem minus idoneum esse, matrem verò locupletem: apud eam pauperes filios manere & ab ea nutrirī iubemus. Quemadmodumⁿ enim filij locupletes coguntur matrem egentem alere: ita iustum esse decernimus & à matre locuplete filios pasci. Quod autem de alenda matre, & filiis indigentibus definiuimus, hoc quoque in omnibus ascendentibus descendentibusque personis vtriusque naturæ valere præcipimus.

CAP. VIII.

De iustis diuortiorum causis marito permittis.

Est enim iniquum, matrem egere, cū filius sit in facultatibus l. 3. §. 130. ff. de agnoscend. liber. y. d. l. 5. z. de repudiis à marito mittendis Iulian. hic. num. 385. a. vide Nouell. 22. cap. 15. 4. Harmenopul. 12. An propter furorē dirimatur matrimonium, vide Nouellam Leonis 111. 112. b. hinc sumpta est authentica, Sed nouo iure Cod. ad l. Iulian. de adul. c. Vxore adultera dotis proprietatem maritus lucrat, si vxori nulli filii sint, solum usufructum vt hic. Quid si adulterium sit commissum in secundo matrimonio? maritus nihil percipiet in dotalibus bonis prioris matrimonij, quorum proprietates pertinebit ad liberos prioris matrimonij l. 6. Cod. de secund. nupt. Ideoque hoc casu marito consueletur in dote secundi matrimonij vide Pap. 22. arrest. g. numero quinto. Quid si vxor secundo marito nihil amplius dote prioris matrimonij attulit? Putat Papo ibidem, eo casu virilem marito adjudicari in eadem dote. Num usufructu solo, an verò & proprietate priorē sententiam magis probō. vt quod verò patri aduersus liberos

Quia^b verò plurimas in veteribus & nostris legibus inuenimus causas, ex quibus facile nuptiarum solutiones fiunt: ea causa perspeximus ex his abscindere aliquas, quæ nobis indignæ ad soluendas nuptias viæ sunt: & eas solummodo nominatim præsentī inserere legi, pro quibus rationabiliter potest siue vir siue mulier repudium mittere. Nunc autem causas ex quibus maritus repudium mittere sine periculo potest, & dorem^c vxoris lucrari, seruato in ea dominio ex eodem matrimonio, filius aut filiabus: quibus non extantibus, frui etiam proprietate: has esse decernimus. Si^d contra imperium^e cogitantibus aliquib. conficiat^f mulier, aut etiam viro suo non indicet^f. Si autem vir, hoc à muliere denunciatum tacerit, liceat mulieri per quācunque personam hoc declarare imperio: vt vir nullam ex hac causa repudij inueniat occasionem. Si de adulterio maritus putauerit posse suam vxorem conuinci: oportet virum prius^g inscribere^h mulierem, aut etiam adulterum & si huiusmodi accusatio verax esse ostenditur, tuncⁱ repudio misso habere virum super ante nuptias donationem, etiam dorem: & ad hoc, si filios non habeat, tantum accipere ex alia vxoris substantia, quātum dotis tertia pars esse cognoscitur: vt eius proprietati & dos, & à nobis definita penā applicetur. Si enim filios habuerit ex eodem matrimonio: iubemus etiam dorem (secundum quod de hoc censent leges) aliamque mulieris substantiam filiis conferuari: & ita adulterum legitime conuictum, vnā cum vxore puniri: & si quidem habeat vxorem adulter^k, accipere eam & dorem propriam & propter nuptias donationem: & si filios habeat, solo vltu mulier fruatur, donationis proprietate secundum leges filijs seruanda. aliam verò mariti substantiam eius filijs ex nostra largitate donamus. filiis autem non existētib. ante nuptialis quidem donationis proprietate mulieri competere sancimus: aliam verò mariti substantiam omnē fisco^l secundum antiquas applicamus leges. Si quolibet modo mulier vitæ viri fuerit infidiata: aut aliis hoc facientibus consentiens, viro non indicauerit. Si cum viris extraneis^m nolente marito conuiuat, aut cum eis lauatⁿ. Si nolente viro foris^o domum manserit, nisi forsan apud proprios^p parentes. Si circensibus^q, aut theatris, aut amphitheatris interfuerit ad spectandum, ignorate aut prohibente viro. Si verò contigerit aliquem extra^r t. vnā prædictarum causarum, vxorem suam à domo propria expellere, & illa non habens parentes apud quos possit manere, ex necessitate foris habitet nocte: iubemus nullam esse marito licentiam propter causam hanc repudium mittere vxori, eo^s quod ipse huius rei auctor existat.

CAP. IX.

De iustis diuortij causis muliere concessis.

Causas^a autem pro quibus rationabiliter potest viro à muliere mitti repudium, ex quibus potest & dorem recipere, & propter nuptias donationem exigere, similiter filiis seruanda donationis proprietate, aut filiis seruanda donationis proprietate, aut filiis non extantibus habere etiam huiusmodi dominium, has esse solas disponimus. Si contra^b imperiū aut ipse cogitauerit aliquid, aut cogitantibus conficiat^c non^d indicauerit imperio, aut per se, aut per quācunque personam. Si quolibet modo vir infidiatus fuerit vitæ mulieris, aut aliis hoc volentibus sciēs non manifestauerit vxori, & studuerit secundū leges vlcisci^e. Si maritus vxoris castitati infidiatus^f, aliis etiam eam adulterandam tentauerit tradere. (Si vir de adulterio inscripserit vxorē, & adulterium non^g probauerit, licere mulieri volenti, etiam pro hac causa repudium destinare viro, & recipere quidem propriā dorem, lucrari autem & ante nuptialē donationē: & pro huiusmodi calumpnia, si filios non habuerit ex eodē matrimonio, tantum secundū proprietatem accipere mulierem ex alia viri substantia, quantum antenuptialis donationis tertia pars esse cognoscitur. Si autem filios habuerit, iubemus omnem viri substantiam filiis conferuari: firmis manētibus, quæ de antenuptiali donatione aliis legibus continētur: ita tamen, vt etiam, propter illatam adulterij accusationē & nō probatā, illis quoque maritus subdatur supplicij, quæ esset passura mulier, si huiusmodi fuisset accusatio cōprobata. Si quis in sua domo, in qua cum sua coniuge commanet, cō-

quo nomine intelligi non puto eius agnatos & cognatos proximos. o. Si vxor inuito marito cum masculis extraneis conuiuat, aut lauat repudiari potest, vt Nouell. 22. c. 15. §. 2. p. Nouella Leonis 31. q. apud quos nihil iniusta suspitionis esse potest, & ita, nolente etiam viro, potest vxor impune extra domum mariti manere apud parentes. r. Ludis scilicet. t. Omittit causam exheredationis cuius sit mentio Nouella Leonis 30. f. Nemo id punire potest, cuius admittendi causa fuerit. t. De repudiis, vide Nouellam 22. cap. 15. u. Nou. 22. c. 15. §. 1. 4. Harmen. 12. c. 9. ad rūs p. vlt. rūs ad rūs. l. Conf. 108. nu. 386. x. hinc sumpta est authentica, Sed nouo C. de repud. y. Vxor virum maiestatis reū deferre potest, & in eum testis esse, c. 1. Harm. 6. c. vlt. rūs p. vlt. rūs d. c. 8. §. 3. cod. a. maritus iniuriam vxoris tenetur propullare, vxores. n. a. mariti defendi ius est §. 2. in fin. Inst. de iniur. b. Si maritus lenocinium vxoris, percurat, diuertere ab eo vxor potest. c. Maritus falsō vxorem de adulterio impune non accusat.

k. iij.

quod maxime castas vxores exasperat. *Nov. 22. c. 15. §. 1.* b Non temere à marito scortatore vxor potest discedere, bina saltè admonitio prius requiritur. Ex hoc loco posse colligi puto, cum proprie non esse adulterum, qui cum muliere soluta re habet *ut hic*, sed cum, qui cum alterius vxore *ut c. 8. §. 1. eod.* Priori respicienti pena non infertur *ut hic*: sed neque capitalis pena hinc statuitur. Posterioris pena est capitalis *Nov. 134.*

temperans eā, cum aliis inueniatur in ea domo manens: aut in eadem ciuitate degens, in alia domo cum alia muliere frequenter manere conuincitur, & semel & secundo^b culpatus, aut per suos parentes, aut per mulieres, aut per alias aliquas fide dignas personas, huiusmodi luxuria non abstinetur: licere mulieri pro hac causa soluere matrimonium, & recipere datam dotem, & antenuptialem donationem, & pro tali iniuria tertiam partem estimationis quam antenuptialis facit donatio, ex eius substantia percipere: ita tamen, ut si filios habuerit, vsu solo mulier potatur rerum quas ex antenuptiali donatione, & pœna tertie portionis mariti substantiæ acceperit, dominio communibus filiis conservando. Si autem filios non habuerit ex eodē matrimonio, habere eam talium rerum etiam proprietate præcipimus.

CAP. X.

Vt non liceat consensu matrimonium dissoluere, nisi ex causa probabili.

Quia^d verò ex consensu aliqui^f vsque ad præfens alterna matrimonia soluebant, hoc de cætero fieri nullo inimus modo, nisi fortè quidam castitatis concupiscentia hoc fecerint. Si autem huiusmodi personæ filios habuerint: tam dotem quam antenuptialem donationem eorum filiis conservari disponimus. Si quis autem horum, aut maritus forsitan, aut vxor postquam propter castitatem ex consensu soluerit matrimonium, inueniatur alias contrahens nuptias, aut luxuriose viuens: iubemus, si quidem (sicut dictum est^e) filij filios ex memorato coniugio, in superdotem & propter nuptias donationem, eis tradi & proprietatem penè substantiæ illius quæ conuincitur deliquisse personæ. Si verò filij minoris sint ætatis: gubernari eos & pasci ab illo parente præcipimus, qui nihil præfenti legi contrarium egerit. Si autem ambo parentes in huiusmodi vitium^f incidant, tunc utriusque parentis substantiam filiis applicari: dispensatorem^g autem eis, qui in minori sunt ætate constituti ordinari prouidentia cõpetentis iudicis & aliorum quibus hæc ex nostris legibus sunt commissa. Si autem filij non sint: utriusque personæ substantiam fisci rationibus applicari, & eos qui talia deliquerunt: legitimis subdupliciis. Aliter enim separationem matrimoniorum fieri ex consensu, nulla ratione permittimus.

CAP. XI.

Quod tempus expectare maritum in expeditione degenem debeat mulier.

Quod autem à nobis sancitum est de iis qui in expeditionibus sunt & in militiis constituti, siue milites sint, siue fœderati^m siue scholares, siue alij quidam sub alia quacumque militia armata constituti: melius ordinare perspeximus, & iubemus, quantoscumque^h annos in expeditione manserint, sustinere eorum vxores: licet nec literas nec responsum aliquod à suis maritis susceperint. Si qua verò ex huiusmodi mulieribus suum maritum audieritⁿ esse mortuum, neque tunc ad alias eam venire nuptias sinimus, nisi prius accesserit mulier aut per se aut per suos parentes aut per aliam quacumque personam, ad priores numeri^o chartularios, in quo huiusmodi maritus militabat, & eos seu tribunum (si tamen adest) interrogauerit si pro veritate mortuus est eius coniunx: ut illi sacris euangelijis positus sub gestis monumentorum deponant si pro veritate vir mortuus est: & postquam hæc gesta monumentorum confecta mulier pro suo testimonio perceperit, etiam post hoc iubemus manere eam per vnus anni spatium, ut etiam post hunc decursum liceat legitimis contrahere nuptias. Si autem præter hanc observationem mulier præsumpserit ad aliud venire matrimonium: & ipsa, & qui ducit eam vxorem, velut adulteri puniantur. Si autem qui sub gestis monumentorum cum iurciurando testati sunt, conuincantur etiam falsum postea deposuisse testimonium: ipsi quidē militia denudari, decem auri librarum penam compellantur exoluere illi quæ mentiti^p sunt mortuum esse: ipse verò licentiā habeat, si voluerit, suam^q vxorem recipere. Si verò scholaris fuerit ille de cuius morte dubitatio est, à primis

vsu capta, aut non vtendo amissa, postea reuerfis, magistratus beneficio, restituantur. *l. 1. d. ex quibus causis maior.* Aequissimum esse, ut si id ius admittatur in rebus inanimatis, hoc inter animata & quidem ratione prædita admittatur. Iubet itaque, vxori marito restitui, idque fidem olim datam exposcere: ad opprobrium malæ voluntatis non trahendum, quod conditio necessitatis & captiuitatis extorserit. Id ipsum (vix inualecente)

scholæ & actuario: si autem fœderatus, ab optione eius memoratam depositionem accipere eius vxorem, his obseruandis & circa alios omnes, qui in armata militia referuntur.

CAP. XII.

De quibus causis matrimonium sine pena soluitur.

Pradictis itaque causis propeximus etiam has nominatim adicere, ex quibus matrimonia sine pena licet trahere: hoc est, de iis qui non potuerunt^{ab} initio nuptiarum misceri suis vxoribus; & quæ per naturam viris concessa sunt, agere: insuper de his viris ac feminis, qui consistente matrimonio sanctimonialem^c conuersione & monasterij habitatione elegerint, & de his personis quæ in captiuitate^d aliquando tempore detinentur. In his enim tribus casibus, quæ de eis prioribus nostris legibus continentur, firma esse sancimus. Memoratas igitur omnes causas, quæ in præfenti nostra lege continentur, solas sufficere iubemus ad transactionem legitimorum matrimoniorum. Reliquas autem omnes vacare præcipimus, nullamq; aliam causam citra eas quæ nominatim insertæ sunt huic legi, posse soluere legitimum matrimonium, siue nostris siue veteribus legibus continentur.

CAP. XIII.

Si mulier sine iusta causa maritum suo repudium miserit.

Quia verò quædam mulieres inhonestè volentes viuere, festinant propria matrimonia soluere: sancimus, si quando mulier citra aliquam prædictarum à nobis causarum voluerit matrimonium soluere, licentiam quidem eam non habere: hoc agere: si verò permanserit in huiusmodi impia voluntate, & repudium transmiserit: iubemus^b dotem quidem viro dari, communibus filiis secundum legem seruandam. Si autem filios non habuerit, lucrum fieri marito, mulierem verò periculo iudicis negotium audientis tradidit: quatenus illius prouidentia in^c monasterium iuberint: quatenus illius prouidentia in^c monasterium ipsa mittatur, ut quoad vixerit, debeat ibi consistere: & si quidem filios habuerit huiusmodi mulier, duas partes propriæ eius substantiæ dare filiis: tertiam verò monasterio^d in quod mittitur, applicare iure proprietatis. Si verò filios non habuerit, sint autem ei parentes: duas partes quidem ipsius substantiæ monasterio præberi vbi mittitur, tertiam verò partem illius parentibus dari: nisi tamen sub potestate eam habentes, irrationabili repudio consenserunt^e in hoc enim contentientes, nihil eos penitus ex substantia filia habere permittimus, sed hæc omnia venerabili monasterio volumus applicari. Porro neque filiis, neque parentibus existentibus ei omnem similiter eius substantiam competere monasterio. Si verò iudex qui negotium examinat, hoc non fecerit, id est, tradiderit in hoc deprehensam ciuitatis episcopo, ut debeat in^f monasterium mitti, si quidem in hac felicissima ciuitate sit iudex, ipse quidem viginti quinque librarum auri penam exigatur: officium autem eius alias decem. Si verò in provincia sit huiusmodi iudex, & non egerit quæ à nobis in hac iusta sunt, decem librarum auri perfoluat penam, & officium eius alias quinque. Si verò iudex fuerit non habens cingulum: ipse quidem penam decem librarum auri exigatur, ministrantes autē ei quinque, quatenus multa quæ hinc accedit à memoratis personis, per comites rerum priuatarum, & palatinorum scholam exigatur: & nostro assignetur arario. Siⁱ autem & vir circa mulierē transigere^k studuerit matrimonium, & irrationabiliter^l repudiū destinare: iubemus reddere quidem eum, quam susceperit dotem vnā cum spōsali largitate, & tantum ex alia eius substantia præberi mulieri, quantum tertiam partem spōsali faciat largitatis. & si quidem ei filij sunt, solum vsum & ante nuptialis donationis, & à nobis addita tertie partis mulierem habere: proprietatem verò filiis conservare, filiis autem non existentibus, habere mulierem super^m vsum in ipsis rebus etiam proprietatem, & prædictas quidem dispositiones dissolutis rationabiliter aut etiam irrationabiliter nuptijs ordinamus: &

x *Nov. 22. c. 5. Nov. 123. c. 39. l. 60. ff. de donationib. int. vir. l. 53. in fin. l. 56. Cod. de episcop.*
y *v. cap. dominus. extra de secund. nupt. Nov. 2. cap. 7.*
z *Nov. 22. c. 16. 19. a vide Iulianum hic numero 340. b Pœna coniugis iniuncti repudij mittentis. c l. 1. l. 2. Cod. Theod. de repudiis. adde vers. Si vero iudex i. eod. Pœna ecclesiastica, detruendi in monasterium perpetuum ob iniunctam repudij causam, ut hic: ob adulterium Novella 134. cap. 10. de detractione in carcerem, vide Petrum Gregorium 31. Syntag. 3. De perpetua carceris pœna dixi ad leg. 8. §. 9. ff. de panu. dicam & ad Nouellam Emanuelis cap. 8.*
d Tertia bonorum ingredientis monasterium mulieris, hic aspergitur monasterio: ut bes, vers. si vero. & has integer, vers. porro, inf. eod. m.
e Pœna contentientis illegitimo matrimonio. f vide vers. si autem. §. eodem.
g id est, non magistratus iul. hic. h vide vir. Cod. de offic. commiss. rer. priuatar.
i hinc sumpta est authentica, Sed nouo Codice de repudiis.
k dissoluere. est enim transactio litigiosæ rei solutio.
l Pœna mariti iniuncti repudij mittentis, m id est, præter vsum, omnia.

2. Fratres consanguinei defuncti, concurrunt in eius successionem cum defuncti parentibus propinquantibus. b. Inter ascendentes proximos & fratres defuncti, diuiditur hereditas in capita. f. Olim parentes defuncti solidum vnum fructum bonorum consequerentur: fratres defuncti proprietate: hodie parentes & fratres defuncti viriliter succedunt: & ita abrogatur lex 13. C. de legitim. hered. lex vltima in l. c. od. vltima. de success.

g. hinc sumpta est authentica, Cassante. Co. de legit. hered. d. v. l. l. constit. 390. huc refer titulos ff. unde legit. unde agnati.

f. Qualiter se. f. Fratres igitur quibusque praeferuntur, post liberos: quibus & patruo. v. Theophil. §. 6. Inst. de iure natur.

f. Fratres & sorores aequaliter admittuntur ad successionem fratris vel sororis praemortui sine liberis, v. Rol. l. 2. de Valle i. consil. 25. num. 1.

f. Olim praeferebantur l. ult. Cod. de successione. h. fratres consanguinei succedunt defuncto sine liberis mortuo.

Vtque illi concurrant parentibus defuncti, ita excludunt eius fratres verinos, Nou. §. 4. cap. 1. §. 1. vel eiusdem patris tantum. Qd. ut melius intelligamus, tem ita esse fingamus.

Ex Titio & Caia nascitur Sempronius & Mauius: mortuo Titio, Caia nubit Aurelio, ex eo Paulus nascitur, postmodum nubit Procuro, ex quo eo suscepit Plautium. mortuo Sempronio succedit Mauius, exclusis Paulo & Plautio, quia consanguineus frater excludit fratres non consanguineos.

Quid si Mauius moriatur? Cum Plautio concurret Paulus: sunt enim illi duo verini. Dicamus ita, Titio ex Caia nascitur Sempronius & Mauius: eidem Titio ex alia vxore nascitur Paulus: ex Caia nascitur Plautius. Mortuo Sempronio Mauius solus succedet: quia frater consanguineus excludit non consanguineos fratres, quod intelligit, quod ad bona paterna. Solent enim bona paterna, paternis deferri: materina maternis, Nouel. §. 4. c. 1. §. 1. l. 13. in fin. Cod. de legitim. liber. Mauius mortuo, Paulus & Plautius concurrent. fingamus fratris filium mori, quis ei succedet? An qui patri defuncti sunt ex utroque parente coniuncti an & qui ex patre tantum sunt? utique auunculus admittitur & diuiditur inter eos hereditas in capita non in stirpes. Bartolus lege 2. §. legitima 4. ff. de suu. qua de re vide Cuiacium 4. An id iuris sit, quari potest, si quidem, nepos ex consanguineo fratre mihi succedit, exclusis fratribus meis verinis aut paternis, vers. unde consanguineus. f. eod. Ergo a contrario frater consanguineus mei patris, mihi succedet, excluso fratre patris mei aut matris meae tantum. Responsio est facilis: nempe praerogatiua consanguineorum certis tantum personis admissam esse, & ita stricte accipiendum vers. huiusmodi verum praerogatiua. ideoque auunculum cum patruo consanguineo defuncti concurrere, ex quo patruus consanguineus hac constitutione praecise non anteponitur. Vult enim Iustinianus hac Nouella priuilegia stricte intelligi, d. vers. huiusmodi priuilegium, & vers. nulli enim persona f. eod. i. hinc sumpta est authentica, C. ff. fratres. Cod. de legitim. heredib. k. Ponamus rem ita esse, Titio ex Caia nasci Sempronium: ex Iulia Paulum: ex Mauius Plautium. Hi sunt inter se per patrem tantum coniuncti.

l. Titio ex Caia nascitur Sempronius: ex eadem Caia & Iulio nascitur Paulus: Post ex eadem & Mauius nascitur Plautius. Illi omnes inter se sunt verini.

m. Fratrum filij succedunt cum suis patruis in stirpes non in capita. Sorores defuncti excludunt defuncti patros. Multo igitur magis filia defuncti excludunt defuncti fratres. Unde colligunt, Filiabus statim exclusis ab hereditate patris, tantum, fratribus, eo casu filias defuncti praeferrunt fratribus defuncti. Nam statim excludens feminas, ex parte fratre, debet intelligi de fratre primi gradus, non autem secundi, v. Rol. a Valle i. consil. num. 18. n. id est, in stirpes succedunt non in capita. o. esto hac hypothesi: Titio Caius frater esto verinus: eidem Titio Sempronius esto consanguineus: eidem Sempronio nascatur Plautius Demus Sempronium mori, & paulo post Titium sine liberis, equis succedet Titio: num Caius defuncti frater verinus, An vero Plautius nepos ex fratre defuncti consanguineo? Plautius praefertur, & ita consanguineorum liberi, parentes ita repraesentant, ut praefertantur verinis fratribus eius de cuius successione agitur, quantumuis verini sint secundo gradu seu proximiores: nepotes ex fratre, tertio, vers. quandoquidem in fin. eod. ibi, siud palam est, vide Graffum libro sentent. §. successio ab intestato quaestio 31. ut eo casu, Caius patris verinus vel patruus tantum excludit, eius filius eisdem verinus vel patruus excludat. Hinc constat, fratris consanguinei filios cum fratribus consanguineis defuncti concurrere, No. 127. c. 1. p. consanguinei fratres mihi succedunt, & praefertuntur fratribus meis paternis tantum vel verinis, & per consequens paternorum vel verinorum fratrum filios. Nam qui patrem excludit, & eius liberis anteponitur.

q. Priuilegia consanguineis data certis dumtaxat casibus & personis profunt, vers.

2. Fratres consanguinei defuncti, concurrunt in eius successionem cum defuncti parentibus propinquantibus. b. Inter ascendentes proximos & fratres defuncti, diuiditur hereditas in capita. f. Olim parentes defuncti solidum vnum fructum bonorum consequerentur: fratres defuncti proprietate: hodie parentes & fratres defuncti viriliter succedunt: & ita abrogatur lex 13. C. de legitim. hered. lex vltima in l. c. od. vltima. de success.

g. hinc sumpta est authentica, Cassante. Co. de legit. hered. d. v. l. l. constit. 390. huc refer titulos ff. unde legit. unde agnati.

f. Qualiter se. f. Fratres igitur quibusque praeferuntur, post liberos: quibus & patruo. v. Theophil. §. 6. Inst. de iure natur.

f. Fratres & sorores aequaliter admittuntur ad successionem fratris vel sororis praemortui sine liberis, v. Rol. l. 2. de Valle i. consil. 25. num. 1.

f. Olim praeferebantur l. ult. Cod. de successione. h. fratres consanguinei succedunt defuncto sine liberis mortuo.

Vtque illi concurrant parentibus defuncti, ita excludunt eius fratres verinos, Nou. §. 4. cap. 1. §. 1. vel eiusdem patris tantum. Qd. ut melius intelligamus, tem ita esse fingamus.

Ex Titio & Caia nascitur Sempronius & Mauius: mortuo Titio, Caia nubit Aurelio, ex eo Paulus nascitur, postmodum nubit Procuro, ex quo eo suscepit Plautium. mortuo Sempronio succedit Mauius, exclusis Paulo & Plautio, quia consanguineus frater excludit fratres non consanguineos.

Quid si Mauius moriatur? Cum Plautio concurret Paulus: sunt enim illi duo verini. Dicamus ita, Titio ex Caia nascitur Sempronius & Mauius: eidem Titio ex alia vxore nascitur Paulus: ex Caia nascitur Plautius. Mortuo Sempronio Mauius solus succedet: quia frater consanguineus excludit non consanguineos fratres, quod intelligit, quod ad bona paterna. Solent enim bona paterna, paternis deferri: materina maternis, Nouel. §. 4. c. 1. §. 1. l. 13. in fin. Cod. de legitim. liber. Mauius mortuo, Paulus & Plautius concurrent. fingamus fratris filium mori, quis ei succedet? An qui patri defuncti sunt ex utroque parente coniuncti an & qui ex patre tantum sunt? utique auunculus admittitur & diuiditur inter eos hereditas in capita non in stirpes. Bartolus lege 2. §. legitima 4. ff. de suu. qua de re vide Cuiacium 4. An id iuris sit, quari potest, si quidem, nepos ex consanguineo fratre mihi succedit, exclusis fratribus meis verinis aut paternis, vers. unde consanguineus. f. eod. Ergo a contrario frater consanguineus mei patris, mihi succedet, excluso fratre patris mei aut matris meae tantum. Responsio est facilis: nempe praerogatiua consanguineorum certis tantum personis admissam esse, & ita stricte accipiendum vers. huiusmodi verum praerogatiua. ideoque auunculum cum patruo consanguineo defuncti concurrere, ex quo patruus consanguineus hac constitutione praecise non anteponitur. Vult enim Iustinianus hac Nouella priuilegia stricte intelligi, d. vers. huiusmodi priuilegium, & vers. nulli enim persona f. eod. i. hinc sumpta est authentica, C. ff. fratres. Cod. de legitim. heredib. k. Ponamus rem ita esse, Titio ex Caia nasci Sempronium: ex Iulia Paulum: ex Mauius Plautium. Hi sunt inter se per patrem tantum coniuncti.

l. Titio ex Caia nascitur Sempronius: ex eadem Caia & Iulio nascitur Paulus: Post ex eadem & Mauius nascitur Plautius. Illi omnes inter se sunt verini.

m. Fratrum filij succedunt cum suis patruis in stirpes non in capita. Sorores defuncti excludunt defuncti patros. Multo igitur magis filia defuncti excludunt defuncti fratres. Unde colligunt, Filiabus statim exclusis ab hereditate patris, tantum, fratribus, eo casu filias defuncti praeferrunt fratribus defuncti. Nam statim excludens feminas, ex parte fratre, debet intelligi de fratre primi gradus, non autem secundi, v. Rol. a Valle i. consil. num. 18. n. id est, in stirpes succedunt non in capita. o. esto hac hypothesi: Titio Caius frater esto verinus: eidem Titio Sempronius esto consanguineus: eidem Sempronio nascatur Plautius Demus Sempronium mori, & paulo post Titium sine liberis, equis succedet Titio: num Caius defuncti frater verinus, An vero Plautius nepos ex fratre defuncti consanguineo? Plautius praefertur, & ita consanguineorum liberi, parentes ita repraesentant, ut praefertantur verinis fratribus eius de cuius successione agitur, quantumuis verini sint secundo gradu seu proximiores: nepotes ex fratre, tertio, vers. quandoquidem in fin. eod. ibi, siud palam est, vide Graffum libro sentent. §. successio ab intestato quaestio 31. ut eo casu, Caius patris verinus vel patruus tantum excludit, eius filius eisdem verinus vel patruus excludat. Hinc constat, fratris consanguinei filios cum fratribus consanguineis defuncti concurrere, No. 127. c. 1. p. consanguinei fratres mihi succedunt, & praefertuntur fratribus meis paternis tantum vel verinis, & per consequens paternorum vel verinorum fratrum filios. Nam qui patrem excludit, & eius liberis anteponitur.

q. Priuilegia consanguineis data certis dumtaxat casibus & personis profunt, vers.

nulli f. eod. Hoc paucis notandum est de repraesentatione, Eam locum habere semper ac in infinitum in descendentes: in ascendentes, nunquam: in collateralibus vltima fratris filios non extendi. vide Schmid. r. m. ad tit. l. i. Inst. de hereditatibus ab intestato, ibi, de tertio ordine succedendi, num. 12. Vt mihi mirum planè videatur, quia ratione quidam pertrahere velint, Repraesentationem nepotis iure civili extendi in infinitum in linea collateralis, atque adeo propinques & utinque propinques esse pariter, quod aperte aliud esse cunctis hic locus.

Quin, ut hoc iure nouo civili solis fratris filius repraesentationis ius datur est: ita, veteri iure civili, frater excludat fratrum liberos, l. consanguineus 2. l. 14. in f. Cod. de legitim. heredibus. eod. minus sit probandum, dici, Ius repraesentationis esse ex iure civili. At forte iuris est naturalis? Ita iidem putant, & vix prob. Neque enim natura iidem patet & filius, sed fictione civilis tantum. At erat feudalis iurisdictione ius hoc repraesentationis introductum? Sic sane, si fratris filios ponas. Iure enim feudali defuncto filius nepotibus & deinceps non existens, in feudo paterno succedunt fratres defuncti cum fratribus praemortuorum filijs. l. 1. Feudorum 14. §. 1. & 2. l. 11. c. 1. & alia in successione feudorum deferendis ordo legum Romanarum seruetur, vbi nihil contrarium iure feudali constitutum est. 2. Feud. 37. Sed ut iure feudali primogeniti filius atque ita nepos praefertur patruo, atque ita fratris filius, vix est vbi viliis reperias: Imò contrarium planè iure feudorum receptum, nimirum, ut patris intestato mortui feudum aequaliter inter fratres diuidatur. l. Feud. 1. §. 2. & r. §. 1. & l. 1. r. §. 2. & r. §. 50. Nullum, inquam, ius primogenitiae, iure feudali defertur ad primogeniti filium: ut eo quoque minus probem, dici, Repraesentationem nepotis, ad patruum excludendum, iuris feudalis ratione niti, quod & iuri civili consentaneum est, l. inter filios 11. Cod. Familiae ercisc. l. 1. Cod. unde liber. l. penult. Cod. comm. diuidund.

r. Personalitatem priuilegia non egrediuntur personas priuilegio honoratas. f. hoc abrogatur per Nouellam 127. cap. 1. f. & solis. f. hoc abrogatur per Nouellam 127. cap. primo. t. de eo dixi ad vers. unde consequens §. eod.

u. hinc sumpta est authentica, Post. fratres. Cod. de legitim. hered. x. Liberis, fratribus, aut ascendentes defuncti non extantibus, defuncto succedunt cognati proximiores. y. Vicinior gradu, vltiorem excludit. z. i. in capit. eod. l. 11. Cod. familia.

a. Patruo mihi (liberis, parentibus fratribus, aut sororibus destituito) succedunt fratrum ac sororum liberi in capita ex lege 1. in fin. ff. si pars hered. l. 2. §. 2. ff. de suu. & legit. r. m. l. 26. §. 3. Cay Inst. 2. tit. 8. §. 6. & Azonis sententia, & Accursij, in lege 14. & l. ult. §. 3. Cod. de legitim. heredib. probata a Zafio 1. r. r. spon. 7. & a Carolo Quinto in Comitibus Spirenibus anno 1529 teste Mynsingero, obseruat. 94. & Arestis Curiae Parisiensis, vide Papon. 21. Arst. 1. num. 12. 13. Imbertum in Enchirid. in verbo, Les nepuens. explosa Bartoli opinione ad legem 2. §. 1. ff. de suu. atque ita, in capita successio inter plures fratrum filios, eoque solos, locū habet. Quid si cum nepotibus meis ex fratre vel sorore concurrant patruus, vel auunculi mei? Hi omnes aequaliter à me distant, tertio scilicet gradu. Ideoque secundum numerum personarum hereditas mea inter eos diuiditur, ut hic: quibusdam tamen locis l'onde exclus le nepuē, i. meus patruus mihi potius succedit, quam nepos meus ex fratre. f. & ita tollitur differentia succedendi 2. Ga. §. 6. vlt. b. Nou. 18. c. 4. f. Agnati non sunt potiores (quod ad ius successionis attinet) cognatis, & ita abrogatur lex 5. C. de legitim. hered.

c. v. l. i. l. hic num. 367. d. hinc sumpta est authentica, Sicut hereditas. C. de legitim. tutor. & authentica, Matri. C. quando mulier tutela officio.

e. Nota argumentum ab ordine succedendi, ad ordinem suscipiendae tutelae, huc facit lex 73. ff. de reg. iur. f. olim agnati praeferebantur. Inst. de legitim. agnat. tut. l. 1. C. de legitim. tutela. f. Nam tutela non deferatur foeminae, quantumuis proximae, etiam si ad eam deferatur hereditas, Inst. de legitim. patron. in fin. lege vlt. ff. de tut. lege 3. §. 4. ff. de legitim. g. est enim absurdum, ut si alterius tutelam gerat, qui ipse tutore indiget, l. vlt. in fin. C. de legitim. heredib. §. 13. in fin. Inst. de excusat. Inst. de fiduciam. tut. in fin.

h. Mulieres (excepta matre aut auia) remouentur à tutela alicuius administranda, i. Nota conditiones quibus deferatur matri & auia tutela filiorum, aut nepotum, Nouella vigesima secunda capite 40. Nouella nonagesima quarta capite primo, lege secunda, lege tertia. Cod. quando mulier tutela.

k. Nouella 155 abrogatur Nouella 94. cap. 2.

l. Legitimo tutore non est locus, existente testamentario.

l. Causa testati, quam intestati potior.

l. Causa testati, quam intestati potior.

l. Causa testati, quam intestati potior.

l. Causa testati, quam intestati potior.

l. Causa testati, quam intestati potior.

l. Causa testati, quam intestati potior.

l. Causa testati, quam intestati potior.

l. Causa testati, quam intestati potior.

l. Causa testati, quam intestati potior.

l. Causa testati, quam intestati potior.

l. Causa testati, quam intestati potior.

l. Causa testati, quam intestati potior.

l. Causa testati, quam intestati potior.

l. Causa testati, quam intestati potior.

l. Causa testati, quam intestati potior.

l. Causa testati, quam intestati potior.

l. Causa testati, quam intestati potior.

l. Causa testati, quam intestati potior.

l. Causa testati, quam intestati potior.

l. Causa testati, quam intestati potior.

l. Causa testati, quam intestati potior.

l. Causa testati, quam intestati potior.

l. Causa testati, quam intestati potior.

l. Causa testati, quam intestati potior.

l. Causa testati, quam intestati potior.

l. Causa testati, quam intestati potior.

l. Causa testati, quam intestati potior.

l. Causa testati, quam intestati potior.

l. Causa testati, quam intestati potior.

l. Causa testati, quam intestati potior.

l. Causa testati, quam intestati potior.

l. Causa testati, quam intestati potior.

l. Causa testati, quam intestati potior.

l. Causa testati, quam intestati potior.

l. Causa testati, quam intestati potior.

a hinc sumpta
est auth. Perpetua.
C. de sac. eccl.
b hinc sumpta
est auth. Perpetua.
C. de sac. eccl.
c hinc sumpta
est auth. Perpetua.
C. de sac. eccl.
d hinc sumpta
est auth. Perpetua.
C. de sac. eccl.
e hinc sumpta
est auth. Perpetua.
C. de sac. eccl.
f hinc sumpta
est auth. Perpetua.
C. de sac. eccl.
g hinc sumpta
est auth. Perpetua.
C. de sac. eccl.
h hinc sumpta
est auth. Perpetua.
C. de sac. eccl.
i hinc sumpta
est auth. Perpetua.
C. de sac. eccl.
k hinc sumpta
est auth. Perpetua.
C. de sac. eccl.
l hinc sumpta
est auth. Perpetua.
C. de sac. eccl.
m hinc sumpta
est auth. Perpetua.
C. de sac. eccl.
n hinc sumpta
est auth. Perpetua.
C. de sac. eccl.
o hinc sumpta
est auth. Perpetua.
C. de sac. eccl.
p hinc sumpta
est auth. Perpetua.
C. de sac. eccl.

quæ in omnibus provinciis nostra reipublica posite sunt, verumtamen monasteriis in hac regia ciuitate, & eius circuitu adhaerentibus consequenter definire præuidimus.

1. Licentiam^a igitur damus prædictis venerabilibus domibus non solum ad tempus emphyteusim facere immobilium rerum sibi competentium, sed & perpetuè hæc eis emphyteutico iure volentibus dari. Et si quidem sanctissimæ ecclesiæ sint, vel alia venerabiles domus, quarum gubernationem loci sanctissimus episcopus aut per se, aut per venerabilem^b chorum clericorum faceret, cum voluntate eorum & consensu fieri huiusmodi contractum, iurantibus præsentibus^c æconomis & administratoribus & chartulariis ipsius venerabilis domus, quod ex hac emphyteusi nullum damnum eidem venerabili domui inferatur. Si verò ptochia, aut xenones, aut nosocomia, aut reliquæ venerabiles domus sint propriam administrationem habentes: si quidem venerabilia oratoria esse contigerit, cum voluntate maioris^d partis ibidem ordinantium^e clericorum, necnon & æconomum. Si verò xenones, aut ptochia, aut nosocomia, aut alia sit venerabilis domus, apud^f præpositum ipsius fieri contractum, iurantibus ordinatibus earundem venerabilium domorum in præsentia Deo amabilis episcopi, à quo præponitur aut ordinantur, quod nihil ad læsionem aut præscriptionem ipsarum venerabilium domorum de huiusmodi contractu efficitur.

2. In venerabilibus verò monasteriis primates^g eorum cum ampliore & maiore^h parte ibidem deferuentiumⁱ monachorum contractum efficiant. In prædictis verò omnibus iubemus inscribi instrumentum cum iureiurando, quod non ad læsionem aut præscriptionem earundem res agitur. hac verò obseruatione huiusmodi præcedente, releuationem non amplius fieri à sexta parte redditus quem habet res quæ in emphyteusim datur. Quæcunque verò de lapsis domibus competentibus venerabilibus domibus, hæc in regia sunt posite^j ciuitate, superius disposuimus: hæc in his venerabilibus domibus valere præcipimus. Hoc^k etiam super ipsius venerabilibus domibus definire præuidimus, ut si quædam ex eis siue pro publicis collationibus, siue pro alia necessaria causa eiusdem domus debitis obnoxia fiant, & non est possibile de rebus mobilibus eadem persolui debita: primo^l quidem ordine in speciali pignore dari rem immobilem creditori, ut eius fructus colligēs, reputet sibi tam in^m ipsis debitis mutuis pecuniis, quam in vfuris non amplius quarta parte centesimæ. Si verò noluerit isto modo debitum transigere, iubemus per eos quidem qui à sanctissimo patriarcha ordinantur, siue metropolitæ, siue alij episcopi sint, siue archimandritæ, siue orphanotrophæ, aut nosocomi, aut xenodochi, aut aliarum venerabilium domorum ordinatores, apud sanctissimos patriarchas, à quibus ordinantur, aut præponuntur, monumenta fieri, & cum iureiurando ordinatorem, & consensu ampliorisⁿ partis in eis deferuentium debitum manifestari, & quia non est possibile de rebus mobilibus istud persolui: per eos verò qui à metropolitæ ordinantur, siue episcopi sint, siue archimandritæ, siue orphanotrophæ, siue ptochotrophæ, aut aliorum venerabilium locorum ordinatores, apud eos similiter metropolitæ episcopos huiusmodi monumenta conscribi, ab illis verò episcopis qui aut à patriarchis, aut à metropolitæ episcopis ordinantur, & habent sub propria iurisdictione aut monasteria, aut ptochia, aut xenones, aut nosocomia, aut alias venerabiles domos, sub similem modum fieri gesti, ita tamen, ut siue apud patriarchas, siue apud metropolitæ, siue apud episcopos alios huiusmodi gesta fiant, nullum^o pro his dispendium aut expensam venerabiles domos sustinere. Propterea enim volumus de cætero apud iudices prouinciarum, aut defensorum locorum huiusmodi monumenta à memoratis personis siue domibus agi, ut nullum dispendium sentiant^p. Postquam verò ista subsēcuta fuerint apud memoratos sanctissimos patriarchas, apud metropolitæ, aut alios episcopos, tunc per prædictos ordinatores debitoris domus venerabilis in scriptis in^q publico ciuitatis loco proponantur per viginti^r dies: & isto modo hortentur eos qui emere voluerint immobilem rem: ut qui plus^s præbet, aliis præponatur. His verò omnibus præcedentibus, venditionem fieri, precio modis omnibus pro debito dando: ut non aliter habeat emptor munitionem^t, nisi præcium pro ipso debito persoluatur, & hoc euidenter inscribatur, quod nihil ad læsionem aut præscriptionem eiusdem venerabilis domus efficitur. Si verò secundum prædictum modum emptor huiusmodi rei non inueniatur: iubemus creditorem ex iure prædictarum venerabilium domorum, quod pro^u soluto dicitur, eandem accipere possessionem, iusta & stricta^x æstimatione facta: & addita in precio decima parte vniuersæ æstimationis, in ipsa quantitate accipere rem^y creditorum pro solutione, certo^v dominio possessorum: ita tamen, ut ordinatores^z debitoris venerabilis domus, &

amplior^a pars deferuentium, huiusmodi venditionibus consentiant. Quod autem præbetur in hoc immobilis res, non per electionem creditoris detur, sed secundum æquitatem: aliud quidem fructiferarum, aliud verò possessionum sterilium^b eiusdem venerabilis domus, & in redditu^c earum, & in fiscali solutione & reliquæ ordinationis.

3. Si verò quis aut episcopo, aut æconomio, aut ordinatori cuiuslibet venerabilis domus, siue in regia ciuitate, siue in prouinciis constitutæ pecunias credidit, aut posthac crediderit: iubemus neque eis hoc reputari^d pro venerabili domo, nisi primitus ostenderint quod in utilitates prædictæ venerabilis domus ista profecerunt, neque ipsum creditorem, aut hæredes eius contra venerabilem domum habere aliquam pro ipsis actionem, nisi^e monstauerint quod in utilitatibus venerabilis domus competentibus pecuniis profecerunt: sed contra mutuas accipientem pecunias, aut hæredes eius, proprias moueant actiones.

CAP. VII.

De permutatione rerum ecclesiasticarum.

Hoc^f verò iubemus, ut excepta sanctissima maiore ecclesia regie ciuitatis, & venerabilibus orphanotrophis, xenonibus, & ptochiis, quæ sunt in regia ciuitate, sub eius constitutis ordinatione, licentiam esse omnibus sanctissimis ecclesiis, & venerabilibus domibus, necnon & monasteriis, tam in hac regia ciuitate, quam in diuersis prouinciis constitutis, permutationes^g ad inuicem facere, quando utrique venerabili domui seruetur indemnitas, consentientibus in scriptis aut per depositiones huiusmodi contractui non solum ordinatoribus vtriusque venerabilis domus, sed etiam ampliore parte in eis deferuentium. Ea verò quæ ab imperiali domo in quamlibet venerabilem domum peruenerunt, aut postea peruenerint: nullo modo vendi, aut pignori supponi, aut permutari, aut omnino alienari concedimus, neque si ad alteras venerabiles domos tale aliquid egerint.

1. Et quoniam cognouimus ab aliquibus fieri alienationes^h monasteriorum, ut hæc à sacra figura in priuatorum conuersationem transferantur: & hoc omnibus modis prohibemus. Si verò tale aliquid factum deprehendatur: licentiam præbimus sanctissimo loci episcopo hoc monasteriis vindicare, & in antiquam figuram reducere. Siⁱ verò quis de prædictis venerabilibus domibus quæ in hac regia ciuitate, siue in aliis prouinciis sunt, (excepta sanctissima maiore ecclesia regie ciuitatis) prædium habeat plurimis fiscalibus tributis grauatum, ex quo nullus inferatur redditus venerabili domui: licentiam^k præbimus eiusdem venerabilis domus ordinatibus tale prædium alienare quolibet modo voluerint, ad perfectam securitatem eiusdem venerabilis domus, gestis inuentionum vi delicti in huiusmodi alienatione conficiendis ab illis à quibus ordinatores talium locorum præponuntur siue ordinantur, & iurantibus in sanctis scripturis, præsentē antistite eiusdem venerabilis domus, & ampliore parte in ea deferuentium, quod neque per prodicionem, neque per gratiam, aut quamlibet præscriptionem alienatio fiat, sed ut seruetur immunitas eidem venerabili domui. Oeconomis verò & ordinatoribus clericorum, & chartulariis vbi cumque venerabilium domorum constitutarum, aut parentibus eorum, & filiis, & quibus secundum genus aut secundum matrimonij iura coniunguntur, locationes, aut emphyteusis, aut emptiones, aut hypothecas rerum immobilium ipsis venerabilibus domibus competentium subire aut per se, aut per interpositam personam, secundum quod & iis qui in regia ciuitate sunt prohibemus.

CAP. VIII.

Si emphyteuta ecclesiæ per biennium in soluendo canone cessauerit.

Si^m verò quis aut locator aut emphyteuta alicuius rei competentis aut sanctissimæ maiori ecclesiæ, aut alteri venerabili domui in quolibet loco nostre reipublicæ constitutæ, aut deteriore faciat rem, quam quidem aut accepit, aut post hoc accepit, aut per bienniumⁿ non intulerit quod ab eo promissum est emphyteuticum aut locationis canonem: damus licentiam venerabili domui ex qua locatio aut emphyteusis facta est, & quæ debentur solum pro præcedente tempore, & antiquum statum locatæ siue emphyteuticæ rei exigere, & eiicere de emphyteusi, siue de locatione, non^o valentem de emponematis actionem aliquam contra venerabiles domos mouere. Si verò noluerint prædicti ordinatores expellere eum, exigi quidem eum præcipimus quæ pro locatione siue emphyteusi debere cognoscitur: vsque ad definitum verò tempus completum, sibi datam rem tenere eum, & quæ placita sunt dare. Si verò refugiat, licentiam præbimus præpositis earundem venerabilium locorum indemnitatē venerabilibus domibus de eiusdem rebus fieri, non valente neque hinc de emponematis^p aliquid præterdere.

v. Iulian. hic nu. 412. Non. 7. c. 10. i hinc sumpta est authentica, Item prædium. C. de sac. eccl. k Res ecclesiæ (non tamen maioris quæ est Constantinopoli) onerosa, distrahi potest. l v. Iulian. hic nu. 413. m hinc sumpta est authentica, Qui rem C. de sac. eccl. n v. l. 2. C. de iure emph. o Non. 7. c. 2. p emponemata, meliorationes.

aliter habere
cautionem. Iul.
hic.
u Ius pro solu-
luto. Ita Græcis
hic & apud In-
lianum. c. 411.
appellatur. Ap-
ud auctorem
Eclogæ 3. tit. 1.
ex lib. 5. tit. 2. c.
10. hinc sumpta est
auth. Perpetua. C. de
sac. eccl. dicitur,
hoc est, accipere
iure domi-
nij. Res eccle-
siasticæ in solu-
tum dari pos-
sunt, prius ta-
men exacte æs-
timandæ, & vi-
tra æstimatio-
nem adicere
debet creditor
decimam præ-
tij: ut ita, raro
aut numquam
ecclesiæ cedatur.
Bald. ad anthen.
Hoc ius porre-
ctum. C. de sac. eccl.
negat hoc
seruandum esse
iure etiam poli
& conscientie.
adde Nouell. 46.
Verum Accur-
sius in d. glossa.
Hoc ius porre-
ctum, non addita
accipit pro ré-
missa, ut scilicet
decima pars præ-
tij remittatur
emptoribus quia
grauatur in vo-
no, quod inui-
tus accipit, in
alio releuetur.
x subtili. Iulian.
dicitur. Scrim.
y firmo. Iulian.
Bald. de pto-
chia. Scrim.
z dicitur. Scrim.
Scrim. admini-
stratores. Iulian.
hic.
a de quo dixi 5.
b Quædam res
ecclesiasticæ in
soluto dari de-
bent creditori?
mediæ inter fer-
tiles & steriles.
v. Iul. hic.
c Rei æstima-
tio sumitur ex
reditu suo, &
publicarum tri-
butionum fun-
ctione & reli-
quo statu. Iulian.
hic.
d Non omne
quod mutuo ac-
cipit admini-
strator ecclesiæ,
imputatur rati-
onibus eccle-
siasticis, sed ius
demum, si mu-
tuum in utilita-
tem ecclesiæ ver-
sum est. Nouell.
123. c. 6. in fi.
e Creditor ec-
clesiasticus pro-
bare tenetur pe-
cunias mutua-
tas, fuisse veritas
in utilitatem ec-
clesiæ.
f hinc etiam
sumpta est au-
thentica, Hoc
ius. C. de sac. eccl.
g Ecclesiæ per-
mutationes ad
inuicem facere
possunt. Nou. 54.
c. 2.
h hinc sumpta
est authentica,
Multo magis. C.
de sac. eccl. f.

a i. anno 541. b vide 6. editum Iustiniani. c de dispositione artificum, Index Regine. d *μυθολογίας*, *crim.*, quo nomine intellige, conuentus hominum, & mercatus. e Vetus Iustinianus, agricolas, nautas, artifices, negotiatores, precij mercedisve nomine plus more veteri exigere, quinimò; vt locent operas *καὶ τὴν παλαιὰν διατάξουσιν*. sic enim legendum, non vt Haloander ex epitome Theodori *καὶ τὴν ἀρχαίαν*

on. i. secundum
auctoris for-
mulam.
f. Anno 541.
g. De episcopis
nem & ex vna tantum parte confecta sunt, aut conficien-
tur, vacantibus. Diuinitas te seruet per multos annos, frater
iucundissime. Dat. 17. Kalend. Maij, Constantinop.
Bilis. V. ^a C. Conf.

EDICTVM^b PIENTISSIMI
Domini nostri Iustiniani de formu-
la^c artificum.

TIT. V.

* NOVELL. CONST. CX XII.
PRAEFATIO.

COGNOVIMVS, quomodo post castigatio-
nem domini Dei benignitate immiffam, qui
negotiationes & ludos literarios d' exercet,
diuerfi etiam generis artifices & agricolæ, in-
fuper & nautæ, cūm potius meliores fieri deberent, lucri
cupiditati ſe dederint, & duplicia triplicique precia ac
mercedes præter veterem conſuetudinem requirant.

C A P. I.

Visum igitur est per sacrum edictum omnibus interdici detestandam istiusmodi auaritiam; & ne quis in posterum cuiuscumque disciplinæ aut artis magister, qualiscumque etiam negotiationis negotiator, qualiscumque demum agricultura agricolæ, quam vetus consuetudo ferat, plus precij mercedive nomine exigat, iubemus verò etiam, vt ædificiorum, & colendæ terræ, aliorumque operum mensores nihil amplius operariis imputent, & illis antiquam consuetudinem conferuent. Hæc autem obseruare iubemus & eos qui qualicumque opera demandant, & eos, qui aliqua redimunt. Si quidē nec ipsis amplius quàm more constitutum sit, dare concedimus. Sciant verò qui quicquam amplius, quàm pro veteri consuetudine requirunt, quòd triplicem quantitatem in fiscum inferre cogētur, si suprà id quod ab initio constitutum fuerit, cepisse illos quicquam aut dedisse ostensum sit.

EPILOGVS.

Hæc porro inquiri ac vindicari iubemus & ab excellen-
tia tua & à glorioſiſſ. ſclicis huius vrbis præfecto. Volu-
mus enim per vos ab huius noſtri edicti tranſgreſſoribus
conſtitutam multam exigī; poenique illos ſubdi: ita vt
quæ vobis parēt cohortibus, quinque librarum auri mul-
ta incubitura ſit, ſi quid ex iis quæ à nobis conſtituta ſunt,
neglectum fuerit. Dat. 2. Kal. Apr. Conſtantin. DN. Iuſtin.
PP. Aug. poſt. B. Hilf. V. C. Conf.

DE SANCTISSIMIS EPISCOPIS^s,
& Deo amabilibus & reuerendissimis clericis,
& monachis.

TIT. VI.

NOVELL. CONST. CXXIII.

Imper. Iustin. August. Petro gloriosiss. [magistro sacrorum
nostrorum officiorum.]

P R A E F A T I O.

DE gubernatione, & privilegijs, alijsque diuersis capitulis ad sanctissimas ecclesias, & alias venerabiles domos pertinentibus, iam quædam disposuimus ^h super sanctissimis autem episcopis, & clericis, & monachis dudum in diuersis constitutionibus dispositi, cum competenti correctione hac comprehendere lege prospeximus.

In editionibus Haloandrinis duæ hæc paginæ infarciuntur,
quæ nec in Scrimgeriana editione, nec in meis ma-
nuscriptis reperiuntur. Contius.

CAP. I.

De ordinatione episcoporum i.

Sancimus igitur quoties opus fuerit episcopum ordina-
ri, clericos & ^k primates ciuitatis cuius futurus est epi-
scopus ordinari, mox in tribus^l personis decreta facere
propositis eis sacrosanctis euangelis, periculo suarum ani-
marum dicentes in ipsis decretis: quia neque propter ali-

CAP. II.

De accusatoribus episcoporum 9.

Si quis autem electum ad ordinationem episcopatus accusauerit in qualibet causa que possit secundum leges^r aut canones eius impedire ordinationem, differatur huiusmodi ordinatio: & prius contra eum propositam causam, siue presentem accusatore^r, & ab eo propositam causam exequente, siue etiam deficiente per tres menses suam accusationem implere: diligenter examinari ab illo à quo futurum erat episcopum ordinari: & si quidem obnoxium eum accusator inuenerit, prohibeatur ordinatio. Si verò obnoxius non ostendatur, ordinatio quidem non impediatur: accusator autem, siue non probauerit, siue etiam fugit propositam à se accusationem, à provincia in qua habitat, abiciatur. Si quis autem ante examinationem accusatum ordinauerit, ordinatus quidem à sacerdotio repellatur: qui verò talem ordinare festinauerit, superius dictæ subiaceat pœnæ, tam annali^r prohibitioni sacri ministerij, quam etiam vt omnes eius res ecclesiæ vindicentur. **I** ¶ Præ^u omnibus illud seruari facimus, vt nullus per suffragium^x auri, aut aliarum rerum, episcopus ordinetur. Si quid autem tale committatur: ipsi semetipsos, & dantes^z, & accipientes^a, & mediatores^b eorum, secundum sacras scripturas & sanctas regulas damnationi subiiciuntur: & propterea qui dat, & qui accipit, & mediator eius factus sacerdotij aut cleri honore remouetur: quod autem pro hac causa datum est, ecclesiæ illi vindicetur, cuius voluit sacerdotium cõparare. Si verò laicus^c fortè pro hac causa aliquid accipiat, aut mediator rerum factus est: datas res in duplum eum, exigi iubemus. ecclesiæ vindicandas. Non solum autè quæ secundum hunc modum dantur, vindicare præcipimus, sed etiã omnem cautionem^d pro hoc quolibet modo exposita, & pignorũ fideiussurorũ donatione, vel oblatione, & omnẽ quãlibet aliam

1. ii.

a *lul. hic nu. 450.* *b* *Nov. 5. c. 7.* *c* *v. lul. hic nu. 451.* *d* *v. l. 21. C. de episc.* *e* *lul. hic nu. 452. in fin. adde Nouell. 56. c. 1. Nov. 137. c. 2. l. 1. ff. de ambitu. c. 28. apo. 101. 3. Eclog. 1. c. 31.* *f* *v. cap. 3. s. eod.* *g* *Et si quædam eius penè generis dicta sint. cap. 3. s. eod. non puto tamen alibi in iure civili apertius ostendi originem Annatarum, quam ex hoc loco, quam nonnulli referunt ad Bonifacium 9. alij ad Iohannem 22. teste Platina.* Id genus vestigalis, damnatum est Concilio Basilienfi *Sessione 21.* & in Gallia, vt apparet ex edicto Caroli 6. & Parisiensis senatusconsulto anni 1406. 1407 cui interpretationem suam addidit Molinæus in tractatu Annatarum. Mouebantur Galli loco illo scriptura & Samuelis 1. Reg. 12. Loquimini de me coram domino, & coram Christo eius. vtrum bonum alicuius tu lerim vel afinu, si oppressi aliquem, si de manu cuiusquam munus accepi: & restituam vobis. sic dixerunt. Non es calumniatus, neque oppressisti nos, &c. Mouebantur etiam dicto Pauli *Ador. 20.* Argetum & aurum nullius concipui, sicut ipsi scitis, quoniam ad ea quæ mihi opus erant & his qui mecum sunt, ministrant manus istæ. Ego scio (inquit Apostolus) quoniam post discessum meum intrabunt lupi rapaces in vos, non parcentes gregi. Mouebantur & illo Ezechiel 34. Facti sunt greges mei in rapinam, & vides mea in deuotionem, eo quod non erat pastor. Neque enim quæsierunt pastores gregem meum: sed pascebant pastores semetipsos, &c. Moueri etiam poterant aurea lege 31. C. de episc. Mouebantur quoque constitutione D. Ludouici, lata anno 1267. qua cauebatur beneficiarios eligi, nihilque dari electionis causa. Superiora edicta Galli confirmant Pragmatica sanctione, (quam constitutionem per Antonomastiam vocant Galli, La pragmatique sanction) lata sub Carolo VII. anno 1438. Biturigibus, permoti autoritate Synodi Constantiensis & Basilienfis, vide Duarenum in D. sanctione libertatis Gallica, nu. 14. 15. Cui sanctissimæ constitutioni multum derogatum est à Francisco, concordia ea de re quadam inita cum Leone X. Pontifice Romano, quam constitutionem Galli concordat occupant. De annatis adde Duarenum 6. de benef. 3. *h* *delega. 1. c. 1. de elec. 1. c. 31. dona lul. hic nu. 452. vt videatur legisse dñe.* *i* *ov. 1. c. 1. de elec. 1. c. 31. dona lul. hic nu. 452. vt videatur legisse dñe.* *k* *vt locorum venerabilium administratores sine pecunia fiant. v. lul. hic nu. 453. l. dixi ad cap. 2. s. eod.* *m* *donatus. Graci hic. condericis. lulian. hic. k* *vt locorum venerabilium administratores sine pecunia fiant. v. lul. hic nu. 453. l. dixi ad cap. 2. s. eod.* *n* *notius. Scrim. laicus lul. c. 453. o* *De administratoribus venerabilium locorum res suas offerentibus, v. lul. hic nu. 454. p* *adde d. c. 3. in prin. q* *Si seruus clericus fiat, lul. hic nu. 455. r* *hinc sumpta est authentica, Si seruus. C. de episc. l. adde l. 4. C. de prapof. sacri cubiculi. l. 6. l. 7. C. qui militare. t* *Nouella Leonis non fit liber, si episcopatum adipiscitur ignorante domino: retrahitur enim in securitatem. Nouell. Leonis 11. adde Nouell. eiusdem 9. & 10. t* *Pabulus eodem modo Onesium remittit ad Philemonem vide epistolam Pauli ad Philemonem, Clementem c. 82. adde Cuias. 20. de prapof.*

CAP. XVI.

Vt ordinationes gratis fiant.

*S*ed neque clericum cuiuscunque gradus dare aliquid ei a quo ordinatur, aut alij cuiuslibet personæ permittimus: solas autem præbere eum consuetudines iis, qui ordinantur ministrantes sunt, ex consuetudine accipientibus, vnus anni emolumenta non transcendentes. In sancta vero ecclesia in qua constituitur, sacrum complere ministerium, & nulla penitus propriis clericis dare pro sua insinuatione: nec ob hanc causam propriis emolumentis aut aliis portionibus hunc priuari. Sed neque xenodochium aut nosocomium aut ptochotrophum, aut alium quemlibet venerabilis domus gubernatorem, aut quamcunque ecclesiasticam sollicitudinem agentem, dare aliquid illi a quo constituitur, aut alij cuiusque personæ pro commissis sibi gubernatione. Qui vero præter hæc quæ disposuimus, aut dat, aut accipit, aut mediator fit, sacerdotio aut clero huiusmodi commissæ sibi cuiuscunque gubernationis nudabitur: iis quæ accipiuntur, vindicandis venerabili loco, cuius talis persona ordinationem aut sollicitudinem aut gubernationem accipit. Si autem secularis sit qui accipit, aut mediator factus est: quod datum est, duplicem repetitur, & venerabili loco in quo talis persona ordinationem aut gubernationem aut sollicitudinem suscepit, præbeatur. Si quis autem clericus cuiuslibet gradus, siue gubernator cuiuslibet venerabilis domus, aut ante ordinationem commissam sibi cuiuscunque gubernationis aut sollicitudinis, aut postea aliquid voluerit suarum rerum offerre ecclesie in qua ordinatur, aut loco cuius gubernationem aut sollicitudinem suscepit: non solum non prohibemus hoc fieri, sed etiam magis inuitamus eos talia pro salute animæ suæ facere. Nos enim illa solum dari prohibemus, quæ propriis personis quibusdam præbentur, non quæ sanctis ecclesiis, aut aliis venerabilibus locis offeruntur.

CAP. XVII.

Quomodo seruus ordinari possit, aut adscriptitius.

*S*i seruus sciente & non contradicente domino in clero ordinatus fuerit: ex hoc ipso quod constitutus est, liber & ingenuus erit. Si vero ignorante domino ordinatio fiat: licet domino intra spatium vnus anni & seruilium fortunam probare, & suum seruum recipere. Si vero seruus sciente domino siue sciente (sicut diximus) eo quod in clero constitutus est, liber factus ecclesiasticum ministerium reliquerit, & ad secularem transierit vitam: suo domino ad seruitium tradatur. Adscriptitius autem in ipsis possessionibus, quarum sunt adscriptitij, clericos etiam præter voluntatem dominorum fieri permittimus: ita tamen, vt clerici facti impositam sibi agriculturam adimpleant.

CAP. XVIII.

*L*a pragmatique sanction) lata sub Carolo VII. anno 1438. Biturigibus, permoti autoritate Synodi Constantiensis & Basilienfis, vide Duarenum in D. sanctione libertatis Gallica, nu. 14. 15. Cui sanctissimæ constitutioni multum derogatum est à Francisco, concordia ea de re quadam inita cum Leone X. Pontifice Romano, quam constitutionem Galli concordat occupant. De annatis adde Duarenum 6. de benef. 3. *h* *delega. 1. c. 1. de elec. 1. c. 31. dona lul. hic nu. 452. vt videatur legisse dñe.* *i* *ov. 1. c. 1. de elec. 1. c. 31. dona lul. hic nu. 452. vt videatur legisse dñe.* *k* *vt locorum venerabilium administratores sine pecunia fiant. v. lul. hic nu. 453. l. dixi ad cap. 2. s. eod.* *m* *donatus. Graci hic. condericis. lulian. hic. k* *vt locorum venerabilium administratores sine pecunia fiant. v. lul. hic nu. 453. l. dixi ad cap. 2. s. eod.* *n* *notius. Scrim. laicus lul. c. 453. o* *De administratoribus venerabilium locorum res suas offerentibus, v. lul. hic nu. 454. p* *adde d. c. 3. in prin. q* *Si seruus clericus fiat, lul. hic nu. 455. r* *hinc sumpta est authentica, Si seruus. C. de episc. l. adde l. 4. C. de prapof. sacri cubiculi. l. 6. l. 7. C. qui militare. t* *Nouella Leonis non fit liber, si episcopatum adipiscitur ignorante domino: retrahitur enim in securitatem. Nouell. Leonis 11. adde Nouell. eiusdem 9. & 10. t* *Pabulus eodem modo Onesium remittit ad Philemonem vide epistolam Pauli ad Philemonem, Clementem c. 82. adde Cuias. 20. de prapof.*

ibi, Decimum. u *Si adscriptitius clericus fiat. lul. hic nu. 456. adde l. 16. C. de episcopis, hinc sumpta est authentica, Adscriptitij. C. de episcopis. x* *de clericis electis ab adscriptoribus venerabilium locorum vel hæredibus eorum, lul. hic nu. 457. y* *De iure patronatus ecclesiastici dictum est. Nouell. 57. c. 2. quibus adde Duarenum 5. de sacris ecclesie ministeriis. vbi explicat quale sit nominationis aut præsentationis ius iis competens, qui patroni ecclesiarum dicuntur. adde Vigilius 3. methodi inru. Pö. tificij 14. vbi explicat quæ sint causæ iuris patronatus, quibus competat, quod sit ius patronatus. Possis & eundem Duarenum tractatum de nominatione Regia in ordinandis antistitibus adiungere 5. de benef. 12. Possesiam adiungere ex eodem, de scholastica nominatione in Gallia admodum visitata, cap. 13. quia nominari possit 14. quomodo sit concipiendum de nominatione 15. apud quos nominari oportet 16. de prohibitione ac denunciatione quam insinuationem vocant 5. de effectu nominationis 6. sed nemo fufus de Nominationibus scriptis Rebuffo in suo Nominationum tractatu, quem vide. adde Socin. regula 217. z* *De clericis ministeriis adimplentibus. lul. hic nu. 458.*

De edificatoribus ecclesiarum.

*S*i quis oratorij domum fabricauerit, & voluerit in ea clericos ordinare aut ipse, aut eius hæredes: si expensas ipsius clericis ministrant, & dignos denominant, denominatos ordinari. Si vero qui ab eis eliguntur, tanquam indignos prohibent sacra regulæ ordinari: tunc sanctissimus episcopus quoscunque putauerit meliores, ordinari procuraret. Sancimus autem reuerendissimos clericos suis ecclesiis absecundare, & omne eis competens ecclesiasticum ministerium adimplere: hoc requirente vnus cuiusque ciuitatis sanctissimo episcopo, & cuiuscunque ordinis ecclesiastici primatibus, eos qui hoc non custodiunt, regulari multæ subdentibus.

CAP. XIX.

Vt omnes clerici res suas in sua potestate habeant.

*P*resbyteros aut & diaconos & subdiaconos, cantores, & lectores, quos omnes clericos appellamus, res quolibet modo ad eorum dominium venientes habere sub sua potestate præcipimus, ad similitudinem castrensiū peculiorum, & donare secundum leges, & in his testari, licet sub parentum sint potestate: sic tamen, vt horum filij, aut his non existentibus, parentes eorum legitimam partem ferant.

CAP. XX.

Quibus poenis subiiciantur clerici, qui falsum testantur testimonium.

*R*euerendissimis autem presbyteris aut diaconis etiam, si inuenti fuerint pro pecuniaria causa falsum perhibuisse testimonium: sufficiat pro verberibus, tribus annis separari à sacro ministerio, & monasteriis tradi. Pro criminalibus autem causis si falsum testimonium dixerint: clero nudatos, legitimis subdi poenis præcipimus: reliquos autem omnes in aliis etiam ecclesiasticis ordinibus constitutos, si falsum testimonium cuiuslibet causæ, siue pecuniariæ, siue criminalis dixisse conuincantur, non solum ecclesiastico officio repelli, sed etiam verberibus subdi.

CAP. XXI.

Vt clerici apud proprium conueniantur episcopum.

*S*i quis contra aliquem clericum aut monachum, aut diaconissam aut monastriam aut ascetiam habeat aliquam actionem: adeat prius sanctissimum episcopum, cui horum vnusque, quæ subiacet: ille vero causam inter eos iudicet: & si quidem vtrique pars iis quæ iudicata sunt, acquiescerit: iubeamus per loci iudicem hoc executioni perfectæ contradi. Si quis autem litigantium intra decem dies contradicat iis quæ iudicata sunt, tunc locorum iudex causam examinet: & si inuenierit iudicium rectè factum, etiam per sententiam propriam hoc confirmet, & executioni propriæ tradat, quæ iudicata sunt: & non liceat secundo in tali causa victo appellare. Si vero iudicis sententia contraria fuerit iis, quæ à Deo amabili episcopo iudicata sunt: tunc locum habere appellationem contra sententiam iudicis, & hanc secundum legum ordinem referri & exerceri. Si tamen ex imperiali iussione, aut iudiciali præcepto episcopus iudicat inter quascunque personas: appellatio ad imperium, aut ad eum qui transmisit negotium, referatur. Si vero crimen fuerit quod aduersus quamlibet memoratarum reuerendissimarum personarum inferatur, si quidem apud episcopum aliquis accusatur, & ipse veritatem inuenire poterit: ab honore & gradu hunc secundum ecclesiasticas regulas deiciat, & tunc competens iudex hunc comprehendat, & secundum leges litem examinans causæ finem imponat. Si vero prius civilem iudicem adeat accusator, & crimen per legitimam examinationem potuerit approbare, tunc episcopo locorum gesta monumentorum palam faciat: & si ex his agnoscatur proposita crimina commississe eum, tunc ipse episcopus hunc secundum

tionem ministerij, seu potius suspensione ministerij. De poena suspensionis beneficii, v. Clar. 3. sent. 5. vlt. quæst. 75. l. 3. ff. de pan. h de detractione in monasterium alibi dicam. i adde, & monachi, & diaconi, & ascetia. lul. hic nu. 461. k cum in civili, tum criminali causa, lul. ibid. l. iudex civilis mandat executioni sententias probatas ab episcopo. m hinc sumpta est authentica, Si quis litigantium. C. de episc. aud. n & appellet. Nota, Iustiniani tempore appellationes fuisse receptas à sententia episcopi ad iudicem civilem. o Nota casum in quo secundo appellari non potest. p Iudex civilis cognoscens de sententia episcopi, potest eam comprobare vel infirmare. q A delegato Principis, Princeps ipse appellatur. r Clericus criminum reus, degradatur ab episcopo. Eodem modo criminum causa, degradari possunt senatores & ducentarij, non à quouis tamen. l. 1. C. de privileg. scholar. & miles etiam degradatur, cum gradu mouetur. vide quæ notant ad l. 12. in fin. princ. ff. de custod. adde Nouell. 47. quæ est ex Indice Regina. De episcopo regradata: adde Clar. 5. sent. 5. vlt. quæst. 74. vbi de poena forma & aliis adiunctis degradationis tractat: & Petrum Gregorium 31. syntagm. 30. f clericus regradata, id est, spoliatus honore clericali, mox traditus iudici civili.

a honoris spoli-
ationem sc. *lu-
lian. hic.*
b & ita tamen
ut legitime cu-
diatur.
c *l. 2. l. 33. C. de
episc. & cler.*
d Causarū me-
re ecclesiastica-
rum notio, non
pertinet ad iudi-
cem civilem.
e canonica cau-
sa *lulian. hic nu.
462.* negotium
ecclesiasticū *ibi.*
f De rebus du-
bitis in conciliis
episcoporum e-
mergentib. *lul.
hic nu. 463.*

g Nota de syn-
odo compo-
sitā ex metropo-
litano & episco-
pis ei subiectis.
h Appellari po-
test a synodo
provinciali ad
patriarcham.
i de foro epi-
scopi. Episcopus
conueniendus
est apud metro-
politā, ad-
de *lulian. hic nu.
464.*

k A metropoli-
tano appellatur
ad patriarcham.
l de foro me-
tropolitani. Me-
tropolitā conue-
niendus est ap-
ud suum Pa-
triarcham adde
lulian. hic nu. 465.
m de episcopis
ad iudicem vo-
catis *lulian. hic
nu. 466.*
n de foro eorū
qui administrāt
venerabilia lo-
ca. Huc refer *lu-
lian. hic nu. 467.*

o Administra-
tores venerabi-
lium locorum
conueniendi a-
pud suos episco-
pos. Atqui or-
phanotrophii
non sunt obno-
xij reddendis
rationibus *No-
u. l. 1. c. 15. l. 32.*
Co. de episc. vide
quā dixi *ibid.*
p *πατὴρ τῶν ἀπο-
στολῶν*, post ex-
actionem *lulian.
hic*, in exigendo
hal.

q Ab episcopo
ad metropolita-
num appellatur.
r Appellatur a
metropolitano
ad patriarcham
seu archiepisco-
pum.

s Hæredes ra-
tionibus obno-
xiorum, de iis
reddendis etiam
tenentur adde
lul. hic nu. 468.
t dic potius, si
reperi fuerint
Constantinopo-
li, ut sit sensus,
Episcopos & de-
ricos (si his non-
dum contestata
est in provin-
cia) Constanti-
nopolis reper-
tos, ibi conue-
niri posse. adde
*lulian. hic nu.
469.*

u *lul. hic nu.
470.*
x *lulian. hic nu.
471.* Apocritarii,
qui res agūt Ec-
clesiarum *Novell.
6. ca. 2.* responsa-

dum regulas ab honore siue gradu quem habet, separet:
index autem ultionem ei inferat legibus congruentem. Si
verò episcopus putauerit gesta non iuste confecta: tunc li-
ceat ei differre^a, & nudare honore seu gradu accusatā per-
sonam: ita tamen, ut huiusmodi persona sub legitima cau-
tela fiat^b, & ita ad nos negotium tam ab episcopo quam a
iudice referatur, ut nos hoc cognoscentes, quæ nobis viden-
tur, iubeamus. 2. ¶ Si quis autem pro pecuniaria causa cō-
tra aliquem omnium memoratarum personarum habuerit
actionem aliquam, & episcopus distulerit inter eas iudicare:
licentiam habeat actor civile iudicem adire: ita tamen,
ut accusata persona nullo modo cogatur fideiussorē dare,
sed solam^c cautionē sine iureiurando cum hypotheca sua-
rum rerum exponere. Si verò pro criminali causa accusatio
contra aliquam memoratarū personarum proponatur, sub
legitima cautela accusata fiat persona. Si autem^d ecclesi-
astica^e causa est, nullam communionem habeant iudices ci-
uiles circa talem examinationem, sed sanctissimus episco-
pus secundum sacras regulas causæ finem imponat.

CAP. XXII.

Ut episcopi apud proprium conueniantur metropolitani: & ut
cauere pro lite non teneantur.

Si quis verò sanctissimorum episcoporum eiusdē synodi
dubitationem^f aliquam aduincem habeat, siue pro
ecclesiastico iure, siue pro aliis quibusdam rebus, prius met-
ropolitā^g eorum cum aliis de sua synodo episcopis cau-
sam examinet & iudicet: & si non rata habuerit vtraque
pars quæ iudicata sunt, tunc^h beatissimus patriarcha dice-
ceos illius inter eos audiat, & illa determinet quæ eccle-
siasticis canonibus & legibus consonant: nulla parte eius
sententiæ contradicere valente. Si autemⁱ a clero, aut a
alio quocunque aditio contra^j episcopum fiat propter quā-
libet causam: apud sanctissimum eius metropolitā secu-
dum sacras regulas & nostras leges causa iudicetur: & si
quis iudicatis contradixerit, ad^k beatissimum archiepisco-
pum & patriarcham diceceos illius referatur causa, & ille
secundum canones & leges huic præbeat finē. Si verò con-
tra metropolitā^l talis aditio fiat ab episcopo, aut clero,
aut alia quacunque persona: diceceos illius beatissimus
patriarcha simili modo causam iudicet. Pro omnibus autem
causis pro quibus apud proprium metropolitā, aut
patriarcham, siue apud alios quoscunque^m iudices episco-
pi conueniantur, nullam fideiussionem aut cautionem
pro lite exigantur: sic tamen, ut isti studeant illatis sibi cau-
sis semetipsos absolvere.

CAP. XXIII.

Ut economi & similes apud proprium episco-
pum conueniantur.

Oeconomusⁿ autem, & xenodochos, nosocomos,
Optochotrophos, & aliorum venerabilium locorum
gubernatores, & alios omnes clericos iubemus pro creditis
sibi gubernationibus apud^o proprium episcopū cui subia-
cent, conueniri, & rationem suæ gubernationis facere &
exigi quod ex ipsis debentes ostendunt illi venerabili red-
dendum domui, ex cuius ordinatione debitum apparuerit.
Si verò putauerint se grauari: post repetitionem^p metropo-
lita^q causam examinet. Si verò metropolita fuerit contra
quampiam—prædictarum personarum huiusmodi causas
examinans, & debitū exegerit, & ex actus putauerit se gra-
uatū^r: diceceos illius beatissimus patriarcha causam de-
terminet. non enim concedimus prædictis personis pro
memoratis causis ante examinationem & exactionem de-
biti proprios episcopos declinare, & ad alia venire iudicia.
Si quis autem ex ecclesiasticis cui aliqua talis dispensatio
credita est, ante rationum expositionem, & debitorum so-
lutionem moriatur, iubemus eius hæredes^s simili modo
& rationibus & exactionibus subiacere.

CAP. XXIV.

Ut episcopi illic ubi deliquerint^t, conueniantur.

Si quis episcopus aut clericus ex quacunque provincia
in Constantinopoli reperiatur, & voluerit aliquis aduer-
sus eum actionem proponere: si quidem litis contestatio in
provincia pro ipso negotio facta est, ibi litem cōpleri. Si
verò nondum inchoata est: apud gloriosissimum præfectū
Orientis prætoriorū, aut apud eos qui a nobis fuerint de-
putati iudices, conuenientibus eum respondere,

CAP. XXV.

De apocritariis^u.

R euerendissimi verò apocritarii^x cuiuscunque sanctif-
simæ ecclesiæ, qui in regia ciuitate degunt, aut ad bea-
tissimos patriarchas, aut ad metropolitā a suis episcopis
ordinati & destinati, neque pro suis episcopis, neque pro
causa ecclesiæ, aut pro debito publico aut priuato, aliqua
conventionem sustineant, nisi mandatum habuerint a suis
episcopis, aut economo, aut aliquos conueniant. Tunc e-
nim solis illis, qui ab eis conueniuntur, damus licentiam si

quam obligationem habent contra ecclesiam aut contra
episcopos eorum, proponere. Si verò & in quibusdam cau-
sis vel actionibus semetipsos obligatos fecerint, in tempore
in quo responsa faciunt, pro his conuentiones^y suscipiant.

CAP. XXVI.

Ne episcopi legationis tempore conueniantur.

Si verò episcopi vel clerici pro^z ciuitate aut pro suis ec-
clesiis propter suam legationem^a, aut ordinationem e-
piscopi, ad regiam ciuitatem, vel ad alium quemlibet locū
proficiscantur: iubemus eos nullam molestiam aut impor-
tunitatem a qualibet persona sustinere: licentia existere iis
qui obligatos eos putant se habere, postquam ad provinciam
reuertuntur, conuenire eos, nullo in iis quæ se putant ha-
bere, eis faciendo præiudicio de temporalibus præscriptio-
nibus, propter tempus quod in tali causa protraxerint.

CAP. XXVII.

Ut monachi per procuratorem se defendant: & de
quantitate sportularum.

Si quando autem causa emerferit, ut admonitio aut execu-
tio^b inferatur pro qualibet pecuniaria causa, siue pu-
blica, siue priuata, clerico aut monacho, aut monasterio,
aut cuiuscunque monasterio, & maxime foeminarum: iu-
bemus sine iniuria, & cum competenti honore admonitio-
nem fieri, non tamen monasterium aut ascetiam monaste-
rio^c abstrahi: sed procuratorem ab eis ordinari, qui pro
causa respondeat. Monachis autem liceat siue per se, siue
per procuratorem monasterij causas agere: scientes qui hoc
præuaricatur iudice, vel executore, quia & cingulo spo-
liabitur, & pœnam quinque librarum auri exigetur per
magnificentissimum comitem priuatarum rerum: execu-
tore videlicet super hoc verberando, & in exilium dirigendo:
locorum sanctissimis episcopis prouisuris, ut nihil his
contrarium fiat: aut si aliquid committatur, memorata ultio
procedat iudicem verò vindictam differentem imponere,
ad scientiam nostram episcopus referat.

CAP. XXVIII.

De modo sportularum^d in persona clericorum.

Sportularum^e verò nomine omnem personam in quo-
cumque ecclesiastico officio constitutam, & ad hoc dia-
conissam & monacham, aut ascetiam aut monasteriam pro
omni criminali & pecuniaria causa, cuiuscunque quanti-
tatis sit, siue a clerico, siue a quolibet in militia constituto
admonitionem suscipiant aut in regia ciuitate, aut in pro-
uinciis quibus degunt: nec amplius quatuor siliquis dare
permittimus. Si verò ex nostra iussione aut ad iudicem,
aut ad beatissimum patriarcham missi executor, in alias
provincias admonitionem offerat alicui memoratarū per-
sonarum: non ultra vnum solidum accipiat. Si verò pro
vna eademque causa multas ex memoratis personis admo-
neri contingat, vnam & solam personam pro omnibus
sportulas dare sancimus. Episcopus verò pro^f rebus ec-
clesiæ suæ nullam exactionem molestiamque sustineat spo-
rtularum, si pro talibus causis admoveatur exactio: actio-
nes videlicet contra ecclesiam propositas economis susci-
pientibus, aut illis qui in eam causam ordinati sunt. Qui ve-
rò contra hæc exigere^g sportulas præsumperit: in duplum
quod accepit, exactæ personæ reddere compellatur: & si
quidem militat, cingulum perdat: si verò clericus fuerit, a
clero remoueat.

CAP. XXIX.

Ne clerici mulieres superinductas in^h propriis domibus ha-
beant, episcopi verò nullas.

P resbyteris autem & diaconis, & subdiaconis, & omni-
bus in clero conscriptis, nonⁱ habentibus uxores secu-
dum sacros canones, interdicimus etiam nos secundum
sanctarum regularum virtutem, mulierem aliquam in pro-
pria domo superinductam^k habere: tamen citra matrem,
aut sororem^l, aut filiam, & alias personas quæ suspicio-
nem^m effugiant. Si quis autem absque hac obseruatione
mulierē in sua domo habet quæ potest ei suspensionem in-
ferre, & semel & secundo a suo episcopo aut a suis clericis
admonitus ne cum tali muliere habitaret, eicere eam de
sua domo noluerit: aut accusatoreⁿ apparentē approbetur
inhonestē cum muliere conuersari: tunc episcopus eius se-
cundum ecclesiasticos canones de clero eum amoueat, cu-
riz ciuitatis cuius clericus erat, tradendo. Episcopum^o ve-
rò nullam penitus mulierem habere, aut cum ea habitare
permittimus. Si autem probetur nequaquam hoc custo-
diens, episcopatu proiciatur, ipse enim se ostendit indi-
gnum sacerdotio.

CAP. XXX.

De diaconissis^o.

Diaconissam verò nullo modo cum viro ex quo potest
inhonestæ vitæ emergere suspicio, habitare permitti-
mus. Si verò hæc non obseruet: sacerdos sub quo subiacet,
l. iij.

les vici, respon-
sarij c. 42. v. No-
u. l. 13. ca. 2. v. c.
Inde iidem apo-
critariorū causa
exire ex mona-
sterijs possunt.
29. c. de episc.
& qui dicitur a-
pocritarius No-
u. l. 13. ca. 2. v. c.
responarius nun-
cupatur a Iulia-
no *ibid.* l. d. d. s. re-
sponsum vice
monasterij caps.
36. j. seu mona-
chorum ca. 4. j.
eo, ut & alias vice
magistratus
Nov. 2. 4. ca. 4. &
ita iudicib⁹, mo-
nasterijs, & epi-
scopis fuerunt
sui apocritarij,
de apocritariis
adde cap. conue-
nientibus l.
quæst. 7. ca. signi-
ficasti de elect.
vbi apocritarij
fidei Apostolicæ
legati. Sudas in
voce *δυσκρίτων*,
ἐκ τῶν ἀποκρίτων
δυσκρίτων.
qui fuit a respo-
sis seu diuinis
libellis, adde Pe-
trum Gregoriū
4. j. synt. 3. nu. 4.
y Novell. 96. c. 2.
z Episcopi, offi-
cio legati fungi
possunt: legati,
inquam vel pro
sua ciuitate, vel
pro suis eccle-
siis, vel pro ordi-
nando episcopo
j. cod.
a v. l. 3. ff. de
iudicib.
b de executio-
ne religiosæ
personæ *lulian.
hic nu. 42.*
c Nov. 134. c. 9.
d de sportulis
religiosæ perso-
næ *lul. hic nu.
473.*
e hinc sumpta
est authentica.
Sed hodie C. de
episc. & cler.
f de episcopis
pro rebus eccle-
siæ non conue-
niendis *lul. hic
nu. 474.*
g de his qui
sportulas exigūt
ultra modū sta-
tutum *lulian. hic
nu. 475.*

h *lulian. hic nu.
476.*

i v. Novell. 5.
cap. 8.
k *ἐνείκελον*.
l v. tamen l. 19.
C. de episc.
m Mater cum
filiis, soror cum
fratre, filia cum
parente clerico
(non Episcopo)
citra suspensionē
potest habitare,

n Episcopi eum
vlla muliere
vetantur hic ha-
bitare *lulian.
nu. 477.*

o quæ sc. cum
masculis habi-
tant, & de libe-
ris earum *lulian.
hic numer. 478.*
z Eclog. 1. c. 42.

h. quæ dicitur hic
hic ap-
tiant Iulianus
beneficia & sa-
laria.
b. Diaconissas
alias fuisse à mo-
nialib. hinc de-
prehenditur, q
pœnz nomine
diaconissa de-
trudatur in mo-
nasterium.
c. Diaconissæ
retinebāt admi-
nistratiōe bo-
norum suorum.
d. Diaconissæ
certo numero
ecclesiis assigna-
bantur.
e. Si quis inter
celebranda my-
steria, ministris
Dei iniuriam fe-
cerit Iulian, hic
num. 479.
f. hinc sumpta
est authentica.
Sed nouo iure
C. de epis. & cler.
g. l. 10. C. de epis.
l. 8. Co. de his qui
ad ecclesias con-
fugunt.
h. autem pœ-
næ non pœ-
nas ad ecclesias
pœnæ. Scrimg.
Iulianus videtur
legisse autem pœ-
næ pœnæ, dum
verit, sed si ipsa
sancta oratoria.
i. Argumentum
ad perturbatore
mysterij sacri, ad
eum qui litanias
perturbat.
k. Litanias, sup-
plicationes.
l. litanias.
in l. 10. Scrimg.
quas Nou. 67.
vocat dymotian
pœnæ.
n. de litanias lai-
corum Iul. hic
num. 480.
o. Litanias sine
sacerdotibus nō
fiebant. In illis
fiebant oratio-
nes & cruce
præferebatur ut
hic. nocte & die
celebrata l. 3. §.
1. C. de hereticis.
p. vide quæ scri-
psi ad Nouellā
Leonis 72.
q. Iulianus etiā
hoc caput igno-
rat.
r. τὸν ἀρχιεπίσκοπον
ἀρχιεπίσκοπον
Scrimg. ἱεροκλεων
vocat Ecl. 4. tit.
1. ca. 2.
f. Iulian, hic nu-
mer. 481. 4. Ecl.
1. ca. 1.
t. ἡ ἐκκλησία
i. non eius qui
ordine primus,
secundus, tertius,
& sic deinceps;
sed q. optimus.
u. Abbates eli-
gebantur à mo-
nachis.
x. Abbatis do-
tes.
y. ut sc. abbatif-
fæ eligantur à
monialibus.
z. Nou. s. cap. 2.
Iul. hic nu. 483.
4. Ecl. 1. ca. 3.
a. d. c. 2. d. c. 3.
b. Nota de sche-
mate mona-
chico. erāt autē
diuersi à laicis
habitu: diuersi,
inquam, veste & tonsura Nouell. s. c. 2. in prin. c. Triennium præstatum iis pro-
bandis, qui ad monachismum affectabant. d. λόγον λαμβάνοντα Græci hic, luy ayant
baillé la parole, vide Nouell. s. c. 2. §. 1. e. Nou. s. c. 2. §. 1. Nou. 117. ca. 1. 4. l. 6. §. 5. (od. de
hu qui ad eccles. confug. f. hoc verbo intelligunt Græci τὸ οἰκόν, τὸ κληρικόν, τὸ

admonet eam, vt omnibus modis talem virum eiciat è
sua domo. si verò hoc distulerit agere ecclesiastico ministe-
rio & propriis emolumentis alienata, monasterio tradat-
ur b, & ibi omni suæ vitæ tempore degat: rebus c eius, si
quidem filios habeat, inter se & illos secundum numerum
personarum diuidendis: vt competentem ipsi mulieri partē
monasterium accipiens, eam alar, & regat. Si autem non
habuerit filios, omnis eius substantia inter monasterium
vbi mittitur, & ecclesiam d in qua prius erat constituta, æ-
qua portione diuidatur.

CAP. XXXI.

De his qui in ecclesia episcopo aut aliis clericis iniuriam inferunt.

Si quis cum sacra ministeria celebrantur, in sanctam
ecclesiam ingrediens, episcopo, aut clericis, aut ministris
aliis ecclesiæ iniuriam aliquam inferat: iubemus hunc
verbera sustinere, & in exiliū mitti. Si verò hæc sacra h
ministeria conturbauerit, aut celebrare prohibuerit: capita-
liter puniatur. hoc ipso & i in litanias k, in quibus episcopi
aut clerici reperiantur, custodiendo. Et si quidem iniuriam
solum fecerit, is verberibus exilioq; tradatur. Si verò etiam
litaniam l concusserit, capitale periculum sustinebit: & vin-
dicare iubemus non solum ciuiles, sed etiam militares
iudices.

CAP. XXXII.

Ne laici faciant litanias sine episcopo & clericis, & crucibus.

Omibus autem laicis interdiximus litanias n facere si-
ne sanctis episcopis, & qui sub eis sunt reuerendissimis
clericis. Qualis enim est litania o, in qua sacerdotes non
inueniuntur, & solennes orationes faciunt: sed & ipsas ho-
norandas p cruce (cum quibus & in litanias ingrediuntur)
non alibi, nisi in venerabilibus locis reponi: & si quando
opus vocauerit ad litanias celebrandas, tunc solum ipsas
sanctas cruce accipere eos qui consuevit eas portare solent,
& cum episcopo & clericis litanias celebrare: hoc custodi-
tibus sanctissimis locorum episcopis, aut etiam eorum cle-
ricis, & per loca iudicibus. Si quis autem in hoc capitulo
præsentis nostræ legis virtutem aut transcenderit, aut non
vindicauerit: prædictas pœnas patietur, monasteriorum &
reuerendissimorum monachorum dispositione.

CAP. XXXIII.

Reliquum nobis est & de venerabilibus monasteriis &
reuerendissimis monachis formam dare. Illud igitur
ante cætera dicendum, &c.

Transcribitur hic in Græco totum primum caput Nouellæ quin-
te supra q.

CAP. XXXIII.

Ut abbas non tam antiquitate quam bonæ existimatione
tensendus sit & eligendus.

Iubemus igitur abbatem r aut archimandritam in vno-
quoque monasterio ordinari, non s omnino secundum
gradum t monachorum, sed omnes u monachi melioris
opinionis existentes eum eligant propositis sacrosanctis eu-
angelis: dicentes quia neque propter amicitiam, aut aliam
quamlibet causam, sed scientes eum & fide x rectum, &
vita castum, & gubernatione dignum, & qui possit mona-
chorum disciplinam, & omnem monasterij statum, vtiliter
custodire eum elegerunt: & sanctissimum episcopum
sub quo monasterium constitutum est, eum qui ita electus
est, modis omnibus abbatem ordinare. Hæc autem omnia
quæ à nobis disposita sunt pro ordinatione abbatum, valere
præcipimus & y in venerabilibus fœminarum monasteriis
& asceteriis.

CAP. XXXV.

De monachis non statim vestiendis.

Si quis autem ad monasticam vitam venire voluerit: iu-
bemus, si quidem motus est quia nulli fortunæ subiacet,
abbas monasterij si perspexerit, schema ei præbeat. si verò
non cognoscitur, aut cuiuslibet fortunæ subiaceat: intra
tres a annos non accipere eum schema b monasticum: vt
intra memoratum tempus experiatur c huius hominis con-
uersationem monasterij præful. Et si intra triennium ali-
quis emerferit dicens aut seruum, aut colonum, aut adscri-
ptum suum hunc esse, aut etiam tanquam fugientem a-
griculturam, aut quasi aliquid rapientem, aut propter ali-
quam culpam in monasterium eum ingressum: proprio
domino hunc restitui cum rebus quas probatur in mona-
sterium introduxisse: iurando d primum, quia e nihil pa-
tietur à suo domino percipiente. Si autem intra triennium
nullus conuerterit, aut inquietauerit, aut contra aliquam
memoratarum personarum quæstionem fecerit, abbas mo-

nasterij post transcurtionem triennalis temporis, si talem
virum dignum iudicauerit: tunc det ei schema, & nullus sit
ei postea molestus propter fortunam, donec tamen deget
in monasterio. Res autem quas in monasterium introdu-
xisse videtur, illas domino reddantur. Si quis autem me-
moratarum personarum reliquerit monasterium, & ad se-
cularum venerit vitam, aut in ciuitatibus, aut in agris cir-
cumpiens, propriæ fortunæ reddatur.

CAP. XXXVI.

Ut monachi in vno conclauo habitent f.

In omnibus autem monasteriis, quæ g cœnobis dicuntur,
Iubemus secundum canones monachos in vno habita-
culo h omnes separatim dormire, vt mutuum alterutris te-
stimonium castæ conuersationis præbeant: nisi quidam ta-
men ex eis aut propter longæuam in monasterio conuersa-
tionem quiete volentes viuere, aut senectutis atque cor-
poris infirmitatis causa in remotis cellulis i intra monaste-
rium constitutis degant: & hoc cum conscientia & volun-
tate abbatis k fieri. Hæc omnia in monasteriis & asceteriis
fœminarum seruantibus; in nullo locò nostræ reipublicæ
esse l monasteria permittimus aliter. Vbi autem monaste-
rium inuenitur, omnibus modis iubemus viros à fœminis
separari, & fœminas quidem in quo sunt monasterio rema-
nere: viros autem aliud monasterium subire facere. Si ve-
rò plura sunt monasteria, vt necesse nō sit noua monasteria
ædificare: locorū sanctissimus episcopus monachos cū mo-
nachis, & fœminas cū fœminis separare m, & in aliis mona-
steriis cōgregare procurat. quæcumq; verò habentur com-
munia, inter eos secundū competens eis ius diuidere. Fœ-
minis autem quemcumque ipsæ elegerint n siue presbyte-
rum, siue diaconum, ad faciendum eis responsum o, aut san-
ctam eis communionem portandam p: sanctissimus episcop-
us sub quo sunt, deputet, quem rectæ fidei, & vitæ bonæ
esse cognouerit. Si verò qui ab eis electus est, nō sit presby-
ter aut diaconus, dignum tamen eum huiusmodi ministe-
rio episcopus iudicauerit: ordinationem ei imponat, qui
dignus esse videbitur. vt responsa (sicut dictum est) mona-
steriis distribuat: ita tamen, vt neque sic electus ad respon-
sa fœminarum, in monasterio maneat.

CAP. XXXVII.

Conditionem nuptiarum vel liberorum non extare si quis
monasterium ingrediatur.

Si quis sub q conditione nuptiarum, siue liberorum, siue
dotis causa, siue antenuptialis donationis donauerit siue
reliquerit suis liberis, siue alij cuiusque personæ hære-
ditatem, siue legatum, aut ab initio purè relinquens eis, o-
neret eos substitutione, aut restitutione, aut sub vna prædi-
ctarum conditionum reliquerit, vel donauerit, substitui-
tiones verò vel restitutiones eis fecerit adiectis conditioni-
bus quibuscumq; ex iis quæ superius enumeratæ sunt: fan-
eimus, si personæ talibus conditionibus subiectæ, siue ma-
sculi, siue fœminæ; monasteria ingrediuntur, aut clerici aut
diaconissæ aut ascetrix fiant: tales conditiones r inualidas,
& pro non scriptis esse. hoc autem solatio & clerici & dia-
conissæ ecclesiarum fruuntur, si vsque ad suam vitam in
his perseuerauerint, vt res sub tali conditione donatas aut
relictas, ad pia opera expendant, aut relinquunt. In personis
enim quæ in monasterium vel asceterium ingrediuntur, &
relinquunt huiusmodi conuersationem castam: monasterio
aut asceterio vbi à principio ingrediuntur, res sub tali cō-
ditione donatas aut relictas, cum alia eorum substantia
competere volumus. Si tamen in redemptionem s captiuo-
rum, aut egentium alimenta sub prædictis conditionibus
substitutio aut restitutio fiat: ex nullo memoratorum mo-
do eam excludi permittimus t.

CAP. XXXVIII.

Ut qui monasteria ingrediuntur, se suaque dedecent monasterio.

Si x qua mulier aut vir monasticam elegerit vitam, & in-
strauerit monasterium: filiis non extantibus, monasterio
quod ingreditur, res eius competere y iubemus. Si verò ta-
lis persona filios habeat, & non antequam intrèt monaste-
rium, de suis rebus fecerit dispositionē, & legitimā partem
filiis deputauerit: etiam z sic liceat ei postquam monaste-
rium ingreditur, suam facultatem in proprios diuidere fi-
lios: ita tamen, vt nulli filiorum suorum minuat a legitimā
partem. quam verò non dederit filiis partem, monasterio
competat. Si verò omnem substantiam inter filios diuide-
re voluerit: propria sua persona filiis connumerata, vnam
sibi partem omnibus modis retineat, quæ debeat iuri mo-
nasterij competere. Si verò in monasterio degenis moriatur
antequam inter filios suos proprias distribuat res, legitimā
partem filij percipiant: reliqua verò substantiæ pars mona-
sterio competat.

y ipso scilicet ingressu Nouell. s. ca. 5. z Parens, etiam post ingressum mo-
nasterij, testari potest & hereditatem diuidere inter filios adde quæ dicam ad No-
uellam Leonis 5. a Parens, quantumuis monasterium ingressus, legitimam
tamen cogitur liberis relinquere.

τρεπεδω. 4. Ec-
log. 1. ca. 4. add
Iul. hic nu. 485.
g monasterio-
rum videntur
quædam fuisse,
non κοινώβια.
h οἶκος Nouel. s.
cap. 3.
i κοινώβιος add
4. Ecl. 1. ca. 18. de
cellulis dicam
ad Nou. 133. c. 1.
k τὸ ἐν ἑκάστῳ
Scrimg. Egueme-
ni Iulian, hic.
l Ita Græci le-
gunt, ἕκαστος
δὲ τὸν πόντον ἡμέτε-
ρος πολίτης, ἐν
ἐνι μοναστηρίῳ πο-
νός τις ὁ μονα-
χίας οἰκεῖν, ἢ τὰ
ἐργάματα διηλθὼς
εἶναι μοναχίαν
συγχωρεῖν.
m Scrimg. id est, in
nullo nostræ rei
publicæ loco
concedimus, vt
in vno mona-
sterio monachī
sint: & mona-
stria habitent:
& vt appellatur;
duplicita sint mo-
nasteria, Iul. sed
nec ea quæ du-
plicita vocantur.
Iul. hic. Idque et-
iam fuit con-
stitutum Nicen.
synodo 2. ca. 20.
& epistola qua-
dam Cypriani
adde l. 44. C. de
epi-
m Iulian, hic
num. 484.
n Monastrie si-
bi eligeant
vnum diacono-
m vel pres-
byterum, quo v-
tebantur diti-
bus sacra com-
munionis & ad-
responso-
o eis τὸ ποιεῖν
αὐτοῖς τὰς ἀπο-
κρίσεις d. l. 44.
apocrisarium
intelligit Iulia-
nus hic: de quo
dixi ad cap. 25. §.
eod.
p αὐτοῖς ἀγίαν
κοινωνίαν φέρειν
Scrimg. vide-
tur ergo com-
munio sacra in-
terdum depor-
tata.
q hinc sumpta
est authentica
Nisi, Cod. ad
Treb. adde Iulianū
hic num. 485. 4.
Ecl. 1. c. 5.
r Conditio le-
gati, institutio-
nis, donationis
sub hac condi-
tione, si sine li-
beris decesserit,
vel, si nuptias
non contraxerit,
sacerdotio vel
clericatu imple-
tur, aut potius
restituatur hu-
iusmodi condi-
tio.
f l. 49. Cod. de
episcop.
t Iulian, hic nu.
486.
u alaudia scilicet.
vt hic &
Nouel. 76. Quid
feuda? vide. 2. sen-
dorum 21.
x hinc sumpta
est authentica,
Si qua Co. de sa-
crof. eccl.

probare nequiverit: iuret persona, quæ datum aut promissum dicitur suscepisse, quia neque per se neque per aliam personam aut accepit aut promissionem habuit: & hoc præbito sacramento, ipse quidem liber sit: litigator autem, qui non potuit ostendere, in pecuniariis quidem causis æstimationem litis à comite rerum priuatarum exigatur: lite quippe euentum proprium sustinente. in criminalibus autem causis confiscationem suarum rerum sustineat, & causæ apud competentes iudices secundum ordinem legum terminentur. Si autem à litigatore manifestetur persona, quæ memoratum refutauerit iurandum, tam in criminalibus quam in pecuniariis causis, memoratis subiaceat pœnis. Si quis autem litigantium iurauerit non dedisse, aut non promississe, intra decem^a verò menses post prolatam sententiam numerandos ostendatur dedisse: memoratæ pœnæ & contra dantes^b & contra accipientes habeant locum. In causis autem quæ per tutores aut curatores aguntur, sacramenta^c quidem tutores aut curatores præstent. Si qua verò memoratarum pœnarum locum habuerit per talia sacramenta, hæc tutores aut curatores sustineant, nullo^d ex hoc præiudicio generando iis, qui sub tutela aut cura esse noscuntur.

CAP. III.

De illicitis sportulis prohibendis.

ET hoc quoque præcipimus ab omnibus iudicibus tam militariibus^e quam ciuilibus in omni loco nostræ reipublicæ custodiri, ut neque magisterianis, neque præfectianis, neque alij cuiusque executori concedant aliquid amplius à quacunque persona sportularum nomine percipere, quam nostris legibus declaratum est, nec si sacram nostræ tranquillitatis proferant iussione. Sed si quidem inuenerint aliquid amplius exigentem: licentiam habeant & comprehendere hunc, & includere, & quadruplum exigere quod plus acceperit: ut simplum quidem damnum passio reddatur, triplum verò inferatur ærario. Si autem ciuilis aut militaris iudex siue interpelletur, seu quolibet modo neglexerit læsum (sicut diximus) vindicare: ex sua substantia quadruplum secundum prædictum exigetur modum. Ipsam verò pœnam exigi iubemus per comitem^f nostram rerum priuatarum. Et competentes iudices si cognouerint aliquos ex suis officiis executores sportularum nomine contra nostras leges aliquid exigere, & hoc neglexerint vindicare, damus licentiam exactis nihil amplius exigentibus quam ex nostra constitutione definitum est, dare: & si quid amplius exigere eos voluerint, licentiam habeant eis resistendi^h.

CAP. IIII.

Ne iudex aliquos ad transigendum compellat.

QVia verò lex tam piæ memoriæ patris nostri, quam etiam nostræ^k tranquillitatis disposuit nullo modo iudices suis sententiis inscribere tanquam ex imperiali verbo ex non scripto procedente iussum sit aliquos adhiberi, aut præsentari, sed etiam spectabiles referendarios nostras iussiones secundum quod competit, facere manifestas, easdem leges firmantes, iubemus spectabiles referendariosⁱ in causis quas docent, seu referunt ad nostram tranquillitatem, nullam^m habere licentiam eos, aut adiutores eorum, vel per se, vel per aliam quamcunque personam tenere aliquem, aut sub fideiussoribus facere, aut aliquid exigere, aut cogere transactiones, aut pacta quadam cum suis aduersariis exponere, aut quolibet modo in quacunque causa se permiscere. Nihil enim aliud facere eos concedimus, nisi solas nostras iussiones in quocumque negotio, aut ex scripto aut non scripto prolatas, competentibus aut deputatis insinuare iudicibus. Si quid autem præsentari legi contrarium aliquis eorum præsumpserit agere: is quidem qui damnum aliquod aut circumuentionem in suis rebus peritulerit, nullum præiudicium penitus circa ius proprium sustinebit. Qui verò tale aliquid egerit, ex sua substantia damnum læsæ personæ delatum, per competentem iudicem restituere compellatur: & super hoc cinguli & dignitatis substinebit amissionem. Hæc autem omnia iubemus non solum in futuris causis, sed etiam in his quæ iam inchoatæ, nondum tamen sunt terminatæ, seruari.

EPILOGVS.

Tua igitur eminetia præsentem legem in perpetuum valituram, editis solemnibus in regia ciuitate propositis, ad omnium notitiam venire procurat: ut omnes agnoscat quæ pro communi eorum beneficio à nobis disposita sunt. Datumⁿ Basilioⁿ Consule.

VT IUDICES^o NON EXPECTENT

SACRAS IVSSIONES, SED QVÆ
videntur eis decernant.

Tit. VIII.

a. Et de præiudicio
intra quatuor
menses. v. Cuius.
ca. 6. de præscrip.
in fin.

b. Dantes & accipientes æque
puniuntur l. 31.
ca. de episcop.

c. Tutores & curatores iurare
possunt adolefcentium nomine l. 2. §. 1. Co. de iurando calu.

d. Iuratur autem de calumnia, de non data pecunia iudicibus, id est de conscientia sua. Possuntne pupillorum nomine iurare in litem? possunt, videl. 4. ff. de in litem iurando.

e. Feieratio tutoris aut curatoris, non nocet pupillo aut adolefcenti.

f. ut inhiabant iudices supra dictum modum sportulas exigi. Iulian. c. 529.

g. 7. Ecloga 4. c. 6. §. 4. Iulian. hic num. 529.

h. vide Co. de off. com. rer. priuat.

i. Licet iniusto executori obfistere adde Iulian. hic numer. 530. adde Nouell. 8. 17. 86.

j. referendarius scilicet eo.

k. l. 2. Co. de mandatis principis.

l. Iuli. hic nu. 532.

m. Referendarij munus est, referre desideria supplicantium ad principem, & inferre iudicibus sacram iussione, non immiscere se causis, multo minus præhendere, fatidicatione exigere, adigere eos ad pactionem aut transactionem aliquam: si ita est. Referendarij similes erunt ij, quos Galli vocant, *Maîtres des requestes de l'hôtel du Roy*, huc refer Nouell. 10. quæ est de referendar. Palat. Nouell. 113. cap. 1.

n. i. anno 541.

o. ut iudices nulla relatione vtantur ad principem, l. 1. conf. 117. de iudicib. Index Regina.

NOVELLA CONST. CXXV.

Imper. Iustin. Augustus Gabrieli gloriosissimo
prætoriorum præfecto.

P R A E F A T I O.

VONIAM quidam iudicantium post multis litis certamina, & plurima à litigantibus facta dispendia in negotiis apud eos motis, suggestionibus vtuntur ad nostram tranquillitatem: præsentem generali lege hoc perspeximus emendare, ne dilationes negotiis ex hoc fiat, & aliud rursus principium examinationis accipiant.

CAP. I.

Iubemus^p igitur nulli^q iudicantium quolibet modo vel tempore pro causis apud se propositis nuntiare ad nostram tranquillitatem, sed examinare perfectè causam: & quod eis iustum legitimumque videtur, decernere: & si quidem partes cessauerint in iis, quæ decreta sunt executioni, tradi sententiam secundum legum virtutem. Si autem aliquis putauerit ex prolata nouissima sententia se læsum, appellatione vtatur legitima: & hoc secundum ordinem legibus definitum examinetur, & perfectum suscipiat terminum. Si autem duo vel amplius fuerint cognitores litis, & aliqua inter eos emergat dissonantia: etiam sic iubemus vnumquemque eorum secundum quod videtur ei, dare suam sententiam.

EPILOGVS.

Quæ igitur per præsentem legem in perpetuum valituram nostra tranquillitas definiuit, tam tua celsitudo, quam omnes alij iudices maiores & minores custodire festinent: ut nullus penitus ignoret, quæ pro vtilitate nostrorum collatorum à nobis disposita sunt: ita tamen, ut vniuersis interdictis proprio præcepto, quatenus sine villo iniusto dispendio nostris collatoribus ininuatio legis præsentis fiat. Datum Id. Octobr. Constantinop. DN. Iustina. PP. A. Basilio^q V. C. Consule.

EXEMPLVM SACRAE FORMAE
DE APPELLATIONIBVS

Tit. IX.

NOVELLA CONSTITVTIO.
centesima vigesima sexta.

Imperator Iustinianus Aug. Petro gloriosissimo
prætoriorum præfecto.

P R A E F A T I O.

MANIFESTE Theodosius & Valentinianus sacratiss. principes lege^u expresserunt, ut causas appellationum quæstor sacri palatii vnà cum præfecto Orientalium prætoriorum, qui pro tempore thronum regat excellentiæ tuæ, secundum formam sacrarum consultationum examinaret. Inuenimus autem in huiusmodi examinationibus aliquid euenire, quod & reipubl. & nostro indignum sit imperio. Litigatores enim & procuratores, & horum aduocati, & omnes, qui in huiusmodi causis ministerium suum adhibent, quasi nobis ipsis præsentibus & audientia præsentibus, tam veste^v, quam calceamentis^z, & verbis^a apud nostros magistratus vtuntur, quibus solummodo vti cōuenit eos qui ad maiestatem ingrediuntur Imperatoriam. Quin & ipsi iudices non ex propria persona, sed quasi nobis ipsis præsentibus & interlocutionibus, ita suas proferunt sententias.

CAP. I.

QVod de cætero in quocumque iudicio fieri prohibemus: sanctiæ, ut sacri quidem nostri palatii pro tempore quæstor quidem vnà cum tua excellentia, siue pro tempore sacrorum prætoriorum præfecto huiusmodi causas examinet: non autem ex nostra, sed ex propriis personis interlocutorias proferant, & legibus cognitam edant sententiam: solitis videlicet scriniis in huiusmodi cognitionibus suum adhibentibus ministerium: scientibus quoque magistratibus, qui id genus causas diiudicant, quod si quid hæc contra quocumque modo de cætero delicti fuerit admissum, crimini perduellionis subiacebunt.

CAP. II.

IN^b omnibus præterea appellationibus hoc valere iubemus, ut quotiescunq; appellatione interposita, intra præfinitum tempus vtrique pars fatalem diem obseruauerit, absque omni dilatione iudices tum acta causæ, tum iudicata examinare studeant, & legi ac iuri consentaneam depromere sententiam. Sin verò solus is qui prouocauit fatali die ingressus fuerit: iubemus, ut iudices sub extremum fatale diem, si vel requisitus victor non inuentus fuerit: examinatis actis

p. hinc sumpta est authentica: Nouo iure, Co. de relationibus.

q. hac Nouella tolluntur relationes iudicum quæ superiori- bus comprobatae sunt, Nouell. 82. cap. 14.

r. Nouell. 113. ca. 80. Nouell. 115.

s. i. anno 541. r. Graeci iotv appellant.

t. Iulianus ita præfati huius loci titulum, Quomodo sacrum auditorium celebrari oportet & post c. 42. de appellationibus.

u. v. l. conf. 113. adde Nouell. 20. c. 23. ca. 2.

v. l. 32. Cod. de appellationibus.

x. i. seruata forma & obseruatione, & iisdem temporibus, quibus in sacro cōfistorio lites finiantur.

y. id est, vestitu eodem omnes vtentur, quod tantum apud principem vti licet.

z. l. campagis, vt Iulianus interpres ait, qua voce vtuntur Capitolinus & Pollio, pro calceamento regio. de qua re vide hic Cuiacii & Petrum Pithæum, aduersar. 16. vbi etiam monet legi Campagos. his adde quæ scripsi de calceis fenatorum ad l. 100. ff. de verb. signif. hic mallei dicebantur, quibus vtentur primi reges Albanorum Festus in malleis: Cæterum vt de Campagis hoc addam, vox ea reperitur in Decretis apud Gregorium epistolam ad Iohannem Syracusanum in c. prouenit. & c. illud. distinct. 93. vbi verat, diaconos, absque apostolica licentia vti campagis & mappulis.

a. Præfati prætorio & quæstor ita pronuntiabant, Nostra serenitas, nostra pietas, nostra mansuetudo, & aduocati huius vocibus, ad eos vtentur Iulianus conf. 113.

b. Qui mos hodie nimis in promiscuo vtu, his appellationibus repetitis Altesse, Excellences, & similibus.

c. v. l. l. num. 422. p. Eclog. 1. ex tit. 2. ca. 13.

a. Eclog. d. loco
b. vide Cuias. 19.
c. Julian. hic nu-
mero. 422.
d. Nouell. 82.
cap. 13.
e. Nouell. 134. ca.
3. l. 24. Co. de ap-
pellationibus.
f. cum sua rela-
tione l. 24. Co.
de appellationib.
Subscriptions
non erant nuda
nominis apposi-
tiones: sed qui
subscribebant ad
notabantur rei
subscriberent.
g. de successio-
ne, quæ ab inter-
stato defertur
fratribus & pa-
rentibus & filiis
fratrum l. l. com-
stit. 114.

† & ita abro-
gatur lex 3. l. 14.
in f. Cod. de legi-
timitate.
h. ca. 11.
i. ca. 3.
k. ca. 3.
l. ca. 4.

m. variare in-
terdum principi-
piter: sed tamen
in melius.
n. Nouell. 118.
o. hinc sumpta
est authentica,
Cessante, Cod. de
legitim. hereditib.
4. Cum parenti-
bus & fratribus
defuncti con-
currit eiusdem
defuncti nepo-
tes ex fratre vel
sorore, quod po-
torem veta-
bat Nouell. 118. c.
3. vers. sed & ipsi
fratrum filij.

p. inclusa de-
funt in Scrimge-
ri editione, le-
guntur autem
apud Maloan-
dram.
q. Quid dos nū-
quam insinuan-
da lege vlt. Cod.
de iure dot. licet
à veteribus no-
minata inter do-
nationes. l. vlti.
§. 1. Cod. de dona-
tionib. ante nupt.
Ex constitutio-
nibus regni Gal-
liæ, & dos & o-
mnes cōtractus
insinuatur, vt
falsitatis nulla
sit occasio: lon-
gè meli⁹, quàm
Leonis Nouella
50. quæ remittit
insinuationem
donationibus
scriptis.
r. intimationi
Iulianus hic nu-
mero 425.

s. hinc sumpta
est authentica,
Eo decursum, Co.
de donationibus
ante nupt.
t. vtilitas in-
sinuationis.
u. l. 6. in f. l. 7. ff.
de edendo.
x. Quorū quan-
tatis donatio-
nes insinuandæ
sunt.

y. Qua in vrbe,
seu quo in loco
donationes p-
per nuptias in-
sinuandæ.
z. Apud quem
iudicem donationes propter nuptias insinuandæ.

a. Insinuatio donationis propter nuptias, valet ex parte vxoris: ex parte viri, non valet, cum donatio non insinuata ei non pariat æquale lucrum ex dote in casum mortis vxoris vel iniusti repudij.

actis causa legitimam assignent terminum. Si solus is qui victrice reulit sententiam, ingrediatur, qui verò prouocauit, requisitus inuentus non fuerit: præstolentur iudices non solam ad extremum vsque fatalem diē, sed etiam per tempus reparationis, hoc est tres menses. Quod si ne tunc quidē inuentus fuerit, qui prouocauit: non amplius decur- su tēporis corroboretur sententia, sed vel vna tantum parte præsentē iudices actitata in causa, & iudicata examinent. Et si quidem recte prolatam sententiam inuenerint: eam cō- firmant. Si quid in ea per negligentiam omisissum est: id cor- rigant, & legitimam edant sententiam. Simulatque verò semel appellationis causa intra eos dies, qui dilationis causa præfinita sunt, siue ab vtraque parte, siue ab vna tantum in- troducta fuerit: non amplius biennij decursu firmitate de- cetero capiat sententia, sed attentis oculis veritate ac iure considerato, terminum huiusmodi causis legitimam adhi- beat, siue vna, siue vtraque parte præsentē. Ac propterea iubemus, vt in hoc genere causarum non amplius, quem- admodum in præsentem vsque diem obtinuit, in primam appellationem omnes cognitiones conferantur, sed vna- quæque cognitio suum diem præscriptum habeat.

CAP. III.

Ad hæc sancimus, vt omnes iudices appellationem qui- dem, quæ intra deputatos dies offertur, neque interdi- cta est legibus, omnibus modis suscipiat. Intra triginta verò dies quam oblata fuit appellatio, actitata in causā cū propria subscriptione præbeant litigatoribus, vt illi pro suo hæc auxilio competenti possint insinuare magistratui. Quod si quis iudicium hoc facere superfecerit: sententia quidem temporis decursu confirmabitur, ipse verò iudex, qui ista non obseruauit, quique huic apparent, omne dam- num, quod per causam non editorum actorum litigator sustinuerit, ex propriis facultatibus ei resarcire compellen- tur, & denarum librarum auri pœnam nostris inferendam rebus priuatis persoluent.

EPILOGVS.

Gloria igitur, & magnis rebus gerendis nata auctori- tas tua præsentem legem & in regia vrbe proponere stude- to, & alibi manifestam facere procurato, vt omnes cognoscant, quid obseruare debeant.

VT FRATRVM FILII SVCCEDANT PARITER AD IMITATIONEM fratrum etiam ascendentes extantibus. Et vt mulieres non insinuatæ antenuptialibus donationibus non lædantur: non insinuans autem vir, vel si competat nuptiale lucrum, eo non fruatur. Et rursus vt mulieres non secundo nubentes, dominæ sint partis sponfalitatis largita- tis, quantum pars facit vnus filij. Et vt similes sint pœ- næ vtriusque sexus, dum sine causa rationabili repu- dium mittitur.

Tit. X.

NOVELLA CONST. CXXVII.

Idem Augustus Basio præfecto pratoriorum.

PRAEFATIO.

OSTRAS leges emendare nos non piget, ubique vtilitatem subiectis inuenire volentes. Meminimus igitur scripsisse legem, per quā iussimus, vt si quis moriatur relinquens fratres, & alterius fratris filios præmortui: ad similitudinē fratrum, & præmortui fratris filij ad hereditatem vocentur. paternū adingredientes gradum, & illius ferentes portionem. Si verò moriens relinquat ascendendum aliquos, & fratres ex vtrisque parentibus coniunctos sibi, & filios ex præmor- tuo fratre: fratres quidem iussimus per ipsam legem cum parentibus vocari: fratris verò filios exclusimus.

CAP. I.

Vt fratrum filij succedant etiam ascendentibus primi gradus extantibus.

Hoc itaque iuste corrigentes, sancimus, vt si quis moriens relinquat ascendendum aliquem, & fratres qui possint cum parentibus vocari, & alterius præmortui fratris filios: cum ascendentibus & fratribus vocetur etiam præmortui fratres filij: & tantam accipiant portionē, quan- tam eorum futurus erat pater accipere si vixisset. Hoc ve- rò sancimus de illis filiis fratris, quorum pater ex vtroque parente iungebatur defuncto, & abfolutē dicimus ordinē, quando cum solis vocatur fratribus, eundem eos habere iubemus, & quando cum fratribus vocantur aliqui ascen- dentium ad hereditatem, [hoc iubentes ex Kalen. Ianuar. præsentis indictionis vndecimæ.]

CAP. II.

Quando donatio propter nuptias insinua- tioni subiaceat.

ILLUD quoque dignum correctione aliqua esse iudican- tes, partem hoc præsentis facimus legis. ex ipso enim re- rum inuenientes experimēto, necessarium esse mulieribus, actis monumentorum antenuptiales donationes insinuati, vt vel si principalia instrumenta pereant, (quod facile est) per monumenta matrimonij eius probatio maneat: sancimus necessitatem habere viros ipsos, aut etiam qui pro eis antenuptiales donationes scribunt, si quingentorum solidorum transcendit quantitatem, insinuare eam in actis mo- numentorum, in regia quidem ciuitate apud magistrū censum: in prouinciis autem apud vniuscuiusque ciuitatis defensorem, aut apud quos omnino talia documenta cō- fici possunt. Si verò non insinuent eas: quantum quidē ad partem mulieris, etiā sic eas valere iubemus, & si tempus fiat exactionis, donationis, & partis eius: non opponi mulieri non insinuatam fuisse donationē. Si verò dotalium pacta & horum euentus parti viri concedunt actionem dotis, aut etiam eius partis: nullam eam habere iubemus actionem, si non donationem insinuaui in actis monumentorum, sicut dictum est. viris enim habentibus potestatem insinua- re donationes, pro non insinuatīs periculum mulieribus imminere, ineptum nobis esse videtur.

CAP. III.

Vt mulier quæ ad secundas non transiit nuptias, tantum habeat quantum vnus filiorum.

Via verò mulieres ad secundas nuptias non venien- tes, portione aliqua dignas vltra eas quæ secundo nu- bunt esse putamus: quia amisso viro, alterius abstineat nu- ptias, habere quidem eam vsum antenuptialis donationis, sicut prius sancimus: habere verò eam & proprietatis tan- tum, quantum filiorum quantitas faciat: vt secundum pro- prietatis rationem vnus & ipsa filij personam obtinere vi- deatur. Hæc verò valere non in matribus solis iubemus, sed etiam in patribus, & aliis ascendentibus volumus, ad secun- das nuptias non venientibus.

CAP. IIII.

Matrimonium sine causa dissoludum non esse

Via verò interdiximus dudum per nostram legem, & viris & mulieribus repudia mittere, & transigere ma- trimonia, (nisi tamē quadam sit causa nostræ legi cognita) & pœnas hoc facientibus & viris & mulieribus imposui- mus: mutationem quandam circa pœnas viri ac mulieris facientes, & ad melius hoc transformantes, sancimus nul- lam esse differentiam quantum ad pœnam inter virum & mulierem hoc præsumentes: sed iidem pœnis quæ contra mulieres à nobis definitæ sunt, si sine causa nostræ legi cognita matrimonia distrahant, etiam viros subdi, hoc præsumentes, & similes pœnas esse in viro, & in muliere. In delicto enim æquali similes eis imminere pœnas iustū esse putamus. I. Præsentem igitur generalem legem nostram manifestam tua gloria faciat per edicta solennia & iis qui hanc maximam ciuitatem, & qui prouincias ha- bitant: vt nullus hominum quæ ad salutem communem sancita sunt à nobis, ignoret. Dat. 5. Kal. Septemb. Consttan- tinop. DN. Iust. PP. August. anno XXII. post cons. Basi- lij V.C. anno VII.

DE COLLATORIBVS, ET ALIIS CAPITVLIS.

Tit. XI.

NOVELLA CONST. CXXVIII.

CAP. I.

Imperator Iustin. August. Petro gloriosiss. sacrorum pratoriorum præfecto.

VACVQVE ad vtilitatem nostrorū col- latorum respiciunt, studentes adimplere, & hanc præsentem ponimus legem: per quam san- cimus per Iulium vel Augustum mensem vni- uscuiusque indictionis, particulares dispositiones collatio- num futuræ indictionis in foro vniuscuiusque diocesis glo- riosissimorum nostrorum præfectorum sub confectio- ne monumentorum manifestari: declarantes quantum vnici- que prouinciæ siue ciuitati pro vnoquoque iugo, aut villis, aut centuriis, aut alio quolibet, tam in specie quàm in au- ro, fiscalium causā imminet: indicantes quoque specierū esti- mationem secundū mensuram in vnoquoque loco tenentē, & quicquid ex his in arcæ inferri, aut in vnaquaque dari aut

bulo intelligit ἐντοκράδα, iugationē & capitationem simul, quā non nulli præstā: aliis solam iugationē præstantib. k. Centenariis l. l. hic: Ceterum hic, vt & in leg. 1. c. Theodof. de annoni & tributu lib. 11. ducenta iugera, Varro 4. de lingua: Siculus Flaccus de cond. agr. Higgenus lib. de limitib. hinc centuriatio, apud eundem Flaccum.

† & ita abroga- tur Nouella 19. ca. 1. quæ remi- tebat vti in- sinuationis necel- sitatem abrogā- tur eodem mo- do alia leges, quæ volebat do- nationes pro- pter nuptias o- mnimodo in- sinuandas, etiā ex parte mulieris, nisi donatio col- lata fuisset in matrem familias minorem vigin- ti quinq; annis, v. l. 17. Co. de do- nat. ante nupt.
b. de his qui se- cundas contra- hūt nuptias. l. l. hic num. 406
c. hinc sumpta est authentica, Si tamen Cod. de secund. nupt.
† Abstinentes se- cundis nuptiis fruitur vtu an- tenuptialis do- nationis: in vi- rilem verò pro- prietatis bono- rum concurrat cum liberis ma- riti defuncti. ad- de Nou. 22. ca. 10. & ita abrogatur No. 18. ca. 1. quæ constituit, vt p- prietas propter nuptias donatio- nis seruetur fi- liis. Huic No- uelle derogatur per Nouellam Leonis 22. d. l. l. num. 427.
e. Quæ pœna mulieribus, ea- dem maritis dis- sidium ac diuo- tium facientib. est imposita: ab- rogantur itaque leges, quæ gra- uioribus pœnis mulieres coer- cebant, v. l. l. l. hic num. 427. hic enim vterque sine causa repu- dium mittens, in monasteriū detruditur, ad- de Nou. 134. capi- te 11. vide Cuias- cium ad Nouell. 22. folio 76.
f. Paribus deli- ctis, par impo- nēda est pœna. g. id est, anno 548.
h. de exactioni- bus siue delega- tionibus tribu- torum. Iulianus constit. 124. de exactione publi- corum tributo- rum Index Regi- na. v. l. l. l. d. m- motum d. l. l. l. d. xxi. κατὰ βολὴν ἡ ἐπιτροπὴ κατὰ λαίαν. Scrimg. de publicis tri- butis exigendis, & soluēdis ne- que non aliis ca- pitulis Halcand. i. v. l. l. l. d. m- motum d. l. l. l. d. xxi. κατὰ βολὴν ἡ ἐπιτροπὴ κατὰ λαίαν. Scrimg. & ca. 97. eod. ut Nou. 17. in Basilicis, Iulian. iugationem legit Cuias. ad l. penul. Co. ut nemini li- ceat in empt. iugationem voca- re.

ea & grauamen collatorum, & fiscalium illatio, & militares & aliarum expensarum fiat.

CAP. XVI.

Ciuitatum vero nostrarum reipublicarum & habitantium eas perfecte prospicientes, iubemus nullam omnino esse licentiam fiscalium^a exactoribus communicare pecuniis, quae^b operibus^c & frumentis ciuitatum, & aqueductibus, aut aliis quibuslibet solennitatibus aut salariis^d deputatae sunt: aut retinere aliquid ex iis, aut ad proprium lucrum redigere: sed sine^e aliqua dilatione aut imminutione has prebere, ut proficiant ab initio in quibus deputatae sunt operibus: sed neque possessores aut habitatores ciuitatum praesumere quolibet modo auferre aliquid ex ipsis pecuniis, aut nomine descriptionum, aut pro sportulis dare aliquid ex his aut expendere. Siquis autem dare aut accipere ex his praesumpserit: iubemus eum de suo in duplici quantitate hoc ciuitati reddere. Sed neque prouinciarum iudices, aut eorum officia, aut alium quemlibet omnino participium habere aliquid ad praedictas pecunias, aut eorum dispensationi semetipsum miscere: sed ciuitatis sanctissimum episcopum & primates^f necnō & eius possessores constituere quidem patrem^g ciuitatis, & frumentarios^h, & alios huiusmodi dispensatores. Singulis autem annis impletis, sanctissimum episcopum cum quinque primatibus ciuitatis rationes exigere eos qui ab ipsis ordinati sunt: & si quid ex talibus rationibus apparuerit debitum, aut remansisse: exigi huiusmodi dispensatores periculo eos constituenti: & utilitatibus quibus deputatae sunt, seruari. Si quis autem ex praedictis dispensatoribus inefficax inueniatur: repente hunc remoueri iubemus, aliumque pro eo a sanctissimo ciuitatis episcopo, & reliquis possessoribus (sicut praedictum est) ordinari: scientibus iis qui denominant eos, quia si quod damnum ciuitati contigerit, ex propriis substantiis hoc medebuntur.

CAP. XVII.

Nulli vero liceat eorum qui in officio sunt gloriosissimorum praefectorum, aut in alio officio aut in schola constitutorum, talia ratiocinia committere, neque ex praepito cuiusdam administratoris, aut alterius iudicis scriptis, nec si pragmatica, aut aliam sanctionem, aut sacrum commonitorium accipiat, praecipiens ei aliquid tale. Sed si quid fiat huiusmodi, licentiam habere vniuscuiusque ciuitatis sanctissimum episcopum, & eius primates, non respondere pro memoratis capitulis talibus personis: referre autem ad nos, ut hoc agnoscentes, & illatum ciuitatibus damnum ex eorum substantia restitui iubeamus, & competentem vindictam talibus inferamus.

CAP. XVIII.

Super hoc iubemus, scriuarios^k operum sub praefecto sacrorum praetoriorum constitutos, nullum participium ad^l talia ratiocinia omnino habere: vacantibus omnibus per quae eis siue generaliter, siue specialiter aliquid tale primum concessum est, aut postea impetretur: pro praedictis. n. causis rationes nulli committi volumus, nisi nos prodesse ciuitatibus existimantes, virum opinionis bonae, & dignitate ornatum elegerimus, qui debeat a nobis in scriptura diuinam iussionem percipere continentem nostram piā subscriptionem, & illius nomen & dignitatem & causas & tempora quorum ei ratiocinia committimus. Eos autem qui a talibus personis rationes exiguntur, omnem habere tutelam iubemus, aliquam quaestionem nullatenus sustinentes.

CAP. XIX.

Ad haec sancimus in nullo nostrarum reipublicarum loco eundem^m episcopumⁿ & iudicem esse, & loci seruatores gloriosissimorum praefectorum, aut magistrorum militaris cinguli: sed nec aliquam exactionem fiscalium tributorum agentem loci seruatores esse gloriosissimorum praefectorum aut magistrorum militum. & simpliciter dicendum est nullum in prouinciis fieri loci seruatores praefectorum nisi per nostram iussionem in expeditionibus ubi utilitas exigit loci seruatores mitti eiusdem praefecturae, qui debeat prouideri militariis expensis. Si quid autem extra hoc delinquatur & committatur: qui quidem loci seruatores suum fecit, triginta librarum auri poenam exigetur, restitutus omne damnum quod per eum qui ab eo directus est, aliquis pertulerit. qui vero fieri praesumpserit: proprio cingulo & dignitate & militia priuabitur, & decem librarum auri poena multabitur.

CAP. XX.

Ad haec prohibemus^o & in prouinciis existentes iudices ciuiles & militares, in ciuitatibus (aut castris) loci seruatores^p in commissis sibi prouinciis facere, ex quo videlicet in prouinciam acceperint, & in quantum in ea administrant: quinque auri librarum poena imminente tam facienti loci seruatores iudici, quam fieri praesumetur. Antequam vero in prouinciam veniant iudices damus eis licentiam vices agentes suos instituere, qui debeant omniaque ad sui praesentiam agere, quae possunt ipsi iudices facere: circa

tamen nouissimum supplicium, aut membri incisionem. Sed si quis ex iudicibus secundum iussionem nostram in aliam regionem mittatur, liceat ei per similem modum loci seruatores suum facere.

CAP. XXI.

Iubemus^q autem omnes iudices tam militares quam ciuiles per se requirere eos, qui latrocinia, aut violentias, aut rapinas rerum, aut foeminarum, aut alia quaelibet in prouinciis illicita committunt, & supplicia eis legitima inferre, neque pro his causis accipere aliquid consuetudinis nomine: ut omnes vndique nostri collatores illati seruentur, non enim permittimus cuilibet maiori aut minori militari iudici, aut latronum infectores^r, aut violentiarum inhibitores, aut tribunos pro talibus causis in prouinciis ordinare, aut qui debeant aliquos examinare: ut non per tales occasiones ampliores violentiae inferantur prouincialibus. Si quis autem iudicum hoc non custodierit: cognoscat non solum se commissio sibi cingulo spoliandum, sed decem librarum auri poenam exoluere, eo quod praesumpserit tale causam assumere: post tormenta vero & confiscationem substantiae in exilium redigendum & relegandum.

CAP. XXII.

Ad hoc iubemus prouinciarum iudices, & officia eorum, si quando^t de ciuitate ad ciuitatem veniunt, neque^u angariis reque descriptionibus, aut aliis expensis collatores grauare: sed ex deputatis sibi de fisco annonis expensas facere.

CAP. XXIII.

Super hoc sancimus prouinciarum iudices omnibus modis post depositionem cinguli quinquaginta^x dies in prouinciis commemorari, & conuentiones aliquas contra se mouentibus respondere. Si vero contigerit aliquem ex eis ante completos quinquaginta dies deferere prouincia: iubemus omnes ab eo damnatum aliquid passos simul ingredi apud sanctissimum metropoleos episcopum eiusdem prouinciae: & sub gestis monumentorum vnumquemque tangentem sancta euangelia, palam facere illata dispendia: & ex illius substantia, contra quem talia facta sunt monumenta, omne damnum laesis restitui prouidentia & periculo per tempus praefectorum eiusdem prouinciae: scientibus quia si hoc complere neglexerint, ipsi de propriis facultatibus omnia damna laesis restituere compellentur.

CAP. XXIII.

Si quis autem ex iudicibus prouinciarum aut euocetur ad aliam administrationem, aut opus ad aliam prouinciam ei credatur: iubemus eum legitimo^y procuratore constituto conuentiones pro damnis proponentibus respondere. quod nisi fecerit, sancimus monumenta apud sanctissimum episcopum (sicut superius dictum est) agi, & pro damnis illatis eis iurantibus secundum gestorum virtutem omne damnum reddi: prouincia similiter & periculo per tempus praefectorum & vniuscuiusque prouinciae tractatorum.

CAP. XXV.

Omnes autem pecuniarias poenas, quae praesenti lege continentur, a comite^a per tempus priuatarum exigi eos qui praesentem legem non seruant, & nostro fisco vindicari sancimus: qui nisi eas vindicauerit, ipse cum ministrante sibi schola ex propria facultate huiusmodi quantitatem soluere cogatur.

EPILOGVS.

Quae igitur per praesentem legem nostram salutarem, in perpetuum valituram, pro utilitate & statu nostrorum collatorum disposuimus, tua gloria inuoluta & immota per omnia seruare festinet, & ad omnium notitiam peruenire faciat: edictis quidem in hac regia ciuitate solenniter propostis: praecipitis autem ad clarissimos prouinciarum iudices directis, ut per eos omnibus collatoribus manifesta fiant. Dat. Id. Iun. Dom. Iustin. PP. Aug. * Basil. V. C. Conf.

DE SAMARITIS.

Tit. XII.

NOVELLA CONSTIT. CXXIX.

Idem Augustus Arcobindo P.P.

PRÆFATIO.

NVLVM ita magnam subiectorum nostrorum delictum est, quod non nostra clementia medeatur. Licet enim eorum facta odio habentes ad vindictam pro eis insurgamus, tamen tepus medentes & comouentes modis competentibus delinquentes, rursus ad nostram clementiam remeamus iustitiam iracundiae, benignitatis reconciliantes rationibus, quale quidam & praesens nostra celebrat lex. Samaritanis^d enim pridem

q. Iul. hic nm. 561.

r. λησδίαταις ἢ βίονωνται. de quibus v. Nou. 2. c. 13. f. exarmare & φορτίον. Scrim. de aphroditis v. d. c. 13.

t. Iul. hic nm. 562. u. Nouell. 17.

x. Iulian. hic nm. 563. v. Nou. 8. No. 95. Nouell. 161. l. 1. C. ut omnes iudices l. 3. C. de assessoribus de diebus 50. v. Cuiac. c. 12. de praescrip.

y. Iul. hic nm. 560.

z. πρακτορῶν tractatorum Iul. hic de quibus dixi ad Nou. 30. c. 2.

a. Comes priuatarum rerum poenam huius legis exigit. Iulian. hic nm. 365.

b. i. anno 541.

c. Nou. 144. Iul. constit. 116. l. 12. l. 17. l. 22. C. de hereticis: l. 2. C. de Christianis. mansp. E. dist. 9. l. 1. ff. 2. l. 1. Elog. c. 1. c. 1. c. 1. Epiph. 1. tom. 1. h. 1. c. 9.

d. Samaritanis, pagani dicuntur non ab similes in lege 21. C. de heret. eis etiam exprobratur sabatha Nou. 124.

a l. 17. C. de heredi-
ci.

b i p' in p'p'p'p'p'p'
p'p'p'p'p'p'p'p'p'p'
themat. i. ab in-
testato vel testa-
to ut l. 17. C. de he-
redici.

c Hæreticis Sa-
maritis licentia
datur testari, ab
intestato deferre
hæreditates do-
nare, ut hic, Iulia-
nus cōst. 116. mē-
tionem tantū fa-
cit liberę licen-
tiæ inter eos do-
nandi, contrahē-
di, & ab testa-
to deferēde suc-
cessionis.

† & ita abroga-
tur d. lex 17. sed
hec constitutio
mox abrogatur
Nov. 144.
d Nota argumen-
tum. Qui testa-
mentum facere
potest, idem &
donare aut le-
gare: est autem à
testamēto & vlti-
ma voluntate,
ad contractum
& donationem.
e adde Nov. 115.
f i. eundem or-
dinem habent.
g Pœnitentibus
hæreticis igno-
scendum, ut hic.
Samaritę in suc-
cessionē quę ex
testamento ve-
nit, Samaritę si
pœnitentiā ege-
rint, nullam pa-
titiur lęionem.
h ut Christiani
de inofficio
querelā habeant
contra Samarita-
nos testamenta
vsq; ad duas vn-
tias.
i i. l. 17. C. de here-
dici.

† hodie non ex-
cluditur Nouell.
144.

k Lex extenditur
ad præteritos in-
terdum casus, si
nominatim eo-
rū facta est mē-
tio v. l. 7. C. de le-
gibus.

l retrorsum vires
suas exēdit hec
constitutio. i. et-
iam in præteri-
tum l. conf. 116.
in f.
m Quod in futu-
rum indulgetur,
videtur non in-
dulgeri præteri-
tatione (quod
tamen hic ces-
sat) Econtrario,
quod lex indul-
get in præteritū
in futurū verat
l. 22. ff. de legibus.
n episcopo Cę-
sariensi scilicet
c. 18. eod.

atroces & elatos contra Christianos & in omnium velut
nouissimam superbiam excedentes plurimis quidem pœ-
nis affliximus, vna^a verò maximè, quod neque testamenta
ipsi possunt conscribere, neque hi defuncti absque testa-
mento, cognatis qui ab intestato vocantur, hereditatē tran-
smittere, nisi ad hæreditatem ex vtraque causa^b vocatos re-
ctę Christianorum fidei esse contingeret. Interdiximus
autem eis & legata dare, & donationes scribere, aut aliquas
omnino alienationes in suis ponere rebus, nisi forsan ortho-
doxa fide percipiens persona esset. Licet autem lege gene-
rali hæc comprehendentes tunc meminerimus, tamen non
eamdem in operibus quam in literis subtilitatem reseruau-
imus. Nam neque nostrum fiscum nec aliquam publici par-
tem ex his quicquam accipere passus sumus, licet hoc expref-
sum lex daret.

CAP. I.

Nunc itaque ad moderationem reductos, videntes eos,
& nobis ipsis indignum esse putantes in hisdem per-
manere terminis, contra eos qui non similia prioribus lan-
guent, præstantes maximè omnium Sergij sanctissimi Cę-
sariensis metropolis episcopi iustis petitionibus quas pro
eis facit, testimonium quidem perhibentis meliores eos fa-
ctos: quietem verò eorum futuro tempore promittentis, ad
præsentem sacram nostram venimus legem, per^c quam san-
ctimus, licentiam^f esse Samaritis iam scribere testamenta,
& suas proprias dispensare substantias, sicut & alia præbent
leges, & per præsentem nos decernimus, & sine testamen-
tis morientes, ab intestato vocatos secundum imitationem
aliorum hominum hæredes habere eos præter ea quæ per
præsentem nostram transponimus legem. Sed & donatio-
nes eis permittimus scribere & legata dare & accipere &
huiusmodi contractus facere cum omni licentia. Qui e-
nim testari^d dedimus eis & omnem dispensare substantiam,
quomodo de particulari dispensatione negabimus?

CAP. II.

Sed tamen non eundem reddimus ordinem & Christia-
nis successoribus. & Samaritis. Iterum verò & meritò, me-
liora^e sectantibus priuilegium præstamus. Vnde si quis eo-
rum sine testamentis moriatur, & filios ad Deum discretos
reliquerit, soli vocabuntur ad huiusmodi hæreditatem, qui
rectam Christianorum allegant fidem, aliis exclusis qui-
cunque ipso deceduntur quo defunctus errore. Hæc autem
dicimus non super filiis solis, sed etiam aliis cognatis ex
quacunque sint linea, ut recta sectantes, illis qui non pro-
xima colunt, præponantur, tamen si eundem, qui vocantur,
omnes gradum accipiant, aut vnam ad hæreditatem habeat
vocationem^f. Non enim his qui ex longiore gradu sunt &
à vicinioribus excluduntur, licet meliora sectantibus, pro-
ximorum damus prælationem aut priuilegium.

CAP. III.

Nec tamen pœnitentiæ^g locum in causa exclusis aufe-
rimus & ex hoc. Nam si voluerint & postea ad rectam
fidem Christianorum reueriti qui pro hoc hæreditate ex-
clusi sunt, suas recipient portiones, ita vocandi ad hæredita-
tem, tanquam si rectæ huius religionis extitissent, solis frau-
dati medijs temporis fructibus. Si verò & testamenta scrip-
serit aliquis eorum, valere quidem ea quantum ad religio-
nem iubemus. Si autem pater aut etiam aliquis descen-
dentium^h aut etiam ascendentiumⁱ sit, qui testamenta con-
scribit, siquidē omnes ex ordine qui ad hæreditatem vocan-
tur, eiusdem quo pater erroris sint, his non relinquat vltra
duas substantiæ vncias, reliquis ad eos qui recte colunt, de-
ferendis. Tamen nisi aliquis fortè Christianis ex ipsis reli-
querit legata, seruanda etiam hic pœnitendi loco volentibus,
ut possint aequalitate frui cum eis qui ab initio Chri-
stiani fuerint, sicut ab intestato decreuimus. Ad hunc itaque
ordinem & partem, & de inofficio damus ascendentibus
& descendentibus & recta sectantibus dogmata, & fortè
læsis per celebratas in testamentis rerum diuisiones.

CAP. IIII.

Concedimus autem eis & donationes dare, & accipere,
& legata relinquere, & libertatibus seruos honorare,
contrahere quoque ad inuicem, nihil ea quæ à nobis pridē
posita est, prohibente lege: nostrum enim fiscum & aliam
omnem publici partem excludimus^j omnino, nullum ex
illa lege ad eorum hæreditates eorumque substantias aut
documenta participium habere valentibus. Hæc autem di-
cimus non in futuris solum, sed etiam in^k præteritis, ut ne-
que pro his quæ tunc facta sunt, aut noster fiscus aut alter
omnium, substantias perscrutetur eorum. Qui enim in^m fu-
turi clementiam dedimus, quomodo de præteritis subtilē
tractatum haberemus? ut omni modo præsentē nostram cle-
mentiam promerentes, gratias Deo profiteantur, & nobis
& Sergioⁿ sanctissimo ad hanc nos quam maximè circa
eos prouocanti clementiam.

EPILOGVS.

¶ Tua igitur gloria nostram in eis declaratam humani-
tatem per præsentem nostram legem cognoscens, manife-
sta pro prouinciis solennibus edictis, quæ nunc nobis pla-
cuerunt, faciat ut perpetuo hoc ipsi fruantur auxilio. Dat.
17. Kalend. Iul. Constan. DN. Iustin. PP. anno XXV.º Baſilio
V. C. Conf.

QVOMODO OPORTEAT MILI-
tes transitum^p in ciuitatibus facere, &
de introitu.

Tit. XIII.

* NOVELLA CONSTIT. CXXX.

Idem. August. Petro P. P.

PRÆFATIO.

RIMVM & maximum arbitramur statum esse
nostrę reip. ut inculpabiliter nostre exercitus in
itineribus conuerſetur, & innoxietas atque in-
demnitas nostris collatoribus custodiatur.

CAP. I.

Iubemus igitur quoties transitus sit nostrorum iudicum &
exercituum, delegatores^q simul esse cum eis qui curam
habeant eorum alimentis, & singularum prouinciarum iu-
dices per quas transitus sit, præparationem facere expensarum,
ut nostri exercitus in vnamquamque prouinciam as-
cendentes, inculpabiliter conuerſentur, & vniuscuiusque nu-
meri optiones^r suscipere species sine qualibet tergiversa-
tione, & erogare magistris militū & militibus in specie præ-
bitas annonas, habere autem eosdem optiones deputatam
ipsis occasione emolumentū quintamdecimam^s portionem.
Ex consuetudine autem & recata^t fieri ab optionibus, col-
latoribus pro his quæ ab his expendantur, periculo eorum
qui cum eis sunt iudicum & tribunorum, & comitum &
diaſtatarum^u & delegatorum & vniuscuiusque numeri
primatum^x, & nullo modo gratis expēdere^y milites à col-
latoribus, aut occasione^z non factæ forſan præparationis,
aut introitorum^z nomine, quorum etiam ipsum vocabulum
omnino perimimus, ut vndique illæsi & indemnes custo-
diantur nostri subiecti.

CAP. II.

Species autem quæ^b inueniuntur in vnoquoque loco, i-
psos accipere milites, & non alias quærere quæ in ipsa
regione non inueniuntur, & propter hoc tergiversationem
aut damnum inferri nostris collatoribus.

CAP. III.

Eam verò quæ sit à nostris possessoribus, expensam, & de-
claratur per recata^c, iubemus reputari eis à sede tuæ
cellitudinis sine qualibet tergiversatione aut damno aut
iniunctione in collationem eam quam ab eis fiscus cap-
pit pro indictione illa in qua expensa sit. Si verò amplius
quàm professiones^d sunt ab his qui dant species, inueniantur
expensæ, iubemus ex omni corpore fiscalium eiusdem prou-
inciæ compleri eos qui vltra functiones suas exhibuerūt.
Si verò non habeat ipsa prouincia sufficientia ad expensam
factam, compleri eos qui hanc expensam fecerunt ex ge-
nerali mensa quæ regitur à tua gloria, aut retinere hæc eos
ex his quæ ab his inferenda sunt secundū sequentem indi-
ctionem, & hæc reputari eis ex omni modo ab his qui fis-
calia exigunt: his omnibus admittendis & obseruandis pe-
riculo tuæ gloriæ & singularum prouinciarum tractato-
rum^e & iudicum & obsequentium eis officiorum & suscepto-
rum^f, & curialium & omnium fiscalia tractantium.

CAP. IIII.

Hoc quoque iubemus seruari, nullum iudicum aut mili-
tium occasione transitus, aut à ciuitatibus aut prædijs
in^g minimo aliquid accipere. Si autem inuentus fuerit quis
pro transitu annonam^h accipere, iubemus tale aliquid a-
gentem exigi duplum totum, quod accipere pro hoc præ-
sumperit.

CAP. V.

Si quis verò nostrorum iudicum aut militum aut optio-
num ipsorum non recata fecerit factæ ab iis expensæ,
iubemus expensas facientes collatores gesta monumētorū
conficere, siquidem inueniatur iudex in locis illis, apud eū
& sanctissimum ciuitatis episcopum. Si verò non inuenia-
tur iudex in locis illis, apud sanctissimum ciuitatis episco-
pum, aut defensores locorum sub quibus possessio iacet, ex
qua facta expensa, & per talia gesta palam facere qui no-
strorum iudicum & cum quali exercitu transitum facien-
tes non fecerunt recata, & quantam quantitatē expen-
derūt, & talia gesta mitti ad tuam gloriam: tuam verò cel-
litudinem vt pote recautis factis, collatoribus quidem præ-
bere aut etiam reputare quæ ab eis facta expensa, sicut su-
perius diximus: retinere autem hanc quantitatē quæ ex
gestis declaratur, ex his quæ delegata sunt de fisco princi-
palibus militiæ, & militibus qui expensam fecerunt.

CAP.

o legendū X V.
i. anno 541.

p *maçedon*
q *sermo* *sermo*
r *Index* *Re-*
gima, adde Iulia-
confutur. 123.
adde quę scripsi
ad l. 27. §. 3. ff. de
usufructu.

q qui & legata-
rij Harmenopu-
lo 6. ti. 14. ad fin.
quarti libri, & E-
parchicōn libris
prouidentes an-
nonæ militari.

Cōmissaires des
vires, Annonæ
per options e-
xigebantur. l. 9.
C. de exalt. tribu.

r Options erog-
antur annonæ
d. l. 9. l. 3. C. de cor-
porib. publ. & in
Basilicis ad l. 1. ff.
de munnerib. & ho-
norib. optio mili-
tū pro diuifio-
ne annonæ su-
mitur v. Cui. hic.

s Plerūque sus-
ceptoribus certæ
pars datur rerū
susceptorum p
salario ut hic: &
l. 9. C. de suscepto-
r. ita quoq. Grę-
ci legunt, & c. 3.
J. eod. Iulian. hic
apochas siue re-
cata facientes.

Porto recautū
idem est quod
desusceptum l. 4.
C. de collat. fund.

u *patrimon*, species
apochæ. Sudas,
vbi esset recau-
tum. Augustin^o
de cura pro mor-
tuis. Recauere
est cautionē dis-
soluere, Recau-
tio, dissolutio.

Est enim cautio
obligatio. Recau-
uere eadem for-
ma dicitur, qua
reponere, pig-
nus dissoluere.

u *diastotar* vide
c. 6. §. eod.

x *recatorum* *recatorum*
y *recatorum* *recatorum*
z i. etiam si eis
apparata non
sint annonæ.

a *recatorum* *recatorum*
b *recatorum* *recatorum*
c *recatorum* *recatorum*
d *recatorum* *recatorum*
e *recatorum* *recatorum*
f *recatorum* *recatorum*
g *recatorum* *recatorum*
h *recatorum* *recatorum*
i *recatorum* *recatorum*
k *recatorum* *recatorum*
l *recatorum* *recatorum*
m *recatorum* *recatorum*
n *recatorum* *recatorum*
o *recatorum* *recatorum*
p *recatorum* *recatorum*
q *recatorum* *recatorum*
r *recatorum* *recatorum*
s *recatorum* *recatorum*
t *recatorum* *recatorum*
u *recatorum* *recatorum*
v *recatorum* *recatorum*
w *recatorum* *recatorum*
x *recatorum* *recatorum*
y *recatorum* *recatorum*
z *recatorum* *recatorum*

neque in territorio eius reperitur huiusmodi domus, tunc ecclesiæ ciuitatis in qua testator domicilium habuerit, quod dimissum est, præbeatur.

CAP. X.

Si quis oratorium edificari iusserit.

a. 5. Ecl. 1. c. 7.
b. domum religiosam *Int. nu.*
317. *ἀκτῶν* vocant Græci hic.
c. Intra quod tempus heredes defuncti grauati, edificare domos factas debeant.
d. *ἐκτίσας*, *Scrim.*
Xenones *Int. nu.*
e. de anno, v. Cu iacium 20. de praescriptione.
f. 5. Ecl. 1. c. 8. & 9.
g. l. 28. C. de episc.
addo *Int. nu.* 318.
h. i. ab executoribus, licet enim defuncto eligere ministrum seu dispensatorem quæ voluerit. Idque fit sæpè testamenti exequendi causa. v. *Nov. Leon. 68*
i. Executore redemptionis captiuorum, nō expressio à testatore, onus redimendi deferretur ad episcopos & eorum oconomos.
k. hinc sumpta est authentica, *Licet, C. de episc.*
Is autem tenens est, Episcoporum interesse omnia ad pietatem pertinentia fieri, quauis testator vel donator verba contrarietatis expresserit. *Int. nu. hic.*
l. Si heredes piā dispositione implere noluerint, *Int. nu. hic.* 319.
m. etiam Falcidiam. Alias quidam volunt hæredem non frustratorem voluntatis defuncti deducere Falcidiā ex piis legatis, l. 1. §. 5. ff. ad l. Falcidiam. Cuius, refert eam fuisse sententiam Balsamonis ad c. 12. *Int. nu. hic.* 320.
n. *Int. nu. hic.* 321.
o. 5. Ecl. 1. c. 8. & 9. de qua dixi ad auth. similiter. C. ad l. Falcidiam.
p. hinc sumpta est authentica, Similiter C. ad l. Falcid.
q. Si heredes testatoris substantiam non sufficere dixerint *Int. nu. hic.* 320.
r. l. 49. C. de episc. v. c. 11. §. eod. *Nov. 119. c. ult.* Falcidia priuatur hæres hūc non quiuisset morosus: vt ita, Falcidia locū etiam habeat in legatis ad pias causas. l. 1. §. 5. ff. ad l. Falcid. Paul. 4. *Int. nu. hic.* 323.
s. Ceterum an & quo modo Falcidia locū habeat in legatis ad pias causas. v. Tyraq. 26. priuilegio pie causæ, vbi notat quinquæ casibus

SI quis adificationem venerabilis oratorii, aut xenodochij, aut ptichij, aut orphanotrophij, aut nosocomij, aut alterius reuerendæ domus, in nouissima voluntate fieri disposuerit: oratorium quidem intra quinque annos compleri iubemus prouidentia locorum episcopi, & ciuili iudicis: xenodochium autem aut ptichium, aut aliam venerabilem domum intra vnum fieri annum. Si autem intra annum non fecerint heredes xenodochium, aut quilibet venerabilem domum à testatore dispositam fieri: iubemus eos domum aut comparare aut locare, vbi possint quæ iussa sunt adimplere, donec huiusmodi domus venerabilis expleatur. Et siquidem ipse testator decreuerit qui debeant xenodochi fieri, aut ptichotrophij, aut alteri tales gubernatores, siue suis heredibus huiusmodi electionem commiserit: iubemus modis omnibus heredes eius, quæ ab eo definita sunt, adimplere: locorum beatissimis episcopis insipientibus si gubernatio rectè procedit: & si inuenierint non viles existentis rectores, licentiam habentibus sine damno alios pro eis opportunos efficere.

CAP. XI.

Ut legata pro redemptione captiuorum relicta, præsentur ab episcopis, &c.

SI quis autem pro redemptione captiuorum aut alimenstis pauperum hereditatem aut legatum reliquerit in rebus mobilibus, aut immobilibus, siue semel, siue annale: & hoc modis omnibus secundum testatoris voluntatem ab eis quibus iussum est hoc facere, compleri. Si autem specialiter dixerit quomodo pauperibus hoc reliquit: præcipimus sanctissimum episcopum ciuitatis in qua testator habuit domicilium, percipere easdem res, & eius ciuitatis pauperibus erogare. Si autem pro redemptione captiuorum aliquid relinquatur, & non nominatum testator dixerit per quem oporteat fieri redemptionem captiuorum: etiam sic iubemus res ad hoc relictas, locorum episcopum & eius oconomos accipere, & huiusmodi pium opus implere. in omnibus enim talibus piis voluntatibus sanctissimos locorum episcopos volumus prouidere, vt secundum defuncti voluntatem, vniuersa procedant: licet præcipue à testatoribus aut donatoribus interdictum sit eis habere ad hoc aliquod participium. Si autem qui hoc facere iussi sunt, semel & secundo à beatissimo locorum episcopo aut eius oconomis per publicas personas admoniti distulerint quæ disposita sunt, adimplere: iubemus eos omne lucrum relictum eis ab eo qui hoc præceperit, amittere: & locorum episcopos omnes res cunctas (sicut dictum est) piis causis distributas, cum fructibus & augmentis medij temporis & memorato lucro vindicare: & quæ testator disposuit, adimplere, scientes, quia si neglexerint, pro his omnibus rationem Deo persoluent. Si autem sanctissimus locorum episcopus reliquerit aliquid horum quæ à nobis dicta sunt: liceat sanctissimo eius metropolitæ hæc omnia exigere, & complere: & omni alij licentia sit huiusmodi mouere questionem, & studere vt modis omnibus causæ piæ compleantur.

CAP. XII.

Ut in piis legatis cesset Falcidia.

SI autem hæres quæ ad pias causas relicta sunt, non impleuerit, dicens relictam sibi substantiam non sufficere: ad ista præcipimus omni Falcidia vacante, quicquid inuenitur in tali substantia, proficere prouisione sanctissimi locorum episcopi ad causas quibus relictum est. Si autem legatum ab aliquo ad pias relinquatur causas: iubemus intra sex menses ab inscriptione testamenti numerandos, hoc modis omnibus præberi quibus relictum est. Si autem distulerint qui in hoc onerati sunt, huiusmodi præbere legatum: & fructus, & vsuræ, & omne legitimum exigatur augmentum à tempore mortis eius qui hoc reliquit. Si autem annale legatum cuilibet venerabili domui relinquatur: si quidem qui hoc dare iussi sunt, aut locus ex quo iussum est hoc præberi, in ipsa, aut vicina prouincia fuerit: iubemus nullo modo legatum alienari. Si verò loca aut personæ ex quibus hoc dari præceptum est, longius fuerint: tunc liceat illis quibus hoc relictum est, si etiam pars obligata consentit, commutare legatum, & pro eo percipere redditus idoneos, & cum augmento non minus quartæ partis relictæ quantitatis, & neque plurimis tributis fiscalibus prægrauatos: aut vendere, si voluerint, huiusmodi legatum, & non minus pro pretio percipere, quam ex tali legato intra viginti quinque annos colligitur: ita tamē, vt huiusmodi pretium ad utilitatem prædictæ venerabilis domus vbi relictum est, proficiat.

CAP. XIII.

Ut de iis que post episcopatum adquisierint episcopi, testari nō possint.

Interdicimus autem sanctissimis episcopis res mobiles aut immobiles, seseque mouentes, quæcumque post episcopatum ad eos quoque modo peruenierint, in proprios cognatos aut in alias qualicumque transferri personas. In captiuorum verò redemptione, & egentium pabula, & alias pias causas, aut pro utilitate propriæ ecclesiæ, & ex his expedere licentiam habeant: & quicquid ex huiusmodi rebus post obitum eorum in ipsorum facultate remanserit, iubemus hoc ad proprietatem ecclesiæ, quarum sacerdotum habuerint, competere. In illis enim solummodo rebus licentiam eis alienandi aut relinquendi quibus voluerint, damus quæ ante episcopatum probantur habuisse: post episcopatum verò, quæ ex genere sibi coniuncto ad eos acceperunt sunt, quibus ab intestato vsque ad quartum gradum succedere poterunt. Hæc autem omnia quæ diximus de rebus quæ post episcopatum deuolūtæ sunt ad sanctissimos episcopos, & in reuerendissimis orphanotrophis, & ptichotrophis, & nosocomis, & xenodochis, & gerontocomis, & omnibus aliis rectoribus venerabilium domorum, valere sancimus in rebus quæ in tempore propriæ administrationis secundum prædictum modum ad eos peruenierunt. Si quis autem episcopus, aut clericus, aut cuiuslibet ecclesiastici gradus minister, aut ecclesiæ diaconus moriantur sine testamentis & legitimis successoribus, horum successio ecclesiæ competat, in qua constituti fuerint.

CAP. XIII.

Ne heretici ab ecclesiis vel priuatis res immobiles quoquo titulo accipiant: & ne speluncam fidei sue edificent.

Iubemus autem nullum hæreticorum, neque per condictionem, neque per emphyteusim, neque per emptionem, aut alio quolibet modo res immobiles accipere à qualibet sancta ecclesia, aut alio venerabili loco. si quid verò hæreticus pro tali causa præbuerit, amittat: huiusmodi verò res venerabili loco à quo etiam datæ sunt, vindicetur: rector autem domus qui ipsas res dedit hæretico, omni gubernatione remouetur, & in monasterio recludatur, & vno anno à sancta comunione segetur: cum hæreticis prodiderit Christianos. Si autem orthodoxus possessionem habens in qua est & sancta ecclesia, alienauerit, aut reliquerit, aut per emphyteusim, aut per condictionem, aut quamlibet gubernationem hanc dederit Iudeo, aut Samaritano, aut Arriano, aut alij hæretico: sancta ecclesia eiusdem vici huiusmodi vindicet proprietatem alienationis. Si quis autem hæreticorum (quibus etiam connumeramus Nestorianos, & Acephalos, & Eutychanistas) præsumpserit speluncam suæ incredulitatis edificare, aut Iudei nouam synagogam constituere: locorum sancta ecclesia ædificia suæ proprietati defendat. Si verò quis per emphyteusim, aut condictionem, aut etiam per quamcumque aliam gubernationem dederit possessionem huiusmodi personæ quidem sciebat dominus possessionis eius quia hæretico hanc commisit: omnes redditus illius temporis quod in contractu transiit, ecclesiæ ciuitatis sub qua possessio constituta est, vindicari. si verò ignorabat dominus possessionis quia hæreticus erat cui hæc commissæ est, ipsum quidem dominum propter ignorantiam indemnem seruari: hæreticum verò in vtroque casu expelli de possessionibus, & eius substantiam applicari fisco.

CAP. XV.

Ut orphanotrophij sint tutoribus similes, & ad iustas eorum inuentarium consiciant.

Orphanotrophij verò, tutorum & curatorum fungantur officio: ita tamē, vt etiam sine satisfactione & cōueniā, & cōueniantur de rebus orphanotrophis & ipsis propriis orphanis cōpetentibus. Res autē competentes alicui orphanorum, publicis præsentibus tabulariis, aut sub gestis monumentorum in hac quidem regia ciuitate apud magistrū census habitis: in prouinciis autem apud iudices earum, aut defensores locorum, orphanotrophis accipere & custodire: & si necessarium putauerint, etiam alienare, & pretia earum orphanis conseruare, aut alias res pro illis emere: non autem subiacere tutelaribus aut curatoris rationibus. seruari autem iubemus venerabili orphanotrophio huius regis vrbs, & xenodochio quod vocatur sanctæ Mariæ Saffos, & sub eius gubernatione constitutis oratoriis, aut xenonibus, aut venerabilibus domibus omnia priuilegia quæcumque habet maior sanctissima ecclesia Constantinopolitana.

EPILOGVS.

Quæ igitur per præsentem legem in perpetuum valituram nostra sanxit tranquillitas, tua celsitudo edictis solenniter in hac regia vrbe propositis, ad omnium studeat peruenire notitiam. Nos enim prouidebimus quatenus sine collatorum dispendio fiat etiam in prouinciis manifestata. Dat. XV. Kalend. April. Constant. DN. Iustin. PP. A. * Basil. V. § C. Conf.

Falcidia detracti ex legato ad pias causas, & 27. vbi notat, Trebellianicum non reduci ex fideicommissio vniuersali ad pias causas, adde Gradum 9. Falcidia quest. 3. & 5. Trebellianica quest. 6.
f. Si intra sex menses pia voluntas defuncti impleta non fuerit. *Int. nu. hic.* 321. de sex mensibus v. Cuius. c. 18. de praescript. t. De legatis annalibus ad loca religiosa relictis *Int. nu. hic.* 322.
u. Ita legit Iulianus hic: Græci verò, 35. v. quæ ratio ad l. 35. §. 3. Co. de donationibus. *Nov. 120. c. 9.* ad de Molinæ traditum de vsuris quest. 5. num. 119.
x. hinc sumpta est authentica, Licentiam Co. de episc. addo *Int. nu.* 323. hoc interim innuit, Episcopos res adquisitas (excepe successiones ei delatas à cognatis vsque ad quartum gradum. *Int. nu. hic.* 324. C. de episc.) post adeptum episcopatum, nemini donare testamentum, posse tū huiusmodi res præsumantur ei adquisitas ex bonis ecclesiæ & occasione ecclesiæ. y. d. l. 42. §. 2. Co. de episc.
z. Ecclesiasticis personis mortuis sine testamentariis aut legitimis hereditibus, ecclesia succedat: olim fisco. l. 20. C. de episc. addo *Int. nu. hic.* 324.
a. l. 10. Co. de hæreticis.
b. v. quæ scripta ad l. 16. C. de hæreticis.
c. dixi ad Samaritanis *Nov. 129.*
† olim fiscus eā vindicabat l. 10. Cod. de hæreticis. nec id mirum. Nouæ enim constitutiones plerumque ecclesiæ tribuunt, id quod veteres fisco, v. hic. c. 13. in fin. §. eod.
d. Templi hæreticorum, speluncæ.
e. v. quæ dixi l. 32. C. de episc. addo 5. Ecl. 3. cap. 12. *Int. nu. hic.* 324.
f. 5. Ecl. 3. c. 12. §. 2. *Int. nu. hic.* 324.
g. v. quæ dixi l. 32. C. de episc. addo 5. Ecl. 3. cap. 12. *Int. nu. hic.* 324.
h. huius meminit Nouella 59. c. 3. & Proco. l. 1. *Int. nu. hic.* 324.
i. addo Cuius. c. 16. §. 2.

DE IN-

g id est, 343.

a Nou. 8. c. 13.

b τὸ ποινικόν

c Scrimg. τὸ ποινικόν

d sunt defenso

res ciuitatū seu

plebis, l. 1. Cod. de

off. iudic. Alexad.

non sunt vindice

res ut dicitur to

ποινικόν εἶδος

ἀξιώσεως. Su-

das loci seruato

Paulo Monacho

6. hff. Longobard.

& in l. 77. de fur-

ti c. Longobard.

loci iudex l. 2. c.

exhib. reu. vicarij

& locumtenens

Iuliano hic const.

126. mittebatur

autē a præfectis

Prætorio, vel Co-

mitibus, vel præ-

fidiis iuris di-

cendi causa v. Cu-

iuc. 3. obs. 14. adde

quæ de iis notant

ad Nou. 8. c. 13.

c. in C. iudic. de

vindic. Scrimg.

id est, vindices,

de vindicib. que-

dam dixi ad No-

uel. 128. c. 8. in fin.

Sunt exactores tri-

butorum institui

ti in singulis ciui-

tatibus ab Ana-

stasio, teste Nice-

phoro 16. c. 44. ita

dicti, quod oppo-

siti sunt decurio-

rum iniquis exa-

ctionib. Iis sunt

affines canonici-

catij, de quib. dixi

Novel. 128. c. 6. ita

dicti ab exigen-

dis canonib. dif-

ferunt tamē ab

ijs, qui hic dicū-

tur τὸ ποινικόν

de quibus supradixi.

Vindices, alia si-

gnificatione sunt

defensores ciui-

tatum, leg. 1. Cod.

Theod. si quis

prædictus potest.

d. lidem qui &

canonici dixi

ad Nou. 128. c. 6.

e. unde dicitur.

f. Testamentum,

inter liberos. a-

ctus numeratur

l. 1. c. de sac. ocl.

g. in prædictis Te-

stamentis insinua-

runt.

h. Nuptiæ, inter

liberos actus re-

feruntur.

i. τὸ ποινικόν

curia, id est, dona-

tionem insinua-

re ante nuptias

Iul. indulget e-

nim ex parte vi-

ri insinuationes

Nou. 117.

k. v. Nou. 60.

l. ἀναγκαστικὴ

inuentarium fieri

Iul. hic.

m. Nouell. 82.

c. 13.

n. & apocham

tribuere Iul. hic.

o. frustratoria sci-

ficet l. 1. c. de rela-

tionib. l. 6. in fi. c.

de appell. alias 30

dies dantur in

dendis actibus,

Nou. 126. c. 3. adde

l. 24. c. de appell.

p. Interposita ap-

pellatione, nihil

mouendum l. 3.

Cod. quando promoc.

non est necess. leg. 7. in

ff. de muneribus & hon. leg. 1. ff. nihil inuolari.

q. id est, interposita

appellatione. Sententia executio & translatio possessionis sus-

ginti librarum auri inferet penam, & cingulo spoliabitur: & qui fieri se acquieuit, cadens propria substantia, exilio subiicietur.

CAP. I I.

AD maiorem autem nostram dispositionis cautelam, iubemus per loca episcopos, & prouinciarum rectores, & eos qui ciuitates habitant, nullum contra præsentem nostram dispositionem suscipere biocolytam, aut latronum persecutores. omnino enim nullum iudicum ciuiliū aut militarium constitutum in prouincia, habere loci seruato-rem concedimus. Præcipue quidem iubemus prouincia- rum rectores sic recte conuersari, aut res gubernare, vt non necessitas fiat de quolibet re debente quari, aut gubernari, ad prouincias aliquem destinari. Si verò opus fuerit transmitti aliquos in prouincias occasione publica- rum exactionum, aut quarumlibet emergentium querela- rum, neque ordinem, neque nomen habere loci seruato- ris. Destinatus verò in prouinciam, nullum subiectis inferat dispendium: creditum verò sibi opus adimpleat, iudice prouinciæ eum & eius officium adiuvante. Si verò cō- tra ipsum iudicem forte accusatum transmittatur: tunc iubemus & prouinciale officium obedire ei. Quemadmo- dum enim prohibemus loci seruatores fieri: ita omne pe- riculum iubemus habere iudices prouinciarum, & eorum officium: vt sollicitudinem faciant tam publicam exa- ctionum, quam locorum quietem: & vt omnis iniustitia & læsio suspendatur. In quibus verò prouinciis aut iudi- ces, aut exactores sunt fiscalium, & opus habuerint ali- quo adiutorio: iubemus iudices prouinciarum & officia eorū omne solatium & studium eis conferre, vt sine impe- dimento fiscalium exactio procedat. Et omnes quæ motæ fuerint siue ciuiles siue criminales causæ, & competentes prouinciarum iudices ipsos iubemus inquirere, vt illi pro- prio periculo has discutiant, & legitimum finem eis im- ponant. Super hoc autem iubemus prouinciarum iudices mox qui futuri sunt cingula suscipere, siue præsentis, siue absentes sint, cautelam impendere tam præfecturæ, quam nostris largitionibus, & comiti priuatarum pro inferendis pecuniis vnicuique prædictarum dignitatum: cum etiam non caueant, tanquam facientes cautelam, ita iubemus eos & eorum officia subiacere prædictis dignitatibus. In illis verò ciuitatibus & prouinciis volumus iudices pericli- tari pro fiscalibus, & exigere, in quibus neque criminarij, neque iudices, neque alij quidam proprio periculo exa- ctionem faciunt.

CAP. I I I.

ET hoc peruenit ad nos, quod quidam prouinciarum iudices ita inique agunt, occasione lucrorum, vt neque testamenta, neque concedant facere, neque facta insinuare, neque nuptias, neque aliquas facere, aut super nuptialibus dona- tionibus monumenta componere, neque defuncto- rum corpora sepulture tradi: neque rerum descriptio- nem concedunt fieri, aut aliud quid huiusmodi agi aut ex gestis aut ex testimoniis. Propterea interdictimus omnibus iudicibus tam ciuilibus quam militariis & eorum officiis, aut alij cuiuslibet tale aliquid præsumere. Si verò quidam huiusmodi odibilem rem in quolibet loco nostræ reipublicæ præsumpserit agere, aut mini- strare ei, qui hoc præsumpserit facere: iubemus huius- modi extra cingulum factos, in exiliū destinari: & de sub- stantia eorum eueniens dispendium læsis in duplum resti- tuti: non sublato ab eis neque alio quidem ex legibus ad- iutorio. Omnem verò damus licentiam locorum sanctissi- mis episcopis, & primatibus ciuitatum, huiusmodi præ- sumptiones prohibere: & studere, vt hæc omnia sine im- pedimento & sine dispendio secundum legum virtutem procedant, & de his nobis nuntiare. Illas verò quæ secun- dum leges offeruntur appellationes suscipere volumus omnino iudices, & eos qui secundum nostram iustionem specialiter (quia & a diuinis licet appellare iudicibus) au- diunt, siue maiores siue minores sint: & edere gesta sine a- liqua dilatione litigantibus vt questio legitima de his procedat. Super hoc iubemus appellatione porrecta secun- dum leges, neque exactionem fieri, neque possessiones rerum transferri, vsque ad definitum super ea iudicium.

CAP. I I I I.

Quoniam verò contigit adulteria, aut raptus mulierū, aut homicidia, aut alia quælibet crimina in prouinciis

committi: iubemus prouinciarum iudices omnia secun- dum leges vindicare, & peccantes tenere, & non alios pro- alius, aut ex quibus nati sunt vicis qui crimina præsumpse- runt, alium pro alio comprehendere, aut damnum eorum inferre vicis, sed neque pignorationes facere propter pec- cantem, aut criminis vindictam proprii lucri causa infer- re, aut delinquentium res proprium lucrum facere. Nos enim reos quidem ex legibus penas sustinere volumus: damna verò subiectis nostris, aut lucrum ex hoc iudicib., aut eorum hominibus siue officialibus fieri nullatenus concedimus, vt ne propter rerum desiderium inueniantur iniuste aliquos castigantes, aut peccantes vendere. Si enim præter hæc fiat: ipse prouinciæ iudex omne ex hoc accides damnum læsis medebitur: & supplicij subiectus, exilio tradetur, & consiliarius eis simile sustinebit supplicium, si facti a iudice contra leges, in scriptis consensierint. Officium verò eius, & alij qui circa hoc propter lucrum proprium ei obsecundant: non solum damna læsis compellentur resti- tuere: sed culpabiliores eorum legalibus suppliciis subie- cti, exilio tradentur.

CAP. V.

Vt rei criminum edictis legitimis enocentur.

Si verò quis comprehensorum criminum latuerit, aut relinquerit prouinciam illam in qua crimina deliquit: iubemus legitimis edictis a iudice euocari eum: & si non obediat, illa in eum procedere quæ nostris legibus definita sunt. Si verò cognoscatur quod in alia prouincia degit, iubemus prouinciæ illius iudicem in qua peccari quid hu- iusmodi contigerit, epistola vt ad prouinciæ illius iudi- cem in qua delinquens persona degit, illum verò qui pu- blicæ suscepit literas, & periculo suo & officij sui com- prehendere huiusmodi & ad iudicem prouinciæ transmi- ttere in qua peccauit, suppliciis legitimis subiiciendum. Si verò qui publicam epistolam suscepit, neglexerit hoc fa- cere, aut officium eius tradere, aut imperata neglexerit: tunc & ipsum iudicem tres auri libras, & officium eius a- lias tres pro pena inferre iubemus. Si verò iudex aut ali- quis officij eius propter lucrum huiusmodi personam non comprehendat, aut comprehendens non transmittat, & hoc agens conuincatur: spoliatus cingulo, exilio tradatur.

CAP. VI.

Vt iudex compleat quod decessori mandatum est.

ET hoc verò iubemus obseruari ab omni administrato- re, vt si contigerit in scriptis nostram iustionem fieri ad aliquem iudicem & interea ille quiescat ab administra- tione: is qui post illum suscepit dignitatem, accipiat eam, & insinuet, & siquidem priuata est causa: & implere eam, & assequi quemadmodum ad eum promeruit rescriptum. Si verò huiusmodi in scriptis iussio publicum respicit, in- quirat eam: & siquidem non lædatur fiscus: quæ in ea cō- prehensa sunt, adimpleat. Si verò ad læsionem est fisci, ni- hil super ea omnino agi: nuntiare verò nobis primum, vt secunda nostra fiat de hoc iussio. Si verò & præcepta cuius- libet iudicis sint, & priusquam insinuentur hæc, aut præci- pientem, aut ad quem præcepta facta sunt, contigerit re- moueri de cingulo: sic qui factus fuerit iudex, hæc susci- piat & exigit, si legitime facta sunt: si verò contra legem, aut contra publicum facta sunt, hæc pro non scriptis esse iubemus.

CAP. VII.

Ne quis creditor filium debitoris pro debito retinere presumat.

Quia verò & huiusmodi iniquitatem in diuersis locis nostræ reipublicæ cognouimus admitti, quia credi- tores filios debitorum præsumunt retinere aut in pignus, aut in seruile ministerium, aut in cōiunctionem: hoc modis omnibus prohibemus: & iubemus, vt si quis hu- iusmodi aliquid deliquerit, non solum debito cadat, sed tantam aliam quantitatem adiciat dandam ei qui re- tentus est ab eo, aut parentibus eius, & post hoc etiam cor- poralib. pœnis ipsum subdi a loci iudice: quia personam liberam pro debito præsumpserit retinere, aut locare, aut pignorare.

CAP. VIII.

De intercessionibus mulierum.

ET illud verò præuidimus pro subiectorum utilitate cor- rigere, vt si qua mulier crediti instrumento consensiat proprio viro, aut scribat, & propriam substantiam aut se- ipsam obligatam faciat: iubemus nullatenus huiusmodi

u. v. m. m. m. m.

y. m. m. m. m. m.

de legem 2. 11. 8. ff.

de requir. reu. Gal.

li adiournet a son

de trompe & ers

public.

x. adnotari, leg. 6.

Cod. de accusato-

r. bus. citari dist.

leg. 10. adde leg. 2.

ff. de custod. reor.

y. Quid agendum

sit iudici, reo cri-

minis agente in

alia prouincia,

nec compente ad

edictum.

z. τὸ ποινικόν διμω-

σία, Scrimg. de hu-

iusmodi literis

dixi ad Nouell.

17. c. 14. vide Edi-

ctum 13. c. 23. lu-

dex criminis ad-

missi, vel rei li-

teras mittere so-

let ad iudicem

alterius territo-

rij, in quo citan-

dus domicilium

habet, vt futurā

litem illi signifi-

cet, & proinde

admoneat citan-

dum, vt respon-

surus veniat li-

bello actoris, v.

Gayll. 1. obs. 16. nu.

5. Plura vide ap-

ud Rebuffum

tom. 2. tract. de li-

teris requisitorij

seu rogatorij. Eif-

dem literis etiā

vitiuntur in exe-

quenda senten-

tia extra territo-

rium l. 13. §. 3. Co-

de iudiciu. l. 15. §.

1. ff. de re iudica-

ta. adde Harima-

num 2. obseru. 1.

num. 6. & in euo-

candis plerumq;

testibus l. 3. in fi.

ff. de testibus.

a. τὸ ποινικόν διμω-

σία.

b. Nota de pena

iudicis non de-

ferentis literis

requisitoriis aut

compulsoriis.

c. & meritò. nā

licet mutetur

præses, idem ta-

men iudicium

manet atque tri-

bunal, l. 10. ff. de

off. pracons. l. 76.

ff. de iud.

d. Nouell. 52. ad-

de tit. Cod. Ne fi-

lius pro patre. 7.

Eclog. ex lib. 23.

tit. 2. cap. 2. fol. 76.

e. hinc sumpta

est authentica, l.

mo a debito. Co. de

oblig.

f. l. 12. Cod. de o-

blig.

g. d. l. 12.

h. Græci ita le-

gunt h. μισθωσις

hoc est locatio-

nem pro merce-

de.

i. vide qua nota

mi ad leg. 1. ff. ad

leg. Fab. de plag.

k. vide dicta te.

1. in princip. ibi,

liberum homi-

nem.

1. hinc sumpta est authentica, Si mulier. ff. ad Velleian. Si mulier pro viro obligari nullo modo potest, etiam si intercessionem sapienter confirmet: nisi pecunia accepta in rem propriam vestita sit, in fin. eodem. Nisi statuto vel consuetudine aliud sit receptum. Hinc fit vt in Gallia mulier pro marito possit fideiubere, si tamen renuntiauerit Velleiano. vide Paponem 12. Arrest. 3. Gayllus 2. obseru. 90. refert in Germania receptum esse, vt uxores mercatorum quasi sociæ pro maritis teneantur. Quid si pro alio obligantur, iuuantur tamen Velleiano, nisi post biennium obligationem confirmauerint, leg. 22. Codice ad Velleianum, adde Nouellam 6. cap. 1. §. 2. l. 2. ff. ad Velleian. An maritus pro vxore obligari possit, vide Gayllum dicto loco. m. iiii.

leum 9. Afini, Ammianum 14. apud Gallicanum in *Cassio*. Suetonium in *Octavio* c. 67. à quo non multum abludit tota supplicium, quo nunc passim iudices vtuntur aduersus latrones, nam tota veterum dissimilis fuit, de qua vide Demosthenem 3. in *Apobum*: Ciceronem 3. *Tusculan*. Suidam, Lucianum in *epist. ad Stesichorum*. Apuleium 3. & 10. Nicephorum 3. c. 14. Cuiacium 3. obf. 28 in fin. a 6. *Harmonop.* 10. in f. b Manus non amputatur furi vt hic. Lege diuina amputabatur mulieri quæ apprehenderit verenda cœcantis cum marito *De iure nom.* 25. & Galba, nuntulatio non ex fide veritatis pecuniam, manus amputari ius fit, mentaque eius affigi *Suet.* in *Galba* c. 9. Exactori publico res susceptas nō ex fide describere manus etiam amputabatur *vi. de qua dixi Nou.* 27. c. 8. vt & per scriptori librorū improbatæ lectionis *Nou.* 42. c. 1. §. 2. in fin. l. iure Infubum eandē penam sustinet, qui contractum falsum feudi seu prædij clientelarij perscripserunt 2. *Fend.* 55. de prohibita fendi alienatione. *verf.* Scriba verò, qui contra statum pacis aliquē vulnerauerint §. si quis alium 2. *Fend.* 27. de pace tenenda, & eius violatorib. in prin. *ver.* Si quis alium. Quedam alia v. de apud Cuiacium 7. obf. 13. Petrum Gregoriū 81. *synagm.* 10. numero 6. amputatur etiam manus raptori. *Nou.* Leo nis 35. calid pro latrocinio, nam latro à vita admittitur v. 2. *Fend.* 28. r. 12. de pace tenenda §. 5. & §. si quis qui quæ solidos. l. 28. §. 15. ff. de penis. Fures tamen interdum capitaliter puniti sunt l. penult. ff. de cond. inst. causa data. d. putā linguam, quæ tamen per iuro Noe. Leonis abscinditur *vide qua dixi ad Nou.* 77. §. eod. n. res, qui tamē amputatur furibus lege Longobardorum l. de latronibus l. si quis latro *Cod. de Longobard.* de furtis v. *Nou.* Leonis 32. aures, quo supplicio Perfarum reges affecterunt quosdam capiuos *Gregoriū Diador.* lib. 17. anno 6. Alexandri. oculos, de Exsecratione dicam ad Nouellam Leonis 92. dic idem in castratione v. *Nou.* Leon. 60. e Qui fures dicantur, f. l. sunt latrones. g l. sunt graffatores l. 28. §. 10. ff. de pan. *Nou.* Leon. 70. h l. sunt piratae, de quibus leg. 3. §. 1. ff. nauis, caupon. l. 18. ff. commodati. + Bona condemnata ad mortem, vel proscripti non confiscantur *Nou.* 19. c. 12. i hinc sumpta est authentica, Bona condemnatorum l. 17. c. de bonis proscriptorum. + Confiscations n' ont point de lieu en pays de droit écrit *Nou.* 27. c. 12. & ita abrogatur lex 1. ff. de bon. damn. l. 4. c. de bon. proscript. exerce quosdam casus, putā crimen maiestatis l. 5. c. ad l. l. maiest. incestum nuptiarum *Nou.* 117. sed ea de re dicam plenius ad rit. Co. de bon. proscript. k l. 9. c. de bon. proscript. l. i. quartam *Nou.* 117. c. 5. m v. l. 5. c. ad l. l. maiestatis. n anno 30. post consulatum Basilij V. Anno 15. *huius* id est anno 547. o 42. ff. 3. 7. vide Paponem 10. *Arr.* 10. de cession de bien Petrum Gregoriū 12. *synagm.* 8. vbi tractat de cessione bonorum c. 9. de personis & qui cedere bonis possint c. 10. quibus & pro quibus debitis, cessio fieri non possit c. 11. de praescripta ceden di bonis formula c. 12. cessionis bonorum auxilium ad porrigi ad fideiussores cedentium c. 13. de fine præcipuo cessionis c. 14. de ratione inducendi beneficii cessionis c. 15. nū hoc beneficii cessionis locum habeat, quando quis pro debito se adstringit carcerib. & num expresse ei renunciare possit debitor: vbi doctē tandem probat, debitorem admitti ad cessionem, vt cumque nudē, vel iurē iurando cessionis beneficio renunciet, idque legitimis confirmatum Aresto cuius meminit Papo 10. *Arr.* 10. nu. 3. p & ita ex territorio imperatoris, legis l. i. i. beneficium ad solos ciues pertinebat *Cas. de bell. Gall.* Suet. c. 42. in l. l. Tacit. 5. *Annal.* postea indultum extraneis l. 4. Co. qui bon. ced. In Gallia, extranei non fruuntur hoc beneficio Papo 10. *Arr.* 10. nu. 12. Contra, apud Flandros indigenæ non iuuantur beneficio cessionis, nisi eo beneficio prius impetrato à principe magnis conditionibus, ex sanctione Caroli 5. lata anno 1541. v. Petrum Gregoriū 22. *Arrest.* 9. num. 16. q hinc colligit Buttigarius, voluntariē inopem cedere bonis non posse, quia cessio

quod morte dignum non sit, ipse aut castigetur aut in exilium transmittatur. Si vero criminis qualitas membri abscissionem exigat fieri: vnam solam^a manum^b abscindi. Pro furto^c autem nolimus omnino quolibet^d membrum abscindi, aut mori: sed aliter eum castigari. Fures^e autem vocamus, qui occulte & sine armis huiusmodi delinquant. Eos verò qui violenter aggreuntur aut cum armis, aut sine armis, in domibus, aut itineribus^f, aut in mari^h pœnis eos legalibus subdi iubemus. Vt autem non solum corporales pœnæ, sed etiam pecuniariæ mediocres fiant, sancimus eos, qui in criminibus accusantur, in quibus leges mortem[†] aut proscriptionem definiunt: si conuincantur, aut condemnentur, eorum substantias non fieri lucrum iudicibus aut eorum officiis, sed neque secundum veteres leges fisco¹ eas applicari: sed si quidem habeant descendentes & ascendentes vsque ad tertium gradum, eos habere[†]. Si verò mulieres^k habeant qui condemnati sunt: omnibus modis iubemus istas & dotem & antenuptialem donationem accipere. Si verò sine dote talibus personis coniunctæ fuerint: à legibus definitam¹ partem de tota substantia condemnati eas accipere, siue filios habeant, siue nō. Si verò neminem prædictorum habeat qui deliquit: tunc fisco sociari eius substantiam. In maiestatis^m verò crimine condemnatis, veteres leges seruari iubemus.

EPILOGVS.

¶ Prouidentiam igitur adhibeto gloria tua, vt præsentem sacram legem nostram, & in alma hac vrbe proponas, & per prouincias mitti insinuetque harum præsidibus, quo magis omnes subditi intelligent, quantam pro ipsis geramus prouidentiam. Dar. Kal. Maij, Constant. Dom. Iustin. PP. Aug. * Basil. V. C. Conf.

NE QVIS COGATUR
BONIS CEDERE.

Tit. XVIII.

NOVELLA CONSTIT. CXXXV.

PRÆFATIO.

VIBVS maxime rebus diuinum à nobis nomen placari perhibetur, ea sanè inter subditos iugiter incrementu accipere, atque elucescere contendimus. Zoarius quispian ex Mytis oriundus¹ cum² lacrymis porrectis precibus nos edocuit, quod cum pecuniarum publicarum pariter & priuatarum nomine conueniretur à ciuili prouincia præside per contumeliam, & quidem solam. Neque enim credidit de iis pecuniis propriarum rerum suarum persecutionis libellos oblatum iri, id quod iniustissimum habetur, & inter ea capitula, quæ cum primis adferunt molestiam. Vbi enim locorum iustum est, vt is qui in vniuersum ex accidenti[†], non supina negligentia res suas amisisse traditus esset, de nūo per vim ad ignominiosam[†] vitam transponatur, & ad quotidiani victus, neque non (vt licet conicere) amictus corporis inopiam adigatur?

calid pro latrocinio, nam latro à vita admittitur v. 2. *Fend.* 28. r. 12. de pace tenenda §. 5. & §. si quis qui quæ solidos. l. 28. §. 15. ff. de penis. Fures tamen interdum capitaliter puniti sunt l. penult. ff. de cond. inst. causa data. d. putā linguam, quæ tamen per iuro Noe. Leonis abscinditur *vide qua dixi ad Nou.* 77. §. eod. n. res, qui tamē amputatur furibus lege Longobardorum l. de latronibus l. si quis latro *Cod. de Longobard.* de furtis v. *Nou.* Leonis 32. aures, quo supplicio Perfarum reges affecterunt quosdam capiuos *Gregoriū Diador.* lib. 17. anno 6. Alexandri. oculos, de Exsecratione dicam ad Nouellam Leonis 92. dic idem in castratione v. *Nou.* Leon. 60. e Qui fures dicantur, f. l. sunt latrones. g l. sunt graffatores l. 28. §. 10. ff. de pan. *Nou.* Leon. 70. h l. sunt piratae, de quibus leg. 3. §. 1. ff. nauis, caupon. l. 18. ff. commodati. + Bona condemnata ad mortem, vel proscripti non confiscantur *Nou.* 19. c. 12. i hinc sumpta est authentica, Bona condemnatorum l. 17. c. de bonis proscriptorum. + Confiscations n' ont point de lieu en pays de droit écrit *Nou.* 27. c. 12. & ita abrogatur lex 1. ff. de bon. damn. l. 4. c. de bon. proscript. exerce quosdam casus, putā crimen maiestatis l. 5. c. ad l. l. maiest. incestum nuptiarum *Nou.* 117. sed ea de re dicam plenius ad rit. Co. de bon. proscript. k l. 9. c. de bon. proscript. l. i. quartam *Nou.* 117. c. 5. m v. l. 5. c. ad l. l. maiestatis. n anno 30. post consulatum Basilij V. Anno 15. *huius* id est anno 547. o 42. ff. 3. 7. vide Paponem 10. *Arr.* 10. de cession de bien Petrum Gregoriū 12. *synagm.* 8. vbi tractat de cessione bonorum c. 9. de personis & qui cedere bonis possint c. 10. quibus & pro quibus debitis, cessio fieri non possit c. 11. de praescripta ceden di bonis formula c. 12. cessionis bonorum auxilium ad porrigi ad fideiussores cedentium c. 13. de fine præcipuo cessionis c. 14. de ratione inducendi beneficii cessionis c. 15. nū hoc beneficii cessionis locum habeat, quando quis pro debito se adstringit carcerib. & num expresse ei renunciare possit debitor: vbi doctē tandem probat, debitorem admitti ad cessionem, vt cumque nudē, vel iurē iurando cessionis beneficio renunciet, idque legitimis confirmatum Aresto cuius meminit Papo 10. *Arr.* 10. nu. 3. p & ita ex territorio imperatoris, legis l. i. i. beneficium ad solos ciues pertinebat *Cas. de bell. Gall.* Suet. c. 42. in l. l. Tacit. 5. *Annal.* postea indultum extraneis l. 4. Co. qui bon. ced. In Gallia, extranei non fruuntur hoc beneficio Papo 10. *Arr.* 10. nu. 12. Contra, apud Flandros indigenæ non iuuantur beneficio cessionis, nisi eo beneficio prius impetrato à principe magnis conditionibus, ex sanctione Caroli 5. lata anno 1541. v. Petrum Gregoriū 22. *Arrest.* 9. num. 16. q hinc colligit Buttigarius, voluntariē inopem cedere bonis non posse, quia cessio

non admittitur nisi vrgentibus creditoribus *vide Petrum Gregoriū 22. synagm. 9. num. 10. r. 28. obf. 6. in notis 15. & p. 2. in i. & recte: nūm qui ex negligentia sua non ex aliquo casu fortuito decoquant, non procul ab infamia. Lex Roscia cum casset vt equites in XIIIII. ordinibus sederent, exceperat decoctores Cicero Philip 2. Plinius 33. cap. 2. Florus Eptome 99. Cuius generis homines iubeat Adrianus in Amphitheatro catamidiari, Galli Mitrer, Spartianus in eius vita. vt plerisque locis hodie fit in foro: & Borotis eadem fuit lex. Nicolaus apud Sotolum c. 42. eadem etiam fuit Solonis lex, Laertius 1. aliis cessione bonorum non infamat vt §. eodem.*

CAP. I.

DE his edocti, alacriterque cupientes id, quod deterius est, per melius corrigere, quo magis ea re omnium optimus Deus concilietur, neque calamitosi aliquid nostris geratur, inque vsu habeatur temporibus sancimus¹ vt nemini gloriosius, aut magnificentius magistratum liceat rei causa cessionis bonorum necessitatem alicui eorum inferre, qui de prædictis causis propter² pecunias publicas sorte, aut etiam priuatas iudicium sustinent, aut huiusmodi contumeliis vt, ac prædictibus, perinde quasi dum corporis³ supplicium ipsi remittitur, maluerit rerum suarum amissionem capessere potius, quam cum inopia iugo: itidem ad mortem vsque premi, opprobrio ignominia⁴. Iusiurandum⁵ tamen per adoranda præbeat eloquia, quod nullam rerum causa occasionem, aut aurum reliquum⁶ habeat, vnde xris alieni supplementum faciat. Præterea, si qua ipsi iura lex vel ex hereditate, vel cognatorum donatione in rebus mobilibus præstet, in quarum possessione nondum constitutus sit, competere tamen ipsi videantur, possintque creditores vel partem ex iis, vel etiam totum colligere, extra tamen res vxoris, si quidem reuera ad illam pertineant, hoc fiat, creditoribusque huiusmodi actionum vindicandi, & in personam eius, qui aliquando iurium futurus sit dominus, actiones instituendi, siue præsens debitor est, siue non, & (vt simpliciter dicamus) quod ad actionem & vindicationem rerum, consistendi in persona eius, qui ita fuerit obnoxius, licentia sit.

EPILOGVS.

¶ Diligens itaque & virtutis amans magnificentia tua, ea, quæ tam piè nobis placuerunt, obseruato decem librarum auri multam ei, qui ex iis aliquid, quæ de his à nobis sancita sunt, transgredi præsumpsit, irrogans. Neque enim absque periculo crit, sed & vitæ periculum inferetur iis, qui vel sola cogitatione tenus ea, quæ iuste à nobis per hanc sacram exprimuntur legem transibire attentauerint. Dar. Kal. lun. Constant. Bilif. V. C. Conf.

DE ARGENTARIORVM
CONTRACTIBVS.

Tit. XIX.

NOVELLA CONST. CXXXVI.

PRÆFATIO.

VI in corpore ac collegio consistunt argentariorum huius almæ vrbs, hi supplices apud potentiam nostram facti, de multis nos capitulis petierunt, petiri cupientes auxilio, vt qui multis le viles præbeant, vnde¹ sponsiones & mutui obligationes periculo plene accedunt. Nam cum sacra nostra existat constitutio², quæ vult, vt exactiones ordine fiant, ac primum quidem principales rei, & res eorum excuriantur, deinde verò & fideiussores, & mandatores, neque non constitutæ pecuniar rei: ab hac legislatione ipsorum eximi consortiū, & pati omnium grauissimā, si ipsi quidem constitutionis auxilio vti nequeant, sed protinus exigantur: cum verò cō-

probauerint inopiam proprio vitio sibi non accidisse sed casu, liberantur carcere, cruciatuque omni corporis v. *Notom.* 24. l. l. 1. in f. x Hinc constat, Debitoribus ad inopiam reductis non suo vitio, beneficium cessionis, etiam aduersus fideiussorem superfluum esse, Superfluum, inquam, quia non coguntur bonis cedere, & tamen carcerem euitant. Effectu quidem bonis cedunt, quia bonorum omnium venditionem patiuntur: sed ea formulā (quæ speciem habeat ignominia) bonis cedere non coguntur. y hic locus innuit, decoctores corporis supplicium euitasse bonis cedendo, corporis inquam, at non omnino famæ sup. eod. & inf. eod. z *10. r. 28. obf. 6. in notis 15. & p. 2. in i. & recte: nūm qui ex negligentia sua non ex aliquo casu fortuito decoquant, non procul ab infamia. Lex Roscia cum casset vt equites in XIIIII. ordinibus sederent, exceperat decoctores Cicero Philip 2. Plinius 33. cap. 2. Florus Eptome 99. Cuius generis homines iubeat Adrianus in Amphitheatro catamidiari, Galli Mitrer, Spartianus in eius vita. vt plerisque locis hodie fit in foro: & Borotis eadem fuit lex. Nicolaus apud Sotolum c. 42. eadem etiam fuit Solonis lex, Laertius 1. aliis cessione bonorum non infamat vt §. eodem.*

a De variis diuersarum gentium formulis cessionis faciendæ vide Petrum Gregoriū 22. *synagm.* c. 12. & c. 8. num. 5. vbi notat in symbolum cessionis hoc moris fuisse debitori, zonam solui ex 15. *Gellij* 12. ex Horatio 2. epist. b Quid si fideiussorem idoneum dederit: eo casu beneficium cessionis factæ reo non prodest fideiussori v. *Grego.* d. l. c. 12. admittit tamen ex sua persona, si forte contingerit eundem vitio aliquo non suo, factum fuisse non soluendo. c hic locus ostendit, Cedendum bonis non ipso iure omni debito liberari: alioquin bona ab eo quaesita postea, non essent creditoribus obnoxia, conuenient ergo in iis bonis, sed quatenus facere potest l. 4. ff. eod. nec enim fraudandus alimentis quotidianis l. 5. d. rit. Quid si debitori cessionem bonorum facienti partem tamen debiti præstanti, pactum fuerit à creditoribus de non petenda alia quota debiti, siquē postea ad meliorem formam peruenerit? Si creditores dolo inducti quorā remiserint, negant interpretes debitorem iuari exceptione pacti *vide Petr. Gregor.* 22. *synagm.* 13. numer. 2. d. id est, anno 541. e *Edict.* 9. Iustinianus 23. *Eclog.* 4. De argenti distractoribus qui & argyropæte vocantur l. l. constit. 117. f Argentariorum officium publicam causam habet c. 2. §. eod. g Intercedunt enim pro aliis *Edict.* 9. & l. penult. C. de conf. pecun. Intercedunt enim iuo modo, recipiendo scilicet vt ceteri constituendo. h *Nouell.* 4. cap. 3. in fin.

a Per argentarios
credebantur pe-
cuniar.

b Argentarij sti-
pulari licet, ut fi-
deiussore prius
conuenire pos-
sint, quam reum
principalem.

c .i. non seruato
ordine discuf-
sionis.

d v.l. 29. C. de pa-
tis.

e .i. Nou. 4.

f v. l. 29. C. de pa-
tis. Informant
contractum, le-
gem dant con-
tractui l. 1. §. 6. ff.
de pos. v. l. 52. ff. de
ver. oblig.

g. anno 528. Ea
est autem lex vl-
tima (C. de pigno-
ribus.

h Quod emitur
ab argentario,
cessetur ac pra-
sumitur empti
eorum nomine,
a quibus idem
argentarius pecu-
nias accepit, id-
eque vicumq;
argentarius sibi,
liberis, vel cog-
natis suis, (hec e-
nim postrema
particula recte
additur a Iulia-
no nu. 502.) mili-
tiam aliquā e-
merit, ea tamen
militia, tacito iu-
re hypothecae,
praesumitur cre-
ditori argentarij
obligata. Vicif-
sim si argentarij
credidit alicui
pecuniam, & is
postea sibi, vel
suis liberis vel
cognatis militiam
cōparauerit, talis
militia, tacito iu-
re, argentario e-
rit obligata. Idq;
privilegio singu-
lari concessum
est argentariis.

i .i. d. l. vlt. C. de
pignor.

k nota privile-
gium argentario-
rum, de quo c.

l nec. n. quilibet
militia videri pot-
est in vis ea est re-
quitatis, ut idem
ius creditori ar-
gentario tribua-
tur, quod in eū-
dem debitorem
creditoribus da-
tur. Eodem mo-
do, si debitor Ti-
tij specialiter bene-
ficio cogere po-
teat debitores
suos vt soluant
sine exceptione,
Titio agenti de-
bitor nullam po-
terit exceptionē
opponere, l. 3. §.
3 ff. quod quisque
iuri. huc refer l.
1. §. in ff. manda-
ti l. 4. §. de verb.
signif. l. 7. C. de re-
sind.

m l. 10. §. 1. ff. de e-
dendo. & necessa-
rium vium l. 2.
ff. de positi.

n hoc argentarij
cōmune habent
cum reliquis cre-
ditoribus Nouell.

o hoc argentarij
cōmune habent
cum reliquis cre-
ditoribus Nouell.

p alius non prae-
sumitur res ex ar-
gentarij pecunia

empta, nisi probetur, quod in militia empta diuersum est, cap.

empta, nisi probetur, quod in militia empta diuersum est, cap.

empta, nisi probetur, quod in militia empta diuersum est, cap.

empta, nisi probetur, quod in militia empta diuersum est, cap.

empta, nisi probetur, quod in militia empta diuersum est, cap.

empta, nisi probetur, quod in militia empta diuersum est, cap.

empta, nisi probetur, quod in militia empta diuersum est, cap.

empta, nisi probetur, quod in militia empta diuersum est, cap.

empta, nisi probetur, quod in militia empta diuersum est, cap.

empta, nisi probetur, quod in militia empta diuersum est, cap.

empta, nisi probetur, quod in militia empta diuersum est, cap.

empta, nisi probetur, quod in militia empta diuersum est, cap.

empta, nisi probetur, quod in militia empta diuersum est, cap.

empta, nisi probetur, quod in militia empta diuersum est, cap.

empta, nisi probetur, quod in militia empta diuersum est, cap.

empta, nisi probetur, quod in militia empta diuersum est, cap.

empta, nisi probetur, quod in militia empta diuersum est, cap.

empta, nisi probetur, quod in militia empta diuersum est, cap.

empta, nisi probetur, quod in militia empta diuersum est, cap.

empta, nisi probetur, quod in militia empta diuersum est, cap.

empta, nisi probetur, quod in militia empta diuersum est, cap.

empta, nisi probetur, quod in militia empta diuersum est, cap.

empta, nisi probetur, quod in militia empta diuersum est, cap.

empta, nisi probetur, quod in militia empta diuersum est, cap.

empta, nisi probetur, quod in militia empta diuersum est, cap.

empta, nisi probetur, quod in militia empta diuersum est, cap.

empta, nisi probetur, quod in militia empta diuersum est, cap.

empta, nisi probetur, quod in militia empta diuersum est, cap.

stituta pecuniae obligationes ab aliis percipiant, non item
ipsis satisfaciunt, qui pecuniam constituerint, mandatorē
in eam rem, aut fideiussore extiterint, & conuenire, ut ipsi
communium legum participes sint, aut sibi constitutio nostra non
aduerferetur.

CAP. I.

Sancimus igitur, ut cum aliqui ex his qui argentariae
mensae propositi sunt, mutuum alicui pecuniam dede-
rint, & vel constituta pecuniae reos, vel fideiussore, vel
mandatores in eam rem acceperint, opponaturque ipsis cō-
stitutio, & ordo per eam introductus: nihilominus & in ip-
sis constitutio obtineat, nisi speciale pactum fecerint, ut
creditori licentia sit, tam principalem debitorem quam
mandatorem atque fideiussorem, & constituta pecuniae reum
conueniendi, non expectato constitutionis gradu. Propter
ingens enim illud studium, quod argentarij circa publicos
contractus adhibent, huiusmodi pacta conuenta admittimus:
cum non videantur cōtra legem esse, propterea quod
vnicuique integrum est his, quae ipsi a lege data & concessa
sunt, renunciare. Proinde sicubi tale pactum fiat: licitum
ipsis esto, tam principalem debitorem, quam mandato-
rem & fideiussorem, atque alias porro personas conue-
nire. Ut quidem si nullum pactum adscriptum sit, penitus
& in ipsis valeat constitutio. Si pacta verò adscripta sint:
simul formam ac regulam addant contractui, simul exin-
de inferatur exactio.

CAP. I I.

Secundum verò ipsis capitulum de altera illa exceptio-
ne erat, quam pridem fecimus, cum quis argentariae
mensae praepositus militet, aut filios suos militare faciat, ut
nequeant eo militantes ipsorum filij uti, quasi non ex pa-
ternis, aut aliunde quaesitis pecuniis militent, sed credito-
rum: & petierunt, ut aut neque in ipsis huiusmodi locum
haberet praesumptio, aut ipsis quoque eadem suppeteret,
ut si quis mutuo ab ipsis sumpto militet, aut etiam eius fi-
lij, neque debitum possit aliunde dissolui, vel ex istiusmo-
di militiae eius, aut filiorum venditione satis ipsis fiat. Nos
igitur cum neque simpliciter legem praeposuerimus, sed
cum conuenienti obseruatione neque facile subverti ipsam
sustineamus: sancimus, ut sacra constitutione valente, neque
hac praesumptione, quae secundum sacram constitutionem
contra ipsos protenditur, sublata: quandoquidem multi,
cum contrahunt, non suis omnia pecuniis facere videan-
tur: habeant & ipsi hoc privilegium, ut si quis militet, aut e-
ius filij, ipsius quidem militia omnibus modis obnoxia te-
neatur, si de numero earum sit, quae vendi solent. Consimi-
liter autem & filiorum, nisi manifestissime ab ipsis compro-
beretur, quod vel ex maternis filiorum bonis, vel ex princi-
pali largitate militiae ipsis accesserit. Nam si debitum ali-
unde dissolvere nequeant: tunc argentariae mensae praepositis
etiam ex filiorum militia satisfiat: si quidem ipsorum gra-
tia hanc legem proponimus, opposentes eam praesumptio-
ni, quae ex constitutione nata est. Et quemadmodum illa
praedicta contra ipsos praesumptionem effecit: ita &
nos contrarium ipsi remedium addentes, his solummodo,
qui de praedicto consortio sunt. liberalitatem nostram ex-
plicamus propter communem ipsorum utilitatem, quam
in contractibus exhibent, dum multis se periculis immif-
cent, ut ingruentibus aliorum necessitatibus medeantur.

CAP. I I I.

Porro neque illud abs re dicere visum fuit, si cuiuspiam mu-
tuentur, aut etiam praeterito tempore mutuati sint ad
nonnullarum mobilium, aut immobilium rerum emptio-
nem, & certam auri summam dederint, & mutata pecunia
res empta sit: ut prorsus ipsi ea in re potiora iura habeant, ne-
que distortionem aliqua tententur: sed simul ac ostenderint
suis pecuniis eam re comparatam esse, neque possint debi-
tores pecunia ipsis numerata satisfacere: istiusmodi pecu-
nias empta perinde ipsis addicatur, quasi reuera ab ipsis
emptio celebrata foret, & nuda emptoris appellatio fuisse
apposita. Neque enim iustum est, ut qui tam largiter pe-
cunias suas profundunt, non item primum & extra omnem
controuerfiam positum ordinem in rebus sua pecunia cō-
paratis teneant: duntaxat si in contractibus scriptura in-
terueniente celebratis hypothecae aliqua facta sit mentio.
hoc namque si obseruauerint: totum habituri sunt, quod a
nobis petierunt, imo verò etiam amplius quam petierunt:
si quidem omnibus praestantiora ipsis iura in iis rebus con-
cedimus, quae ipsorum pecuniis empta probantur. Si tamen
contractus factus sit, aut fiat, nulla scriptura interuenien-
te, ipsique vel pecuniam numeratam dederint, vel (quod
maximè apud argentariae mensae praepositos fieri consue-
uit) species aliquot mundi fortè muliebris, aut argenti,
quod ob eiusmodi datur vendituræ, pro quo tamen pre-
tium nondum perceperint: tunc liceat ipsis hanc tanquam
sua vindicare, etsi hypothecarum ius in iis non habeant.

empta, nisi probetur, quod in militia empta diuersum est, cap.

Neque enim illi possidebunt aliena: & cum aurum pro
pretio non soluerint, frustra detinebunt ea, quae ipsi ab ali-
is tradita sunt: sed siue ad haeredes transmiserint, haeredes
eorum pro ipsis, vel ipsa data reddent: siue ad haeredes
non peruenierint, licebit hanc ipsis vindicare, nulla contra-
ipsum hypotheca in eorum rebus, quae per alios fortè quaesi-
tae sunt, valitua.

CAP. I I I I.

Quia verò legem tulimus, ne argentariae mensae pra-
positi ultra besles vsuras fœnerarentur, docuerunt au-
tem nos, quod cum sine scripto fœnerari soleant.
hi deinde illiberales se circa vsuras praebant, propterea
quod & mutuum sine scripto contractum, neque stipulatio
interposita sit: scilicet iuxta illud quod vulgò dicitur, non
conuenire, ut vsurae citra interpositam currant stipulatio-
nem: quanquam multi casus sint, in quibus vel sine stipu-
latione & ex pacto nascatur vsurarum obligatio: nonnun-
quam etiam haec, tametsi non ex pactis, sed suapte iponte
introducuntur, tamen exingatur: propterea sancimus, ut
vsurae ipsi non solum ex stipulatione, sed etiam absque scri-
pto praebantur, nimirum tales, quales ipsos lex stipulari
permittit, hoc est vsque ad beslem centesimam. Nam qui om-
nibus propemodum indigentibus opem ferre parati sunt,
hos utique per huiusmodi minutias iniuriam perpeti, iu-
stum non fuerit.

CAP. V.

Insuper de hoc quoque nos instruxerunt, quod hi qui cū
ipsis contrahunt, cum instrumenta contractus & ratio-
cinia conficiunt, partim publice ea in foro componunt,
partim ipsi propria manu conscribunt, partim ab aliis con-
scriptis subscribunt: petieruntque, ut si quid eius generis
conscribant ij qui cum ipsis contrahunt, teneatur obnoxij,
& ipsis satisfaciunt, neque possint hoc in usum assumere, &
dicere, quod tametsi instrumenta, siue confessiones, siue ra-
tiocinia omnia manu sua conscripserint, aut aliis scribenti-
bus his subscripserint, aurum tamen, quod in iis comprehen-
ditur, datum non sit: & ut exinde hypothecas habeant, &
besles vsuras, quamuis scriptae non sint, tamen percipiant.
Nos itaque, quoniam eiusmodi communia, ac publica sunt
& maiore consideratione indigent: respondemus ad haec,
ut conueniens est. Et quidem si quis publicum instrumē-
tum confecerit, aut totum propria manu conscripserit, aut
etiam instrumentis, vel ratiociniis ab aliis conscriptis, sub-
scripserit: ut omnibus modis tam ipse, quam haeredes eius
personalibus scilicet actionibus teneatur obnoxij, sancimus.
Neque enim temere hypothecam dederimus his, qui
de ea pactum non fecerint, nisi omnino in scriptura eorum
quae in bonis sint comprobetur facta esse mentio, aut ipsi
bona sua pignori opposuerint, aut saltem hoc simpliciter
adiecerint: periculo eorum quae in bonis habeant, aut deniq;
aliquid proloquuti fuerint, aut conscripserint eiusmodi,
quod intellectum quendam hypothecae adferat. Tunc e-
nim ipsis etiam hypothecam praebemus, ut neque legum
nostrarum in vniuersum naturam perturbemus, neque ip-
sos tolerabili defraudemus auxilio.

Vsurae sanè, siquidem certas pepigerint, pacta praestentur.
Si verò duntaxat scriptum fuit, quod fœneratitium cre-
ditum extiterit: nequeant contrahentes dicere, quod ex quo
vsurae finitae non sunt, propterea & debitum sterile haberi
debeat: sed ex praesumptione ita celebretur exactio, quasi
besles vsurae expressis verbis nominatae sint. atque hoc qui-
dem de cetero obseruetur. In ratiociniis verò, quae iam cō-
fecta sunt, & si nulla vsurarum habita sit mentio: tamen
quia manifestarium est, quod apud argentariae mensae pra-
positum solummodo contractus sub vsuris ineatur. cum
non possit, qui ipse vsuras deprehendit, sine vsuris dare im-
pendia: liceat ipsis besles vsuras expetere, ut tamen de cete-
ro obseruent ea, quae praefens ipsis sacra lex largitur.

CAP. V I.

In illo utique casu nimis quam ipsis opem ferimus, ut si
ratiocinia proferantur, quae expressè quamque causam
habeant adscriptam, in quam aurum datum est, atque hic
ratiociniis ipsis subscripserit: etsi singulas in ipsis causas
propria manu non scripserit, aut etiam confessionem de
hoc aliquam, siue sub specie mutui, siue ex acceptilatione,
siue etiam aliter non confecerit: nequeat amplius ab eo
qui hoc fecit, singularum causarum particulatim proba-
tiones exigere: nisi fortè ex abundanti velit vel ipsi, vel cre-
ditoris haeredibus iusiurandum deferre. hoc enim solum ei
concedimus: intra tamen ea tempora, quae exceptioni non
solutae pecuniae attributa sunt. Nam si id quoque tempus
praeterire contigerit, neque iureiurando ipsos grauamus:
id quod etiam in generalibus legibus descripsimus. quan-
quam ne hoc quidem ex usu erat: nam eum qui propria
manu vel scripsit, vel tradidit ratiocinia, quomodo iustum
est leg. 14. §. 3. Codic. de non num. f id est, intra biennium dista
fuerit

2. §. eod.
q .i. vt qui rem
emit, nudum no-
men emptioni
accommodasse
videatur: siuctū
verò omnē em-
ptionis retulisse
in creditorē ar-
gentarium.

r qui iure prin-
cipalis hypothecae
vni desiderat,
creditor de scri-
pto probare te-
neatur adde Nou.

92. c. 4. In quibus
contractibus scri-
ptura requiritur
dixi ad l. 17. C. de
pactis.

l Si argentarius
loco pecuniae
credidit aut vē-
didit monilia,
nec eis satisfaciat,
potest argenta-
rius eo casu mo-
nilia vindicare:
quod in reliquis
venditoribus nō
est, quib. ius tā-
tum retinendū
pignoris l. 22. ff.
de hared. vend. l.
13. §. 8. ff. de act. em-
pt. l. 31. §. 8. ff. de
aditio l. 14. §. 10.
ff. de furtis, non
eius vindicandi
competit.

t seu estimatio-
nem earum lul.
hic. nu. 504. i. va-
loris rei estima-
to data.

u Argentarij bes-
les centesimae in
vsuram accipiūt.
23. Edict. 4. c. 4. in ff.
x l. 1. C. de vsu.

y Perpetuo verū
non est, vsuras
non deberi ci-
tra stipulationē.
nam interdū vsu-
rae debentur
sine stipulatio-
ne, interdum et-
iam ex solo pa-
cto debentur.

z duntaxat l. 2.
§. 2. in ff. de vsura
l. vlt. §. 2. C. de in-
re dot.

a Licet argenta-
riis stipulari bes-
les vsuras l. 26. §.
2. C. de vsur. Vsu-
rae besles, A huius
pour cent.

b Etiam si mo-
dus vsurae non
fuit adiectus ab
argentario, pra-
sumitur tamen
stipulari besles
vsuras, aliās, ne-
mini sufficit
vsuras stipulari,
nisi si modum
vsuris adiecit l.
31. ff. de vsur.

c l. 4. ff. de pign. l.
4. de fide instr.

d Qui scripserit
se argentarij de-
bitorē esse, ob-
ligatur: etiā si cau-
sam non expres-
serit: fortè quia
praesumitur mu-
tuum accepisse, du-
ta praesumptio-
ne a statu & offi-
cio creditoris,
seu argentarij. q
cum ita sit, vt de-
bitor obligetur,
non poterit ar-
gentario oppo-
nere exceptio-
nem non nume-
ratam pecu-
niam.

leg. 14. §. 3. Codic. de non num. f id est, intra biennium dista
fuerit

leg. 14.

ante examinationem causæ ordinauerit accusatum: tam ordinator quam ordinatus sacerdotio exuuntur.

CAP. IIII.

a nota de synodis prouincialibus.

b nota de semestribus synodis aut bis annuatim olim celebratis.

c Quot tempore synodi annuati fuerint, seu annuati fuerint.

d Quarta septimana, dies Mercurij, v. l. 22. §. 7. Co. de episc. aud.

e Vilescunt, n. atq; negliguntur, quæ sunt sapientie.

f Nota de synodis annuis seu annuatim faciendis.

g Quib. temporibus synodi annuati coguntur. Vestigia huius antiquitatis etiam durant. Galli e-

iusmodi synodos *Sennes* vocant.

h ut apud Patriarcham & Metropolitanum synodi annuati cogantur.

i quibus de rebus ageretur in synodis annuis.

k Nota ordinis. De presbyteris, diaconis, clericis, abbatibus, monachis cognoscit episcopus: de episcopo, metropolitano: de metropolitano archiepiscopus.

l Secretò pronuciare, est apud se, idque vetatur.

m c. 14. ver. 16. ou. Nou. 6. l. 1. §. 2. p. c. 10. ver. 10.

n Justinianus superius dixerat ad se perlarum, etiam episcopos quosdā electos fuisse, qui sacre communionis, seu oblationis, & sacri baptismatis, & similes orationes ignorarent.

o *Novella in fine prin.* idēque ut huic morbo occurrat, iubet, ordinandum episcopum eas orationes prius recitare c. 2. §. eod.

p Eo amplius, ut siue baptismus, siue communio celebraretur, utraque oratio palā, & audiente & intelligente populo recitetur.

q Eoque refert integrum ca. 14. epist. 1. ad Corinth. r Prouinciarum præfides, episcopos, metropolitano nos & archiepiscopos negligētes, cogere possunt ad suū munus implendum.

Quando autem quod in canonibus cautum est de synodis sanctissimorum episcoporum per singulas prouincias congregandis, hucusque minimè obseruatum est: illud in primis corrigere est necessarium. Sancti igitur Apostoli & patres definiunt, bis in vnoquoque anno fieri debere synodos sanctissimorum sacerdotum in vnaquaque prouincia, & emergentes causas excuti, & competentem accipere correctionem. hoc est, vnam quidem in quarta^d septimanæ sanctæ Pentecostes, alteram verò Octobris mense. Nos autem inuenientes quod ex huiusmodi negligentia multi diuersis peccatis impliciti sunt, iubemus omnibus modis vnam^f synodum fieri singulis prouinciis mense vel Iunio, vel Septembri: & conuenire quidē apud^h beatissimos patriarchas, illos qui ab ipsis ordinati sunt, & qui non habent ius alios episcopos ordinandi: at apud sanctissimos metropolitano cuiusque prouinciæ, eos qui ab eis sunt ordinati. Quo in loco motas lites & interpellationes vel proⁱ fide, vel canonicis quæstionibus vel administratione rerum ecclesiasticarum, vel de episcopis & presbyteris, vel diaconis aut aliis clericis, vel de abbatibus, vel monachis, vel de accusata vita, vel de aliarum rerum correctione, moueri quidem & agitari, & conuenienter examinari, & eorum correctionem secundum sacros canones procedere, & secundum nostras leges.

CAP. V.

Non solum autem in annuariis synodis ista queri volumus, sed etiam quoties quidam sacerdotum vel clericorum vel abbatum vel monachorum accusabuntur, vel de fide, aut turpi vita, aut ob aliquid aliud contra sacros canones admissum. & si quidem episcopus est is qui accusatus est, eius metropolitanus examinet ea quæ dicta sunt, si verò metropolitanus sit, eius beatiss. archiepiscopus sub quo degit. si verò presbyter vel diaconus vel alius clericus vel abbas vel monachus, tunc sanctissimus episcopus cui subsunt, examinet delatas huiusmodi querelas: & cum veritas probata fuerit, vnusquisque pro qualitate delicti canonicis pœnis subdatur examinantis arbitrio. Hæc autem omnia obtinere volumus non solum in ordinandis posthac episcopis & clericis & abbatibus, sed etiam in his qui nunc sunt, & qui ex quibuscunque causis per canones & nostras leges interdictis accusantur. Si enim hæc ita obseruata fuerint, & laici maximum hinc & ad rectam fidem & ad vitæ honestatem profectum promerebuntur & percipient.

CAP. VI.

Ad hæc iubemus omnes episcopos & presbyteros non in secreto^l, sed cum ea voce quæ a fidelissimo populo exaudiatur, diuinam oblationem^m & precationem quæ fit in sancto baptismo, facere, ut inde audientium animi in maiorem deuotionem & Dei laudationem & benedictionē efferantur. Sic enim & diuinus Apostolus docet, dicens in priore ad Corinthios epistola. "Ceterum (inquit) si solum benedictio spiritus, is qui idioræ^o locum implet, quomodo tuæ gratiarum actioni subiiciet Deo sanctum illud Amen: si quidem quid dicas, non nouit: tu autem pulchrè gratias agis, sed alius non ædificatur. Et rursus in ea quæ est ad Romanos^p, sic dicit: Corde quidem creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem. Idcirco igitur conuenit, ut ea precatio quæ in sancta allatione^q dicitur, & aliz orationes cum voce a sanctiss. episcopis & presbyteris proferantur domino nostro Iesu Christo Deo nostro cum patre & spiritu sancto. scituris religiosissimis sacerdotibus, quod si quid horum contempserint, & horrendo Dei & saluatoris nostri Iesu Christi iudicio rationem reddituri sunt, & nos ista cognoscentes non relinquemus quæta & inulta. r Iubemus autem & prouinciarum præfides^r si quid neglectum ex his quæ statuimus inuenerint, primum quidem cogat metropolitano & alios episcopos dictas synodos congregare, & omnia implere quæcunque de synodis per præsentem legem iussimus, si verò eos morantes nouerint & remissos, tunc nobis indicent, ut ad competentem protinus correctionem procedamus contra detrectantes synodos celebrare: scituris verò ipsis præfides, & obedientibus ipsis officiis, quod si quidem ista non seruauerint, extremis subiiciantur suppliciis. Confirmamus autem & per præsentem legem omnia a nobis diuersis legibus sancta de episcopis & presbyteris & cæteris clericis, ad hæc & xenodochis & orphanotrophis, & cæteris quicunque venerabilibus locis præfunt.

EPILOGVS.

Quæ igitur nobis placuerunt, & per præsentem manifestata sunt legem, tua claritudo per prothemata in confectis locis regie ciuitatis affixa in cognitionem omnium perducere festinet, & manifesta facere omnibus. qui prouin-

ciis præfunt. Dat. X. Kal. Mart. Constant. DN. Iust. PP. A. Bas. V. C. Conf.

f ii. anno 541.

DE^r VSVRIS SVPR^a DVPLVM NON COMPTANDIS.

Tit. XXI.

NOVELLA CONSTIT. CXXXVII.

Imperator Iustinianus PP. Augustus Hermogeni Magistro officiorum.

ANIFESTISSIMA est nostri nominis constitutio^x quæ usque ad dupli quantitatem exactionem debiti concludit. Si igitur creditores tui quidam in duplum acceperunt, alij adhuc minus consequuti sunt: hi quidem qui in duplum ex vsurarum quantitate per diuersa tempora consecuti sunt, nullam aduersus te inquietudinem proponere concedantur: alij autem si simili modo repleti fuerint, eo modo silere compelluntur. Et si debita subsecuti fuerint, sceleratissimas cautiones recuperare, vel si remanserint, suis viribus vacare, si^y preces veræ sunt, præsentis oraculi sanctione decernimus.

INDVLGENTIA ILLICITE CONTRACTARVM NVPTIARVM.

Tit. XXII.

NOVELLA CONSTIT. CXXXIX.

In nomine domini Iesu Christi Dei nostri. Imp. Cesar, Flautus, Justinian. August. Floro.

PRAEFATIO.

ET VLT^z ad nos gloria tuâ, incolae Syndios pagi, neque non Hebræos in Tyro insula, illucius contractis nuptiis, in sacram nostram incidisse constitutionem^z nec secundum ea quæ de hoc constituta sunt, quartam bonorum suorum partem inferre: namque ex iis nonnullos in tertia ætate consistere, & filiorum patres esse, ac propterea cum lachrymis supplicasse, ne nunc tandem vxores a se dimittere^c compellantur: sed ut tam ipsas retineant: quam quic^c ex ipsis procreati sunt filij, aut procreabuntur, successores eorum existant: neque villam exinde reuerentur pœnam.

CAP. I.

Sancimus igitur, ut pro huiusmodi indulgentia propter præfatas causas singuli denas auri libras præbeant, ipsique vel solis maior illa pœna remittatur, & tam vxores, quam qui exinde nati sunt, & (ut potest fieri) postea nascantur, successores habeant, neque id a nobis in exemplum^d aliis sancitum intelligatur: sed quocunque alio scituro, quod si quid tale petierit: vltra hoc quod petitis non potietur, etiam facultates amittet^e atque insuper corporalibus pœnis exceptis, perpetuum incolet exilium. Nemo autem his qui a nobis nostra dignati sunt indulgentia, aut eorum vxoribus existentibus vel futuris filiis, aut bonis, siue ex iudiciali sententia, siue alio quocunque modo inquietudinem inferat.

EPILOGVS.

Quæ igitur nobis placuerunt, & per hanc sacram nostram declarantur legem, quæ & vigorem habet specialis nostri indulti, ea studeto gloria tua effectui & fini tradere.

VT CONSENSV MATRIMONIUM SOLVI POSSIT.†

Tit. XXIII.

NOVELLA CONST. CXL.

PRAEFATIO.

NIHIL in rebus mortalium perinde^f venerandum est, atque matrimonium: quippe ex quo liberi, omnisque deinceps sobolis series existat, quod regiones atque ciuitates frequentes redat, vnde denique optimæ reipublicæ coagmentatio fiat. Quocirca coniugibus matrimonia adeo fortunata optamus, ut nunquam aduerso numine inita esse videri queant, neque illi citra iustam dissoluendi matrimonij causam a se inuicem recedant. Verum, quoniam ut in omnibus hoc seruetur, per quàm id difficile est, (ut enim in tanta multitudine non aliquæ atroces irreconciliabilesque inimicitiae incidant, prorsus impossibile est) par esse putauimus, ut huius rei remedium aliquod comminisceretur: præcipue verò, ubi pusillanimitas eò progressa sit, ut quod odium inter coniuges obortum fuerit, mitigari & componi nequeat. Pro veteri^g sanè iuris ratione fas atque licitum fuit, ut istiusmodi a se inuicem recederent, dummodo id

r hanc constitutionem restituit P. Pithæus. Extat eadem, sed alia forma, apud Hæloandrum. apud quem hoc secundum caput legitur, *ἐν πᾶσι θεία καὶ βασιλικὴ ἐπιταγή, ἡ ἡμεῖς ἐκείνῳ ἐκείνῳ, quod continetur l. 43. ff. de vult. gari.* u adde Nou. 128. x d. Nou. 21.

y Solet hæc clausula rescriptis inseri, Si preces veritate nitentur, de qua v. l. 8. c. de diuer. rescripti princip.

z i. Nou. 12. c. 1. a adde l. 57. ff. de ritu. & Nou. 154.

b Est enim dura separatio vxoris à marito.

c Multum tribuitur precibus parum numerofam prolem habentium: adeo ut eorum nomine parentes nuptias suas retineant, alioquin illicitas d. l. 37. & conficatio bonorum etiam eis interdum remittatur ea de causa l. 7. §. 3. ff. de bō. damnato.

d Indulgentiæ, non trahuntur in exemplum.

e Pœna postulatis ius retinendi illiciti coniugij, quod multis locis hodie nō obseruatur, cū dispensationes concedantur ad matrimonium cōtra-

henda intra gradus prohibitos. Quod probari hæc Nou. nullo modo potest.

f Nam si puniuntur qui rescripta postulant ad retinendas huiusmodi nuptias, multo magis puniendi, qui ad cōtrahendas. faue-

tur enim magis retentioni, quā nouis petitionibus.

† Reducitur ius vetus legis 60. 6x 62. ff. de don. inter vir. Nou. 22. c. 4. abrogata Nou. 117. c. 10. Est tamen hæc Nouel.

Iustini non Iustiniani. Eadē extat inter constitutiones Iustini, quam non possit nisi iniustam & iniustissimam dicere, l. 8. c. de repudiis.

f Laus matrimonij.

g Ius vetus repudiorum & diuortiorum.

do id

† Castratus, qui alium castravit ut hic: hæc est pœna talionis. Sic Gallienus cum quidam gemmas vitreas eius xro pro veris vendidisset, furtipi quasi ad Leonem venditorem iussit, deinde cauea caponem emittit. mirantibus cunctis res tam ridicula, percurionem dici iussit. *Imposturam fecit & passus est.* His adde quæ scripti de talione Nouel. 60. c. 1. in fin. locum elegantem ex Galieno 6. de Hippocratis & Platonis Placitis relatum à Cuiacio 7. obserua. 14. in fin. Sed hæc pœnam castratorum sustulit Leo Nouella 60. ubi dicit de pœna castratorum. a. vide quæ dicuntur ad Nouellam Leonis 60. b. Cyprianus, infu. la Nou. 22. ca. 3. c. Auarus nimis, spoliatione bonorum omnium hic priuatur. d. Mandator sceleris punitur l. 1. ff. de sicariis. l. 24. ff. de iure fisci. e. Domum prebens ad delictum committendum punitur vide leg. 8. l. 9. ff. de adult. Nouell. 14. §. 1. Nouell. 42. cap. ultim. Nouel. 58. f. Huic vicinum est quod quati solet. An castratus testari possit de quod dicam ad l. 5. Co. qui testament. g. Anaetasis hic & leg. 6. ff. de custod. Interrogatio reo vel de reo facta. Interrogationes enque. fies, informatio Libellus rei dicitur in lege 6. §. 2. ff. de iniust. Sic Festus ad Agrippam Aitor. 23. vers. 6. de quo (id est, de Paulo) quod foribâ domino (id est, Caesari) non habeo, quapropter produxi eum ad vos & maxime ad te rex Agrippa pœnas tuis aduocatis reus. Possis tamē dicere, *anæstetis* hic esse cognitiones de statu. h. Ministri delictorum punitur. i. Qui seruum castrat liberum facit hic. k. *Quis solet* maritum in possessione de leu. libere, vindicare maritum in possessione. Huic contrarium, vindicias abdicere. lege 2. §. 24. ff. de origine iuris. l. 1. De Abafis hoc intelligen-

facere præsumpserint, aut etiam præsumunt: idem f hoc, quod alijs fecerunt, & ipsi patiantur. & si incolumes euerint: tam bona eorum addicantur fisco per eum qui pro tempore magistratum obit gloriæ tuæ: quam ipsi mittantur in Gypsum^b, ubi locorum per omne vitæ suæ tempus esse debent. Sin verò mulieres sint, quæ id egerint: afficiantur & ipsæ supplicio, & bona earum per eum qui pro tempore gerit magistratum tuum, addicantur fisco, mittanturque in exilium: ut ex quo putauerint, aut putant impium se lucrum assecuturas, ex eo supplicia simul & bonorum suorum amissionem sustineant. Porro & eos qui ad hoc mandatum dederint obtulerintve personas, aut etiam domos^c, vel locum aliquem ad hoc præbuerint, aut præbent, siue viri sint, siue mulieres, eadem subire supplicia iubemus, utpote qui iniustæ huius actionis testes facti sunt.

CAP. II.

Verum ipsos castratos tametsi à vetustioribus temporibus liberos esse oportebat: iubemus tamen, ut qui iam inde à decima indictione nunc ineuntis mensis per quemcumque in locis nostræ reipublicæ castrati fuerint: liberi f sint, neque vilo modo aut quouis genere contractus in seruitutem retrahantur: neque item instrumentum de ipsis vel publicum, vel priuatum manu cōscriptum quocumque tandem modo aut per fraudem factum aut fiendum, valeat. Sed neque inquirendi illorum status causa cognitiones, quæ anacris^d dicuntur, de istiusmodi personis interponantur, aut interpositæ valeant. Sed & omnes eos qui tali contractui in posterum ministerium^e præbent, superius traditas subire pœnas iubemus. Præterea si vsuueniat, ut seruus propter morbum^f castratur: iubemus, ut & illi libertatem nanciscatur. Qui enim initio liberi erant, eos probabilē est, cum in hoc genus morbi inciderint, sui potestatem habuisse, ut quod vellent, sibi remedium adhiberent. Iubemus igitur, ut in nostra republica castrati iam inde à memorato tempore apud quamcumque personam sint, liberali causa adferantur manu, & liberi sint, neque vnquam in seruitutem retrahantur. Ceterum si qui eorum post præsentem nostram legem aliquos detinere apud se castratos præsumpserint: damus etiam ipsis castratis licentiam, nimirum qui semel ex præsentem nostra lege libertatem promeruerint: ut hic quidem maiestatem Imperatoriam, & sanctiss. pro tempore patriarcham adeant, neque non apud gloriosissim. Imperij nostri proceres relationem ea de re instituant, in provinciis verò apud religiosissimos locorum episcopos & harum præfides: quo magis prouidentia omnium nostrorum magistratum, & periculo obtemperantium ipsis cohortium (siue Constantinopoli, siue alibique locorum nostræ reipublicæ) his secundum libertatem dentur vindiciæ^g, libertasque ex præsentem nostra lege ipsis largita cōseruetur. Nam tot cades conueniuntibus oculis accipere per causam eorum, qui talia in nostra præsumunt republ. nequitiam sustinuerimus. Si enim barbari^h, simulatque nostra de hoc audierunt mandata, hæc custodierunt: quomodo tandem permittemⁱ, ut post tot retro principū sanctiones tale quid demud delinquatur, & inultu relinquantur in nostra republica.

EPILOGVS.

Quæ igitur nobis placuerint, & per hanc sacram generalem declarantur legem, ea tam hic, quam in prouinciis gloria tua manifeste pariter faciet & conseruabit. Datum XV. Kal. Decembr. domino Iustiniano perpetuo August. Basilio^m viro clarissimo Consule.

DE MULIERE RAPTVM

PASS

Tit. XXV.

NOVELLA CONST. CXLIII.

Imperator Iustinianus August. Arcobindo gloriosiss. prætoriorum præfecto, ex præfecto alme vrbis, & ex magistro militum.

Eius interpretationem p. culmini tantum principali competere, nemini venit in dubium: cum promulganda quoque legis auctoritatem fortunæ sibi vindicet eminentia. Meminimus itaque pro raptu mulierum, siue iam desponsatæ fuerint, vel maritis coniunctæ, siue non, vel etiam si viduæ sint, legem antea posuisse, & capitis subiecisse supplicio non tantum raptorem, verum etiam comites eorum: nec non alios, qui eis auxilium tempore inuasionis contulisse nocentur: & non tantum parentibus mulierum, verum etiam consanguineis, & tutoribus & curatoribus huiusmodi dedisse, per eandem legem vindictam, & præscriptis pœnis locum dedisse, si iam nuptæ vel desponsatæ mulieres raptantur: cum non solum raptus mulieris, verum etiam adulterium per huiusmodi temeritatem committitur. Et super a-

lias pœnas raptoris, etiam, necnon aliorum qui cum eo fuerint, patrimonium raptæ mulieri vindicari, per eandem legem præcipimus, ut dotis etiam marito legitimo danda copia per raptoris ei ministerium substantiam. Illo quoque specialiter adiecto, ut nulla sit mulieri vel virgini raptæ licentia, raptoris eligere^f matrimonium, sed cui parentes voluerint (excepto raptore) legitimo matrimonio copulari: nullo modo, nullo tempore licetia mulieri raptæ permessa, raptoris se coniungere matrimonio. Sed parentes, etiam, si tali consenserint matrimonio, deportari^g præcipimus. Sed mirati sumus, quod conati sunt aliqui dicere, raptam mulierem siue volentem siue nolentem: & si raptoris matrimonium contra nostræ cōstitutionis tenorem amplexa sit: debere tamen eam raptoris habere substantiam, vel quasi legis præmium, vel ex testamento forte, si hoc etiam factum esse contigerit. Qui enim talia dicere præsumpserunt, hi prædictæ legis seriem intelligere non potuerunt. Qui enim tale stare matrimonium, & si raptæ voluerint, prohibuimus, & ob hoc parentes raptæ mulieris deportationis subiecimus pœna, si huiusmodi consenserint matrimonio: quomodo^h raptas mulieres, raptorem eligentes connubium, præmiis honorassemus raptæ datis mulieris? Superfluum igitur eorum dubitationem vel in posterum rescantes, priorem per præsentem legem interpretari censuimus. Sancimus itaque si raptæ mulier, cuiuscumque sit conditionis vel ætatis, raptoris nuptias eligendas esse censuerit, parentibus præsertim non consentientibus: nec ex beneficio legis, nec ex testamento raptoris hereditatem suscipere, vel quocumque modo substantiam vindicare: sed primum, quod per legem nostram raptæ mulieri datum est, ut raptoris, & eorum qui ei auxilium tempore inuasionis præbuerint, bonaⁱ vindicet: hoc ad parentes, si ambo vel vnus supersit, qui nuptiis specialiter non probantur cōsensisse, ex tempore raptus ipso iure transferri, & patrimonium raptoris non raptæ iam habere mulierem, quæ coniugio se raptoris inquirare non piguit, sed in personas transferri quas superius nominauimus, ei non consentientes coniugio. Nam nefarios huiusmodi coitus pœnis corrigi, non præmiis honori conuenit. Quod si parentes iam decesserint, vel huiusmodi sceleris consenserint substantia raptoris, nec non & aliorum, qui facinoris fuerint participes, fisci iuribus vindicetur. Quam interpretatione non in futuris tantummodo casibus, verum in præteritis etiam valere, sancimus, tanquam si nostra lex ab initio eum interpretatione tali à nobis promulgata fuisset, præfate clarissime atque amantissime. Quæ igitur per hanc legem nostra statuit æternitas, tua celsitudo effectui mancipari, obseruarique præcipiat.

DE SAMARITANIS.

Tit. XXVI.

NOVELLA CONST. CXLIII.

PRÆFATIO.

Vimpiam Samaritanorum hæresim, & omniratione carentem horum vesaniam ad meliorem frugem perduceremus, neque non ipsorum animas, quo detinentur morbo, liberaremus: sapenimero tam pientiss. princeps pater^c noster, quæ etiam nos ipsi studio habuimus. Sed in plerisque horum non potuimus id, in quod longo studio incubuimus, effectui tradere. Euaferunt enim in tantam nonnulli eorum vesaniam, ut vel salutari baptismo dignati denuo ad id mali, unde discesserant, redierint, & eadem cum Samaritanis habere in pretio, eodem cum ipsis agitari furore dignoscantur. Præclarum igitur nobis visum est, veterem illam & prius contra ipsos propositam patris nostri legem, renouare.

CAP. I.

AC. propterea sancimus, ut ipse neque ex testamēti tabulis, neque absque iis hæredes fiant legatæve capiāt, aut donationis titulo item aliquam nanciscantur. Sed neque Samaritani, aut in vniuersum heretici, quæ rectam se Christianorum fidem amplecti simulant, cum reuera neque ita sentiant, neque huic cōsentanea faciant: ad hereditatem ab intestato vocati, successione habeant. Item neque f testamenta conscribant, neque legata relinquunt, aut donent: nisi qui ea percepturi sunt, & recte de fide sentiant, & fideles sint operibus. Nam si nemo horum sit: iubemus, ut post ipsorum mortem horum bona ad sacratissimum pertineant ararium. Vnde & facta illa forma, per indulgentiam ipsis à patre nostro concessa, quæ legis vicem obtinens, largitur ipsis, ut hereditatem pariter adire & transmittere, item legatis honorari & legata relinquere possint: in posterum vocabit, neque profusus vllam firmitatem habebit. Nam si huius se clementia indignos esse perhibuerint, qui Samaritanorum agitantur vesania: neminem alium, quam se ipsos accusabunt, cum à benignitate Dei & seruatoris nostri

dum est, de quibus vide Eua-
grium 2.
m. anno. 541.
n. adde Nouell.
129. de ea quæ ra-
piori suo nubit
l. vn. Co. de raptu.
9. lib. 13. vide o-
mnino Nouell.
Leonis 35.
o hæc constituti-
tio est Latina.
p. l. 1. c. de legib.
q. Pœna raptus.
capitalis d. l. vn.
§. 2. adde Clarum
s. sent. §. raptus
13.
l. vnica Cod. de
raptu. virg. 4. Har-
menopol. §. 5. 6. 4.
f. Raptæ raptori
nubere prohibe-
tur. addunt qui-
dam exceptionem,
nisi prior
dissentio tran-
seat in secun-
dum cōsensum
C. penult. c. vl. ex-
tra de raptibus
l. 2. Co. de hi qui
vi mer. v. Gay-
lum 2. obser. 28.
t. Patens cōsen-
sum præstans fi-
lia ut raptori
nubat, deporta-
tur.
u. Ex illicito ma-
trimonio nul-
lus coniugii po-
test fructus spe-
rare v. l. 6. Cod. de
incestu.
x. Pœna mulie-
ris nubentis rap-
tori.
y. Bona rapti-
oris cui cedant.
z. Delictis, pœ-
na non præmia
proponuntur, &
econtra virtuti
præmia, non pœ-
na. l. vlt. Cod. de
statu.
a. Dat. Kalend.
lun. CP. Imp.
DN. Iust. PP. Au-
gust. anno 36.
post Col. Basil.
V. C. anno. 23.
Cuius hic anno
548.
b. vide Nouell.
129. hæc constituti-
tio est Iustini-
ni non Iustiniani
ut §. dicemus.
c. Iustinus scilicet,
quæ verba ostē-
dunt hanc cō-
stitutionem al-
terius esse, quæ
Iustiniani.

d. leg. 3. Cod. de
Apostatu.† Hæretici te-
stari nō possunt
nisi inter libe-
ros ortho-
dos. l. 1. Cod. de
hæreticis: & ita
abrogatur Nouel-
la 129. ca. 1.
e. Nouell. 129.
cap. 1.

a i. ne agrotum
cultura cesset.
b in successio-
ne coloni præ-
fertur dominus
fisco. qui & pro
eo solet fisco tri-
buta solvere l.
4. Co. de agricolis
& censitis.

c Samaritani
remouentur ab
omni militia,
administratio-
ne ciuili, & iure
postulandi, pue-
risque institu-
di: quod com-
mune est omni-
bus hæreticis
Novel. 109.

d leg. 8. Cod. de
postulando.

e Eadem Iulia-
nus constituerat
in Christianos
Ammian. 25. In-
ter quæ, inquit,
erat inclementia,
quod docere ve-
luit magistros
Rhetores & Græ-
maticos ne trā-
sirent a numi-
num cultu.

f Samaritani
sabbatha obser-
uabant, alibi di-
cuntur non ab-
similes paganis.
l. 2. c. de hæreti-
cis. v. l. 9. c. de di-
uers. off.

g Samaritani
nati maiores nō
admittuntur ad
baptisma, nisi
catechumeni
fuerint per duos
annos.

h Catechume-
ni partes.

i l. 2. c. ne Chri-
stianum manci-
pium.

k nouus adipi-
cendæ liberta-
tis modus.

l idem de ven-
dito seruo Chri-
stiano Iudæis

præfanciuerat
Constantinus, au-
ctore Eusebio.

Constantinus, fi-
co vindicari vo-
luerat. & extat
vtriusque lex in
Codice Theo-
dosiano.

m Nota alium
modum adipi-
cendæ libertatis.

n v. Novel. 8.

o locus est cor-
ruptissimus, hoc
innuit, Phrygas
& Pisidas con-
questos apud Iu-
stinianū fuisse,
vtramque pro-
uinciā nō suf-
ficere alēdis of-
ficialibus ducis,
seu biocolyæ in
illis regionibus
iam pridem à
Iustiniano con-
stituti: eaq; ma-
ximè de causa,
quod homines
i. officiales ac
ministri, vtrius-
que ducis, sole-
bant hinc & in-
de grassari per
provinciā, nunc
hos nunc illos
adprehendēdo
aut verberādo
ita vt inde tu-
multus orirentur,
& provinciā
vtrique fieret
deserta, ad hæc,
politicis seu ci-
uiles vtriusque
provinciæ ma-
gistratus latio-
cinius compre-

nostri Iesu Christi alieni sint. liberalitates autem ab Impe-
ratoria olim maiestate ipsis concessas amittunt in hoc, vt
ad meliorem mentem redeant, non vt perpetuò in peruersa
hac opinione sua permaneant.

CAP. II.

EXcipimus autem à præsentē legē rusticos, qui Samari-
tanorum opiniōibus honorem habent: idque non i-
psorum gratia, sed propter constitutionem prædiorum,
quæ ab ipsis coluntur^a, propterque reditus & tributa, quæ
exinde inferuntur publico, vt qui rusticitate seducantur.
His etenim permittimus, vt tam ascendentes, quàm descen-
dentes, & ex transuerso cognatos suos hæredes legatariōs-
ue scribant, tamet si Samaritanorum errore detineantur: vt
tamen fundos rectè colant, quò magis & vberior exinde
proventus ad prædiorum dominos deferatur, & per ipsos
ad fiscum. Sed & sine testamentis prædicti alter ad alterius
hæreditatem peruenient propter eandem causam. Quan-
doquidem & si nemo horum inueniatur: nihilominus ta-
men volumus, vt prædij dominus^b, in quo rusticus defun-
ctus est, ab illo relicta capiat, & fisci locum teneat, vt pote
qui & pro illo publicis satisfaciit tributis. Præterea Samari-
tanum omnino neque militiam^c capessere concedimus,
neque ad ciuilem administrationem accedere, neque postu-
lare^d in iudicio, neque postremo in consortium disertissi-
morum assumi rhetorum^e neque adolēcentes instituere.
Sed & si qui ex iis salutari dignati baptismo, ad pristinum
denovo errore reuersi, obseruare^f sabbata aut etiam alia
quædam agere videantur, quæ cōarguāt per simulationem
ipsos sanctum baptisma assumpsisse: eos proscribi iube-
mus, & in perpetuum tradi exilium. Iisdem quoque pœ-
nis eos subdimus, qui contra rectam Christianorum fidem
impium istis patrocinium præstiterint. Perpulchrum verò
nobis videtur, vt ad incontaminatum accurrentes baptis-
ma non temerè suscipiantur, sed cum quadam obserua-
tione, & instructione, quæ initiationis tempore fieri so-
let. Dicimus autem, vt qui omnino sensu aliquo bonæ do-
ctrinæ tangi possunt, per duos primū annos in^g fide in-
stituantur^h & pro viribus scripturas ediscant: tuncque de-
mum sacro redemptionis offerantur baptismati, tam longi
temporis pœnitentia prorsus redemptionis fructum asse-
cuti. Pueros autem admodum, qui per ætatem doctrinas
intelligere nequeunt, etiam absque hac obseruatione sacro
dignari baptismate admittimus. Porro nullus Samaritanus
Christianumⁱ habebit mancipium: sed simulatque emptū
fuerit, protinus in libertatem^k rapiatur^l. Quod si æquē
peruersa opinione mancipium, vt ipse dominus, fuerit, li-
citur ei esto, si^m Christianorum de fide sententiam exo-
sculetur, illico & Romana ipsum libertate potiri.

EPILOGVS.

Quæ igitur nobis placuerunt, & per præsentem decla-
rantur legem: ea proponens gloria tua solennibus locis,
effectui & fini contradi præcipito.

V T D E C A E T E R O N V L L A M L I -
C E N T I A M H A B E A T, D V X A V T B I O -
c o l y t aⁿ L y d i æ & L y c a o n i æ i n P h r y g i a m v t r a -
q u e & P i s i d i a m a d u e n i r e.

Tit. XXVII.

* NOVELL. CONST. CXLV.

Idem August. Ariobindo gloriosissimo P.P.

P R A E F A T I O.

HI s quæ semper incidunt, competentem singu-
lis medicinam inuenientes, postquam quæ vti-
litas sunt, præterierint, iterum prioris effi-
mur ordinis, vsque ad solum dolentem medi-
cinam sustinētes, quod tale aliud præsens nostra sacra vult
lex. Modicè enim prius aliud quiddam indisciplinationes
populares, aliud verò latronum incurfus in Phrygiā atque
Pisidiā fieri discētes, eò quod ciuilem gubernationem
scindat rei sollicitudo, tam his quàm Lycaoniæ & Lydiæ mi-
litarem administrationem præposuimus *Ducem* seu *Biocoly-
tam* nominantes, eum qui super hanc ordinatus est partem.
sed nunc adiere nos, qui Phrygiā vtramque & Pisidiā
habitant, vt ea quæ pridem commissa sunt in eis, com-
pescantur, dicentes neque latrocinia in locis illis com-
pescita, neque enim in hominibus enutriti provinciās^o, bonus
verò non ferri à nobis inuenti cinguli, quod ministran-
tes ei continuo inuadant provinciās & comprehendant ali-
quos & damnis afficiant, & quod turbis militaribus imple-
ta sint loca illa, & omnino inhabitabiles esse eis provin-
cias, etenim & ipsis per se ciuilibus iudicibus copiosis ad
rei correctionem constitutis, & eorum qui provinciās habi-
tant multos aliorum quietem inuentum facientes quo cin-
guli huius abutantur^p, & comprehendant innocē-

tes, & quæ non sunt iusta in eis agi.

CAP. I.

HAE c sapius dicentes eos miseri ad præsentem no-
stram sacram venimus legem, per quam *sancimus*, au-
tem de cætero, quæ dictæ sunt a nobis provinciæ (dici-
mus Phrygiā Salutarem¹ & Phrygiā Pacatiam² &
Pisidiā) de cingulo illo quod tam ipsis quàm Lycaoniæ, &
Lydis impositum olim, & nullam licentiam ex præsentē
esse eis, qui eam habent administrationem, ita in eis fieri
provinciis tanquam dignitates, habentes aliquod cum eis
participium, aut transmittere aliquem de officio suo aut
aliter eis competentibus, & comprehendere aliquos. Sed
neque eis licentiam esse, eis, qui ex illis provinciis sunt, co-
fugere ad vnumquemque hanc habentem [dignitatem] &
querelam insinuare aduersus inuicem, siue pro pecuniariis
siue pro criminalibus fuerit quod mouetur, pœnam me-
tuentibus *triginta librarum auri*, vt pote nobis omnem tran-
situm ad dictas nobis provinciās excludentibus his, qui per
tempus habuerint dignitatem, aut his omnino qui in eo-
rum ordinem relati fuerint, vt neque præcepta in illis
provinciis aut contra eos qui in eis habitant, faciant, ne-
que alter sibi aliquid vindicabunt eorum quæ in his ferun-
tur, sed contenti sint tam Lycaoniorum quàm Lydorum
provinciā in ipsis iubentes solis, tanquam si in principio
istis duabus provinciis conclusissemus dignitatem eorum,
nullum participium in Phrygiā vtramque aut Pisidiā
dantes ei. Omni enim ex hoc difficultate provinciās libe-
ramus, illas ciuilem iudicium dignas in omnibus tam
pecuniariis quàm criminalibus respicientibus, scientibus
his quod si quodlibet factum latrocinium aut inuasionem
in illis locis aut ablationem rerum persequantur, & ablat-
um vindicent, ex ipsis suis facultatibus ex hoc datum dis-
pendium curare, necessitatem habebunt, tam in cin-
gulo constituti, quàm etiam post depositum illud. Itaque
si vel tentauerit post præsens tempus qui Lycaoniæ & Ly-
diæ militarem habet dignitatem, aut ipse ire ad prædictas
nobis provinciās aut dirigere aliquos de suo officio, fidi-
ciam damus episcopis ciuitatum prohibere eum aut eos,
qui ab eo destinati fuerunt irruere volentes & expellere de
locis eos, vt pote semel per præsentem sacram prohibitos
legem. super quod & pœnam xxx. librarum auri impositā
tam ei qui pro tempore habet cingulum, quàm his qui ei
obedire deputati sunt, siue tale aliquid iubeat aut ipsi præ-
sumpserint ministrare: & super hoc cinguli amissione peri-
clitabunt & ipsius substantiæ.

EPILOGVS.

Tua igitur gloria quæ per præsentem nobis diuinam
legem sancita sunt cognoscens faciet quidem decreta con-
sequentia ipsis, edictis verò vtetur & præceptis ad eos qui
provinciās moderantur & ciuitatum episcopos, vt & hanc
per ciuitates proponant legem & omnibus manifesta fa-
ciant, quæ per eam nobis placuerunt occupationem. [Da-
tum 6. Idus Februar. Constantinopoli, Domini nostri Iu-
stinian. PP. August. anno. XV. Post consulatum Basilij Viri
Clarissimi anno XII^c.

f. i. anno 549.

V T † L I C E A T H E B R A E I S^c S E C V N -
D V M T R A D I T A M L E G E M S A C R A S
scripturas Latine vel Græcè vel alia^u lingua [legere] &
vt de locis suis expellantur non credentes iudicium vel
**resurrectionem^x, aut dicentes angelos^y subistere crea-
turam Dei.**

Tit. XXVIII.

* NOVELLA CONSTIT. CXLVI.

Idem August. Ariobindo P.P.

P R A E F A T I O.

NECESSARIUM quidem erat Hebræos sa-
cros audientes libros non solis literis adherere,
sed ad reconditas eis prophetias respicere, per
quas magnum Deum & saluatorem generis hu-
mani *Iesum Christum* adnunciant. Sed etiam si inensatis se-
metipsos interpretationibus tradentes à recta vsque nunc
aberrauerunt gloria^z, tamen certare ad inuicem discētes
ipsos, non sustinimus siue iudicio eis relinquere tumultū.
Per has enim ipsorum quæ nobis adductæ sunt *θεοσιδησια*^a,
dicimus quod quidem solam habentes Hebraicam vocem,
& ipsa vti in sacrorum librorum lectione volunt, nec Græ-
cam tradere dignantur, & multum dudum tempus per
hoc ad inuicem commouentur. Nos igitur huiusmodi dif-
fidentes meliores iudicauimus esse^b & Græcam vocem ad
sacrorum librorum lectionem tradere volentes, & vocem
omnem simpliciter, quam locus aptior & magis cogni-
tam audientibus facit.

CAP. I.

a. ij.

hendēdis posse
sufficere, & eo
magis calamita-
ti vtriusque pro-
uinciæ succurre-
dum, quod ne-
dum ipsi Biocoly-
tae, eorumque
ministri grassa-
rentur, sed &
nonnulli ex ipsis
provincialibus
eiusmodi mini-
stros se admisce-
rent, iisque cō-
ductis per se
ad priuatas vin-
dictas abuterentur.
p. i. satellitio, o-
pe, adiumento.
† abrogatur im-
perij ducis aut
biocolyæ Lydiæ
atque Lycaoniæ,
eo vetito in v-
trāque Phrygiā
& Pisidiā ex-
currere.
q. duplex Phry-
giā.
r. cuius metropo-
lis Laodicea.
v. subscriptionē
epistolæ i. ad
Timoth. quam
Cuiacius hic re-
fert rectiorem
esse, vt Aposto-
licis temporib.
possit adtribui.

† Abrogatur
hæc constitutio
Nouella Leo-
nis 55.
t. seu Iudæis
Tertull. 18. Apo-
log. in fin. He-
bræi retro, qui
nunc Iudæi i. c.
9. adde constitu-
tionem Leonis
Iconomachi
quæ Iudæos ad
baptismum adi-
git.

u. nedum He-
braica. hac re-
fer ca. 1. & ca. 3. j.
x. huc refer cap.
2. j.

y. v. d. cap. 2. j.

z. dñe i. sentē-
tia.

a. interpellatio-
nū *θεοσιδησιας*
interpellatio.

b. eos scil. qui
Græcam etiam
assumendam pu-
tarunt.

Tit. XXXI.

* NOVELLA CONST. CXLIX.

P R A E F A T I O.

DV M reipublica à Deo nobis datæ curam gerimus, simulque ut subditi nostri in omnibus iustitiæ bono fruuntur, operam damus, hoc vnum nobis inde ab initio proposuimus, ut quicquid antea imperfectum, & confusum fuisset, id & corrigeremus, & vndique perfectum exhiberemus. Anxia itaque reputatione habita, quomodo & fisco & subditi illati & indemnes permaneant, animaduertimus nos facile id consequuturos, si efficeremus ut prouinciarum præfides, vbi magistratu gratis^a suscepto, ritè fisco causissent, in omnibus rectè ac legitime magistratu frugerentur: ita ut ab omni iniustitia, quaestu, alia quique turpitudine atque re verita abstinerent.

a Nouell. 8.

CAP. I.

b Peregrini remoti ab adipiscendo præsidatu aliarum gentium.

NE igitur peregrini^b aliqui in prouincias se ingerentes, illas iniuria afficiant, nosque crebris aduersus illos interpellationibus instituendis molestias sustineamus: hortamur cuiusque prouinciæ sanctissimos episcopos, eosque, qui ex indigenis & incolis primas tenent, ut per communem libellum supplicem de iis ad nostram potentiam referant, quos idoneos esse ad prouinciæ suæ gubernationem existiment. His enim magistratus insignia gratis tradituri sumus: tamen ut publicum & fiscalem canonem se illaturos caueant, atque nihil contra leges se exacturos, neque cuiquam collatorum vim illaturos, illis datis sponsoribus promittant, se annonis contentos publicorum tributorum exactioni inuigilatos, usque qui in sacris illationibus probi & prompti sint, mites simul & paterino affectu exhibituros, cum improbis verò atque refractariis acerbis in exactionibus acturos, neque inde quicquam lucri ablutos. Oportebit verò etiam nihilominus illos, coniectis in^c leges oculis, quibuscunque litigatoribus æqualitatem atque iustitiam tribuere, & ne sumptibus ac longinquitate temporis atterantur, cito^d illos dimerere: tum & eos qui deliquerint, in ius rapere, & secundum legem poenæ illius infringere: denique in omnibus iustitiam exhibere.

c Iudex secundum leges iudicare debet Nou. 24. cap. 2. Nouell. 83. c. 13. Instit. de off. iud. d. v. l. 13. Cod. de iudiciis.

CAP. II.

AC sanè non hisce solis hæc præcipimus, verumetiam cuiusque magistratus assessoribus, aliisque quicunque magistratibus subseruiunt. Nam si quis illorum aut in publicorum tributorum exactione negligenter se gesserit, aut collatores nostros damnis contumeliosisve oblationibus inuoluerit, simul bonis excidet, simul summo subicietur supplicio: Etenim Deo auspice hoc vnum nobis studio est, ut prouinciæ bonis legibus regantur, tutoque^e habitentur, atque præsidium iustitiæ fruatur: & verò publica tributa citra querelam inferantur. Impossibile enim est, ut sacris tributis non illatis, alioqui^f reipublica conferretur. Militares^g nanque copias assignato sibi salario inde percepto, hostibus resistunt, & collatores à barbarorum incursionibus & truculentia vindicant: denique agros atque ciuitates à latronum alioque modo incompositam vitam sectantium, vi & irruptionibus, agendis excubiis defendunt: ex illis etiam reliquæ cohortes ea quæ ipsis attributa sunt, accipiunt: muri atque ciuitates indidè instaurantur: publicarum balnearum hinc calefactiones procedunt: postremo spectacula, aliaque omnia quæ ad delectationem subditorum inuenta sunt, ex iisdem curantur: ut quæ ab illis contribuuntur, partim in ipsos, partim propter ipsos infumantur & impendantur: nobis autem profus nihil inde præter istarum rerum curas habere contingit, non tamen eas mercede vacuas, quum magnus ille Deus, & Seruator noster Iesus Christus, magnitudine clementiæ suæ permultis propter hoc nos bonis remuneretur.

e Huc refer ea quæ Oldendorpius scripsit de exceptione loci non tunc cap. 17. tractatus exceptionum: adde l. 20. ff. de vi. f Pecuniæ, nerui reipublicæ. g Aus, necessitas, atque utilitas rei militaris.

CAP. III.

His itaque omnibus prouincialibus hominibus velut præconio à nobis denunciatis, & quanta nostra sit erga subditos beneuolentia & liberalitas, per hoc ostenso, magis propitium ac benignum Deum habituri sumus, qui tantopere nequid^h detrimenti subditi capiant, curemus. Si verò hoc nostrum beneficium consecuti, in præsidium electione, opinione atque spe frustrentur, neminemⁱ præter seipsum culpæ poterunt. Neque etiam, si hos eligere, & ad nos referre distulerint, vllò amplius iure de iis qui hinc in prouincias emittentur, si propter publicorum tributorum collectionem nihil non fecerint, querimoniam instituent: neque verò nos ut de his nos adeant, eosque deferant, dehinc sustineamus. Qui enim facultatem eligendi præfides à nobis ceperunt, ut illi gratis magistratibus susceptis publica tributa inferrent, ipsique ab illis nulla iniur-

h Is est scopus omnium legum, Salus populi suprema lex esto. Erat & illa formula solennis in auspiciis magistratum, ut consulerent nequid detrimenti reipublicæ pateretur. i Mala electio eligenti imputanda.

ria afficerentur, si hi in illorum electione negligenter versati fuerint, permittendum illis nullo modo erit ut de ipsis conquerantur, nosque illos delaturi adeant, atque molestiam exhibeant. Ceterum nullus omnino in persolendis quæ ipsi iucumbunt publicis tributis, vlla dilatione uti poterit, non^k sacra domus, non sanctis ecclesia, non pium pauperum receptaculum aut monasterium, non denique clarus aut obscurus quisquam. Neque verò eos qui rempublicam administrant, neque quos *ἐπιτροπάρχαι* vocant, neque etiam alios quibus publicarum contributionum cura incumbit, periculo quod hinc existere possit eximimus. Quæ enim in commune omnibus conducunt, illorum qui in fiscum improbi esse velint, iniusto proposito auferimus.

k adde Nouell. 38. l. 7. Co. de sacrosanct. eccles.

l susceptores.

† Bonis principis, & fiscalibus commodis, publice utilia anteponunt.

EPILOGVS.

¶ Ut autem quæ pulchrè à nobis proponuntur, omnibus manifesta fiant: iubemus, ut tua excellentia hoc præsens sacrum edictum per felicem hanc urbem & in prouinciis, conspicuis in quaque ciuitate locis proponat: quo neminè ratio, qua fisci subditorumque indemnitati consulatur, à nobis sereniss. adinuenta lateat. Datum 15. Kalend. Febr. Constant. Imper. DN. Iust. PP. Aug. anno VIII. post Conf. eiusdem anno III^m.

in anno 544.

DE^a EA, QVAE RAPTORI SVONVBIT.

n diu ad Nouell. 144.

Tit. XXXII.

* NOVELL. CONST. CL.

RAESENS constitutio confirmat poenâs in constitutione ipsam præcedente prædictas. Iubet enim, ne puella raptum passa, raptori suo nubat. Sin verò hoc fecerit: non succedit ei, cuiuscunque tandem sectæ aut ætatis sit. Nam si ipsi coniuncta non fuerit: capiet omnia bona eius. Si parens consenserit raptum passæ filia suæ, ut raptori suo copuletur mittetur in exilium. Si mortuus est non præbito consensu, tunc raptoris bona confiscantur, videlicet cum nefariæ sint eiusmodi nuptiæ, si denuo raptori suo raptum passa puella copuletur.

NE DECVRIO AVT COHORTA-

LIS^o PERDVCAVR IN IUS, SISTATUR^p iudicio^p citra iussione principis, quæ insinuetur præfectis.

o Cohortales officiales præsidum tit. de cohortalib. Augustinus in evang. Iohan. Cohors non Iudeorum sed militum fuit. p extra suam prouinciam scilicet Nouell. 4.

Tit. XXXIII.

* NOVELLA CONSTIT. CLI.

Imperator Iustinianus August. Arcobinda prætoriorum præfecto.

P R A E F A T I O.

SVGGESTIO nobis per epistolam gloriæ tua facta est, quæ dicit, non^q ex usu esse, ut decuriones aut cohortales, cum publico priuatoque cum ipsis iure agendum est, ad diuersa iudicia, vel ad hanc aliam perducantur urbem, vel in alias mittantur prouincias. sæpenumero autem sacras nostras præberi iussiones, quæ id velint. petisti quæ per sacra pragmatica forma prohiberetur, ne quis cohortalium aut decurionum iudicii causa vel ex alia in aliam prouinciam duceretur, vel ad hanc usque regiam pertraheretur urbem: si verò sacre de hoc componantur formæ: ut hæc prius insinuentur^r iudicio excellentiæ tuæ, & decreta, uti æquum est, suscipiant.

q Priuilegium probatur consuetudine.

r Euocationum formulæ impetratæ aduersus decuriones aut cohortales insinuanda sunt apud præfectum prætorio.

CAP. I.

NOs igitur tametsi omnem productionem in ius, exhibitionemque in iudicio aduersamur: si tamē necessitas incidat ut huiusmodi aliquid agatur, nulli nostrorum magistratum, excepto throno tuo, concedimus, ut cohortalem aut decurionem ad hanc aliam urbem iudicii causa perducatur: nisi sacra aliqua interueniat iussio, quæ expressis verbis id præcipiat, quam ipsam conuenit ut & excellentia tua perdiscat, neque citra decretum tuum ipse huc in ius perducatur, cum ita fieri id expediat publico: ne si ex iis locis ubi^s publicas tractant pecunias, abstrahantur, hanc ansam arripiant nocumentum inferendi contra rempublicam.

s hæc refertur potest titulus Codicis, ubi de ratiociniis.

EPILOGVS.

¶ Quæ igitur nobis placuerunt, & per hanc sacram nostram pragmaticam declarantur formam, ea studeo excellentia tua effectui & fini tradere.

NE SA.

NE SACRAE FORMAE^a QVÆ DE
causis procedunt publicis^b, aliter robur accipiant,
quàm si gloriosiss. praetoriorum praefectis in-
finuatae sint, vel fuerint, illicque
habeantur ratae.

TIT. XXXIII.

* NOVELL. CONST. CLII.

Imper. Iustin. August. Ioanni gloriosiss. praetoriorum praefecto.

P R A E F A T I O.

DANTES operam, vt diuino cooperante au-
xilio, cum summa diligentia res Imperij à do-
mino Deo nobis concediti gubernentur: iu-
bemus ne aliter forma de publicis confecta
causis ad magnificentiss. ducem, aut etiam Augustalem,
aut clariss. prouinciarum praehdes valeat, nisi prius infi-
nuata fuerit iudicio excellentiae tuae. quæ verò infinuata
non fuerint, nullam firmitatem habeant. Absurdum etenim
fuerit, sacram formam pro publicis confectam causis,
non prius infinuari throno excellentiae tuae, atque ita trans-
mitti in prouincias, finique contradi.

CAP. I.

SI quid igitur hucusque ad detrimentum^c reipublicae
factum est, iubemus hoc irritum esse: sancientes, vt
quæuis de cætero sacrae formae pragmaticae, siue ad Augu-
stalem, siue ad ducem, siue ad reliquos prouinciarum praeh-
des conficiantur occasione (vt dictum est) causarum pu-
blicarum: omnino infinuentur iudicio excellentiae tuae,
eoque pacto (vt dictum est) cum iussionibus excellentiae
tuae mittantur in prouinciam: vt quæ quidem sacrae formae
ad detrimentum reipublicae factae non sunt, hæc & suscipian-
tur, conicianturque in præceptiones, & ab excellentia tua
mittantur in prouincias, quatenus certo fini tradantur, quæ
verò ad detrimentum reipublicae per obreptionem^d sunt: has
quidem sacras formas tua suscipiat excellentia: non tamen
prius quæ inibi sunt reposita faciat, quàm ad nos relatio-
nem ea de re pertulerit: quo magis si quid (vt potest fieri)
ad detrimentum factum est reipublicae, id corrigamus.
Quæcunque enim sacra pragmatica forma publicarum
causarum nomine facta, throno excellentiae tuae infinuata
non fuerint: hanc nullo valere tempore volumus.

DE INFANTIBVS EXPOSITIS^e.

TIT. XXXV.

* NOVELL. CONST. CLIII.

Imper. Iustin. August. Menna gloriosiss. praefect
praetoriorum Illyrici.

P R A E F A T I O.

RIMEN à sensu humano alienum, & quod ne
ab vllis quidem barbaris admitti credibile est,
Dei amantiss. Thessalonicensis ecclesiae apocri-
farius^f Andreas ad nos retulit, quod quidam
vix ex utero progressos infantes abiciant, inque sanctis
eos relinquant ecclesiis: & postquam educationem atque
alimoniam ab hominibus pietatis studia exercitibus pro-
meruerint, hos vindicent, & seruos^g suos esse pronunciant,
cupientes crudelitati suæ hoc etiam apponere, vt quos in
ipsis vitæ primordiis ad mortem exposuerint, eos postquā
adoleuerint, defraudent libertate. Ex quo igitur huius ge-
neris factum multa simul in se absurda complectitur, cæ-
dem^h videlicet, ac calumniam, & quæcunque aliquis in ta-
li actione facillè enumerauerit: æquum sanè erat, vt qui ta-
lia perpetrarent, vindictam quæ proficiscitur ex legibus,
non effugerent, sed quo magis alijs exemplo horum tem-
periores fierent, extremis poenis subicerentur: vt qui per
actionis impudentiamⁱ sua detulerint flagitia, id quod in
posterum custodiri iubemus.

CAP. I.

Qui itaque ad eum modum in ecclesia, aut vicis pu-
blicis, aut alijs locis proiecti fuisse comprobati erūt:
hos omnibus modis liberos^k esse præcipimus, licet ei qui
præiudicio contendit ad hoc, manifesta existat probatio, &
possit eiusmodi personam ad suum pertinere dominium
ostendere. Nam si nostris præcipitur legibus, vt ægrotan-
tes^m serui à dominis suis pro derelictoⁿ habiti, & quasi
desperata iam valetudine, cura dominica non dignati,
propterea ad libertatem rapiantur: quanto^o magis eos qui in
ipso vitæ principio aliorum hominum pietati relictī, & ab
ipsis enutriti fuerunt, non sustinebimus in iniustam serui-
tutem pertrahi: Quin sancimus, vt tam religiosiss. Thessa-
lonicensium archiepiscopus, quàm sancta Dei sub ipso con-
stituta ecclesia, & gloria tua his opem ferat: neutiquam il-
lis qui hæc patrant, legibus nostris constitutas poenas effu-

gientibus: nimirum qui omni inhumanitate & crudelitate
referti sint, tanto deteriores homicidio pollutis, quanto ca-
lamitosioribus id inferunt.

EPILOGVS.

Quæ igitur nobis placuerunt, & per hanc sacram no-
stram declarantur legem, ea tam gloria tua, quàm qui eun-
dem pro tempore magistratum susceperunt sunt, & obtem-
perans vobis cohors, effectui ac fini tradere & obseruare
studeto. Quinque etenim librarum auri poena immine-
bit tam his qui hæc transgredi pertentauerint, quàm qui al-
ios transgredi permiserint.

DE HIS QUI IN OSDROENA

illicitas^p contrahunt nuptias.

TIT. XXXVI.

* NOVELL. CONST. CLIIII.

Imper. Iustin. August. Floro comiti sacrarum rerum privatarum.

P R A E F A T I O.

RAETER opinionem incertus ad nos rumor
peruenit, quod hi qui Mesopotamiam & Os-
droenam prouincias incolunt, illicitis se iunge-
re ausint nuptiis: & Romanas leges, neque non
interminatas in iis poenas veteres simul & nouas transgre-
diantur, illicitas ac prohibitas incidentes nuptias, dum vi-
cinis^q & adiacentibus populis morem gerunt. Cæterum
nos nihil quicquam horum credidimus. neque enim arbi-
tramur homines esse, qui quidem, cum portio sint nostræ
reipub. tale quid facere audeant, quo facto & progeniem
suam dehonestent, & confundant^r nomina.

CAP. I.

VNde & peruestigare ea volumus, & si omnino huius
generis aliquid factum sit, extremum delinquentibus
inferre supplicium. Sed quia & longum tempus est, neque
credimus eiusmodi aliquid delicti admissum esse, vt maxi-
mè huiusmodi quid contigerit, tamen quod præterit,
quocumque se modo habeat his, qui Osdroenam & Meso-
potamiam prouincias incolunt: propter diuersas hostium
irruptiones, quæ quotidie in ipsis sunt, indulgemus^s, ma-
ximè verò quia agrestis^t vt plurimum multitudo hæc fer-
tur delinquere: sinimūque ea manere sub præsentis forma,
haud scrupulosius nimis quæ hanc inquirentes, quæ
vsque ad nouellam sacram de hoc nostram (vt potuit fieri)
constitutionem perperam admissa fuerint: sed omnem hu-
iusmodi de hoc inquisitionem contra personas & res ad
earum prouinciarum incolas pertinentes prohiberi san-
cientes. Post^u nostram verò legem, quæ nuper de hoc fuit
proposita, si quis præsumpsit, aut etiam præsumperit tale
quid facere: volumus, vt is extremis subdatur poenis, scitu-
rus, quod non intra pecuniarias poenas resistemus, sed tam
ipsum, quàm vxorem, & liberos ex illicitis procreatos nu-
ptiis post nostram constitutionem digna animaduersione
persequemur, & periculum capituli simul atque bonorum
adempnitionem irrogabimus: nulli parentes, siue maioris siue
minoris status, aut conditionis, aut (quod multo etiam
difficilius est) sacerdotij sit, sed omnibus plectendis solen-
nem & Romanis legibus decentem ordinem conseruabi-
mus, non tantummodo partem bonorum ablaturi, sed &
eum toto patrimonio partem corporis: & si importunius
illicitas contractas nuptias deprehenderimus, ne ipsam et-
iam vitam quoquam saluare queunte: vt per omnia poe-
næ confectaneæ sint delictis. Oportet enim recta pariter
ac conuenientia sapere, & alios ad earundem rerum æmu-
lationem excitare: non verò ipsos perpetrare legibus con-
traria, & ex mutua^x vitiiorum imitatione refugium qua-
rere. Hæc igitur conseruari in prædictis prouinciis volu-
mus: tam ciuilibus, quàm militaribus magistratibus idi-
psum custodientibus, & vt poenæ delinquentibus impo-
nantur, procurantibus. Atque hoc mandatu tuo volumus i-
bi locorum programmatibus per proprios magistratus ma-
nifestum fieri: nisi & ipsi extremis subdi velint supplicitis,
simul & magistratuum ac bonorum amissionibus, si quid
horum per negligentiam omiserint.

EPILOGVS.

Quæ igitur nobis placuerunt, & per hanc sacram
pragmaticam declarantur formam, ea studeto gloria tua
effectui & fini tradere.

VT MATRES ETIAM TUTELE

rationibus obnoxiae^y sint.

TIT. XXXVII.

* NOVELL. CONST. CLV.

Imper. Iustin. August. Basilario.

n. iij.

p huc refert
Nouell. 139. de
indulgentia illi-
cité contracta-
rū nuptiarum.

q putā Persis.

r Nouell. 12.

s Principes iu-
sta nonnāquā
de causa, indul-
gere possunt il-
licitas nuptias.
adde l. 17. ff. de
iur.

t Rusticis ma-
gis parcitur, quā
alijs, in iis quæ
sunt ignorantia
iuris. adde Nou.
144. c. 2.

u Quoties lex
in præteritum
aliquid indul-
get, in futurum
verat. l. 22. ff. de
legib. Nouel. 127.

c 4.
+ Poena ince-
starum nuptia-
rum, alia fuit o-
lim. l. 6. c. de in-
cestu.

x Exempla,
delictum non
excusant.

y Ne matres tu-
telæ rationibus
obnoxiae sint.
Index Regine.
z maximè si
nubant, Nouel. 22.

a seu iussio-
nes. Index Regi-
ne: facti typi.
b putā de pu-
blicis operibus.

c Quæ ad de-
trimentum rei-
publicae sunt,
non tenent.
d Obrepticia
rescripta nullius
momenti. v. l.
29. ff. de falsis. Au-
gustinus in Io-
hannem. Iuris est
forensis, vt qui
in precibus mē-
tibus fuerit, non
illi prodest quod
impetrauit.

e vide 8. Cod.
32. de iur. iur.
f Apocripharij,
pro varietate
personarum cui
adiuncti sunt,
quasi legati ec-
clesiarum, epi-
scoporū, mo-
nasteriorū, iu-
dicum, v. quæ
scripsi ad Nouel.
123. c. 25.

g Expositum &
ab alio educa-
tum, dominus
in seruitutem
vindicare non
potest.

h Homicidij
species, infan-
tem exponere.
Negat enim ali-
menta, qui ex-
ponit: qui negat
alimenta neca-
re intelligitur. l.
4. ff. de agnosce-
tib.

i Nemo audi-
tur turpitudinē
suam allegans.
i. postulant lu-
crum ex sua tur-
pitudine & im-
pudentia.

k Infantes ex-
positi, ipsa expo-
sitione liberi
sunt & liberi
censentur.

l Nota argu-
mentum sum-
ptum à domino
seruū exponen-
te, ad patrem
infantem filiū
exponentem. A-
liud in eo, qui
seruum capitali
fortè iudicio
exposuit. l. 13. ff.
de statu.

m v. l. 2. ff. qui
sine manumiss.
adde l. 2. §. 5. c. de
bon. libert. l. vni-
uersam. §. 3. c. de la-
tina libertate sol-
lenda.

n adde l. 8. ff.
pro derelicto.

o Magis pec-
cat, qui infan-
tem exponit,
quàm qui gran-
dem natu.

PRÆFATIO.

PORREXIT potentia nostra supplicationem Martha clarissimæ formæ, quæ continebatur, quod magnificæ memoriæ Sergius, qui pater eius fuit, cum obisset mortem, tenera admodum ætate ipsam reliquerit: quodque clarissimæ mater eius Auxentia, testatione apud actorum monumenta deposita, non ad secundas peruenturam nuptias, tutelam eius subierit: & legibus nostris de hoc definito iureiurando præstito, res administraverit. His ita ab egestis, quasi neque insurandum ab ipsa præstitum, & despicabile patrimonium relictum esset: paucula quædam in inventario ab ea confecto designasse, postea etiam secundas elegisse nuptias, cum tutorem ipsi nominasset Petrum. Item de secundo matrimonio duos habuisse filios, & cum recte erga ipsam affecta non esset: institutum quidem ab ea tutorem administratione destituisse, cum ipsa vix decimum tertium apprehendisset annum: petiisseque, ut secundæ ætatis curatorem quæreret, mox etiam persuasisset, ut pro se acceptilationes conferberet, & omni actioni, quæ secundum leges ipsi posset competere per causam tutelarium rationum, in istiusmodi acceptilationibus renunciaret: cum in cubiculo per id tempus esset, neque quicquam sciret eorum quæ gererentur. Neque enim possibile fuit, ut ea, quæ apud illam educaretur, neque in vilo contradicere posset his, quæ aduersus ipsam gererentur, ut maximè inferri sibi detrimentum sensisset: aliquid ageret eorum, quæ prohibere potuissent ad ipsius attentata iacturam. Postquam vero tempus effecit, ut quæ aduersus ipsam agitata essent consilia, persentisceret: se quidem apud matrem vltimam exhortationibus, ne his, quæ in fraudem suam gesta essent, perperam vteretur: sed ut matrem deceret, se ostenderet: & quas primum res in bonis habuisse nosceretur, sibi restitueret. Ipsam vero cum se totam filiis ex secundo matrimonio procreatis exposuisset, nequiquam istiusmodi rationes edidisse, quin è contrario sacram nostram præstendisse sanctionem, quæ continetur, non posse restitutionis contra ipsam iura in vsum assumi: tamen ea nihil eius generis de matribus, quæ filiorum tutelam susceperunt, & secundas exosculatæ essent nuptias, sanciret. Atque ea de causa supplicationem nobis porrexit. quò magis & mentem sacræ constitutionis redderemus manifestam & extra controuersiam positam: neque si perperam in ea contentis vteretur Auxentia mater eius, res à patre relictas in lucrum proprium conuerteret.

CAP. I.

Cum igitur hæc in se contineret supplicatio: meritò ad sacram hanc pragmaticam formam respeximus. Per quam sancimus, ut quoniam sacra nostra sanctio nullam mentionem facit earum mulierum, quæ suscepta filiorum suorum tutelam, secundas amplexæ sunt nuptias: non liceat Auxentiæ clarissimæ formæ eam sacram nostram sanctionem perperam in vsum desumere. Propter causas autem prædictas, & quia monumenta actorum, sub quibus Martha filia suæ tutelam suscepit, ostendunt legibus definitum ipsam iusiurandum præstitisse, non se ad secundas peruenturam nuptias, & quod iusiurandum aspernata, in matrimonium secundo se marito iunxit, & susceptis ex eo liberis, effecit, ut clarissima filia eius Martha pro rerum restitutione acceptilationes in ipsam exponeret: summam vti que licentiam habere Martham clarissimæ formæ posse sancimus, ut restitutionis in integrum iure vtatur, præsertim cum nondum se viceimum quintum ætatis suæ annum excessisse profiteatur. sacra sanctione à nobis proposita, quæ sancit, ne filij contra parentes suos, aut liberti contra patronos suos possint restitutionis in integrum iure vti: nequiquam ipsi obicienda, propterea quod nihil lex de his disputet, quæ filiorum suorum tutelam susceperunt, quin contra, eo quod altera post hæc sacra nostra processerit sanctio, quæ sancit, ne qui tutores constituuntur, aliter filiorum suorum tutelam suscipiant, quam si designationis suæ tempore apud acta deposuerint, quod pupillos indefensos non relinquunt: & si contingat etiam matrem filiorum suorum tutelam suscipere: ut & ipsa hoc faciat, tutelaribusque rationibus obnoxia sit: & si alium pro se designare tutorem velit, ut suo & substantium illi rerum periculo id faciat. Vnde omnibus modis hoc etiam casu conuenit, ut si Martha clarissimæ formæ comprobauerit, non præterisse ea tempora, in quibus restitutionis ipsi actiones competunt: tam restitutione in integrum vtatur, quam omnibus aliis, per quæ leges nostræ minoribus ætate opem & auxilium præbent. Sancit etenim nostra potentia, ut omnis reuerentia, quæ parentibus debetur à liberis, item honor, atque obsequium parentibus cōseruetur: dum tamen nihil ab ipsis in illorum detrimentum fiat. Ut verò ex prioribus nuptiis filios despiciamus, neque religioni putamus consentaneum: neque alioqui conuenire, ut res, quæ ex paterna ad ipsos peruenierunt, substantia, huiusmodi matres possint vel sibi, vel his, qui secunda vice ipsas ha-

bent in matrimonio, vel ex istiusmodi matrimonio procreatis liberis lucrifacere.

EPILOGVS.

Quæ igitur nobis placuerunt, & per sacram hanc pragmaticam declarantur formam, ea studeto gloria tua vna cum beatissimis archiepiscopo Theopoltanæ ecclesiæ, effectui & fini tradere. Dat. Kal. Febr. Constant. DN. Iustin. PP. August. V. C. Conf.

DE PROLE PARTIENDA

inter rusticos.

TIT. XXXVIII.

NOVELLA CONST. CLVI.

PRÆFATIO.

DOCVERUNT nos, qui sacrosanctæ Apamiensis ecclesiæ negotia gerunt, quod ad alios quosdam pertinentes rustici cum rusticanis mulieribus suis se comunxerint, exindeque procreauerint filios: petieruntque, ut & rusticos ipsis assignarent, & horum filios maternum sequentes vterentur. Sed qui hæc petunt, hi sanè constitutionem nostram, quæ super prodiis, intelligere non videntur, quid ea sibi velit.

CAP. I.

Nam si liberi aliqui se adscriptitiis coniungant: secundum rationes constitutione comprehensas, infantes matrem sequuntur. Vnde ad libertatem non perueniunt: Si vero rustici sint: non amplius constitutioni illi per omnia locus sit: sed quemadmodum nuper decreuimus, & lege cauimus, proles diuiditur in partes. Et si quidem æqualis sit natorum numerus: in duas partes diuiditur. Si inæqualis, aut etiam vnus tantum natus sit: tunc quod redundat, venter habet, propterea quod & amplius laborauerit. & vnus quidem si sit, matrem sequetur. Si vero tres nati fuerint: duo quidem dauæ matrem sequuntur, vnus autem ad proprietatem paterni domini peruenitur. atque ita semper (ut prædiximus) id quod impar est, habebit venter. Et secundum hæc Apamienses quoque prolem partendam esse cognoscunt: ut quod multis retro temporibus in controuersia fuit positum, intelligant denuò sub nostram redactum sanctionem.

DE RVSTICIS QUI IN ALIENIS PRÆDIIS NUPTIAS CONTRAHUNT.

TIT. XXXIX.

NOVELLA CONST. CLVII.

Imper. Iustin. August. Lazaro Comiti Orientin.

PRÆFATIO.

EX his, quæ diuerso modò ad nos relata sunt: dicimus in Mesopotamia & Osdroena prouinciis quidpiam delinqui, nostris planè temporibus indignum. Consuetudinem etenim apud ipsos esse, ut qui ex diuersis originem trahant prædiis, nuptias inter se contrahant. Inde sanè conari dominos, de facto iam contractas nuptias dissolvere, aut procreatos filios à parentibus abstrahere, exindeque totum illum locum misere affligi, dum & rustici viri & mulieres ex vna parte distrahantur, & proles his adimitur, qui in lucem produxerunt: & sola nostra opus esse prouidentia.

CAP. I.

Sancimus igitur, ut prædiorum domini de cætero rusticos suos, prout voluerint, conseruent: neque quisquam eos qui iam coniuncti sunt, possit secundum consuetudinem prius obtinentem diuellere, aut compellere ut terram ad ipsos pertinentem colant, abstrahere à parentibus filios prætextu conditionis colonarum. Sed & si quid huiusmodi fortè iam factum est: corrigi hoc simul, & restitui efficias, siue filios abstrahi contigerit, siue etiam mulieres, nempe vel à parentibus, vel contubernij consortibus: eo, qui reliquo deinceps tempore huiusmodi aliquid facere præsumperit, etiam de ipso prædio in periculum vocandus. Quare libera sunt contubernia metui, qui dudum ipsis immitteretur, & parentes habento ex hac iussione filios suos: neque vntibus prædiorum dominis subtilibus contendere rationibus, & vel nuptias contrahentes, vel filios abstrahere. Qui enim tale quid facere præsumperit: etiam de ipso prædio in periculum veniet, cui eos vindicare rusticos attentat.

EPILOGVS.

Quæ igitur nobis placuerunt, & per sacram hanc pragmaticam declarantur formam, ea prouidentiam habeto magni.

a Nou. 118. c. 5.
b Nou. 22. c. 40.
l. 2. Cod. quando mul. ius. off.

c & ita inuentarium illegitimum fuit.
d Mater ob secundas nuptias priuatur tutela liberorum. potest tamen eis tutorem nominare. quod ut fiat, v. c. 1. j.
e Nouell. 6. de qua 3.

f Iustum matris non contradicendi metum habet filia minor annis, quæ in matris domo versatur.

g contra voluntatem legum. Nou. 2.

h i. negabatur filiam posse restitui aduersus matrem.

i Lex quæ negat liberos in parentes restitui, non prodest illis parentibus, qui ad secundas nuptias conuolantur, c. 1. j.

k dic ut dico.

l l. 2. C. quando mul. Nou. 118. c. 5.

m Filia restitui aduersus matrem secundò nubentem, et quæ acceptilationem seu apocham rerum gestarum ab ea condicere.

n l. 1. l. 2. C. qui ex aduersus quos in integr. restit. non possunt. l. 1. ff. de dolo. l. 17. in ff. de minorib. o. l. ult. §. 2. C. de admin. tut. p. §. 2. q. d. §. 2.

r v. c. de temporib. in integr. restit.

s Triahic coniungit, addit, n. p. l. 1. de reg. iur. l. 1. ff. de obseq. parentib. & patro. praest.

u de sobole cum colonis partienda. Index Regine. hæc constitutio confirmat Nouellam 16. quæ hac tempore posterior est.

x Qui ex mea adscriptitia & tuo adscriptio nascitur, meo dominio subiicitur. si duo nascuntur: secundus tui sit domini: si tertius, mei: & sic deinceps. ut quoties impar fuerit numerus, impar matrem sequatur. Nou. 162.

y Nouell. 164. quæ hac est posterior.

z Dandum est enim aliquid matri propter puerperij difficultatem. v. l. 12. §. 1. l. qui portor.

a Quid si duo simul nascuntur, quis eligeat torres res definitur. id enim fit in aliis causis: l. vlt. in princip. C. comm. de legat. b In pari iure, partus ventrem sequitur.

c Inter coniuges adscriptitios, filij impares ventri cedunt, id est, conditionem, & dominium matris sequuntur.

d de colonis, &c. Index Regine.

e in Mesopotamia & Osdroena. Index Regine.

f Consuetudo in nuptiis aliena dicitur.

g Persona adscriptitiæ diuersorum dominorum, inter se possunt nuptias contrahere.

h Domini non possunt adscriptitiorum matrimonium dissolvere.

i Est enim dura separatio parentum & liberis. v. l. 8. ff. de pignori. l. 7. §. 3. in fide leg. 1. l. 42. §. 2. in ff. de leg. 3. l. 2. ff. de liberali. Paul. 5. sentent. §. 6. §. 6. l. 1.

a Nota de conditione legato adposita. Ne legatum de familia vnquam exeat. l. 7. §. 27. l. 88. §. 15. ff. de leg. 2. Nouell. 119. c. 1. Nou. 120. c. 9.

tem & iubeo; siquidem eueniat, vt generosissimæ nepos meus Hierius vel intra pubertatem, vel etiam post pubertatem, sine liberis tamen legitimo matrimonio procreatis moriatur: vt eius suburbij siue ædium possessio simul & proprietates perueniat, & deferatur, aut restitatur magnificentissimæ patri eius Constantino sub eadem conditione, ne vnquam de familia mea meoque nomine abalienentur. His ita confectis, ipsum quidem è rebus humanis abiisse. Hierium verò gloriosæ memoriæ domum quidem Theopoli sitam, quæ successione paterna ad ipsum peruenerat, aliis personis vendidisse: ipsam autem domum, quæ in hac alma vrbe est, & insuper suburbium, quod illi codicillo datum erat, in quibus omnibus interdicta fuerat alienatio, ad Constantem gloriosæ memoriæ filium suum transmisisse. Illūque rursus prægnante vxore relicta vitam finisse: scripto prius testamento, in quo disposuerit, vt si puer vel natus non esset, vel natus ante pubertatem mortuus esset: tam gloriosissimæ mater Maria, quam inclita etiam vxor eius altera Maria ad successionem eius vocarentur. Postea verò quàm nata filia in ipsa infantia & teneram adhuc ætatem agens, humanis rebus excessit: cum reliquam substantiæ partem, tum etiam domum in ampla hac vrbe, & insuper suburbium, quod expressis verbis Hierio gloriosæ memoriæ in codicillo relictum fuit, ad inclitas mulieres deuoluta esse: meritoque tam ex testamento, quàm ex verbis codicilli, domum iuxta & suburbium vindicandi sibi locum datum, utpote qui solus hoc tempore ex Hierij gloriosæ memoriæ liberis superstes permanferit, & primum gradum in nomine familiæ obtineat. Verum qui pro Maria & Maria gloriosissimæ feminis faciebant verba, hi agebant, neque testamenti verbis vllum locum factum esse. Neque enim Constantem gloriosæ memoriæ absque liberis ex rebus humanis abiisse, vt vtrarumque ædium restitutioni locus sit. Sed neque suburbij nomine ritè secundumque leges Alexandrum gloriosissimæ virum hæc adorant: cum & ipse suburbium, quod ipsi relictum fuerat, in quo communis pater æquè, vt in cæteris, alienationem illi prohibuit, ante id tempus alienauerit: sed & alios fratres idem hoc fecisse. Et leges nostras, siquidem omnes ordine, in quibus huiusmodi aliquid definitum sit, defuncti voluntatem transgrediantur: ex æquo omnibus restitutionem adimere: ne si vicissim alter alterum mutua petitione in ius vocent, multis in vna causa subdantur iudiciis, legesque de hoc propositas nobis reuocant in memoriam. Alexander autem gloriosissimæ vir rectè se actionem intentare aiebat, & maxime de vtriusque ædibus. defunctum enim satis manifestè suam in codicillo sententiam de his rebus declarasse, cum res familiæ conseruari voluerit: sed multò iustioribus se rationibus inniti in suburbio. Neque enim rectè illas sibi alienationem exprobrare, cui ex imperiali iussione hoc facere indultum fuerit. Ac prolixius in ea causa disputationibus vtraque pars vsa est, nunc testatoris interpretatio voluntatem, nunc nostras vsurpando leges, quas in rem quæque suam facere arbitrabatur.

CAP. I.

Nos igitur cum & legum, & testamenti interpretatiōnem perspectam haberemus: non nuda sententia, sed lege^b eius causæ decisionem complectendam duximus, simul vt præsentem dirimeremus controuersiam, simul vt cæteris mouendæ de his contentiōnis ansam præpiteremus. Vnde subtilius pariter & exactius testamenti verbis innixi, deprehendimus ipsi quidem filiis hæreditatem capessentibus alienationem interdixit, si sine liberis vita functi^c vi essent, non vtriusque verò his etiam qui eis filii succederent: sed contentum fuisse defunctum, si inter filios duntaxat alienationis interdictum constitueret. neque enim si & ipsi relictis filiis decederent, maiore ipsum cura perquisisse, cui aut quomodo res relinquere: nec voluisse alienationis interdictum vltra^e filiorum vitam extendere. Enimvero codicillum, qui de suburbio duntaxat factus fuit, interdixisse his etiam, qui ex testamento gloriosæ memoriæ Hierij (de iuniore loquimur) res per successionem cepissent, ne suburbium alienarent, & quod consequenter inducitur, in his quoque defunctum voluisse, vt id perpetuò in familia permaneret. Et quidem quæ in controuersiam deducta sunt, eiusmodi fuerunt.

CAP. II.

Nos^d verò cum totam causam cum diligentia qua deceat, penitus intueremur: in aliis quidem rebus, quarum sanè Constantinus gloriosæ memoriæ, Hierij senioris filius, ex paterni testamenti tabulis dominus factus fuit præclare nullam quæstionem excitandam rati sumus, arcendumque in his actione, non solum Alexandrum gloriosissimum virum, sed etiam omnem reliquam familiam: cum & testamenti verba prohibitionem inter solos constituent filios: & ipsi gloriosæ memoriæ Hierij filij, per quos qui post eos illius familiæ portio extiterunt, Hierij sibi iura vindicant, nonnullas apud se constitutas res alie-

nauerint, perinde quasi ex vna voluntate substitutionem interdixerit. Quod autem ad suburbium attinet, cuius dominum codicillus ostendit esse gloriosæ memoriæ Hierium, præter modum scrupulosa nobis diligentia plenum visum est, si post quatuor demum generationes huiusmodi quæstionem produceremus in medium. Nunc centè cum Maria & Maria gloriosissimæ feminæ etiamnum supersint, quas alicubi & ipsas nostræ leges in familiam reponunt, vt quæ sponas quoque hac appellatione dignentur: neque rectè, neque ordine Alexander gloriosissimæ vir item à se præsentem instituit. Quin vt maxime hæc decessissent: tamen quòd quatuor^e iam generationes præterisse viderentur, haud sustineremus tam obsoletam causam denuò tradi iudiciis, & maxime cum Constantis filia in pupillari adhuc ætate vitam finierit. Vnde tametsi testamentum ille non confecerit, suburbium tamen ad matrem eius peruenerit: non ipsa pupilla, sed ipsa quodammodo lege horum causa existente: quamuis nemo successorum gloriosæ memoriæ Hierij circa voluntatem eius deliquisset. Licet enim Constantis, cum testamenti tabulas conscriberet substitutiones quasdam fecerit, filia intra pubertatem mortua: nihil tamen inde excellens introducit: cum & ipsa lex pupillæ substantiam matri, quasi ea sine testamenti tabulis decessisset, per se præbitura esset.

CAP. III.

Sancimus igitur, vt neque gloriosissimæ vir Alexander, aut Scius filij, neque reliqui senioris Hierij gloriosæ memoriæ liberi, neque^f alius quisquam omnium, qui genus suum in eorum familiam referunt, vel Mariam & Mariam gloriosissimæ feminas occasione rerum apud ipsas consistentium, vel alios, apud quos aut hoc tempore res existant, aut ad quos sequente tempore peruenturæ sint, in^g quibus alienationem fortè Hierius gloriosæ memoriæ prohibuit, adorianur iudicio, aut omnino mentionem de cætero prohibitionis & familiæ nominis faciant, & aliquod sibi exinde ius adquirant: utpote cum & alij Hierij gloriosæ memoriæ filij res suas abalienauerint, & reliquorum quodammodo alienationibus consenserint^h ac per has, neque non alias, quas prædiximus rationes, quæ ad huiusmodi iudicationem & legislationem abundè nobis sufficiunt, sibi pariter & successoribus suis actiones, quæ ipsis potuissent competere, sustulerint. Atque hæc non tantum præsentis causæ decisio esto, sed & reliquarum in quibus huiusmodi prohibitionem facta, tot successiones præterierint, & vltimus hæredum perⁱ interuenientem aliquem in medio impuberem hæreditatem capebat. Tunc enim his etiam, qui sunt extra familiam eius, qui primus prohibuit, per præsentem nostram legem transmittendarum rerum licentiam habebit. Si quidem in commune hanc legem, tam de præsentis casu, quàm de omnibus posthac futuris ad eum modum prohibitionibus protulimus, simul contentiōnem componentes, quæ hoc tempore eueniat, simul (vt probabile est) futuras præcedentes.

EPILOGVS.

Quæ igitur nobis placuerunt, & per hanc sacram declarantur legem, ea proponere gloria tua in alma hac vrbe, & effectui ac fini tradere studeto, atque obseruari præcipito.

EXEMPLVM SACRÆ PRÆGRAM-

tica formæ de vsuris.

TIT. XLII.

NOVELLA CONST. CLX.

Imper. Iustin. August. Papio.

PRÆFATIO.

ARISTOCRATES prudentissimæ. Aphrodisiensis reipubl. pater, quique immobilia in ea possident, supplices nobis facti sunt, aientes prædictam ciuitatem, &c. Ac principio quidem illud cognoscimus, quòd plerique leges nostras ita accipiant atque intelligant, vt vnde minime conueniat, inde^j iniustarum ipsi actionum ansas præbeant. Si quidem à patre reipubl. edocti fuimus, quòd cum bene magna auri summa Aphrodisiensium reipubl. ex legatis à nonnullis ciuitati relictæ esset, ne quando ea deperiret: quidam illorum qui in reipubl. cum potestate erant, eam auri summam collocauerint, vt quamdiu id auri apud ipsum resideret, tam diu qui suscepisset, quoquo anno pro eo ciuitati dependeret, (siue quis id pactum, siue redditum, siue etiam vsuram^m appellare velit) quantum ferre ciuitatem æquum esset. Eos verò, qui aurum susceperunt, postquam constitutionem protulimus, ne creditoribus permittatur, vt debitum vltraⁿ duplum exigere, sed hoc ipso duplo contenti sint, sanè legatum

e Causa decidendi ex eo sumitur.

f & ita excluduntur gentiles in hac hypothesi.

g adde l. 62. ff. de acqui. rer.

h Alienatione prohibita extra familiam, omnibus vendentibus, vel pacto consentientibus, fideicommissum remittitur. l. 77. §. 27. ff. de leg. 2. v. l. 11. c. de fideicommissis.

i vt mater per abnepotem in pupillari ætate decederet. An ad alios casus id extendi potest? non temerè. v. Cuius hic in ff.

k de pecuniis & vsuris ciuitatum. Index Regine.

l Inde calumnia non sumenda, vnde sinceritas promanet.

m idq; rectius. nihil est enim aliud redditus pecuniæ, quàm vsura. l. 24. ff. de proscriptis. l. 30. ff. de adimend.

n Vsura supra duplum non debentur. Nou. 121. Nou. 138.

b Ieo animo, vt quæ hic dicitur pertineat ad omnes casus similes.

c Interdicta filiis alienatione, sub hac conditione, si sine liberis decesserint, natis liberis, finitur prohibitio, ita vt & nepotes possint bona extra familiam alienare. Quid si prohibitio facta sit in infinitum, & substitutio precaria adiuncta? non debet extendi vltra quartum gradum.

d Cuius putat hanc Nouellam ex earum esse numero, quas Harmonopolus Tribonianum composuisse narrat obscure, & ambiguit, pecuniæque corruptum, vt & Nouell. 2. Nouell. 106. & alias pleraque.

legatum ciuitati deperire, & tam calefactiones balnearum publicarum, quæ exinde fieri soleant, iniuria affici, quam opera publica per legem nostram labefactari, & illorum interpretationem vitium adferre reipublicæ.

CAP. I.

VT igitur omnia hæc è nostra expellamus republ. sancimus, vt qui id auri pereceperunt in hoc, vt pensionem aliquam pro eo, perfoluant reipubl. singulis annis, quo ad illud penes se aurum habuerint, inferre compellantur id quod pro eo se illaturos constituerint, haudquamquam sacra nostra ad hoc constitutione vsurpata. Illam etenim de creditoribus conscripsimus, & qui in ea comprehenduntur, casibus. Præsens verò species illam non attingit: siquidem hoc magis annuo^b redditui, quam vsurarum præstationi simile videtur. nos autem ex æquo ciuitatum curam gerere oportet, vt rerum fiscalium. Quod si quis post hanc præsentem nostram formam aliter ea quæ à nobis lege promulgata sunt acceperit, & defraudare ciuitatem dato auro voluerit, & pro vniuerso tempore, quantum debet, ciuitati perfoluet, & præterea reddet duplum: vt malitiosæ interpretationis iustam retributionem percipiat: propterea quod cum in manu illi esset, vt bonum se perhiberet ciuem, ita improbus est, vt quæ illum in lucem protulerit, eam non dubitet afficere iniuria.

DE PROVINCIARVM

præsidibus^d.

TIT. XLIII.

* NOVELL. CONST. CLXI.

PRÆFATIO.

NON tantum decenter leges ferre summo bono est, sed etiam sancita accuratè custodire, & ad effectum deducere, transgressoresque competentibus poenis subicere. Quæ enim legum erit utilitas, si in literis dumtaxat consistant, non etiam per ipsa facta atque opera subditis utilitatem de se præbeant? Ac scimus quidem, quam vehementer maiestas Imperatoria collatorum curam gesserit, cum aliquoties definerit, vt prouinciarum præsidēs officia gratis^e suscipiant: quo magis & ipsi, cum pure his vtuntur, equum & bonum subditis impertiantur, & ex collatorum incolumitate omnium rerum copia abundet reipublica. Sed hæc quidem per immodicam auaritiam eorum, qui officia redimunt^h potius, quam suscipiunt, deuicta paulatim in obliuionem deuenerunt.

CAP. I.

NOS autem de his propositas leges renouantes, sancimus, vt illi magistratum gerant, qui & bona existimatione noti suntⁱ, & in exercenda iustitia plurimum repositum sollicitudinis. Sed & citra viliū munus & largitionem magistratus suscipiant. Item vt tam collatores incolumes indemnesque conseruent, quam publica^k tributa diligenter expediant. Præterea vt neque per se, neque per adfessores suos, aut cancellarios^l, domesticosve aut quempiam eorum, qui^m ad ipsos pertineant, quidquam à subditis accipiant, nisi in quadruplum velint (vt leges loquuntur) quod ab ipsis acceptum est, dependere: sed contenti his sint, quæ lege ipsis deputata sunt è publico. Similiterque magistratu abierint, vt per solennes quinquagintaⁿ dies in prouincia assideant, sub publico veriantes conspectu, & omnibus actionem intentare volentibus respondeant. Lite verò intra quinquaginta dies non finita si quidem pecuniaria sit, procuratorem dato: si verò criminalis, ad terminum vsque causæ permanero: his, qui in causâ diiudicant (sive magistratus sint, siue à præfectis dati) nisi intra viginti dies, quam initium coeperit, eam litem finierint, decem libris auri multandis: lite nihilominus secundum prædicta procedente. Si qui enim mala conscientia stimulat, vel clam aufugerint, vel ad sacras^p aedes decurrerint: substantia excident, secundum legem pro modo admissorum inter iniuria affectos diuidenda. Et quemadmodum procedens de hoc constitutio & ex vna parte, prout antea lege^q comprehensum est, stiterit: quæ pro collatoribus^r introducta sunt, ea firma permanento, permanentibus videlicet & aliis firmis, quæ ad collatorum utilitatem de præsidibus, pulchre à maiestate sancita sunt Imperatoria. Quemadmodum autem eos, qui hæc perperam in se admittunt, punimus: ita & eos, qui per hanc causam contra interdictum aliquid ab ipsis accipiunt^s, restitutioni quadrupli subiicimus.

CAP. II.

Atque vt hæc ita caueremus lege, ex eo nobis in mentem venit, quod plura^t à nobis sit subditorum opulentia & medela, quam redditus qui exinde inferuntur Im-

perio. Contrahimus enim vnâ cum largitionibus præsidum in arctum ipsa etiam suffragia^u, quæ Imperialibus inferebantur rationibus: & magnum reddebant pecuniarum cumulum: quo magis hæc causa & reipublica meliore successu potitur, & locupletior redeat, aliquot retrò temporibus à nonnullis excogitatis præstationibus liberata. Vna enim hæc res potentia nostra studio^x est, vt prouinciæ & bonis gubernentur legibus, & tuto inhabitentur, neque non ex præsidum iustitia fructum capiant, & tributa publica sine querela inferantur. neque enim aliter conseruare licet rempub. nisi^y pientiss. præstationes importentur in publicum, ex quibus & militares nutriuntur copiæ, vt resistatur hostibus, & per agros ac vrbes agantur excubiæ: perfruuntur item reliqui ordines attributis sibi salariis, reparantur quoque muri & vrbes, denique omnia alia proueniunt, quæ communem subditorum utilitatem concernunt.

EPILOGVS.

Quæ igitur nobis placuerunt, & per hanc sacram declarantur legem: ea gloria tua in alma hac vrbe consuetis locis proponet, sed & solitis vsa iussionibus mittet per prouincias: vt omnes intelligant, quantum nobis respub. simul & subditorum nostrorum incolumitas curæ sit.

SACRA FORMA TRANSMISSA

Dominico gloriosissimo præfecto, de diuersis capitulis.

TIT. XLIIII.

* NOVELL. CONST. CLXII.

Antonino Contio interprete.

PERCONTATA nos est tua gloria de quibusdam controuersis apud disertissimos eius quod apud Illyricos est fori causarum certatores, quæ quidem dixisti nostra diiudicatione egere, vt non perpetuo dissentiant.

CAP. I.

De donationibus.

Primum^a igitur capitulum tale erat: Mulier quædam super his quæ ei à coniuge donatæ fuerant rebus, non tamen traditæ, volebat mortuo viro & qui silentium egerat super donatione, res persequi, vt domina harum tam donatione quam silentio viri facta. Opponebatur à detentoribus, exceptionem ipsam solam habere conuentam, si detineret, non tamen & ab alio posse ipsa vindicare. Quod igitur controuersum fuit, tale erat. Nos verò recordati sumus constitutionis^b nostræ, dicentis, donantem, & si non sit stipularus^c traditionem, necessitatem habere tradere donatum. Non enim ad defraudationem, neque vt literæ sint nudæ, interpositum conuenit conficere instrumentum. Animum quoque aduertimus & ad Cintiæ^d legis veteris legislationem (quam benefaciens à sua legislatione remouit dudum reipublica) talia lege includentem seu tractantem qualia in præsentem controuersia fuerunt. 1. ¶ Et sancimus, si quemadmodum prius à nobis dictum est, perfectè omnia se habeant ea quæ ad talem donationem pertinent: tam secundum mensuram, quam secundum insinuationem, valere ipsam ex modo omni, per viri silentium illico ab initio, (secundum nostram constitutionem) ex quo facta fuit, ita^e vt quamuis postea vir in hypothecam dederit^f rem, vel in pignus tradiderit, non tamen præalienasse videri ipsum, quamdiu superstes erat, silentem, & traditionem ipsam (sive interuenit) dare ipsi exceptionem, siue non interuenit, præbere & exactionem, si^g quidem stipulatio interuenit, per exstipulato, si minus, per ex lege condictionem ad consequendum id quod donatum est. 2. ¶ Et illud etiam constituere iustum diximus, vt si quidem insinuata fuerint ab initio donationes in gestis, omnibus modis ipsas silentio confirmari. Si verò minimè insinuata manserint, excellerint autem mensuram indigentem insinuatione, vsque^h ad tantum duntaxat ipsas valere, vsque ad quantum & non insinuatæ donationes validas esse à nobis constitutum est. Hoc enim in extremo constituentes, obtinere idem volumus, & non propter adiectionem quantitatis, excidere & id quod rectè se habere poterat. Quod quidem & super vniuersitatis donationibus iam lexⁱ nostra dicit. His obtinentibus non solum in viro & vxore, sed etiam in aliis personis, inter quas quæ in matrimonio sunt donationes, prohibentur.

CAP. II.

Secundum etiam insuper capitulum à tua excellentia interrogati sumus. An post constitutionem^j nostram volentem ex libera & inscriptio^k natos quospiam postea liberos propter matris conditionem existentes, oportere existimare, tamen nec adscriptitij facti sint secundum^l ius antiquum, tamen omnino^m colonos factos esseⁿ propterea quod alia nostra constitutio etiam colonorum liberos non

u huiusmodi suffragia deponere dicuntur. v. quæ notant ad Nouell. 8.

x vita & studia optimorum principum.

y Pecunia neruus reipublicæ. Nou. 149. c. 2.

z de donationibus sacra forma, & de adscriptitij. Index Regine.

a Extat primum caput huius Nouellæ in lib. 47. Basilic. tit. 1. c. 78.

b l. 35. c. de donationibus. §. 2. Inst. de donat. c. id est, etsi non promiserit. d. 28. Exstipulatio. Scrim. Eliæ Sentia: Hal. & male. Lex enim Eliæ Sentia de manumissionibus fuit, non donationibus.

† Abrogatur lex 12. c. de donat. inter virum & uxorem. l. 32. §. 5. ff. de donat. inter virum. c. vti si donator rem à se donatam alienauerit vel pignoraue- rit, donationem reuocasse non intelligatur.

f l. 35. c. de donationibus. g Vtile per inutile non vitiatur. l. 21. in fin. ff. de donat. l. 34. c. de donat. h d. l. 35.

i l. 1. c. de adscriptis. k adscriptitio.

l Nouell. 54. c. ult. vide Cuiac. obs. 28.

a De redditu in pecunia constituto. v. Molinæ de vsur. lib. 69.

b nota de annuo redditu & subtili differentia annui redditus & vsurarum.

c De præsidibus. Index Regine: addo Nouell. 95. Nov. 128.

d hæc Nouella est Tyberij.

e Parum est, leges sancti, si custodiantur. Nou. 26. c. 1. Nov. 133. c. 4. l. 2. §. 13. ff. de orig.

f Legum vilitas, non in earum scriptura consistit, sed obseruatione.

g Nouell. 8.

h Aliud est suscipere magistratum, aliud eum redimere. i Nota, quos promoueri oportet ad magistratum.

k Nou. 8. c. 8.

l Cancellarij sunt à secretis iudicium: dixi ad l. 3. c. de adfessoribus.

m Fraus aliquin fieret legi, quoties per interpositam personam id facimus quod lex vetat fieri, vt l. 5. c. de legibus. addo l. 5. ff. repetund.

n Nou. 8. c. 9.

o Fuga suspecti reddit. Nou. 53. c. 4. l. 15. c. de probationibus. addo l. 25. ff. de senatusconsulto Siliciano. Bald. in l. admonendi. ff. de iureiur. Exceptiones verò huius regulæ. vide apud Soc. regul. 163.

p facit Nouell. 17. c. 7. Nov. 128. c. 13.

q i. Nou. 128.

r d. Nou. 128.

s v. l. 1. l. 2. c. 20. tit. ff. repet.

t Commoda subditorum, suis commodis optimus princeps anteponebat. Notandum illud de Marco Antonio Imperatore, sicut in causis compendij nunquam fuisse Capitolinum in eius vita, quod optime conuenit. l. 10. ff. de iure fisci.

a adscriptiis
non licet a gle-
ba discedere.

b Ex ventre li-
bero adscripti-
tius non nasci-
tur.

c adscriptitiū.

d Ex libera &

adscriptio na-

scitur liber. l. vl.

C. de agr. & cen-

su. Nou. 22. Nou.

54. vide Nouellā

Iustini de filiis

liberorum in A-

frica. olim pla-

cebat adscripti-

tium nasci.

e d. l. vl. C. de

agricola.

f Colonus

quid.

g Ex adscripti-

tio ventre, ad-

scriptitij, ex li-

bera liberi na-

scuntur.

h Effectus in-

genitatis.

i Effectus ad-

scriptitij iuris.

k Nota de eo

qui, si statum

cōsideres, liber

est: si habitatio-

nem, seruus.

l dixi Nouell.

36. 157.

m l. ult. C. com.
de legatu. hoc e-
nim fit multis
aliis causis. l. 2. C.
quando & quib.
quarta pars. l. 1.
24. ff. de iudic. l.
24. §. 17. ff. de se-
decom.

n Ex duobus

adscriptitiis na-

tus, impar ma-

tris: par patris

conditionem &

dominium se-

quitur.

o l. ult. C. qui

potior.

p i. anno 539.

q hanc Nouel-

la est Tiberij.

r de releuatio-

ne futurorum,

Index Regine.

s ius iustitia.

permittit relinquere^a terram, sed manere colonis. & mul-
tò magis hoc esse oporteat, quando quidem est in his per-
sonis profus inscriptiōum profapia. Hæc igitur in in-
terrogatione erant tua, & hoc erat dictum capitulum. O-
portet autem nostram considerantes mentem, nosse quia
nunquam nos liberum^b ventrem parere inscriptitiū^c
concessimus, sed symbolum sanè hoc & signum superpo-
ni oportet genito, post statim positam legem, hoc ipsum
scilicet, nempe libertatem conuenire ex libera natis ma-
tre. Si igitur ex^d libera quis & inscriptitiū nascatur, ma-
net quidem liber, & maternam non abiicit vllō modo in-
genuitatem. Indicat autem à nobis posita constitutio^e, quæ
vult tales habitatores regionum manere, & agrorum cul-
tores, tanquam ibi natos. Hoc enim coloni^f vult appella-
tio. Non concedimus igitur ipsis licentiam relinquere qui-
dem regionem, ad alia verò se recipere, sed si quidem om-
nino nati fuerint quidam in aliquo prædio, si quidem ex
adscriptitiā matre manifestum est eos omnino inscripti-
tios fore: si^g verò ex libera, manent quidem liberi: & h^h quæ
ab his ad quita sunt, sub illis erunt, neque peculium fient
dominorum, nonⁱ egredientur verò ex eo prædio, sed illud
colent. neque erit eis licentia hoc quidem relinquere, alia
verò circumire aliena, nisi si domini fiant possessionis cu-
iusdam propriæ, sufficientis eos ibi occupatos alere circa
seipsam, & non concedentis & alia colere, & in ea migra-
re: quandoquidem omnibus modis ipsos manere sancimus
in prædio, liberos quidem constitutos, habitatione^k tamen
detentos, & hoc quidem hætenus constitutum esto.

CAP. III.

Sed neque extra modum visum est nobis & illud quæsi-
tum nostra diuinatione dignari. Si enim inscriptitiā
mulier ad^l inscriptitiū alicuius prædij ad alium perti-
nentem venerit coniugium, quæsitum est de prole, si libe-
ri ex his nascantur, vtrum debeat ad dominum viri an do-
minum mulieris pertinere prolem. Sancimus igitur si quid
tale fiat, & conueniant ad inuicem diuersorum dominorum
adscriptitij, quandoquidem ea quæ ad fortunam eorum
pertinent non sunt in controuersia posita, ventre non libe-
ro existente, sint quidem progeniti, adscriptitij: non tamen
omne dabimus matri neque eius domino. sed si quidem v-
nus genitus fuerit filius, venter semini præfertor, si quæ
dominij matris id quod erit progenitum. Sin duo fortè
contigerint filij, diuidantur ambo, electione per^m sortem
dirimenda. Sin imparⁿ sit liberorum numerus: maiorem
obtimeat matris finis. ita ut si tribus existentibus, duo qui-
dem sint matris, vnus verò patris. & rursum si quinque, tres
quidem ex genitis sint domini matris, duo verò patris: &
secundum hoc incrementum, numerus progrediatur, id
quidem quod in æqualitatem diuidi potest, diuidens ex æ-
quo, quod verò exsuperat, tanquam gratiosius, illud distri-
buens matri. Oportet enim ipsam dignari maiore studio,
ut quæ & parturierit^o & pepererit, & nutrierit, supra eum
qui voluptatis superfluum, pueri fecerit originem.

EPILOGVS.

Quæ igitur hac sacra pragmatica forma comprehen-
sa sunt, tua gloria in similibus casibus custodire festinet. E-
tenim & communem de hoc scribimus legem, ipsa qui-
dem & alia quædam reformantes, quæ quidem necessariæ
legislationis esse credimus. Dat. 5. Idus Sept. Constantinop.
D. N. Iustin. PP. Aug. Arione^p V. C. Conf.

DE RELEVATIONE TRIBV-
torum publicorum.

TIT. XLV.

* NOVELL. CONST. CLXIII.

PRÆFATIO.

RAESTANTISSIMA inter homines
bona sunt iustitia^f & benignitas, quarum al-
tera æquabiliter suum cuique tribuit, neque
appetit aliena: altera ad misericordiam decur-
rit, & debitorum incommoditate egentes liberat. Hæc or-
nare firmareque Imperium, hæc conseruare rempublicam,
hæc pulchrè humanam nouerunt gubernare vitam. Vnde
& nobis ex quo diuinitus Imperij sceptrum suscepimus, ma-
gno affectatum est studio, ut vndique tam bonis actioni-
bus conspicui simus: quò magis si viles nos præbeamus
subditis, ex virtute & gloria remunerationem habeamus.
Ac scimus quidem mutua illa, & omnimoda hominum ex-
citia ad tantam inopiam possessiones redegeisse, ut neque
reditus possint suis producere possessoribus, neque satis i-
doneè publica inferre tributa. Atque hæc militari & alio
necessario sumptui imminente, vehementerque nos impel-
lente, dum multis vndequeque bellis alluimur, ut crebri-
ores pecuniarum collationes faciamus. Inde adeò non se-

mel curas in eam rem impendimus, quam ratione fieri
possit, ut & necessitati faceremus satis, & subditi in ege-
stati afferremus remedium, cumque in multas nostra circa
hæc distraheretur sententia: magis tamen obrinuit, ut ad
benignitatem respiceremus, & Deo placentem collatori-
bus impertiremur medelam: & quod communibus deef-
set sumptibus, hoc in eius vicem introduceretur ex the-
sauris principalibus.

CAP. I.

Acceptam igitur & hanc nostram curam ferentes do-
mino Christo, & salutaris passionis, neque non sanctæ
resurrectionis eius præsentibus^t magni festi^u diebus con-
digna facientes, meritò & ipsi in præsentia hanc pro repu-
blica largitionem offerimus, per quam concedimus in v-
niuersum omnibus, agricolis pariter & collatoribus, (idem
autem dicere licet & de prædiorum dominis) integrum v-
num canonem publicorum tributorum, in quadriennium
partiendum: hoc est quartam^x quidem eius portionem pro
noua indictione proximè initura, tandem verò alteram &
pro decima, quæ hanc secutura est, consimiliter & pro vn-
decima & duodecima, vnique quartam portionem, vna
eademque opera diminuentes & consuetudines, quæ quo-
cunque modo aliquibus hoc nomine præbentur.

CAP. II.

Remittimus autem his & præteriti^y temporis reliqua-
tiones, vsque ad finem proximè præteritæ quintæ in-
dictionis. Ac sancimus ne qua fiat exactio pientiss^z, à nobis
condonatarum præstationum, siue maximam præfecturam
respiciant sacrorum orientalium prætoriorum, siue præfe-
cturam Illyricianam, siue præsidatum insularum, atque
præfecturam militarium in Scythia & Mysia ordinum, aut
sacras nostras largitiones, aut denique alium magistratum:
interdicentes decurionibus, & exceptoribus scriniariis, &
cohortalibus, palatinis & exactoribus, neque non susce-
ptoribus, & quicunque vel exactiōem vel susceptionem
publicorum expedit, aut expedit tributorum, ne per va-
fritionem excogitatis contra agricolas & collatores vtantur
artibus: aut etiam prædiorum dominos, ut diuersis ex reli-
quis indultis pro se instituant, aut constitutæ pecuniæ obli-
gationes, aut fideiussiones, aut confessiones dolo malo su-
scipiant. Constituimus etenim omnem contra munificen-
tiam nostram factam aut futuram circumscriptionem irri-
tam: cum illud constet, quòd si qui nostram anteuertentes
largitionem ex reliquationibus iam inde à quinta indi-
ctione factis aliquid exegerint, neque id perfoluisse vide-
buntur: omnibus modis publicis id rationibus inferent.
Nam ut collatores beneficio afficeremus, præsentem ipsis
benignitatem impartiri sumus, non autem his^z qui publi-
ca tributa suscipiunt, & in suum lucrum conferre ea volue-
runt, præsentis ad tempus canonis indulgentiam institui-
mus: nullo modo embola^a (hoc est annua specierum trans-
missione, ut in condito & ad militares sumptus habeantur)
diminuenda. Oportet enim vniuersum frumenti aliarum-
que specierum modum consueto ac solito more & contri-
bui, & importari: pretiis quartæ partis per singulos annos à
nobis vsque in quadriennium collatoribus indultæ ad mē-
sam publicam cum aliis, quæ in auro ab ipsis contribuun-
tur, æstimandis soluendisque è publico. Idemque hoc in
Osdroena & Mesopotamia peragetur eorum gratia, quæ
pro reconditis & militari sumptui in speciebus conferun-
tur. Consimiliter & in speciebus, quæ ploimæ, quasi nau-
bus transportandæ, dicuntur, quæ proueniunt in Lazica, &
Bosphoro, & Cherfonneſo. percipient enim harum pretia
ex publico, prout in mensis præfectorum ordinum fue-
rit, vnde hæ importantur, ut & ipsi nostra in hoc perfruan-
tur benignitate. Earum enim specierum illationem negli-
gere, haudquaquam tutum est: cum & inuitabilis existat
impensa, & publicas (ut ita dicamus) res in vnum conciliet.
Credimus autem & ex hac nostra largitione magna reipu-
blicæ incrementa futura, Deo omnia nobis fausta per hu-
iusmodi actiones præbente: ea, quæ pro subditorum à no-
bis utilitate disposita sunt, transcendere præsumptibus,
tam de substantia, quam de ipsa periclitandis salute.

EPILOGVS.

Quæ igitur nobis placuerunt, & per præsentē sacram
declantur legem: ea programmati vsq^z gloria tua, tam
in alma vrbe, quam etiam per prouincias omnibus mani-
festa faciet, ut neminem nostra lateat munificentia.

DE HEREDIBVS.

TIT. XLVI.

* NOVELL. CONST. CLXIII.

PRÆ-

t Magistratus
attentiores ad
munus suum
esse solent, in-
stante festo ali-
quo insigni.
u Paschatis.

x hæc tributo-
rum releuatio,
Constantiniane
pænæ similis
est, qua releuā-
tur possessiones
quarta parte tri-
butorū in qua-
driennium, Eu-
seb. 4. de vita
Constanti.

y In eo differt
indulgentia à
releuatione. Re-
leuatio futuri
indulgentia præ-
teriti.

z Hæc indul-
gentia non per-
tinet ad publi-
cos tributorum
exactores.

a Embola, ut
mox ait, est pu-
blica & annua
specierum trans-
missio. l. 10. C. de
sacro saccleſ.

b Hæc etiam
Nouella est Ty-
berij.
c & eorum iu-
re confirmato.

pturam confirmare possit, aut ipse quidem id negligat, aduersarius vero ex alterius publici scripti comparatione scripturam illam ut falsam redarguere nequeat: tunc ex instrumentis, quæ illorum manu de quibus agitur, conscripta esse certo constat, & testium subscriptione stabilita sunt, ad ea eorundem scripta, quæ ab argentariis, aut aduersus eos ab iis qui contraxerunt, proferuntur, comparatio fiat, firmaque sint, nec minorem quam publica instrumenta vim & auctoritatem habeant, non ex firmitate & vigore qui illis insit, sed ex sola forma. Nihil etiam præiudicij in hoc supplicibus sit, quod in scripto ab iis qui contraxerunt ipsis dato, hypothecæ, aut heredum successorumve nomina non infunt.

CAP. III.

Eisdem porro corporis argentarij, similiter etiam qui cum illis contrahunt, dummodo similes aduersus illos actiones moueant, facultatem habebunt ut si qui defuncti propter inopiam heredes non habuerint, debitores vero reliquerint, aut res aliquæ quæ ad ipsos pertineant, apud aliquos depositæ oppigneratæ inueniantur: aduersus illos competentes actiones moueant, & ex illis satisfactionem sibi parent. Idem etiam ipsis in bonis illorum qui cum ipsis contraxerunt, & debent, dum illi adhuc viuunt, seruabitur, ut ipsis, siue actores, siue rei sint, si velint, tamen in instrumentis hypothecæ nulla mentio insit, hypothecarias tamen actiones mouere liceat: quasi ex naturaliter argentariorum, eorumque qui cum ipsis contrahunt, contractus comitentur. Habebunt vero id etiam, ut tempore posterioribus creditoribus præferantur. Non æquum enim est, à nostrorumque temporum iustitia alienum, eos qui bene de aliis merentur, rebus suis priuari: qui vero debent, superbi de alieno.

CAP. IIII.

Illud sanè etiam in illorum subsidium adiicimus. Quoniam enim quæ ab ipsis inueuntur contractibus, vehementer nouella nostra lex repugnat, quæ iubet ne creditores aduersus eos qui aliquid à debitoribus emerint, prius iudicio agant quam principales debitores per cessionem bonorum non soluendo esse constet, (id quod admodum illis graue & molestum fuit, propterea quod qui emunt, velut ex consuetudine quadam & ob emptionem fideiussores querant, & aliam sibi omnem securitatem parent: ipsis vero id neque consuetudo, neque in conficiendis contractibus celeritas permittat) per præsentem sacram pragmaticam formam, eam speciali munificentia ipsis elargimur, quæque alteri personæ, collegio, corpori, aut officio nullo modo competat, statuimus, ut & ipsi & qui cum ipsis contrahunt, quando aduersus ipsos actiones instituunt, in inquirendis persequendisque rebus in quibus ipsis tempus prærogatiuæ præbet, tali priuilegio vtantur, quales ante legis nostræ lationem habuerunt: ut probatione debitores bonis cessione non grauati, siquidem satisfactionem à principalibus consequi nequeant, aduersus res ab illis abalienatas, & ex speciali generalive hypotheca ipsis obnoxias, in quibus (ut dictum est) antiquius quam alij creditores ius habent, actionem mouere possint. Existimamus enim, quæ prædicto argentariorum corpori, & qui cum ipsis contrahunt, conceduntur, in communem se beneficentiam extendere: idè quod illi non paucis quibuspiam, sed omnibus ferme quæ in vniuersa republica sunt contractibus ministerium præstent.

CAP. V.

Hoc quoque illis ad petitionem ipsorum concedere visum est, ut quando dicam aliquibus impingunt, & ad promissionem decimæ partis adiguntur, ne ab illis fideiussiones exigantur, sed sufficiat ipsorum hæc de re factum promissum: quippe qui digni sint quibus per se credatur, quum ipsorum fides & pro aliis sufficere existimetur. Illud manifestum sit, quod si legi succubuerint, nihil illis proderit fideiussorem non dedisse: sed nihilominus decimæ partis poenam depensuri sunt, quemadmodum & qui illos in ius vocat, ipsi. Insuper & qui ab illis in ius vocatur, similibus poenis subiiciuntur. Hoc vnum discrimen in hoc capite fuerit, quod (quemadmodum iam dictum est) qui è collegio argentariorum actiones instituunt, fideiussorum datio in decima parte per speciale nostrum beneficium his condonata & remissa sit.

CAP. VI.

Quoniam vero quod supplices ad diuersa tribunalia protrahuntur (idecirco quod eorum qui cum ipsis contrahunt infinitus numerus sit, & ut contigit, pauci prohi sint & grati) non solum ipsis damnum, verum etiam communibus rebus impedimentum inferri compertum est: etiam in hac parte priorem nostram circa illos prouidentiam imitatur, ac iubemus ut speciales illis iudices sint, siue in iis vocent, siue vocentur, & prudentia tua, & Petrus gloriosiss. sacrarum nostrarum largitionum comes, consularis, & patricius, ut apud utrumque horum mouendæ in-

ter ipsos & alios qualescunque controuersias, aut etià apud iudices antehac à nobis illis datos ac deinde defunctos iam motas, examinentur, atque breui finem, qui nostris legibus conueniat, capiant, & supplices pratoriorum vexatione liberati, officio & rebus suis vacent: tãtòque candidius & libentius subditorum contractibus operam nauent, quanto minore improbitate & ingratitude tentantur, aut qui improbi esse conantur, iniqua illis damna inferre non sinuntur.

CAP. VII.

Porro postquam & aliam nobis dolosorum hominum fraudem exposuerunt, denuntiantes quomodo quidam à dicti collegij argentariis pecuniis mutuatim aut mutuantes emerint aut emant possessiones immobiles suarum vxorum aliorumve quorumpiam familiarium nomine, quod videlicet generalem illam acquistorum acquirendorumque bonorum oppignerationem circumscribant: nonnulli etiam quæ sibi debentur, à debitoribus aut in pecuniis, aut omnino in immobilibus rebus recepturi, non in suam personam, sed (quemadmodum dictum est) aut vxorum, aut cognatorum istiusmodi solutionem, cessionem, aut venditionem faciendam curent, quod per istiusmodi rationem inopiam prætereundum possint: ipsi vero qui ex dicto argentariorum corpore de illis benemeriti essent, hos quibuscunque contractum iniisse non videantur, in ius vocare nequeant: in hoc quoque capite parem munificentiam argentariis, & qui aduersus ipsos similes controuersias mouent exhibentes, iubemus, ut si debitorum quempiam dolo fecisse quominus res suas possideat, aut ius suum clam in alium transfuisse demonstretur, liceat actoribus in rem, aliave legitima actione id factum esse ostendere, aduersusque dictas res, quasi debitoris sint procedere, & vndique, technis pulsus, indemnitati suæ & in debito & in hoc facto expensis consulere. Eam autem prudentiæ tuæ memoratiquæ gloriosiss. viri diligentiam esse scimus, ut iam motas, nondum autem finitas, aut in posterum etiam mouendas controuersias ita diiudicaturi sitis, ut neque supplices ex debitorum improbitate aut fallacia iniustum dispendium subeant: neque innoxij ex iniquis obliquisque commentis importunas euerfiones sustineant. Ita vero etiam, ut quæ nuper ipsis petentibus præbita sunt, rata & inconcussa maneant, & quæ per præsentem sacram nostram pragmaticam formam liberaliter conceduntur, ad mentis voluntatisque nostræ scopum perficiantur, qui hoc agimus, ut omnes subditi recte & non captiose in negotiis versentur, & quibus debetur, quod ministerium reipubl. negotiis præbeant, quieta vita fruantur, ac ne utquam per improborum machinationes iudicis, quæque inde manant difficultatibus & dispendiis implicentur.

CAP. VIII.

Ceterum quod in quoque dictorum capitum specialiter posuimus, id in orationis obsequio & sine generaliter ponere visum est, ut in omnibus prædictis his qui in prædicto argentariorum corpore recensentur, eorumque heredibus & successoribus, tum etiam illis qui cum ipsis contrahunt, ac eorum heredibus & successoribus, in quibus rebus aduersus argentarios actiones mouent, æqualia priuilegia sint. Conuenit enim, ut vtraque pars eam simplicitatem integritatemque in contractibus ac negotiis suis seruet, quam sibi ab altera seruari velit. His demum per præsentem sacram nostram pragmaticam formam iustis & hoc addimus, ut prudentia tua omnemque magni magistratus eos qui in prædicto collegio recensentur, iuuent, ut siue per edicta, siue per literas, siue per alium quemcunque consuetum modum seruato iuris ordine competens subsidium consequantur, possitque illis aduersus improbos succurri, neque cogantur & ipsis aduersus alios improbi esse, sed æquos atque bonos se illis, qui cum ipsis contrahunt, exhibeant: quippe quum id nostrorum temporum bonitati vniuersæque reip. contractibus, quorum præcipui quique & maxime necessarii semper per prædictum collegium sunt, conueniat.

EPILOGVS.

Quæ igitur nobis placuerunt, & per hanc sacram pragmaticam declarantur formam, prudentia tua, & quicunque alius reipu. nostræ iudex firma seruat. Supplicibus vero hanc sacram pragmaticam formam in quocunque iudicio, & maiori & minori, producendis, illamque recipiendi, ac inde subsidium consequendi facultas esto: utpote quæ tantam in præsentis proposito & prædictis, tractatulis vim habeat, quantam in aliis negotiis generales nostræ leges obtinent. Dat. 5. Kal. Mart. Constant. Imp. Dn. Iust. PP. Aug. Anno XVI. post Basil. V. C. Conf.

DE PONTICI TRACTVS VICARIO.

Edictum VII.

Idem Imp. Basso gloriosiss. sacrarum pratoriorum præfecto.

PRAE-

hoc enim contra sit, solet inscribi, ut debitoris eiusdemque heredi bona creditoribus sint obnoxia.

h. d. Arg. rarij, crediti nomine tacitam habet hypothecæ.

c. Nov. 4.

d Argentariorū illud fuit, ut in excusso reo conueniretur: fideiussores vero in excusso reo non conuenirent. q. erat iniquale. Hodie, argentariis licet pacto in ea re sibi prospicerent. c. No. 236.

e Argentariorū officium publicam causam habere dicitur. l. 10. §. 1. ff. de eden do No. 136.

f Decima, cuius sit hic mentio, obstringebatur, qui calumnio se agebant. §. 1. vers. hoc autem Inst. de pana temerè litigantiu.

g. actio erat ex stipulatu. Nā initio litis cauebat actor, Ne videretur reo decima præstitum iri. & erat repromissio, non satisfactio ut ex C. Her mogeniano tit. de calumniatorib. constat. Ea actionem decimariam non vitendo amissam restituit Iustin.

h. de foro competenti argentiarii.

i. Præfectum vrbis intelligit arg.

ed. 1. 93.

k. No. 136. c. 3.

l. d. e. l. o. n. t. a. s. sed familiare est Iustiniano hoc verbo uti pro d. e. l. o. n. t. a. s.

m. l. 3. §. 5. ff. quod quisque iur.

n. Quod quisque iuris in aliu statuerit, eodem vitatur. l. 1. l. 3. ff. quod quisque iur. l. 3. in ff. mandata. l. 4. 7. c. de rescindenda.

o. Præfectum vrbis alioquitur arg. ed. 1. 93.

p. anno 542.

q. restituit sc. quemque antea sustulerat Iustinianus: eo mutato in Comitē Galatiz. No. 8.

r. Vicarius ergo Pontici hñe restituitur, cui datur iurisdic-

tio in vniuersum tractum P. tice dioceseos. Quot Vicarij in Oriente fuerint, v. l. vi. Co. de diu. off.

cui sponsa fuerint, quæ data sunt ostendere, aut ea se accepisse, apud acta probare debeat: ad eam tergiversationem denegare non vellet. *Ac idcirco* persæpe se fatigatos aliis cedere actiones: neque hæc sibi actionem intendentibus opponi solum, verum etiam quibus actiones cessæ sunt aut ceduntur, Ac verò petierunt, ut ab hac difficultate liberentur: ut etiam si quidem nulla omnino appposita conditione purè mandatum factum sit, aut fiat, ut pecunias aut res intra certum tempus transfundant, simulatque præfinitum tempus elapsum sit, mandator sibi, & quibus a se actiones cessæ sunt, aut etiam ceduntur, ad debiti per solutionem teneatur: idque non solum si hoc interveniente scriptura imandauerit, verum etiam si sine scripto totum negotium confectum sit.

CAP. I.

¶ Cautio argenti-
tariis utilis, si-
bi pro alio spon-
dere velint.

Nos ergo succurrere isti rei volentes (cum omni æquitate tamen & iustitia, atque ut in posterum omnibus citra periculum hæc procedant) statuimus, ne aliter ipsi spon- siones subire velint quam scripto comprehensum de his mandatum ipsis detur, quod quomodo quamque rem fieri oporteat, luculeter explicet: ne ex bona scilicet fide in eu- idens exitum manifestè incident. Verum si quo modo scri- ptura non interveniente mandatum factum sit, tempus au- tem determinatum sit, & tacuerit per omne tempus ille pro quo sponso facta est, neque querelam mouerit: decur- rat verò etiam constitutum tempus, neque tum demum in- tra alios duos menses hoc ipsum in querelam deduxerit: om- nibus modis mandator soluat sponsori debitum, quod ex ipso voluntate ab aliquo eorum qui argentariæ mensæ præpositi sunt, sponsum esse constituit: & neque ipsis, ne- que ipsorum hæredibus, aut quibus cessæ ab ipsis sunt vel ceduntur actiones, istiusmodi quiddam opponi queat: sed illud obtineat quod mandati ostenderit tenor: qui quidem si literis comprehensus sit, literas iudex sequetur, sin in li- teras contractus relatus non sit, probationibus ea de re secun- dum leges prolatis insistet. Atque hæc quidem teneant, & in iam factis ad hunc modum, & in faciendis etiamnum sponsonibus.

CAP. II.

¶ *Ἡ ἀργησιῶν*
Scripta. Vt cumq;
sponso gratuita
esse debeat, pos-
sunt tamen argē-
tarij à suis debi-
toribus aliquid
officium exige-
re.
c Probationes
sunt, vel scripto
vel testibus.
d Ratio dubitan-
di ex eo nasci-
tur. Sponsonis
officium gratui-
tum, ergo vitabi-
tur mercedis ad-
iectio.
e Argentariorū
vita quæstuaris.
f ἀντιπροσφορε.
g ἀντιπροσφορε.
h ἀντιπροσφορε. Ex-
tat Nou. Iustinia-
ni de Samaritanis
129. 144. v. & in-
ter Nou. Iustin.
5. sit etiam Sama-
ritanorum men-
tio in l. 12. l. 17. 18
19. 21. C. de heret.
Sed nihil ad ar-
gentarios supe-
riora pertinent.
Verisimile est
Samaritanos v-
suræ exercendæ
peritos fuisse, ut-
que industrios,
argentariis ope-
ram nauasce.
i Error calculi,
veritati nō affert
præiudicium l.
vn. C. de errore cal-
culi.
k In vsuris dispē-
dium sustinet,
qui lege maio-
res vsuras per-
soluit, l. 26. §. 1. l.
27. C. de vsu.

SI quis verò ipsis interveniente scriptura, aut sine ea fa- mulatus^b promissus fuerit, aut promittatur, probatio ve- rò aut ex scripto, ^c aut testium fide sufficiens & legitima producatur, hunc suam vim obtinere volumus, & ut quod pacto conuenierit, exigi possit, ita ut nulla prorsus lex ob- stare queat, quasi^d id gratis & non pro mercede fieri opor- teat: propterea quod omnis^e illis ex eo viuendi facultas pē- deat, quod vsuras pendant, quod mercedem pro habitatio- ne dent, & velut propugnaculum communis utilitatis sint: ut ne damnum sentiant, neque alimonia destituantur, sed hanc habeant suorum laborum consolationem. 1. ¶ Sanè si vel rationes, vel mutuas^f syngraphas, vel propriæ^g manus scripta quæpiam ediderint, edantve, aut ipsi illis qui cum ipsis contrahunt, aut illi ipsis, in quibus pecuniarum illatio & solutio descripta sunt, quæq; ipsius mensæ præpositi, prius etiam amanuensis, (quos Samaritanos^h vocant) & eorum rursum qui cum ipsis contraxerunt, literas præferunt, aut per omnia illius qui cum ipsis contraxit, manu scripta sunt, subscriptionemve habent: non poterunt qui cum ipsis contraxerunt, pecuniarum quidem illationem, quam argen- tarij in commentariis aut à se scriptis breuibus descripse- runt, agnoscere, atque inde in ipsos exactionem constituere: expeditionis verò solutionisque, tanquam facta non sit, descriptionem refellere: neque rursum poterunt argenta- riæ mensæ præpositi solutionem quidem exigere, illatio- nem verò non agnoscere. 2. ¶ Verum si aut ex antisyn- graphis, aut ex rationciniis, aut ex propriæ^g manus scriptis probetur & de illatione & de solutione, literarum veritas, utrumque omnino firmum & ratum erit: neque vnum qui- dem aduersus ipsos obtinebit, alterum verò pro ipsis irri- tum fuerit, exigetur autem quantum rationcinia perhibe- bunt: nisi altera aut utraque pars in calculoⁱ se errasse, aut in vsuris^k dispendium sustinuisse demonstret. Si enim tale quiddam euidenter commonstretur, id, quod quisque ius- titia & æquitate fruatur, correctione dignandum esse statuimus.

CAP. III.

Hoc verò etiam nos docuerunt, quomodo quidam il- lorum, postquam à plurib. aut vice mutua inter se fi- deiuentibus, aut aliis pro aliis mandantibus, obligationis confessiones abstulissent, deinde debiti longè maximam partem percepissent, ut reliqua per quam iam exigua es- sent, reliquorum nomine extrinsecus ab vno aut duobus il- lorum obligatione capta, quod intra certum tempus isthæc persoluerit, apochas fortè aut liberationis confessiones om- nibus ediderint: & quum aut vnum aut plures eorum qui reliquorum obligationem subiissent, mori contigisset, hæredes quæ ab illo aut ab illis pecuniæ pacto promissæ essent, eas exolvere noluerint. Statuimus igitur, ut si hæc ita sese habeant, quæ pecuniæ in obligationibus compre-

henæ sunt, & quas defunctus aut defuncti scripto pacti fuerint, hæ ab hæredibus cum pactis vsuris exigantur.

CAP. IIII.

QVod si qui datis pignoribus ab illis mutuati fuerint, aut mutuentur, deinde etiam in mutui syngraphis permiserint aut permittant^m ut pignoribus pro ipsorum bona fide diuenditis, eorum precium in debiti solutionem imputaretur: ipsi verò hoc fecerint: ne mo- lestis illi implicantur, neque propter hoc negotia susti- neant: sed iuratis quanti pignora vendiderint, credatur, idq; ipsis ad omnis improbitatis abolitionem suppeditet. At si quis non interveniente scriptura mutuatus, pignora ob- signata aut non obsignata det, necesse habebit qui mutuatus est, ut aut pignora recipiat, agnoscesⁿ sigilla: vel ipsa etiā pi- gnora non obsignata, & adimpleat fortè pactasq; vsuras: aut si pecunias non habet, ad iustam æstimationem illa relin- quat, & reliqua expleat, neque dicere poterit, pignoribus, quanquam minus^o valeant, creditorem contentum esse op- portere: sed omne debitum quod cum pactis vsuris in ra- tionem deductum fuerit, omnibus modis adimplebit. Si verò datis pignoribus, siue obsignatis, siue non obsignatis, mutuationi tempus præfinitum sit, ac intra id non satis- fiat, tantumque elabatur alterum: liceat ipsis, præsentibus^p tabularis, sacrisque eloquiis in medium propositis, & æ- stimatoribus adhibitis, diligenti estimatione facta illorum pretium constituere, ac siue ad plenum debitum, siue ad e- ius aliquam partem sufficiant, sibi imputare atque assi- gnare.

CAP. V.

Hic sanè etiam medicinam adhiberi cupierunt, ut quo- niam^q mutuo & dando & accipiendo, pro aliis etiam spondendo, & denique vsuras pendendo vitam tolerant, ne ipsis in mutuationibus nostra opponatur constitutio^r, quæ nemini ultra duplum accipere quicquam permittimus, si- quidem quantum fors & vsuræ faciant, persolutum sit. Nos igitur in posterum eam legem omnino violari nolumus, quod verò præcessit, quia nondum insidiis obnoxium sit, huc ipsis medentes, sancimus ut in contractibus, qui reue- ra argentariorum sunt, ad hodiernum diem factis, facultas ipsis sit, ut licet in iis debitis vsuræ supra duplum datæ sint, nihilominus tamen quæ debeantur cum constitutis vsuris exigant: ita ut neque in vsuras, neque in primitiuum debi- tum quæ supra fortem iam soluta sunt, imputare com- pellantur: & ne ipsis in hac specie & quidem sola nostra de- duplo constitutio obstat, quo minus secundum contractum naturam hæc exigant. Verum neque ipsi aduersus eos qui cum ipsis iam contraxerunt, nostra constitutione abuti, ne- que imputare poterunt solutas iam vsuras ad duplo vsura- rum, aut primitiuo debito.

CAP. VI.

QVandoquidem verò postquæ argentariæ mensæ præ- positus, excepta^s armata militia, cum omnibus aliis mi- litibus in hac alma vrbe commercium instituire permitti- mus: illique deinde quum mutuuum dedissent, aut etiā da- rent, Bessales^t vsuras (quantas argentariis concessimus) sti- pulati sint: hi liberaliter hoc ipsis opponant, quod dicant, ipsos non quæ argentariis, sed quæ militantibus conueniant, vsuras capere oportere: hanc eorum iniquam & improbi- simam obiectionem vacare, nulliusque momenti esse, & quæ pacto conuenierint, aut etiam conueniant, obtinere volumus. 1. ¶ Neque verò id nobis placet, quod de argen- tariorum contractibus nonnulli petunt, ut omnino non dentur aut sortes aut vsuræ, vel id (quod iis etiam peius est) ut quæ legitimæ vsuræ dantur, forti imputentur. Etenim hoc quoque in contractibus qui cum argentariis initii sunt aut ineuntur, obtinere volumus.

CAP. VII.

VNum tertè & hoc eorum est, quæ illi inter supplican- dum proposuerunt, quod persæpe nonnulli qui ipsis obnoxij sunt, quum illi alios obnoxios habeant, ab istis sibi non satisfaciunt: sed id suis vxoribus^x soluendum, prætex- tu dotis, eorumve quæ præter dotem data essent, aut aliorum etiam debitorum, ab istis apochas siue solutionis proba- tiones ferendas curent: & quod quum illi ad inopiam de- uenerint aut deueniant, vel mortui sint etiam, aut postmo- dum moriantur: ipsi verò tum debitum accipere velint: vx- ores, licet latentèr illa acceperint, aut postea accepturæ sint, integra tamen ipsis debita opponant, ut ipsorum prorsus omnis spes contideat, petierunt autè, ut si quid istiusmodi fa- ctum sit, aut posthac (ut consentaneum est) fiat, necesse habeat qui apochas liberatione^y & mulieribus acceperint, aut etiam, si quis contractus factus sit, aut omnino faciendus est, hære- dibus ad probationem eorum quæ gesta sunt deuoratis, eas^z ei^z proferant, ne vxores, quibus nihil debetur, emolu- mentum sentiant: ipsi verò quibus debetur, defraudentur. Statuimus nos verò, ut si tale quidpiam factum sit, aut fieri^z necessa-

1 Hæredes debi-
toris vsurarij te-
nentur ad vsuras
l. 6. ff. de vsur.

m Permittere
argentario de-
bitor potest, ut
pignora citra so-
lennitatem ven-
dat, pretiumque
venditionis re-
ductum sorti im-
putet.

n quod ex pre-
tio pignoris vā-
diti creditor ca-
pit, in debitum
imputare tene-
tur. Pretium pi-
gnoris acceptū,
forti imputatur.

o nota genus a-
ctionis eō perti-
nens, ut debitor
figillum suum
agnoscat.

p Ad iustā quan-
titatem fortis &
vsurarum sæpe
debitores pign-
dare solent. In-
terdum pignus
fortè exuperat,
interdum non
exuperat. Quæ-
admodum ergo
quod superest
non cedit lucro
creditoris: ita q-
deficit, non ce-
dit in eius detri-
mentum l. 8. in
f. C. si certum.
q coniungit l. 1.
§. 36. ff. de positi.
r Vita argenta-
riorum in quib-
constat.

s Non, 130.

t Argentariis vr-
banis interdicitur
commercium cum
militibus arma-
tis militibus.

u Argentario-
rum vsuræ bes-
sales.

x edicto 7. c. 7. §.
ead.

a Ea est edictorum definitio l. 3. Cod. de legibus. b Verat imperator temere credi edictorum principalium latoribus, praesertim si in his agatur de vectigalibus imponendis. c Episcopi praesidibus negligentibus imminere possunt, facit l. 26. Cod. de episcop. aud. d Vel minime quoque Imperatori curae esse oportet. e. *παρὰ τοῖς Σκριμ. 9. Euseb. 1. litem videntur esse, qui à Diodoro 1. β. 1. 1. 1. dicuntur*

P R A E F A T I O.

DOCTA nostra est potentia, quomodo Ioannes scribiarius per Hellepontum, ut cum nomine rationum civilium, siue (ut vocantur) solennium prouentuum commissa forma essent, quum in regionem illam venisset à nulla re, quæ ad summam depradationem spectaret, abstineret, ciuitates populatus sit, & reuersus in aliam hanc urbem, ipse quidem auro abundauerit, Hellepontiorum verò regionem omnem summamque paupertatem reliquerit. Ac sanè quomodo idcirco cum illo agi oporteat, & iniuria affectis refarciri damnum possit, iam à nobis definitum est.

C A P. I.

AT quoniam, propter eorum, quibus istiusmodi demandantur, insatiabilem auaritiam, generali *legis* forma vniuersale isti rei remedium adhiberi debere putauimus, sancimus, ut si quis istiusmodi rei causa in prouinciam quampiam siue Hellepontiorum, siue aliam quamlibet profectus, praesidale iussum habeat, ne quisquam illi obtemperet, citraque periculum ipsius exactio propulsetur: si verò cum sacra pragmatica forma venerit, & quod profert commonitorium sit, aut literæ de hoc conceptæ, neque si obtemperetur, uti quæ ad depradationem, præterque nostram notitiam & voluntatem prodierint: sin quod ostenditur, pragmatica forma sit, ut b ne sic quidem ex eo confestim aliquid fiat, sed talem pragmaticam formam prouinciæ praesides apprehendant, de eaque ad nos referat, & alteram à nobis iussione expectet: ut si illam, cuique talis forma commissa est, agnoscamus, altera nostra pragmatica forma, quæ exactionem fieri demandet, procedat: sin aut re aut personam reprobemus, nihil istinc fiat, sed sacra forma à prouinciæ praeside remittatur, qui sciat, quod si hanc rem neglexerit, indeque damnum aliquod subditis nostris proueniat, istud ipse de suo refarciet.

C A P. II.

Facultatem verò etiam episcopis *c* damus, ut si prouinciæ praesides pragmaticam formam inhibere negligat, cuique illa demandata est, concedat & conuincat, eam rem nobis significet. Ac si hoc didicerimus, illum tanquam criminis focum, de magistratu deiciemus: cingulo quoque & facultatibus priuabimus, & qui quacunque in re iniuriæ passi fuerint, iis indemnitate recuperabimus.

E P I L O G V S.

Tua igitur excellentia, quæ nobis placuerunt, ex praesenti sacra pragmatica forma discens effectui simul & fini tradere studeto. Dat. 15. Kal. Septem. Const. Bilif. V. C. Conf.

L E X D E A L E X A N D R I N T I S E T A E G Y P T I A C I S P R O V I N C I I S.

E d i c t u m X I I I.

P R A E F A T I O.

VVM vel minima^d quæque nostra cura dignemur, certè multo minus quæ maximi ponderis & momenti sunt, ac rempublicam nostram continent & conseruant, pro derelicto habere, aut neglecta competentique ornatu vidua esse debemus sinere, praesertim quum tua excellentia ministerium nobis sit, cui per omnia nostra incolumitas, rerum publicarum incrementum & subditorum nostrorum gubernaculū curæ est. Considerantes itaque, quomodo superioribus temporibus, tametsi aliis locis publicæ exactiones sic satis constitutæ viderentur, in Aegyptiaco tamen tractu adeo confusæ fuerint, ut quid in prouincia ageretur, hic cognosci non possent: rei conturbatum modum atque ordinem, qui hucusque durauit, valde admirati sumus. Sed Deus hoc etiam temporibus nostris, tuoque officio seruatum voluit. Ut enim nobis frumentum inde adiciebant, sic nihil aliud contribuere volebant. verum subditi omnia plenè à se exigere omnino affirmabant: pagorum *e* autem praesecti, & reip. administratores, publici exactores etiam, & præcipue pro tempore praesides haecenes eam rem ita administrant, ut nemini innotescere possit, ac ipsis solis lucrosa esset. Quoniam igitur, si rem in *f* genere ac promiscuè administrari sinamus, haud vniquam illa per-

n hinc Mareotis nomos apud Ptolomæum: Mareotides sit mentio apud Plin. 5. c. 9. o Alexandriæ sc. de qua v. Ammianum 22. inf. p. *ἐπὶ τῶν ἱερῶν ἀπολογισμῶν* Scri. Praesentales, qui praesentes adfunt Praefecto Augustali, ut & praesentiales domestici l. 6. C. de aduoca. diuer. iudic. seu praesentiales l. ult. Cod. de domestic. (vbi Graeci praesentiales *παρὰ τοῖς ἀρχαῖς* vertunt) l. 12. C. de re militari. praesentes milites, vel numeri l. 18. l. ult. inf. Cod. de re militari. Praesentalis curiosus cursus publici. *Notitia Imperij* praesentium ordines 17. Nicephor. 1. Hinc magister praesentium militum l. ult. Cod. de re militari.

l. 12. l. ult. Cod. de off. magist. milit. qui sunt in sacro comitatu principis, vel, ut Arcadius loquitur, in praesenti l. 21. §. 2. ff. de testib. praesentale magisterium. Marianus dicit fuisse duos comites militum, praesentium. q. *π. 1. 1.*

r adrespōnūs *ἀποκρίσεις*, quæ si legatus & vicarius ducis praesentium militum. De apocrisiariis aliis dixi. f. *Novel. 17. cap. 2. τὰ παρὲς τὸν ἀρχιεπίσκοπον* Scri. Cap.

purgare deceterque constituere possimus: ideo magistratū qui Aegypti rebus praesecti (praefectum Augustalum nempe) moderatori: bus curis praeficere visum est. Non temere enim vnius *b* hominis industria tantis *c* curis par sit, nec ita rem administrare valeat, ut inde cuiuspiam boni sensus ad nos resulteret.

C A P. I.

Propterea igitur statuimus, ut excellentia tua hanc nostram ea de re legem ad se receptam sic formet atque ordinet, ut illam nos tulisse, tuam verò excellentiam ministerium habuisse dignum sit. In primis autem spectabilem praefectum Augustalem ipsi Alexandria^k praesecti, & omnium eius rerum curam habere volumus, & insuper duabus Aegyptis, ac iis solis, excepto oppido Menelaita^m dicto, quod Aegyptio praeracet, & praeterea Mareotaⁿ. De illis enim quæ videbuntur, constituturi sumus. *1* Volumus autem ipsum (ut dictum est) non vni Alexandria, verum etiam duabus Aegyptis, dictis Mareota Menelaitaque exceptis, ita praesecti, ut magistratus prouincialis dictarum duarum prouinciarum (quomodo etiam hucusque obtinuit) ipsi soli subdit. Et (quod in idem recidit) volumus spectabilem praefectum Augustalem propter dictæ maximæ urbis *o* populositatem, magistratus militaris ius habere: non ut res diuidatur, in duosve magistratus distrahat: (id enim conducibile esse omnino non putamus (sed vtrius homo dicto solio praesit, & in omnes qui illic sunt milites, siue in ipsa magna Alexandrinorum urbe, siue in duabus (ut dictum est) Aegyptis stationes habeant, ius & potestatem habeat.

C A P. II.

Curare enim etiam te oportet, ut decorum in ciuitate cōseruetur, neque tumultus quispiam in dicto populo oboritur: & quum dicti magistratus praefectus, & ciuilibus magistratus praefectus, vim & multum robur in subsidium habeat, (quod quantum ad ipsos milites, tum qui in Alexandria, tum qui in vtraque Aegypto sunt, vicarius sit) ille Deo duce & auspice dicti decori per ciuitatem seruandi curam gerat: illique gloriosissimi, generosissimi (quod dux praesentium^p, Orientalis etiam^q & Ad respōnū^r praesto sint, & quæ is iubeat, in iis obsequiosi sint. Est autem ipsi cohors & Augustaliana & Ducalis, militum plus minus sexcentorum: non ut seorsum Ducales sint, seorsum etiam Augustaliani: sed ut vna cohors, vnaque recensio sit, in qua centum primates sint, quinquaginta in Augustaliana cohorte, totidem inter Ducales: quorum inter ipsos ordo alternet, ut priores partes Augustalianus, alteras Ducalis habeat. quam centum inter ipsos primatum formam deinceps conseruari volumus. Cetera, ut ei qui magistratū obtinet, videbitur, constituantur: ut tamen cohortis mixtum ex Augustalianis & Ducalibus constantis numerum sexcentorum militum scilicet, non excedat.

C A P. III.

Omnia verò quæ sub illo fiunt, & ad tuum solium, & per excellentiam tuam ad nos referuntur: ut quod à vobis sit, si rectum & bonum sit, auctoritatem accipiat: & vbi cohors constituta fuerit, absque probatoriis, quibus nostra manu subscriptum sit, ut haecenus obtinuit, nemo Augustalianus fiat. Ipsa autem vniuersa cohors Augustaliana appellabitur. Enimvero qui ab Imperatore designatus, Imperatori quoque iudicio dignus habitus, magistratū assumet, & puras *f* manus conseruabit, & se in omnibus Imperatorio iudicio dignum exhibebit. Neque enim nos tantam solummodo consolationem, quantam vsque ad hunc diē spectabilis Augustalis habet (quinquaginta annonas, & quinquaginta capita^u videlicet) ex publico illi dabimus: sed magno auctario adiecto, quadraginta auri libras pro annonis, consuetudinibus, & calandiciis^v quotannis ipsum accipere volumus: idque à vindice^x, & ex subiectis huic formæ locis & causis.

C A P. IIII.

Accessores autem eius ex eisdem quinque libras auri accipient, quæque ipsis appareat cohors, mille solidos: quanquam antehac tertiam eius summæ partem solummodo habere solet. Ita res ista per se splendida erit, proque nostrorum temporum dignitate administrabitur.

1 Ut porro solennis statque frumenti illatio^y rectè procedat, id eius qui istiusmodi magistratum tenebit, primam

raso capite. Lampadius in Commodo, Sacra Isis coluit, ut & caput raderet & Anubim portaret. Quem morem Aegyptiaci monachi retinuisse videntur, inde ad alios translatum.

x *παρὰ τοῖς ἀρχαῖς* Scri. de vindicibus, dixi ad Nouellam 328. capite 5. & 8. Nouellam 324. cap. 2.

y quam Graeci hic appellant *ἀγρία ἐκδοσις* *ἀγρία*. vide qua dixi ad l. 4. Cod. de episcop. aud.

curam

& publicam, inferendorum, ex illis scilicet ciuitatibus, & ab illis personis, horumque fideiussoribus, & de locis quæ in hoc selecta sunt, & sacra huic legislationi subiecta: ut nullo modo neque spectabilis *praefectus* Augustalis, neque quæ ipsi parerent cohors, neque Dei amantissim. Alexandrinus episcopus cuiuspiam publicæ exactionis rationem reddere vel exigere, aut etiam per qualemcunque causam indicta exactione, quæ ad excellentiæ tuæ mensas, aut ad homines ab illa delectos pertinet, communionem habere possit: præterquam si tractatores quique in prouincia illorum locum suppleant, auxilij causa id fieri petierint. 1. ¶ Si enim hoc petant, aut si gloria tua, quique pro tempore eundem magistratum obtinebunt, id iubeant, necesse habebit *praefectus* pro tempore Augustalis, quique sub ipso sacramento obstricti milites sunt, & horum tribuni, cohors etiam quæ eidem magnificentissim. Augustali apparet, & quodcunque ciuile publicumque auxilium, ut scriniariis tuis suppetias veniat: & ut omnes istiusmodi illationibus vtrique excellentiæ tribunalis tuæ mensæ competentibus obnoxij, citra omnem dilationem imposita sibi publica tributa inferant: neque contradicere audeant, faciat. 2. ¶ Si enim qui in vtraque Ægypto (excepta Marcota & Menelaita vrbe, de quibus in sequentibus conuenientia statuemus) aut Alexandria habitant, istiusque modi illationibus obnoxij sunt, ad dationem vultum obuoltere, in aliquo aduersari audeat: & spectabilis *praefectus* Augustalis militarem simul & ciuile magistratum obtinens, cohortiumque primores & tribuni, illum aut illos qui debent, inferre atque in fiscum beneuolos esse non coegerint: sciant & ipse magnificentissimus *praefectus* Augustalis, & quodcunque auxilium cuius paulo ante mentionem fecimus, se in singulis fisco in partem eorum quæ debentur adiudicandis periclitaturos: qui verò contradicere ausi fuerint: bona sua publicanda, seque in prouincia eiiciendos esse. Manifestum verò sit, quod in omnibus quæ ab excellentiæ tuæ potestate ac imperio, prout hactenus moris fuit, subfuturus est.

CAP. X.

Cæterum si gloria tua, aut scriniarij, aut tractatores, aut qui illorum locum suppleant, in prouincia fidem publicam nonnullis dari voluerint, pro illis ipsi periclitabuntur. Dabit tamen illam Dei amantiss. patriarcha in tot dies, atque in hunc modum, in quem ab excellentiæ tuæ magistratu iussu, aut à tractatoribus petitum fuerit. Etsi præter hæc publica fides detur, erit illa omnino irrita. Non enim quemquā præter hæc hominibus in quamque causam delectis fidem publicā dare concedimus: præterquam, si quis in hoc fidem publicam capiat, ut in publico versetur, & intra certos dies quicquid debet omnino fisco persoluat, aut sufficientem tractatoribus scriniariisque cautionem præster. Ad hoc, qui præter hæc fidem publicam quocunque modo ceperit, æqualis cum iis qui non acceperunt conditionis sit, intraque sacra etiam septa exactionem sustineat.

1. ¶ Verum si Dei amantissim. archiepiscopus extra dictum modum fidem publicam dederit necessario Dei amantiss. economi, & sanctiss. ecclesiæ defensores, quod damnum fisco hinc obortum fuerit, id agnatum de suo & de facultatibus suis refarciet. Qui si fat diuites non fuerint, ex sanctissimæ ecclesiæ pecuniis & rebus fisco satisfier.

2. ¶ Quod si præter notitiam & voluntatē Dei amantiss. episcopi fidem publicam ipsi dare ausi fuerint, non modò ea omnino irrita erit, verum etiam ipsi fisco damnum repēdent: & beatissimus patriarcha, si quid præter voluntatem ipsius fecerint, omnino ipsos & ab officiis quæ habent, remouebit, & de sacerdotio eiiciet. 3. ¶ Si verò magistratus quispiam contra verita, cuiuspiam qui publica tributa tuis mensis assignata debeat, fidem publicam dederit, siue *praefectus* Augustalis, siue clariss. tribuni qui cohortibus præfunt, sint, & à dignitate magistratūque remouebitur, & fisco priuatus factus damnum refarciet: idque non modò quum adhuc supererit, verum etiam vbi mortuus fuerit. Obnoxij enim ipsi hæredesque & facultates ipsorum huiusmodi exactionibus erunt: ut videlicet poenarum metu istiusmodi nihil committatur, neque quisquam, priusquam omne debitum persolutum sit, poenam effugiat. 4. ¶ Item si quis ex iisdem ciuitatibus locisque in ius vocatum exemerit, aut exactioni impedimento sit, oportet & hunc in quantum exemptus tenebatur, obnoxium esse eiusque exactionem cum hæredibus successoribusque suis & in bonis sustinere. Cæterum quibus (ut dictum est) omne periculum incumbit, (tractatoribus nempe & scriniariis) omnem ipsi potestatem procuratoriamque huius rei habeat, totumque canonem qui ex dictis ciuitatibus, prouinciis, atque locis mensis tuis inferitur, ad mensas tuæ excellentiæ, tum publicam, tum priuatā emittant, & quibus tu dari constitueris, tradat.

CAP. XI.

Statuimus porro, ut spectabilis *praefectus* Augustalis iis qui à solio tuo in hoc mittuntur, siue tractatoribus, si-

ue scriniariis, siue qui ipsorum locum supplet, in exactionibus ipsos respicientibus, & in publicam priuatamque mensam inferendis, necessario opem ferant. 1. ¶ Et si quem ex dictis locis in fiscum improbum esse, atque ut exactionem effugiat, tumultum ciere contingat, volumus tractatorem esse, ut hoc magnificentissimo *praefecto* Augustali manifestum faciat: qui suo cohortisq; sibi apparentis periculo milites succurrere rei, inhibereque improbos, & quæ mens debentur exigere cogat: ut dum hæc per ciuilem militaremque manum perficiuntur, citra dilationem exigi, & in magnam hanc urbem importari possint. Sciant autem clariss. tribuni fortissimique milites, & maxime qui inter illos principatum obtinent, quod si hoc neglexerint, neque ut illa omnia quæ diximus facerent, curant, de annonis etiam periclitabuntur. Retinebuntur enim illæ à *praefecto* pro tempore Augustali, ipsiusque periculo mensis tuis inferentur. Tum & bonorum publicationem sustinebunt clariss. ipsorum tribuni, quique inter ipsos primas tenent, qui sanè & capitale supplicium metuant: & vniuersum agmen è prouincia motum ultra Istrum flumen siue Danubium transferretur, ut in illorum locorum limitibus custodiæ causa perseueret. 2. ¶ Illi verò qui in fiscum improbi fuerint, atque istiusmodi necessitatem expectarint, publicationem ac perpetuum exilium Sebastiam & in Pityusam (quæ in extremis Euxini Ponti sinibus est) deportari sustinebunt. Eandem verò similemque curam & occasione largitionum titulum, omniumque quæ ad sacras nostras largitiones pertinent, spectabili *praefecto* Augustali imponimus, quæ quidem ab ipso atque etiam eius cohorte & Alexandria & per vtramque Ægyptum debeant expediri. Et enim harum rerum hæc à nobis constituta procuratio est. Et conueniens est, ut ipse eiusque cohors suo periculo largitionum tributorum, omniumque causarum ad sacras nostras largitiones pertinentium exactionem curet: ut huiusmodi publicæ illationes, quæ sacris nostris thesauris applicantur, omni periculo spectabilem *praefectum* Augustale, ipsique obsecundantem cohortem concernente & exigantur, & sacris nostris largitionibus inferantur. Si enim horum quicquam neglectum fuerit, periculum illi & de magistratu & de bonis imminet: idque non solum dum in magistratu erit, sed postmodum etiam, quando magistratum deposuerit: adeo ut illud periculum ad successores quoque eius, & hæredes transire sit. Donec enim quæcunque ex locis ipsi subiectis sacris nostris largitionibus debentur, expleta fuerint: non ipse tantum huiusmodi exactionibus obstrictus erit, verum hæredes etiam eius & successores. 3. ¶ Sed neque asylum dabit quisquam iis qui ipsius iurisdictioni subiant, præterquam ij qui exactionis periculum (ut dictum est) sustinent, quæ sit periculo spectabilis pro tempore *praefecti* Augustalis, & obsecundantis ipsi cohortis. Pecuniæ autem deuotis sacrarum largitionum palatinis transfundendæ sunt, quorum hæc res curæ incumbit, aut qui alioqui ad hoc à gloriosiss. *praefecto*, inclyto huic magistratu proposito emittuntur. Neque contra ea quæ antè excepta sunt, fidem publicam dare quisquam, aut in exactionibus impedimento esse poterit. 4. ¶ Deuoti autem milites, & qui in agris, & qui in vrbibus illis sunt, passuri eadem sunt, nisi ipsi quoque opem tulerint: omnibusque modis largitionales pecuniæ collectæ: ac iis qui in hoc missi fuerint, transfusæ sint, & denique tanta cum alacritate exactionem exercuerint, quantam in ea ab arcariis exhiberi præcepimus.

CAP. XII.

Illud item spectabili *praefecto* Augustali tribuimus, ut ipsi & militibus, & regionis primoribus & rerum fiscalium sub ipsius iurisdictione & potestate constitutarum exactoribus, in omnibus imperare licitum sit: ut tamè regionis primores, si aut circa frumentum, aut circa portoria aut alias fiscales res, quæ vel dictas causas vel sumptus per prouinciam faciendos concernant, improbuli atque refractarij sint, pro imperio remouere non possit. Si quid autem mali fecerint, non remouebit quidem illos, sed in custodia constituet: delectisque circumspecte aliis qui recte in negotio versentur, omnia huc solio tuo, & per hoc porrò Imperatori nuntiabit: quo nos omnia cognoscentes, & de illorum qui recte in negotio versati non sunt eiectione, & delectorum regionis primorum (si videbitur) insitione, eorumque quæ ad regionis primatū à primorum bona pertinent traditione, quod æquum & conueniens sit, statuamus. 1. ¶ Sed & qui Alexandria & per vtramque Ægyptum rempublicam administrant, omnesque etiam qui tributa ipsius exactionibus assignata in locis ipsi subiectis tractant, ipsius imperio suberunt. Quin & in alias quasque prouincias ipsi non subiectas, ut & debiores ad se adducat, & fiscalia exigat concedere: & si qui, quum Alexandria aut in duabus Ægyptis possessiones habeant, alibi degant aut in prouinciis ipsi non subiectis habitent, hos in prouinciam quam deferuerunt (quod rebus fiscalibus ipsi subiectis nihil impedimenti obueniat) reducere illi liberum fuerit.

Quod

g Eadem fides in successore re quiritur, quæ in auctore.

h Coercitio tumultum ciens ob frumenta.

i Constantino-polim sc.

k In prince pens arrefter les gages de ses officiers, & se payer sur icours de son den.

l Ister siue Danubius

m Σεαστου πολης ης η Πιτυουσα. Sebastopolis & Pityusa ad Pontum Euxinum sitæ fuerunt.

n Hæres facti defuncti teneatur. ο λόγον δουλίας vide Edictum 2. §. eodem.

a v. cap. 17. & sequentibus.

b παρὰ τὸν πρ.

c ὁ δὲ πρὸς τὸν δέ-
τε δὲ τὸν v. Edict.
2. §. eod.

d Priuati culpa nocet interdum ecclesiæ, facit l. 10. in fin. C. de sacros. eccle. adde c. 76. de regul. in 6.

e Delicti nomine, in bona defuncti ad poenā agere possumus, quantumuis regulariter crimine morte finitur. dixi ad Nouell. 22. cap. 20. f l. i. ff. ne quis eū qui in ius vocat. Nou. 30. c. 12. in fin. princip.

p παρὰ τὸν πρ.

q παρὰ τὸν πρ. & v. l. a.

r παρὰ τὸν πρ. & παρὰ τὸν πρ.

occasionem demus: hac etiam re decenter constituta, per subiectam huic sacre legi descriptionem manifestum fecimus quantus sit canon qui & ex dictis provinciis locisque, & ex Libya ipsa, Mareota etiam, Menelaitaque vrbe illatus, ad tribunal tue excellentie deferatur: tum etiam quanti sint sumptus quos circa magistratus, cohortes, solenia, & deuotorum militum alimonia fieri conueniret. Spectabilis autem prefectus Augustalis, ipsiusve cohors, aut quicumque alius provincialis magistratus, cum dicto duce in subiectis ipsi provinciis, ciuitatibus & locis nulla omnino cuiusquam rei communitatem habeat. Verum ipse spectabilis dux & ciuili Libya magistratus in dictis locis, tum in pecuniariis & criminalibus causis, tum etiam in publicis exactionibus omnem potestatem obtinebit: ut quicumque in Libya sunt, & omnes qui illa loca possident, in suis quisque possessionibus, & qui incolae sunt etiam, spectabili duci subiecti sint. Adeo ut, tametsi qui sub dictis ciuitatibus aut locis quibus spectabilis dux praest, possessiones habent, in aliis provinciis habitent, similiter tamen in publicis exactionibus ipsi subiecti velimus: ut potestatem habeat, ut ad ipsos exactores emittat, omniaque quae exactionis ratio postulat, faciat.

CAP. XX.

Porro quia etiam sacre nostrae largitiones ex his provinciis atque locis quae dicto Libycorum limitum duci parent, nonnulla recipiunt, nosque aequalem atque similem illis curam impendimus: sancimus, ut dictus Libya, & Mareota, Menelaitaque vrbes (haec enim illi adieciimus) spectabilis dux & provinciae praeses cum obsecundante ipsi cohorte suo periculo largitionum pecuniarum, quae ex omnibus dictis debentur locis, exactionem faciant: ut plenae illarum, citraque vllum defectum quotannis exigantur, & ab ipsis Alexandriam emittantur: porroque cui pro tempore ex deuotis palatinis, ut illic praepositi officium adimpleat, commissum fuerit, tradantur: qui ipsis auxilium ferre debebit, sciens quod nisi has res omnibus modis curauerit, in idem cum duce, praeside, & obsecundantibus ipsis cohortibus periculum incidet. In hoc etiam milites suppeditas venient: & nisi id fecerint, in periculo erunt ne easdem poenas subeant quas Alexandria & in vtraque Aegypto constitutis militibus, nisi & ipsi eam rem aequali cura dignauerint, imposuimus. Neque vero praeter causas superiores exceptas, praeterque deuotorum dicti magistratus palatinorum voluntatem, qui a suo pro tempore prefecto ad exactionem publicorum largitionum omnino emittuntur, aliqua securitatis promissiones in largitionibus dari poterunt: sed & diuerso, in iis etiam locis quae asyla appellantur, exactio exercebitur, omniaque alia similiter per Libyam, Mareotam, Menelaitamque Aegyptiacam ciuitatem in largitionibus exactionibus exigentur, quemadmodum Alexandria atque in vtraque Aegypto arcuarum exactionum occasione fieri oportet e diximus.

CAP. XXI.

Atterum neque portiorum, neque priuatae publicave tribunalis excellentiae tuae mensae rationes cum dicto Libycorum limitum magistratu & exactione (eo autem magistratu, eaque exactione, qui quaeque haec sunt, & qui quaeque iam adicitur, Mareota nempe, & Menelaita ciuitatis, quae Aegyptiacae provinciae sunt) nihil prorsus commune habeant: propterea quod iam ante constitutum est, ut vniuersus canon qui ex Libya, Mareota, Menelaitaque vrbe quocumque modo, & ex quocumque eorum quae ad excellentiae tuae magistratum referuntur titulo contribuitur, ad hos sumptus quos supra diximus procedat, nempe ad alimoniam magistratum, cohortium & militum, ac denique ad solennia. Quaecumque autem occasione largitionum illationum dicta nobis sunt, omnibus modis obseruentur.

Quonia vero hoc etiam in curam nostram suscipimus, ne subditi nostri ex magnis locorum intervallis collisionem subeant, itaque iniuria afficiantur, sed ut quia Mareota Alexandriae vicina sit, & nonnulli qui illic turbant, veniant, necesse est facere adimplentem magistratus officium, tradantur autem ipsi consolationis causa aurei centum. Atque hic quidem etiam quae a nobis de Lybia administratione constituta sunt, finem habent.

CAP. XXII.

Sequitur dehinc, ut transeamus ad limites Thebaicos, hoc est, duas Thebaidas, quibus praest spectabilis dux, qui a nobis hanc administrationem accipit: cui etiam harum provinciarum peculiare magistratus obediunt, quique in eodem honore in quo praefectus Augustalis est, tanquam si is ipse esset, futurus est: ac per omnia tuae excellentiae statutis tribunalibus; Orientali suberit, quemadmodum nunc etiam spectabilis praefectus augustalis subest. Damus enim illi omnem iurisdictionem & potestatem quam spectabilis Augustalis habet: iam olim ipsi attributis, hoc est duabus Thebaidis. Hoc ipsius curae suo periculo incumbit, ut primum summa diligentia frumentum solennis illationis exigat: dein emittat, tradatque spectabili Alexandrino Augustali

& omne frumentum quod ad ipsius provinciam, ciuitates, atque loca pertinet, quodque etiam ad illationem felicitis huius vrbes, & ad alimoniam a nobis Alexandriae benigne donatam refertur, ut ad iam dictas constitutas dies citra defectum & cum effectu paratum sit, suo periculo operam det: ita ut nulla in his dilatio fiat: quippe cum omne etiam obsecundante ipsi cohortem. Periclitabuntur etiam milites qui in illis locis sunt, & tribuni, omneque ciuile atque publicum auxilium, nisi in his suppeditas ferant. Oportebit autem solennis illationis quae hic emittitur, mensuram ante diem nonum mensis Augusti ab ipso cum effectu fluuialibus nauibus imponi, & quae sub ipso est plenaria ab ipso exigi: deinde idem frumentum ante decimum mensis Septembris Alexandriae deportari, atque spectabili praefecto Augustali, aut qui ab illo in hoc designati sunt, tradat: alimoniam autem a nobis per liberalitatem magnae vrbes Alexandriae donatam, ante decimum quintum mensis Octobris. Illud enim in confesso est, quod nisi ad dictas dies omne solennis illationis hic mittenda, atque Alexandriae in alimoniam datum frumentum Alexandriae emissum, spectabilique praefecto Augustali traditum fuerit, ipse quod frumentum mensurae deest, quodque traditum non est, id omne in ternas artabas singulis solidis apponere debebit. Hoc autem periculum, non ad vitam, neque ad magistratum ipsius modum durabit, verum etiam priuatus factus, & mortuus productorem vita sua exactionem sentiet. Haec res si quidem & res ipsius istiusmodi difficultatibus obnoxia erunt: cum negligentia illius continenter aduersus ipsos periculum, curam, & exactionem dabit, quoad omnis debiti ad dictum modum dissolutio fiat.

CAP. XXIII.

Neque vero eorum quicquam quae haecenus facta sunt, conquisitis aliis innouamus. Scimus enim, quomodo Ioannes gloriosissimus comes illius magnificae memoriae filius ante completum eundem mensis primae indictionis iam nunc praerit, omne frumentum Alexandriae intulerit, eique qui eo tempore Augustalem magistratum obtinebat, tradiderit Mareotae. Ne autem spectabilis Alexandrinus Augustalis amplius metuat, statuimus, ut clarissimus pro tempore Libya ciuili magistratus suo periculo hominem industrii eligat, atque emittat huic vicarium, qui Mareotae & Menelaitae residebit, pecuniariaque atque criminales causas, necnon alia omnia quae in vicinis circa Mareotam & Menelaitam ciuitatem locis aguntur audiet, ac quae deceant faciet: tum etiam si qui Alexandrini seditioni fuerint, hos comprehendet, & ut eorum quae ita committuntur nihil inultum relinquatur, ad spectabilem praefectum Augustalem, scriptis ad illum publicis literis, mittere. Sanè si, quum seditioni aliqui Mareotam fugerint, hos spectabilis praefectus Augustalis prehendere velit, facultatem habebit, ut vnum aliquem ex commentariensibus suis cum publicis literis ad eum qui clarissimus Libya provinciae praesidis locum supplet, emittat, quod ipsius cura & periculo ordinis honestatque turbatores comprehendantur, tradantur & Alexandriae emittantur. Assignamus enim dicto vicario viginti cohortales, ex ea cohorte quae provinciali Libya praefecti parerit: & milites ex illis qui illic statina habent: numero ad quinquaginta, ut & qui pareant & ministrent habeat, & ad exigenda ea quae competunt par sit. Ministerium autem ipsi praebent dicti cohortales & milites, tum in conseruatione ordinis tum in aliis omnibus quae illorum officij essent, qui ab ipso in hoc quod iam constituimus, designari solent. Exiget etiam plenariam, prout quondam a nobis constitutum est. Deinde quod huic rei annexum est (de portioribus loquimur) omnino ipsius provincialis magistratu, & obsecundantibus ipsi cohortium curae atque periculo subiacebit ut quocumque ciuitates loca atque homines, suppositae huic legi descriptioni subiectis, portiorumque titulo assignauimus, ab his citra vllam imminutionem omne aurum quod inde prouenit, & exigit & portiorum susceptori tradat: idque intra constituta tempora, in nulloque prorsus illa transgressus: ne videlicet portiorum rationi impedimentum inferat quod rursum solennem illationem impediatur. Certè enim ita ipsum huius rei periculum respiciet, ut quodcumque portiorum susceptori ad diem persolutum non fuerit, huiusduplum ab ipso eiusque cohorte deponendum sit. Quaecumque vero ex provincia ipsi a nobis tradita excellentiae tuae mensis inferuntur, haec per excellentiae tuae cohortem, & scriuariarios, dictarumque provinciarum tractatores, a locis, ciuitatibus, & personis huic sacre nostrae legi subiectis euidenter omne exactionis facilitatem facientibus, proprio ipsius periculo exigi volumus. Illi enim haec exigent, atque hic transmittent. Neque securitatis promissiones dabit quisquam, siue magistratum gerat, siue ciuitatis episcopus sit, ne spectabilis quidem Alexandrinus Augustalis, nisi iussu a folio tuo procedat, quae id velit, aut etiam ipsi tractatores. Hoc ipsum etiam fecit qui in praesentia eundem magistratum obtinet, Orion videlicet gloriosissimus vrbes plenarias, & quae sub Ioane, & quae sub Orione collectae emissa est, tua excellentia

f Illationis seu embolae Thebaicae tempus.

h Forma mittenda darum literarum quae requisitorie dicuntur.

k Plena hinc & J. S. 2, apochae totius debiti, apochae generales dixi ad Nou. 128. ca. 3. in princ.

l Plena hinc & J. S. 2, apochae totius debiti, apochae generales dixi ad Nou. 128. ca. 3. in princ.

m Plena hinc & J. S. 2, apochae totius debiti, apochae generales dixi ad Nou. 128. ca. 3. in princ.

o Plena hinc & J. S. 2, apochae totius debiti, apochae generales dixi ad Nou. 128. ca. 3. in princ.

p Plena hinc & J. S. 2, apochae totius debiti, apochae generales dixi ad Nou. 128. ca. 3. in princ.

a de duce Libyae, Mareotae, & Menelaitae vrbes.

b de duce Libyae, Mareotae, & Menelaitae vrbes.

c vide Ptolemaeum.

d de duce Thebaidos, e Thebais, provincia Aegypti, in ea Thebae portarum centum 5. Plin. 9. seu hecatonpylos. Ammia. 21. Illud mirabile, 20000 vrbes in Aegypto fuisse temporibus Amasis Plin. 4. l.

cellentia nosque inspeximus. Socordiae igitur solummodo fuerit & proditoris; eos qui tanti fuerint, nolle imitari: praesentim quum maiorem potentiorumque illum fecerimus, & Augustalis dignitatem atque iurisdictionem ipsi dedimus. Et profecto tolerabile non esset, si qui maiorem potestatem indeptus sit, superioribus se inferiorem exhibeat, vniuersamque rempublicam periculo subiciat: se vero perpetuo exitio implicet, dum magistratu exdidit, atque in iudicium protrahitur: dum in priuata vita, & post mortem per suos haeredes debitum dissoluit, donec in ternas artabas^a frumenti omnis mensura quae exportata non fuerit, per solum excellentiae tuae exacta, fisco plenè admensa sit.

CAP. XXIIII.

Imperium verò habebit & in milites & in^b paganos: in illos quidem, pro iure militaris magistratus: in hos autem, pro ratione iurisdictionis Augustalis: insuper in subiectos ipsi (quemadmodum antea diximus) prouinciales magistratus, quibus dictae prouinciae curae sunt, atque in obsecundantes illis cohortes: in omne item ciuile publicumque auxilium, & in omnem magistratum, qui rempublicam tractat: breuiter, in omnes qui in illis prouinciis aut sunt aut habitant, aut pagos gubernant, aut quoquo modo rempublicam administrant. Quos facultatem habebit ut ad se adducat, quanquam in aliis prouinciis ipsi non subiectis habitent, in solis tamen publicis exactionibus. Quod faciet, tamen si qui in ipsius locis sunt, aufugerint. Ita enim in publicorum tributorum exactione vndique exustationes atque praetextus excludentur. **1** ¶ Quod si quos illorum qui pagos^c gubernant (pro quibus etiam periclitatur) circa solennem frumenti transmissionem, aut circa ea quae portioriorum prouincialiumque sumptuum nomine dantur, refractarios experiatur, non hos remouebit, sed in custodia constituet, aliisque ad eam rem idoneos quæret, atque hæc tuae excellentiae folio indicabit: quod res per te, & qui in posterum eundem quem tu magistratum obtinebunt, ad aulam Imperatoriam relata, inde dispositionem diiudicationemque suscipiat: ita ut improbitatis accusati, si sic nobis videbitur, repellantur: qui verò in horum locum delecti sunt, si idoneos esse iudicabimus, sufficiantur, & diuina sacræque nostra atque solij tui de hoc iussione facta, in illorum pagarchias^d atque bona subeant.

2 ¶ Ante omnia itaque curare ipsum volumus solennem illationem atque alimoniam Alexandrinorum, ut suo prouincialiumque magistratum & obsecundantium ipsius cohortium periculo illam Alexandriam emittat, quatenus sub ipso constituta prouincia & ciuitates periclitaturis etiam clariss. tribunis tum omni ciuili publicoque auxilio circa cingulum, bona, & salutem ipsam, nihil auxiliati fuerint. Verum hoc felicitis frumenti transmissionis. ^c usque ad decimum mensis Septembris, vniuscuiusque indictionis nisi Alexandriam emiserit, & huius Augustali, quæ ab ipso delignati sunt, tradiderit. **3** ¶ Donatam autem à nobis Alexandrinæ urbi alimoniam usque ad decimum quintum mensis Octobris mittere, tradetque spectabili praefecto Augustali aut scriniarij, aut qui ipsorum locum obtinent, hoc petierint: veruntamen ad eandem diem, & in hos terminos, quos solum tuum praestiterit, si & ipsi hæc fieri velint: extra quam si nonnullis in hoc fidem publicam dent, ut è sacris locis egressi res suas inspiciant, omnibusque modis explendum fiscum, illiue satisfaciendum curent: quo hoc tribunalis tui scriniarij, qui huius rei periculum in se receperunt, accipiant. Nam quæ præter hæc fides publica datur, eam nullam esse: atque vbiunque^e, in sacris etiam locis, eum qui eo modo frustra fidem publicam acceperit, exactionem sustinere volumus. Insuper, & qui ita fidem dederit, quæ hinc exactiones & damna obuenient, iis ipse & haeredes ipsius atque successores & bona subiacebunt. **4** ¶ Quod si quis Dei amantissimi episcoporum contra iam dicta fidem publicam dederit, necesse habebunt Dei amantissimi ecclesiae ipsi subiectæ œconomi & defensores, ut inde proueniens damnum fisco resarciant: ac primum quidem de suo & ex bonis suis: deinde verò, si inopes sint, ex^f ipsis etiam sanctissimis ecclesiae rebus. Verum si præter voluntatem Dei amantissimi episcopi aliquo modo ipsi dare fidem publicam ausi fuerint, non modò quod factum est, omnino irritum erit, verum etiam ipsi damnum fisco resarciant. Ad hoc etiam, si tale quippiam præter episcopi sui voluntatem fecerint, & ab officiis quæ habent remouebuntur, & è sacerdotio euicentur. **5** ¶ Ac si praeses contra vetitum modum cuiuspiam, qui publica tributa tuis mensis assignata debeat, fidem publicam dederit, aut tribuni, aut primores.

* * * *

a Successor
fuit Iustinianus,
cognomento
Cuiuspalates,
Paulus Aquile-
giensis nepotē
Iustiniani fuisse
scribit: Zonaras,
consobrinum:
Cedrenus, foro-
re Iustiniani na-
tum: Paulus Dia-
conus Iustinia-
num minorem
appellat.
b Extat hæc
Novellæ inter cæ-
teras Iustiniani
ordine 148.

c v. Novellæ 22.
ex 4. Novellæ 139.
† v. quæ notantur
ad Novellæ 139.

d laus matri-
monij.

e coniunge No-
vellam Iustinia-
ni 154.

f Severitati
clementia mi-
scenda.

g d. Nov. 154.

h de qua sæ-
pius ideo con-
certatum inter
reges Persarum
& Romanos. v.
Amm. 17.

i Sarracenorum
nomen satis an-
tiquum. Eorum
enim meminit
Sextus Rufus in
Traiano, Sarrace-
norum, in-
quit, & Arabū
loca occupavit.
Sed nemo fide-
lius id expressit,
Ammiano lib.
14. & lib. 23. ibi
& Scenitas Ara-
bas, quos Sarrace-
nos posteri-
tas appellavit.
Hæc ille. Inde
Mahumetis ge-
nus, cuius pos-
teri Sarraceni:
postmodū Tur-
ci. Ne alioquin
putes cum idio-
tis ab Agare, A-
garenos: aut à
Sara Abrahami
uxore, Sarace-
nos appellari.
De phylarchis
Sarracenorum
aliàs dixi.

k Indulgentur
nuptiæ illicitæ
Ostroenīs.

IVSTINI IMPERATORIS AVGVSTI NOVELLAE CONSTITVTIONES:

Henrico Agylæo interprete.

DE INDVLGENTIA TRIBV- tiorum reliquorum.

CONSTIT. I.

VANTVM studij & prouidentie iam inde
ab Imperij nostri primordiis in commoda pu-
blica contulimus, & quæ sequuntur.

VT CONSENSVS MATRIMO- nium solui possit.

CONSTIT. II.

IN HIL in rebus mortalium perinde veneran-
dum est, atque matrimonium: quippe ex quo
liberi, omnisque deinceps sobolis series existat.
& quæ sequuntur.

DE IIS QVI IN OS ROENA & Mesopotamia illicitas nuptias

contraxerunt.

CONSTIT. III.

Idem Imperator Petro sacri ararj comiti.

PRÆFATIO.

EGVM seueritati interdum Imperatoriam
clementiam immisceri conuenit, præcipue
verò quando subditos multis damnis atque in-
commodis ea res eximit: quale profectò quid-
dam in præsentia nostræ potentie facere visum est. A patre
enim nostro, qui vnâ cum aliis virtutibus pudicitiam mi-
rifice amplexatus est, conscripta lex est, quæ eos qui illi-
cita matrimonia inuent, & punit, & mulctat, & ad hone-
statem reducit, vt ne quæ extra ipsius naturæ fines posita
sunt concupiscant. Ac sanè perpulchra ea lex est, mirumque
in modum nobis placet: adeo vt eam & ratam habeamus,
& omnibus modis vigorem suum obtinere iubeamus. Ve-
rùm multi ex Mesopotamia, Ostroena quoque & Euphra-
tica prouincia nos adierunt, qui docerent, quomodo non-
nulli, dum consuetudinem cum Persis, (à quibus hæc prou-
inciæ non multum distant) & qui inter illos sunt Sarrace-
nis habent, partim per ignorantiam legis, partim amoris
affectu victi, illorum imitatione illegitimis matrimoniis
coniuncti fuerint, ita vt nonnullis horum liberi atque ne-
potes nati sint: quomodo item nonnulli, hac cupiditatis suæ
occasione capta, quod paululum quiddam pro acceptis in-
sionibus quæ istiusmodi inuestigari atque vindicari velint,
gloriæ suæ magistratui quotannis depensuri sint: post huius
rei faciendæ commissionem turpis lucri causa per cal-
umniam multis iniuria afficiant, vexent, ac innocentibus
negotium facessant: adeo vt sæpe mortuis illis qui illicitè
inter se iuncti fuerant, ab horum filiis, nepotibus, & vlti-
rioris seriei liberis, qui nihil deliquerint, quod parentes
maioresque ipsorum illicitè in matrimonium coierint,
pœnas exigant. Atque hæc quidem quum dicerent, simul à
potentia nostra clementiam petierunt.

CAP. I.

Nos igitur horum precibus admisis, statuimus, vt
nullus omnino eorum in tribus istis prouinciis, qui
ante eum diem quo Deus nobis Romanorum imperium
est largitus, in illicitas nuptias inciderit, ob id negotiis ir-
reriatur, vel difficultatibus ac dispendiis subdatur. Quan-
quam enim sacratissimum nostrum ærarium ita damno
afficiatur, & iis quæ ex lege per hanc occasionem ipsi da-
bantur, priuetur, nihilominus tamen quod præterit, ex spe-
ciali beneficio vsque ad id tempus condonamus. Quod
profectò facimus, non quasi pudicitiam aut quæ de hac la-
ta lex est negligamus: sed quo iis qui paruo redempta talia
ex fisco subtrahunt, multorumque facultates ac substantias
in dictis prouinciis quassant, & communes calamitates
cient, omnem quæstus occasionem succidamus. Quocirca
sanè legem illam, & quæ in illa aduersus eos qui illicitè nu-
ptias contrahunt, pœnæ constitutæ sunt, vbique per no-

stram rempublicam, & in paulò antè dictis prouinciis in-
de ab initio Imperij nostri vim & auctoritatem habere iube-
mus. Prouinciis autem istis adeo benignitatem simul &
veniam elargiti sumus, quod qui in illis habitant, Persis, &
qui sub ipsis agunt barbaris Sarracenis finitimi & vicini
sint, itaque humanis affectibus tacti, illos imitati sint, ne-
que naturæ motum atque vim superare valuerint.

EPILOGVS.

Proinde quod nobis visum est, & per hanc sacram
pragmaticam declaratur formam, gloria tua, quique pro
tempore eidem magistratui præerit, effectui atque fini tra-
dere & obseruare studeto. Dat. Kalend. Ianuar. Constanti-
nop. Imper. Dn. Iustin. PP. August. anno 1.

VT DEI AMANTISS. EPISCO- pi, cum prouinciarum indigenis, & quæ sequuntur.

CONSTIT. IIII.

VM reipublicæ à Deo nobis datæ curam ge-
rimus, simulque vt subditi nostri in omnibus
iustitiæ bono fruantur, operam damus. & quæ
sequuntur.

DE SAMARITANIS.

CONSTIT. V.

Idem Imper. Diomedis sacrorum pratoriorum præfecto.

Impiam Samaritanorum hæresin, & omni
ratione carentem horum vesaniam, ad melio-
rem frugem perduceremus, & quæ sequun-
tur.

TIBERII IMPERATORIS DE DIVINIS DO- MIBVS CONSTITVTIO.

Henrico Agylæo interprete.

In nomine Domini Iesu Christi Dei nostri.

Imper. Cæsar, Fl. Tiberius Constantinus, fidelis in Christo, ele-
mentis, beneficiis, pacificus, Alamannicus, Gothicus, Francicus,
Germanicus, Alamicus, Vandalicus, Africanus, Pius, Felix, In-
clutus, victor, triumphator, semper colendus, Aug. Sacratiss. Senatui.

PRÆFATIO.

VM opera sint quæ Deo conueniant, simul-
que eundem cum humano genere ortum ha-
beant, in supplices beneficium esse, maleficia
extirpare, & quæcunque subditis vitia sunt,
ea & meditari & facere: tum ea ipsa nos præ-
cipuum, Imperatoris Maiestatis insigne esse arbitrati, ex
quo Deus nobis reipublicæ imperium atque gubernacula
dedit, nulla (vt ita loqui liceat) neque die neque nocte quic-
quam earum rerum studio antiquius cariùsq; habuimus.
Hinc certè quum permulti qui partim in inclita hac vrbe
habitarent, partim ex omnib. ferme subditorum nostrorum
prouinciis alij aliunde prodirent, diuersimodè nos adierint:
qui iidem quum prope possessiones domusve quaspiam Im-
peratorias prædia & bona sua haberent, alijsq; rebus & con-
trouersis inuoluti essent, variis iniuriarum modis à pro-
curatoribus, chartulariis, conductoribus, & qui alioqui ad
Imperatorias domus attinent, in se peccari annuntiarent,
atque res mobiles, interdum etiam possessiones, agros & a-
gricolis sibi ereptos lamentarentur: ea autem ratione, quod
illi aliquid faciendum conducere ab ipsis alienis prædiis &
agris defensionem quæ illis non competat tribuant, tabu-
lasque Imperatorias ac signacula affigant, & (vt vno ver-
bo dicamus) quæ ad ipsos non pertinent, suo dominio sub-
iiciant: quod aliorum aduersus alios nulla ratione nitentes
lites suscipiant, itaque & actores rebus sibi debitis potiri
non sinant, & reis citra iudicium indictæque causa debiti
exactio-

1 ab occidua: f.
plaga. Ammia-
nus 23. loquens
de Perside. Ab
occidua plaga
contingit Arme-
nios & Nipha-
tem, & in Asia
fitos Albanos,
mare rubrum
& Scenitas Ara-
bas quos Sarrace-
nos posteri-
tas appellavit.
m extat hæc
Novella inter
reliquas Iusti-
niani, ordine
144.

n extat hæc
Novellæ apud Iu-
stinianum 144.
cui adde Novell.
129.

o Is successor
fuit Iustini, de
quo s. sub quo
palatium rege-
bat, teste Paulo
Diacono. Ce-
drenus & Zo-
natas fuisse no-
mina tñz & xxiij
negotij scribunt.

p v. l. 2. c. v. n.
mo primatus ri-
tulos præd. sum
vel alien. impon.
etc.

exactionem vi inducant: ad extremum vero, quod ut nonnulli fraude inducti, rerum debitarum syngraphas in ipsas diuinis domus concipiant & conscribant, efficiant, alienisque emptionum, aut fortasse donationum, contractibus in eorum qui aliis debent circumscriptionem immisceant: inde (inquam) factum est ut quæcunque ad nostras aures peruenierint de iis recte & competenter statuerimus, quum his quidem restitui ablata iusserimus, ac incompetentes defensiones interdixerimus: illos vero à iudiciis liberauerimus, debitorumque syngraphas irritas iudicauerimus, & fraudes^b in contractibus fieri solitas prohibuerimus: quum denique Imperatoriarum domuum procuratores leges iustumque pietatis nostræ propositum sequi iusserimus. Verum quoniam impossibile est, ut extranei, quique procul hinc habitant, pariter omnes huc conueniant, utque nos singularim omnia que hunc ad modum sunt, ubique manifesta faciamus: quæ ad hæc attinent, euidenti lege explicare visum est, quod non solum nostræ ætatis, verumetiam omnis futuri æui hominibus nostrum æquitatis iustitiæque studium innotescat. Innotescat vero etiam quàm Imperatoris nostris ædibus, quive illis præfunt, si quid delinquant, non parcamus: quomodoque si^c subditis beneficium, id nostram esse opulentiam felicitatemque; & (quia non solum diuinarum domuum negotia, verumetiam communia præsentis reipublice nos cognoscere par est) subditorum facultates, quantum ad curam, nihil^d ab Imperatoris differe existimemus.

CAP. I.

Statuimus igitur, ut nulli gloriosiss. magnificentissimorum diuinarum nostrarum, aut pietiss. Augustæ domuum (quibus & patrimonialis & regia domus, quæ ante nouas ecclesias sita est, annumeranda est) curatores, aut chartularij, aut prouisoires^e, aut conductores, aut quicumque alij ad easdem diuinis domus pertinent, vel tabulas quæ nostram appellationem contineant, vel effigies^f insigniæ Imperatoris alienis ædibus aut prædiis, vel mobilibus defunctionum, aut etiamnum superstitum rebus signacula^g imponere, vel aliorum rusticos suscipere, vel solutiones aliquas quæ ipsos aut etiam ipsorum prouentus transferant, in Augustalem domum faciendas curare in posterum audent: neque si etiam earundem domuum, prædiorum, rerum, aut rusticorum partem aliquam ad Augustas ædes pertinere contingat, hinc aduersus eos qui vnâ cum ipsis possident, fraudis læsionisque occasionem capiant.

CAP. II.

Qui & si quos rusticos, qui in aliorum mancipio sunt, in præsentem ipsos habere, aut quales diximus solutiones accepisse constat, simul ipsos rusticos restitui, simul ipsas solutiones irritas esse iubemus. Quod si de his rebus aut etiam de aliquibus contractibus actionem se habere aduersus alios dicant, nequaquam reum ad se trahant^h, neque (id quod & absurdissimum & iniquissimum putamus) suarumⁱ controuersiarum iudices sedent: liceat autem ipsis ut coram competente iudice, sub quo sunt qui actiones sustinent, litem moueant, simulque ius suum obtineant. At si ipsos gloriosiss. magnificentissimisque curatores, diuinarum domuum quarum curam gerunt nomine ab aliis in ius vocari contingat, tum quidem si hæc actio instituat, communi & actoris & Augustalis domus curatoris consensu vnus ex gloriosiss. nostris præfectis ad rei examinationem diiudicandamque eligatur: & si (ut fieri affolet) contentio huc insurgat, libellus supplex Principi offeratur, datûque ab ipso iudex suscipiatur. si vero in provincia aliqua, eius præses controuersia sibi audiendam sumat. Cæterum si quis chartularius, emphyteuta, conductor aut colonus Augustalium rerum occasione in ius vocetur, facultas sit actori, si velit, ut coram ipso Augustalis domus curatore, aut (si suspectum illum habeat) in alio foro coram eo coram quo communiter visum sit, aut etiam quem ex imperiali iussu hinc nacti fuerint, actionem instituat. Quæ vero istiusmodi controuersie in provinciis mouebuntur, eas cuiusque provincie præses audiendas assumet. Sanè quæ iisdem diuinis domibus priuilegia^k iam concessa sunt, ea non in his, sed in litium sumptibus obseruentur, pro inducendis nempe (quo modo dicitur) legendis & edendis, atque in aliis quæ circa lites sunt sumptibus, ut nemo constitutum horum modum transgredi audeat, iudiciorumque ministri eo contenti esse debeant. Illis vero etiam qui aduersus ipsas Augustas ædes, earum curatores, prouisoires, conductores, chartularios aut colonos actionem dicant, ut iisdem vtantur priuilegiis facultas fuerit: ut ne in hoc quidem (quo tamen legibus nostris constitutum est modo) illis esse inferiores videantur.

CAP. III.

Porro quia nonnullos scimus, qui quum creditores suos debitis fraudare volunt^l, res suas illis oppigneratas alicui nostrarum ædium aut vendunt aut donant, aut alio

quocunque contractu perscribunt, & per illas medias^m in alios vel cognatos vel familiares aliquo contractus modo transferendas curant: ut hac ratione hypothecæ ius miserum in modum iis qui pecunias suas erogant, ferè dispereat: dum diuinæ domus præfectus (per quem hæc facta esse dicuntur) propter potestatem quam habet, mouendam de his rebus actionem non suscipit: & qui rem percepit, contractum cum diuina domo initum præterdit, per datumque domui priuilegium à nemine actione conueniri sultinet: insuper etiam quia esse scimus, qui domibus, locis, aut aliquibus vnus cuiuspiam Augustarum ædium officinis maiore aut quacunque mercede conductis illarum rerum prærogatiua vtantur: itaque creditores, aut etiam qui ipsas actiones intentant, & arceant & oblectant: idcirco iubemus ne quis de reliquo subdolis commentis aduersus creditores suos uti audeat, neque per diuinam domum mediam cuius alio donationem aut contractum instituat: sciens quod nullumⁿ fructum ex versutia sua percepturus est, quum res alienata ubique fuerit, siue penes diuinam domum, siue penes alium quempiam, nihilominus vindicari poterit, & omnia ei qui actiones aut etiam hypothecæ ius habet integra atque illæsa, perinde ac si nihil interuenisset, seruabuntur. Ad hoc etiam, si quid huius commenti causa ipsi diuinæ domui eiusve procuratori captandæ beneuolentiæ ratione datum esse contingat, eo qui dedit exciderit, hæcque (quamquam minorem quàm pro merito) remunerationem feret.

CAP. IIII.

Cæterum neque per earum ædium quæ ad Imperatorias domus pertinent inquilinos, neque per alienos colonos, aut alium quempiam omnium, diuinarum ædium præfecti aliquid faciendum conducant^o, neque illis patrocinium tribuant, aut quod patrocinium^p dicitur, ex liberis aliquibus, exactionibusve obnoxiiis, aut decurionum etiam, quæ in vniuersum ad alios pertinent, prædij capiant: ac verò ab his omnibus desistant. Et si tabulæ aut insignia Imperatoria istiusmodi prædiis, domibus, officinis aut locis iam affixa sint^q, hæc detrahant^r: alijque qui illa detrahunt, quali nostro iussu id faciant, nequaquam contradicant. Ad hæc quietem agant, aduersusque inquilinos, & qui quocunque modo tenentur, coram competentibus tribunaliibus moueri actiones sinant: ac nullum ad alienas controuersias, aut res, aut ius, aut prædia, horumve colonos accessum habeant, neque aduersus aliquos actiones cedant, aut has ab aliis assument: itaque alios, ut istiusmodi actionibus obnoxios, in ius vocent. Etenim hanc iniuriæ rationem omnino tolli iubemus, etiam si donationis modo istiusmodi actiones ipsarum dominus in nos diuinæque nostras ædes transferat, & quæ iusta videantur, debita se habere dicat: ne videlicet hoc commento aliis iniquitatis quicquam obuenerit. Istiusmodi siquidem donationes nobis curæ non sunt, neque^s calumniæ opinionem offerre & subire nostrarum diuinarum domuum procuratores volumus: vt potest qui singulis (ut dicitur) diebus nostra subditis donemus, magnamque rerum mobilium immobiliumque, & pecuniarum vim propè omnibus elargiamur. Facultas verò cuique sit, ut quas se habere actiones dicit, eas aduersus obnoxios secundum consentaneæ in hoc obtinentem modum, nullo Augustarum domuum præfecto interposito, moueat: & quando sua per legem recuperarit, de his quocunque velit modo statuatur. Ipsas enim actionum cessiones, quod fraudis & calumniæ ansam complectantur, & odimus & auersamur. Quapropter si quæ huiusmodi in ipsas diuinis domus iam conscriptæ sunt, has irritas constituimus, & nullam illas petitionem exactionemque habere concedimus, ut hi aduersus quos factæ sunt, inde prouenientibus actionibus liberetur, hæcque penam iis qui has cessiones facere ausi fuerint, imponimus.

CAP. V.

Si verò etiam ipsarum Augustarum domuum præfecti, aut chartularij, aut emphyteutæ, aut conductores, aut dispensatores^u, aut qui alioqui ad illas pertinent, ob res priuatim ad ipsos pertinentes ab aliquibus coram competentibus magistratibus in ius vocentur, ipsos promptè obedire iubemus, & secundum procedendi ex lege ordinem actiones suscipere, indeque manantibus exactionibus cedere, idque perinde ac si ad diuinis domus nihil pertinerent: ne hac potestate eos qui aduersus ipsos actiones habent oblectare, usque quæ debent fraudare videantur. Ad eam autem ab istiusmodi iniuriis diuinis nostras domus alienare cogitamus, ut controuersias apud illarum magnificentiss. gloriosissimorumve curatores siue in scriptis siue sine scriptis iam moras, vltius procedere non sinamus, extraquam^x si vtraque pars sponte id facere velit. Quod sanè si vtraque pars non velit, volumus ut vnus aliquis nostrorum magistratum, in quem partes consenserint, quemve etiam nos assignauerimus, secundum hoc quod recens à nobis constitutum est, controuersiam à quocunque horum examinatam, quæque in illa fortè acta sunt, suscipiat, ac deinceps audiat, quæque legibus conueniant de ea statuatur.

m. fraus sit à persona ad aliā. l. 5. ff. de don. int. vir. l. 5. §. 3. ff. de auctor. tut. l. 26. in fin. C. de usur. Nov. 12. c. 17. No. 123. c. 2.

n. l. 10. in ff. sol. lut. matrim.

o. εἰρηροαβείν, i. mercede accepta defendere. sic in Nouel. 17. c. 14. τοῦ ἐπὶ ἐκκλ. σὺν εἰρηροαβείν.

p. πατερονίον, merces patrocinij. q. dixi ad l. 2. C. ut nemo priuatus. r. adde Nov. 28. c. 5.

s. adde l. pen. ff. de hered. insti.

t. adde l. ult. C. ne liceat potentiorib.

u. δὲ δίκαιον.

x. licet enim cuique renuntiare iis, quæ pro se introducta sunt. l. 5. C. de episc. l. 29. Cod. de pass. Nov. 136. c. 1.

a. facit 2. C. 14. 15. 16. 17. 18. b. v. l. 5. C. de legib.

c. interest. n. principis locupletes habere subditos.

d. hinc illud Plinij ad Traianum, Tu nihil amplius vis tibi licere, quàm nobis. adde Nouel. 149. c. 3. in ff.

e. εἰρηροαβείν.

f. εἰκόνας καὶ χαρακτῆρας βασιλικῆς, adde Nouel. 17. c. 15. g. στήματα.

h. de euocationibus aliis dixi. i. l. 10. ff. de iur. iudic.

k. v. tit. C. de priuileg. domus Augustæ.

l. adde l. 1. ff. de alienatione iudicij.

CAP. VI.

a τὸν συναντῶν.
v. j. cod.
b v. l. 7. C. de
sacro. eccl. l. 4. C.
de privilegiis do-
mini Augusti.

DE oneribus^a profecto etiam, & metatis, & angariis, & viarum^b pontiumque instaurationibus, de descriptionibus quoque & indictionibus tractare nobis visum est. ac, ne hæc indistincta maneant, consentanea quadam iustissimo nostro proposito de illis descriptio procedat. Quum enim privilegia iam olim Augustalibus domibus data, ab his illas eximant, recte animum nostrum subiit, ut rerum vtilem & necessarium ordinem imponeremus. Si etenim ob Imperatorum exercituum, qui in barbaros emittuntur, transitum, aut etiam nostro iussu, quo abunde huic inclitæ civitati annonæ sit, aliarumve occasionum causa, specierum quandam contributionem^c fieri contingat: his omnibus non modò alios subditos^d, verum Augustarum domuum possessiones & habitacula profecto etiam obnoxia esse volumus. Ac sanè citra has causas, ne diuinæ domus, neque alius subditorum quiscumque molestia afficiantur, iubemus: neque ut tale aliquid illata necessitate fiat permittimus.

c συναντῶν, ut & supra συναντῶν: συναντῶν, coemptio, l. 2. C. de frumento urbi Conflans. Boetius de consolatione, indicta coemptio. Cassiodor. 12. v. a viar. Latidi atque tritici specierum nullis temporibus coemptionis nomine inde decernimus postulari. Coemptio dicitur quoties quis forensi pretio fisco vendere cogitur, idè quæ & x. s. i. onus dicitur. Suidas in Duvav. à quo nemini licet se excutere. C. ut nemini liceat in coemptio. Specierum dicitur etiam συναντῶν. l. 1. C. Theod. de publ. comparat. Specierum emendarum cura, sitonium & sitonia. tit. v. ne mo liceat in coemptione spec. & de munere siton. d. ut l. 2. C. de priuileg. domus Augusti. e extrat inter Nouell. 164. f extrat inter Nouell. 161. g l. 2. §. 13. ff. de orig. iur. h extrat inter Nouell. 163. i hinc illud apud Ciceronem. 6. de republica, seu in somnio Iulianum cole & pietatem.

DE HEREDIBVS.
CONSTIT. II.

DE o^e simul & iustitia nihil maius existit. absque his enim nihil vnquam commodè geri potest, & præcipue in nostra hac republica. Exinde enim & rectè regnare, & subditos ad beneuolentiam, neque non ad summam licet attrahere deuotionem. Eapropter cum & nos diuinitus, perque iustitiæ imperij sceptrâ suscepimus: & quæ sequuntur.

DE PROVINCIARVM
PRAESIDIBVS.
CONSTIT. III.

NON tantum decenter leges ferre summo bono est: sed etiam sancita accuratè custodire, & ad effectum deducere, transgressoresque competentibus poenis subicere. Quæ enim^g legum erit vtilitas, si in literis duntaxat consistant, non etiam per ipsa facta atque opera subditis vtilitatem de se præbeant? & quæ sequuntur.

Nouella quarta deest integra.

DE RELEVATIONE TRIBV-
TORVM PUBLICORVM.
CONSTIT. V.

RAstantissima inter homines bona sunt iustitia^h & benignitas: quarum altera æquabiliter suum cuique tribuit, neque appetit aliena: altera ad misericordiam decurrit, & debitorum incommoditate egentes liberat. Hæc ornare firmareque imperium, hæc conseruare rempublicam, hæc pulchrè humanam nouerunt gubernare vitam, & quæ sequuntur.

ALIAE ALIQVOT
constitutiones Iustiniani, Iu-
stini, & Tiberij, ex libro Iu-
liani antecefforis.

PRAGMATICA SANCTIO
IUSTINIANI IMPERATOR.
complectens varia capitula.

1. Imper. Iustin. August. ut omnia firma sint, quæ Amalasvnta, vel Atalaricus, vel Theodatus concesserunt.

PER oⁱ petitione Vigilij^k venerabilis antiquioris Romæ episcopi quædam disponenda esse censuimus ad vtilitatem omnia pertinentia, qui per Occidentales partes habitare noscuntur. In primis itaque iubemus, ut omnia quæ Atalaricus, vel Amalasvnta^l reg. a mater eius, vel etiam Theodatus^m Romanis vel Senatu poscente concessa sunt, inuolabiliter nosterentur: sed & ea quæ à nobis vel à patris memorie Theodora Augusta quondam coniuge nostra conlata sunt, volumus illibata seruari, nulla cuiuscumque danda licentia

k scripsit aduersus Eutychem.
l Amalasvnta, vel, ut Paulus Aquilegiensis scribit, Amalasvnta, alij Amalasvnta, regina mater Atalarici Gothorum regis, quo extincto ipsammet regnavit, vide Paulum Aquilegiensem in Iustiniano: Pomponium 1. de bello Vandalico, & 1. de bello Gothico.
m Theodatus ab Amalasvnta patriceps regni assumptus, post dies aliquot eam in balneo stragulare iussit. Paulus diaconus d. 1.

contra ea venire, quæ à prædictis personis pro quibuscumque rebus vel titulis data vel concessa esse noscuntur, excepta videlicet donatione à Theodato in Maximum pro rebus abita Marciani. ex quibus dimidia portionem Liborio viro gloriosissimo dedisse meminimus, reliquam dimidiam Maximo viro magnifico relictam, quas apud vtrumque firmiter manere censuimus.

2. Vt per Totilam factæ donationes irritæ sint.

SIC quid à Totilanoⁿ tyranno^o factum vel donatum esse inuenitur cuiusque Romano seu cuique alio, seruare, vel in sua firmitate manere nullo modo concedimus: sed res ablatas ab huiusmodi derentatoribus antiquis dominis reformari præcipimus. quod enim per illum tyrannidis eius tempore factum esse inuenitur, hoc legitima nostra notare tempora non concedimus.

3. Nemini noceat in captiuitate gentium amissio instrumentorum.

LIcet enim generali lege prospectum est^p, ne instrumentorum amissio dominis, pro quibus instrumenta conscripta sunt, quodcumque præiudicium rerum possit inferri: tamen specialiter etiam per illa loca hoc renouare censuimus, cum sciamus per diuersas calamitates & hostiles persuasiones, tam in ipsa ciuitate Romana, quam in aliis locis hominibus instrumenta perisse. Nequaquam igitur ex hoc quicunque patiantur calumniam, aut aliquod sustineant detrimentum, sancimus, ut instrumentorum quidem amissionem^q vel corruptionem nullus præiudicium pro dominio vel possessione, pro credito, dominis rerum, vel possessoribus, aut creditoribus pro quibus instrumenta conscripta fuisse inferre pragmatum.

n Is est Totilanus rex Gothorum, à quo Roma quondam capta est, qui parcere Romanis cupiens, per totam noctem clangere buccina iussit, ut qui se à Gothorum gladiis tutos esse vellent, aut in ecclesiis tuerentur, aut quibuscumque modis occultarent, quique decimo post anno victus & interfectus à Narsete. Paul. Aquileg. ibid. v. Proco. 1. de bello Gothor. o Facit Paul. C. Theod. de instrumentis in, quæ sub tyrannu ac barbaris gestæ sunt. Dixi ea de re nonnulla in l. 16. C. de sacro. eccl. p l. 4. l. 5. C. de fid. instrum. q Instrumenti amissio facta tyrannidis tempore, non nocet creditoribus, dominis aut possessoribus. r v. c. 15.

SEd & si quis res absentis vel etiam capti, forsitan græges^r, per suam aut cuiuslibet auctoritatem inuasit, vel petendo eas tenuit, reuerso eo vel liberato, sine vlla dilatione iubemus restitui ipsi, vel etiam heredibus eius. Et si forte ille fatale munus subiit, etiam heredibus eius restituantur legis auctoritas suggerit.

5. Non presumat quis alienum.

QVia autem verisimile putamus diuerso tyrannidis tempore res suas per metum alienasse hominibus, vel officium quodcumque gerentibus, vel aliam à Totila commissam actionem, vel potentiam vel gratiam apud eum habentibus, siue venditiones, vel cui quibuscumque contracti titulos, modò verò quod factum est prius rescindi^s desiderare, utpote per violentiam vel per metum tyrannici temporis factum: sancimus, omnibus esse licentiam sui recipiendi siue vindicandi, vel possessionis à iudice adipiscendæ prædiis tantummodo videlicet restitutis, qui tamen eo qui se dedisse perhibet adprobante veraciter constiterit exsoluta, nec aliquo postea modo vel fraude subtrahenda, vel ab eo recepta: cum non absque ratione esse putamus multa tunc tempore per metum vel violentiam facta esse, quæ nostris temporibus rescindi exposcit iustitia, poena videlicet instrumentis inserta propter prædictas sanctiones, modis omnibus quiescente.

f Facit No. 30.

6. De tempore postliminii, id est, post captiuitatem.

CVm autem Deo propitio nostro imperio sint omnes restituti, sancimus pro nostrarum legum auctoritate triginta^t necnon & quadraginta annorum præscriptionem, alias insuper, legibus locum habere, & suam tenere per omnia firmitatem: his duntaxat temporibus, quæ ab aduentu tyrannorum bellica confusio comprehendit, nullatenus in præscriptionum curriculum imputandis.

t idque etiam continetur. d. Nouell. 26. res ereptas tyrannidis tempore auferri possessoribus, nisi actores excludantur legitimis præscriptionibus.

7. Vt instrumenta irrita renouentur.

COgnouimus, dum hostilis ferocitas Romanam ciuitatem vel alias obsideret, diuersos contractus esse factos inter Romanos qui obsidebantur, vel etiam instrumenta conscripta: in presenti verò quosdam prædictos contractus rescindere vel etiam instrumenta irrita renouare sancimus, & si postea per hostilem incursionem huiusmodi documenta perierunt, nullam esse licentiam quæ facta sunt, infirmandi, sed omnes^u contractus obsidionis tempore factos in sua firmitate durare, instrumenti etiam competentem vim habituri, sed nullum per eorum amissionem dominis præiudicium generandum. quod enim ritè perfectum est, per fortuitos belli casus verti, subtilitatis non patitur ratio.

u Contractus non idè rescinduntur, quod obsidionis tempore facti. x Is est à quo Odoacer: rex Turcilinguorum & Rugorum si credimus Paulo Diacono in Zenone superat, rexque Italiae. v. Pomponium de bello Gothor. vide Paul. diaconum in Odoaceri.

8. De rebus mobilibus vel immobilibus.

RES insuper mobiles vel immobiles seseque mouentes, quas à Theodorici^x regis temporibus vsque ad nefandis

nefandissimi Totila superuentum quocunque iure vel titulo Romani possedisse noscuntur per se vel usufructuarias vel alias personas per quas vnumquemque præcepit possidere, in posterum sine aliqua concussione apud eos feruamus, eo videlicet ordine quo per prædicta tempora easdem res possedisse noscuntur.

9. Pro immunitate tributorum.

NE autem tributorum exactionis intuitu habitatores patiantur molestias quarumcunque provinciarum, sancimus nullius maioris dignitatis officia pro exigendis functionibus dirigi, sed per provinciarum iudices & eorum Officia quocunque damnum collatores sustinere pro tributorum videantur exactione, licentia non deteganda maioribus iudicibus, & eorum Officiis, si minus inlatæ fuerint functiones, ipsos iudices & eorum Officia conuenire, & quod minus est illatum exgere, & tam publicæ rationes, quam collatoris utilitas procuretur. Dat. anno, die, & Confl. SS.

10. De confirmatione absolutionis tributorum.

Ipsarum etiam functionum solutionem per consuetudinem loca vel tempora solenniter præcipimus fieri, nulla inno-uatione per hostilem aduentum solutioni tributorum penitus inferenda, sed pro sua consuetudine vel tributorum beneficiorum tenore siue ad arcem siue in provincia, vnumquemque solutionem in posterum etiam celebrare.

11. Vt leges imp. per provincias ipsorum dilatentur.

a facti Nov. 36.
in fi.

IVra insuper vel leges a Codicibus nostris insertas, quas iam sub edictali programme in Italiam dudum misimus, obtinere sancimus, sed & eas, quas postea promulgauimus constitutiones, iubemus sub edictali propositione vulgari ex eo tempore quo sub edictali programme euulgata fuerint, etiam per partes Italia obtinere, vt vna Deo volente facta rep. legum etiam nostrarum vbique prolaretur auctoritas.

12. De suffragio collatorum.

b In provincia-
lium iudicum
electione epi-
scopi suffrag.
habuerunt.
c nota à qui-
bus olim elige-
rentur provin-
ciarum iudices.
d de quibus di-
xi ad Nonellam
Tyberij. cap. 6. in
fin. s.
e v. l. 6. in fi. ff.
de excus. ord. cri-
minib.
f facti edicti
xi. c. 1.
g c. 4. s. eod.
h Greges etiam
fœminino ge-
nere dixerunt
veteres. Lucre-
tius 4. Buceriz-
que greges, vide
Nonum in Gre-
gis.
i facti Edicti. xi.
s. eod.
k Matrimonia
tempore tyran-
nidis contracta
cum ancillis dis-
solui possunt.
l Obserua ca-
sum, quo libera
serui vxor esse
potest, etiam si
libertatem non
amittat.
m Partus ven-
trem sequitur
quod ad inge-
nitatem. l. 24.
ff. de stat. hom.
n Parentis re-
stitutionem se-
quitur partus.
Causa conici
potest ex l. 6. 7.
s. ff. de pignor. &
hypothec. l. 71. s.
3. ff. de leg. 1. l. 41.
s. 2. in fi. ff. de leg.
3. l. 11. ff. de ma-
numiss. vind. l. 3.
ff. de liberali. &
Seneca 9. con-
trouers. 3. In au-
tione, inquit
fratres, quamuis
hostilis, hasta
non diuidit.

Provinciarum etiam iudices ab episcopis & primati-
bus vniuersique regionis idoneos eligendos & suf-
ficientes ad locorum administrationem, ex ipsis videlicet
iubemus fieri provinciis, quas administraturi sunt sine suf-
fragio, litis etiam codicillis per competentem iudicem eis
præstandis: ita videlicet, vt si aliquam collatoribus læsio-
nem intulisse inueniantur, aut supra statuta tributa aliquid
exegisse, vel in coemptionibus mensuris enormibus a-
liisq; præiudiciis vel grauaminibus, aut iniquis solidor-
um ponderibus possessores damnicasse, ex suis satisfaciant
facultatibus. Quod etiam si quis de administratori-
bus aut actionariis de prætorum nefandorum tyranno-
rum tempore fecisse inuenitur, ex suis facultatibus ei a quo
abstulit, restituere iubemus, cum nos indemnitate subie-
ctorum vndique volumus procurari.

13. Vt proprietates vnicuique restituantur.

Cum autem cognouimus inimicis Deo propitio diuer-
sis expulsis provinciis quosdam greges inuenientes
ab illis relictas, & suo eas vindicare dominio, licet ad al-
ios antea pertinebant: sanctius, causa discussa, quantum
quidem ad eos pertinet, eis præstari. Si quid verò ab aliis
agnoscitur, dominum sua recipere: quod verò excepto do-
minio non cognoscitur, inter illos distribui, qui per eadem
provinciam greges amississe inueniuntur, diuisione pro
rata portione facienda.

14. De eo cui aliquid ablatum est, vt restitatur.

SI qui etiam collatorum per occasionem tributorum e-
xactiones vel cuiuslibet oneris prætextu, aut alio irra-
tionabili modo a quibusdam in auro vel in speciebus læsi
esse noscuntur: hoc etiam competenter ei cui ablatum est,
iubemus sine ambiguitate restituere, vt vndique provincia-
rum habitatores legitime sua recipiant, & nostri temporis
possint felicitatem sentire.

15. De seruis, qui tyrannorum tempore liberas du-
xerunt uxores.

Illud etiam præteritis capitulis inferendum esse censui-
mus, vt si qui per Gothicæ ferocitatis nefandissima tem-
pora serui constituti liberas uxores inueniantur duxisse,
vel etiam liberis hominibus ancillæ coniunctæ, licentiam
quidem liberæ personæ discedendi per præsentis nostros
mereantur affectus, ancilla videlicet vel seruo in domino-
rum suorum iura remanentibus, nullo præiudicio domi-
nis seruorum vel ancillarum ex præterito tempore gene-
rando. Si verò in posterum etiam coniugia tenenda esse
putauerint, nullum præiudicium circa libertatem pro-
priam patiantur, filij verò maternam conditionem se-
quantur, quod etiam in illis, qui ex tali coniugio nati sunt,
obtinere iubemus.

16. De seruis & colonis, ab alio detentis.

Seruos etiam, vel colonos, quos ab aliquo contigit de-
stinari, suis relictis dominis vna cum medijs temporis
prole iubemus.

17. De Deo dicatis virginibus.

Cum autem tyrannicæ ferocitatis præsumptionem res
etiam illicitas quasi permissas egisse sine dubio sit
sancimus, vt si quis mulieres Deo sacratas vel habitum reli-
giosum habentes sibi coniunxisse inueniantur, nullam eis
tenendi, vel dotes fortè conscriptas iterum o monasterijs,
vel ecclesijs, aut sancto proposito cui dedicatæ sunt, re-
stituantur.

18. Ne pro comparatione specierum collatores grauentur.

NE verò per coemptiones etiam quocunque colla-
tores detrimentum sustinere inueniantur, sancimus
per vnamquamque provinciam illarum fieri specierum
coemptionem, quæ per eandem provinciam abundare
noscuntur, neque enim eius quod ibi non abunde nascitur,
coemptionem non fieri patimur: pretijs videlicet pro spe-
cierum venalitate, quæ tunc temporis in foro rerum ve-
nialium obtinere noscuntur, statuendis, ipsis tamen pretijs
specierum vnicuique collatorum in tributorum imputan-
dis exactionem, commercijs videlicet nauium nullo mo-
do prohibendis, vt & noster feliciss. exercitus possit nutri-
ri, & collatores aurarias functiones ex abundantum spe-
cierum commercio infundere valeant, distributione coem-
ptionis pro arbitrio tam locorum antistitis quam prima-
tum vniuersisque celebranda, ne collatores ex Officio-
rum auaritia per quemcumque modum opprimi vi-
deantur.

19. De mensuris & ponderibus.

VT autem nulla fraudis vel læsionis provinciarum na-
scatur occasio, iubemus in illis mensuris vel ponde-
ribus species vel pecunias dari vel suscipi quæ beatissimo
Papæ vel amplissimo senatui nostra pietas in præsentem
contradidit.

20. De mutatione solidorum, id est, monete.

Cum autem scimus veterum Romanorum principum
solidos per illa loca facile inueniri, comperimus autem
negotiatores vel alios quosdam propter mutationem
solidorum dispendium aliquod collatoribus nostris infer-
re: sancimus, solidos Romanorum principum forma signa-
tos sine permutationis dispendio per omnes provincias
ambulare, & per eos celebrari contractus: eum, qui dispen-
dium aliquot permutationi solidorum inferre præsumpserit,
pro vnoquoque solido alterum tantum ei cum quo
contraxerit, inferat.

21. Vt pretium satisfiat & quod tulit quis.

SI quis etiam de rebus immobilibus ad alium pertinen-
tibus aliquem ornatum vel materiam abstulisse inue-
niatur, modis omnibus restituere: vel si iam alicui inuen-
ti sint ædificio, pretio satisfacere coartetur, vt vndique
nostrarum legum conferretur auctoritas. Instrumenta et-
iam quæ ad alios pertinentia, fortè ab alijs detinentur,
prioribus dominis iubemus restituere, vt omnes vndique no-
strarum legum adiutorio potiantur. Si verò instrumentum
perisse inueniatur, cuius exemplar apud alterum inueni-
tur, vt pote duobus scriptis authenticis, prout in contra-
ctis solitum est, ex eo quod apud patrem alteram inueni-
tur, aliud conscribi iubemus, & parti dari, cuius iam instru-
menta perierunt, vt competentem possit habere cautelam.
Sed & si quis instrumentum alienum siue ipse tollendo, si-
ue quocunque casu inueniendum malignitate vel incendi-
o vel abscondito, aut corripit, aut quocunque modo ha-
bere deserit, tunc quanti interest eius, ad cuius iura instru-
menta pertinebunt, is qui dolum fecit satisfacere compellitur. Dat. die, anno, & Confl. SS.

22. Vt annonam ministretur medicis, & diuersis.

Annonam etiam quam & Theodoricus dare solitus
erat, & nos etiam Romanis indulsimus, in posterum
etiam dari præcipimus, sicut etiam annonas, quæ gramina-
ticis ac oratoribus, vel etiam medicis, vel iurisperitis antea
dari solitum erat, & in posterum suam professionem sci-
licet exercentibus erogari præcipimus, quatenus iuue-
nes liberalibus studiis eruditi per nostram rempublicam
floreant.

23. Vt ciuilitate inter se causas audiant.

Lites etiam inter duos procedentes Romanos, vel vbi
Romana persona pulsatur, per ciuiles iudices exercere
iubemus, cum talibus negotijs vel causis indices militares
immiscere se ordo non patitur.

o Matrimo-
nium cum mo-
niali contractu,
dirimi iubet lex
Iustiniani.

p c. 12. s. eo.
q Priuatus spe-
cies fisco ven-
dere cogi pot,
salario tamen
accepto. dixi ad
l. 13. s. 1. ff. com-
mun. p. ad. id est,
pretio quod co-
muniter fungi-
tur, dixi ad l. 63.
ff. ad l. Falc. fo-
rensi pretio. a-
lijs nemo inui-
tus cogitur ven-
dere. l. 9. c. de ius-
dau.

r de auraria
functione. v. l.
13. l. 18. c. Theo. de
lustrali collatio-
ne. Dicitur autè
eo modo, quo
auraria pensio
apud Cassiodo-
rum 2. variat.
auraria pensita-
tio. l. 2. c. de sum-
parrom. auraria
præstatio. l. vnic.
C. qui a præb. ti-
ron. hinc auraria
canon. l. 10.
C. de excus. mun.
aurarius suscep-
tor. l. 1. c. de a-
pochu publicu.
i officialium,
hoc enim inter
cetera officium
significat. l. 6. s.
5. ff. de off. præsid.
inde officium
censuale. l. 8. ff.
qui testam. & a-
pud Symmachu
l. 1. s. 4. 6. cohor-
tale. l. 33. c. de ap-
pel. comitanti. l.
2. c. de off. milit.
ind. comitum. l.
3. c. de canon. lar-
gut. tit. præfeti
prætorio. l. vnic.
C. de collat. dona.
Præsidis. l. 54. in
fi. c. de decurion.
præsidiale. l. 1. c.
de transcript. 30.
procuratoris fi-
sci. l. 3. c. quando
fiscus vel priuat.
procursus, præ-
feti Augustali-
lis. l. 3. s. 1. Cod. de
largit. tit. recto-
tis provinciar. l.
2. in fin. c. de Ca-
non. largit. tit. vi
carij. d. s. 1.

t Principis est,
pondera & me-
suras tradere. fa-
cti Edicti. xi. c. 2.
facti l. 1. c. 2. c. de
ponderatorib. l. 15
c. de susceptori-
u Qua multa
afficiatur qui di-
spedium infere
permutationem
solidorum.
x adde l. 28. in
fi. ff. de rei vind.
y v. tit. de ra-
bul. exhib.
z Interdum
duo contractus
authenticis esse
possunt.
a iest contra-
ctib. Idem ple-
rumque fit in
testamentis. v. l.
24. ff. qui testa-
menta.

b adde l. 23. ff.
de falsis.
c de quo s. c. 3.
d Iudex mili-
tatis causatum
ciuiliu notio-
nem non habet
v. l. 1. s. q. c. de
off. mil. ind.

24. *Vt mutationes in suo statu stent.*

a. fortè legendum condu-
ctiones, argu-
mento eorum
quæ dicuntur
in l. 9. C. Theo. de
infirmitatibus, ubi
locutio & condu-
ctio immutabile
obtinuerunt fir-
mitatem.
b. de quo c. 5. s. 8.
c. eod.
d. addel. vn. C.
de nauis Tybe-
rini.
e. intelligit vt
opinor aqua-
ductus. l. 27. c. 3.
ff. de usufructu.
f. quemadmodum. l. 39.
§. 5. ff. de leg. 1.
g. Superinduc-
tum, est aug-
mentum indi-
ctionis. v. tit. C.
de superinducto.
h. Plin. 18. c. 3.
Quænam tantæ
vbertatis causa
erat? Iporum
tunc manibus
Imperatorum
colebantur agri
(vt fas est etc-
dere) gaudente
terra vomere
laureato, & tri-
umphali arato-
re: siue illi eadē
cura femina tra-
hebant, qua
bella, eademq;
diligentia arua
disponebant,
qua castra: siue
honestis mani-
bus omnia læ-
tius proueniunt,
quoniam & cu-
riosius fiunt,
&c. quæ ibidem
videt, de Sena-
toribus ab ara-
rio. ad honores
vocat. s.
g. l. anno 554.
h. Naris urbs. ita
legitur apud Iu-
lianum.

i. Lugdunen-
sium. ita legitur
apud Iulianum,
alij Lygdenen-
sium, extat re-
scriptum Ha-
driani ad Bira-
cium Pollionē
legatum Lygdo-
nensem. l. 15. in
ff. de excus. tit.
vbi Haloander
legit Lugdunen-
sem. Fit etiam
mentio Lugdu-
nensium Gallo-
rum in l. ult. §. 1.
ff. de censib. Non
potest autem
hic locus referri
ad Lugdunenses
Gallos, vt qui
Clodoueo Re-
gi tunc tempo-
ris obtempera-
rent soluti po-
testate & iuris-
dictione Impe-
ratoria: vt colli-
gere possis ex
Gregorio Turo-
nen. 2. num. 36.
Idque eodē ma-
gis quod hæc
constitutio ad
Illyricanos per-
tinet. eod.
k. id est, 540.

R eipublicæ permutationes etiam vel comparationes siue competitiones^a cum publico factas vique ad ad-
aduentum sceleratæ memoriæ Totilæ^b in sua firmitate
firmamus, si tamen nulli aliquid alio possidente competit.

25. *Vt fabricæ publicæ seruentur.*

C onsueta etiam & priuilegia Romanæ ciuitatis
vel publicarum fabricarum reparationi, vel alio^c
Tiberino, vel foro aut portui Romano siue reparationi
formarum^d concessa seruari præcipimus, ita videlicet, vt
ex hisdem tantummodo titulis, ex quibus delegata fue-
runt, præstentur.

26. *Vt per negotiatores coemptiones fiant.*

S per hæc cognouimus Calabriæ vel Apuliæ provinciæ
possessionibus pro coemptionibus non inferendis su-
perinductum^e titulum impositum esse pro vnaquaque
millena, unde coemptiones per negotiatores annis singulis
exceri, in præsentem verò negotiatoribus specierum coem-
ptiones, recusare tentantes tam superinductum titu-
lum, quam coemptionis onus provinciæ possessionibus im-
minere, cum abundè mercatores sint, per quos possit exer-
ceri coemptio: sancimus magnitudinem tuam hæc exami-
nantem, si possibile sit, per negotiatores species comparas
inferri, collatores provinciæ nullatenus prægruari,
cum superinductio titulo semel eis imposito, coemptionis
etiam onus inferre sit impossibile. Dat. die, ann. Conf. s. s.

27. *Vt qui voluerit ad præsentiam Imp. nauigare,
non impediatur.*

Viros etiam gloriosissimos ac magnificos Senatores ad
nostrum accedere comitatum volentibus, sine quo-
cumque impedimento venire concedimus, nemine prohi-
bendi eos habituro licentiam, ne Senatoribus nostris vel
collatoribus debitus introitus quodammodo videatur ex-
cludi, sed etiam ad Italiam provinciæ eundi eis, & ibi
quantum voluerint tempus commorandi pro reparandis
possessionibus aperimus licentiam, cum dominis absentibus
recreari^f possessiones aut competentem mereri cultu-
ram difficile sit. Quæ igitur per hanc diuinam pragmati-
cam sanctionem nostra statuit æternitas, magnitudo tua
modis omnibus effectui mancipare obseruareque procu-
ret. pœna decem librarum auri imminente contra temera-
tores nostrarum iussionum. Pragmatica data Idib. Aug. s.
Conf. Imper. D. N. Iustiniano PP. Aug. anno 28. §. P. C. B. filij
V. C. anno 13. Narisur. h. Ill. præposito sacri cubiculi, Antiocho
Vr. magnifico præfecto per Italiam.

DE ADSCRIPTITIIS ET
COLONIS.

Imper. Iustin. August. Dominico præfecto.

D O C V E R V N T nostram serenitatem Lyg-
dunenſiumⁱ habitatores, & hoc nos docuerunt,
quia ante proposuimus legem per quam iussi-
mus adscriptitios vel colonos commiscitibus
se liberis mulieribus procreare filios ad similitudinem li-
berorum, & ex hoc detrimentari fundos & eorum fun-
ctiones, recedentibus agricolis, velut ex vtero libero pro-
cedentes, ex hoc corrigentes sancimus, secundum veterem
legem de adscriptitiis & colonis constitutis agricolis, quod
nascitur, adscriptitium & colonum fieri, sed si sola fuerit
mulier libera constituta cum procreauerit filios, tunc ergo
nullo modo patimur lædi ex hoc penitus liberum vterum,
vtque talis mulier tali viro sociata fuerit, neque adscripti-
tio, neque colonus, in hoc tantummodo casu obtinente le-
ge, Sancimus ergo generalem legem, vt qui ex adscripti-
tio & colono natus est, patris naturam sequatur. Sic ergo
& indemnitas fisco collatoribus erit P. C. In hoc medentes,
præsentem dispositionem disposuimus, quam obseruare
tuam celsitudinem sancimus in omnibus Illyricianis par-
tibus, vt non exinde deminutio aliqua dominis inferatur.
Tua igitur gloria quæ nobis visa sunt per hanc legem di-
uinam significantem effectui mancipare festinet, multa
imminente decem librarum auri, qui eam violauerit, aut
conceſſerit violandam. Dat. sub Id. April. Constantinopoli.
Imp. D. N. Iustiniano Aug. anno 14. k. Iustino Conf.

C O N S T I T V T I O

I V S T I N I I M P E R . D E F I L I I S
liberarum, in Africam directæ.

Imperator Caesar, Fl. Iustinus, fidelis in Christo, mansuetus, maxi-
mus benefactor, Alamanicus, Gothicus, Francicus, Germani-
cus, Anticus VVandalicus, Africanus, Pius, Felix, Iachinus,
victor, ac triumphator, semper Augustus, Theodoro.

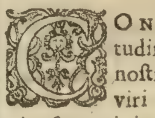

I E nocturne pro utilitate reipublice sub-
tiliter cogitantes, illa properamus reno-
uare quanta in locis opportunis sunt ne-
cessaria, & maximè pro tributis atque re-
ditibus, sine quibus impossibile est aliquid
agere prosperum. Suggestit autem tua ma-
gnitudo maximam partem possessorum Africanæ prouin-
ciæ precibus suis intimare desolatos agros remanuisse, cum
diuina lex promulgata fuisset, constituens creatos ex libera
matre & adscriptitio marito, liberos esse, quod contrā-
rium est legibus antiquis: cum illæ manifestè decreuerunt
talem sobolem adscriptitiam esse, ex hac enim licentia filij
adscriptitorum, prædia in quibus nati sunt, dimittentes,
& in aliis habitantes locis, tam fisco quam dominos præ-
diorum minuire, & hæc dicentes supplicauerunt corrige-
re hoc capitulum apud illam prouinciā, sicut & pater noster
prædictæ legislator in Illyricianam prouinciā fecit,
constituens filios, qui nascuntur ex libera matre atque ad-
scriptitio patre, liberos esse cum suis rebus¹, sed tamen co-
lonos vt non liceat terrulas vbi nati sunt relinquere & a-
lienas colere. His igitur nostræ serenitati suggestionem tua
relatis, necessarium esse perspexit nos possessores subiectos
nostros atque functiones publicas adiuuare. Vnde * sanc-
imus in Africana prouincia filios ex libera matre & adscri-
ptitio patre productos, liberos quidem esse, & res proprias
habere, in ordine tamen colonorum esse, & non posse eos
dimittere prædia, in quibus nati sunt, & excolere aliena. sed
vicos ipsos in quibus orti sunt, cum libertate colere, sic e-
tenim nec fisco nec possessor læditur, neque prædicti im-
minuuntur, terras vbi nati sunt excolentes, Theodore pa-
rens^m carissime atque amantissime. Quæ igitur per hanc
diuinam pragmaticam sanctionem nostra sanxit æterni-
tas, tam tua magnitudo, quam qui post te eandem admini-
strationem adepti fuerint, vnâ cum officio suo effectui
mancipare obseruareque procurent. Dat. Kal. Mart. Conf.
Imp. D. N. PP. August. Iustini au. 5. Ind. 3. Et subscriptioⁿ
imperialis, Vale Theodore parens Carissime atque Amantiss. &
Quæstor legi. Dat. K. l. Mart. CP. Imp. D. N. Iustin. PP. Au-
gust. anno 5. post Conf. eiusdem D. N. anno 2.

S A C R V M P R A G M A T I C V M T I -
berij^p Augusti, de confirmatione constitutionum
Iustini Imperatoris de filiis colonorum
& liberarum.

In nomine Domini Iesu Christi.

Imperator Caesar, Fl. Tiberius Constantinus, in Christo mansuetus,
maximus, benefactor, & Fl. Nob. Tiberius Mauritius, felicissi-
mus Caesar, Alamanicus, Gothicus, Francicus, Germanicus, An-
ticus, Alanicus, VVandalicus, Africanus, Pius, Felix, Inclu-
tus, victor & triumphator, semper Aug. Theodoro.

C O N S V E T V M & peculiare nostræ mansue-
tutinis remedium necessitatibus subiectorum
nostrorum imponere cupientes, suggestionem
viri beatissimi Publiciani, antistitis Carthagi-
niensium ciuitatis & possessorum eiusdem Africanæ pro-
consularis prouinciæ, libenter suscepimus, per quas prag-
maticam sanctionem Iustini diuæ memoriæ patris nostri
pro conditione subolis ab adscriptitio patre & ingenua
matre ad Theodorum tunc præfecturam tuam agentem
ante tempus emissam firmam inlibatamque nostris etiam
adfatibus constitui supplicauerunt, vt cultura terrarū per-
maneat nulla lege vel machinatione & ab ea separari va-
litura. Consulentes itaque collatoribus Africani tractus,
sancimus eandem pragmaticam sanctionem, & eius dispo-
sitionem, omnibus modis ex quo data est, suas vires habe-
re, & incertam ei auctoritatem vniuersis dominis terra-
rum opitulari, vt liberi procreati à matre ingenua & patre
adscriptitio vel colono rusticitatem paternam cognoscant,
& operibus suis cōsuetos redditus his quibus suppositi sunt,
subministrant, deterioris quidem conditionis alieni, ipsius
autem cespitis vbi nati sunt, recedere, & in aliis quibuscun-
que locis degere non permittunt, Theodore parens carissi-
me atque amantissime. Illustis igitur & magnifica auto-
ritas tua hanc pragmaticam sanctionem in æternum vali-
tutem edictis propositis omnibus habitatoribus Africanæ
partium innoteſcat, vt omnibus pateat, qualem pro
utilitate eorum prouidentiam gerimus.

Et subscriptio Imperialis.

^q Diuinitas te seruet per multos annos, parens carissime atque a-
mantissime. & Quæstor legi. Dat. 3. Id. Aug. CP. I. Imp. DN.
Tiberij Constantini PP. Aug. anno oct. & P. C. l. ius an. tertio.
& R. S. Nob. Tiberij Marc. feliciss. Caesar. anno primo.

Epitome

1 v. Nov. 152. c. 2.

in Antiquum
est viros graues
ab Imperatoribus
parentum
nomine appel-
lari.
n. Obserua, mo-
ris fuisse subscri-
ptionem Prin-
cipis rescriptis
& constitutioni-
bus addi: sed
& subscriptionem
quæstoris
præcedere.
o. Moris fuit,
quæstors ita
subscribere. v.
pragmatica pro-
ximam. J. addo
Nov. 114. in prin-
cip. & f. Eadem for-
ma subscribere-
bant patriarche.
l. 25. §. 6. C. de sa-
croſeccl.
p. Is fuit suc-
cessor Iustini 2.
de quo 5.

q. Præcedebant
interdum illa.
Et manu diuinæ
Diuinitas te ser-
uet, per multos
annos. Nouell.
Valentino de
homicidiis casu
factis, & manu
diuinæ optamus
vos felicissimos.
Nouell. de indeb-
reli.
r. addebant in-
terdum rescrip-
tis & constitu-
tionibus diem,
quo is, ad quem
dirigeretur, eas
accepisset, &
quo fuissent an-
te latæ, i. pro-
grammate pro-
positæ. l. 27. C.
Theo. de in qua
5. relat. contra.
Ideoque in vna
& eadem con-
stitutione in-
terdum qua-
tuor dies sub-
notabantur, Da-
ta, Subscripta,
Accepta, Anre-
lata, vel Lecta
vel Allegata.

EPITOME NOVELLARVM LEONIS AD ORDINEM, CODI-

CIS REDACTA, CVIVS NVMERI

ad numerum constitutionum referuntur, authore

Dionysio Gothofredo. I. C.

DE his qui monasterium imperfectum relin-
quunt 14.
De officinarum magnæ ecclesiæ vsu 12.
Episcopus creari potest qui liberos habet 2.
De seruo qui ignorante domino episcopus factus est 11.
Episcopi, sacerdotis, Clerici aduocationib. sponsionibus,
& redempturis, se dedentis pœna 86.
Maritus in sacerdotem creari potest 3.
Clericum profanum fieri non debere 7.
De seruo qui ignorante domino clericus factus est 9.
Ne clericus de nouo profanus fiat 7.
Diaconi contrahentis matrimonium post ordinem assum-
ptum, pœna 79.
Hypodionus creari potest, qui 22. an. natus est 16. & 75.
Decennis puer monachus esse potest 6.
Monachi & clerici tutores esse possunt, at non admini-
stratores rerum pupillariarum 68.
Monachi vt testamentum possint facere 5.
Monachi desertoris pœna 8.
De seruo qui inscio domino monachismum suscepit 10.
Salutarem baptismum in quocumque sacro oratorio peragi
licere 15.
Sacra mysteria in priuatis adibus possunt celebrari 4.
Puerperas diuinorum mysteriorum fieri participes, &
quando infantes baptizentur 17.
Vt Iudæi secundum Christianismi ritus viuunt 55.
Ne ex sanguine cibis conficiatur 58.
De legibus receptis & abrogatis *Prohem.*
Legis quæ de consulari agit abrogatio 94.
Ne amplius senatusconsulta fiant 78.
Senatus prætores, Decurionibus Præf. constituere non
licet 47.
Pacto paterno ex æquo hæredem futurum filium 19.
Vt pacta, etiam non constituta pœna valeant. 72.
Vt in contestatione litis, & magistratuum initio iuretur
97. ad 107.
Eo quid ad primam denunciationem iudicio se non sistit 108.
Vt qui iurandum defert, prior de calumnia iuret 99.
Vt dominicis diebus omnes ab operibus vacent 154.
Celebribus quibusdam in ecclesia viris festi dies consti-
tuuntur 88.
De his qui in locis arabilib. aut vineis ædificaturi sunt 71.
De structuris & solarij interstitio 113.
De oris maritimis 56.
De auulsa terræ crusta 95.
Quantum in piscatib. remotæ piscatoriæ inter se dista-
re debeant 57. adde 102. 103. 104.
Vt cuique tam intra ciuitates, quam extra, mortuos sepe-
lire liceat 53.
Vt ad trientes vsuras pecunia licite mutuetur 83.
Vt mulieres testimonium non præbeant in cōtractib. 48.
Ne serui ad dicendum testimonium admittantur 49.
Homo liber seipsum vendere non potest 59.
Vt purpuræ segmenta & particulae in publicis mercimo-
niis sint 80.
Vt negotiari, ædificare, muneræque accipere vrbis magi-
stratibus liceat 84.
De perpetuis emphyteusibus Ecclesiæ 13.
Vt sponsalibus constituta pœna exigatur 18.
Ne præfides in prouincijs suis, domestica sponsalia con-
trahant 23.
Vt si sponsa ex alio grauida deprehendatur, sponsalia rescin-
di possint 93.
De secundis nuptiis 22. 85. & earum pœna.
De tertijs nuptiis, & earum pœna 90.
Ne intra septimum ætatis annum sponsalia ineantur, ne-
que ante decimum quintum maribus, aut decimum
tertium foeminis matrimonium consecratur 109.
Ne filij naturales cum adoptiuis matrimonium con-
trahant 24.
Ne matrimonia citra sacram benedictionem confir-
mentur 89.
Ne ante legitimum matrimonij tempus futuris coniugibus benedicatur 74.

Eunuchi vxorem ducentis pœna 98.
Ne captiuorum vxoribus alijs nubere liceat 33.
Ne post assumptum ordinem sacerdotes, diaconi, aut hypo-
diaconi contrahant nuptias 79.
De seruis qui liberis mulieribus in matrimonium con-
iunguntur 100.
De seruis coniugib. si alter illorum libertate donetur 101.
De indodatis mulieribus 106.
Vt dotis promissio ex paternis aut maternis bonis præ-
stetur 21.
De æqualitate dotis & donationis propter nuptias 20.
Furore mulieris & mariti quomodo matrimonium di-
rimatur III. 112.
De muliere quæ viuo marito alios de matrimonio com-
pellat 30.
Vt quæ mulier mariti odio abortat, repudiari ab illo
possit 31.
Solutio matrimonio dos vt repetatur 110.
De dotis restitutione 25.
Vt concubinam habere non liceat 91.
Quo tempore & a quibus rerum suarum administratio
adultis concedi debeat 28.
Monachi & clerici tutores esse possunt, at nō bonorum
pupillarium administratores 68.
Manumissi testamento quando testari possunt 37.
Captiuus testari potest 40.
Cacus testari potest secreto 69.
Monachus testari potest 5.
Prodignus testari potest 39.
Serui imperatoris testari possunt 38.
Vt in ciuitate quinque: in iuneribus verò & agris tres
testes ad testamentorum fidem sufficiant 41.
Subscriptiones testium, eorumque signacula non requi-
ri in testamento 42.
Vt per scribendi ignaros testamenta etiam confirmen-
tur 43.
A quibus obsignari testamenta oporteat 44.
De testamento resignato 82.
Vt qui captiuus patris filius nascitur, eius hæreditate non
arceatur 36.
Vt iudices sententias in litteras referant, suæque manu ob-
signent 45.
Vt donationes quæ in litteras relatae non sunt ad 500. vs-
que aureos valeant 50.
De emancipatione 25.
Vt Eunuchi adoptare possint 26.
Vt pariter omnibus adoptare liceat 27.
De pœna Adulteri manifesto deprehensi 32. Castra-
toris 60. Ecclesiasticorum, alca ludentium 87. Epis-
coporum, sacerdotum, & clericorum qui se aduocationi-
bus, sponsionibus, redemptionibus alijsve similibus de-
dunt 86. Eunuchi, si vxorem duxerit 98. Exccantis
aliquem data opera 92. Falsarij 77. Grassatoris 70.
eorum qui ad Hostes transunt suæque sponte reuertun-
tur 67. eorum qui res vetitas ad hostes transuehunt
63. Incantatorum 65. Iniusti exactoris tributorum
61. Ludentis alea 87. Mulieris quæ mariti odio abort-
tat 31. quæ viuo marito alios de matrimonio compellat
30. eorum qui Naufragiū suppresserunt 64. Peculatus
105. Plagij 66. Publicam rem vendentis 62. Raptoris
virginis, eorumque qui in raptu virginis adfue-
runt 35. Sacerdotis, diaconi, aut hypodiaconi post ac-
ceptum ordinem nuptias contrahentis 79. Sepulchri
violati 96. Tertiarum nuptiarum 90. Tutoris qui pu-
pillam suam vitiat 34.
De inuento thesauro 51.
Vt ancillæ partus apud alium editus ipsius dominum se-
quatur. 29.
De decurionibus 46. 47.
Vt tam veterum principum, quam recentiorum numis-
mata, modo iusti ponderis probæque materiæ sint va-
leant 52.
Ne ex auro & pretiosis lapillis quidquam cōfieri in vni-
uersum nefas sit 81.

a Non inutile fortassis fuerit Gracorum librorum originem qui multorum manibus hodie teruntur hic referre. Basilii Macedo, cum filio Constantino & Leone philosopho (cuius Nouellas hic interpretor) ediderat *ἀποχρηστικόν*, distinctum titulis 60. adde Nouel. 1. in f. Nouell. 713. de *νόμοις*. Hunc consequutus Leo filius, collatis omnibus quæ de iure ciuili extabant voluminibus, Digestis, Codicibus, Institutis, Nouellis, nouum opus libris 60. complexus est: quod ideo *ἐκ νέου ἀποχρηστικόν*, & quia principum leges continet *παλαιὰ καὶ καινὰ*, etiam appellatur, & *ἐκλογὴ* Nouell. 1. 50. hoc itaque cōstet. Leonem *βασιλικῶν* autorem esse. *Harmonop. l. in princ. Balsamon in versibus Heroicis*. Eodem tempore Photius Patriarcha Constantinopolitanus *νομοκάνων* edidit, quasi breuiarium & indicem Canonum vsu receptotum, distinctum titulis xiiii. quem & *νομοκάνων* appellarunt, forte quod Photii liber præponeretur canonibus. Idem enim penè præfiteretur Photius & Balsamon Græcis, quod Latinis postea Burchardus Wormatiensis anno 1020. suo Carnotensis anno 1020. & Gratianus anno 1120. Postea Constantinus, Leonis filius, cognomento Porphyrogeneta, liberos Basilicōn repurgauit, fuitque author *ἀποχρηστικῶν*, id est, Basilicōn repletæ prælectionis, & ita Balsamon intelligendus est in præfatione, ne alioquin sibi contrarius, Constantinus Porphyrogeneta autorem faciat *ἀποχρηστικῶν*. Neque tantum à Constantino Porphyrogeneta libri Basilicōn repurgati

IMPERATORIS LEONIS^a AVGVSTI NOVELLAE CONSTITVTIONES^b:

A V T,

Correctoria^c legum repurgationes.

Henrico Agylæo interprete.

P R O O E M I V M.

RERVM humanarum vicissitudo, vitæque inconstans atque multiformis status permixtus ac omne genus legibus ortu^d præbueret: quæ leges quia sua multitudine ad quascunque se facile res protendunt, quum illas sibi addmouent, quicquid rectè aut secus sese habeat, diiudicant. Sunt itaque tanquam^e custodes quidam vitæ nostræ & medici^f, dum mala, partim ne oriantur ac in communem vitam promanent, impediunt^g; partim verò, quæ mala occulta sunt, insinuanturque irreperunt, eorum noxam corrigunt^h, ac velut radicis vitiositatem euellunt, eamque non sinunt corroborari. Atqui eandem humanarum rerum cursusⁱ velutque reciprocos quidam æstus, dum sursum deorsum omnia vertit ac voluit, & multa quæ rectè constituta essent, in peius commutat, permulta item obliuione obruit, ut perinde ac si rerum natura visa nunquam essent, incognita sint: non mediocrem illis labem intulit, has profundo silentio tegendo, in illis verò ut inter sese dissentiant efficiendo: idque alias, dum illi ipsi qui illas tulerunt, in priore sententia ac voluntate non persistunt, verum sibi ipsi contradicunt: alias etiam, dum posteriores modo consuetudine, modo lege illis contraria sustinent, ut hinc confundi leges, nec exiguum rebus mortalium inferri detrimentum contingat, alius cum aliis commutatis, talorumque instar huc illuc temere voluentibus. Illas itaque res, ex quarum tranquillo & imperturbato statu salus reipublicæ dependet, in tanta confusione perturbatoneque versari, indignum neglectu rati, quam accuratissima leges inspectione ac consideratione dignati sumus: & quas obtinere conducibile fore animaduertimus, illis selectis, scripto^l Imperatoris nostræ maiestatis decreto in reipublica auctoritatem confirmauimus: utque controuersias diiudicarent, insuper etiam sciimus: quas verò viles iudicauimus, harum nonnullas in perpetuum silentiū coniectas, decreto & ipsas à legum honore atque ordine exulare iussimus: quarum autem nullam prorsus mentionem fecimus, has etiam, hoc ipso quod earum non meminimus, iuxta atque illas in exilium eiecimus. Denique quoniam & inter receptas consuetudines^m nonnullas ratione non destitui, talesque, quales prudens aliquis non contemnatⁿ: vidimus, has quoque legis prærogatiua honestantes, ex inscriptæ^o consuetudinis statu ad legis imperium atque honorem eueximus. Quum ergo hæc ita à nobis comparata sint, sciat quisque, quod quæ leges per scriptum Imperatoris nostræ maiestatis decretum auctoritatem nactæ; aut quæ consuetudinis legis dignitate honoratæ fuerint: hæc & in reipublica obtinebunt. & controuersias in se suspensas habebunt. quæ autem ab illis in contrarium vergunt, aut mentione sempiternam illis taciturnitatem iniungente, citra hæc etiam, ut quæ cum defectis eiusdem conditionis sint, eodem decore dignæ habitæ sunt: hæc verò dehinc & reiectæ & à reipublica exules atque extorres erunt.

QVOD VNVMQVEM- que, qui iudicandi prærogati-

ted & Photii Præcanon seu Nomocanon. A Constantino, Romanus Læcapenus iunior, Constantini Porphyrogenetæ nepos, edidit (ut quidam putant) librum qui inscribitur *μικρὸν κατὰ συγγραμμάτων*, quod sit paruum manuale, ordine alphabetico titulos dispositos habens, quo libro multis locis vitur Constantinus Harmonopolus, ut & aliis nuncupatis *Παρμυρίδης* Magistri sive Patriarchi titulis & capitulis distinctis, de utroque dixi in Nomenclatore, Græcarum iuris dictionum, & ad Harmonopolium. Hos omnes insecutus est Balsamon interpretes Photii, ex Diacono magnæ ecclesiæ Constantinopolitanæ, Nomophylace, & Chartophylace, & præfesto Blacherneni, Antiochiæ, totiusque Orientis Patriarcha. De Eparchiis aliis dixi, quibus addi cupio Cuiacium 6. obseru. 9. & 10. de synopsi *βασιλικῶν* seu Ecloga hoc visum est addere: *βασιλικῶν*, maiorem quasi epitomen esse, vide Leunclauum in præfatione Eclogæ, quæ multis erroribus occasionem dedidit scribit Cuiacius 18. obseru. 30. Quod ad Nouel-

uam acceperit, quæadmodum legalium capitulorum à nobis habitus delectus statuerit, diuimere controuersias oporteat: quæ verò inter reprobata^p habita sunt, uti ex illis nulla litis ambiguitas diiudicetur.

C O N S T I T V T I O I.

In nomine eius qui vniuerso humano generi saluantes leges tulit, Christi veri Dei nostri, Imper. Caesar Flavius Leo, pius, felix, inclutus, victor, triumphator, omni æuo venerabilis, Augustus, fidelis Rex: Styliano Illustrissimo sacrorum nostrorum officiorum magistro.

ELEBERE^r mi ille inter imperatores nominis Iustinianus, quum animo esset et grætempubl. & optimo, & eius utilitatem studiosissim. velut siluam^q quandam, constitutiones in Romano Imperio inde ab initio vsque ad suam artem diuersis temporibus editas accipiens, quo bene de subditis mereretur, industria & laboribus suis opus admiratione dignum, vniuersarum nempe legum illam incorporationem^r, summa cum contentione efficere est conatus. Si quid contrarium aut inconueniens appareret, repurgauit ex quibus verò compositum reipublicæ ac decorum statum exitum crederet, hæc in vnum contexit, atque velut in artem^s aliquam informauit quasque in vna iustitiæ libra^t, à qua iustum & iniustum discerneretur, constituit & collocauit. Atqui (ut constat) vbique est pulcherrimum, *ut nequid nimis*. Quum nam quæ in multis partibus diuisam legum substantiam ac materiam in vnum corpus^u tanta cum laude coagmentasset, præterea etiam quæ legalis regiminis ordinem ac conuenientiam sæpenumero labefactarent, in concordiam redegerit: itaque quod ad hæc sola omnes sententiæ ferendæ essent, in vnum consensum iudices compulsi, eosque ad pacificè iudicandum, legalibus capitulis in tranquillo & ab omni contentione libero statu constituit, inter se conciliasset: his ille non contentus, sed præstantius^v quippiam in reipublicæ gratiam postmodum conficere cogitans, imprudens iis quæ postea statuit, primum opus euerit: neque alterum vituperationi non obnoxium fecit, quum ex posteriore ipsius instituto non paucæ aduersus prius suscitata contradictiones & controuersias sint. Atque ad hunc sanè modum ipse Iustinianus à seipso vitium passus est. Certè quidem quum vsque ad hodiernum diem nunc ex recentioribus sanctionibus, nunc ex inscriptis, & non aliunde quàm^z quod multitudine placeant, auctoritatem præ se ferentibus consuetudinibus: permulta ab illo tempore innouata sint: parum abest, quin res legalis prorsus turbata confusaque, sit &

las Leonis, quas nunc interpretor, attinet: verisimile est editas fuisse post libros *βασιλικῶν*, ut & Nouellas Iustiniani, post editionem Codicis.

b editæ à Leone post libros *βασιλικῶν*, quæ multa corrigunt ex Iustiniano iure, quas ident Cuiacius 17. obseruat. 31. negat vllius esse auctoritatis apud nos: quin, ne ætate quidem Leonis, vniquam obtinuisse, nisi, ut Græci apud eundem notant, in iis, de quibus antea nihil constitutum fuerat. ut Nouell. 57. 71. 89. 102. 103. 104. vel quæ ius vetus explicant ut Nouell. 77. aut suppleant ut Nouell. 5.

c *ἐκλογὴ* *νομῶν* & *ἐκλογὴ* *ἐκ τῶν νομῶν*. His verbis puto indicari repetitionem legum prælectionem faciam à Leone philosopho, non has Nouellas, ut hoc proci-mis agatur de auctoritate legum à Leone philosopho commendatarum. d Ex corruptis moribus ciuium, optimæ leges nascuntur.

e Ad salutem ciuium, ciuitatque incolumitatem, vitamque hominum & quietem cōdita sunt leges. Cicero 2. de legibus.

f Quod medicamenta morbis, hoc exhibent iura negotiis, Nouella Iustiniani 111. in principio.

g prohibendo scilicet, leg. 7. ff. de legibus.

h hinc pænæ constitutæ.

i Legum desuetudinis causæ.

k *κατὰ ὑπόθεσιν*. species est prouerbij.

l has Nouellas non intelligit, sed *βασιλικῶν* libros, de quibus dixi, alioquin, quid est in his Nouellis, quod omnibus litibus finiendis satis esse possit.

m Ex consuetudinibus leges fiunt:

o *ἐκ νόμων*. intelligit haud dubiè libros *βασιλικῶν*, in quibus quod à seculo Iustiniani ad sua tempora desuetum erat abrogatur: his tantum selectis, quæ in vsu quotidiano erant posita.

p Lites, non ex legibus abrogatis dirimendæ. Idem à Iustiniano constitutum §. 3. conf. de Iustiniano Cod. & §. 5. de emendat. Cod.

q *ἐκ νόμων*. *ὁ νόμος* *ἐστὶν ἡ ἀρχὴ τῆς δικαιοσύνης*.

r ars aliqua iuris. Iustitiæ libra.

u *τὸ μὴ εἶναι ἄρα* Terentius in Adria act. 1. scen. 1. Id arbitror adprimè in vita esse vtile, ut Ne quid nimis.

x *ὁ νόμος*. sic corpus Homeri dicitur l. 52. §. 2. ff. de leg. 2.

y Codicem Iustinianum repetitæ prælectionis intelligit. l. 32. §. 1. ff. de legibus commissum.

a Quid à Leone præstitū fuerit in emendatione iuris.

b Obserua sententiam huius Nouellæ facit. 3. de Iustiniano. Co. 5.1. Cod. de emendat. Cod. Basilio scil. Macedone. nam antea dixi Basilium Macedonem cum filiis Constantino & Leone vidisse. 1. de Iustiniano. Co. 5.1. Cod. de emendat. 1. de Iustiniano. Co. 5.1. Cod. de emendat. 1. de Iustiniano. Co. 5.1. Cod. de emendat.

communis vitæ negotia sursum deorsum subtilim ferantur. Quapropter quum tiquid aliud, hoc certe quod opulatrice nostra industria & cura necessariò oriatur dignum sit ** tractatum insuper & consuetudinibus quæ ad rerum gubernationem deuenissent, diligenter excussis legum inter se contradictionem sustulimus: quicquid aduersarium & ad præsentem rerum constitutionem rationemque illicitum esset, huic legalem auctoritatem abrogantes: quæcunque verò consuetudines non malè neque noxiè de rebus constituere viderentur, has non amplius inscriptas & neglectas consuetudines manere sinimus, sed ad legis vim ac potestatem extulimus: alicubi autem & ad sacritiam quiddamque præfractius spectantem, ac ceu iustitiæ penitus oblitam legem, ad suum decentemque modum legibus debita cum æquabilitate contraximus. His itaque hoc pacto dispositis & constitutis, omnibus quibus iustitiæ trutinæ commissæ sunt, & magistratibus & iudicibus mandamus, vt ^b quæ leges ab Imperatoria nostra maiestate à legali solo exulare iussæ sunt, has inutiles indicantes, dehinc in omne æuum reitè sinant: secundum reliquas verò scriptas atque veteres, & quæ haud ita pridem à sempiternæ memoriæ patre nostro atque nunc à nobis selectæ aut latæ sunt; controuersis diiudicationes suppeditent, neminiq; posthac ad aliquam à legali auctoritate exterminatam iuris speciem declinare, neque ad consuetudinem quampiàm, quæ accepta prærogatiua, pro eo quod consuetudo esset ac diceretur, ad legis maiestatem & honorem à potentia nostra subiecta non sit, recurrere permittatur.

VT QVI CÆTERA SECVNDVM

SACROS DIVINOSQUE CANONES

episcopali dignitate dignus esse probatur, si liberi ex legitimo matrimonio illi sint; ob illos in consequendo honore nullum impedimentum sentiat.

Aliter,

VT QVI ALIOQVI PRINCIPE

SACERDOTIO DIGNVS EST, SI

legitimi illi liberi sint, non impediat illi consequi.

CONSTITVTIO. II.

Idem Imperator Stephano sanctiss. Constantinop. Archiepiscopo, & Patriarchæ vniuersali.

VVM sacrosancti diuinique canones, & quicquid alijs de sacerdotio ac episcoporum creatione statuere, in optimum numerisque omnibus plenum editi sint modum (& quidem quomodo illi non exactè perfectèque editi sint, quum diuina inspiratio in authoribus efficaciter operata sit) mirari subit, quomodo non veriti nonnulli sint, sacras diuinâsq; leges, tanquam illæ absolutæ non essent, promulgatis alijs legibus abrogare. Etenim quum sacri canones, quibus locis de episcoporum creatione præscribitur, statuunt, eum qui ex legitimo matrimonio liberos habeat, si modo in reliqua vitæ ratione nihil impedimenti sit; ad primum huiusmodi sacerdotium promoueri posse: hi in contrarium statuentes, aiunt, vt ij qui liberos habent tamen legitimi coniugij munus sint, ad Episcopalem dignitatem euadant; suò impedimento vacare. Quod ideo fortasse in animum induxerunt, quod istiusmodi affectione quadam erga liberos (quid enim quis aliud dicat) sacras facultates obliuiscuntur. Verum non rectè sese illa ratio habet. Sic namque nec fratribus alijve cognatis superstitionibus accessum quisquam ad Episcopatum haberet: siquidem & ad hos sanguinis propinquitatisque affectio respicit. Quin & hoc prævidentes diuini canones, fecerunt episcopis potestatem, vt si ipsis pauperes cognati essent, illorum inopiam ex sacris facultatibus subleuant. Nostra igitur Imperatoria quæ ex Deo est maiestas, si mandatis diuinis insistatur, id longè conuenientius fore animaduertens; consonam illis profert legem, vt quemadmodum ipsis videtur ad primum sacerdotium promoueri possit qui illo honore aliqui dignus sit, tamen liberi ipsi lege tamen honorati sint: id ita liceat: & ita quidem censens, vt à lege quæ contradicere ausa fuit, in audaciæ poenâ perpetuum in futurum exigatur silentium.

VT QVI SACERDOTES CREAN-

DISVNT SECVNDVM ECCLESIAE RITUS, ea lege creantur, vt omnem deinceps vitam cœlibem agant; aut si matrimonium contrahere velint, prius id faciant, ac deinde ad creationem procedant.

Aliter,

QVOD ANTE INEVNDVM SACERDOTIVM MATRIMONIVM CONTRAHI DEBEAT.

CONSTITVTIO III.

Idem Imperator Stephano sanctiss. Constantinop. Archiepiscopo, & vniuersali Patriarchæ.

VVM decenter inde ab initio de iis qui faciendis Deo sacris digni essent, ecclesiasticus ordo constituitur, non rectè (meo quidem iudicio) qui præsentis temporis consuetudinem sequuntur; interdum ecclesiasticam traditionem cōtemnunt. Nam vbi illa ^m mandat, vt qui creandi sacerdotes sunt, aut per omnem vitam, si promissum non falsum fore fidant, cœlibatum voucant: aut si ⁿ illum seruare impossibile ipsis videatur, legitime matrimonium ineant, ac deinde diuinum ministerium suscipiant: consuetudo quæ in præsentem obtinet, iis, quibus matrimonio coniungi in animo est, concedit, vt ^o antequam uxorem duxerint, sacerdotes fieri possint, & deinde biennium ad perficiendam voluntatem iungi matrimonio volenti præstituit. Id igitur quia indecorum esse videmus, iubemus, vt ad vetus ecclesiæ & antiquitus traditum præscriptum ^p dehinc creationes procedant. Neque enim dignum est, vt qui spirituali ascensu supra corporis abiectiōnem & sordes euecti sunt, hirsutis ad carnis ^q fordes delabantur: sed è diuerso, vt diuinum ministerium ex corporis sordibus tanquam in altum aliquem gradum cōscendant; conuenientius fuerit.

VT NON-MODO VNIVERSALIS

ECCLESIAE SACERDOTES, VERVM etiam qui ad quamcunque sacram ædem pertinent, si in hoc vocentur, licet sacra mysteria exponere, diuinumque cultum celebrare domi priuatæ possint.

CONSTITVTIO IIII.

Idem Imperator Stephano sanctiss. Constantinop. Archiepiscopo, & Patriarchæ vniuersali.

LACVIT veteribus, vt quæ sacrificia & cōmuniones in priuatis adibus sunt, ab illis sacerdotibus, qui ad generales ecclesias pertinent, solis celebrentur: ab alijs verò qui alicui alijs sacra adi additi deseruiunt, priuatæque vitæ in statu sunt, vt nullum neque officium neque sacrificium perficiantur. Atque hoc quidem vt statuerent, religionis conseruandæ causâ in mentem illis venisse videtur, quo videlicet (vt conuicere est) dum nonnulli sacerdotij prætextu lethale defectiōnis malum tegunt, vsu non veniat, vt qui profanati sacrificij participes fuerint, longè magis contaminentur quam expientur. Qui profectò eorum qui istiusmodi religioni cautionem excogitarunt, propositus finis hoc ipso nomine q̄ sacrosanctæ fidei stabilitum adiuuenerint, simul laudabilis, simul cōmendatione dignus est. Veruntamen quatenus se firmitatem allaturis existimant, eatenus illam ex lege promanasse atque se extendisse non videas. E diuerso verò subinde illam ipsam legem religiosi & diuinis ministeriis operam nauantibus etiam aduersari conspiciunt. Vt autem pollutus sacerdos, qui notus non est, pollutæ suæ iniquationis aliquem participem faciat, verisimile fortasse est al. quando id euenire. Verum non ita vt semper & omnino tale quiddam contingat. Quis enim animo tam facili est, tamque omnia promiscua habet, vt quæ non norit sacerdotem, neque cuius religionis neque quibus moribus sit, hunc ad sacrificandum aduocet? Rursum verò qui defectiōnem moluntur, remque sacram profanant faciant, ne illi cum alienis ab impietate conuentus agere non velint. Vt vnde stabili lex videtur, non inde quemadmodum existimatum sit, stabiliatur. Tum & religiosi in multis vtilitatibus consequendis eandem impedimento esse comperitur. Siquidem cum diuina gratia in omnibus ferè omnium non modo potentiorum, verum etiam tenuiorum domibus sacraria Deo erecta sint, & verò sumptus reliquæque ad rem familiarem necessaria sacerdotibus ab omnibus similiter suppeditari non possint: euenit propter legem, vt (quemadmodum dixi) qui tenuiores sunt quam vt priuatim sacerdotes suscipere possint, per sepe diuinorum mysteriorum expertes maneant, & sacra ^r delubra, quæ in illis sacrificia fieri debeant, his defraudentur. Quin verisimile etiam est, nonnunquam defunctorum ^s memoriâ instante, ob defectum sacerdotis præsentem memoriâ diem nullo factò sacrificio ^t elabi: vt inde & qui hîc viuunt, & quos altera vita tenet, vtriusque non exiguum damnum obueniât. Statuimus igitur, vt non solum generalis ecclesiæ sacerdotes, sed etiam qui ad quamcunque aliam sacerdotum domum pertinent, quibuscunque cuiusque domus dominis accessitis accessum ad sacra ora-

m Traditio ecclesiastica.

n Hoc innuit, traditione fuisse ecclesiasticam, vt qui creandi sacerdotes essent vel cœlibatum vouerent, vel si eum vouere non possent, uxore prius ducerent, & ita ministerium susciperent.

o Hoc innuit, tollendam esse sui temporis, vt inquit, consuetudinem, quæ sacerdoti, intra biennium sacerdotij adepti uxoris ducendæ potestatem faciebat, redacta, vt inquit, veteri consuetudine qua futuris episcopis matrimonio niū permissum, non tamen electis leg. 4. Co. de episcop. v. Nouell. 2. 9. 1. Cod.

p de quo sup. dixi.

q nuptias intelligit. Idem penè dicitur in l. 4. 5. 1. ver. oportet, Co. de episcop. quod parum honestè dictum videtur. 1. de episcop. v. Nouell. 2. 9. 1. Cod. 1. de episcop. v. Nouell. 2. 9. 1. Cod. 1. de episcop. v. Nouell. 2. 9. 1. Cod. 1. de episcop. v. Nouell. 2. 9. 1. Cod.

r 1. de episcop. v. Nouell. 2. 9. 1. Cod.

s 1. de episcop. v. Nouell. 2. 9. 1. Cod.

t 1. de episcop. v. Nouell. 2. 9. 1. Cod.

u 1. de episcop. v. Nouell. 2. 9. 1. Cod.

x 1. de episcop. v. Nouell. 2. 9. 1. Cod.

y de sacrificio pro defunctis alijs dixi.

e Leges diuinae abrogari nō possunt.

f 1. ad Tim. 4.

g Nemo remouetur ab episcopatu adipiscendo propter liberos quos habet.

h 1. de episcop. v. Nouell. 2. 9. 1. Cod.

i 1. de episcop. v. Nouell. 2. 9. 1. Cod.

k adde & alijs ex d. 5. 1. dist. 1. 2. 3. cap. 1. de episcop. v. Nouell. 2. 9. 1. Cod.

l 1. de episcop. v. Nouell. 2. 9. 1. Cod.

m 1. de episcop. v. Nouell. 2. 9. 1. Cod.

n 1. de episcop. v. Nouell. 2. 9. 1. Cod.

o 1. de episcop. v. Nouell. 2. 9. 1. Cod.

p 1. de episcop. v. Nouell. 2. 9. 1. Cod.

q 1. de episcop. v. Nouell. 2. 9. 1. Cod.

r 1. de episcop. v. Nouell. 2. 9. 1. Cod.

s 1. de episcop. v. Nouell. 2. 9. 1. Cod.

t 1. de episcop. v. Nouell. 2. 9. 1. Cod.

u 1. de episcop. v. Nouell. 2. 9. 1. Cod.

x 1. de episcop. v. Nouell. 2. 9. 1. Cod.

y 1. de episcop. v. Nouell. 2. 9. 1. Cod.

z 1. de episcop. v. Nouell. 2. 9. 1. Cod.

aa 1. de episcop. v. Nouell. 2. 9. 1. Cod.

ab 1. de episcop. v. Nouell. 2. 9. 1. Cod.

ac 1. de episcop. v. Nouell. 2. 9. 1. Cod.

ad 1. de episcop. v. Nouell. 2. 9. 1. Cod.

ae 1. de episcop. v. Nouell. 2. 9. 1. Cod.

af 1. de episcop. v. Nouell. 2. 9. 1. Cod.

ag 1. de episcop. v. Nouell. 2. 9. 1. Cod.

ah 1. de episcop. v. Nouell. 2. 9. 1. Cod.

ai 1. de episcop. v. Nouell. 2. 9. 1. Cod.

a mendacium
veritati postpo-
nendum.
b l. 7. §. 7. ff. de pa-
ctu.
c est enim gra-
ue fidem falle-
re l. i. ff. de consti-
tuta.
d Paria eiusdem
iuris censentur.

initum pactum filius in bona succedet. Neque verò men-
daciū veritati^a præferri vlla ratio patitur, nec æquum
est, neque rationabili animali conuenit pacta^b conuenta
per improbationem adulterari. Atqui si quid aliud, hoc cer-
tè hominem decet^c, vt verbis suis fidem præstet: nisi men-
daciis veritatem corrupendo, destitutus ratione, eorum
albo quæ ratione prædita sunt, excidere velit. Quinimo nec
illud consentaneum est, vt parentes iis qui pariter^d ex ipsis
nati sunt, non parem curam exhibeant, neque æqualiter
ipsorum vitæ prospiciant: sed alios quidem vberiores fa-
cultates habere, aliis verò nihil parcere, neque illorum mi-
sereri, tametsi inopes in miseria victuri sint, velint. Caterū
æquum est, vt quemadmodum omnibus liberis ex æquo vi-
tam impertiti sunt, ita etiam ad hanc facultates impertian-
tur: nequaquam verò, velut ancipiti libra his leuius quid-
dam, illis verò grauius, pro inæqualitate animi sui attri-
buant.

e adde Nou. In-
finiani.

f i. 6. §. 2. Greg.
ci hic appellat:
vt & Harmono-
pulus 4. tit. 10. §.
10. apud quem
extat huius No-
uelli epitome.

VT^e NE MARITVS QVEMADMO-
DVM VXOR, ILLA PRAEMORIEN-
te, præter^f donationem propter nuptias
quicquam capiat.

CONSTITVTIO XX.

Idem Imperator Styliano excellentiss. sacrorum officiorum
magistro.

g d. Nou. 97.

h d. Nou. 97. de
æqualitate do-
tis & donationis
propter nuptias.
i Nou. 97. c. 1.

 VM vetustis legibus^g, quæ de pactiōibus nu-
ptialibus tractant, tum in prima matrimoni
coitione, tum in eius dissolutione, quam mors
in alterum coniugum irruens efficit, æquali-
tatem^h & viro & mulieri assignare visum sit: haud scio qua
re moti, quibus postmodum leges condere studio fuit, di-
uersis constitutionibus has subiecerint. Etenim vetustioresⁱ
leges mox à coniugij coitione æquales esse collationes, tū
muliebrem tum virilem, & vt altero vita defuncto, quum
liberi nulli superessent, nec pactum in quo quippiam de
lucro significatur, subesset, ex æquo ad vtrumque sua re-
uerterentur, constituerunt. Si verò de lucro pactum initum
esset, tunc vt vterunque vita excessisset, qui superstes esset,
receptis rebus suis, insuper quantum pacto comprehensum
esset, lucraretur, & in ambobus lucris æqualitas seruaretur:
ita vt viro præmortuo mulier dotem, propterque nuptias
donationis partem aliquam, eamve totam, si ita conuenis-
set, asportaret: & si mulier ante virū in mortem incidisset,
vir donationem propter nuptias conseruaret, illūque lu-
crum, siue dos tota, siue eius pars, prout pacta vellent, seque-
retur. Atque hæc quidem quum vetustioribus placuissent,
posterioribus^k displicuerunt. Quapropter & contra statuit:
quoniam non rectè. Statuunt autem, vt statim ab initio
coniugij inæquales procedant collationes, & maior dos sit,
donatio verò propter nuptias contractior: cuiusque vxor ab
eo die quo matrimonium contractum est, sit domina, quā-
quam (vt fieri affolet) alterius viri consortio postmodum
se mancipet. Et iniquè iudicantes, vbi matrimonium morte
distractum fuerit, mulieris mœsticiam lucro consolantur:
viri verò supra amissionem vxoris, dispendio rerum ipsius
mœrorem adaugent. Iubent enim, vt mulier superstes
cum sua dote vniuersam propter nuptias donationem au-
ferat, & ad hæc ex reliqua mariti substantia tantum quantū
dotis donationisque propter nuptias in vnam summā con-
tractarum quadrans conficit, ceu heres capiat. Quod si mu-
lier ante maritum mortem obeat, tum vt illius hæredes v-
nā cum dote donationem propter nuptias lucrentur: mari-
tus autem nihil aliud quam quantum dotis donationisque
propter nuptias quadrans facit, habeat: vtrique res eum ad
modum procedat, siue subsit pactum, siue nihil huiusmodi
inter ipsos conuenierit. Sed hæc quomodo non iniqua quo-
modo pro iure hæc non extrema iniuria est? Quæ quidem
præmortuo marito mulier accipit, in his fortasse aliqua ra-
tio: quæ verò illa præmortua ad eius hæredes deuoluuntur:
in his quomodo non omnis iniustitia & enormitas inest?
Ea propter decenter valde sapienterque perpetuò ille me-
morandus Imperator, & qui ex ipsis lumbis natus post ip-
sum rebus præst^l fecit, qui veteribus legibus auctoritatem
conseruandam, quæque peruersæ contra statuerent, eas è re-
pub. in exilium eiciendas putauit. At enim refractaria con-
tentiosaque consuetudo est, ac frequenter absurda aliqua o-
pinio, vbi in hominum animis (eorum præsertim quibus re-
cto iudicio illam expendere curæ non est) altas velut radi-
ces egit, haud facile extirpari nequit. Qui homines antici-
patam opinionem, quamuis friuola sit, amplexantur, nolūt
que sequi meliora. Ad eò vt ne nunc quidem in æternum
commemorandi patris nostri constitutio, quæ ad veteres le-
ges nuptialium pactiōum rationem reducit, absurdā con-
stitutionem missam esse faciendam persuaserit, atque in
quæ ille exilium decreuerat in publico hæc etiamnum vsu
sint, Quid nos igitur? Postquam semel præualere visum est:
ne^l in matrimoni coitione ex æquo collationes fiant,

l Inæqualis po-
test esse quanti-
tas dotis & do-
nationis propter
nuptias Nou. 22.
c. 20. Inæqualis,
inquam, Nā do-
natio propter
nuptias dotis da-
tione maior es-
se potest.

sed maior donatione propter nuptias dos sit, hoc in repub.
obtineto. & si mors matrimonium dirimat, tum si^m ma-
ritus sine liberis decedat, pactūque non subsit, vxor do-
tem donationemque propter nuptias, nihil autem amplius
auferto: si verò mulierem mors abripiat, dotem hæredes
eius capiunt: maritus autem suis rebus ne priuator, neque
quæ ipsius sunt, alij, sed ipse habeto. Quomodo enim ini-
quum non est, alios ex illius rebus lucrum sentire: ipsum
verò, supra amissionem coniugis, bonis etiam suis, siue do-
natione propter nuptias priuari?

VTⁿ DOTIS PROMISSIO EX PA-
ternis aut maternis bonis facta
præstetur.

CONSTITVTIO XXI.

Idem Imp. Styliano excellentiss. sacrorum
officiorum magistro.

 VEMADMODVM in libra videmus, eam
tum rectè ad rerum earum quæ ponderantur,
diuidicationem desumi, quando lances æquales^o
sunt, neque vel tantillum in alteram partem pro-
clinant: ita quoque lex, quum ne tantillum quidem ius in-
torquet ac deprauat, digna est quæ ad rerum diuidicatione
procedat. Illius enim partes sunt, vt æqualitatem: huius
autem, vt ius stabile conseruet. At quorsum hæc? In Codicibus
descripta^p constitutio est, quæ dum à parentibus, quæ
in matrimonium liberos collocarunt, promissa dotis do-
nationisve propter nuptias nomine facta exigit, haud scio
quomodo ius commisceat. Vult^q namque, vt pater, qui
pro liberis dotem donationemve propter nuptias promise-
rit, si promissionem indistinctè fecerit, illam totā desuo ex-
pleat, suisque solis ex bonis persoluat: si distincterit, hunc-
que ad modum locutus sit, Ex meis filiisque bonis promissa ex-
hibebo: tum si inops sit, nihil ille in promissum contribuat,
sed filij facultates, quæ se vnā cum filio daturum pollicitus
est parens, solæ expleant: sed si diues sit, contrarium statua-
tur, vt ipse solus de suo quæ pollicitus sit expleat, filiūque ni-
hil cum illo communicet: tametsi non se solum, sed cum
filio promissum expleturum pollicitus sit: quod filium, qui
ipse nō promiserit, dare quippiam indignum putetur. Hoc
itaque æquitatis subuersionem esse rati sumus. Nam quan-
tūcumque inopia teneatur parens, si filius solus de suo pro-
missa soluat, nulla iustitia legis apparet: neque rursus quū
satis affluens rerum patri copia est, filium contributionis o-
mnino esse expertem, vniuersumque promissum à parente
exhiberi conuenit. Quamobrem etiam statuimus^r vt^s se-
cundum parentis verba promissorum solutio procedat, ab
ipsoque solo, quando se solum daturum pollicitus est, pro-
missum exigatur: quando verò cum filio se daturum pro-
misit, filius etiam solutioni obnoxius sit: eaque ex æquali-
bus partibus, quando illæ definitæ non sunt, fiat: ac tum ex
inæqualibus etiam, quum vtrique certæ partes diuersè assi-
gnatæ sunt. In hoc nulla æquitatis euerfio est, insuperque
id ad liberorum vtilitatem spectat, quam in codicibus edi-
ta constitutio non magnopere curat. Quid ita? Quoniam
sepenumero parens, quum ad dispendium respicit, ideòque
illud tempus quod filio efficaciter promittendi potestatem
facit, ineundo nuptiali contractui expectat, quod conduci-
bile filio sit perdit. Vt igitur ea res ambobus commoda fe-
lixque sit, neque æquitas iniquo iudicio inuoluatur, nec ve-
rò denique liberorum vtilitati noceatur, Codicis decretum
vacato: hoc verò iam etiam consuetudini cognitum in re-
publica obtineto. Quum etenim pro decreto legis in repu-
blica habeatur, iam prælatum est, quæ in Codicibus est
constitutioni.

VT MULIER QVÆ MATRIMO-
NIUM NON^t ITERAT, VNIVS, LI-
berorum portionem proprietatis
iure capiat: similiter
& pater.

CONSTITVTIO XXII.

Idem Imperator Styliano excellentiss. sacrorum
officiorum magistro.

 I c v t in plerisque aliis, quando absurdi nihil
incideret neque rebus noxium quicquam in-
ferretur, consuetudini^t cessimus: quin & legis
prærogatiuam illi dedimus, quum iam plebs
assuefacta illi esset, nec ab illa se auelli sineret: ita etiam in
parte donationis propter nuptias, quam mulier liberos ha-
bens, nec animo alteris nuptiis applicito sponsalem torum
commiscens accipit, faciendū putauimus. Quum enim an-
tiquior^u lex id donum ita circumferibat, vt donatione pro-
pter nuptias mulieri in vsum fructū data, illa præter vsum
fructū ex eadē propter nuptias donatione, vnius liberorum
portio-

m Mulier mor-
te mariti sine li-
beris mortui,
donationem pro-
pter nuptias ple-
no iure lucra-
tur, nisi pactum
sit contrarium.
Quid si mulier
præmortua? ei^p
hæredes dotem
tantum auferunt,
rebus propter
nuptias donatis
penes maritum
manentibus.
n Extat huius
Nouellæ Epito-
me apud Har-
menop. 4. tit. 8.
§. 34.

o Lances iusti-
tiz æquales,

p l. ult. C. de dor.
promiss.

q sententia d. le-
gis vltimæ.

† Emendatio
d. l. vltimæ.
r Sensus est, pa-
trem (si solus do-
tem promittit,
vel donationē
propter nuptias)
solum exigi: si
cum filio filiæve
promiserit, pro
sua tantum par-
te conueniri, ni-
si ex parte inæ-
quali specialiter
promiserit, atq.
ita, patrem inde
finitè dotē pro-
mittentem, ac
donantem pro-
pter nuptias, so-
lum non exigi:
quod d. lex vlti-
ma cōst. ituerat.
Alij non malè
sentiant spectā-
dam esse, quoniam
iure pater dotē
dedit, vt si tā-
quam tutor filij
aut gestor, non
de suis bonis vi-
deatur filiā do-
tasse v. v. v. m. f.
1. obseruat. 37. §.
2. Interea vide-
tur Leo secutus
legem 22. §. 3. in
fi. ff. soluto.
f adde Nou. 85. §.
1. ad Nouell. Infirm.
127. c. 3.
t Consuetudini
quando ceden-
dum.
u. Mulier pri-
mis nuptiis cō-
tenta, donatio-
nis propter nup-
tias vsum fru-
ctum habet: &
præterea vitellē
proprietatis, in
eadem Nou. 127
c. 2.

Nos itaque in harum sententiarum pedibus euntes, siue omnes iubemus, si filius sui iuris factus, nullusque liberos habens testetur, parentes illa duntaxat quæ ex lege Falcidia ad ipsos manant, nisi pactum (quo modo supra dictum est) initum sit, percepturos: reliquos vero cognatos, quanquam ab intestato vocarentur, ut qui restitutione pactum interponere neglexerunt, omnino nihil. Illud porro annotatu dignum, solius virilis personæ in potestate esse filium dici. Caterum quoniam præter alios modos huius quoque sui iuris filium esse ostendebat, si qui ipsum in potestate habebat, (siue is pater, siue avus esset) libertate ipsum suo ore donasset: nos hoc insuper annectimus, ut si pro suo saltem arbitratu vivere filius videatur (siue id eius verbis cuius sub potestate degit, concessum fuerit, siue verbis quidem concessum non sit, sed consensus tacitus filio vitæ rationes separatim instituenti non aduersatus sit, verum ipsum suo modo seorsum vivere permiserit) tametsi à coniugij commercio liber sit, ius tamen liberi arbitrij ratum illi & confirmatum sit. Et enim si serui semel iugo emissi, dum mali non apparent, iterum illud trahere non coguntur: quomodo indignum non est, filios patria potestate liberatos, denudò sub iugum mittere, ipsosque perpetua libertate, qua quomodo dixi, serui etiam fruuntur, expertes esse?

UT EUNUCHI ADOPTARE POSSINT.

CONSTITVTIO XXVI.

Idem Imperator Styliano excellentissimo sacrorum officiorum magistro.

MAGNUM sane excellensque donum est à Deo creatore ad mortales promanauit matrimonium. Non modò enim naturæ mortis ingluuiem obnoxia opem fert, humanoque generi perpetuitatem elargitur, id dum ab illa depascitur, non omnino deperire finens: verum etiam per liberorum procreationem permagna alioqui hominum vitæ præstat. Nā quid ea quæ ex liberis percipitur voluptate ad oblectandos hominum animos suauis: aut verò quid in humanæ vitæ negotiis, cum aliis, tum quæ in senectute nobis se offerunt, vitibus? Leuari senectutis molestias liberorum ministerio videmus. Verum quoniam eam utilitatem per matrimonij commercium consequi non omnes valeant, voluit lex, & rectè quidem, in eos qui id donum è natura non accepissent, sua benignitate beneficium conferre. At id propositum non ita erga omnes seruauit, ut omni defectu vacuum beneficium daret. Aliis enim etiam extra matrimonium hanc acquirendi liberos potestatem fecit, alios huius beneficentia exorres reliquit. Quanquam eius legis, quæ in hoc semel edita esset, ut liberorum orbitate qui nullos haberent, liberaret, ac sua ope patres, quibus ex matrimonio id esse non contigisset, efficeret, pertinere ad omnes beneficentia conueniebat. Verum illa id ita non vult: sed reuocat illos qui lethalia passi sunt: quorum tamen, quod iniuria affecti, generandique facultate priuati sunt, misereri par erat. Repulsa autem causam hanc ponit, quod dicat. Quos natura ad generandum non idoneos nouerit, hos neque legem hoc beneficium affecturam. At verò non natura, sed hominum iniuria his generandi vim ademit. Qui homines, si præter iniuriam quæ ab hominibus sustinuerunt, alteram per leges non subirent dignum fore Imperatoria nostra Maiestas rata statuit, ut si adoptare vellent, liberam id faciendi potestatem haberet. Existimo enim illic beneficium magis esse necessarium, ubi eius impensius requiritur utilitas. Eunuchis autem præcipue liberorum acquisitio, quæ per legem fit, est necessaria, eoque magis, quod vna hac ratione, ut patres sint consequantur: itaque liberorum ministerio ipsis frui contingat, quo inhumanum esset, si, quod genitalibus priuati sint, insuper etiam priuarentur. Sed quemadmodum cuius vocis usus ademptus est, quæ linguæ munia sunt per manum adimplere, & qui sermonem labris fundere nequit, per scripturam ad ordinandas res suas procedere non prohibetur: ita neque qui, quod genitalibus priuati sunt, liberos non habent, horum indigentiam alio modo compensare vetandum est.

UT PARITER OMNIBVS ADOPTARE LICEAT.

CONSTITVTIO XXVII.

Idem Imperator eidem Styliano.

VVM eos qui sua industria rem aliquam humanæ vitæ utilem adinuere student, in eam ne illam proponere, quæ certis hominibus deuoluere, aliisque eius expertes relinquere, decen-
tius sit: tum verò longè magis legum beneficium commune esse conuenit. Nam sicut sub principe, virtute:

fic sub legibus, quotquot illis paremus atque subditi sumus, illarum beneficio in commune frui debemus. At quid sibi vult hoc procerum? Quod quæ liberorum orbitate infelices liberare infortunio lex vellet, adoptare, & quod à natura accipi non posset, opinione comparare iubendo, non erga omnes similiter seruauit propositum: atque viros quidem & mulieres, quas natura postquam matres nouisset adoptione sololis ad liberorum orbitatē redegit, & adoptandi iure donavit: eunuchos vero & mulieres, è quarum sinu nondum vilius fortis efflauerit, beneficio indignos censuerit, tam viriliter nescio quomodo ratiocinata. Non enim qui hoc incommodo, ut natura patres esse nequeat, eunuchi affecti sint, continuo idem incommodum lege augeri oportet: sed è diuerso eius rei defectum alio modo compensari non prohibere, longè magis par est: quemadmodum aliis membris, quæ ad actiones naturales requiruntur (ut manibus pedibus) inutilis, aut si qua alia parte priuati sint homines, illi quocunque possunt modo, mutilationem farcire non prohibentur. Iam verò neque mulieres quia matres non fuerint, ne adoptent, coerceri, rationi consentaneum est. Quæ enim ratio est, ut illis, quod liberis orbatae sint, deinde acquirendorum liberorum ius largiatur: has verò, quod istiusmodi possessionis profas inopes fuerint, per omnem vitam in illa inopia viuere velis? Et certe si hæc præcipua liberorum utilitas est, ut parentes in senio sustentent, quo pacto non tam his quam illis ex æquo ut beneficij participes essent, concedere æquum fuit? Sic enim quibus tenues atque facultates sunt, filiorum ope & auxilio leuior paupertas esset: quæ verò illas omni rerum copia affluentibus habent, & his adoptio conduceret. Nam qui in filij locum assumptus esset, is & inseruiens matri, & pro illa quæ par est filium facere sedulo exequens, quum bona illius, ita ut in suo statu manerent, administraret, tum cum matre curarum onus partitus est, ut illa tranquillius lætisque viveret, efficeret. Nostra itaque Imperatoria Maiestas, iis legibus quæ adoptare his quos diximus non permittunt, administrationem abrogans, euulgat legem, quæ omnibus qui adoptare velint, siue quispiam virili facultate orbatus sit, siue aliam quam necdum matrem Sol viderit, eius faciendi potestatem facit. non solum autem ob commoditates quas ex adoptione manare dixi: sed etiam quod inde virginitatis decus cohonestari animaduertam. Si quidem quæ coniugali consuetudini virginitatem anteponunt, interitumque liberorum desiderio punguntur, quum id extra matrimonij consuetudinem consequi se posse videbunt, virginitatis honestatem negligere non sustinebunt. Neque porro verum est, ut quia mulieri liberos in potestate habere permixtum non est, idcirco illi adoptare non liceat. Primum enim, quia si quis hoc admittat, non modo mulieres, quæ nunquam pepererunt, verum etiam quæ matres extiterunt, ab adoptione arceat. Fæmina enim (ut lex inquit) habere in potestate non potest. Deinde quæ hoc sancit lex, loquitur de illis qui à matribus recedentes seorsum suo arbitratu vivere malunt: non item verò de iis qui materna imperia libenter tolerant, ipsarumque præscriptis per omnem vitam parere proposuerunt. Non igitur obedientiam & famularum voluntarium, quanquam is ratus sit, lex prohibet: sed illic fæmina potestate priuatur, ubi voluntatis assensus ad obedientiam non coit. Nam si hoc ita sit, quomodo multæ matres iam viduæ liberos secum vna viuentes & subditos ad extremum usque diem habent, & animam in illorum manibus expirantes, maternæ benedictionis suarumque facultatum illos relinquunt hæredes? Porro & illud etiam Imperatoria nostra Maiestas benignè subditis largitur, ut non modo ab Imperatore (quemadmodum vetustiores leges præceperunt) sed etiam à quocunque, cui cuiusque loci rectio iniuncta erit, qui adoptare vult, id faciendi facultatem accipere possit.

QUO TEMPORE ET ETATQVI bus rerum suarum administratio adultis concedi debeat.

CONSTITVTIO XXVIII.

Idem Imp. Styliano excellentissimo sacrorum officiorum magistro.

QVANDO QUIDEM hoc etiam legislatoribus rectè placuit, ut minoribus curatores præficerentur, qui parentum de illis curam supplētes, & ætatis imbecillitatem curæ haberent, & bona conuenienti sollicitudine illæsa conseruaret: quod legislationi rectè se habenti deest, ex nobis addendum putauimus. At quis ille defectus est? Quod à solo Imperatore, iussu recedere curatoribus, rerum administrationem tradi minoribus: idque quum iam præfinitæ ætatis modum attingerint, (quem maribus vigesimus, fæminis verò decimus octauus annus tribuit) & tanquam ad hanc ætatem, qua sapere rectèque atque utiliter res suas administrare possunt iam peruenierint, in plenam rerum suarum potestatem collocari velit.

a hoc innuit, filios non esse in potestate matris aut auiæ. l. 13. ff. de suis. l. 8. Co. de præscript. l. 6. r. 1. p. 1. d. 5. C. de adoptionib.
b Emancipatio non requirit scrip- turam. l. 2. c. de emancipat. lib. 2. r. 1. m.
c Huius constitutio- nis meminit Harm. r. tit. 17.
† Tacito consensu filius emā- cipatus dicitur, si patre non igno- rante separatim ra- tiones insti- tuit aut seorsim viuit, tametsi co- iugem non ha- beret. & ita abro- gatur l. 3. c. de e- mancip. que ne- gat nudo consen- su (citra solenni- tatem verborum) filios emanci- pari.
d An id videtur innuere? Filios nuptiis contra- ctis voluntate patrum tacite e- mancipatos vi- detur non arbi- trari, quantum- vis id multis lo- cis hodie sit re- ceptum.
† abrogatur §. 9. Inst. de adopt. l. 2. §. 1. ff. de adop- t. 17. dicitur 2. Harm. r. §. 4.
e Nou. 22. Nou. 39.
g Laus matrimo- nij sumpta ab utilitate & volu- ptate.
h per adoptio- nem sc.
i Ratio dubitan- di sumitur ex §. 9. Inst. de adop- t. l. 2. §. 1. ff. de adop- t. Potest sic ea au- geri: hæc de in- stituere Eunuchis non licuit l. 6. §. 1. ff. de liber. vel matrimo- nium contrahē- re l. 39. in ff. de iure dot. nam p- dicitur, p mor- bos haberi, id leuius est l. 7. ff. de adilitio. h. 2. die testamentū facere possunt. l. 5. C. qui testam- t. Eunuchi non sunt natura ut- hic: licet in qui- busdam spado- nibus, contra l. 128. ff. de ver. sig. quibus adoptio permittitur l. 40. in ff. de adop. dif- ferunt enim à castratis de qui- bus hic agitur, dixi ad d. l. 128.
† olim castra- ti adoptare non poterant, & ita abrogatur §. 9. d. §. 1.
l Ratio deciden- di satis elegans, possit & à simili id etiam confir- mare, licet Eunu- chis testamentū faceret l. 10. c. qui testamentum ergo & adoptare. m. l. 10. ff. qui te- stamenta.

n & è cetera quæ manus amittit, verbis testari po- test. l. 10. D. qui testamta.
o 2. Harmenop. §. 5. 4.
† etiam fæmi- nis quæ nunquā liberos habue- runt. Scita abro- gatur §. 10. Inst. de adoption. & l. 5. C. de adoption. p Superius vñ aut paucis scribitur, ubi est causa conctorum Sal- nian. ad eccles. adde Nou. Instin. 60. c. 1. in fi.
q sensus est, Ve- tati iure fæmi- nis (quæ matres fuissent) tantum licuisse adopta- re in solatium li- berorum amissi- rum l. 5. Cod. de adoptionibus.
r Eunuchi & mulieres impro- les, adoptare in- reueteri non po- tuerunt. De Eu- nuchis dixi ad Nou. 26. §. eodem.
f Afflictio mul- tius augenda Nou. 40. §. eod.
t Qui manus amittit, verbis te- stari potest, d. N. 26. §. l. 10. ff. qui testam.
u Ratio decidē- di.
x Sensus est, Fæ- minas (licet nu- quam habuerint liberos) adopta- re posse.
y Ratio dubia- bi.
z Prima refuta- tio dubitatis. a v. l. 5. C. de adop- tionib. §. 10.
b secunda refu- tatio Instin. de a- dopt. v. l. p. §. 9.

† etiā ante xx. & xvi r. Quin- non semper an- no xx. aut xviii. quod addi por- tet legi 2. Cod. de his qui veniam atatis.

d Inst. de sura.

a non omnes
eadem ætate fa-
piunt.

b Non minus
animo quam
corpore inter se
homines diffe-
runt.

c v. c. de his qui
venia atar. impe.

f idque additur
legi 2. Cod. de his
qui venia atar.

f idque additur
legi 1. 2. 3. 4. Cod.
de his qui venia
atari.

velit. Verum quoniam, vt sapiant, omnibus non eadem ætate contingit, non ita simpliciter statui, neque ex sola ætate ad rerum suarum gubernationem pariter omnes produci oportebat, sed erat quam ætatem cuiusque eorum qui rerum suarum administrationem susceperunt essent, status requireret, inspicendum. Quid enim? an quum hic, postquam eam ætatem egressus sit, nondum autem satis sapere cõperit, administratione dignus iudicatum fuerit, ille, quanquam etiam in infra eam ætatem sit, prudentia tamen non destituitur, vt recte res suas administrandas suscipere non possit, ab administratione arcendus erit? Quando igitur non minus animo quam corpore inter sese homines differunt, & alij etiam ante legitimum tempus rationem bene constitutam habent: alij vero etiam id supergressi mens nondum stabilita est: quod lex hæc ita vellet, vt defectuosa eadem esset factum est. Quin & alia huius legislationis incommoda sunt. Ac primum quidem, quod difficile, imò verò prorsus impossibile sit, vt ad omnes legislatoris voluntas pertingat. Quomodo namque qui longis terræ marisque distinetur interuallis (vt interim alias vitæ difficultates, vt morbos, insidiarum hostilium metus, membrorumque mutilationes omittam: quæ persæpe difficultates, ne in ipso quidem domicilij loco prodire, nedum longinquam professionem suscipere permittunt) quomodo, inquam, hisce, sexcentisque, quæ mortalium vitam allidunt rebus aliis adolescentibus impediri, rerum suarum administrationem ab vnius Imperatoris nutu petent? Quod ergo (sicut superius diximus) legislationi debeat, id adimplentes iubemus, vt ^c qui puberes imperfectæ ætatis tempus iam superarunt (mares nempe annum xx. fœminæ verò xviii.) animamque ad res gerendas idoneam habent, ac prudentiam, qua administratio refrenata res non labefactet, vt illa nocenter concessa non videatur, collegerunt: his plena rerum suarum auctoritas datur. Accipiunt itaque hi, iustaque potestate res suas agunt. At quibus rerum recte gerendarum iudicium adhuc deest, id quod sibi ipsis (vt potest qui quum gubernare debeant, imprudentiæ imperio regantur) damnum futuri sint, etiam si id tempus prætergressi fuerint, non percipient. Si quidem si, qui propositus finis erat, vt bona recte administrarentur, is necdum præsens sit, qua ratione, quamquam ætas aduenerit, cum periculo ipsis committitur, quæ ipsius procuratore non recte administrantur? Ad hunc ergo modum qui rebus prudenter præesse poterunt, tamen si ad administrationis tempus haud dum peruenierint, non prohibebuntur. Vnum est etiam quod requirunt, ne bona labefactentur, quod quum ad sit, superuacaneum est ætatem expectare. Et non tantum Imperator rerum suarum procuratorem administrationemque concedit, verum etiam quibus cuiusque loci magistratus obtigerit plenamque iurisdictionem habent. Ita enim legislatoris prouidentia omnibus qui indigebunt, utilis erit, atque lex vim suam magis exeret.

VT ANCILLARVM PARTVS

APVD ALIUM EDITVS,
ipsius dominum se-
quatur.

CONSTITVTIO XXX.

Idem Imperator eidem Styliano

QVEMADMODVM hunc sermonem, qui nullam præ se fert mendacij perueritatem, verum esse atque rectum scimus: ita etiam veram legem, quæ iniquitate perueri non deprehenditur. Atque adeo si quia id non obseruat, ea lex non est, quamuis ea appellatione digna habita sit. Si enim hoc legis est, vt cuique ius suum tribuat, quomodo quæ hoc non præstat, lex erit? At cum alie etiam nomine tenus leges in id committere deprehensæ sunt, tum verò illa ^e maximè, quæ partum ancillæ, quæ non apud dominum, sed furto aliòve modo subducta, apud alium quempiam peperit, postquam facinus innotuit, non cum matre ad suum dominum abire, sed ab hoc quem alieni mancipij dominum fuisse constar, dederi iubet. Hoc itaque quia nos recte se habere visum est, conuenienti medela non dignati, vt ius suum matrem partus sequatur iubemus. Non enim quia fur, quæ lex domini persolui debere decernit obtinet, idcirco etiam illæ ancillæ suæ partu priuari, eumque alius lucrari debet. Ad lucrum autem huic satis sit, quod ^f illa ad ministerium pro arbitrio vsus est. At dixerit aliquis: Sed si quid in illam, dum possedit, impenderit, oportet & ipsum ex pretio lucrari: ideoque alienum non est partum apud ipsum permanere. At qui si quisquam ad detinendum fœtum hoc rationem præbere putat quomodo vt ille matrem sequi debeat, à domino persolutum pretium non maiorem præbebit? Quin quomodo conuenientius non est, si qui perdidit, indeque dolores in corde pertulit, ex accessione delinimentum sentiat: quam si ille eam habeat, qui præterquam quod nihil amisit (ab illo enim qui furto subductam ancillam ipsi vendidit, pretium recuperare licet) ancillæ etiam ministeriū lucratus est? ^g Veni-
tium ergo (quomodo diximus) deinceps partus, sed quem-

d. l. 13. D. de in-
furia & iure.

e. l. 10. in f. l. 33. ff.
de v. s. p. p. n. b. s.
l. 48. §. 5. ff. de fur.

f ex hoc loco
potest defendi,
Tutorem pupil-
læ plenam ali-
mentorum pen-
sionem imputa-
re non posse, si
pupillæ mini-
sterio vsus fue-
rit, & ad suum
compendium.

admodum matrem, sic etiam filium prior dominus habeat. Siue enim qui furtum commisit, diues sit, tumque ipsi quod malè accepit, eius pretium reddat, nihil amplius negotij restet: siue mortuus aut viuus adhuc inopia laborer, vt quæ lex à furibus exigit, exoluere nequeat, tum verò quoque qui ancillam amisit, eius calamitatem filij cum matre receptione deliniri æquius sit.

DE MULIERE QUÆ VIUO

marito alios de matrimonio
compellat.†

CONSTITVTIO XXX.

Idem Imperator eidem Styliano.

Quum leges reip. inutiles deprehendantur, necessario illas iusta reipub. prouidentia in melius transformant: ita quoque eundem prouidentia munus sit, vt leges recte constitutas, nihilque subditos contristantes, à malè constitutis subditosque contristantibus seligat, hisque illas anteponat: præsertim verò quando eadem de re duæ inter se pugnant leges statuunt. Quomodo enim ratione solum sit, ut quum duces atque præfecti ex peioribus præstantiores eligantur, & qui in gubernatione ad subditorum utilitatem omnia facturi putantur, præponantur: non item ex legibus, quibus donec respub. consistet, præesse datur, quum contra temporanea ducum præfectura sit, non præstantissima, sed peioris notæ, quæque neque à principio innotuisse decuisset, ad gubernacula deducantur? At quorsum hæc à nobis dicta sunt? Iustinianus ille, cuius diadema, præter religionem subditorum cura etiam decorauit, quum prius de solutione matrimoniorum sanctionem edidisset, vt si mulier marito etiamnum supersisteret de matrimonio cum altero agat, non amplius illam, vt ipsius membrum ipsi iungi liceat, sed ceu infidiatix ab ipso auellatur: postmodum ^h ubi ipse contradicens, ob hanc causam dirimi non permittit matrimonium. Nos itaque priorem hominis voluntatem, vt quæ his ipsis quæ statuit roboretur, & aduersus matrimonia insidias præcidat, humanæ vitæ conducibiliorem esse intelligentes, eam lege lata in repub. obseruari iubemus: quam verò cæcata palinodia inuulgauit, eam in reipub. nostræ theatro locum inuenire non permittimus. Si quæ igitur marito adhuc viuo, de contrahendo matrimonio cum altero sermone habuisse deprehendatur, vt quæ seipsa nefario proposito abrupit, & matrimonij solutione ab illo abstrahatur, & profecto etiam pecuniariis poenis, quibus quæ aliis modis à maritis auelluntur, obnoxie sunt, subicietur. Quæ enim matrimonij compage in vnam carnem cum marito coit, non acquiescit autem, sed simul ad alium respiciendo, creatorem qui illam coniunxit, contumelia afficit, simul in maritum hostili animo est: quomodo non iuste hæc, quum prius se ipsa à coniunctione prorsus abrupit, absceditur? Et sanè quando mulier proteruo proposito oculum à membro suo auertens, in alienum respicere gestit: quæ alia signa & testimonia ipsam in maritum hostilia cogitare desideres?

† dimittenda,
ex Nou. 22. ca. 6.
§. 1. neglecta No-
uella 117. ca. 8. &c.
ita redacitur d-
Novella 22.

g Nou. 22. ca. 16.
§. 1.

h Nou. 117. cap.
8. in fin.
i saltem nō nu-
meratur inter
causas repudio-
rum.

k Gen. 2. ver. 24.
Mat. 19. versicul.
5. Luc. 16.

l Tertul. lib. de
veland. virginib.
ostendit, Nuptias
de animo & ef-
fectu fieri, quæ-
admodum & ita-
prum: adde Mat.
5. v. 28.

m extat apud 4
Harmenopolu
1. §. 6.
† vt Nouella In-
stiniani 22. ca. 16.
§. 1. fuerat con-
stitutum: omis-
sum verò in No-
uel. 117. c. 8. in fin.
n Genes. 2.
o Mulier ex vi-
ro & propter vi-
rū. Tertul. 5. ad-
uers. Marcionem
& lib. de veland.
virginib.

p de abortu v.
l. 8. ff. de sicariis. l.
39. ff. de pœnis.
q Nouell. 22. ca.
16. §. 1.
r Nou. 117. cap. 8.
in f.

s Exageratio
criminis abor-
tionis.

VT QUÆ MULIER MARITI odio abortat, repudiari ab illo possit.†

CONSTITVTIO XXXI.

Idem Imperator eidem Styliano.

VI hominem è terra creauit costa ipsius in mulierem transformata, adiutricem illi ex ipsius membris coniunxit: quo videlicet suæ creationis causam illa cognoscens, vel hinc discat, qua lege erga coniugem, benevolentiam atque amorem incōtaminatum conseruet. Quæ igitur ita animata est, beneuolentiāque suam marito custodit, reuera illa auxiliatrix est, neque cōditoris promissum fallit: quæ verò diuerso animo est, non amplius neque hoc esse cognoscitur: neque quam coniugium in vnum illam cum marito cogere animum fuerit, caro ex carne, membrumve ipsius est. Idcirco quum de muliere, quæ propter inimicitias quas cum marito habet, de industria abortando, neque in vitæ lucem fœtum producendo, seminis ipsius fructum opprimit, duæ leges latae sint, quarum vna ^q repudiare iniuriā affectū maritum iubet, altera ^r verò non permittat: nos legi diuorij suadenti assentientes, illi vt multo utiliori auctoritatem attribuimus. Alienum enim mihi à ratione, proūque iniquum videtur, vt quæ tam apertum in maritum odium suscepit, vt ipsius semen disperdat (vt interim omittam, quod communi naturæ infidiata sit) ipsi cohabitaret. Nam si ^s qui alicui alij operi damnum inferunt, eos tanquā inimicos auersamus: quomodo eam quæ procreandorum liberorum operi, tum maximè necessario, tum præstantissimo noxam fecit, ipse qui damno affectus est, vt suam apud

q. iij.

CONSTITVTIO XXXV.

Idem Imperator eidem Styliano.

NE QUÆ quod ecclesiasticæ legi rebellemus, neque quod civilem simpliciter collidamus, hæc aduersus virginis raptorem sententiam proficimus: sed posteaquam, velut via quadam rebus humanis conducibili inuestigata, commiseratione sacræ legis id malum quasi inolescere, civilis verò legis austeritate supprimi cognouimus: in eam sententiam, unde rerum statui plus subsidij esset, inclinauimus. Vult aut civilis lex^a vt non solum qui per raptum & vim virginem ingenuam stuprauit, morti addicatur, insuperque supra mortis adiudicationem bonis priuetur: verumetiam qui in scelere adiumento fuerunt, eandem & pœnam & multam sustineant: idque tum etiam, quum voluntariè se mulier raptori dedit. Quin & eius patrem, si facti conscius fuerit, deportatione punit. Neque verò tunc solum, sed etiam, si quò tempore raptus committeretur, eius rei ignarus fuerit, filiolarum vitiationem postmodum parui pendat, reoque iudicium remittat, aut istiusmodi matrimonium approbet, in incuria pœnam deportationem sustinet. Atque hæc quidē veteribus placere. Verum sempiternæ memoriæ pater noster non tantum in mulieris raptum, verumetiam in circumstantias oculos dirigens, ad illas sententiam accommodat ac sancit, vt si cum armis^b, siue gladiis, alijsue nonnullis præter gladium lethalibus raptus commissus sit, qui raptum fecit gladio puniatur: vt ipse qui eo quod cum armis ad id factum processerit, neque ab homicidio immunis sit: qui verò suppetias tulerint, factive perpetratores susceperint, nam mutentur, verberentur, & eute tenus tondentur. Quando autem arma violentiæ adhibita non essent, vt mortem sententia non spectet, quod nempe tunc homicidium locum non habuerit: sed raptus auctor manus^c mutilatione periclitetur, qui verò ministerium præbuerint, alioquin se isti rei immiscuerint, verberibus, tonsura & deportatione pœnas pendant. Ac sanè corporalis pœnæ hæc est descriptio. Quod verò ad pecuniariam attinet, ne à primitiua legislatione mutetur, eiusque effectum retineat, permittitur. Atque hæc quidem pater noster sancit, quorum & nos approbaticem sententiam suscipientes, legislationem illam & in præsens & in futurum auctoritate & effectu obsignauimus.

VT CAPTIVI FILIUS

HÆRES SIT.†

CONSTITVTIO XXXVI.

Idem Imperator eidem Styliano.

SI REIPUBLICÆ sustentaculum^a atque fundamentum sunt leges, certè vt illa in tuto sit, sanitatem leges conseruet oportet. Legis autem sanitatem quid aliud quam æquitatem quis dicat? Circa hanc itaque, quo leges, quæ reipublicæ gubernant, æquabiliter sese habeat, cogitationes nostras obuertentes, legem^b illam, quæ eum qui ex duobus captiuis natus est hæredem bonorum eius parentis qui apud hostes manet, fieri non vult: hanc (inquam) legem, ne legum sanitatem (quæ æquitas est) priuetur, periclitari animaduertentes, illam ad sanitatem transformare volumus. Nam quod iniuste istud statuatur, non difficile cognitu est. Quam enim vim locorum natura ad ascribendam filio hæreditatem habet? Neque verò hoc quisquam obiciat, quod quum parens seruus sit, propter seruilem conditionem filius ex hæres erit. Quomodo enim civilis lex, quæ, si captiuum liberari contigisset, illum liberum agnosceret, ex eo natum liberum hæredem esse non permittit: sed qui apud hostes est, seruo bonorum administrationem dabit: tum etiam ad quem captiuus bona aliquis pertinere putabit? Ad cognatōne? At quomodo seruus obfistens his ad hæreditatem introitum non præcludit? Aut quomodo quibus permissum est? non longè prius hæredes esse licebit. An verò fisco danda erunt? Verum quomodo manifesta illa iniuria non est? Si etenim rationi consonum est, vt^c captiuorum liberi è publico subsidium sentiant: quomodo captiuus filium bonis priuari, illaque fisco attribui, non per quam euident iniuria est? Quod si sæpenumero, quum nonnulli parentes grauiter conscientia abusi, atque ideo pœnis subiecti, acerbèque è viuus sublatis sunt, liberi eorum substantiæ domini esse lege non^d prohibentur: quæ ratio est, quam obrem quando pium propositum parentes decorat (& quidem in fidei testimonium effusus sanguis, vt eximius ipsorum animus, magnusque spiritus ipsis etiam impijs miraculo esset, per se effecit) liberi facultatem ipsorum domini esse non permittantur? Nequaquam itaque constitutio^e illa sana esse nostræ Maiestati videtur: eaque propter sancimus, vt deinceps, siue quum captiuitatis caligine circumfusi parentes essent, in lucem prodit filius, siue etiam in libertatis splendore ipsum mater peperit, parentum substantiæ hæres sit: idque

siue ambobus parentibus è captiuitatis vinculis liberari continget, aut non: siue^f quum viuis eorum libertatem nactus sit, alter in calamitatis vinculis vitam finiet: siue denique vterque parens in captiuitate morietur: extra quam si mortem testamento condendo præueniant. Tunc enim illi quos testator voluerit, hæredes erunt: tamen vt trientis legitimum subsidium filio seruetur.

* VT DOMINI TESTAMENTO

MANVMISSVS, SI ILLVM DE-

cessisse, aditumque eius hæreditatem esse

ignoret, testari possit.†

CONSTITVTIO XXXVII.

Idem Imperator eidem Styliano.

PRAESENTI etiam legi plena absolutione deficienti, eius quod deest additione decoram formam imponimus. Ait autem^g, seruum qui quum domini sui testamento liber esse iussus sit, id ignorat, ideoque incertis rationibus libertatem obtinet, interea nequaquam propter ignorantiam libertate priuari sed in libertate viuere: vt autem tanquam liber testetur, ipsum potestatem non habere: quasi videlicet illam pœniteat, quam libertatem dedit, hanc ipsi perpetuò competere. Quum enim illi vt libero de rebus suis testandi facultas non sit, quomodo non ad pristinam seruitutem redit. Nos itaque dicimus, posteaquam gradum statumque vitæ liberum præbuit lex, illam etiam^h alia quæ libertatem committantur, præbituram. Nam si ipsum facere quæ hominibus liberis duxat licent, prohibere oportebat, ipsa verò id non prohibuit, sed dignum illum qui isthac faciat iudicauit: quare item istis actionibus, quæ propriè libertatis dignitati competunt, illum non dignabitur? *Est igitur libertate donatus, reuera liber, statuitque de rebus quas illi dominus eximias dedit, quomodo cunque visum sit.* Non decet enim, vt qui libertatis dignitatem manifestè accepit, obⁱ incertam suspicionem ignominia afficiatur, atque à testando arceatur.

* VT IMPERATORIS† SERVI DE

REBUS SVIS QUOMODO VELINT,

statuere possint.

CONSTITVTIO XXXVIII.

Idem Imperator eidem Styliano.

MOE quoque, quanquam plausibilem præ se specie (legalè nempe ordinationē) ferat: æquitatem mihi tamen excedere videtur. Dico autē, quod seruis de rebus suis statuere non permittitur: sed quæ laboribus suis arduisque (vt conicere licet) molestiis quæsierint, ea cuiusque domini manus colligunt. Ac sanè mirari subit, quomodo ab initio lata lex nihil moderationis neque æquitatis huic attribuit. Veruntamen ij è quibus nata ista lex est, atque adeò lex ipsa ab alijs, vt cuiusque voluntas feret, approbantur. Ego autem nequaquam illos probo, neque illud placitum in seruis meis^k obtinere sinam: sed contra, plenam ipsis administrandarum rerum suarum potestatem facio. Ex hoc itaque tempore in omnem posteritatem Imperatoris serui rerum suarum reuera domini sunt: ita sanè, vt siue sani sint, siue ægroti mortem imminere putent, de rebus suis pro arbitrio statuendi potestas non priuentur: neque seruitutis nomine ex rerum quas possederint dominio expellantur. De Imperatoris igitur seruis hæc nouiter lata lex esto, vigorēque habeto. Magistratibus autem reliquæque promiscuæ plebi, si huic nostro placito acquiescere nolint, ad veterem de seruilibus bonis legem respicere fas esto.

VT PRODIGVS QVÆ EX

RE IPSIVS SINT,†

facere possit.

CONSTITVTIO XXXIX.

Idem Imperator eidem Styliano.

MORTALIVM nemo ad eam absolutionem peruenit, vt non obnoxie aliquando res suas gerat: neque quisquam (ni fallor) ita desipit, quin crebrò sibi vtilis esse possit. Neque enim qui in omnibus prudentiæ suæ fidit, hunc omnia irreprehensibiliter facere sinit Deus: neque idem, quum creator creaturæque suæ curator sit, mentis inopem per omnia ex imprudentia frustrari permittit. Præfatus hoc sum propter illam legem^l quæ prodigum de rebus suis quicquid aut velle aut statuere, omnibus modis prohibet. Quam quidem legem, coniectis in res gestas oculis, pro illarum ratione, non aut ita simpliciter sancire: & si quid inutiliter gestum esset, non admittere: in quo verò aliqua vtilitas verteretur, id susci-

o & hoc adici-
tur d.l. f. Cod. de
postlim. reuer.

† & ita abroga-
tur l. 14. ff. qui so
stam.

p d. l. 14.

q data libertate,
quæ necessariò
consequuntur
libertatem, data
etiam videntur.

r ea fuit ratio
decidendi vete-
ribus, de qua v.
l. 4. in f. l. 15. ff.
qui testamentum:
l. 1. ff. de legat. 3.
Plp. 20. §. 11.
† ad eundem
modum olim
seruis populi
Romani testari
licuit Plp. 20. in
f. seruis priuato-
rum aut ciuita-
tis non licuit l.
16. l. 19. ff. qui te-
stamenta.

s lex est specia-
lis, quæ ad om-
nes seruos non
porrigitur. in-
terdum tamen
humaniores do-
mini seruis tes-
tari permittun-
tur. sed inter
domesticos tã-
tum v. Plin. §. ep.
16. dixi ad l. 4. ff.
de manumiss. &
ad Plp. §. 5. §. 5.

† tñ συμφορη-
ται, & ita abroga-
tur §. 2. inst. qui-
bus non est per-
miss. facit l. 1. ff.
de curatorib. v. l.
18. ff. qui testam-
tum inter vi-
uos, tum mortis
causâ, sed.

u d. §. 2. d. l. 2.
d. l. 18.

q. iijj.

a d. l. vn.

b de eo qui cū
armis virginem
rapuit.

c de eo qui sup-
petias raptori
cū armis tulit.
d de eo qui si-
ne armis virgi-
nem rapuit.
e de manus mu-
tilatione dixi ad
Nov. 134. c. 13.
f de eo qui opē
tulit raptori sine
armis.
g eaque in re ni-
hil mutatur d. l.
vnica.

h. i. captiuo na-
tus.
† olim non erat
nisi ambo parē-
tes postliminio
rediissent. & ita
abrogatur l. 1. c.
de postlim. reuer.
i legum cōmē-
datio adde l. 2. de
legib. Nouel. Iust.
163.

k d. lege 1.

l Captiuorum li-
beri è publico
alendi.

m v. l. 6. ff. de bon.
damnatis.

n d. l. 1.

a Prodigus non censetur bonis malè uti, quoties hereditate necessariis personis relinquit, & pauperibus, bona distribuit, aut seruis libertate donat.

b Prodigis mores in eo non sunt, qui bonis suis recte utitur. c extat epitome 5. Harm. i. §. 30. † & ita abrogatur §. ult. m. Inst. quib. non est. permiss. l. 8. ff. qui testam. l. 10. ff. de test. milit. Paul. §. sent. 4. §. 8. d. l. ult. var. in illa vero loci, Co. de testam.

c Imò milites conuocatis ad hoc hominibus testari debet §. 1. ver. si ergo miles Inst. de militari testamento. l. 24. ff. de testam. milit. v. Nov. 41. §. eo. ubi plura dixi f. puto inuul. 15 in f. Co. de test. milit. vult enim valere militis voluntatem, si quid in vagina aut clypeo literis sanguine suo rutilantibus adnotauerit, aut in puluere inscripserit gladio, sub ipso prelo quo in prelio vitæ sortem derelinquit.

g Afflicti subleuandi sunt, non ouerandi Nov. 26. §. eo. h Durum videtur captiuis admi testandi potestatem, ne alioquin ad eorū inimicos eorū bona deferatur. i Captiuū testamentum facere debent testibus presentibus.

k Captiuū testamentum facere possunt scripto vel verbis.

l Captiuū testari possunt, siue liberos habuerint, siue non habuerint.

m xj. rōv. ap. noua Scrim. xj. rōv. ap. nov. Cuiac. 7. obs. 32. n Ad quos hereditas intestati captiuū petitiueat.

o Quinque in vibano tres in rustico testamēto testes sufficiūt ex hac Nouella. Quinarius numerus lege XII. tabularum videtur introdu-

ctus §. 1. Inst. de testam. ordinand. 20. v. l. 2. & reductus a Basilio Macedone patre Leonis nostri ver. quum e. nimj. eod. Septē postea adhibiti ex cōstitutionibus §. 3. Inst. de testam. ordinand.

Specialius dicendum est. In militari testamento expeditionis tempore l. 17. C. de testam. (miles enim citra tempus expeditionis domi testatus septem testes adhibet arg. d. l. 17.) testes requiruntur ad minimum duo l. 24. l. 40. ff. de testam. milit. §. 1. Inst. de milit. testam. vel ut ibid. in principio cit. scribit Theophilus vnus sufficit: & si Leoni credimus Nouell. quadragesima in princip. §. eodem. nullis testibus adhibitis miles testari

pere oportebat. Nunc verò nihil istiusmodi præscribit, sed in vniuersum prodigo de rebus suis consultandi potestate adimit. Id nos recto iudicio nō convenire suspicari, legem illam relaxantes, statuimus, ut quæ iudicium erroneū, quodque prodigum delinquet, dicet, neque approbatione, neque confirmatione digna habeantur: quæ verò ad vtilitatem spectent, suscipiantur, atque nequaquam reprobandentur. Quid enim, si a prodigus aut hereditatem necessariis suis relinquere, aut pauperibus sua distribuere, aut denique grauem seruitutis torquem seruatorum cernicibus adimere velit? An ideo quod prodigus est, id illi non licere velle dicendum? Quid, si quum prædium damnosum habeat, alter quispiam, qui vitio mederi possit, maiore pretio quàm quantū prædium sit, id emere, ipsumque damno leuare velit? An prodigalitas, quod minùs illi sibi consulat, vtiliterque negotietur, impedit? At rationem non video. Quod itaque dixi, rerum gestarum conditio obseruator: & si in ea prodigibiles mores non conspiciantur, quod actum est, ratum esto: si verò a prudenti rerum gestione aberratum esse appareat, id neque approbatione, neque confirmatione dignum habetor.

VT CAPTIVI TESTAMENTI F ACTIONEM habeant. †

CONSTITVTIO XLI.

Idem Imperator eidem Sylliano.

VI olim edendis legibus operam nauauere, quum multa ad res humanas rectè moderandas in medium protulerint, locupletisque benignitatis suæ testimonium (leges nempe, secundum quas respublica concinno in statu conseruatur) reliquerint: tum haud scio qua ratione fecerint, vt de captiuis tractatus, quibus de rebus suis statuendi potestatem non faciunt, relique ipsorum benignitati non responderet. Quæ etiam de testamentis ipsorum legislatio complectitur, valde commiter ac benignè constituta sunt. Nam quod statuerunt, vt interdum quando inopia testium laboraretur, a minore etiam testium numero testamentum obliuaretur: quin & nullis adhibitis testibus, persèpe tamen testamentum ratum haberetur, quemadmodum defuncti qui in acie occumbunt constitutum est: per magnum sanè benignitatis est argumentum. At de captiuis placitum iam dictorum nō esse simile, neque ex eadem benignitate prognatum videtur. Quod nanque de rebus suis constituere illis non permittunt, non solum non benignū aliquid de ipsis decreuerunt: verum etiam ipsam captiuitatem alio modo intendunt. Quomodo enim rursum illos in captiuitatem non ducit: aut quomodo malum irrecrabilisque tristitia non adaugetur, & morte acerbior in corde captiuus non circūferens aculeum, rebus excedit humanis: quando non modò in captiuitate vitam finit, verum etiam si qua apud contribules bona habet, de his illi constituendi potestas non est: sed suis rebus, tanquam alienis expellitur: & quæ suis laboribus quaesierit, proque quibus suscepto periculo in captiuorum infortunium incidit, ab horum dispensatione euicitur: Quomodo item, si quos necessarios captiuus habet, vt liberos, vxorem, fratres, ut alios, quos ad ipsius hereditatem lex vocat, ij non similiter omnes obuensis in hereditatem ab intestato ad se deuoluendam oculis, curam liberandi captiuū, illius consequendæ spe non omittent? Nouimus siquidem res humanas, vt pauci admodum verum amore conseruent, cuiusque vniuersi gratia ad opitulandum calamitate implicitis perpauorum animus excitetur. Atqui spe nanciscendæ cuiusdam remunerationis ad ferendum indigentibus auxilium procedant, horum sanè longè maximus est numerus. Quæ re itaque moti cognatus aliusque quispiam captiuorum suscipiant curam? Si quidem statuendi facultas de rebus suis ipsis esset, nonnulli laborem damnosum sibi non futurum reputantes, non segniter illum susceperunt essent. Cogitarent etenim (vt ver. simile est) si aut conatus ipsorum ad finem deduceretur, captiuusque libertatem consequerentur, se munus aliquod esse pro opera sua & labore accepturos, aut etiam si conatus finem mors preueniens, captiuum de medio tolleretur, illum in testamento suo eum qui ipsius curam habuisset, maiore portione quàm illos qui ipsum neglexissent dignaturum. Non enim immemorem fore ipsum, neque labores nihili facturum arbitrarentur. Hac igitur ratione (quemadmodum dixi) futurum esset, vt aliqui non indiligenter ad liberandorum captiuorum curam sese erigerent. Nunc verò cum hi testari prohibeantur, illi autem ab intestato hæredes in bona concedant: haud scio si, qui pro liberatione labores suscipiat, quisquam inueniri possit. Successionis enim ab inte-

stato spes metusque ne in vanum laboretur: si fortè liberationem mors prauertat, captiuusque rebus humanis eximat, homines tardiores (vt ne prorsus animo alienos dicam) ad id aggrediendum facit. Quod sanè non itidem contingeret, si lex illorum testamenta irrita non faceret. Iam verò si liberandæ animæ pretium propria cuiusque facultates sunt, quomodo non in hoc etiam captiuū iniuriam longè maximam sustinent, quod dum non sinuntur à lege de rebus suis statuere, etiam si velint, pro animabus suis nihil rerum suarum erogare possint? Ad hæc porro cum liberationis ratio hinc absurditatem contrahat, tum verò multò absurdissimum est, quod dum testandi facultas captiuis non datur, frequenter illi qui inimicissimi huiusmodi fuerint, ipsi, si uiuerent, ne aspicere quidem sustinerent, illorum facultatum domini exstant. Quæ quæso re quid possit esse turpius? Hoc igitur quum hunc ad modum sese habeat, nō negligi debere Maiestati nostræ visum est: sed quemadmodum in aliis pro viribus diuinitus nobis datis, vt rectè reipublica nostra gubernetur sollicitè egimus: sic & de captiuis tractatum in melius corrigere decreuimus. Sancimus autem, vt de hinc captiuū, quæ ipsos à testando arceat, legi nequitiam obnoxij sint: sed vt ipsis (si possibile sit) quinque, sin minus, tribus testibus presentibus, extremam voluntatem, siue literis commendare, siue sine scripto pronuntiare liceat: tamen vt qui ad testimonium assumpti sunt, reuera illam defuncti voluntatem esse iureiurando affirmant: idque siue quum liberi subint, illos bonorū suorum hæredes relinquant, siue quum liberos non habeant, alios in hereditatem introducant. A Equum enim non putamus vt qui cōmunis reipub. nominis aequaliter participes sunt, cuiusdemque esse gentis censentur, non æquabili ex lege iure honorentur: vt videlicet qui liberi à seruitute sunt, statuendi de rebus suis, vt visum est, potestatem habeant: quibus verò illa manus intulit, quasi culpam commiserint, quod pro tribulibus propugnando in captiuitatis necessitatem deuenierint, non item. Cæterum si captiuorum quispiam aut sua sponte, aut eorum quorum in potestate est, vi adactus, hoc in animum inducat, vt res suas ad hostes concedere testamento iubeat: nequaquam tunc placitum ipsius ratum sit: quasi non pro decoro reip. Christianæ testamentum factum sit, in irritum concidat. Atque hæc quidem de iis qui vitæ finem testamento antea uerterunt sancta sunt. Si verò ultimus vitæ dies subito illi superuenerit, atque intestatus de medio sublatus sit: tum si qui, ad quos hereditas pertinet, siue ascendentes, siue descendentes superint, ad hos illa se conferat, si verò nulli sint ad quos bonorum defuncti captiuū successio spectet (dico quos neque ascendentes, neque descendentes defuncti familia agnoscit) primum considerari an aliquibus debeat, deinde deducto ære alieno reliqua bifariam in trientem & bessem diuidi, ac trientem demum in erogationem pro anima faciendam separari, alteram autem partem in fiscum recipi iubemus: tamen vt serui his non immisceantur. Hos enim, nisi æs alienum exolui non possit, omnes libertate honorari volumus. Quæ eadem rerum disponendarum forma custodienda erit, quando nihil æris alieni fuerit, seruitutisque obnoxius (quemadmodū dictum est) sine hæredibus decesserit. Quæ itaque nobis eius legislationis, quæ captiuos contristabat, in mentem correctio venit, per sacram hanc exposita est legem. Tua autem magnificentia sanctionem subditis notam facito: quod quum innotuerit, omnes de rebus suis, gratiam quos captiuitas detinet, quocunque modo velint statuunt.

* VT IN CIVITATIBVS QVINQVE, IN ITINERIBVS VERO ET agris tres testes ad testamentorum fidem sufficiant. †

CONSTITVTIO XLI.

Idem Imperator eidem Sylliano.

V V m omnibus humanis vitæ negotiis, quæ testium fidem requirunt, inde robur adesse oporteat: tum verò maximè quæ vltimi vitæ nostræ diei contemplatione dispositiones fiunt, istiusmodi corroboracione indigent. Nullus enim reliquus modus est, qui rectè ipsis ius dicet, nisi ipsis à testibus præsidium adsit. Oportebat itaque, quo magis necesse est, statuta hominum è vita decedentium firma esse, eo quoque magis eadem per testimonia stabiliri. Verum quoniam frequenter res propter eorum quæ strictius requiruntur penuriam, ad possibilem modum deduci videmus (quum nanque stricto iure uti non datur, quenque quo modo potest uti necessitas est) de testium numero, quo testamentis adesse

tus fuerit, quo loco testamentum factum esse dicetur l. ult. Cod. de testam. Idque communiter obseruari refert Ferrariensis in formula libelli quo petitur hereditas ex testamento 48. in verbo Vallatum 6. num. 4. 5. Harmen. 1. §. 11. & 12. p. Nouella 43. † atque ita mutatur numerus testium Iustiniano iure requisitus Inst. de testament. ordinand. & Co. d. de testam. ordinand.

debeant,

potuit, quamuis Plutarchus in Coriolano, scribat in testamentis to prociando tres aut quatuor adhibitos. & hæc de militari testamento. In pagani verò testamento variatur numerus. In testamentis cacci liberis duo vel tres l. 21. §. 1. C. de testamentis cacci testamentis vel octo requiruntur: vel septem testes & vnus tabularius lege 8. Codice qui testamenta. In reliquis, septem: si testamentum in scriptis fiat §. 3. Institut. de testament. ordinand. Quid si nuncupatum fiat testamentum? tunc sufficiunt quinque testes lege vltima, Codice de testamentis. vt & in codicillis lege vltima ff. de codicillis. l. 28. in fin. ff. de testamentis. In vrbeseptem requiruntur, si extraneæ instituantur heredes lege 21. §. 2. Codice de testamentis. sin filij, duo sufficiunt d. l. 21. §. 1. si libris mixti extranei, quod ad extraneos septem requiruntur: quod ad liberos, duo sufficiunt d. §. 1. Hoc addendum est, vnicum testem sufficere, si testamentum fiat coram principe, hoc est, ipsum principem pro omni alio teste sufficere lege 19. in fin. Codice de testamentis. quod tamen non admittit, & alia eius legis 19. sententia, vt ibidem scripsi. Sed & illud tenendum, iure canonico valere testamentum factum coram presbytero & duobus testibus c. cum esset. 10. de testamentis. sed & eodem iure vltimam voluntatem ad pias causas valere coram duobus testibus c. relatum 11. de testamentis. Ad hæc, iure civili plures quam septem adhibitos non nocere. Superflua enim profunt, nunquam nocent Paul. 2. sent. 4. §. 10. Quin, sufficere ad bonorū possessiones omnibus locis petendas, vt solennis testium numerus adhibi-

PUBLICARVM iniuriarum reos castigari, & huiusmodi pœnis quæ in illas pronos, ad temperantiam adigentes, quam maximè iniurias succidant, subiici iustum est. At non idcirco amplius quam par est puniri, neque ius ut fines suos excedat, specièque iustæ vindictæ cum iniustitia velut conspiret, cogi conuenit. Si enim pro delicti modo qui deliquit puniatur, iusta ea iuris ultio sit: at si quam pro eo pœna maior infligatur, iuris propositum seruari non existimo. Eapropter nostra maiestas, posteaquam in iis quæ à superioribus^a constituta^b sunt, ubi eos qui publicæ rei aliquid diuendere ausi sunt pœnis subiiciunt, non iustam sententiam proferri didicit: ut eius criminis persecutio non amplius hanc vim habeat decernit. Quomodo enim iustum est, ut cuiquam, quia quiddam quod detrimentum fisco adferat vendidit, incurabile damnum, vitæ nempe priuatio, obueniat. Nequaquam itaque delictum illud morte puniri dignum est, neque nos hoc iudicio depræhensos, ferri sinimus. *Quicumque autem publicam rem diuendere deprehensus fuerit, ubi quadruplum reddiderit, satis pœnarum sustinuisse putator.*

^a Arcadio, Honorio & Theodosio.
^b d. d. 3. d. l. 4.

DE POENA ILLORVM QVI

res veritas ad hostes transfuehant. †

CONSTITVT. LXIII.

Idem Imperator eidem Styliano.

VI & hoc crimen, quum ex eodem fonte manet eidemque pœnæ à superioribus subiectum sit: insanabili nos castigationi (quippe quæ mortis pœnam contineat) eximentes, mitiore, quemadmodum & prædicta, dignamur pœna. A veteribus^c enim statutum est, ne ad hostes transportentur quibus illi instrui firmiorisque reddi possint, ac sanctionis decretum contemptores de medio tollebat. Nos vero isti quoque crimini mitiorem pœnam (licet acerbam requirat) assignantes, talia constituimus: ut si nautis dominus sit, qui res veritas ad hostes transfuehant, consiliumque suum cum nautis non communicarit, is solus pœnam subeat, & supra vniuersum nauis onus, ni ipsum inopia valde premat, reliquorum bonorum trientem etiam fisco dependat. Si vero soli nauta (ut multa illi^d malitiosum suum animum celantibus contingunt) id facinus ausi sunt, ille quidem prorsus liber esto, hi vero pœnam non effugiunt: ac primum quidem flagris caduntur, ceteraque tenus tondentur: deinde vero, si diuites sint, eorum quæ exportarunt quadruplo multantur: si inopes & pauperes, supra verbera ignominiosamque tonsionem, quod alios in seruitutem tradiderunt, libertatem amittunt. Nam qui, quantum in se est, non modo quamplurimos in seruitutem ducunt, sed etiam communi vitæ acerbiter adferunt, tametsi ad seruili vitæ conditionem adigantur, mediocriter tamen hæc atque mitis pœna est. Atque hæc quidem, quando communi consensu patratum non est facinus. Si vero communi consilio & malitia res gesta fuerit, ut simul eam perpetrarunt, ita etiam vtrisque ad præstitutum à nobis modum castigandis, simul pœnas sustinebunt.

† olim capitaliter puniebantur l. 4. ff. ad l. l. l. mat. l. 1. 2. Co. qua res export. alia pœna hic constituitur.

^c Valente, Gratiano, & Marciano.

^d Nautis malitia sæpe inesse solet.

DE POENA EORVM QVI NAV.

fragium suppresserint. †

CONSTIT. LXIII.

Idem Imperator eidem Styliano.

LIV & etiam atque etiam admiror, quomodo qui naufragio electas res occultat, tantum delinquere videatur, ut id mortem ipsi inferre debeat. Quod autem qui illos rebus suis defraudat, quibus aliquis misericordia motus, vel de suo sumptus suppeditet, quemque in corde dolorem circumferunt leniat (quum præsertim graues cruciatus in bonorum amissione sustineri consentaneum sit) ille non mediocriter flagitium audeat, id vero luce clarius est. Atqui quod hos, quos vecors cupiditas huc impulit, vita priuari oporteat, hoc profecto intellectu assequi nequeo. Nam quid tantum ablatum est, ut cum anima conferri possit, quæ priuari debere ille condemnatur? Pelsimus quidem certè est & sacrilegus, qui se istiusmodi lucro mancipat: ac sane ille (id quod ab aliquibus fit) mortuos spoliatur. Veruntamen id facinus istiusmodi non meretur pœnam. Pro^f re enim materiali, & fluxa materiæ expertem atque immortalem animam nempe, capere haud est æquum. Nam si per se neque in rebus materialibus multa illatum damnum longè superat, quo videlicet velut circumitum aliquem iniquitas excessu non conficiat: quomobrem tam

† quadrupli pœnam patiuntur hac Nouella. & ita abrogatur pœna mortis, qua olim affecti. v. l. 3. inf. ff. de incendio. l. 3. §. 4. ff. de fideiur.

^e ex d. l. 3. ff. de incendio. l. 3. §. 4. ff. de fideiur.

^f observa hanc sententiam.

inæqualis pœna illos qui naufragorum res occultant, percellat, ut excessus, quem ultio ad facinus refert, exprimi verbis nequeat? Iubens igitur, ut de hoc non amplius ita vindicetur, sed pro re detenta, qui oculuit, quadruplum^g dependat, eaque pœna id delictum defungatur.

^g pœna naufragii inprimis.

DE INCANTATORVM

pœna. †

CONSTITVT. LXV.

Idem Imperator eidem Styliano.

VI propter^h temulentorum incompositum malignumque animum reprobandum esse vinum, cuiusque oblectamentum auersandum dicit: ne ille propter peruersum vsum, rem per se non peruersam sugillat. Ego vero promulgatam à veteribus legislatoribus legemⁱ considerans, eam quæ modò incantamentum malum esse rata, id punit, modò vero admittit & approbat, *quoniam* id ex vitiis propositum malum non fiat, sed sua natura vitiositate, tanquam sterquilina graueolentia scaturiat: non tamen illos legislatores reprehendendos dixerim, sed nequis legem (quod meritò fiat) vituperet, eam ex legum quasi fundo tollendam puto. Vult autem puniri incantationes, eo quod modestia animi sublata, stimulis furorèque^k amatorio rationem ad insaniam adigant: ac probat^l rursus illas, tanquam segetes^m & fructus curent, aliæque bona (ut quidem videtur) suppeditent. Atque ita quod tanquam infidiosum punisset, idem rursus tanquam beneficium honorat. Atqui nos istiusmodi incantationes perniciosas esse persuasum habemus: & ut boni quicquam inde manare credamus, induci non possumus. Ac sane etiam si boni quippiam producere illas appareat (quomodo quidem approbanti ipsas legi videtur) non il bonum esse, sed illecebre atque nasam, quæ illectos in mallorum omnium extremum, ubi à summo bono excidant, absorbeat, compertum habemus. Notum enim nobis est, illas, ut qui se ipsi dedunt, præ Creatore & Domino infauis dirisq; dæmonis adhareant, efficere: & qui illas assestantur, hos per externarum rerum latam quandam speciem vulnera in animam excipere. Quale quiddam inter pugnandum meticulosos frequenter accidit: qui dum ictus in manus excipere nolunt, illis vel caput vel ventrem exponunt. Sanè vero si quis aliquo modo incantamentis vsum esse deprehensus fuerit, siue id restituendæ conseruandæque valetudinis, siue auertendæ à rebus frugiferis calamitatis causa fecerit, is apostatarum pœnam subiens, supremum supplicium sustinetⁿ.

† Incantatores, quorum opera olim grandines auerteretur, minime puniebantur v. l. 4. Cod. de malefic. hac Nouella iubentur supremum supplicium pati. adde Photium 9. No. moc. 23. h. v. rei propter abusum hominum non tollendus. i. d. l. 4. C. de maleficiis & mathematicis.

^k v. l. 15. D. de iniuriis. l. d. l. 4. m. v. omnino quæ scripti ad d. l. 4.

ⁿ Pœna incantatorum, supremum supplicium adde Denteron. 18. Leu. 20. 1. Regum 28. Platonem 11. de legib. Cassiodor. 9. variat. 18. Dionem 32. Herodian. 4. Arianum in Iudic. c. 23. Capitularius Caroli magni. Xiphilinus in Iulian. Tacit. 2. Annal. Sueton. in Tiberio: 32. Columell. de re rustica. 8. Sudam in verbo triplex v. Petr. Gregor. 34. Synag. 14. 15. † ad d. l. 4. pœna pecuniaria, olim fuit capitalis v. l. 7. Co. ad l. Fab. de plag. o. d. l. 7.

DE PLAGIO. †

CONSTITVTIO LXVI.

Idem Imperator eidem Styliano.

MT iustitiæ libram non plus æquo ad misericordiam inclinare, ita neque nimia austeritate delinquentibus grauiorem quam peccatum requirat pœnam imponi, honestum est. Illud enim (intempestiua commiseratio nempe) in illis quibus decorum excedere religio non est, contemptum & ad audenda mala feruentiorem promptitudinem gignat: & grauiore quam pro meritò delictum pœna ferire, id vero non iustitiæ ultio, sed sub specie iustitiæ rem iniustam aggredi est. Nam non pro delicti modo delinquentem punire, iniuria afficere, nequaquam verò iustitiam exercere est. At quem in finem hoc dictum est? Quod lex^o quo nescio modo (est enim hoc constitutum) eum qui alienum seruum abduxit, morte puniat. In quò illa pœnam ad delictum haud dubiè non expendit. Quum enim quod recuperari nequeat, amissum nihil sit, mortis pœnam illi qui caput inferri, irrecuperabilique ita damno subiici, non est æquum. Idcirco itaque ab iis qui digna morte non commiserunt, tam acerbis pœnas exigi, ubi iniquum esse animaduertimus, quam legem consuetudo contempsit (ut quæ vita plagiarium non priuet, sed alio modo puniat) eandem nos etiam legalibus constitutionibus efficientes, quod consuetudini placuit, lege confirmamus: ac iubemus: ut si quis alienum seruum abduxisse deprehensus sit, is eundem, eiusdemque pretium, tum etiam quicquid ex industria eius ipsi accessit, reddere, & quantum dominus non amisso seruo eius nomine percipere potuerit, tantundem^p dependere cogatur: atque vltra hæc delinquentibus pœna non aggrauetur. Siquidem ita illi, qui seruum amisit, sufficienter damnum refarcitur, furique satis magna pœna irrogatur: quippe quum ille seruum cum accessione recipiat, & quam utilitatem ex seruo non surrepto sensisset, illa non imminuatur: hic vero in duplum seruum surreptum reddere debeat, nihilque ex ipsius seruitute lucratur.

^p De pœna plagiarij adde Pl. Gregorium 36. Synag. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

DE IIS QUI AD HOSTES

transfunt, suaque sponte reuertuntur †.

CONSTITVTIO LXVII.

Idem Imperator eidem Styliano.

SIMVL nimia austeritas & seueritas, simul immoderata lenitas & clementia, ex aequo vtraque quod vtile est interuertunt. Etenim & qui supra modum praefractus est, & qui lenitate grauitate mittere nequit, vterque siue alicuius familiaris siue ciuitatis praefit, quibus praefectus est, cum illorum detrimento res administrat. Oportet enim, vt qui recte praefuturus est, quemadmodum temperata salubriaque loca aequabiliter mixtas habent aeris qualitates: ita & ipse affectionum commotione ad rerum administrandarum utilitatem attemperata, se moderatum praebeat, & neque morositate grauis atque intollerabilis sit, neque indecora lenitate despiciabilis, & ad gubernandum ineptus fiat. Quod autem de aere dicimus, hoc certe & in legibus seruari omnino conuenit. Nam oportet leges, quum reuera reipublicae principes sint, quam dixi contemperatam conseruare, neque ad seueritatem lenitatemve supra modum respicere: siquidem, qui ipsarum rectionem agnoscunt, incolumes futuri erunt. Atque haec quidem respectu praefractae illius legis, quae aduersus eos qui ad hostes transfugerant, lata est, a nobis dicuntur. Vult autem illa, vt transfuga, si quando penitudine ductus, redeundo ad suos commissum delictum obliterare velit, bestiis deuorandus obliuatur, aut in furcam tollatur. Quod sane mihi reipublicae magnopere nocumento esse, magnamque rationum ad salutem iter monstratum contrarietatem gignere videtur. Necessitatem enim transfugis inducit, ne vquam recordentur suorum, neque reuertendi in patriam concipiant desiderium. Nullus est enim omnium, qui quum se istiusmodi poena excipiendum sciat, inter hostes viuere, quam tam acerbam in patria mortem subire, non malit. Quapropter rigidam hanc seueritatem, vt ne iniquitatem dicam (nam eum qui deliquit, deindeque sua sponte ad mendendum delicto respiscit, tam acerbè puniri, quomodo non est iniquum) ex iustissimis legibus profigamus, ac iubemus, vt si quis transfuga in patriam recurrat, quum semel duntaxat transfugerit, veniam consequatur: si iterum id fecerit, in triennem seruitutem diuendatur: si vero tertio transfugerit, reuersus in perpetuam ac aeternam seruitutem addicatur. Tam incerti enim consilij homo, tamque inconstans, qui libertate fruatur indignus est. Ceterum si transfuga non vltro redierit, sed ab aliis comprehensus in patriam retractus sit, morte tum illum, tanquam hoste puniri, neque iniustum, neque crudele fuerit: praesertim vero, si ante ciuili sanguine manus contaminauerit.

VT MONACHI ET CLERICI tutores † esse possint: sed ab administratione ac pupillorum rectione arceantur.

CONSTITVTIO LXVIII.

Idem Imperator eidem Styliano.

ETERIBVS quidem legislatoribus (quum vt simile verum est, vniformis & simplex tunc temporis tutela esset, siue soli qui pupillorum tuitionem susciperent, tutorum nomine ceterum iudicare visum est, ne monachi aut quoscumque sacerdos deinceps habet, tutorum officio fungantur. Et certe quidem id recte edixere. Intellexerunt enim, qui diuino ministerio consecrati sunt, hos ab externarum rerum occupationibus & molestiis liberos esse oportere. Quantum autem alendorum alioquinque regendorum puerorum cura hominum animos distrahat, vtrique Deum debite colere non possint; impediatur, nemo ignorat. Quum itaque non exigua difficultas isti rei insit, ac praecipue propter temporis diuturnitatem (tota enim plerumque vita tutores laboriosis istis curis irretiti tenentur) recte (quomodo dixi) istud illi decretum promulgarunt. Verum quoniam posteriores illis duntaxat qui tutelam administrarent, tutorum appellationem non seruauerunt: sed hos etiam quibus testatores, bona illorum existimatione moti, testamentarias de rebus suis praescriptiones committunt, ac post mortem earum executionem concedunt, tutores vocare coeperunt: ac verò inde dubitatio extitit, an monachi, quique sacrum ordinem subierunt, quod dictum decretum id non admittere videatur, hanc demandatam curam suscipere possint: nos discrimine adhibito sancimus, vt ab illa tutela ad quam vetera tempora respicientia, promulgand;

decreti, quod dictis personis ad illa aditum praeccluderet, occasionem praebere, penitus illi arceantur, namque autem postmodum tutelae speciem subire ipsis licitum sit. Huius namque muneris non ita graues curae sunt, vt à diuino ministerio aliquem abstrahant, sibi quae totum astringant. Tum alioqui quantum hi illis qui profanis rebus impure inharent, ac in terrenis sordibus volutantur, cautius diuini viuent: tanto melius captiuique defunctorum praescripta expedienda esse spes est.

CÆCOS SECRETO TESTAMENTUM FACERE POSSE.

CONSTITVTIO LXIX.

Idem Imperator eidem Styliano.

VANDO QUIDEM de eo, quomodo cæcos testari oporteat, dubitatur, eaque dubitatio ex locis legalibus (quod ea de re leges inter se diuersa statuunt) & ex ea quae nunc obtinet consuetudine existit: neque hoc altius expendere atque repurgare inconueniens aut alienum putauimus. Etenim alia lex prohibet, ne cæcus arcano modo testamentum condar: & ne aliter id vim habeat statuit, quam si testes quae constituta sunt, à cæci ore processisse, suisque auribus insonuisse afferant: atque per solum tabularium illorum fidem communiri non vult. Alia autem latam quandam ad arcum testandi modum mulieribus, & illiteratis hominibus viam aperit, dum nullam aliam observationem praescribit, quam, vt si testator literarum non omnino ignarus sit, sua subscriptione testamentum corroborare debeat: si vero id praestare non possit, pro se alium ad subscribendum assumat. Atque sic quidem ex legibus illa inter se res dissident. Quomodo enim, si mulieres rudetque literarum quam paucissimis voluntatis suae consciis testamenta condent, quum fides in solo tabulario fluctuet, non ex eadem causa cæcus liberam testamenti factionem habeat? Iam verò & consuetudo, non solum autem alterius legis ratio, cum lege pugnat. Etenim placet huic, ne mulierum, imperitorum literarum, cæcorumve testamenta arcanè facta vigore priuentur. Quod quum ita sit, nos quoque, vt secreto cæca testamta, siue cæcorum, siue aliorum quorumvis sint, auctoritatem obtineant, sancimus: illudque insuper statuendo addimus, vt antequam testes iurent, subscriptiones eorum qui testamenta conscripserunt, in medium proponantur, quae sonant, quod reuera illa scripserint quae ipsa testatoris lingua dictante audiuerunt. Et si quidem falsum commissum esse postmodum probetur, ipsos, si diuites sint, bonorum ademptio: si pauperes, vehementia verbera & exilium in delicti poenam maneant. Quibus hoc insuper anneximus, vt si quando ad firmitatem confirmationem (quod frequenter incidit) iuramentis testamento opus sit: ipsi etiam, qui testamentum conscripserunt, vna cum iuraturis testibus rei fidem & veritatem corroborent.

DE GRASSATIONIBVS.

CONSTITVTIO LXX.

Idem Imperator eidem Styliano.

VOS COMMUNIO in vnam aliquam eandemque conditionem coniungit, inter hos communes etiam animos esse vbiq; videas. Ita in negotiationibus socij lucrum damnumque aequaliter inter se partiuntur: ita iterum comites, quum fortuito in rem aliquam incidunt, tamen si saepe vno illam momento pariter non conspiciant, eius tamen inter se ius communiant. Ita verò & commilitones, licet omnes non pari studio & impetu in hostem ferantur, attamen victoriae palmarum ex aequo auferunt. Quapropter etiam, vt qui malitioso consensu coitione facta, rem aliquam in quam a lege poena constituta est, inceptant (vtpote si raptus committatur, vel parricidium alterius cuiuspiam caedes perpetratur) quanquam non omnes tantundem momenti & operis re peragenda conferant, eandem tamen poenam sustineant: sanè quàm rectè veteri legislatori placuit. Et nos quoque idcirco, quae de his qui simul & communiter latrocinandi animo homines inuadunt, iam olim sancita sunt, approbantes, statuimus, vt omnes, quocumque fuerint, eodem supplicio afficiantur: tamen si parem operam rei perpetrandae non omnes adhibuerint. Non enim si quis ipse manus inferendae neci non admouerit, continuo infons & à poena immunis esse poterit. Quid enim si pressis ipsa manibus, alterius tamen dextra ad cedē intenderit, atque confirmari? Sanè quod manus homicidæ,

audire sibi testimonium perhibentes Paulus 3. sententiarum 4. §. 4. Porro quod secretum testamentum hic dicitur, Graeci μυστικὸν διαθήκην appellant, s. Harmenopol. 1. c. de μυστικῇ διαθήκῃ de quo dixi alius plenius apud eundem Harmenopol. in meo Nomenclatore Graecarum iuris dictionum & aliis locis.

h. Extat epitome huius constitutionis. Harmenopol. 1. c. 3. §. 3. l. 3. Co. qui testamentum. l. 1. §. Cod. qui testamentum. k. κατὰ τὴν μυστικὴν διαθήκην ὁπότεν ὁ κριμένος ὁρίσθῃ, id est scripto, sed per solam nuncupationem. Nam μυστικὴν διαθήκην Harmenopolus 1. c. 1. vocat, testamentum scriptum: & merito, testamentum enim non scriptum, testibus euulgatur necessario: siquae iure constituitur, ne alioquin fides testamenti periret.

l. Nouell. 119. c. 9. m. ἐὰν τὸ μυστικὸν μυστικῶς διατάξῃς, καθὼς ἐστὶν ὁ νόμος. Serm. 11. de μυστικῇ διαθήκῃ. o. puta, mulierum, & imperitorum scribendi. Harmenopol. 1. §. 34. t. καὶ ἐὰν ὁ κριμένος ὁρίσθῃ, id est scripto. Hac Nouell. confirmatur ius vetus poenae constitutionis aduersus grassatores.

p. l. 29. D. pro socio §. 1. Inst. de societate. q. adde l. 1. ff. pro derelicto. l. 43. §. 7. §. 8. ff. de furtis. Sem. 1. Inst. de rer. diuis. f. forte ex pacto. idque etiam referri potest, vel ad rem pro derelicto habitam d. l. 5. vel ad eas quas dominus ignorauit. arg. d. §. 7. §. 9. Nouell. 64. supra eodem.

s. συγκαταθήκη commilitones qui simul militant. r. de complicibus raptus l. 1. un. §. 2. c. de raptu. u. de complicibus parricidij l. 2. l. 6. l. 7. ff. ad l. Pompeia de parricidiis. x. ἐὰν ὁ κριμένος ὁρίσθῃ, id est scripto. Galli guerrent de chemins: facit le. 28. §. 10. ff. de penis: Nouell. 134. cap. 13. vers. Eos vero, ibi, in itinere.

† bestiis non obiciendis, vt olim ex lege 3. §. 10. ff. de re milit. que lex abrogatur hac constitutione adde 6. Harm. 8. in ff. a d. §. 10. b. De poena transfuge adde l. 8. §. 2. 3. l. 38. §. 1. ff. de penis: l. 7. ff. de re militari l. 2. c. de desertorib. l. 1. c. de seru. fug. r. l. 3. in ff. de fideiur. c. Iterata delicta grauius puniuntur l. 1. §. 9. ff. de re militari. t. καὶ τὸ ὁμολογεῖν, &c. Scrim. executor res testamentorum intelligit vt §. 8. c. ita restringitur Nou. 123. c. 6. quae de tutela simpliciter sumpta loqui videbatur. d. Iustiniani in Nou. 123. ca. 6. e. Veritas executoris testamenti tatio non nunquam omnia appellauit. dixi ad l. 107. ff. de legat. 1. adde Nou. 131. c. 12. f. praestantem d. l. 107. ministerium l. 7. ff. de legat. 2. dationem l. 9. ff. de alimentis: distributionem l. 106. §. 5. ff. de legat. 1. l. 7. ff. si cui plus quam per leg. eis praestatur cautio legatorum d. §. 3. & petitio competit d. §. 3. d. l. 104. d. l. 9. §. 8. §. 8. Cod. de episcop. g. Cæci scripto testari possunt vt hic adde Paul. 3. sent. 4. §. 4. vt & adoptare & adoptari l. 9. ff. de adoptionibus tutelam gerere l. 16. ff. de auctoritat. tut. multo magis bona sua administrare iudeo curator cæco dari non solet. quia & ipse sibi procuratore potest instituire Paul. 4. sent. 2. §. ult. Potest etiam cæcus officio fungi. l. 6. ff. de iudiciis: & quidem senatorio l. 1. §. 1. in fin. ff. de postulatione, id est, retinere officium (Petrus ne luscum quidem ad regnum admitteret, Procopius) & testis esse in iis quae ante egerat videtur post egerat de his quae audiuit à sibi notis hominibus. Accurs. Nouel. 1. cap. 2. §. 1. vers. si vero, in verbo vidisse: Speculator titulus de testibus, feudum etiam retinet 4. Feudor. 41. non potest tamen postulare l. 1. §. 5. ff. de postulatione. † id est scripto aut tantum per nuncupationem, quod exigebat lex 8. Codicis qui testamentum. Olim dubitatum fuit, Num cæcus testamentum posset facere: sed in eam sententiam tandem itum fuit, posse: quia accire potest adhibitos testes, &

y. nihil igitur hac lege innouatur.
z. consilij, complices, ministri l. 2. §. 12. ff. vi bonor.
a. Poena ministerium praebentis grassationi faciendae d. §. 12.

a Lex civilis de iacturando nō pugnat cum lege diuina.
b *Matr. 6. ver. 25.*
c *Cuiac. ad Nouell. Iust. 49.* colligit ex hoc loco, Iuramentum de calumnia non esse de quacunque re, sed de litis contestatione tantum. & dari in causis civilibus tantum, non in criminalibus, ut hac Nouella constat & 107. j. nā in criminalibus sufficit infectio. *Fridericus tamen cons. de pace tenenda, & de incendiariis,* id etiam exigit in causis criminalibus, non (ut plerique opinantur) etiam Henricus lib. 2. legū Longobardorum, cuius constitutionem retulit Honorius c. 1. de iuramento calumnie. Neque enim hoc dicit Henricus, Clericos neque in civilibus, neque in criminali causa iurare de calumnia, sed nullo eos modo, vlla in causa iurare. d *ὅτι οὐκ ἔστιν ἐν τῇ αἰσθητικῇ, &c.* v. *Nouell. 89. 5. eo.* e *ἡ αἰσθητικὴ τῆς ψυχῆς, &c.* f Ritus coniugibus benedicendi ab institutione diuina desumptus. g *Gen. 1. ver. 28.* h *ὁ νόμος* formulam illā intelligit. *Crescentius & Multiplicamini.* i *ὁ νόμος τῆς ἀποστολῆς.* k *ἡ τῆς ἀποστολῆς τῆς βουλῆς.* l *ἡ τῆς ἀποστολῆς τῆς βουλῆς.* m *ἡ τῆς ἀποστολῆς τῆς βουλῆς.* n *ἡ τῆς ἀποστολῆς τῆς βουλῆς.* o *ἡ τῆς ἀποστολῆς τῆς βουλῆς.* p *ἡ τῆς ἀποστολῆς τῆς βουλῆς.* q *ἡ τῆς ἀποστολῆς τῆς βουλῆς.* r *ἡ τῆς ἀποστολῆς τῆς βουλῆς.*

tiones adigentibus, non aspernari civile decretum, tanquam cum diuino & Domini nostri mandato pugnet, sed tanquam eodem vergat, illi honorem conferuare visum est. Cetero quinetiam hoc sentimus, Domini iussu non simpliciter ad moderanda communis vitæ negotia, sed ad constituendum illis qui ad beatam illam sublimitatem ascendere desiderant, in perfectiorem rempublicam gradum esse promulgatum. Cuius sanè generis nonnulla etiam alia sunt, ut hoc b, *Ne solici sitis anima vestre, quid esturi sitis, & ne reponatis thesauros in terra.* & cetera quæ eodem dicta sunt. Hæc enim & similia seorsum perfectioribus demandantur. Eapropter nos civili legi suam vim (quomodo diximus) inuicem conferuantes, sancimus, ut qui magistratum ineunt, litemve contestantur, seueritatem mendacio prælaturos, nec vlllo modo recta via declinata, in obliquam fraudis semitam concessuros, iureiurando affirmant.

DE POENA EVNVCHORVM SI VXORES DUCANT.

CONSTIT. XCIII.

Idem Imperator eidem Styliano.

EGV M ortus, tum vt respubl. recte constitutur, hunc sibi finem proponit, tum interdum naturæ iniuria affectæ auxilium offert. Iustum est ergo, vt nunc etiā de hac specie, an eunuchos in matrimonium coniungi liceat, in quæstionem ducta, lex enascatur. Sed priusquam illa proponatur, rem examinare, & an istiusmodi coniunctio matrimonium appellari possit: imò an omnino quæ in matrimonio peraguntur, (quæ sunt sacræ d preces, sacrificium, carnalis e oblectatio ac voluptas, & quæcunque in matrimonio fiunt) fas sit in illa perfici. Sacerdos igitur ad imitationem fcelestis a Conditor (qui sexus ad b multiplicationem copulauit) pronuntiata benedictionis h verba sacra effatur. Humani autem ingenij voluptas & lætitia ad l genialis complexus & k vtriusque sexus foetum respiciens, progressum facit. Sponsorum enim parentes l, dum se viscerum suorum visuros fecerunt, & sponsi ipsi, dum se in lucem edituros generis successores sperant, multiplici voluptate perfunduntur. At hic nihil tale subest. Quali enim cum oblectatione illi m conueniant: quale n sacrificium o eorum aggregationem stabiliat? Quum autem illorum coniunctio adeo omni oblectamento vacet, & consecrationis, sacrificiorum, benedictionisque adeo non capax sit, quomodo in ipsos matrimonij appellatio quadrabit? Imò quomodo non aliqua quæ nefariis p debetur idque ex lege ipsos pœna sequeatur? Atque quod ne ab initio quidem matrimonium vocari possit, breuiter ita dictum sit. Sed magis exactiusque rei indignitatem oratio exploret. Rerum conditor quum initio marem & foeminam confociaret, ad largum quod inde exiturum esset, incrementum respiciens, confociationem illam faciebat q. Quin & naturæ (quæ tanquam famula, quantum potest, a Conditor tradita præcepta obseruat) vt in hoc matrimonij consuetudo ineat, quod r sobolis procreatio procedat, quoad quidem ab ipsa tale ministerium Conditor præstari velit, propositum est. Si igitur vt hîc quod naturæ Conditor, ipsaque natura voluit, apparet, quod prohibendum ducimus, ne prohibeatur: sin minus, (vt certè nihil istiusmodi est, sed contraria omnia, & nulla ad implendam Domini voluntatem vis, & eius generis quiddam quod natura non agnoscat) quare non omnibus modis prohibebitur? Quod d si quis contentionibus gaudens, dicat, si propter sterilitatem eunuchi a coniugio secluduntur, multis etiam aliis coniugium interdici debere, quum non omnes quicunque in coniugium coeunt, fortificos se præstent: ad contentionem in promptu est responsio t, quod tametsi nullus ex iis foetus gignatur, non tamen in hoc congregati sint, ne quam communi vitæ vtilitatem coniugalis u copulæ adferant: quum potius contra procreandorum x liberorum desiderio, congregates constet, quos effectum desiderio responsum opinantes in euentu spes fefellerit: hîc verò vt tale aliquid dici possit, permultum abest, quum qui ad peregrinam y illam commisionem conueniunt, liquidò scientes se steriles z ac ad gignendum inutiles conuenire, naturæ quasi insidiati sint. Ac sanè ob hoc duntaxat odio etiam ambo digni sunt: mulier, quod quum coniugalis consuetudinis cupida fecundo se iungere potuisset, infecundum & sterilem prætulit: eunuchus verò, quod vt in vanum Dominus benediceret, impotentia sua effecerit. Si a quis porrò fundum ex quo alius aliquis fructus metat, vastet & incultum relinquat, ab hunc tanquam malum atque perniciosum odio habebimus, cuiusque si fieri potest institutum reprimemus: illi ve-

rò, qui fundum ex quo ratione præditum germen pullulet, desolat & inutilem reddit, tanquam nihil indignitatis committat, id facere permittimus? Et sanè quid quisquam dicat? Sed b Paulus (inquit) ait c *Matrimonium contrahere quam d vni solici sit.* quapropter naturalis feruoris contemplatione coniunctio prohiberi non debet. Sed e tu qui Paulum laudas, ad Pauli verba attende. Matrimonium contrahere f, inquit, id est, per matrimoniale commercium cum muliere coniungi. Si igitur tua cum muliere commistio, confociatio matrimonialis, & benedictione quæ in matrimonio coeuntibus debetur, digna est, matrimonium illam nomina, & obserua vxorem: sin ne tantillæ quidē benedictionis vnquam capax fueris (quæ enim aut qualis consecratio in iis qui simul contra Conditoris decretum, simul contra naturæ legem coniunguntur, locum habeat?) quid Paulum in approbationem coelibis g tui & peregrini h matrimonij pertrahere aude? Ad hoc verò, si qui i ipsi naturalem & propriam marium potentiam exsecant, hoc consilio id faciunt (tametsi vitiosè, ac quadam in Deum rebellionem id faciant) ne amplius viros se exhibere queant, sed quantum ad libidinis stimulos attinet prorsus elanguescant, cubilisque k fidi & in quos suspicio non cadat, custodiant, (quod sanè ipse vocis l sonus promittit) quomodo in hoc non iustam aduersum se indignationem cudent, quod non solum inimicam m naturæ voluntatem capessant: verum etiam illis qui licet malitiosè, quomodo tamen ipsis videretur, viles illos reddere studio habuerunt, aduersari deprehendantur? & quum nouum n atque peregrinum sexum representent, non tamen se neque initio attributæ naturæ, neque qua transformati sunt, malitiosè arti accommodent? Propterea sancimus, vt si quis eunuchorum ad matrimonium procedere comperiat, & ipse stupri o pœnæ obnoxius sit: & qui sacerdos istiusmodi coniunctionem profanato sacrificio perficeret ausus fuerit, sacerdotali dignitate denudetur.

VT QVI IVSIVRANDVM DEFERT, PRIOR DE CALUMNIA IURET.

CONSTIT. XCIX.

Idem Imperator eidem Styliano.

VAE CVN QVE ad rectè cauendum spectant, quæcunque ad bonos mores pertinent, hæc & singulis & vniuersæ reipublicæ, quæ a me adinuenienda, dummodo possim, aut ab aliis inuenta in publicum vsum deducenda petant & contendant, in medium ponō. Ac idcirco supra alias hæc etiam lex, quæ eum qui aliquem ad iurandum adigit, se p nullo dolo malo, neque facessendi negotij animo, sed, vt rei cuius ambiguitate ratio ipsius æstuat, veritatem cognoscat, iusiurandum exigere, prius iurare iubet: quum velut disperierit, quæ reuiviscat digna visa est. Quum enim id decretum rectè veterioribus placuisset, recentiores eius cautionem negligentes, delato iureiurando, a quo exigitur, hunc id subire volunt: qui verò exigit, de eo nihil solliciti sunt. Statuit igitur nostra Maiestas, vt secundum veterum q legissatorum decretum iuramentorum forma seruetur: & qui ab aduersario auferre iusiurandum conatur, quam fidem ex aliis quærit, de moribus suis prius ipse præstet: quod nempe non dolo, sed necessario & inuitabili de causa ad deferendum iusiurandum procedat. Existimo r enim, quum ambo ita ad iurandum adigentur, aut dilucidior in iuramentis extitit veritatem, aut hos aliquo modo reprimēdos, neque tam promptè alacrique gressu atque nunc progredi videntur, ad deferendum iusiurandum progituros.

DE SERVIS QVI LIBERIS IN MATRIMONIUM CONIUNGUNTUR.

CONSTIT. C.

Idem Imperator eidem Styliano.

EGES, quia, ex benigno f iudicio prognata sunt, bona sua ordinatione & moderamine iis etiam controuersis quæ non admodum crebro t in res humanas inqidunt, auxilium ferre institunt. At verò quum tantæ benignitatis sint, quomodo non longè magis eorum quæ in hominum vita assidue versantur, curam suscipiant? Si enim u medicus quispiam iis quæ minus angunt curam adhibeat, quæ verò magis angunt negligat: id quod minus angit, non per peritiam & prudentiam curare videatur? Eapropter legum dignitati plus maiestatis attribuentes, quod hætenus ex x consuetu-

a Comparatio elegans.
b secunda dubitandi ratio.
c 1. ad Cor. 7. ver. 9.
d Sententia est elegans: vt mirum sit Tertulianum lib. de Monogamia Didonem commendare, quod ne secundas nuptias experiretur, maluerit vtri quam nubere. Vri cum dicit, alludit adbulam Didonis.
e Responso ad secundam obiectionem.
f Matrimonium contrahere seu coniungi, quid Paulus. g *ὁ νόμος τῆς ἀποστολῆς.* h *ἡ τῆς ἀποστολῆς τῆς βουλῆς.* i de his qui se ipsos castrant. k *ἡ τῆς ἀποστολῆς τῆς βουλῆς.* l *ἡ τῆς ἀποστολῆς τῆς βουλῆς.* m *ἡ τῆς ἀποστολῆς τῆς βουλῆς.* n *ἡ τῆς ἀποστολῆς τῆς βουλῆς.* o *ἡ τῆς ἀποστολῆς τῆς βουλῆς.* p *ἡ τῆς ἀποστολῆς τῆς βουλῆς.* q *ἡ τῆς ἀποστολῆς τῆς βουλῆς.* r *ἡ τῆς ἀποστολῆς τῆς βουλῆς.* s *ἡ τῆς ἀποστολῆς τῆς βουλῆς.* t *ἡ τῆς ἀποστολῆς τῆς βουλῆς.* u *ἡ τῆς ἀποστολῆς τῆς βουλῆς.* v *ἡ τῆς ἀποστολῆς τῆς βουλῆς.* w *ἡ τῆς ἀποστολῆς τῆς βουλῆς.* x *ἡ τῆς ἀποστολῆς τῆς βουλῆς.* y *ἡ τῆς ἀποστολῆς τῆς βουλῆς.* z *ἡ τῆς ἀποστολῆς τῆς βουλῆς.*

+ & eorum statu ac pœna.
f sumitur enim in dubiis, causarum benignior interpretatio.
t id est, quod raro.
u. Comparatio, quædam est de maiori ad minorem.
x. Ex consuetudine lex.

CONSTIT. CV.

LAVDABILIS res est legitima castigatio & poena, quod incomposita emendat: & ad mala propensos, ne in illa proruant, vel inuitos restringat. Laudabilis est (inquam) quando legibus conuenientem seruat clementiam, neque hanc excedere argui potest, neque verò castigandi prae-textu crudeliorem se exhibet. Quando & pater^a, donec benignè delinquentem filium castigat, simul prudentiè, simul castigationis nomine laudandus est: ubi verò, paterno affectu abiecto, non ut^b patrem decet, sed atrocem in modum poenam filio infligit, non paterno more castigat, neque quicquam atrocitatem approbat. Ac sanè si leges reuera reipublicae parentes^c sunt, (quemadmodum sunt profectò) requiritur omnino, ut pro^d ratione delictorum poenas etiam constituent: nequaquam verò immanem aliquam, multoque quam pro delicti modo grauiorem poenam imponant. Nam quomodo id legitimè est correptionis, quomodo inde manantis medicationis, si qui cuiquam mortem intulisse conuictus non sit, morte puniatur? Medici sanè quidem non præcisè integra membra secari iubent, & lex quum medicorum commiseratione infinito maiorem^e prae se ferat commiserationem, (siquidem^f corpora tantummodo spectat medicinae beneficium, leges verò tam^g animo quam corpori beneficia praestant) tantam crudelitatem in eos quibus mederi vult exerceat. Hec itaque quum hunc ad modum sese habeant, placuit nostrae Maiestati, uti quæ lex mortem decernit in magistratum qui res fiscales furatus esse deprehensus sit, neque verò in hunc solum, sed in illos etiam qui hac in re illi socij fuerint: hæc tanquam ab humano legalique ingenio aliena, non amplius in legalibus constitutionibus locum habeat, neque nominetur quidem, & velut superuacanea extra rempublicam proiciatur. Dehinc nos istiusmodi magistratus pro fiscalis rei furto dignitate expellantur: quæque surripuerint, hæc in duplum dependant. Qui autem in hoc communicarunt, si diuites sint, eidem poenæ subdantur: si pauperes, flagris cæsi ignominiosèque tonsi^h exulare iubeantur.

^a v. tit. de emendat. propinquorum.

^b exemplum. v. l. 5. ff. ad l. Pöp. de parricid.

^c leges, parentes reipublicæ. d. Nouell. 61. §. eo. Nouell. Iustini.

^d Nouell. 61. §. eo. Nouell. Iustini. 32. c. 10. l. 11. ff. de parricid.

^e Legum commiseratio medicinali maior.

^f Quatenus iurisperitus antecellat medicum. Si ita est, medicum studium iuridico cedit. g. legum utilitas.

^h Nou. 96. §. eo.

ⁱ Nouell. 53. c. 6. 117. c. 5.

[†] quartam sc. & ut ea pleno dominio sit uxoris, ut hic: nõ vñ solo vt olim, & ita abrogatur. Nouell. 117. c. 5. ver. si autem, ibi, ut usum solum in talibus rebus mulier habeat.

^k Hæc Nouella 53. Leonis dicitur, ab Har-menopulo §. tit. 8. §. 95.

^l Sæpe euenit ut pauperes mulieres ditioribus maritis elocentur. m. De quarta uxori inopi cõpetente in bonis mariti locupletis defuncti, vide quæ scripsi ad Nouell. Iustini. 117. c. 56.

ⁿ id est, ita tamen ne ad secundas transeat nuptias.

DE INDOTATIS MULIERIBVS, quantum maritis mortuis ex ipsorum bonis lucentur. †

CONSTIT. CVI.

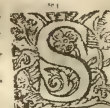

SI rem quæ modo aliquo absurda, æquitatque esse dissentanea apparet, lata de illa lege ad decemtem constitutionem deducamus, opere premium nos facturos videmur. At quæ illa tandem est? Quod quæ mulieres inopes (id quod non ratum est) locupletibus viris matrimonio iunguntur, hæc illis defunctis prouenientem ex ipsorum bonis portionem (prouenit autem, si pauciores quatuor liberi sint; cognominis isti numero portio, quadrans^m nempe: sin tot aut plures, quantum quisque illorum habet) non in perpetuum dominium, neque ut de illa testari possint: sed ad vitam in usum fructum tantummodo, & ut inde vitam sustentent, accipiant: & ipsi mortuis in liberis huius portionis dominium transferatur: neque illis rebus suis utendi quomodo velint potestas concedatur, extra quam si nulli liberi supersint, quod infortunium illas rerum dominio becat: ut haud sciam utrum mulier ex se fructum videre præoptet, an verò ne nascatur aliquis, quod deuoluenda ad ipsam portionis domina fiat, execrabunda precetur. Hanc verò absurditatem Imperatoria nostra maiestas corrigens, sancit, neⁿ istius portionis dominium mulieri auferatur, utique ipsa quomodo visum sit de illa statuat, & nihil aliud liberis quam quod ex Falcidia ipsis competere debeat: tamen^o, ut priorum nuptiarum illa non obliuiscatur, neque inducto altero marito prioris toto contumeliam inferat. quod si contingat, à nobis attributo dominio prorsus exciderit: illaque fato sancta liberi rerum domini fient.

VT ACTOR ANTE LITIS

contestationem^o porrecto libello iudici fidem suam probet. †

CONSTIT. CVII.

SI quicquid honestum, vitæque humanæ vile est, à senio liberum ac semper vernans permaneret, neque vñquam eius utilitas deficeret: id verò longè præstantissimum foret. Quamobrem etiam si contingat (ut sanè per sæpe contingere solet) ut eo neglecto utilitas depereat, quorum curæ communis vitæ bona incumbunt: hi certe, ut ne id quod de se multum utilitatis in commune diffundat, restituere negligant, sanè quam conueniens est. Eapropter & nostra Maiestas legem quandam rebus humanis multo quondam utilissi-

mam, nunc verò velut senio confectam, & ne prorsus inutilis fiat periclitantem, ad pristinum robur reducens, senij incommodum quasi abradit, & ad primitiuum ipsius usum reique publicæ utilitatem renouat. lex autem de illis qui actionem mouent agit, ut hi priusquam ad rei disquisitionem deueniant, de suo instituto iudici fidem faciant, scripto complexi, se nullo^p dolo malo aduersarium inquietare, neque alio iudicio condemnatos esse, neque in præsens seire se nullum ad tribunal aditum habere, & maligno consilio negotium facessere, neque denique mendacii veritatem interuere conaturus esse. Atque hæc quidem legis præscripta sunt: quæ sanè rectè sese habent, eaque qui transgrediretur, huic poena infligebatur. Neque verò huic soli, sed caussarum etiam patronos iisdem dicta lex adiudicabat. Itaque hanc (quemadmodum dixi) ceu deperditam^q, prorsusque inutilem redditam, Imperatoria nostra maiestas tum ad pristinas vires reducit, tum in rempublicam reditu donat. Ac verò sancimus, ut qui dehinc in iudicium procedere volent, ante introitum, quæ à lege præscribuntur, exhibeant.

^p v. tit. de lit. iud. d. 1. ad l. 99. §. eo.

^q Nou. Iustini. 47. c. 3.

DE EO QUI AD PRIMAM DEN

nuntiationem iudicio se non sistit. †

CONSTIT. CVIII.

NE QVÆ verò hoc, tamen si neglectum hæcenus contemtuque habitum sit, in correctum relinquitur fas est, potiusque ut conuenienti auxilio potius conueniat: utpote quod humanis rebus multam de se utilitatem præbeat. Nos itaque, quemadmodum is tractatus qui litem instituere volentibus formam præscribit, innouatus est, ad consimilem etiam modum hoc innouantes, sancimus, ut qui semel iudiciali citatione in ius^r vocatus, neque ipse paret, neque alium qui pro ipso in iudicio se offerat mittit, iterum iudicij denuntiatione impetatur: cui si similiter non obtemperet, neque tertia denuntiatione indignus censeatur: & si quidem, quum tam patienter iudicialis clementia ipsum expectet, ipse nihilominus tertiam^s citationem contemnens, (quum nulla iusta causa comparisonem eius impediat) neque per se, neque per alium iudicio sistat: tunc omnino etiam absens cõdemnetur, & nequaquam deinceps vel quæstionem mouere, vel condemnationem subterfugere ipsi permittatur. Atque hoc in vtrumque litigatorem decernimus, siue quis in ius vocatus comparere negligat: siue quis actione instituta, aduersariòque in iudicium producto, deinde ipsi molestias protelationesque litis machinans, ab intenta actione dolo malo desistat. Etenim hic quoque, ubi res à iudice citatus non paruerit, absens condemnabitur: ita tamen (quemadmodum dixi) si nulla causa, quæ illum qui se in iudicio non obtulit, verisimiliter purget, ad iustam excusationem subsist.

[†] In usum reuocatur. Nouell. Iustini. 59. c. 3. Nouell. 112. cap. 3. 1. Har-menop. 2. §. 6. in fi.

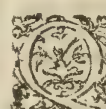
^r v. tit. ff. de in ius vocat.

^s v. d. c. 3.

NE INTRA SEPTIMUM^t Æ-

tatis annum sponsalia incantur, neque ante decimum quintum maribus, aut decimum tertium feceminis matrimonium consecratur.

CONSTIT. CIX.

V M suum cuique^u rei tempus esse Sapiens tradat, idque communis omnium, qui modò mentis compotes sunt, sententia tum amplectatur, tum probet: in omni actione tempus obseruare^v, longè pulcherrimum fuerit. Quod si fortasse alibi, in contrahendis certè matrimoniis negligi non debet. Oportet enim, ut quo ea res in communi vita magis necessaria est, eo prudentius cautiusque ad illam procedatur. Quam sanè nos ob causam secundum veteres^w, qui rectè hac de re lege lata statuerunt, sancimus, ne quo modo ante^x septimum ætatis annum sponsalia constituentur, neque matrimonium^y, sponsa duodecim, sponso verò quatuordecim annis minore, sacris^z ceremoniis confirmetur. Atque hoc quidem, quantum ad communem publicumque reipublicæ usum attinet, ita verum sit. Verum si Imperator^a (ut sæpe accidit) nouam familiam conficiat, & sponsalia, & consecratione peragendam coniunctionem intra præstitutos annos desponsandis decreto permittat, id nihil legi aduersabitur. Licitum enim est, ut quibus Deus vniuersi terrarum orbis, tanquam familia^b, cuiuspiam, administrationem demandauit, hi secus quam lex quæ subditos deuincit, præscribat, familias cogant.

[†] & ita reducit lex 14. ff. de spons. Augustus antea constituerat, Ne minor x. annis sponsa haberetur. v. Dion. Zona. extat verò hæc Nouella apud Har-menop. 4. tit. 1. §. 11.

^u Infancia his annis definit. d. l. 4. l. 1. ff. de adm. l. 18. C. qui adm. l. 18. C. de iure delib. u. xxiij. tit. de iur. iur. x. Ecclesiast. 3. y. tit. de iur. iur. 2. d. l. 14. intel. ligit.

^a Ante septimum annum sponsalia non constituentur. b. Matrimonium feciminæ ante 12. annum non contrahit, masculi ante 14. l. 9. ff. de spons. c. i. e. p. tit. de spons. d. v. Nouellam I. saci. Angeli. c. 27.

^e Subditi, principis familia. f. v. tit. de iur. iur. nota de inventario rerum dotalium. g. xxiij. tit. de iur. iur. 2. d. 9. §. 6.

VT MULIERSOLVTO MATRI-

monio dorem suam propterque nuptias donationem, & reliquam omnem mariti substantiam in commetariarum^f conscribat, ac eo prolato refarciri sibi postulet, si quid damni in rebus suis à marito se passam dicat: citra^g commentarium autem evidentemve probationem nihil petat, aut petendo accipiat.

^o dixi ad Nou. 97. §. eod.

[†] id est, iuret. reducit. Nou. 49. Iustini. c. 3.

Octauum, qui ab auis vel proauis hereditatem percipissent: et si ea diuisa iam inde à vigintiannis esset, eos pensionem in publicum conferre coegit. utque ij, qui extra Abydum mancipia emebant, de singulis duo nomismata soluerent: maximè Dodacanensum incolentes.

Nolum, naucleros maritima; præsertim minoris Asiae, inhabitantes, & nunquam agriculturam expertos, inuitos coegit emere prædia quæ alius ipse eripuerat, indeque tributum soluere.

Decimum, insignes Constantinopoli naucleros in vnum conduxit, usque duodecim cuique libras auri tradidit: ea lege ut in singula nomismata vsuræ nomine quatuor filiquas soluerent: cum nihilominus reliqua etiam veetigalia nauigiorum ab his penderentur.

2. De vsura.

Vsuras de nauigiis captatas (quum interim re scænebris aliis omnibus interdixisset) aliisque infinita mala excogitauit.

3. De vasis sacris & rebus ecclesiasticis.

Dives exercituum iussit episcopis & clericis mancipiorum loco uti, pro sua autoritate in aedes episcopales & monasteria diuertere, eorumque rebus pro arbitrio abuti. Vituperabat eos qui ab omni ætate Deo aurea & argentea vasa consecrassent: & res templorum sacras in publicos debere vsus conuertere statuebat.

LEONIS ARMENII.

1. De præfecto penam adultero non irrogante.

PRÆTER vigilem accuratamque reipublice gubernationem, summa fuit in eo in flagitiosos seueritas, cuius rei exemplum referam. Exeuntem aliquando palatio accessit quidam, querens suam sibi uxorem à senatore quodam raptam: idque facinus se ad vrbis præfectum detulisse, neque tamen suum ius consequutum. Leo statim mandauit, ut redeunti sibi iisteretur senator reus tam atrocis flagitij, & vrbis præfectus. Quo facto, actorem proponere suam causam iussit. qui quum rem ab initio ad finem usque exposuisset: reus conuictus probationibus, quum nullum inficiandi criminis locum inueniret, scelus confessus est: & præfectus causam interrogatus cur flagitium digna pena ultus non esset, inops excusationis obmutuit. Hunc ergo Imperator statim munere suo exiit, & adulterum ex legibus puniendum dedit.

THEOPHILI.

1. De imaginibus.

N eos qui cultum diuinis imaginibus præstarent, nimis durum se atque inhumanum præbuit, omnes qui ante ipsum fuere tyrannos crudelitate vincere contendens. Nam Michaelus pater eius edixerat ne vlli pictæ imagini, vbicunque ea esset, nomen Sanctus imprimeretur, quod id nulli rei præterquam soli Deo congruere putabat. Leo autem & filius eius Copronymus, omni earum adoratione prorsus interdixerant. Theophilus autem, ne pingi quidem eas coloribus concessit: abieci dicens animi esse talium rerum admirationem, ipsamque solam spectandam esse veritatem.

2. De expulsiōe monachorum.

Edixerat Theophilus ne monachis vllam urbem intrare liceret: iussitque omni modo eos arceri: atque adeo non tutum erat eis conspici ea in regione. Quin & monasteria atque otij causa conditas aedes hominibus frequentans, mundana fecit hospitia.

3. De connubio Persarum cum Romanis.

Per hæc hunc Theophobum, Constantinopoli abducere, regemque suum facere cupientes, eius causa aliquoties ad Theophilum legatos miserant, pacta simul pacis offerentes. Neque tamen persuaserant Imperatori ut Theophobum ipsis dederet: sed eum potius patricij dignitate ornatum, fori suæ matrimonio copulauit: lege etiam lata, quæ Persis coniugiorum cum Romanis licentiam concederet.

4. De tonsura capillorum.

Quia verò à natura paucos capitis capillos habebat, & erat recaluaster: ideo edicto edito iussit crines ab omnibus tonderi: neque ab vllō Romano vltra collum demissos gestari. sanxitque edictum, graui flagitiorum supplicio priscorum Romanorum virtutem reuocare studens.

5. De pena raptorum equi.

Milles quidam manu promptus equum habuit egregium, qui ipsum saepe ex prælio incolumem extulerat. Atius equi amore captus dux sub quo is militabat,

quum neque pollicitationibus neque minis impetraret, hominem timiditatis accusatum apud Imperatorem exautorat. Quum autem Theophilus equum insigni virtute cuperet habere, & missis in omnes partes mandatis talem sibi quæri atque afferri iuberet, eam occasionem nactus dux iste, militi ei equum inuito adimit, & tanquam suum imperatori mittit. Post, quum necessitas bellica plures milites requireret, mandatoque Imperatoris omnes qui arma ferre possent, in exercitum allegerentur: ille etiam miles arma sumpsit, & in prælio fufis suis, quod equum à quo seruari consueuerat non haberet, occubuit, vxore & liberis relictis. Vidua amissi mariti desiderio accensa, & quod necessaria pupillis suppeditare nequibat, iustitiæ Imperatoris fama instigante, Constantinopolim venit: Theophilumque ad templum Blachernenis equitantem de more conspiciatæ mariti sui equo vehi, concitato cursu aggressa frenum equi apprehendit, suum hunc esse vociferans: & non alium, sed ipsum Imperatorem cædi mariti sui causam præbuisse. Perterritus Imperator manere eam iubet dum in palatium ipse rediret: ac reuersus statim ad se vocat, ac de re tota accuratius inquiri. Quam quum ea à principio ad finem usque recitaret, illico etiam dux ille sistitur, & muliere iussu Imperatoris occultata, de equo acriter interrogatur: quem quum asseueraret suum fuisse, neque rapti paratum, producit extra velum mulierem, reum de vi peractura. Qua is conspecta dirigit, & aliquandiu mutus adstipit: tandemque ad se reuersus, supplex pedibus Imperatoris se aduoluit. lacrymans, ac peccatum confitens. Ergo Imperator eius facultates viduæ eiusque liberis hereditatis iure addidit: ipsumque dignitate spoliatum exilio perpetuo damnat. Adeo insensus erat iis qui iniuste opes parare intenderent.

BASILII.

1. De iudiciis, & foris quibusdam: & de pauperibus lites habentibus.

PER AM dedit ut iustitia vigeret: & equo iure inter se viuerent subditi, neque à diuitibus inopes opprimerentur: propositis passim decretis, quibus iniustitia exterminabatur. Iudices quoque constituit, amplius stipendiis & honoribus auxit, iustos per diem sedere pro tribunali, & litigantium causas diiudicare. Ad eam rem loca iis designauit commodas, Magnauram, Circum, & Chalsen [æream portam] quam vetustate laborantem, ruinamque minantem, ad hoc instaurauit atque adornauit. Alimenta etiam pauperioribus, quibus iudicio erat disceptandum, ordinauit: ne inopia coacti lites renuntiarent.

2. De notis numerorum.

Animaduertens occasionem maleficij prauis hominibus eo dari, quod numeri quibus (verbi gratia) semissis, sextans, vncia, & similia designantur, per notas receptas antiquitus consuetudine scriberentur: loco notarum literis uti iussit, quas etiam rustici legere possent: & de suo sumptus in chartas, literas atque scribas ipse suppeditauit.

LEONIS ET ALEXANDRI.

1. De iudiciis.

EXISTIMO equidem, eorum neminem qui iudicio funguntur munere, eo vnquam stuporis aut inscitie prorupturum, ut aliter quam ex præscripto legum iudicium sententiamve ferre audeat. Quod si quis in tantam euaserit dementiam, reus peractus eas dependet penas quæ legibus sunt irrogatae. Sin forte nos effugerit, peruigilem tamen illum atque insomnem oculum, cui nihil non, quamlibet occultum sit, patere potest, effugere non poterit. Tametsi id ipsum imprecationibus quoque dirisque execrationibus stabilire ac firmare non ab re alienum censuimus. Inueniat itaque iste & Deum & coelestes omnes atque incorporeas potestates sibi nunquam non aduersantes. Immature ex hac vita exeat potius quam excedat. Incommodis insuper afficiatur perpetuis, ipsius adium fundamenta ignis tandem deuoret, & posteritas eo redigatur inopia, ut panem ostiatim quereret. Atque hæc iure sane optimo, propterea quod leges, quas liberrimas esse oportuit, seruas quodammodo atque captiuas effecit fictorum prauorumque iudiciorum.

CONSTANTINI PORPHYRO.

GENNETAE, NOVELLA I.

De rebellibus & seditionis anathemate feriendis.

VAE autem mense Iulio, 9. indict. anno 534. ab Imperatore domino Constantino Porphyrogenneta facta est Nouella, sanctissimo quoque Patriarcha domino Alexio, & synodo assentiente.

riente, quæ decisionis locū obtinet, ut quæ ab Imperatore & synodo descripta est, & quæ decernit eos anathematizari qui defectionem ab Imperatore moluntur, vel tyrannidē, & ea ratione subiectos aduersus eorum dominos incitant, inter alia hoc quoque circa finem expressē definit.

Iis qui ab hoc deinceps tempore insidias sunt machinaturi, vel tumultum excitaturi, anathema. Iis qui ipsis opem ferunt, & in defectione sunt socij, anathema. Iis qui consulunt vel ad huiusmodi incitant, anathema. Iis qui ipsos ad poenitentiam suscipiunt, quum defectionis poenitentiam non agant, nec eam relinquant, anathema.

2. De polygamis.

VNionis verò decisio, quæ facta est sub Constantino Porphyrogenneta, & Romano, Constantino quidem imperante, focero autem eius Romano patris Imperatoris dignitatem obtinente, anno 6429. indict. 9. & quæ singulis annis legitur in suggestu, mense Iulio, hæc dicit circa finem.

DEINCEPS autem communi sententia ac iudicio pronuntiamus, ex præsentī anno, qui est 6429. indict. 9. neminem oportere se quarto matrimonio iungere, sed esse omnino reiiciendum: & si quis ad eiusmodi coniugium venire voluerit, esse omni ecclesiastica congregatione priuatum, & ab ipso in sanctum templum ingressu alienum, donec in coniugio permanerit. Hoc enim etiam sanctis patribus, qui nos præcesserunt, visum est. Nos verò etiam sententiam apertiore reddentes, ipsum ut à Christiana republica alienum, abdicamus. Ac sic quidem de quarto matrimonio.

VT autem quæ ad alia quoque matrimonia pertinent, decentius constituentur, & non Christiana vita indignam institutionem habeant, de tertio quoque matrimonio definimus, ut non absolute ac simpliciter & temere perficiatur. Etenim à patribus quidem ut sordes permissum est, non sic tunc quidem ut nunc, re citra vllum ruborem impudenter peracta, & indiscriminatum contracta: sed quemadmodum si quis qui in domo in angulum incidit, multas sæpe sordes viderit: nunc autem quando libertatem accepit, & perinde ac si nihil habeat dedecoris & sordis reputatur, recte visum est hoc repurgare, quemadmodum & turpitudinem non in angulum coniectam, sed in ædibus diffusam, nullo modo permittimus, sed repurgamus, & quod molestum est & indecorum ab eo reiicimus. Quinetiam humane cedentes infirmitati, honestatis autem Christianæ vitæ convenientis curam gerentes, hoc in tertijs nuptijs seruandum statuimus, ut si quis qui quadragesimum annum exceßerit, & nec naturam reueritus, nec honestæ vitæ, quæ in Christianis requiritur, vllam curam gerens, sed sola libidinis perturbatione victus, se in tertium matrimonium proiecerit, is cum omni diligentia & obseruatione sit vsque ad quinquennium sacramenti communionis minimè particeps: & nec hoc tempus illi contrahatur. Qui enim post annum quadragesimum sordem in Christi Ecclesia esse vel dici amauit, quod melioris vitæ argumentum præbebit propter quod tempus sacramentorum participationis ei contrahatur? Sed & postquam impolluta participatione dignus habitus fuerit, non erit ei permissum in alio tempore ad participationem accedere, quam in sola salutari Christi & Domini nostri resurrectione, per præcedentis ieiuniorum abstinentiæ repurgationem. Hæc autem dicimus, quando ex prioribus matrimonijs non fuerint liberi, qui iis post quadragesimum annum tertiam uxorem ducere voluerint. Nam si liberos habuerint, eis nullo modo tertium permittitur matrimonium. Est enim valde iniquum tempestiuæ libidini indulgere, priorum autem matrimoniorum liberis non prospicere, ut sint securi, & à molestia & à perturbatione remoti, quæ solent euenire hominibus ex filiorum multorum susceptione. Quod si quis triginta annos natus, & ex prioribus matrimonijs habens liberos, tertiam mulieri coniunctus fuerit, is quoque nulla ei venia data, ad quartum vsque annum communionis sacramentorum sit expers: quia manifestum est eum sola intemperantia motum, & quod sit carnalis libidinis seruus, ad hoc se matrimonium conferre. Et postquam etiam sacramentorum participatione dignus fuerit habitus, semel quidem in salutari Christi & Domini nostri resurrectione: secundò autem in dormitione immaculatæ Domine nostræ Deiparæ: & tertio in natali Christi & Dei nostri: quod in his procedat ieiunium & eius utilitas. Sin autem non sint liberi (quia liberorum susceptionem desiderare facile est) condonandum, & sola ea poena quæ ab initio & hucusque seruata est in eum animaduertetur. Hæc etiam de tertio matrimonio. Atqui nec secundum, nec primum extra cautionem adhibitam relinquimus, sed & illa sic contrahi statuimus, ut nullam malam causam habeat, vel ex raptu, vel ex præcedente clandestino concubitu, sed legitime & ab iis qui ab eiusmodi inquinamentis & fornicatoria impuritate mundi sunt. Si quis ergo prædictis constitutionibus neglectis, ad matrimonij consuetudinem primam vel secundam processerit, dum Christi ecclesia, quæ est pura, immaculata, & sine ruga, salutaribus exami-

nationibus subiicit: nec prius ad diuinorum mysteriorum participationem admittit, quam definitum ob fornicationem tempus expleuisse cognouerit, nisi fortè necessarius è vita excessus vrgeat, donec scilicet septimus annus completus fuerit. Sacerdos autem qui aulus fuerit præter id quod statutum est diuina participatione aliquem dignari, de proprio gradu in periculum veniet. eo videlicet qui præter formam constitutam diuina communione dignus est habitus, ad excommunicationem redacto, vsque ad septimi anni complementum.

EIVSDEM NOVELLA SECUNDA

CONSTITVTIO, DE VOLVNTARIIS
homicidis, suscipiens quidem eos præter vim prioris, per commiserationem, damnans autem
perpetuo exilio & bonorum
spoliatione.

NAE c sancire nunc proposuimus, seueritatem quidem prioris constitutionis benigniore ecclesiasticorum decretorum censura commutantes: dissolutæ autem & indulgenti delinquentium disciplina, eaque de causa ad imitandum facili, non solum vinculo poenarum medentes, sed & totius ferè substantiæ ad homicidam pertinentis spoliatione, homicidis quidem ipsis de salute, ciuilibus autem ne quis simili moueatur affectu, vtiliter prospicientes, ut horum vtrumque tam ius obseruetur, & magnum diuinumque ecclesiarum conseruetur privilegium, quam his cautionibus imitationis frequentia coarceatur. Quod igitur attinet ad vitæ rationem homicidæ, ordinari iubemus, quemadmodum canonica præscripserit disciplina. Nos autem hac constitutione perpetuo eum damnamus exilio, ab eo loco in quo scelus perpetratum fuerit. Quo quidem tam punietur reus, quam propinquis occisi non maioris fiet tristitia & doloris augmentum, quod vtriusque forsitan non inutile: ne assiduo conspectu eius qui dolorem attulit, & defuncti memoria propinqui sponte ad ultionem impulsī, malum malo sanare conentur, & homicidij duplicent infortunium. Omnino igitur homicida perpetuo illinc exulet, nec vnamquam eò reuertatur, & terram habitet quæ iniuste sublati fratris sanguinem hiscendo suscepit. Et hanc primum post ecclesiasticā censurā condemnationem ferat præterea verò bonorum suorum priuationem subeat: ne tamen applicentur fisco. Nam si vxor sit homicidij damnato: dotem & propria omnia auferre eam oportet, hoc amplius donationem ante nuptias. Quod si thesauron pacta fuerit aut aliud quidpiam, huius omnino recuperationem & proprietatem habere, si liberi non subsint. Sin autem subsint liberi, eam habere lucrosam nuptialium vsum fructum, obseruatis omnibus legum præscriptis, liberi autem in tridentem reliquæ substantiæ paternæ succedant. Et si quidem homicida proprio motu, aut consilio ac approbatione eorum à quibus examinatur, ad monasticam vitam (prius sceleris purus effectus) transierit, accipiat monasterium tertiam partem illius substantiæ, reliquo triente reseruato vxori & liberis occisi in paruum eorum infortunij solatium. Quod si liberi non supersint occiso, inter vxorem & ascendentes triens ille aequaliter diuidatur. Vxore autem relictis liberis præmoriens, præferantur ij ascendentibus. Sed si nec liberi, nec vxor, nec ascendentes sint occiso, & alij qui lege ad successionem vocantur cognati, diligentiam adhibuerint ut scelus manifestaretur, tridentem accipiant eius qui iniuriam intulit. Sin autem solitariam vitam homicida non appetierit, non triens, sed bes iuxta prædictam distinctionem parti eius qui interfectus est, distribuat. Præterea nemo eorum qui huiusmodi sceleris conuicti sunt, ciuile officium aut aliud quodlibet administret vquam, ne si diuinum rescriptum impetrauerit: sed omnimodo maneant infames, quibus, ut viuerent, tantum benigne concessum est. Ceterum ij omnino tondentur, & in numerum monachorum referentur: qui malitiæ exuberantia, præmeditati sunt eedem proximi, & eam, prius habito consilio, in animæ suæ perniciem & fratris sui necem, instructi patrarunt. Nec ad tempus modò poenitentia præstitutum, sed quandiu vixerint in monasterij regula coercentur. Nam qui aliter sponte interfecerint, sed lasciuia & impetu iræ ratione carentis, non consulto & præmeditato ac huius habita deliberatione arguentur occidisse, perpetuo quidem præter alia omnia subiiciuntur exilio, non tamen monasticam vitam eligere cogentur.

2. De laicis qui intestati moriuntur absque liberis.

NEc tibi repugnare videatur Nouella Imperatoris domini Constantini Porphyrogennetæ, quæ tractat de iis qui sine liberis ab intestato moriuntur non succedere ex linea transuersa cognatos: sed tertiam partem

bonorum eorum qui sic moriuntur, ad pias animarum salutares largitiones procedere, cum eo etiam collectis pretiis seruorum eius qui mortuus est, utpote iis eo ipso liberatis. Hæc enim Nouella de laicis loquitur & solis, sicut prædicta Iustiniani Nouella locum habet in episcopis & clericis qui ab intestato moriuntur.

ROMANI SENIORIS.

1. De prædiorum acquisitione.

NOVELLA quoque Cæsaris Romani senioris idem penè statuit, *Ne quis ultra*, conspicuorum & spectabilium magistrorum, aut patriciorum neque eorum qui imperiis, potestatibus, aut omnino principalibus dignitatibus insigniti sunt & ornati, neque item ciuiliū, militarium aut delegatorum magistratuum, aut his substitutorum, neque metropolitanorum, aut archiepiscoporum, aut præfectorum, aut eorum qui sacris domibus præsunt, aut denique ad alium quemuis honorem sæculi prouecti sunt, prædiorum aut fundorum possessionem, aut emptionem aut donationem aut alio quouis modo adeat. Eos enim qui post presentem constitutionem, eiusmodi quippiam moliri & aggredi ausi fuerint, inde iubemus absque suæ pecuniæ restitutione detrudi, propriisque laboribus ac sumptibus fraudari, quos ad rem ordinandam & pretiosiores faciendam contulerunt. atque ipsam prædij æstimationem, si quidem conspicui viri sint & illustres qui hoc admiserunt, fisco applicari: sin abiectiones sint, & omnino absque vlla pretij restitutione expelli, & meritis insuper poenis castigari.

2. De rescindenda venditione.

NOVELLA quoque Cæsaris Romani senioris ita habet: Si deprehensum & exploratum fuerit eos qui post se peractam venditionem, si modò testibus peracta comprobetur, ad iudicium prouocarunt, intra quadriennium id fecisse ac conquestos esse, citra controuersiam his succurritur. Succurritur autem, non ut vendita suburbana recipiant: sed ut si quidem emptor quod reliquum est iusti pretij expletioni præstare voluerit, hoc ei facere liceat. Atque ita iustum rei pretium supplens ac persoluens ipsa prædia sibi retineat, & qui de facta venditione quæruntur, iustum pretium quanti prædium ipsum æstimatur, accipiant. Sin nolit emptor iustam rei æstimationem complere, pecuniā quam ab iis qui cum eo expostulante accepit, vna cum eius causis ac vrsuris restituat, & è prædio decedat venditori restituendo.

III.

SI qui communes ædes, fundum, vineam aut quamuis aliam rem soli habentes, aut aliter quam communione iure propinquis prædiis aliqua ex parte permixti aut adiacentes, confortes, vel alioquin vicini & proximi, sua alienare, aut venditionis aut emphyteuseos aut locationis nomine voluerint, ne prius hæc alij cuiquam alienanto, quam testatum iis fecerint, quos in prærogatiua *et talis*, hoc est ordine, succedentes dicimus. Ut primi, inquam, vocentur permixtim quoquo gradu iuncti cognati, aut quibuscum aliquid est commune, ut ædes, fundus, vinea, aut quæuis alia res. Eiusmodi siquidem cognatos lex præfert. Vbi verò cognati communionem in re non habent, tum anteponuntur qui aliquid in ea communione habent. Quibus ij succedunt qui tantum permixti sunt, etiam omni ex parte ei qui rem alienat sint externi: deinceps & simul iuncti confortes. Postremo qui simpliciter aliqua ex parte rei alienandæ vniti sunt, & vicini. Confortes porro appellamus, quotquot sub eodem cenfore perscripti sunt, & in censum publicum relati: etiam si propria tributa diuersis in locis pensitent. Enimvero cum multi finibus prædij alienandi circumquaque adiacent, suo cuique ordine testationis prærogatiua tribuatur, ut renuentibus fortè iis qui iure præferantur, qui deinceps vocantur, contractum, si velint, inire queant. Quod si æqualibus omnes subnixi reperiantur privilegiis, ut nihil omnino sibi inuicem in huiusmodi vocatione præiudicent, eadem quoque rursus fiat denuntiatio, ut intra triginta dies iustum pretium, quodque verus emptor haud segniter præstaturus esset, si absque vlla mora soluentes, pro rata parte vel sponte sua vel alicuius opera & arbitrata distribuant. Quotquot autem intra præfixum tempus, sibi delatam pretij partem non præstiterint, ius prærogatiuæ amittent: nisi si quis fortè eorum captiuus est, deportatus aut relegatus: aut ob publica priuatæ negotia citra dolum absens: aut etiam nondum annum ætatis vicefimum quintum expleuit. Horum enim qui administranda negotia susceperunt, intra quatuor menses, cum presentibus nouis emptoribus pro rata portione concurrunt, pretium explentes, quod à minoribus subducta ratione est præstandum, vna cum legitimis vrsuris & necessariis sumptibus. Externos verò emptores in totum summovent, pretium cum vrsuris ac sumptibus ipsis restituentes. Quia

& in vniuersitate villarum quæ dicuntur aut prædiorum (vniuersitatis autem vnus sunt, qui ex eadem sunt villa) longè satius est ut earum habitatores sibi mutuo præferantur. Quod si omnes quibus in rei distractione prærogatiua ius datur, recusarint, vel eos exploratum fuerit, ei qui rem alienat, & eius familiæ aut pecuniarij damni seu multæ autores fuisse, aut eius corpori ac vitæ insidias struxisse, grauiissimamque infamiam peperisse idque non fortuito, sed de industria, aut per se aut per suos: hos inuito eo qui talia sit passus, nulla ratione volumus ad ipsius prædia aspirare. Post decennium tamen silentio peractum, aduersus eos qui quouis modo contraxerint, quæue donatione aut testamento quippiam fuerint consecuti, nulla omnino ab iis qui dictis ex causis prærogatiuæ ius habent, imò nec à fisco controuersia moueatur. Occasione tamen dotis aut propter nuptias donationis, ex testamento vel permutatione vel transactione, & propinquis & externis omnes alienant, absque simulatione nimirum ac dolo. Si verò qui in fraudem nostræ constitutionis alienant, aliud quid facere ausi fuerint, & aliud apertè simulare, si quidem post iurandum conuicti fuerint, tam ipsi quam qui ita dolose cum ipsis contraxerunt, & periurij poenas dabunt: & hi quidem prædio, illi verò clam soluto pretio excident, & vtrique fisco inferentur, ut à fisco propinquis venundentur. Sin verò ante iurandum deprehensi fuerint tale quippiam egisse, & quod actum fuerit erit irritum, & qui semel fundum præter iuris formulam alienare conatus est, vel inuitus postea cogetur iis vendere quibus ius prærogatiuæ concessimus. Et hæc quidem ita de his statuenda.

NICEPHORI PHOCAE.

1. De tetartero, quod est numismatis genus.

NUMISMA attenuauit, tetartero excogitato. Cumque eo modo duplex esset nummus, pensiones publicæ grauiorem exigebant, minor in sumptibus faciendis dissipabatur. Cumque esset lege & consuetudine receptum ut omnes nummi imagine imperatoris alicuius notati, modò ponderi nihil decederet, idem valerent: ipse sua insignes imagine præferri, aliorum deprellis pictis, voluit. eaque re haud leuiter subditis in permutationibus incommodauit.

2. De eodem.

Apparet eundem auaritiæ quoque sordibus fuisse contaminatum. Nam cum vsque ad eum quoduis numisma hexagium penderet, ille tetarterum excogitauit pondere imminuto.

3. De pralatione.

NE quod priuilegium prætendant pauperes, dum distrahitur prædium à potentioribus, neque ex consortio, neque ex communicatione, licet milites vel etiam ciues esse deprehendantur: sed in hoc rursus succedat persona quæpiam potestate prædita, quæ scilicet pauperum hinc inde adiacentium tranquillitatem ac vilitatem possit tueri. Et potentes cum potentioribus duntaxat emptiones contrahere volumus: milites verò & pauperes, cum iis qui parrem secum sortiti sunt ordinem ac locum.

4. Ne ecclesiæ prædiis locupletentur, & ne sine sententia Principis episcopus creetur.

PRæterea ad officium assidue veniens, grauius subditos afflixit, non modò pensionum & tributorum omnigenis rationibus, sed & rapinis intolerabilibus. Adhæc, partem quandam eorum quæ Senatoribus solebant Imperatores largiri donorum, in fisco retinuit, causatus sibi ad bella gerenda deesse pecuniam. Neque hoc tantum, sed & donationes monasteriis atque templis relictas à quibusdā piis Imperatoribus, prorsus aboleuit lege etiam lata, ne ecclesiæ immobilibus locupletarentur bonis: causatus, episcopos malè prodigere ea quæ pauperibus darentur, inter imilitibus deficientibus. Id verò omnium grauiissimum, quod legem tulit, cui & episcopi quidam leues atque adulatores subscripserunt: ne Imperatoris iniussu vllus crearetur episcopus: & mortuo aliquo episcopo aliquem suorum submisit qui definitos faceret sumptus: ipse quod erat de reditibus reliquum accepit.

5. Ne de nouo construat monasterium, aut venerabilis alia domus.

Imperatoris autem domini Nicephori Phocæ Nouella Idem non esse de nouo construenda monasteria, vel xenodochia, vel nosocomia, vel alia sancta & religiosa loca, sed eorum quæ sunt curam geri oportere, & hæc expressè in fine adiicit.

QUARE ab hoc deinceps tempore, quod est vltimum initium, nemini liceat, nec loca, nec agros ad monasteria, vel gerocomia transmutare: sed neque ad metropolim vel

vel ad episcopatum. neque enim illis est hoc conducibile. Si quæ autem prædictæ & religioſæ domus, vel episcopatus & monasteria adeo malam administrationem & providentiam sortitæ sunt, ut locis priuata deſtitutæque ſint, iis ſententia & examinatione Imperatoriæ eorum quæ ſufficiunt acquiſitio non prohibebitur. Cellas autem & quæ appellantur lauræ in deſertis ædificare, quæ non ad poſſeſſiones & agros alienos extenduntur, ſed ſoli monaſtico ambitui ſeorum præſtituuntur, tantum abeſt ut volentibus prohibeamus, ut etiam in magna laude ponamus.

BASILII PORPHYROGENNETAE.

1. De poſſeſſione eccleſiarum & venerabilium domorum.

QUAM quidem Nouellam Porphyrogeneta dominus Baſilius iunior ſua Nouella ſuſtulit, menſe Aprili edita indiſt. anno 6495. quæ & hæc expreſſe continet. Imperium noſtrum, quod à Deo profectum eſt, quum & à monachis, quorum pietas & virtus eſt teſtata, & à multis aliis, legem de Dei eccleſiis & ſanctis domibus, vel potius contra Dei eccleſias & ſanctas eorum domos à domino Nicephoro, qui imperium inuaſit, conditam præſentium malorum cauſam fuiſſe & radicem, & vniuerſalis huius ſubuerſionis & confuſionis (ut quæ ad iniuriam & contumeliam non ſolum eccleſiarum & ſanctarum domorum, ſed etiam Dei ipſius facta ſit) intellexiſſet, & maxime cum id re ipſa expertum eſſet. ex quo enim hæc lex eſt obſeruata, nihil boni penitus in hodierni uſque diem vitæ noſtræ occurrit: ſed contra nullum penitus calamitatis genus deſiit.

Statuit per præſentem auream bullam ut lex prædicta ad hoc præſenti die ceſſet, & deinceps infirma & irrita permaneat, & locum habeant & in uſu ſint, quæ de Dei eccleſiis & ſanctis & religioſis domibus factæ ſunt leges.

2. De allelengyo communis ſenſus penſitorum.

Conſtituit, tributum pauperum qui ſoluendo non eſſent, à locupletibus exigendum eſſe: quod allelengyum vocabatur.

3. De prædiis potentiorum.

Lege etiam ſanxit, ne potentiores multiplicandis prædiis augeſcerent. Quamquam eadem etiam ab aſſo eius Conſtantino, huiusque ſocero Romano lata fuit.

4. De præſcriptione 40. annorum.

CAeterum Nouella lex Cæſaris Baſilij Porphyrogeneta in his quadraginta annorum præſcriptionem tollit. Neque ruruſum inopes, ſi potentiorum iniuriis oppreſſi fuerint, quadraginta annorum præſcriptione repelli: neque vllas prorsus valere præſcriptiones, etſi aureis bullis inſertæ ſint, quæ iniuſte & fraudulentè inductæ fuerint. Neque ipſum etiam ſiſcum vllò temporis excludi interuallo, ſed ab Auguſto principe ius ſuum reuocare, probationeſque ſuas ad illud recuperandum afferre.

ROMANI ARGYRI.

1. De redditu magnæ eccleſiæ, & de allelengyo.

NITIO imperij bonis ac laudabilibus inſtitutis ſubditos demeritis eſt. Principium fecit beneficentia in religionem. Cum enim ſciret magnæ eccleſiæ redditus non ſufficere, ut qui ſuperioribus temporibus diſpenſator fuiſſet eiſus, & aliarum quibus huius clerus de more inſeruebat, lxxx. auri libras quotannis ex ærario Imperatorio ei pendi iuſſit. Aboluit etiam allelengyum, quod Conſtantineus erat ſublaturus, niſi mors eum anteuertiſſet.

Z O AE.

1. De magiſtratibus non vendendis.

IMPERIO Zoæ reſtitutio, quæ ſorore Theodoram, quantumvis inuita, conſortem habebat, ſtatim & honorum gradibus ſenatorio ordini, & largitionibus multitudini gratiæ ſunt actæ, ac reipublicæ quanta omnino poterat cura geſta. Nam in omnes imperij partes literæ & ediſta dimittebantur, quæ & magiſtratus vendi (quod erat ante factitatum) prohiberent: & omnia iniuſtitia genera de medio tolli iuberent.

MICHAELIS.

1. De pretorio, & velamine capitis, & de publicis curatioribus.

VM autem eſſet admodum ſenex, multaque antiqua recordaretur, multas veterum conſuetudinum reducere intendit, nihil vel imperio vel reipublicæ profuturas. Nam prætorium expurgari iuſſit, & ciuium capita non literis, ut nunc, ſed byſſinis pileis, magnis lineis purpureis intertextis, te-

gi. Et procuratores publicos non ex ſenatu delegit, ſed alios ſcribarum è numero velocium, in ſingulis archiuis educatorum: & id genus alia multa.

ISAACI COMNENI.

1. De canonico, & conſuetudinibus quæ dantur pro ordinatione.

E canonico autem, & conſuetudinibus quæ pro ordinatione dantur, hucusque vim habet aurea bulla inuiti Imperatoris domini Iſaaci Comneni, quæ partim ita habet:

STATUIT vero Imperatoria mea maiestas, ut etiam in ordinatione ſacerdotum & canonico vetus forma authoritatem obtineat: & nihil in ordinatione ſacerdotum & canonico vetus forma authoritatem obtineat: & nihil in ordinatione episcopos qui ordinar, amplius accipiat, quam præſtantioris monetæ Imperatoriæ meæ maiestatis ſeptem aureos nummos duntaxat: vnum videlicet, quando facit ſimplicem papam, ſive leſtorem tres, quando ordinar diaconum: alteros tres, quando ſacerdotem ſive preſbyterum perſicit. Sic ſimiliter pro canonico à vico triginta infumibula habente, ſimilem aureum vnum, argenteos duos, arietem vnum, ordeï modios ſex, vini menſuras ſex, farinæ modios ſex, gallinas triginta: à vico vero qui viginti infumibula habet, aurei beſſem, pro duobus argenteis argenteum, agnum dimidiatum, ordeï modios quatuor, vini menſuras quatuor, & gallinas viginti: à vico denique qui decem infumibula habet, argenteos quinque, agnellum vnum, ordeï modios duos, vini menſuras duas, farinæ modios duos, & gallinas decem: quemadmodum in veterum actuario- rum ſigillis perſcripta ſunt. Atque prouincialium conueniens ordinatio Imperatoriæ meæ maiestati placuit. Cum hac vero aurea formali bulla, conſecta eſt etiam 15. menſis Ianuarij, indiſtionis 10. à ſanctiſſimo illo patriarcha domino Nicolao ſynodalis annotatio, quæ iubet ut ſecundum hanc auream bullam canonica, ac pro ordinatione dentur.

MICHAELIS.

1. De prelacione in antichreſi.

POTIOR eſt propinquus externo, in rerum ſoli antichreſi.

NICEPHORI BOTANIATAE.

1. De ſolutione matrimonij ob ſurorẽ coniugis.

AT vero C. & C. I. Imperatoris domini Leonis philoſophi Nouellæ ſtatuunt, ut viro triennium duret, neque intra illud, poſtquam vxor ſurorẽ coeperit, coniugium dirimat: mulier autem, niſi quinquennium præterierit, à ſurente marito non ſeparetur. Legas quoque Nouellam Imperatoris D. Nicephori Botaniatæ, quæ de ſurentibus coniugibus eadem aſſerit.

2. De releſatione ſſcalium debitorum.

BOranitates cum ad imperium perueniſſet, à Patriarcha, Bregali ſcia tertio die coronatur, ac primum illud liberalitatis ſpecimen edidit, ut quicquid ſiſco deberetur, id vniuerſum citra exceptionem aboleret, ac nouas tabulas magnifico ediſto inſtitueret.

ALEXII COMNENI.

1. De ætate inuentum officia.

E iis autem qui in imperfecta ætate officia aut dignitates ſuſcipiunt, reſpoſitum eſt in publicis ſecreſis ediſtum D. Alexij Comneni, ſemper celebrandi Imperatoris, illud etiam cognoſce. Habet ita ad verbum:

MULTI ubi ob denuntiata reipubl. aliquam utilitatem, aut per ambitionem, qualemcunque dignitatem vel officium, aut capere, aut permutare, aut vendere petierunt: ea in paruos pueros transferunt. Ne igitur hoc fiat, neque tales imponere aut decipere conſpiciantur: ſtatuit Imperatoria mea maiestas, ut quicumque dignitatem vel officium, ſive propter denunciationem, ſive propter benevolentiam aliquam, ſive per commutationem, ſive in munus & per largitionem, aut cum animi uoluntate oblectamur, ab Imperatoriæ meæ maiestati acciperit: ne quempiam qui honoretur, viginti annis minorem admittat. Quin omnes quiſcunque per eandem cauſam aut dignitatem aut officium accipiunt, maiores viginti annis ſunt. Quando vero Imperatoria mea maiestas non propter talem cauſam, ſed nulla cauſa interueniente honorauerit quempiam, aut officium donauerit, tametiſi.

honoratus viginti annis minor fuerit, citra dubitationem tamen illi inferuntur. Reponatur igitur præsens hæc tabella inter chartas secretorum nostrorum, ad ostendendam imperandi gubernandique Imperatoris meæ maiestatis rationem, ut hoc modo deinceps in omne futurum tempus efficaciam habeat. Debet autem in eius qui citra medium honoratur, tabula adici: Inferuntur, non impediatur per edictum de iis qui minores viginti annis honorantur, ab Imperatoria mea maiestate factum. Ac verò esto hoc signum eorum, qui (ut dictum est) citra causam mediam honorantur, tanquam Imperatoria mea maiestas hoc sciuerit. Mense Ianuario, indictione quinta, per Imperatorem.

2. *De nuptiis amice & fratris filie cum filio fratris & patris.*

Exat iussio semper celebrandi Imperatoris domini Alexij Comneni, ad suggestionem proedri illius & patriarchæ Bardæ Zeri, mense Martio, indictione decima quinta edita, & ad illius temporis sanctiss. patriarcham dominum Nicolaum ac sanctam diuinamque synodum missa, quæ a matrem & fratris filiam cum patre & fratris filio, tametsi sexti gradus cognationem ex affinitate obtrineant, citra impedimentum iungi statuit. Quam iussionem synodali subnotatione, quæ in memorati patriarchæ domini Nicolai codice reperitur, insertam legas.

3. *De sponsalibus Nouella celebrandi Imperatoris domini Alexij Comneni, emissâ mense Iulio indictionis septimæ anni ab orbis condito] 6592.*

Spousalium nuptiarumque terminos vetusta superiorisque ætatis legislatio longè separauit: horumque interuallum magis quam Mysorum & Phrygum, prouerbium notum fecit. Verum quæ sub felicitis memorie patriarchæ domino Ioanne Xiphilino synodi opera confecta est subnotatio (cui etiam perpetuò inter Imperatores celebrandum dominum Nicephorum Botaniatem per aurea bullæ scripturam auctoritatem largitum esse compertum est) quæ multum inter se distabant, in vnum contraxisse cernitur. Quæ ratione quod synodica decisio de nuptiis promulgata, hoc ille disertis verbis de sponsalibus censet, duobus fratribus duos parueles sponsare non permittens. Atque promiscua quidem plebs indiscriminatim rem aggrediens, & se in synodalis statuti sensum mergere prorsus nequies, sine ratione quidam sponsalia essent fingebat, neque quo pacto cautius firmarentur, exactè constituere valebat. Interdum etiam mentis suæ inconsiderantiam aduersus absolutam ecclesiæ normam venditabat. Verum Imperatoris nostræ maiestatis pietas peritiùs considerationem auspicata, ubi apparentem contrarietatem rectè diiudicasset, per præsentem legislationem, optimam adinuenit consonantiam. Posteaquam enim vetus lex sponsalia in sola contrahentium voluntate constituit, nihilque amplius quam de consensu, instrumentis, atque sponsalitiis arrhis elaborat: nobis autem vitæ negotia ad longè ornatiùs magisque sacrum diuinæ gratiæ deueniunt incrementum, atque hinc non nuptiæ solum, verum etiam sponsalia peragendam sacram benedictionem sibi coniunctam habent: ac certum tempus primæ coniugum coniunctioni per recentioris sapientissimi Imperatoris domini Leonis sanctionem est promulgatum (in maribus nempe, annus ætatis decimus quintus, in feminis decimus tertius: quod profectò tempus ad perfectam coniugum cohabitationem vetus lex sufficiens esse iussit) necessarium esse potentia nostra iudicauit, ut per præsens oraculum firmiter definieret, propriè illa esse sponsalia: & reuera secundum exactam synodalis normæ considerationem cum nuptiis æquipollere, quæcunque tempus quod Imperatoris D. Leonis sanctio determinauit integrum sibi habuerunt, & sacra benedictio consecuta est atque in illis synodalis decisionis observationem valere debere. Si namque contrahentium alteram partem morte fortè aliòve fortunæ casu, aut sententiæ mutatione recedere, ad aliudque vitæ consortium transferri contingat: non exiguus hic absurditatis tractus existeret, si præambula nuptiarum preces in sponsalibus peractæ, tanquam vanum aliquid & temerè accumulatum reputentur: & indiscriminatim ea res intelligatur, quasi si Deus per sponsalia inter coniungendas personas introductus non esset. Hoc autem commemoratus celebris Imperator rectè sequutus, sancti vniuersalisque sexti Concilij canonem, qui sponsalia, dum sponsus adhuc in viuis est, cum alio in matrimonij consuetudinem coire vetuit, adulterium rem manifestè statuens: cum aperta veteris legis contrarietate pulchrè conciliauit. Quoniam post benedictionem sponsis factam, separatim eius vocem iustorum sponsaliorum est solutio. Quod si sponsalia quædam secundum multorum consuetudinem congruenti iam contracta fuerint, & instrumenta confecta sint, nondum autem statutum tempus, quo Christianis debita benedictio fieri consuevit, aduenit, neque solennes super desponsatis preces per sacerdotem pronuntiatæ fuerint: hæc sponsalia quantum ad exactam ecclesiæ dissertationem, neque esse, neque dici iusta possunt: neque verò aduersus hæc synodalis subnotatio efficaciam

habet: sed tanquam hominum placita simpliciter per stipulationes confirmata, auctoritatem ferunt, vetusque legislatio in illis firmitatem obtinet. Hoc enim pacto cum vetusta lex, quæ antea de sponsalibus promulgata est, integra conseruabitur: tum synodi iudicium secundum hæc [positam] observationem & intellectum, & interpretatum, in tactum atque intentatum, custodietur. Quandoquidem verò hæc ita sunt explicata, & hæc vera sponsalia designata sunt, quæ cum sacra benedictione, statutoque tempore peracta esse noscuntur: quæ verò secundum antiquiorem legislationem fiunt, velut hominum placita stipulationibus, constabilita vim habere, atque soli præscæ legi, quæ certas personas ad seiunctam sponsam ingredi prohibitas recensuit, in his valere concessum est: quiddam cum conueniente Christianis honestate coniunctum, præsentis oraculo nunc etiam addi oportet. Quia enim non secundum exactam conuenientemque rationem veteris nouæque legislationis decreta peragebantur, sed promiscuum vulgus antiquiori legum auctoritati adhærescens, post septenniale tempus citra dilationem sponsalia celebrabat, ac pro arbitrio quisque ad desponsatas ingrediebatur, continua consuetudine atque libertate congressus ad colloquia amoris flammam accendens: sacratior autem pars Nouellam Imperatoris iussionem sequuta, inter sponsalia & nuptias distinctionem ponebat, primum preces sponsalitiis, ac deinde matrimoniales coniungendas accinens: atque coniunctim simul & eodem tempore, quando interea vel minimè quiddam incideret, istæ perficiebantur, & sponsalia nuptiarumque vno spatio peragebantur: hoc tanquam sine disquisitione fiat, nostra pietas corrigens per præsentem generalem iussionem sancit, ut qui ad annum contrahentium septimum, & deinceps vsque ad decimum quartum aut duodecimum velut imaginarij sponsaliorum contractus fiunt, legitimorum firmorumque sponsaliorum vicem non obtineant: sed tanquam confirmatæ stipulationes habeantur, atque secundum aliorum contractuum naturam operentur. Et ad hunc quidem modum apud omnes subditos nostros illa obtineant: ut tamen interim vetus lex, quæ de sponsalibus promulgata est in personas ad seiunctam sponsam ingredi prohibitas plenam efficaciam habere debeat: idque quo is status quem in Christianorum repub. vigere conuenit, augmentum accipiat. Nam tametsi ea res secundum exactam rationem perfecta sponsalia non sint: attamen quia quod agitur, sponsaliorum propositum habere videtur, atque inde nuptiarum fundamentum iaci incipit: magna profectò ratio est, quamobrem à lege prohibita personæ iterum impediuntur, adeoque nemo impudenter procari præsumat, ut in uxorem assumere audeat, quam vetus lex sponsam alicuius factam, diremptis sponsalibus in alterius manum conuenire non sinebat. Verumtamen ubi id tempus aduenerit, quod sponsalibus simul & nuptiis conuenire iudicauimus, (ubi nempe femina duodecimum annum, masculus verò decimum quartum excesserit) tunc in primis sponsalia decantandis sacris precibus, illorumque solennibus (arra videlicet, gratoque desponsatis osculo) obseruandis perficiantur: atque deinde exiguo longiorve tempore, quomodo contrahentibus visum fuerit, intermisso, citra recusationem legitimæ etiâ nuptiæ procedant: non autem multum disiunctæ res simul vno die, & sæpe vna hora effectum sortiantur. Taliter enim ordine in nuptiis procedente, cum lex vetus, quæ prohibitarum personarum catalogum fecit, illis non permittens ad seiunctam cognatæ personæ sponsam ingredi, obseruabitur: tum sapientiss. Imperat. Nouella iussio decore in omnibus & valere & in repub. obtinere conspicietur, quin & contrahentes personæ ab interpestiis & indecoris congressibus coercitæ, castam vitam ducent, oportuno tempore, quando sponsalia nuptiisque ipsis perfici conueniet, cum sacra inuocatione inuicem congressuræ. Quod si quis contra atque præsertim potestatis nostre constitutione prohibitu est, sponsalia conficere præsumpserit, neque hæc generaliter & aduersus omnes promulgata, quæ in posterum obtinere debent, ab ipsis Calendis ineuntis mensis Iulij instantis 7. indictionis, anni 6592. sequi visus fuerit, & ante legitimum tempus sacramque benedictionem arrhis pacisci fuerit ausus, aut etiam in mutuū conspectu contrahentibus personis conuenire, atque inter se promiscua omnia habere permiserit: tabellio qui arrhabonicum contractum conscripserit, à sua statione remouebitur: qui verò ante tempus sponsalia confecerint, humanæ diuinæque iræ se obnoxios reddent. Fiscus namque propter præsentis iussionis contemptum per rerum domesticarum secretarium positam ex stipulatione in instrumentis pœnam ab ipsorum singulis integram exiget. Credimus verò etiam ipsum Deum aduersus hos insurrecturum, quod inter iuuenes nequitiam palam & destinato introducere non erubuerint. Etenim si vetus lex irrita facta est, & perfecta sponsalia confici nequeunt: verum recentioris legislationis præscriptum ad effectum deducere contrahentes reculant: quid aliud faciunt, quam homines sibi mutuo secundum legem non obstrictos, contra legem inter se corrumpi sinunt, iuuenumque animis lasciuos amores per pollutam conuersationem ingenerant?

4. De solutione sponsalium.

Mense Martio, indictione decimaquinta, ann. 6600. suggestio Curopalate & magni Drungarij Viglae D. Io. Thracensis, ex qua declaratio facta est Imperatoris D. Alexij Commeni, præcedentem ipsius Nouellam de nuptiis confirmans, ac statuens ne dissolui possint sponsalia quæ facta benedictione munita sunt.

DOMINE mi sancte, cum quidam nuptiarum re-promissiones liberorum suorum nomine contraxissent, deinde displicerent conuenta, & sponsaliorum contractum rescindere conarentur, cumque supplicassent sanctæ tuæ maiestati, & ad forum hippodromi remissi, in eo insistere ut poenæ instrumento sponsaliorum comprehensæ præstarentur, & sponsalia dirimerentur. Cum autem alij contradicerent, oportere hæc indissoluta manere, non, ut antedatione poenæ dissolui, & Nouellam tui imperij constitutionem de sponsalibus ante aliquod tempus emissam in auxilium suum allegarent: quæ à veteribus legibus recedens, fecit ne aliter perficerentur sponsalia, quam si mas decimum quartum ætatis annum excessisset, femina autem duodecimum, solita precatione in sponsalibus faciendâ, cum aliis solennibus obseruationibus, nimirum archabone & osculo: ut inlyto Imperatori D. Leoni philosopho constitutum est: & breui temporis spatio, vel etiâ maiusculo, ut iis qui contrahunt placuerit, nuptias differri: non eadem die vel hora concurrere: Diuisum est iudicium in diuersas sententias. sunt enim qui censeant præstandas esse poenas, & sponsalia solui debere: allegantes, si id non procedat, nullam inter nuptias & sponsalia fore differentiam, si quidem nuptiarum prerogatiua sponsalia ornetur. Præsertim cum archabonis ea sit natura (quemadmodum lex ait) ut si is qui dedit non impleat ea de quibus conuenit, amittat datum: sin autem is qui accepit, reddat in duplum. Alij è contrario indissoluta manere sponsalia putant: dicentes non esse consentaneum, ut quæ post liberorum perfectam ætatem simul parentibus placuerunt, eorum consensu & sacris precibus obsignata, datione poenæ rescindantur. hoc enim conueniens esse, & accidere quando nudum vinculum processerit, aut etiam sponsalia post septimum annum initiata fuerint iuxta veterem ritum, quæ nec sponsalia esse tuæ maiestatis lex demonstrat. Sic igitur diuisis iudicum sententiis, tuæ maiestati vilis seruus eius refero, quærens utri sententiæ adhaerere se oporteat. Vtraque enim pars probabilia proferre videtur. Et per venerandum rescriptum dari mihi postulo interpretationem quæ dilucidè purèque dubitationem soluat. Legis enim vigorem obtinebit in posterum: & oportet certam puramque esse sententiam, ne postea amplius in controuersiam reuocetur. Et interrogationem quidem meam sancta tua maiestas æqui bonique consulat. Ego verò audacter etiam de tempore refero. Vilis enim seruus tuus arbitror iustum non esse, ut eodem tempore sponsalia & nuptiæ definiantur: sed paruum aliquam prerogatiuam vel in tempore habeant nuptiæ, & à sponsalibus differant, quæ in eo nuptiis sint inferiores. Etenim hoc valde profuturum spero Reipublicæ. Nam parentes amore quo in liberos affecti sunt victi, & quamprimum iis providere festinantes, & securitatem adipisci, temporis angustias impediti, molestè & grauiter ferunt. Sunt autem qui & ex contemptu mentiantur annos, amore liberorum ad perniciam impulsu, quod si sublatum fuerit, & diminuatursponsaliorum tempus, tum & quæ ex contemptu discordia parentum sanabitur, & quæ ex hac contingere suspicamur mala mendacium & perurium, conuenienter reprimetur. Et sanctum Imperium tuum gloriæ, magnificentia & honoris fructum ineffabilem percipiet & assiduas intentiones preces, quandoquidem subditis conducibilia, utilia & salutaria semper procurat.

Si imperium nihil aliud est quam legitima præfectura leges autem Republicam tuentur indemnem, procul expellentes & efficientes ea quæ civili administrationi officiant: regibus autem permixta est legis ferendæ potestas: opus sanè regum ad communem reipubl. utilitatem, legum interpretationem ab iis qui serum potiuntur fieri, & earum quæ deficiunt, ad implementum solidi, & ad earum quæ obscuræ sunt diiudicationem, quas vel ipsi sanciant, vel antè latas offenderunt, ab his exponi.

His conuenienter cum nostra maiestas Iulio mense præcedentis sextæ indictionis anno 6592. legem fecisset, & Nouella constitutione D. Leonis philosophi & Imperatoris fundaretur, definiente ut prima contrahentium conuentio sacra benedictione initiaretur, ipsa videlicet sponsalia, & tempus certum, quod utique & ad nuptialem coniunctionem sufficere lex antiqua statuit: instituit ea esse propriè sponsalia, & verè nuptiarum potestatem habere, quæ & tempus Leonis Nouellæ definitum integrum habent, & subsequenter sacram benedictionem nouerunt: & in his sponsalibus synodalis decisionis obseruationem in nuptiis obtinere, quemadmodum & quæ tempore beati patriarchæ domini Ioannis Xiphilini ex synodali consul-

tatione emissâ declarauit annotatio. Cui & inter principes inclutus D. Nicephorus Botaniata robur inuenitur tribuisse. Disertè namque pronunciat, duos fratres non adfiscere sibi duas consobrinas per sponsaliorum conciliationem, neque etiam coniungi vetitis personis synodica decisione huiusmodi sponsalia contrahere licere. Quin potius etsi personæ huiusmodi sponsalia contraxerint, quæ alterius fore partium morte dissoluta sint, superstes alia sponsalia prohibebitur contrahere cum ea persona cum qua, si nuptiarum societas ei processisset, cum defuncta persona cõtractam inire non posset. Et secundum ea quæ in hac ab imperiali nostro culmine de his præscripta sunt, gubernari constituit eos qui nostræ orthodoxæ & Christianæ reipub. sunt subiecti, neque omnino sponsalia initiari vnquam, aut actum propriè sponsaliorum nomen sortiri, nisi in iis sacra peragatur benedictio, & nuptiis præstitutum tempus habeant. Etenim quæ aliter factæ fuerint, non sponsalia propriè, sed hominum placita per stipulationem confirmata censeantur, & tãquam talia effectum sortiri, veteremque legislationem in his vim suam obtinere. Et hæc quidem ab imperio meo accuratè tunc constituta sunt. Ceterum quia nihil de eo quod magnificè suggestisti dictum est, quæ dictæ Nouellæ constitutioni defunt, nostra dicit potentia, & definit, talia sponsalia quæ propriè sponsalia sunt immota manere & inconcussa, ac insolubilia, utpote Deo inter eos qui coniunguntur interueniente, & primam vtriusque conciliationem confirmante corroborantemque, per sacrum præcæ recitationem. Nunquam verò ipsa poenarum resolutio dationibus. Neque enim hæc ex hoc tempore contrahentium instrumentis adscribentur. Nam quando solis poenis corroborabantur, & ex adscribebatur, datione etiam earum infirmabantur dissoluebanturque: nunc autem cum Deus dissociata coniungens, sponsalia roborat & constabit, indissolubilia prorsus remanebunt, quin facimus ut horum solutio, perfecti matrimonij esse censeatur. perfecti enim matrimonij dissolutionem facere videbuntur qui hæc sponsalia dirimere conabuntur. Sic igitur probabiliter & cognatæ personæ, prohibita cum sponsa vel sponsæ sorore nuptias aut sponsalia primas coeuntium conuentiones contrahere, ab huiusmodi contractibus arcebuntur. Si quidem nuptiæ iuxta tempus antiquis & recentioribus legibus nostræque Nouellæ constitutione præstitutum seruabuntur cum solitis his obseruationibus. Nec licebit cuiquam eorum qui in reipub. nostra degunt, præter ea quæ præsentis maiestatis nostræ constitutione vetita sunt peragere quidquam, nisi Imperator (ut sæpe accidit) sponsalia, & ex sacra benedictione conciliationem intra definitos annos per dispensationem quandam sponsis permiserit. Licet enim quibus à Deo rerum humanarum dispensatio commissâ est, supra leges dispensare: ut philosophorum summus & veteres legislationes dicunt. Licebit igitur principibus, quando voluerint, in angustum cogere & contrahere per dispensationem & vtraque sponsalia, nimirum, quæ secundum antiquam legem præscribuntur fieri non minoris ætatis, quam annorum septem, quæ & imperfecta sponsalia censeantur: & ea quæ iuxta Imperatoris D. Leonis philosophi summi legem cum sacrarum precum recitatione celebrantur, & perfecta sponsalia existunt, utpote cum nuptiis concurrens tempus habentia: & coniunctionem sponsorum quæ per sacram benedictionem fit, nimirum perfectas nuptias intra præstitutos ipsi annos circumscribere, ante hanc lata constitutione ab Imperatore philosopho summo. Nam ut & sponsalia & ex sacra benedictione coniunctione sponsis intra præfinitos annos princeps decerneret, ab eo constitutum est. Quod si sponsalia non sint perfecta quæ per precationes in ipsis archis sponsalitiis confirmationem non acceperint, neque definitum nuptiis tempus consentaneum acquisierint, qui sponsis conuentione ex sacra nuptiarum benedictione decreto suo permittit, puberibus hanc & impuberibus sponsis omnino decernere. Et hæc quidem ab Imperatoribus per dispensationem quandam efficiuntur.

Non permittent tamen naturalem concubitus, sed ab eo repellent tam eos qui per sponsalium sacram precationem initiandi sunt, quam qui per diuinum cæmen nuptialium precum coniunctionem suscipiunt, intra annos declaratis sponsalibus & nuptiis præstitutos: & tam iuxta leges antiquas quam Nouellas philosophi regis constitutiones. Tunc enim naturalis coitus his concedetur, quando & ab initio lege definitum est: nimirum mare decimum quartum annum excedente, & femina duodecimum. Donc autem vel ambo vel alter eorum definitum annorum spaciū percurrerit, eis non dabitur coniunctionis naturalis potestas, illo à parentibus exigendo, ne circa huius rei custodiam negligenter & segniter se gerant: ne præter decorum & ab initio definitum naturali coitu tempus ad se inuicem conueniant. Si enim per eorum incuriam hoc perpetratum fuerit, tam qui perpetraverit quam parentes eius subiicientur poenis legitimis eorum, qui virginem intra præstituta nuptiis tempora corruerunt. Sed & si cum princeps per dispensationem aliquam tempus sponsaliorum vel nuptiarum præciderit, contigerit ante benedictionem nuptiarum & co-

ronarū, post sponsalia sacris precibus initiata, sponfos morte separari, superstes persona contrahere nuptias prohibetur, cū quibus contrahere prohibetur iam dicta synodali cōsultatione. Nō erit. n. superstitibus permissum ad huiusmodi personas ingredi, quod tempus perfectorum sponsaliorum non inuenitur concurrens. Nam quæ per Imperatoriam dispensationem peraguntur, idipsum dispensationem pro tempore ferunt auxiliantem. Leges enim, ut sæpe dictum est, legem condere & dispensare Imperatoribus permiserunt. Nam etsi in imperfecta ætate sponsalia & nuptiæ fiant, cum talibus certè personis contrahere prohibebuntur, cum quibus contrahere perfectæ nuptiæ & perfectæ sacris initiata sponsalia non sinunt. Et hæc obtinebunt etiam in his quasi perfectæ æstimentur contrahanturque, quæ & in perfectis nuptiis obtinent, quæ sine principis dispensatione fiunt. Constitutione igitur antè promulgata Iunio mense 7. indict. anni 6592. iuxta omnia quæ ita disposita sunt inuolubiliter obtinente, nullo eam modo per presentem constitutionem ruitata est, quin potius repletur & ad integritatem redigitur.

Quæ verò nunc, per presentem & in perpetuum valituram constitutionem nostra definit serenitas, omnibus omnino manifesta quàm primum fieri curato illustrissime Cuiuspalata, & magne Drungariæ Vigla: ut nemo eorum qui sub ditione nostra sunt, ignoret ea quæ pro ipsorum utilitate à nobis sancita & constituta sunt. Nam omnē Christianissimam multitudinem presentem constitutione frui volumus, ne quis ex omnibus ignorantiam huius constitutionis vnquam pretendat: cui debes auxilio esse in omnibus iudiciis, & omnibus quæ nostri imperij sunt prouinciis, & apud omnium ecclesiarum quæ in iis sunt præfules, eosque qui obseruantur ab omni Christiana ciuitate. Actum Martio mense presentis 15. indictionis anni 6600. Excepto eo quod etsi sponsalia sacra precatione initiata debeant indissolubilia manere, non omnino tamen nuptiæ posthac indissolubiles seruabuntur. Sed quibus ex causis hæc solutionem admittunt, iisdem & sponsalia dissoluentur. Mense Martio indict. 15. rubris literis.

3. De chartophylace.

Imperium meum, quod ecclesiasticæ honestatis maximam curam gerit, & bonum quidem ordinem cum in omni ciuitatione querit, tum autem multo magis in rebus diuinis eum versari studet, quæ vnique gradui ecclesiastico sunt ab initio tributa priuilegia, & eam quæ in his hucusque obtinuit constitutionem, deinceps quoque esse immutabilem, & perseuerare vult, & censet, sanctissime Domine: vixit quæ per tot annos suscepta, & in vsu ciuili longo tempore versata, & ab alio in aliud immutabilibus hucusque transmissionibus vindicata ac confirmata sit. Sed quoniam Imperatoria mea sublimitas didicit, nonnullos antistites contentione quadam & gloriæ studio incitatos velle chartophylacis priuilegium minuire, & canones in medium adducere, per eos contendere illum ante antistites sedere non oportere, quando aliquo vsu exigente oportet eos cōuenire, & considerare antè excessum ad tuam sanctitatem: nō ferendum regiæ meæ maiestati visum est, ut res quæ tanto tempore approbata est & à prioribus patriarchis, & ab aliis antistitibus, sed & ab iis qui nunc ob rem non honestam contendunt, longissimi temporis silentio nunc obiter aboleretur, & tanquam neglectum quidpiam conuelleretur. Hanc ergo rem decernit esse valde rationi consentaneam & iustam. Si enim contra vellent antistites immobilia nō mouere, nec ea quæ iis qui prius fuerunt patribus placere, sed & quæ iis ipsis longo silentio, & hucusque patientia, probata fuere, rursus in certamen nō deducere, rectè se haberet, & eis magna gratia haberetur, quod pugnandi studio abiecto, pacem & quietem protulissent. Si autem etiā adhuc nonnulli, verba canonis vsurpantes (à sententia enim longè absunt) voluntatem suam confirmare conantur, & non rectè ordinem ad id quod est inordinatum transferunt: permittit quidem Imperatoria mea serenitas canonis interpretari & declarare contextum, qui facillè comprehendi potest, & pulchrè discerni iis qui exactè penetrant, & canonicum sensum attingunt. Hoc autem vtique ipsum in antistitibus increpat, quod cum canonem scirent, & eius verba perfectè intelligerent, suam ipsorum conscientiam præter rationem conculcarint, & dum disturbaretur canon, tolerarint, & in anterioribus chartophylacibus inferiorem sedem elegerint. Et his mercedem contempionis sacrorum canonum, dā expulsiōnem ad proprias ecclesias: canonem ecclesiasticum sic subsequens, & canonum contemptoribus sacros illos canones in subsidium opponens. Neque enim pontifices occidentales, præfules qui longo tempore sibi creditorum onulium caram non gesserunt, nec vt oportebat iis præfuerint, dicere possunt, hostium rabiem quæ per orientem grassata est, impedimento fuisse, indeque rationalium onulium episcopatu esse spoliatos. Et quod ita quidē à meo imperio dispositum est, iudicium ipsius rei gestæ reliquit. Quoniam autem & illud ad aures ipsius perlātū est

aliquos ex ecclesiæ clero in ferendis suffragiis præteriri, usque præferri nonnullos inferiores fortè & ætate & statu vitæ meliore, & qui non multum pro ecclesia laborarunt; ea res nequaquam visa est sacra antistitum synodo digna. Vnde religiosè simul & regiè mandat ne ludatur in non ludicris, neque affectui indulgeatur in diuinis, (vbi enim anima est id quod periclitatur, cuius alterius cura gerenda est?) illi autem præferantur aliis, & in suffragiis honorem ferat, quos cum doctrina vitæ ornat inculpat: aut deficiente fortè doctrina, diuturnum tempus, & multus circa ecclesiam labor, defectum implent. Sic enim & suffragiis rectè iudicent, nec in suæ animæ condemnationem arguantur, Deo sententiam ferentes.

6. De doctoribus.

Nota ex hoc presenti canone, potestatem docendi populum solis episcopis datam esse: & magnæ ecclesiæ doctores patriarchæ iure docere. Hoc autem etiam ostenditur ex Nouella illustris Imperatoris domini Alexij Comneni, quæ describit & quomodo & quanam debent in ecclesiis eligi, & decernit omnibus doctoribus, tam in iis qui sunt extra ecclesiam, quàm iis qui sunt intra, tres asperorum libras, & frumenti modios quinquaginta, & hæc apertè decidit. Sit autem & hic doctoribus honor tributus, vt iterum in propriis ecclesiis, propter quas secesserunt, statim post officiales proximi patriarchæ assideant, tanquam eius personam representantes. Audimus enim eum qui pontificis locum tenet, maximum gerere honorem: & nemo poterit ad hoc contradicere. Qui autem & verbo & opere digni sunt quorum ratio habeatur, ad doctrinæ ministerium introducantur, & per docendi munera ad officia prouehantur. Propterea enim, mortuo qui erat eo tempore patriarcha, nec ipsi docere possunt.

7. De electis ad orientales ecclesias.

Legem iussionem quæ mense Nouemb. secunda indictione emissa est, illustris imperatoris domini Alexij Comneni, decernentem, eos qui in orientales ecclesias electi sunt, & iterum suas habere præposituras & adelphata, & officia. Didicit Imperium meum sanctissime domine & vniuersalis patriarcha quod cum in Dei ecclesia electiones procedant, quidam eorum qui electi sunt in monasteriis prioratum tenentes, & administrationem habentes, vel alia etiam ministeria exercentes, & omnino monachi existentes, alij autem in magna Dei ecclesia, & aliis ex officiis, & aliis quibusdam ministeriis, ea quæ victui sufficiunt, possidentes, ægre ferunt pontificale iugum subire, & illis ecclesiis præesse in quas renunciati sunt: veriti ne, quum eiusmodi ecclesiis præesse in quas renunciati sunt: veriti ne, quum eiusmodi ecclesiis in orientis partibus sitæ sint, eis necessaria desint, vt potest cum ecclesiis in quibus electi sunt, reditum non ferant, & sint ipsis omnino inaccessible: priuentur autem & ipsi, eo quod illarum regionem suscipiant, præfectaris & œconomis quæ sibi adsunt, & aliis muneribus & iis quæ simpliciter dicuntur adelphata, & officiis, & quibusdam aliis ministeriis. Meum itaque statui Imperium, ea quæ ad ipsos pertinent, dispensatiua quadam ratione disponens: ne quis propterea pontificale iugum subire recuset, ij enim omnes rursus fruuntur iis quæ sibi adsunt præfecturis, & œconomiis, & aliis ministeriis, ac muneribus, & officiis, & quæ illis adsunt adelphatis: & doctrinæ rationem subeuntes, & se suscepto ordine perfectiui, illorum quoque reditus libere percipient, donec remissione acceperint, & ab ea quæ nunc est cleri calamitosa sorte, ad meliorem cleri successum eis attributarum ecclesiarum, quæ ab eis, vt dixi, adiri non possunt, vt quæ ab infestissimis teneantur hostibus, perueniant. Sed hæc quæ à meo imperio constituta sunt, locum nō habebunt in officiis vel gradibus sacerdotum, diaconorum & cæterorum cleri magnæ Dei ecclesiæ. Ponē ergo presentem constitutionem in codicibus chartophylacis, seu tabularij magnæ ecclesiæ.

8. De erigendis episcopatibus in metropoles.

Interim autem scire debes in mense Maio, decima indictione, anno 6565, exisse edictum ab illustri Imperatore domino Alexio Comneno, continens, cum metropolis Basilei, & metropolis Madytana viduæ essent, & antistitum electionem fieri oporteret, exurxisse Heracleum & Ancyranum metropolitanum, & dixisse non debere eas ecclesias, etiam si metropolem dignitate honoratæ sint, à magnæ ecclesiæ partibus antistitem suscipere, sed ab ipsis, eo quod Madyrata quidem ecclesia sit Heracleæ episcopatus, Basilei autem ecclesia sit Ancyranum metropolitanum episcopatus. Et cū vsi essent ij metropolitani duodecimo canone Chalcedonensis synodi, decernente, seruandā verè metropolitana iura quæ illi adsunt in honorata ecclesia, decretū fuit imperiale in presentia tunc conuocata synodi consentientis vnique decernentis, licere Imperatori pontificale thronum ecclesiis largiri, & episcopatus vel archiepiscopatus in metropoles erigere: eaque quæ ad electionem pertinent, & reliquam dispositionem prout ipse voluerit, describere: nec à cano-

à canone impediri, qui statuit metropoli iura seruari, quæ illi adfuerunt ab initio in honorato episcopatu. Et lege hoc edictum quod interpretatur, quomodo debeant seruari iura antiquæ metropolis, & non diuidendam esse vnam prouinciam in duas. Nos enim eo quod sit prolixus, hæc integrum non posuimus. Hoc ipsum autem edictum post decretum quod continet, debere ecclesias quæ sunt honoratæ, iussu Imperiali à throno Constantinopolitano præsulum electionem accipere, nec eos qui paulò ante erant, metropolitano vllam in eis partem habere, hæc quoque expressè continet.

QVONTIAM autem rursus quoque antistites Chalcodonensis synodi canonem adducentes, eos qui iussu Imper. altiore throno digni habiti sunt, dicebant præter canones honorem perfectiorem consequi & rationis expertes eorum appetitiones coerceri volebant, & canonicam auctoritatem afferbant: imperium meum, & imperialis potestas, quod ei à diuinis canonibus datum est privilegium, neglectui haberi non finens, & antistitem ob honoris prouocationem supplicationis, vt non canonicas neque legitimas appellationes euentum accipere nolens, statuit episcopatum non aliter in sublimiorem thronum erigendum, archiepiscopatus scilicet, vel metropoleos, quam si Imperator illius temporis proprio motu impulsus, gratia humani non intercedente indecora, voluerit eam quæ est superior ac eminentior dignitatem ei præbere, vel propter ciuitatis honorem, vel propter eius fidem in sanctam ecclesiam, vel eius qui illi præest virtutem honorans, & ex eo sua sponte incitatus ad largiendum honorem. Ac ei quidem qui propter humanam affectionem, & mores non laudatos, ordinem sublimem largitur, diuinorum canonum metus incutitur. In quos ne sæpe Imper. incidat, permittit & sanctissimo eius temporis patriarchæ, ne aliter à quouis allatâ de cuiuscunque ecclesiæ primatu chartam confirmet, nec eius præsulum inter archiepiscopos vel metropolitano recipiat, quàm postquam de ea re ad Imperialem potestatem retulerit, & quid sacris cautum sit canonibus docuerit, intellexerit quod Imperator proprio motu iusta de causa ecclesiæ hunc honorem largitus est. Tunc enim & eam admittet & in eorum qui sub se sunt antistitem numerum illum cooptabit qui præstantiorem honorem ab Imperatore sortitus fuerit.

9. De testibus, & benedictione matrimonij seruorum.

Legem etiam Nouellam Imperatoris nomini Alexij Cœnensis, quæ edita est de non admittendis testibus qui contra opponuntur, quando testes adducuntur ab eo qui ad libertatem proclamatur: & de eo quod liberi serui non fiant qui sacram benedictionem acceperint. quæ his verbis hæc persequitur: *Duo hæc ad aures mei Imperij perueniunt, sanctissimo domine, quosdam eorum qui ad sanctum & magnum diuini verbi sapientiæ templum accedunt, ad libertatem proclamantes, & genus suum ad libertatis ostensionem allegantes: (dicunt enim se ex liberis parentibus esse natos, Bulgari forte, vel aliquibus aliis, quos in seruitutem nostra respicit Respublica) ea quidem quæ dicunt demonstrare permitti: & postquam testes omni exceptione maiores, & in quos nulla cadit criminatio, adduxerint, ad alios eis testes opponendos eorum dominos procedere. Et sic eos qui proclamant, quum semper in iudiciis subsistere non possint, seruilis conditionis onere rursus opprimi. Et quando matrimoniales sunt seruorum conuentiones & coniunctiones in nostra republica, eas tamen sacram non sequi benedictionem, cauētibus dominis ne seruos inter se inuicem cum sacra benedictione coniungant, & ex eo ad libertatem perueniant. Eorum vtrumque conuenienti correctione opus habere censuit, & propterea hanc constitutionem magnam cum cautione & obseruatione edidit, per quam statuitur de iis qui ad libertatem proclamant seruis, ne ij qui contra adducuntur testes, vim vllam locumve habeant, in quocunque seu ciuili seu ecclesiastico iudicio: sed ij soli qui proclamant, legitimas probationes afferant: & si ij quidem testibus abundent qui iure sunt recipiendi, neque calumnia inducti, testium iureiurando iudicium soluatur. Sed non aliorum etiā testium aduersus hæc productiones eorum dominis permittantur: ne magna aduersariorum inæqualitas sit inferioribus, damni causa: sed quemadmodum in iis qui idem tributum solunt, lex beatissimi domini Basilij potentibus aduersus pauperes contrarias productiones non permisit: sic & hic dominis aduersus seruos vis contrariæ productionis extincta erit: & sola apud eos valebit aduersus testes illata criminatio, contraria productione non omnino iis exclusa qui ad libertatem proclamant, quando ij qui trahunt in seruitutem, eos aduersus illos qui iure sunt liberi produxerint. Inferioribus .n. & imbecillis præsens constitutio gratificatur, & quod eos iuuat subministrat: non autem pro maioribus, & potentioribus editur. Adicit autem, & benedictiones non solum in liberis, sed etiā in seruis valere. Et nuptias non alioqui legitimas & Christiana institutione dignas esse & existimari, nisi etiā benedictio eos qui coniunguntur obliget. Absurdum .n. esset, cum vna in omnibus Christiana fides valeat, & vna sit in eo*

fesso baptismus, per quæ ad dominum deducti sumus, & eadē salus à nobis omnino speretur: nonnullis hanc obortam esse suspicionem, quod serui sint boni minus participes, & liberi quidem matrimonio inuicem coniungantur prius ratione colligati: serui autem cum tali bono excidant: & Deum non assumant in congressus benedictione: vel metuant, si eam assumpserint; ne herus in dominio iniuria afficiatur; illorum seruitio priuatus. Si hoc autem locum habuerit, sanctum quoque baptismum timere oportet, ne serui à dominis alienentur: sed etiam immaculatum mysterium assumptionem, ne per eam ab illis quoque alienentur, quo fiet vt in seruis intereat magnum & venerabile diuinæ fidei nomen: & non solum hominum, sed etiam diaboli serui fient homines. Eorum autem dominum in periculum quoque venient, ne dum ministerio hominum priuari formidant, à Dei gloria seipso abalienare sustineant. Sed neque hoc est rationi consentaneum, & sacram benedictionem in seruis quoque valere, æquum, & Christiana institutione dignum est. Verum enim uero fortuna nouit in hominibus diuersa esse dominium & seruitutem. Et quæ nostra accepit respublica, ea in iis quoque valere oportet. Vnus autem dominus omnium, vna fides, vnum baptismus, & quod ad fidem quidem attinet, dominij & seruitutis differentiam non cognouimus. Omnes enim sumus ex æquo serui eius, qui nos suo diuino & viuifico sanguine redemit. Et quoniam hæc sic rectè & vtiliter constituta sunt, oportet magnam tuam sanctitatem hæc omnia in omnibus ecclesiis manifesta reddere: vt qui eis præsent, ea quæ ad libertatem pertinent, sic examinantes, contrarias testium productiones aduersus seruos dominis non permittant, & omnibus in suis prouinciis manifestum efficiant, eos qui non cum sacra benedictione seruos inuicem coniungunt, non Deo gratum inter eos matrimonium constituere, sed fornicatorium cōitum & stuprum confirmare. Quos enim non coniungit Deus per sacram benedictionem assumptus, hi omnes ad peccatum conueniunt: & sicubi hoc ab aliquo, quicumque is sit, factum renūciatum fuerit, sciāt dominus, se non solum iræ diuinæ fore obnoxios, sed à seruis quoque abalienatum iri, eis abductis in libertatem. Cum eis enim liceat seruos suos iure inuicem coniungere, & integrum in eos habere dominium, nisi hoc fecerint, iure omnino ab eorum dominio excident. Præsens autem constitutio non solum debet in ecclesiis quæ vbiq; sunt promulgari, sed in omni etiam ciuili foro deponi, tradi autem etiam iis qui in prouinciis magistratus gerunt. Quoniam autem in personis seruilem fortunam habentibus nuptiæ prius factæ sunt, & nuptiæ conuenienter iniquæ quæ hucusque inualuit consuetudini processerunt: oportet in iis quoque sacram benedictionem fieri, vt per eam, etiam si tardè fiat, id quod est colendum ac venerandum, habeant: superioribus obseruationibus etiam in hoc coniugio obtinentibus.

10. De oblationibus & aliis ecclesiasticis iuribus.

Quia autem de oblationibus & aliis ecclesiasticis iuribus emissa est constitutio illius incliti Imp. D. Alexij Comneni, ad suggestionem quorundam diaconorum, qui curâ patriarchalium monasteriorum susceperunt à patriarchali magnificentia, quæ suscriptionem habebat, Decembrem mentem quintæ indictionis: scito eam hæc ad verbum continere.

Obseruationem & correctionem animæ lapsum constat habere sanctissimum ius temporis patriarcham, tam in liberis monasteriis, quàm in traditis & donatis, & iis quæ ad administrationem vel dispensationem data sunt. Ius enim habet subeundi & contrectandi delicta animæ & secularia & publica monasteria, & vt semel dicam, omnia quæ sunt sub eius regione, siue sint patriarchalia, siue Imper. & quæ sunt sui iuris. Et in propria quidem quæ superiores patriarchæ ad incrementum non elocabant, absque impedimento, quando volent, ingreditur, siue ipse per se, siue eius suasionem, quem ipse ex ecclesiasticis elegerit, & ea perscrutari, dignum esse statuerit. Libera autem & sui iuris monasteria, quando ad sanctissimum dominum meum & patriarcham delictum in monasterio factum peruenierit, siue alioqui ex fama aliquorum vel etiam vnum audierit, tunc, vt dictum est, ingreditur, & perscrutabitur delicta animæ etiam si is qui dixit, nolit subire probandi periculum. Homo enim Christianus, quando aliquid factum audierit, debet hoc dicere cōmuni patri & antistiti. fortasse enim non vult hoc subire periculum, & propter huiusmodi causam, delicta animæ inobseruata & incorrecta relinquere, est hoc valde absurdum, nullo quocumque scripto Imp. vel patriarchali hoc prohibente. Sed monasteria quidem debent non in nouata conseruari in perscrutationibus eorum, qui mittuntur, nullo inde sumptu dato. Tunc enim animæ delictorum correctio facili, si Deus volent, fieri. In monasteriis autem non solum alia animæ delicta inquireret, sed etiam an dissoluta sint vel dissoluantur in parte vel in vniuersum, ab iis qui ea acciperent. & si inueniet in iis aliquas fieri diminutiones, coget eos qui ea detinent restituere, quemadmodum accipere, & secundum

monasterij facultates. Sed in illis quidem qui propter inopiam non sufficiunt ad statum in quo ea accepere, quæ sunt quidem effecta meliora & aucta, cum rectè se habeant, non minuuntur, sed manebunt ut se habent. Qui autem ea detinent quæ sunt illis tradita, ut regimen & administrationem ad tempus suscipiant & eis damnum afferunt, si nolint in eum quæ acceperunt statum ea restituere, eis auferantur, nec ab eis quæ habent scriptis inuentur, eis dato conuenienti die prefinito. Interea autem dum penderet terminus, debent obseruari an ipsis eorum de in integrum restitutione operibus vacent, ut ostensum est. Tum enim etiam terminus seruabitur. Renunciationes autem, quoniam præter canones dantur & accipiuntur, omnino cessabunt: & qui accipere vel dare inuentus fuerit, si est quidem monasterij præfectus, ex præfectura expellatur: si autem beneficiarius, e monasterio expelletur. Quæ autem ab iis qui ad tonsuram veniunt, sunt offerentium spontanea voluntate oblationes, suscipiuntur, & describuntur in breuiario monasterij, de iis quæ offeruntur etiam sanctissimo patriarchæ cognitione data: etiam qui habent monasteria, documenta habeant de accipiendis renunciationibus & oblationibus & in lucrificandis. hoc enim cessare nunc debet, & fieri quemadmodum dictum est superius. Sed etiam seruata oblationes non debent alienari prætextu documentorum. Porro autem non solum cura animarum monachorum, sed etiam ipsorum secularium, incumbit sanctissimo patriarchæ: & quando viderit aliquem secularium sitientem propriam salutem, quomodo continget prohiberi patriarcham, quominus in monasterio eum collocet ad salutem animæ eius qui accedit citra vllum enim impedimentum, sanctissimo patriarchæ licebit collocare, quam charitativè, licet documenta habeat. Præterquàm si iubet sanctissimus meus dominus fraternitatis vsum accipere secularem aliquem vel etiam monachum ex alio monasterio ab eo differente, ne det seculari vel externo monacho monachatum, & grauetur monasterium adelphato, si enim grauetur, omnino deerit monachis qui sunt intus & pro mercede fiet iudicium. Si autem accedit laicorum quispiam, qui est omnino inops & pauper, ad sanctissimum meum dominum, vel ex antistitibus qui suos thronos perdidit, & sunt inopes, & voluerit statuere ut is victum capiat è ditiori aliquo monasterio, hoc rectè faciet, non supra facultates numeri eorum qui sunt ordinati, monachi enim, qui sunt intus, debent præferri cæteris omnibus ad ea quæ sunt sibi necessaria capienda.

II. De foro clericorum, & de iudice per rescriptum prohibito causam ad se transmissam disceptare.

Si verò partitio inter aduersarios fuerit, & alterum mundani status esse appareat, alter in sacrum clerum allectus sit: actor foro rei per omnia subiacebit, & uterque ad competens iudicium abibit: nisi si quando tribunal Imperatorii aliquis requiret. Tunc enim omnibus cessantibus Imperatoria maiestas litem diiudicabit, & deciderit controuersiam. Verum huius aureæ bullæ segmētum, quod statuit, ut quicumque ad qualecumque tribunal trahuntur, si imperatorij tribunalis auditorium requirant, admittantur: irritum factum est ex posteriore iussione eiusdem Imperatoris domini Alexij Comneni, quæ euulgata est mense Maio, indictione 3. & statuit post proœmium in hæc verba, *prescribit* igitur omnibus vobis, qui iudicijs præstis, Imperatoria mea maiestas, ne vnuquam posthac ulli obtemperetis rescripto, quod iudicium quempiam iudicium ad ipsum transmissum exercere prohibeat, tamen si cinnabari subsignatum sit, tamen si cereæ bullæ sigillum habeat, sed siquidem post libelli oblationem intra viginti cognitionis dies, qui in iudicium pertractus est, dimissionē Imperatoris nostræ maiestatis impetret, quæ alterum iudicem illi cui prius causa transmissa est, adiungat: in vnum conueniant constituti iudices, & legitimam decisionem controuersijs imponant. Si verò viginti dierum tempus decurrerit, ne alter iudex admittatur (quoniam hoc etiam legi videtur) neque verò prætextu, quod fortasse post modum statui possit, ut causa ad Imperatoris maiestatis tribunal introducatur, nullo modo, quo minus iudicium ferat, impediatur: sed transmissam sibi controuersiam ad legis præscripta exactè deciderit, ut tamen litigator, si se iniuria affectum putet, à prouocatorio iudicio neutiquam excludatur. Atque hoc omnes vos iudices cognoscetes, nitimini committas vobis lites seruare, & legitimum illis finem imponere. Non vult enim Imperatoria mea maiestas, ut posteaquam ex iussione ipsius ad iudicem quempiam controuersia transmissa fuerit, per cuiusmodicunque posterius scriptum, quod controuersiam ad Imperatoris maiestatis tribunal introduci demander, cognitio impediatur: sed ut illa apud eundem iudicem, aut (ut superius dictum est) iudices, intra viginti cognitionis dies cum ipso datos, vsque ad finem, ita ut subtrahi non possit, procedat: ac post iudicium finitum ei qui fortasse iniuria se affectum putabit, facultas sit ut per prouocationem aliud tribunal imploret, aut potentis nostræ audientiæ requiratur.

MANVELIS COMNENI
SIVE EMANVELIS.

I. De executoribus testamentorum.

MENSE autem Martio, indictione 14. facta est Nouella sancti nostri Imperatoris domini Manuelis Comneni, quæ partim hæc statuit: cum his hoc etiam: iis quæ antè scripta sunt sanciendo coniungimus. Multi homines in extremis suis dispositionibus procuratores siue executores eorum quæ præscripserint relinquunt, iisque Christo, dulci isto ac mundo salutari, nomine, hære de scripto, rerum suarum dispensationem atque administrationem iniungunt. Hoc autem videntur facere, cum pauperibus substantias suas diuidi præcipiunt. Quum enim mendicans accipit, astat Christus, ac vnà cum illo manū porrigit. Quatenus namque, inquit, vni ex minimis hisce fratribus fecistis, mihi fecistis. Iubemus igitur ut quando huiusmodi procuratoris dispensationes, & in pias causas distributiones, quæ ad animæ rectum ductum ac pupillorum, senum atque pauperum educationem & exhibitionem tendunt, proponuntur: in his iudiciorum protelationes, atque qui hinc existunt inanes temporum decursus, locum non habeant. Contingit enim hinc, ut defunctorum animæ dānum subeant, & communis omnium boni utilitatisque causa lætæ leges commutentur in contrarium. Tum neque iustum esse Imperatoria mea maiestas iudicat, ut qui ordo in reliquis iudicijs obtinet, etiam in istiusmodi usurpetur: sed ut talium specierum ambiguitates confestim soluantur: neque libellus detur, & cognitio in tres aut summum quatuor dies differatur: nulla iudicialia dilatione introducenda, quid quique iure competat, disquiratur: citra omnem dilationem utraque pars acceratur: atque ut quid iuris se habere putet, proponat exigatur: tūque demum per breue tempus, in mensem forte vnum aut etiam alterum extendendum, res in controuersiam deductæ, prout iudici visum fuerit, conuenienter dirimatur: in sua sede ac soliditate firmiter maneant leges, quæ non mox à defuncti morte, sed post aliquot dierum decursum successores ipsius in iudicium trahi statuunt: quemadmodum quæ huc pertinent, fusiùs in Basilicis tractata sunt. Si verò procurator ad dilationem vergere videatur, eaque euertere dolo deprehendatur, nec quemadmodum testator præcepit, procrastinationes neccendo faciat: à rerum defuncti procuratore ac dispensatione remoueatur: eaque quibus Imp. statuerit iniungatur: aut si is forte peregrinè sit, præfectus vrbis vnà cū sanctissimo ecclesiæ œconomo res illas procuret ac dispenset: qui de his quæ in huiusmodi speciebus administrantur, Imperatori, aut (si fortassis hic peregrinè erit) sanctissimo patriarchæ rationem reddere debebunt. Non tamen prout Imperator iusserit, defuncti voluntas adimpletur.

2. De ferijs.

Ceterum, si quonam die iudicia cessent, exactè discere velis, lege adorandam illam diuinitus coronati, optimi ac sancti nostri Imperatoris, domini Manuelis Comneni Nouellam, mense Martio, indictione 14. anno ab orbe condito 6674. emissam, atque hæc post proœmium completentem.

Sancimus igitur, ut illi dies feriati sint, quos in præsentis constitutione nominatim enumerabimus. Quorum alij omnino tori feriati sint, ut nullo modo vlla ipsorum parte constitui iudicium possit, extra quam si forte Imperator dispensationis modo, aut propter necessitatem (ut multa sapienter rerum vicissitudo nouiter introductis) in illis etiā iudicium constitui vellet: alij verò ex parte à iudicijs cessent, à mane videlicet vsque ad ipsum diuini ministerij tempus: ut iudicijs, præcationibus, atque glorificando Deo vacare liceat, ac deinde post diuinum sacrificium iustitiæ operam nauent, secundumque legum vim iniuriam passis auxilium ferant. Verumenimvero quibus ita post diuinum ministerium iudicare permissum est, in conficiendis à se instrumentis, temporis, quo illa confecta sunt, mentionem faciant. Ac primum quidem de omnino feriatis est agendum.

Natalis itaque dies purissimæ dominæ ac Dei genitricis, qui est octauo Septembris, feriatum est. Item decimus quartus, qui propter exaltationem viuificæ crucis honoratur. Item vigesimus sextus, propter Apostoli & Euangelistæ Ioannis Theologi transmutationem. Item sextus Octobris: quod tum memoria sancti Thomæ Apostoli celebratur. Itē 9. in honorem Iacobi Alphai Apostoli. Item 10. in honorem Lucæ apostoli & Euangelistæ. Item 13. Nouembris, quod tum memoria patris Chrysostomi celebratur. Item decimus quartus, quod tum Philippus Apostolus festiuitate honoretur. Item decimus sextus, quod tum Matthæus euangelista & Apostolus honoretur. Itē vigesimus primus, quod tum Dei genitricis in templū introitus celebratur. Itē trigessimus quod tū Andreas Apostolus festiuitate, honoretur. Itē nonus Decēbris: quippe quia tunc genitricis Dei nostri conceptio celebratur. Item vigesimus, vsque ad ipsum sextū

lagua.

Ianuarij, utpote quod diebus illis natalitia & baptismus domini & Dei & Seruatoris nostri Iesu Christi celebretur. Item eiusdem Ianuarij duodeuigesimus, diuiporum patrum & doctorum Athanasij & Cyrilli gratia. Item eiusdem mensis vigesimus quintus, propter memoriam magni patris Gregorij theologi. Item secundus Februarij, quod tum Seruatori obuiam itum sit. Item tertius, celebranda memoriae Simeonis Dei susceptoris causa. Item vigesimus quintus Martij, boni nuntij ergo ad Dei genitricem delati. Itē dies Paschales ab ipsa Lazari resurrectione, usque ad ipsum post sacrum Pascha octauum. Item decimus quintus Aprilis, in honorem apostoli & euangelistae Marci. Item trigessimus, in honorem fratris theologi & euangelistae Iacobi apostoli. Item octauus Maij, ob memoriam euangelistae, Ioannis theologi. Item decimus, propter memoriam Simonis Zelotae apostoli. Item vigesimus primus, propter memoriam sanctorum ac apostolorum aequalium, magnorum Imperatorum, Constantini & Helenae. Item vigesimus sextus, propter memoriam apostoli Alphai Iudae. Item 11. Iunij, in honorem Bartholomaei apostoli. Item vnde uigesimus in honorem apostoli Iudae, qui & Thaddaeus & Lebæus & Iacobus nominatur. Item vigesimus quartus, propter praecursoris natalitium. Item vnde trigessimus propter principum apostolorum, Petri & Pauli, celebrationem. Item trigessimus, propter duodecim Apostolorum celebrationem. Itē vigesimus quintus Iulij, propter sanctae Annae, matris Dei genitricis, obdormitionem. Item sextus Augusti, propter Seruatoris nostri Iesu Christi transformationem. Item nonus, propter memoriam sancti Matthiae apostoli. Itē decimus quintus, propter gloriosam sanctae Dei genitricis emigrationem. Item vigesimus, propter memoriam sancti Thaddaei apostoli. Item vigesimus quartus, propter Bartholomaei apostoli memoriam. Item vnde trigessimus, propter venerabilis Praecursoris decollationem. Hiis omnino feriatis diebus, connumerabuntur medietates quadragesimalis ieiunij, & pentecostae: tum etiam Seruatoris assumptio, & omnes totius anni, dominici dies: ut in illis omnis in iudicio aditus pracludatur, ac nemo iudicium iudiciale quiddam faciat. Sanē verō qui ex parte iudicium sistent, neque toti (vti antea diximus) feriati erunt, hi sunt. Mensis septembris sextus, quoniam tunc in Chonis summi ducis Michaelis miraculum prodigiose peragitur. Itē vigesimus tertius Octobris, quoniam memoriam fratris Dei, Iacobi celebramus. Item vigesimus sextus: quia magnum illū martyrem & vnguento scaturientē festiuiter veneramus, Demetrium. Itē primus Novembris: quod miraculosi illi anargyri, Cosmas & Damianus, festiuē colantur. Itē octauus, quod conuentus defunctorum celebretur. Itē duodevigessimus, quod S. Steph. martyr iunior celebretur. Itē quartus Decēbris, in honore egregie martyris Barbae. Itē sextus, in honorem miraculis celebris vnguentōque scaturientis Nicolai. Itē decimus Ianuarij, in honorem diuini Gregorij Nysseni. Itē decimus sextus, propter adorationem venerabilium principis Apostolorum Petri vinculo. Item decimus nonus, propter recuperationem venerabilis defuncti Gregorij theologi. Itē vigesimus septimus, propter recuperationē venerandarū reliquiarū Chrysostomi. Itē septimus Februarij, in honore magnifici martyris, ducis exercitus, Theodori. Itē decimus septimus, in honore praemissis decorati Theodori tironis. Itē nonus Martij, nepe quod tum sanctorum quadraginta Christi martyrum memoria celebretur. Itē vigesimus tertius Aprilis, quippe quia tū magnificus martyr Georgius honoretur. Itē secundus Maij in honore magni Athanasij. Itē octauus Iunij, in honore magnifici martyris Theodori, exercitus ducis. Itē nonus, in honore sancti patris nostri Cyrilli Alexandrini. Itē vigesimus septimus, in honore sancti & miraculosi Saponis. Itē primus Iulij, quia tum sanctorum & miraculosorum anargyrorum illorum memoriam colimus. Itē secundus, quia depositionem pretiosae vestis Dei genitricis recolimus. Itē octauus, quia magnificū martyrem Procopium festiuiter honoramus. Itē vnde decimus, quia eximia martyre Euphemiam concelebramus. Itē vigesimus, quia propheta Heliam honoramus. Itē vigesimus septimus, quoniam praemissis decoratum & miraculosum Panteleemonem festiuē colimus. Item trigessimus primus Augusti, propter preciosi cinguli immaculae Dei genitricis depositionem. Atque hi quidem dies sunt qui quodammodo feriati, & quodammodo non feriati sunt. Quibus verō diebus propter natiuitatem aut creationem principis feriamur, hos Imperatoria mea maiestas inter non feriatis collocat praesentem sanctionem à se inchoans, & per ea quae ipsa met actura est, reliquos docens. Non perinde enim praesentis constitutionis sermo quantumuis in illū attentis, atque imperatoria maiestatis meae actio persuadeat. Mea itaque Imperatoria maiestas, quibus diebus, tum in hanc vitam produta, tum diuina prouidentia in Imp. designata est, ne feriati sint, neque villas inducias in illis iudicia habeant, sancit. Sanē praeter supra descriptos anni dies omnes facti erunt, & in illis iudicia, iudicialisque sententiis consentaneae executiones exercebuntur. Persuasum autem habemus, Deo etiam hanc Imperatoria mea maiestatis sanctionem fore

gratam. Cū enim Pharisaeos execraretur dominus, neglectū ab ipsis misericordiae iudicium ante omnia causatus est.

3. *De synodica subnotatione patriarchae Lucae de nuptijs septimi gradus cognationis.*

Facta est autē etiam postea iussio potentis & sancti Imp. nostri & domini, emissa mense Maio eiusdem indictionis, quae hac in eius parte decernit.

Nostra itaque Imperatoria sublimitas hoc synodale de quodam responsum, vel, vt verē dicam, decretum consequenter diuinis canonibus legibusque ciuilibus editum, in posterum, obseruandum & perpetuū immobile ac immutabile futurum iudicauit, eandem de proposita quaestione habens sententiam, quam sanctiss. D. & vniuersalis patriarcha, & sancta ac diuina synodus.

4. *De decisione Synij de nuptijs duorum fratrum cum duabus consobrinis.*

Cū hac ita se habeant, & de eiusmodi contractu exorta esset controuersia, emissa est Nouella constitutio potentis & sancti nostri Imp. & domini mense Iunio, indictione octaua, quae hac in fine prosequitur.

Itaque vt vtrique recte seruentur & colantur Imperialiū & sacerdotalium iussionum maiestas, legumque & canonū subtilitas, nec decisio omnino soluenda est, nec rursus permittendum vt omnino exerceatur. Sed media quadam & regia, vt aiunt, via est incedendum: & vtrumque est conseruandum, nempe & reuerentia quae debetur antistiti, qui illam decisionem conscripsit: & Imperatoribus, qui illius decisionis meminerunt: & videndum nequid quod à legibus canonibusque discrepet, suadeatur, quod hac induxit decisio. Oportet enim contractum ea decisione introductum, iam quidem etiam ante interrogationem perfectum non dissolui, sed eos qui sic matrimonio coniuncti sunt, poenis impositis grauari, iudicio & examinatione illius loci antistitis, & conseruari coniugium. Quod si prius sciscitatum accesserint, non concedere sine conuenientibus poenis & mandatis, propter eam, quae superius dicta est, reuerentiam. Nec libere ac secutē, nullaque ad eos retardandos allata causa sciscitantibus permittere, sed cum mandato, vel ipsos potius ab ecclesia, dictae decisionis, & eorum qui in illa decernuntur, commemorationem accipere. Et si decretum quidē honorare volentes, quae etiam in eo comprehensa sunt, velint inconcussa manere, sunt omnino laudandi: sin autem quod ab eo veritum est velint agere, hoc eis facere permittetur, conuenientibus tamen eis prius poenis impositis.

5. *De nuptijs cum duabus sobrinis.*

Quia autem aliquando ad Imperatoris tribunal agitur, an posset vnus & idem duas sobrinis in matrimonio habere: utpote cū contractus ad septimum affinitatis gradum deducatur, edita est Imperatoris D. Emanuelis Comneni iussio, quae statuit hoc non posse fieri, quoniam maritus censeatur vnus esse gradus cum vxore: & quod contractus ad sextum affinitatis gradum de se fiat.

6. *De sententijs iudicum.*

His sic definitis, quæsierit quispiam, cū praesens canon definiat in omnibus causis plurium sententiam vincere: Nouella autem constitutio potentis & sancti nostri domini & Imperatoris D. Emanuelis Comneni mense Iulio. 14. indictionis annis 6674. promulgata, constituat cum aliis & hac nominatim: Si omnes non sunt eiusdem sententiae, sed aliqui dissentiant, si, qui dissentiant, numero sunt aequales, eorum praefertur sententia quibus is qui iudicio praestit consenserit: vtrum sequi debeamus.

7. *Ne morientium episcoporum diripiantur bona ab exactoribus.*

Præterea tene memoria constitutionem Septembri mense, XIII. indictione emissam, Imperatoris domini Emanuelis Comneni, de non rapiendis ab exactoribus bonis, quae ad defunctos episcopos pertinuerunt: quae quidem hac complectitur.

Res quae & in Dei contemptum, & ad legum naturae infirmationem, ab iis qui, vt aiunt, neque Dei vocem, neque hominum vindictam formidant, vt est verisimile, patrantur, non ferenda omnino meo Imperio visa est, cū ad eius aures peruenisset. Quamobrem eam vt omnino Christiana professione indignam, meum corrigi Imperium. Ei enim relatum est, in excessu e vita eorum qui vbivis pontificatum gerunt in sanctissimis Dei ecclesiis partim quidam antequam funus efferatur, partim verō postquam elatum fuerit, eos qui in ea regione fisci procuratorem exercent, ipsorum mortis praetextu, eorum cellas inhumane inuadere, & immobilia quae sunt sub ecclesiis quae eis obtigerant, & omnes quidem facultates quae in illis inuenta fuerint, auferre, vniuersam autem eiusmodi immobilium exactionem facere, & ea alioqui omnino conterere. Imperiū ergo meum se vel audire quidē ferenda eorum esse audaciam existimans, ne

cum damnum & calamitas ex antistitum morte ad eorum ecclesias peruaserit, hi multo maiorem calamitatem inuehant, & ea sint quam iam habent molestia longè molestiores: statuit per hanc presentem constitutionem, ne ab iis qui ducales magistratus gerunt, vel descriptiones vel aliqua alia publici iuris exercet, tale quid in sanctissimas ecclesias, vel earum immobilia, vel antistitum cellas, in eorum morte deinceps amplius innouetur: sed si testati quidem moriantur antistites, eorum voluntate & ordinatione omnia fiant, quod ad ea attinet quæ in eorum cellis inueniuntur. Quod si forte etiam intestati decesserint omnia quoque fiant ut sacris canonibus & legibus videtur. Atqui in viduarum ecclesiarum immobilia ne pedem quidem omnino immittere aliquis ex ducibus, vel aliquibus aliis, ut dictum est: sed nec quilibet illinc pars quomodocumque apprehendatur, sed omnia à partibus eiusmodi ecclesiarum in ipsis administrabuntur, quemadmodum de ea legitime & canonice edictum est: donec sc. qui post mortuos antistites in ecclesias renuntiati sunt, in regione fuerint, & eorum administrationem apprehenderint: debente scire eo qui ad infirmationem alicuius eorum, quæ à presenti Imperij mei constitutione decreta sunt, processerit, quod etiam Deus in tali eius tanque audaci incépto in presentia filuerit, omnino in futurum dignum eius supplicium referans: Imperium tamen meum eum acerbius in presentia aggredietur, pœnis eum corporalibus subiciet & suorum membrorum truncationibus, honorumque publicatione, & diuturno exilio. Non solū ex eo simplum reddet ecclesiæ, quod ei illo modo ab ipso auferendū est, sed etiam à fisco talis quantitas in duplum absque vlla commiseratione exigetur, perfectissima de ea re cognitione ab antistite illius temporis data mystico, qui debet etiam utraq; administrare: de suo autem peccato omnino excusationem non habebit. Venit enim meum Imperium, & eis per presentem constitutionem euangelice locutum est, quæ in sacro chartophylacio seu tabulario reponetur, sanctissimis ecclesiis opem latura, etiam si eius exemplaria sola competentis fide munita ab ipsis partibus infinuentur. ea enim archetypi vim habebunt, & exhibentibus aderunt ad æternam securitatem.

8. De homicidis voluntariis.

Qui autem de voluntariis homicidis mense Aprili, Indict. XIII. à potētissimo & sancto Imperatore nostro domino Emanuele Commeno Notella edita est, eam mandam memoriæ, quæ sic habet, post procemium sic tractans. Iubet ergo omnibus qui sunt in regionibus iudicibus & militaribus quæ sunt in eis copiis, & earum ducibus, ubi fuerit cædes voluntaria, & tale quidpiam ausus fuerit aliquis ut omnes statim excitentur ad apprehendendum homicidam, & eum vinctum mittant ad Imperatoriam circumspeditionem: vel si ea absit, ad magnæ vrbs quæ à Deo custoditur præfectum, ut ipse in carcerem publicum introducat, & tam in corpore quam in bonis secundum legum & Nouellarum constitutionum potestatem puniatur, & alia supplicia subeat. Scientibus his omnibus, si probatum fuerit potuisse quempiam homicidam apprehendere, & non fecerit, eum non secus condemnandum quam si Imperio insidiatus fuerit: sin autem latuerit fortasse quispiam, & ad sanctissimam Dei magnam ecclesiam confugerit, postquam pœnæ ecclesiasticæ aduersus eum processerint, ex legali obseruatione præsentem quidem in regia vrbe eo qui imperium obtinet, ab eo mittetur in provinciam quam censuerit, ut totum vitæ suæ tempus illic transigat, nec illinc effugiat, ut recurrat in eum locum in quo facinus execrandum admisit. Absente autem fortè Imperatore à præfecto, ut dictum est in aliquam remotiorē regionem exterminabitur, & illic vitæ suæ tempus peraget. Sin autem non solum voluntarie, sed etiam præmeditato captōq; consilio cædē perpetraverit, non cogetur ex prædicta regia constitutione tonderi. Si enim eum qui sua sponte ad tonsuram accedit, non eo ipso statim admittit canonica subtilitas, sed ei sufficiente tēpore attributo, & per ipsum mente eius firma sit an instabilis examinata, si quidem hominem inuenerit in eo quod primum habuit proposito perseverantē, & monastico habitu & corporis mortificatione se impigrè præparantem, boni quoque operis ei affert complementum, eo in monasticam institutionem statim suscepto: quomodo non fuerit à ratione alienum, & à legibus spiritalibus dissidens, aliquem necessario tondere, eumque homicidam, quem Deus eo usque reliquit ut etiā manus fraterno sanguine pollueret? Timendū est etenim, ne inuitus vitā angelicā ingressus, eaque vi suscepta, venerando habitu in ludibrium vratur. Homines. n. leuiore quum in dementia inciderūt pessimas & peruersissimas actiones suapte natura aggrediuntur. Loco ergo tonsuræ statuit mea Imperialis maiestas, ut qui voluntariā cædem capto consilio perpetraverit, in custodia toto vitæ suæ tempore degat: & nec illinc quidē edueatur iussu fortè Imperatorio per obliuionē exhibito. De eorū autē facultatib. fiat sicut iussit Imperator memoratus. Quia autem plures homicidæ qui cædē meditatō & consilio capto perpetrant, ad sanctissimā Dei ecclesiā postea accedentes, non ut facta est à se, sed ut ad suam facit utilitatem, eadem con-

stitentur, iubet mea Imperialis sublimitas, ut à sanctissimo huius tēporis patriarcha ad regionis antistitem, & qui ei subest clerū, qui etiā ad prouinciæ iudicē cū pœna scribat, & quemadmodū factā esse cædem ex illius scripto intellexerit, ita eā quoque persequatur: & non eū qui capto consilio cædem facit propter falliam suam confessionē, ad eandem pœnas & eadē supplicia admittat, ad quæ qui fortuito & improuiso in tale aliquod crimen incidit. Si quis autem homicida, qui ad sanctissimam magnā ecclesiā confugerat, & vel perpetuo exilio condemnatur, vel in vinculis esse, vel in perpetua esse custodia toto vitæ suæ tempore iussus erat, solutus, inuentus fuerit in loco ubi cædem perpetravit ambulare, vinctus ab exactore qui est in prouincia, ad meam Imperialem sublimitatem mittetur: & quæcumque quidē res tunc ei inuentæ fuerint, exactori in lucrū cedent, & ei qui homicidam indicauit, ex equo diuisæ. Omnino autē curæ erit iis qui sunt in sanctissima magna ecclesiā illorum iudicibus, ut cum cōueniente canonica seueritate crimina cædis puniant, & tēpora non temerè contrahant, nec plusquā par sit in iis quæ nō decet, se lenes & clemētes præstent. Imperialis autē meæ cōstitutionis exempla, ab iis qui præsumt iudiciis descripta, missa ad ecclesias quæ sunt in prouincia, ibi reponentur: ut eorum quæ sunt constituta omnes scientiā habeant, & faciant quemadmodum eis comprehenditur. Quod si is qui capto consilio cædem fecit tonsuram sua sponte elegerit, non absque probatione inter monachos cooptabitur: sed sufficienti tempore accuratissime & diligentissime ex canonicis constitutionibus examinatus, & probatus, in monasterio vel inuitus toto vitæ tempore manere cogetur, nec ei vniquā exire permittetur. Monasterium autē erit omnino in alia prouincia, & non in ea terra quæ mortui sanguinem dehiscent male suscepit.

9. *Ut ecclesiarum & monasteriorum quæ sunt ad urbem, immobilia: intacta sint à manu fisci.*

Potenti ergo & sancto nostro Imperatori gratiæ agendæ sunt, qui apostolico canoni consequenter & presenti cōstitutioni, ecclesiarum & monasteriorum quæ sunt ad urbē, intacta & integra, immobilia conferuauit à manu fisci seu publici, per tres aureas bullas suæ Imperialis maiestatis: quarū altera quidem Iulio mense, 1. x. indictione, 6654. anno facta est, & constituit non lædi monasteria, eo quod iura quæ illis fortè adsunt claudicent: & secundā, quæ mense Octobri, vi. indictione 6665. anno emissā est, & iubet monasteria indiulse & inseparabiliter habere immobilia etiā si eis allegationes à census descriptore datæ sunt, quæ pro iure fisci faciunt. Hic autē sitæ non sunt, quod non perpetua cautio & utilitas monasteriis ex iis suppeditetur, sed temporalis. Alia verò quæ mense Martio v. r. indict. 6666. anno edita est, & in omnib. secretis posita quæ post præmiū hoc expresse edicit.

Imperialis mea sublimitas aliquot ab hinc annis auream bullam emittere dispensareque præuenit, iussu quæ in hac vrbum regina sita sunt, monasteriis, & iis quæ sunt in occidentali parte Steni, quantum est in littore & longius: similiter & iis quæ sunt in sinu Nicomedie, & usque ad ipsam Nicomediam, & iis quæ sunt in insulis, Oxeæ, Prima, Chalce, Plate, sancta Glyceria, Principo, Antigonio, Tragonetio, Terebinto, sancto Andree, sancto Typhroni, sancto Liberio, Codonæ, Pelago, Co insula dimidio, Medice, & sancto Demetrio, & iis quæ sunt in possessionibus portuum, & usque ad complexum Athyræ: & (ut semel dicam) iis qui circum circa Regnam ciuitatem exercentur monachis, viris & mulieribus iis multa iura largita est, & in immobilium detentione ac dominatione, quæ quibusdam iuribus ad eos pertinens, firmam & inconcussam possessionem concessit: quemadmodum aurea bulla hæc fusius persequitur. Sed quoniam cauillatores quiescere non potuerunt, sed fisci seu publici pretextu eis grauem afflictionem intulerunt: Imperialis mea maiestas Deū placare & propitiū efficere volēs, ob ea quæ ipsum ut homo offendit: simul etiam volens magni Imperatoris, Christi scilicet, milites qui vitā monasticā propter ipsum elegerunt, & spiritus armaturā induerūt, socios habere, & strenuos defensores aduersus hostes tam qui videntur quam qui non videntur, bono illi fundamento rectum quoque proportionem conueniens imponere voluit: & præsentē aureā bullam ea ex causa edidit, per quam statuit & definit, omnia immobilia quæ hodie ab enumeratis monasteriis possidentur, vel etiā filiaris & anachoreticis cellulis, vel lauris, & omnino monasticis habitaculis, quocumque nomine vocentur, paræcias, prædia, cōuentus, tributa, vectigalia, portus, flumina, iura maritima, & ut semel dicā, quodcūque ius in possessione immobili consideratur, & in quocūque loco situm sit, in quo scilicet hucusque non data est iis denotatio seu designatio ab iis qui sunt in ea regione census descriptores, quæ publicū in iis ius habere cōprober, habere dictas mansiones perpetuo dominio, ut imperij mei donū & liberalitatē, & eis deinceps semper in posterū dominari, etiāsi probabili vel non probabili de causa aliqua eorū, vel etiam fortasse omnia hucusque detinuerunt: vel etiam sine villo titulo, vel ex titulo quidē qui male se habet, vel ex fortasse falso consuetus. Omnia. n. quæ ab ipsis in quocumque situ possideantur in oriente & occidente, siue ex iis qui eo tempore

tempore administrabant Imperatoribus siue sint ex fragmentis, siue ex commiserationibus, siue ex loco motis, vel caducis, vel ex vilibus quæ penduntur diariis, vel ex vilibus calamitate vexatis, vel iis quæ a potentibus vendita sunt, vel contra: vel ex correctione male factarum venditionum, & si in aliis locis iussa dari, in aliis tradita sunt: vel donata, non tradita sunt: vel tradita, donata non sunt, vel quouis alio modo male ab ipsis detinentur, inconcussæ & nullo negotio eis exhibito, a dictis monasteriis vult meum Imperium ea in æternum possideri, vt meum mei Imperij donum a mea liberalitate & munificencia profectum. Cum enim sola nunc apud ipsos, immobilium inueniatur detentio, quæ pro omni titulo debet eis sufficere, est superuacuum, de vllis aliis curiose inuestigare. In omnibus enim quæ hodie possident, præterquam in iis in quibus a publico censu in ea regione descriptoribus documento data sunt, quæ ius fisci seu publici, vt dictum est, probant, debet præsens aurea Imperij mei bulla sufficere, & pro donatione, & emptione, & quouis alio titulo satis esse: etiam si quodcumque aliud secretum in eis probetur. Nec cogentur monasteria, ob ea quæ nunc possident immobilia, antiqua alia quæ eis ad sunt iura proferre. Sed hæc præsentis aureæ bullæ scriptura pro omni iure vtentes, ea contenti esse debent, vt quæ eis, vt prius scriptum est, sufficere debeat, & pro donatione & pro traditione, & quouis alio iure. Sin autem iniquitate fortasse tempore, voluerit, vllum monasterium ius etiam quæ habet iuribus & titulis vti, ea pro se afferens, a nullo penitus prohibebitur. hoc enim non faciet, necessarium. Sin autem hoc propria voluntate elegerit, ne impediretur admittitur. Non solum autem ad probandum ius terreni quod habent, monasteriis sufficere præfens bulla aurea: sed etiam in parocciis quæ nunc ab eis detinentur, & prædiis, vectigalibus, conuentibus, traiectionis solutionibus, portibus, fluuiis, iuribus maritimis, & quocumque alio iure, quod ab eis possidentur, præterquam in iis in quibus documenta pro publico (vt sæpe superius dictum est) assumpta sunt. Sin autem recenferi iussa sunt vel amputari quadam tributa, vel pacta, vel militia, vel publica, vel libellica, vel aliquid aliud quod ad publicum pertinet, & non factum est quod recensendum erat, vel habet aliquod aliud ius quod apprehendi possit, monasteria ex eo nihil læduntur. Quid autem opus est multa dicere, & enumerare, & exempli gratia afferre? Verborum multitudinem Imperij mei maiestas prætercurrens, ne quis in eiusmodi rebus callidus & vaser nonnullis quidem dictis, ex iis causis quæ immobilia concutunt, aliis verò silentio præteritis, verba arripiat, & more Iudaico, literæ infiltrat, & conetur in iis quæ dicta non sunt, monasteria agitare & vexare, vniuersali & generali oratione Imperium meum vult & decernit, vt quod in iis quæ hodie a monasteriis possidentur, vel in ipsis sunt monasteriorum cathedris, pro publico cogitatum fuerit ab aliquo, vel nunc vel quandocumque, monasterio datum esse reputetur. Et simulac hoc cogitarit quispiam vel dixerit, id quoque statim apprehendet monasterium, vt hodie a mea Imperatoria sublimitate donatum. Quod enim ad ea attinet quæ nunc possident immobilia, de quibus pro publico documenta non acceperunt monasteria, imperium meum vult vnumquodque eorum publicum existimari, & perpetuam firmitatem obtinere, & a nullo de ea re disceptari. & quemadmodum publico nulla a se molestia negotiorum exhibetur, sic nec silentiaria, nec monasteria, nec reliqua ab vlllo publici curatore liti bus agitantur, siue quis probabilem, siue non probabilem causam afferat, siue cuiusmodicumque sit quod loquitur. Quisquis enim hoc facere aggressus fuerit, inualida & reuera infirma dicere videbitur: & citra vllam misericordiam, eius facultates fisco consecrabuntur, & ipse omnino infamis semper erit: vt pote qui Imperatori aduersetur, qui pie ac religiose omnem molestam vexationem a monasteriis in iis quæ ipsis data sunt, per præsentem auream bullam amoueat, & per ipsam exiguum aliquod donum offerat pro innumerabilibus beneficiis, quæ a munifica eius dextra accepit. Non licebit ergo nec publici census descriptori, nec vllius secreti præfecto, vel peræquatori, vel in rebus agenti, vel alij personæ quæ publicum tractet, monasteriorum immobilia describere, vel focos censere, & terrarum mensuras inuestigare, vel paræcorum quantitatem, vel quod terra amplius possidetur, vel non iusto pretio emptum est, vel iniuste detinetur, examinare. Sed quoniam Imperij mei mandato acta facienda sunt, eorum nomine quæ hodie a monasteriis detinentur immobilium, & paræcorum, tunc demum iuste monasterium molestia afficietur, & quod iniuste detinet, ab eo auferetur, quando publici census descriptor ostenderit monasterium extra terminum occupare loca vel paræcos, vel ius aliud. Nec enim licentiam habebunt monasteria augere & amplificare ea quæ ab ipsis hodie possidentur, siue paræci sint, siue loci, siue *ἀντὶρρηγν*. Verumtamen per huiusmodi occasionem non licebit exactori aut descriptori vlli fumarium, vel menforium, aut aliud quodpiam vectigal quod ad ipsius officium pertineat recipere ab immobilibus quæ superscriptis sub-

iacent monasteriis. Qui enim contra ausus fuerit, sciat se non tantum id quod exegit, multiplicatum restitutum, sed & omnium bonorum publicationi cum infamia & ciuili munium incapacitate subiectum iri. Sic enim vult mea maiestas iam manifestatorum monasteriorum immobilia omnia haberi ab vnoquoque exactore, quasi non subint ipsius officio vel potestate. Et quemadmodum exactores in non sibi subiectis prouincis nihil iuris habent, vt in iis agant administrantve quicquam: sic nec in immobilibus monasteriorum exactores prouinciarum, quibus ea subsunt, censentur exactores. Quæ igitur fient acta, & descriptiones ab iis quos Imperium meum statuerit ad probationem eorum quæ a monasteriis possidentur, competentibus secretis propter notitiam insinuabuntur. Scire namque debent omnia monasteria, si quod ex iis deprehensum fuerit astutiam aliquam vel collusionem vel dolum fecisse in immobilibus quæ hodie ab ipsis possidentur, non solum nihil utilitatis ex hac mea maiestatis aurea bulla consequutur, sed etiam casurum iure concessio prædictis monasteriis per præcedentem mei Imperij auream bullam. Deinde autem sustulit hæc aurea bulla omnem quoque iussionem quæ ei aduersatur, quæ scilicet facta est vel fiet: & statuit vt monasteria suis quoque antiquis titulis vtantur.

10. De immobilibus magne ecclesie.

ET illi quidem antiquo & celebri Solomonis sapientie templo pro viribus offerebant omnes: & huic quoque sacro & maximo templo, quod est sub nomine Dei sapientie, qui ex Solomone & David secundum humanitatem deriuatur, gloriose & regaliter extracto, cuius erat illud Solomonis præfiguratio, nouæ inquam Sion, arcæ sanctificationis, Seruatoris nostri ecclesie, (quam super Apostolicorum mandatorum Petram adeo stabilem & immobilem Spiritus sanctus edificauit) multi diuersa munera obtulerunt, quæ in immobilibus possessionibus spectantur, ad orientem & occidentem sita: sed nonnulla in insulis (sunt autem eorum quæ dixi, per redemptionem multa, ne dicam plurima) publico ea applicare decreuerunt ex diuersis causis ij qui sunt vbiq; publici census descriptoribus, & in eiusmodi rebus exercitatis. Quoniam autem hoc ad mei Imperij aures frequenter delatum est relatione eorum qui hoc magnum & diuinum templum dispensant: statim nostra potentia nihil cunctata, hanc præsentem bullam huic venerabili domicilio elargita est, per quam ei purè donat & concedit nostra pietas omnia quæ ad fiscum seu publicum quomodocumque pertinent, ex iis quæ sunt in oriente & occidente, & ab eis in omnibus insulis possidentur, immobilium possessionibus, tanquam eius donum aliquod & sacram oblationem, siue sint paræci, siue terra fortasse arabilis, vel pratensis, vel confita vitibus, vel hortensis, vel cuiusmodicumque prædia, siue in eorum domibus agant famuli negotiatores vel artifices, etsi castra in aliquibus eorum extracta sint, vel aliquid aliud, quod ad publicum vtique pertinet, inuentum fuerit. Corrigit autem meum Imperium per præsentem auream bullam quæcumque claudicare inueniuntur in iis quæ dictæ magnæ Dei ecclesie adsunt viribus ac titulis in omnibus eiusmodi immobilibus quæcumque ea fuerint, & omnia quæ illis adsunt in oriente & occidente, & in omnibus insulis, vt nunc a meo Imperio data, & ei concessa reputentur per præsentem bullam auream nostræ serenitatis. Ob eam enim causam & exactas procedere descriptiones, quæ declarent cuiusque generis immobilia, & qui eis præsent incolas ac inquilinos: hoc amplius inuenta in iis omnis generis *ἀντὶρρηγν* a locorum descriptoribus, eorumque subscriptionibus confirmari & in perpetuam securitatem parti sanctissimæ magnæ ecclesie tradi iubet nostra maiestas: vt omnia sint manifesta & extra controuersiam posita, nec vlllo tempore in disquisitionem reuocentur a descriptorum quoquam, vel inspectorum, vel peræquatorum, & eorum qui aliter publica perscrutantur declaratarum descriptionum competentibus secretis, in futuram rei memoriam insinuandam. Neque enim vnquam eorum quis poterit vlllo modo ingredi huiusmodi immobilia, aut ea in controuersiam deducere & disquisitionem. Sed nec instrumenta in iis requirere, non fumarium vel metreticion exigere, aut aliud vllum vectigal excogitatum in descriptorum lucrum: qui prohibentur insinuatione ipsa & sola præsentis aureæ bullæ mei Imperij, & descriptionum, quæ vt supra comprehensum est, valitura sunt. Omnis autem facta iussio, siue de prius separatis, siue de fragmentis, siue de commiserationibus, siue de iis quæ ab humilibus ordinibus, siue de iis quæ incisionibus subiecta, siue de militibus affectatis, licet compensatio facta non sit, siue de non adquiescendo factis sine quantitate donationibus, siue de quacumque re edita fuerit iussio, & vlla in re repugnet præsentis imperij mei bullæ aureæ, irrita erit & inualida, & si ne irrita fiat, in ea expressum sit: nisi nominatim pronuntiatum sit. Omnium enim iussionum quæ factæ sunt, notitiam habet mea pietas, quas singulatim enumerare superuacuum existimauit.

& ut expressim enumeratas & ceteras quod ad hanc auream bullam orationem attinet, conseri constituit mea maiestas. Sed nec alia vlla quae in posterum fieri iussio hinc praescriptura praeualebit: quinimo & illa, quatenus praesenti meae maiestatis definitioni aduersatur, irrita fiet, nullarumque virium: licet, ne subuertatur appositae sit clausula, Nisi nominatim pronuntiatum sit, aut quavis illa distinctio. Ut autem sint manifesta quae adsunt sanctissimae Dei magnae ecclesiae immobilia, omnia in praesenti bulla aurea aperte inscripta sunt: quae habent hoc modo: In Thracia & Macedonia illa & illa, & deinceps enumerat omnia immobilia. Et post horum enumerationem ait, Iudaei strobiliore vbi-cumque inuenti, & excussa amplior capacitare triginta millium. Sancit Imperialis mea potestas sanctissimam magnam ecclesiam & omnem eius partem habere ius suum inisolatum omnino & inconcussum, cum exactiores fieri debebunt terminorum definitiones a locorum descriptionibus, ut saepe dictum est. Verum eo prae-textu non licebit praedictis descriptoribus sumarium exigere vel metreticon aut necessarium dationem, vllanive exactiorem facere a quibuscumque immobilibus eius: Sed absque vlla collatione & perit, one praedictas finium descriptiones conficiant. Quod si quis ausus fuerit violare quidquam eorum quae praesenti aureae bullae oratione maiestatis meae definiuntur, praeter Imperialem indignationem, in periculum veniet subeundi poenam triginta librarum, quae sine commiseratione a domesticorum secreto, ex additione sanctissimae magnae ecclesiae exigentur: quippe cum firma ac munita sit praesens aureae bullae oratio, facta mense Augusto I. Indict. ann. 666. cui nostrum pietate praecellens subscripsit Imperium.

11. *De instrumentis omnium quae vbiq; sunt ecclesiarum ob possessionem immobilium.*

Præterea autem emissa est & alia bulla aurea Imperatoris, quae dicitur medicatrix, utpote quae fortasse medeatur titulis & iuribus omnium ecclesiarum quae claudicant, episcopatum scilicet, & metropolium, & ipsius magnae ecclesiae, quae etiam ad verbum sic habet: Qui post Mosem fuit electi illius populi Imperator Iesus, Hierichuntis festinans munimenta ac propugnacula diruere, sacerdotibus iussit in circuitu tuba canere: & sic murorum propugnacula mirabiliter deiecit. Imperio autem meo, quod nouo populo a Deo electo praestit, post illum principem populi seruatore & ducem alium Mosem inelytum, dico imperij mei dominum & genitorem, veluti quendam Hierichuntina moenia, diruere properanti communis Christianorum inimici propugnacula, occidentalis dico draconis, qui in Sicilia tyrannidem exercet, & illinc aduersus Romanum Imperium latenter prorepat, veluti spiritalibus quibusdam tubis, vestris antistitum Deum nobis quotidie placantium precibus, ad illum diruendum adiuuantibus opus est. Sed & ipse diuinus Moses, quando cum Amalech praelium commisit, sacerdotibus vtrinque innixus, sic eum fugauit, & vicit. Sicut ille ergo, meum quoque Imperium, antistitum sustentaculo indigens, ad aciem aduersus nouum hunc Amalech propositum: & veluti quandam lucis columnam nouum hunc Israel praecedentem, & eius gressus dirigentem, preces eorum habere volens: hanc praesentem auream bullam, & omnium ecclesiarum matrem, nouae Sion, Dei sapientiae habitaculo, & iis qui sunt in omnibus insulis & in oriente & occidente antistitibus donauit: eorum pro Imperio meo preces magis confirmans. Recte enim scit meum Imperium Regem non seruari per multam potentiam, & gigantem non seruatum iri in multitudine virtutis suae, mendax autem equus ad salutem, ut dicam cum Propheta & Psalmographo & Dei patre. Volens enim ut firmitas & stabilitas ecclesiae quae omnibus praestit, seruetur, & omnibus dictis antistitibus sanctarum quae vbi-cumque sunt ecclesiarum, & securitatem titulorum ac iurium quae illis adsunt, in ipsorum immobilium detentione firmitus constituens, & praeterea corrigens si quid in eorum iuribus claudicet, & mero iure sit destitutum. Et non solum hoc, sed & si quod ius consequi debeant ad eiusmodi immobilium dominationem, detentionem, & proprietatem, id fortasse prius factum non est, hanc Imperij mei bullam auream eius quod deest medicatricem illis tradidit, quae veluti perfectum & integrum & omnino inconcussum ius eius ostendit. Per quam confirmat quidem & tutius facit quodcumque ius adest sanctis Ecclesiis, eique quae illis praestet, in ipsarum immobilibus cuiusmodicumque fuerint, & vbi-cumque ea sita sint: & quod bonum est, melius fecit Imperij mei sententia & calculo. Quicquid autem est, in eis, in quibuscumque quis spectatum id dixerit, siue in aureis bullis diuersorum Imperatorum, siue in sigillis, & siue in simplicibus iussionibus, siue in resolutionibus, siue in actis, claudicans, & aliquatenus ab eo quod est ex-actum, & a debita consequentia deficiens regali iussionum & legum, corrigit, & decernit, dictis sanctissimis ecclesiis nullum ex ea re praedudicium in aeternum afferri, sed quod in eis est infirmum & imbe-

cillum, esse firmissimum & nulla iuris allegatione oppugnandum ab eo qui velit aliquid pro fisco seu publico dicere, ut quod praesenti Imperij mei bulla aurea confirmetur & valde corroboretur. Et ut ex multis eorum quae cuiuspiam in mentem venire possint, pauca quaedam Imperium meum memoria repetat: si forte donatio ipsius praecorū sit sine certa quantitate, aut mensurarum terrae, vel auturgia alia innouauerint in huiusmodi possessionibus forte quae ipsi donatae non fuerint: aut donatae quidem fuerint, iussiones autem de his factae, non sunt reuocatae: vel in prius designatis donatis ipsis iussiones de prius definitis non sunt reuocatae: aut iussionum principalium quae ipsi tributa sunt, aliquae nullo modo insinuatae fuerint, aut fuerint quidem insinuatae in aliquo secreto, non tamen competente: aut insinuatae perierint, exempla autem earum fide digna repetuntur: aut acta quae procedere debebant non processerunt, vel quae processerunt, non sunt insinuata: aut quae fieri debuerunt rationum computatione, factae non sunt, aut forte quamlibet aliam ob causam siue ex parte siue in totum iura saepe dictis sanctis Dei ecclesiis & matri omnium claudicant, & inde firmitatem suam non habent: etsi non quae id faciat causa nominatim expressa sit, aut forte alia ipsis exhiberi debuerunt iura de huiusmodi immobilibus, velut quibusdam omnino procedentibus in ipsis (nam si documentum de quopiam ex possessionibus a se immobilibus nequaquam adquisierint, nihil a praesente aureae bullae oratione iuuabuntur) nulla in re haec omnia, & quaecumque alia cuiuspiam pro fisco certanti in mentem quandoque venerint, ledere vquam sanctissimas ecclesias & Sophiae Dei templum, reliquasque metropoles, archiepiscopos, episcopos, poterunt, in iis immobilibus, quae (ut dictum est) ad ipsas pertinent, ex quibuscumque documentis. Nam si nullum quaesierunt vquam ius in aliquibus forte immobilibus quae habent, nullam ex praesenti aureae bullae oratione sentient vtilitatem: sicut nec in quibus fisco ad hodiernum usque diem possessionem habuit ex iusta quapiam causa, in his enim omnibus iuris obseruabitur exacta disciplina. Si quis igitur voluerit per auaritiam, aut quampiam aliam causam, ea contemnere quae hac chrysobulla mei Imperij oratione definita sunt: primum quidem sanctae Trinitatis splendorem, cum ad tremendum sistemus tribunal, non conspiciet: excidet autem & Christianorum parte ut Iudas duodenario. Et praeter hanc execrationem sibi conciliabit primogenitorum sanctorum, iustorum, & deiferorum patrum qui ab aeterno praemortui fuerunt.

12. *De citatione absentium.*

Ac in iis quidem consistit canon. Tu autem scias, terminum qui hic praestituitur hodie locum non habere, & per tria xxx. dierum edicta omnes actores & reos accersiri, cuiuscumque sint status, & cuiusmodicumque causa sit: secundum Nouellam potentis & sancti Domini nostri & Imper. mense Iulio editam Indict. XIII. anno 667. Sed hoc quidem seruatur, quando per libellum & reliquam iudicalem consequentiam pecuniaria vel criminalis causa aduersus Episcopum illata fuerit. Si autem per ordinem aduersus Episcopum vel clericum aliqua ecclesiastica quaestio denunciata fuerit quando nec libello opus est, vel aliqua alia iudiciali consequentia: & qui accusatur, seu deferitur, non adest: punietur secundum LXXIII. canonem apostolicum, sicut condemnatur seu punietur etiam a legibus contumax impudens.

13. *De tonsura mulierum degere volentium in monasterio, post trimestre facta.*

Non est lex scripta quae statuat ut si qua tonderi atque diuortium facere cum marito velit, ne confestim tondeatur, sed in monasterium abducatur, & trimestri spatio exploretur num forte in ipso velut pugnae initio tonsuram deprecetur. Sed ex inscripta consuetudine, sapenunero in iudicio probata & confirmata, receptum est, ne aliter mulieri tonsura permittatur, quam si post tres menses interrogata sit an in hoc bono proposito permanere velit. Ac sane hac de re coram Imperatorio tribunali satis certatum est. Cum enim multi dicerent, debere Pyrogeorgij illius uxorem confestim detonderi, quod firmi iudicij esset, ut quae etiam quadraginta annos haberet: ac verò nulla lex scripta de trimestri isto ageret: a Deo coronatus optimus & sanctus noster Imperator longam consuetudinem (ut dictum est) confirmatam pro scripta lege suscepit, atque subnotatione confirmauit.

14. *De foro Iudeorum.*

Cum moris esset ut Iudaei coram solo Steni praefecto litigarent, optimus atque sanctus noster Imperator statuit ut coram quocumque tribunali secundum leges causas agerent. Ac consuetudo pro nihilo habita est, ut quae legitime non fuisset confirmata.

ALEXII COMNENI

SECVNDI.

1. Ne monasteriorum pradia describantur.

IMPERIUM meum ex vestris precibus exaltatione indigens, & vestigiis domini & patris sui bonae memoriae volens insistere, illius quoque in eos qui sunt Deo dedicati beneficentiam imitari constituit. Ideo per hanc vram in vos beneficentiam & Deo, qui ipsum Imperatorem fecit, gratificatur, Imperatorisque & patris nostri sanctae animae & nostrae potentiae profectus in bonum basim ac fundamentum ponit: & vestrae petitioni se inclinans, ut vim suam habeant, sintque stabiles, firmae ac immobiles, quae de vestris monasteriorum beneficiis aureae tres bullae emissae sunt a sancta illius maiestate, decernit, & ut in eodem robore immobiliter permaneant, in quo a principio expositae sunt, & quae iis consequenter processerunt traditionis acta securitatem referant, etiam si post biennium facta fuerint: licet fortasse quaedam eorum in convenientibus secretis prius posita non fuere: iis quae ad interpretationem vel subuersionem virium bullarum aurearum particularem vel generalem editae sunt iussionibus, quae in nostris monumentis declarantur, quomodocumque emissae fuerint, per praesentem resolutionem inutilibus inualidisque redditus: & perinde ac si ne essent quidem omnino reputatis. Cessabit autem & quae hucusque vestris monasteriorum immobilibus in Thracia & Macedonia sitis insultauit, Praetorici & Catepanici usus exactio, suppaeque & axungiae redemptio & exactio, tanquam per hanc praesentem resolutionem excisae & radicitus extirpatae, & eo redactae ut nec sint, nec nominentur: praetoribus, & exactoribus, & catepanis, & iis qui suppae & axungiae redemptionem vel exactorem exercent, usque qui illis ministrant, sic eiusmodi immobilia praetercurrere debentibus, perinde ac si ne in suis quidem omnino regionibus sita essent: utpote quae non sint a publico omnino requirenda in omnibus quae hoc modo decreta sunt, ipsi ab initio hodierni diei repetiti diuturno, & deinceps in omne ac perpetuum tempus, suscepta sine contradictione, nec habeantur pro descriptis in publicis actis, licet autem non descriptae sint in actis, sed alio quomodo agnita, & sic recepta. Si quis autem praeterea quae constituta sunt his aureis bullis & praesenti solutione mei Imperij, fuerit ausus aliud exequi in quibusvis possessionibus immobilibus vestrorum monasteriorum, praeterquam quod laesae maiestatis tenebitur reus, (sicut his aureis bullis definitum est) & ab eminentissimo temporis illius mytico illatum cuiuspiam vestrarum possessionum dampnum sarcire compelleretur. Monasteriis quoque omnibus vicissim curae erit, tam iis quae sunt intra urbem quam quae extra, sub terminis iis aureis bullis comprehensis Imperatoris bonae memoriae inclyti domini & patris Imperij mei, ea peragere quae in vestra suggestione declarata sunt: nisi velint tali excusatione priuari, sed quod semel ea neglexerint.

ISAACII ANGELI.

1. De metropolitanis reuocantibus ad se pertinentes episcopos. iure metropolis aut archiepiscopatus honoratas.

VONIAM autem mense Aprili, X. I. Indict. anno 6707. edita aurea bulla Imperatoris domini Isaacij Angeli, quae & metropolitanis episcopatus ad se pertinentes, & metropolitum vel archiepiscopatum honore donatos ad se reuocantibus, & iis itidem qui imperialem circumspectionem priuare conantur, ne episcopatus in metropoles & Archiepiscopatus erigat, secundum sibi datam a superis potestatem, os occludit: a nonnullis quaesitum est quid sit quod canone comprehenditur, ut honore affectae metropoles solum honorem habeant, utpote aliis iuribus verae metropoli seruatis. Dicimus de ea re dubitationem ab hac Imper. constitutione dissolui. Quaesitum enim est, & post multas rationes allatas, haec eius rei gratia expressim comprehensa sunt: & quod vniuersali ratione & generaliter exposita dispositione, ecclesias quae iussione Imperatoria in altiorum thronum eriguntur, honore quoque dignas censerio oporteat, & electiones illic procedere ex forma canonica, quae in magna ecclesia consecuta est, metropolitanis & archiepiscopis conuenientibus, & metropolitanum eligentibus: hoc & Imper. mea sublimitas decernit, & hanc constitutionem sancta quoque sequetur synodus, ut quae ecclesiasticum ritum accuratè seruet, & a canonica rectitudine non excidat.

2. De nuptiis septimi gradus.

SCias verò, licet synodalis haec decisio, & ipsam confirmans Imperatoria iussio, consanguineorum in septi-

mo gradu matrimonium minanter prohibeat: indictione tamen 4. anno 6694. cum dominus Basilus Camaterus patriarcha esset, ab Imperatore nostro sancto domino Isaacio Angelo iussionem esse factam, quae statuit ne ex dictis actis, matrimonio post illa inter longè felicissimos Caesares, dominum Ioannem Cantacuzenum videlicet, atque germanam Imperatoris sororem dominam Irenen, contracto, quamquam in septimum consanguinitatis gradum referatur, praediceretur: sed quantum ad illos, & quidem solos, quae a synodo atque Imperatore domino Manuele de istiusmodi nuptiis determinata sunt, inefficacia sint. Quod etiam a synodo approbatum est.

3. Subnotatio inclyti Imperatoris domini Isaacij Angeli, ut condeantur electorum pontificum vxores factae die 20. mensis Septembris.

4. Indict. 5.

LEgitimam Imperatoris sententiam, non sine periculo delinquentes experientur. Ut enim dentibus acerba uia, oculis fumus nocet, sic iniquitas iis qui ipsa viuuntur. Quorsum verò mihi hoc orationis spectat praeludium? Cum sacratissimus Cyzici metropolitani inuenisset maiestatem meam hodierno die iura reddentem, assidentibus sanctissimo domino meo oecumenico patriarcha, & aliis sanctissimis patriarchis, Antiocheno videlicet & Hierosolymitano, nec absentibus qui tunc in vrbe regia sacratissimi pontifices erant, quorum nomina inferius continebuntur: Propositum est quosdam eorum qui ad metropoles vel archiepiscopos electi & ordinati sunt, cum vxores ante ordinationem haberent, non recusare quidem quin primarij sacerdotij chrismate inungerentur: sed eorum vxores eundem rursus mundanum habitum induere, inuerecundè agentes in iis aedibus quas antea habitabant: nec formineis introductas esse monasteriis, sed nec Deo seipsas dedicasse & vitam delegisse monasticam. Et haec, quod sacri diuinique canones expressim moneant electos pontifices, a legitimis suis vxoribus, quas ante ordinationem habebant, omni modo abstinere: ut non ex praecepto, sed propria voluntate eorum quisque continentiam vel coelibatum proprium sibi deligar, propter dignitatem sacerdotij, aut propter matrimonij honestatem, coniunctionem castam praeferat. Haec dicens, varios canones allegabat, inter quos & quadragesimus octauus erat sextae synodi, haec ad verbum comprehendens: Vxor eius qui ad episcopalem dignitatem promotus est, communi viri sui consensu prius separata, postquam in episcopum ordinatus est ac consecratus, monasterium ingrediatur procul ab episcopi, habitatione extructum, & episcopi prouidentia fruatur. Sin autem digna visa fuerit, etiam ad diaconatus dignitatem prouehetur.

LECTO igitur hoc canone, Imperium meum in hominibus agnoscens maxima dona Dei a superna clementia, & regni ac sacerdotij diuinitus concessamunctionem & dignitatem ex vno eodemque perenni fonte manare humanamque exornare vitam, & amplificare: nihil etiam studiofius colens quam sacerdotum auctoritatem, qui regia & diuina speculatione manus erigentes, Deum pro Christiana multitudine deprecantur, & ut sacrae quaedam auctoritatis Imperialem potentiam suffulciunt: postquam etiam canones contemni & infringi cognouisset in bene instituta republ. & quidem nostrae potentiae, quasi non soluti essent creati pontifices, qui suis vxoribus cohabitare non vererentur: non parum commotum est. Triste etiam quiddam nec gratum in piissimum chartophylacem mea intuens maiestas, definiit, cohortantibus ad id sanctissimis patriarchis, vxores creatis pontificibus ante ordinationem coniunctas in muliebria monasteria procul sita ab habitatione pontificum sine dilatione induci, tonderique eas, & canonicè apud monachas degere, in quo monasterio comam depouerint: aut si ipsae tonsuram recusent, qui eis ante creationem iuncti erant matrimonio, pontificali folio & dignitate priuentur, & in eorum locum alij sufficiantur. In posterum autem, qui ante creationem legitimam vxorem habebit, non aliter ordinari, quam si communi coniugum scripto consensu & placito a se inuicem separentur, & mulier monasticam vitam amplexa sit. Sic enim creatio sine offenculo & damno iuxta sacros & diuinos canones procedet, semota ab omni sacerdotalis ordinis reprehensione. Assidebant ad meae maiestatis tribunal pontifices Caesareæ, Ephesi, Cyzici, & alij non pauci.

IOANNIS DVCAE.

1. De vestibus.

ALTERVM verò illius imperatoriae prouidentiae specimen: quod cum videret Romanas diuitias in peregrinas ac sumptuosas vestes, sericas, Assyrias, Babylonias atque Italicas, vario ac solerti artificio confectas, effundi: decreto sanxit ne quis

subditorum iis vteretur, nisi ipse, quisquis esset, cum omni familia in ordinem cogi ac notari ignominia vellet: sed iis contenti essent quas Romanæ provinciæ ac manus præberent. Necessariarum enim rerum usus est immutabilis: & subditi quantum licet, principum sequuntur cupiditates: idque lex eis est & honor, quod principibus visum fuerit. Proinde cernere erat illa quoque brevissimo tempore vivilisse: nobilitatis autem limites, Romanis vestimentis definitos: & diuitias domo, quod aiunt, domum ferri.

MICHAELIS PALÆOLOGI.

I. De primatu & appellatione & commemoratione Papæ Romæ.

PROINDE tot difficultatibus circumuentus Imperator, ac penè ad desperationem compulsum, legatos ad Papam mittit, de ineunda veteris & nouæ Romæ ecclesiarum concordia, modò Caroli expeditionem auerteret. Ea legatio à Pontifice benigne audita est: qui ea se facile, quæ Im-

perator petiisset, confecturum est pollicitus: statimque suos legatos illis adiungit, qui concordiam conciliarent atque amplecterentur. Cuius hæc tria capita fuerunt. Primum, vt in sacrorum voluminum hymnodis, Papæ cum quatuor alus patriarchis mentio fieret. Alterum, vt liceret cuius Romam veterem, quæ curia maior & perfectior esset, appellare. Tertium, vt illi principatus in omnibus deferretur.

INCERTI IMPERATORIS.

I. De episcopatibus decenter à laicis.

EPISCOPATVS quidem episcopis nullo tempore claudentur, quo minus qui electi sunt, ad ea reuertantur: quemadmodum & in Megarensi episcopatu factum est, qui tot annis quot hominum memoriam excedunt, deletus extinctusque fuerat, & per iussione Imperialem, synodalemque actum, metropoli Athenarum, paulo antè rursus seruatus est.

Constitutionum Imperialium

FINIS.

CANONES SANCTORVM ET VENERANDORVM APOSTOLORVM.

Per Clementem à Petro Apostolo Romæ ordinatum episcopum,
in unum congesti.

Gregorio Holandro^b interprete.

a hi canones nō
obtincent in Gal-
lia *Imbert. 3.*
b alia extat edi-
tio Canonum apud
Photiū &
Balamonē huic
in multis diffi-
milis.

c *Registorum.*
Balamon hoc
caput refert non
ad electionem
episcopi, quæ
fiebatur à popu-
lo per manuum
elevationē, sed
ad ordinationē
quæ fit ab Antici-
stib. in ecclesia.
d De ordina-
tione presbyteri
& clerici.

e quædam res
fiat oblationes.
f sicera est quid-
quid sine vino
inebriat, Bal-
sam.

g de oblationi-
bus vide Duae-
renum 7. de be-
nef. 3. *Regulum*
3. meth. *ur. Pon-*
tiffey. 12. Obla-
tionem pro de-
fundis Græci
vocat *Balam.*

h deest huius
capitis initium
apud Balamo-
nem.

i *ἀπαρχὴς τοῦ*
ἑωσπύου ἀποδοῖν
Græci vocant.
Paulus *ἀρεσθι-*
νία, & aurea bul-
la Nicephori. De
primitiis vide
Duatenum 7. de
beneficiis 2. Re-
bustum in *tra-*
ctatu de decimis
quæst. 1. num. Vi-
gel. 3. method.
Pont. 13.

k inter quos &
à quib. primitiis
diuidebatur.
l v. *dist. 28. c.*
si quis. c. 13. synodi
in Trullo.

m *κοινωνία* ad-
de can. 80. j.
n nisi cesset. d.
c. 80.

o idque more
Iudaico. Iubet
ergo Canō, Pas-
cha celebrari
post XIII. lunæ
primiti mensis, id
est Martij v. ca.
76. *Concilij ar-*
thaginensis. c. 13.
Balamon.

p De pœna epis-
copi, presbyteri
& diaconi cō-
munioni adstā-
tis, nec tamē cō-
municantis.

q Hæc verba fa-
tis indicant hūc
agi de episcopis, presbyteris, diaconis & similibus personis offerenti non commu-
nicantibus. Videntur enim recusantes communionem, offerentem in suspicionem
aliquam trahere. *huc facit Can. 2. synodi Antioch.* i quæ sunt in sancta celebra-
tione. Balamon. c. 2. *synod. Antioch.* negat hoc caput pertinere ad vespertinas & ma-
tutinas laudationes. f De laicis precibus & communioni adstantibus, & ad finē
vsque non permanentibus v. d. *Can. 2. synod. Antioch.* i Communicationis loco ex-
cogitatum fuit *ἀντιστοπον*, ad eorum vilitatem, qui sanctorum mysteriorum partici-
pes esse non possunt: ut Antidoro de manu sacerdotis accepto ad finem vsque com-
munionis p̄seuerarent. *Balam. ad d. c. 2. u. adde d. can. 2. in f.* x Excommu-
nicatio Græcis *ἀνακρίσις*, sequestratio. y *Can. 14. synod. Sardicens. can. 9. synod.*
Carthagin. colloqui tamen excommunicato nemo prohibetur *Balam. hic.*

z id est, quidpiam clericale & sacerdotale agentis: & ita Balamon intelligit. Nam
ex eo (inquit) quod quis cum aliquo excommunicato precatu fuerit non affertur de-
positio, sed excommunicatio. a *ἀνδρὶ ζευγμένῳ συνεπιτά.* Canonicarum epistola-
rum alia sunt *συσεπιτά*, alia *ἐπισημική* siue *ἀπολυτική*. *Συσεπιτά* *ζευγμένα*, hic & can.
32. j. & ca. 11. *syn. Chalcedonens.* & *Arriano in Epistola* testimoniales literæ dicuntur, dā-
tur propriè separatim à communionē, ignotis, suspectis, reis postulandis quibus ab-
solutio declaratur, vel apertius, *συσεπιτά* sunt probatoria, quæ & formales dicun-
tur. c. 3. *synod. Carth.* ut formales epistolæ Suetonio. Quæ & *ἐπισημική* siue *ἀπολυτική*
dicuntur, dantur episcopis in comitatu principis, vel clericis in aliam ciuitatem
euntibus *Chalced. c. 11. Antioch. c. 7. l. 8. & sext. synod. in Trullo c. 17. & ephesus 4. & c. 10. & c. 11.*

Quarum vltimū frequentē apud Christianos Nazianzenus notat contra Iulianum
his verbis *ἐν ἀποστολικῇ συνήθειᾳ οἱς ἡμεῖς ἐξέτις οἱς ἐδοξεν τὴν χάρισιν*

P I S C O P V S à duobus aut tribus epis-
copis ordinator.

2 Presbyter ab vno episcopo ordina-
tor^d, item diaconus, & reliqui clerici.

3 Si quis episcopus aut presbyter, præ-
ter ordinationem Domini, quam de sacri-
ficio instituit, alia^e quæpiam, putà aut mel, aut lac, aut pro
vino ticeram^f, aut confecta quædam, aut aues, aut aliqua
animalia, aut legumina supra altare obtulerit^g: ut qui cō-
tra ordinationem Domini faciat, deponitor: excepto nouo
frumento, & vna oportuno tempore. Præterea licitum nō
est aliud quippiam admodum ad altare, quàm oleum in
candelabrum, & incensum oblationis tempore.

4 Omnium^h aliorum pomorum primitiæⁱ episcopo
& presbyteris domum mittuntur, non super altare. Mani-
festum est autem, quod episcopus & presbyteri inter^k dia-
conos & reliquos clericos eas diuidunt.

5 Episcopus, aut presbyter, aut diaconus, vxorem suam
prætextu^l religionis non abiicit: si abiicit, segregator à
communione: si p̄seuerat, deponitor.

6 Episcopus, aut presbyter, aut diaconus seculares^m cur-
ras non suscipito: alioqui deponitorⁿ.

7 Si quis episcopus, aut presbyter, aut diaconus, sanctū
diem paschæ ante^o vernum æquinoctium cum Iudæis ce-
lebrauerit: deponitor.

8 Si quis episcopus, aut presbyter, aut diaconus, aut qui-
cumque ex sacerdotali consortio, oblatione facta, non^p
communicauerit: causam dicit. Et si bona ratione subni-
xa sit, veniam promeretur. Sin minus dixerit, à cōmunionē
excluditor, tãquam qui populo author offensionis fuerit,
mota contra^q eum suspitione qui obtulit.

9 Quicumque fideles ecclesiā ingrediuntur, & scriptu-
ras audiunt, neq; apud preces^r & sanctam communionem
permanent^s, eos tanquam, qui ordinis in ecclesia pertur-
bationem inducant, à cōmunionē arceri oportet^t.

10 Si quis cum^u excommunicato^x, licet in domo, pre-
ces^y coniunxerit: iste communionē priuatur.

11 Si quis cum deposito clerico vt^z cum clerico preces
coniunxerit, deponitor & ipse.

12 Siquis clericus, aut laicus à cōmunionē segregatus,
seu nondum in communionē receptus, ad aliam profes-
sus ciuitatem, siue cōmendatitiis^a literis receptus fuerit: à
cōmunionē excluditor, tam qui receperit, quàm qui receptus
est. Si excommunicatus fuerit, in longius illi tempus ex-
communicatio protenditor.

13 Episcopo, qui^b parochiam suam dereliquerit, alteri
insilire^c, nefas est, licet à pluribus^d ad hoc compellatur:
nisi rationabilis aliqua causa subsit, quæ hoc ipsum facere
vi adigat, nempe quod plus lucri & vtilitatis his qui illic
constituti sunt, verbo pietatis conferre possit. neque hoc
tamen à seipso, sed multorum episcoporum iudicio, & ex-
hortatione maxima.

14 Si quis presbyter, aut diaconus, aut quicumque tãdem
de clericorum consortio, relicta parochia sua in aliam cō-
cesserit, & omnino transmigratione facta præter volunta-
tem^e sui episcopi in alia parochia moram traxerit: hunc

iubemus, ne porro in ministerio publico sit ecclesiæ, tã-
mē^f accersente ipsum episcopo eius, redire cōtemniat: per-
uerso illic ordine p̄seuerans, vt laicus tamē ibi locorum
in cōmunionē admittitor.

15 Quod si episcopus^g ad quem accesserint, pro nihilo
reputata vacationis à ministerio ecclesiastico pœna, quæ
contra eos definita est, ipsos vt clericos susceperit: à cōm-
munionē excluditor, vt peruersi ordinis magister.

16 Qui post^h baptismum duabusⁱ implicitus fuit nu-
ptiis, aut concubinam^k habuit: is episcopus, aut presbyter,
aut diaconus, aut denique in consortio sacerdotali esse non
potest.

17 Qui viduam^l duxit, aut diuortio separatam à viro,
aut meretricē, aut ancillā, aut aliquam, quæ publicis man-
cipata sit spectaculis: episcopus, aut presbyter, aut diaconus,
aut denique ex consortio sacerdotali esse non potest.

18 Qui dñas^m sorores duxit, aut consobrinamⁿ cleri-
cus esse non potest.

19 Clericus qui fideiussores^p dat, deponitor.

20 Si quis humana violentia^q eunuchus factus est, aut
in persecutione amputata ei sunt virilia, aut ita natus fuit,
& dignus est: effictor episcopus.

21 Qui sibi^r ipsi virilia amputauit, clericus^s non ef-
ficitor: sui enim ipsius homicida est, & inimicus creatio-
ni Dei.

22 Si quis cum clericus esset, virilia^t sibi ipsi amputa-
uit, deponitor: homicida etenim sui ipsius est.

23 Laicus qui seipsum^u mutilauit, per tres annos à cō-
munionē eiicitur. putà, quia ipse vitæ suæ posuit insidias.

24 Episcopus, aut presbyter, aut diaconus in fornicatione^x
aut periuurio^y, aut furto deprehensus, deponitor, non tamen à
cōmunionē excluditor. Dicit enim scri-
ptura^z, Bis^a de eodem delicto vindictam non exiges. E-
idem conditioni consimiliter & reliqui clerici subduntur.

25 Ex^b his qui cœlibes in clerum peruenerunt iube-
mus, vt lectores tantum & cantores (si velint) nuptias con-
trahant.

26 Episcopum, aut presbyterum, aut diaconum, qui vel
fideles delinquentes, vel infideles iniuriam inferentes per-
cutit^c, & terrorem ipsi per huiusmodi vult incutere, de-
poni præcipimus. nusquā enim Dominus hoc nos docuit.
Imò verò contrā, cum ipse percuteretur, nō repercutiebat:
cum laçesseretur conuiciis, nō regerebat conuicium: cum
pateretur, non comminabatur.

27 Si quis episcopus, aut presbyter, aut diaconus, ob
certa crimina iuste depositus^d, attingere ministerium, quod
aliquando tractauerat, ausus fuerit: omnino hic ab ec-
clesia abscinditor.

28 Si quis episcopus, aut presbyter, aut diaconus, pecu-
niæ^e interuentu hanc dignitatem nactus fuerit: deponitor,
tam ipse, quàm qui eum ordinauit, & omnino à cōmuni-
one abscinditor, quemadmodū Simon^f Magus à Petro.

29 Si quis episcopus secularium magistratuum familia-
ritate vsus, per^g ipsos ecclesiā nactus fuerit: deponitor.
segregantor quoque à cōmunionē, quicumque cum ipso
cōmunionem habent.

loco sic scriptum *ἐν ὁμολογίᾳ τοῦ ἑωσπύου*. hoc est, vt ne clericus det se fideiussorem seu fideiui-
beat pro alio. q v. *Photium 1. Nomocan. 14. Nouell. Leonis 60. dist. 33. c. Eunuch.*

r can. 22. 23. *eod. can. 1. synod. Nicæna.* vide quæ scripsi ad l. 4. §. 12. ff. de re militari.

s Sic à Romulo, teste *Halicarn. 2.* sacerdotes quidam creati ætate prouecti, virtute
& genere nobiles & diuites, nulla tamen corporis parte carentes: quod & vsitatum
Iudæis. Nam Antigonus Hyrcano aures præcidit, ne iterum Pontificatus restitueretur
Hegesippus. 1. de excidio Hierosol. Iosephus 14. antiq. & Seneca 4. Controuersiarum 2. sacer-
dos, inquit, integer sit. Metellus Pontifex cum arderet Vestæ templum, dum rapit pal-
ladium, oculos perdit, sacerdotium illi negatur. Ibidem sacerdos, nō integri corporis,
quasi mali omnis res vitāda est. Hoc in vltimis notatur, quātō magis in sacerdotibus.

Non sine ira Deorum debilitatur sacerdos. Hoc institutum quoque Augustus seruari
vult in senatoribus legendis, voluit enim quēquem in senatu legi, cui esset mē-
brum debile. *Dion. lib. 34.* Mos quoque apud Persas, vt ne parte aliqua corporis, debile
regem crearent. *Procop. 1. persicon.* mutilos quoque milites haud lectos iudicio est. *Val-*
ler. 6. c. 3. Ammianus. 15. vbi de Murcis dixi ad l. 4. §. 12. ff. de re milit. Huc referendū
est quod de M. Sergio refertur à Plinio 7. c. 18. Is enim in prætura cū sacris arceretur
à collegis vt debilis, ac dextera manu amissa, orationē sui causæ habuit. r v. c. 2. 1. 3.

eod. u. can. 21. x *dist. 50. y v. Nou. Leo. 76. Phot. 13. Nomocan. 18. Basil. can. 10. & c.*

z *Nahumi 1. vers. 9. a v. l. 17. ff. de reg. iur. c. 13. de re in 6. b* hoc innuit, solis lectioni-
bus & cantoribus post ordinationē concedi vxorem ducere c v. tit. extra de cler-

percutor. 3. *Ecl. 3. c. 23. d* can. 4. 12. 15. *syn. Antioch. c. 4. syn. Sard. 6. quæst. 4. ca. Ofus episco-*
dixit. e l. 42. §. 9. Co. de epis. Nouell. iust. 123. c. 16. & No. 137. c. 2. in f. can. 6. synod. Chalcedo-
nenf. f *act. 8. vers. 18. g* *Nom. 123. c. 16. & 137. c. in f.*

t. iij.

Registorum. v.
l. 11. ad Nouell.
Iustin. 6. c. 3. Ger-
rard. Rodolphum
Gramensem lib.
de literis cano-
nici. formatu. po-
cificu. commenda-
titu ac dimissio-
riu. quibus in Ec-
clesia primitiua
sancti patres vsi
sunt.
b Canon. 16. syno.
Nicæna.
c quo verbo
Balamon trā-
lationē quæ fit
istis de causis
on intelligit,
nisi quis, inquit,
dlet reprehē-
dere *Greg. iij.*
Theologum &
alios, qui ex-
presbyterib. uti-
lati sunt in se-
Constantino-
litana & 28
sedes patri-
chales.
d Quid si cu
permittatur al
Imperator ex-
tra suā diocē-
sim *enquēndū?*
rectē id permit-
ti ait Balamon.
e eiusq; dimis-
sionem can. 17.
synod. in Trullo.
f v. Canon. 3. syn.
Antioch.
g Balamon ex-
cipit Constanti-
nopolitanum &
Carthaginens.
h Curia: quia
inquit Balamon
omnia peccata
per baptismum
eluantur.
i *ὁμοῦ* adde
dist. 33. c. si quis
post. l. 3. §. 4. C. de
sum. trinit.
k *παράκλησις*. id
est pellicem, vt
Nou. 137. c. 2. ad-
de Photium 9. No-
mocan. 29.
l v. d. c. 2. *dist. 34.*
c. si quis viduam.
m v. *epist. Basilij*
ad Diodorum, de
eo qui duas sor-
ores duxit in ma-
trimonium. v. quæ
dixi ad leg. 8. Co.
de incest. supr.
n *ἡ ἀρεσθία* quæ
Græcis *ἀρεσθία*
etiā dicitur adde
l. 19. C. de nupt.
o Laudatur hoc
caput ab Har-
menopulo 4. ti-
tulo 6. §. 8. & ab
eodē viceimus
nominatur.
p *Nou. iust. 123. c.*
6. v. Nou. Leonis
66. adde ca. 30. in
f. syn. Chariag. est
verò apud Har-
menopulum illo

a v. l. 15. Cod. de
episcop.
b v. c. 12. 3. eo.
c dixi ad d. cap.
d de gradib. epi-
scopo. v. Nou. luff.
137. c. 2. 3. 4.
e can. 13. & 22.
f syno. Antio. c. nul-
lum. c. episcopum
9. quæst. 2.
g v. l. 1. syno. An-
tiochen. dist. 92. c.
si quis episcopus
ordinatus. & c. 3.
h Cyrilli ad
Dominum.
i de episcopis
quæta suis paro-
chiis non susce-
piuntur. c. 18. syno.
Ancyranæ.
h onell. 123. ca.
5. Nou. 137. c. 4.
i syno. Nicenæ.
c. 14. c. habea-
re.
j v. l. 1. de episco-
li audientia.
k Nou. luff. 120.
c. 3. Nou. 137. c. 3.
m Presbyteri
arque diaconi
subfunt episcopo.
n 11. quæst. ca.
sint manifesta. l.
20. l. 3. 4. Cod. de e-
pisc. v. Phot. 10. No-
mocan. 5.
o 12. quæst. c. pra-
cipimus.
p v. l. 1. de num. 2.
q v. l. que dixi ad
Nou. 123. ca. 3.
r 1. Corinth. 9.
vers. 13.
s v. l. de presby-
teris.
t Balsamon legit
de presbyteris
Paulus dixit ep-
iscopos. v. l. 1. Co-
rinth. 9. vers. 13.
u dixi ad No. 123.
c. 10. v. Nou. Leon.
27. adde Phot. 10.
v. l. 1. Phot. 10.
w. l. 1. Phot. 10.
x. l. 1. Phot. 10.
y. l. 1. Phot. 10.
z. l. 1. Phot. 10.
aa. l. 1. Phot. 10.
ab. l. 1. Phot. 10.
ac. l. 1. Phot. 10.
ad. l. 1. Phot. 10.
ae. l. 1. Phot. 10.
af. l. 1. Phot. 10.
ag. l. 1. Phot. 10.
ah. l. 1. Phot. 10.
ai. l. 1. Phot. 10.
aj. l. 1. Phot. 10.
ak. l. 1. Phot. 10.
al. l. 1. Phot. 10.
am. l. 1. Phot. 10.
an. l. 1. Phot. 10.
ao. l. 1. Phot. 10.
ap. l. 1. Phot. 10.
aq. l. 1. Phot. 10.
ar. l. 1. Phot. 10.
as. l. 1. Phot. 10.
at. l. 1. Phot. 10.
au. l. 1. Phot. 10.
av. l. 1. Phot. 10.
aw. l. 1. Phot. 10.
ax. l. 1. Phot. 10.
ay. l. 1. Phot. 10.
az. l. 1. Phot. 10.
ba. l. 1. Phot. 10.
bb. l. 1. Phot. 10.
bc. l. 1. Phot. 10.
bd. l. 1. Phot. 10.
be. l. 1. Phot. 10.
bf. l. 1. Phot. 10.
bg. l. 1. Phot. 10.
bh. l. 1. Phot. 10.
bi. l. 1. Phot. 10.
bj. l. 1. Phot. 10.
bk. l. 1. Phot. 10.
bl. l. 1. Phot. 10.
bm. l. 1. Phot. 10.
bn. l. 1. Phot. 10.
bo. l. 1. Phot. 10.
bp. l. 1. Phot. 10.
bq. l. 1. Phot. 10.
br. l. 1. Phot. 10.
bs. l. 1. Phot. 10.
bt. l. 1. Phot. 10.
bu. l. 1. Phot. 10.
bv. l. 1. Phot. 10.
bw. l. 1. Phot. 10.
bx. l. 1. Phot. 10.
by. l. 1. Phot. 10.
bz. l. 1. Phot. 10.
ca. l. 1. Phot. 10.
cb. l. 1. Phot. 10.
cc. l. 1. Phot. 10.
cd. l. 1. Phot. 10.
ce. l. 1. Phot. 10.
cf. l. 1. Phot. 10.
cg. l. 1. Phot. 10.
ch. l. 1. Phot. 10.
ci. l. 1. Phot. 10.
cj. l. 1. Phot. 10.
ck. l. 1. Phot. 10.
cl. l. 1. Phot. 10.
cm. l. 1. Phot. 10.
cn. l. 1. Phot. 10.
co. l. 1. Phot. 10.
cp. l. 1. Phot. 10.
cq. l. 1. Phot. 10.
cr. l. 1. Phot. 10.
cs. l. 1. Phot. 10.
ct. l. 1. Phot. 10.
cu. l. 1. Phot. 10.
cv. l. 1. Phot. 10.
cw. l. 1. Phot. 10.
cx. l. 1. Phot. 10.
cy. l. 1. Phot. 10.
cz. l. 1. Phot. 10.
da. l. 1. Phot. 10.
db. l. 1. Phot. 10.
dc. l. 1. Phot. 10.
dd. l. 1. Phot. 10.
de. l. 1. Phot. 10.
df. l. 1. Phot. 10.
dg. l. 1. Phot. 10.
dh. l. 1. Phot. 10.
di. l. 1. Phot. 10.
dj. l. 1. Phot. 10.
dk. l. 1. Phot. 10.
dl. l. 1. Phot. 10.
dm. l. 1. Phot. 10.
dn. l. 1. Phot. 10.
do. l. 1. Phot. 10.
dp. l. 1. Phot. 10.
dq. l. 1. Phot. 10.
dr. l. 1. Phot. 10.
ds. l. 1. Phot. 10.
dt. l. 1. Phot. 10.
du. l. 1. Phot. 10.
dv. l. 1. Phot. 10.
dw. l. 1. Phot. 10.
dx. l. 1. Phot. 10.
dy. l. 1. Phot. 10.
dz. l. 1. Phot. 10.
ea. l. 1. Phot. 10.
eb. l. 1. Phot. 10.
ec. l. 1. Phot. 10.
ed. l. 1. Phot. 10.
ee. l. 1. Phot. 10.
ef. l. 1. Phot. 10.
eg. l. 1. Phot. 10.
eh. l. 1. Phot. 10.
ei. l. 1. Phot. 10.
ej. l. 1. Phot. 10.
ek. l. 1. Phot. 10.
el. l. 1. Phot. 10.
em. l. 1. Phot. 10.
en. l. 1. Phot. 10.
eo. l. 1. Phot. 10.
ep. l. 1. Phot. 10.
eq. l. 1. Phot. 10.
er. l. 1. Phot. 10.
es. l. 1. Phot. 10.
et. l. 1. Phot. 10.
eu. l. 1. Phot. 10.
ev. l. 1. Phot. 10.
ew. l. 1. Phot. 10.
ex. l. 1. Phot. 10.
ey. l. 1. Phot. 10.
ez. l. 1. Phot. 10.
fa. l. 1. Phot. 10.
fb. l. 1. Phot. 10.
fc. l. 1. Phot. 10.
fd. l. 1. Phot. 10.
fe. l. 1. Phot. 10.
ff. l. 1. Phot. 10.
fg. l. 1. Phot. 10.
fh. l. 1. Phot. 10.
fi. l. 1. Phot. 10.
fj. l. 1. Phot. 10.
fk. l. 1. Phot. 10.
fl. l. 1. Phot. 10.
fm. l. 1. Phot. 10.
fn. l. 1. Phot. 10.
fo. l. 1. Phot. 10.
fp. l. 1. Phot. 10.
fq. l. 1. Phot. 10.
fr. l. 1. Phot. 10.
fs. l. 1. Phot. 10.
ft. l. 1. Phot. 10.
fu. l. 1. Phot. 10.
fv. l. 1. Phot. 10.
fw. l. 1. Phot. 10.
fx. l. 1. Phot. 10.
fy. l. 1. Phot. 10.
fz. l. 1. Phot. 10.
ga. l. 1. Phot. 10.
gb. l. 1. Phot. 10.
gc. l. 1. Phot. 10.
gd. l. 1. Phot. 10.
ge. l. 1. Phot. 10.
gf. l. 1. Phot. 10.
gg. l. 1. Phot. 10.
gh. l. 1. Phot. 10.
gi. l. 1. Phot. 10.
gj. l. 1. Phot. 10.
gk. l. 1. Phot. 10.
gl. l. 1. Phot. 10.
gm. l. 1. Phot. 10.
gn. l. 1. Phot. 10.
go. l. 1. Phot. 10.
gp. l. 1. Phot. 10.
gq. l. 1. Phot. 10.
gr. l. 1. Phot. 10.
gs. l. 1. Phot. 10.
gt. l. 1. Phot. 10.
gu. l. 1. Phot. 10.
gv. l. 1. Phot. 10.
gw. l. 1. Phot. 10.
gx. l. 1. Phot. 10.
gy. l. 1. Phot. 10.
gz. l. 1. Phot. 10.
ha. l. 1. Phot. 10.
hb. l. 1. Phot. 10.
hc. l. 1. Phot. 10.
hd. l. 1. Phot. 10.
he. l. 1. Phot. 10.
hf. l. 1. Phot. 10.
hg. l. 1. Phot. 10.
hh. l. 1. Phot. 10.
hi. l. 1. Phot. 10.
hj. l. 1. Phot. 10.
hk. l. 1. Phot. 10.
hl. l. 1. Phot. 10.
hm. l. 1. Phot. 10.
hn. l. 1. Phot. 10.
ho. l. 1. Phot. 10.
hp. l. 1. Phot. 10.
hq. l. 1. Phot. 10.
hr. l. 1. Phot. 10.
hs. l. 1. Phot. 10.
ht. l. 1. Phot. 10.
hu. l. 1. Phot. 10.
hv. l. 1. Phot. 10.
hw. l. 1. Phot. 10.
hx. l. 1. Phot. 10.
hy. l. 1. Phot. 10.
hz. l. 1. Phot. 10.
ia. l. 1. Phot. 10.
ib. l. 1. Phot. 10.
ic. l. 1. Phot. 10.
id. l. 1. Phot. 10.
ie. l. 1. Phot. 10.
if. l. 1. Phot. 10.
ig. l. 1. Phot. 10.
ih. l. 1. Phot. 10.
ii. l. 1. Phot. 10.
ij. l. 1. Phot. 10.
ik. l. 1. Phot. 10.
il. l. 1. Phot. 10.
im. l. 1. Phot. 10.
in. l. 1. Phot. 10.
io. l. 1. Phot. 10.
ip. l. 1. Phot. 10.
iq. l. 1. Phot. 10.
ir. l. 1. Phot. 10.
is. l. 1. Phot. 10.
it. l. 1. Phot. 10.
iu. l. 1. Phot. 10.
iv. l. 1. Phot. 10.
iw. l. 1. Phot. 10.
ix. l. 1. Phot. 10.
iy. l. 1. Phot. 10.
iz. l. 1. Phot. 10.
ja. l. 1. Phot. 10.
jb. l. 1. Phot. 10.
jc. l. 1. Phot. 10.
jd. l. 1. Phot. 10.
je. l. 1. Phot. 10.
jf. l. 1. Phot. 10.
jg. l. 1. Phot. 10.
jh. l. 1. Phot. 10.
ji. l. 1. Phot. 10.
jj. l. 1. Phot. 10.
jk. l. 1. Phot. 10.
jl. l. 1. Phot. 10.
jm. l. 1. Phot. 10.
jn. l. 1. Phot. 10.
jo. l. 1. Phot. 10.
jp. l. 1. Phot. 10.
jq. l. 1. Phot. 10.
jr. l. 1. Phot. 10.
js. l. 1. Phot. 10.
jt. l. 1. Phot. 10.
ju. l. 1. Phot. 10.
jv. l. 1. Phot. 10.
jw. l. 1. Phot. 10.
jx. l. 1. Phot. 10.
jy. l. 1. Phot. 10.
jz. l. 1. Phot. 10.
ka. l. 1. Phot. 10.
kb. l. 1. Phot. 10.
kc. l. 1. Phot. 10.
kd. l. 1. Phot. 10.
ke. l. 1. Phot. 10.
kf. l. 1. Phot. 10.
kg. l. 1. Phot. 10.
kh. l. 1. Phot. 10.
ki. l. 1. Phot. 10.
kj. l. 1. Phot. 10.
kk. l. 1. Phot. 10.
kl. l. 1. Phot. 10.
km. l. 1. Phot. 10.
kn. l. 1. Phot. 10.
ko. l. 1. Phot. 10.
kp. l. 1. Phot. 10.
kq. l. 1. Phot. 10.
kr. l. 1. Phot. 10.
ks. l. 1. Phot. 10.
kt. l. 1. Phot. 10.
ku. l. 1. Phot. 10.
kv. l. 1. Phot. 10.
kw. l. 1. Phot. 10.
kx. l. 1. Phot. 10.
ky. l. 1. Phot. 10.
kz. l. 1. Phot. 10.
la. l. 1. Phot. 10.
lb. l. 1. Phot. 10.
lc. l. 1. Phot. 10.
ld. l. 1. Phot. 10.
le. l. 1. Phot. 10.
lf. l. 1. Phot. 10.
lg. l. 1. Phot. 10.
lh. l. 1. Phot. 10.
li. l. 1. Phot. 10.
lj. l. 1. Phot. 10.
lk. l. 1. Phot. 10.
ll. l. 1. Phot. 10.
lm. l. 1. Phot. 10.
ln. l. 1. Phot. 10.
lo. l. 1. Phot. 10.
lp. l. 1. Phot. 10.
lq. l. 1. Phot. 10.
lr. l. 1. Phot. 10.
ls. l. 1. Phot. 10.
lt. l. 1. Phot. 10.
lu. l. 1. Phot. 10.
lv. l. 1. Phot. 10.
lw. l. 1. Phot. 10.
lx. l. 1. Phot. 10.
ly. l. 1. Phot. 10.
lz. l. 1. Phot. 10.
ma. l. 1. Phot. 10.
mb. l. 1. Phot. 10.
mc. l. 1. Phot. 10.
md. l. 1. Phot. 10.
me. l. 1. Phot. 10.
mf. l. 1. Phot. 10.
mg. l. 1. Phot. 10.
mh. l. 1. Phot. 10.
mi. l. 1. Phot. 10.
mj. l. 1. Phot. 10.
mk. l. 1. Phot. 10.
ml. l. 1. Phot. 10.
mm. l. 1. Phot. 10.
mn. l. 1. Phot. 10.
mo. l. 1. Phot. 10.
mp. l. 1. Phot. 10.
mq. l. 1. Phot. 10.
mr. l. 1. Phot. 10.
ms. l. 1. Phot. 10.
mt. l. 1. Phot. 10.
mu. l. 1. Phot. 10.
mv. l. 1. Phot. 10.
mw. l. 1. Phot. 10.
mx. l. 1. Phot. 10.
my. l. 1. Phot. 10.
mz. l. 1. Phot. 10.
na. l. 1. Phot. 10.
nb. l. 1. Phot. 10.
nc. l. 1. Phot. 10.
nd. l. 1. Phot. 10.
ne. l. 1. Phot. 10.
nf. l. 1. Phot. 10.
ng. l. 1. Phot. 10.
nh. l. 1. Phot. 10.
ni. l. 1. Phot. 10.
nj. l. 1. Phot. 10.
nk. l. 1. Phot. 10.
nl. l. 1. Phot. 10.
nm. l. 1. Phot. 10.
nn. l. 1. Phot. 10.
no. l. 1. Phot. 10.
np. l. 1. Phot. 10.
nq. l. 1. Phot. 10.
nr. l. 1. Phot. 10.
ns. l. 1. Phot. 10.
nt. l. 1. Phot. 10.
nu. l. 1. Phot. 10.
nv. l. 1. Phot. 10.
nw. l. 1. Phot. 10.
nx. l. 1. Phot. 10.
ny. l. 1. Phot. 10.
nz. l. 1. Phot. 10.
oa. l. 1. Phot. 10.
ob. l. 1. Phot. 10.
oc. l. 1. Phot. 10.
od. l. 1. Phot. 10.
oe. l. 1. Phot. 10.
of. l. 1. Phot. 10.
og. l. 1. Phot. 10.
oh. l. 1. Phot. 10.
oi. l. 1. Phot. 10.
oj. l. 1. Phot. 10.
ok. l. 1. Phot. 10.
ol. l. 1. Phot. 10.
om. l. 1. Phot. 10.
on. l. 1. Phot. 10.
oo. l. 1. Phot. 10.
op. l. 1. Phot. 10.
oq. l. 1. Phot. 10.
or. l. 1. Phot. 10.
os. l. 1. Phot. 10.
ot. l. 1. Phot. 10.
ou. l. 1. Phot. 10.
ov. l. 1. Phot. 10.
ow. l. 1. Phot. 10.
ox. l. 1. Phot. 10.
oy. l. 1. Phot. 10.
oz. l. 1. Phot. 10.
pa. l. 1. Phot. 10.
pb. l. 1. Phot. 10.
pc. l. 1. Phot. 10.
pd. l. 1. Phot. 10.
pe. l. 1. Phot. 10.
pf. l. 1. Phot. 10.
pg. l. 1. Phot. 10.
ph. l. 1. Phot. 10.
pi. l. 1. Phot. 10.
pj. l. 1. Phot. 10.
pk. l. 1. Phot. 10.
pl. l. 1. Phot. 10.
pm. l. 1. Phot. 10.
pn. l. 1. Phot. 10.
po. l. 1. Phot. 10.
pp. l. 1. Phot. 10.
pq. l. 1. Phot. 10.
pr. l. 1. Phot. 10.
ps. l. 1. Phot. 10.
pt. l. 1. Phot. 10.
pu. l. 1. Phot. 10.
pv. l. 1. Phot. 10.
pw. l. 1. Phot. 10.
px. l. 1. Phot. 10.
py. l. 1. Phot. 10.
pz. l. 1. Phot. 10.
qa. l. 1. Phot. 10.
qb. l. 1. Phot. 10.
qc. l. 1. Phot. 10.
qd. l. 1. Phot. 10.
qe. l. 1. Phot. 10.
qf. l. 1. Phot. 10.
qg. l. 1. Phot. 10.
qh. l. 1. Phot. 10.
qi. l. 1. Phot. 10.
qj. l. 1. Phot. 10.
qk. l. 1. Phot. 10.
ql. l. 1. Phot. 10.
qm. l. 1. Phot. 10.
qn. l. 1. Phot. 10.
qo. l. 1. Phot. 10.
qp. l. 1. Phot. 10.
qq. l. 1. Phot. 10.
qr. l. 1. Phot. 10.
qs. l. 1. Phot. 10.
qt. l. 1. Phot. 10.
qu. l. 1. Phot. 10.
qv. l. 1. Phot. 10.
qw. l. 1. Phot. 10.
qx. l. 1. Phot. 10.
qy. l. 1. Phot. 10.
qz. l. 1. Phot. 10.
ra. l. 1. Phot. 10.
rb. l. 1. Phot. 10.
rc. l. 1. Phot. 10.
rd. l. 1. Phot. 10.
re. l. 1. Phot. 10.
rf. l. 1. Phot. 10.
rg. l. 1. Phot. 10.
rh. l. 1. Phot. 10.
ri. l. 1. Phot. 10.
rj. l. 1. Phot. 10.
rk. l. 1. Phot. 10.
rl. l. 1. Phot. 10.
rm. l. 1. Phot. 10.
rn. l. 1. Phot. 10.
ro. l. 1. Phot. 10.
rp. l. 1. Phot. 10.
rq. l. 1. Phot. 10.
rr. l. 1. Phot. 10.
rs. l. 1. Phot. 10.
rt. l. 1. Phot. 10.
ru. l. 1. Phot. 10.
rv. l. 1. Phot. 10.
rw. l. 1. Phot. 10.
rx. l. 1. Phot. 10.
ry. l. 1. Phot. 10.
rz. l. 1. Phot. 10.
sa. l. 1. Phot. 10.
sb. l. 1. Phot. 10.
sc. l. 1. Phot. 10.
sd. l. 1. Phot. 10.
se. l. 1. Phot. 10.
sf. l. 1. Phot. 10.
sg. l. 1. Phot. 10.
sh. l. 1. Phot. 10.
si. l. 1. Phot. 10.
sj. l. 1. Phot. 10.
sk. l. 1. Phot. 10.
sl. l. 1. Phot. 10.
sm. l. 1. Phot. 10.
sn. l. 1. Phot. 10.
so. l. 1. Phot. 10.
sp. l. 1. Phot. 10.
sq. l. 1. Phot. 10.
sr. l. 1. Phot. 10.
ss. l. 1. Phot. 10.
st. l. 1. Phot. 10.
su. l. 1. Phot. 10.
sv. l. 1. Phot. 10.
sw. l. 1. Phot. 10.
sx. l. 1. Phot. 10.
sy. l. 1. Phot. 10.
sz. l. 1. Phot. 10.
ta. l. 1. Phot. 10.
tb. l. 1. Phot. 10.
tc. l. 1. Phot. 10.
td. l. 1. Phot. 10.
te. l. 1. Phot. 10.
tf. l. 1. Phot. 10.
tg. l. 1. Phot. 10.
th. l. 1. Phot. 10.
ti. l. 1. Phot. 10.
tj. l. 1. Phot. 10.
tk. l. 1. Phot. 10.
tl. l. 1. Phot. 10.
tm. l. 1. Phot. 10.
tn. l. 1. Phot. 10.
to. l. 1. Phot. 10.
tp. l. 1. Phot. 10.
tq. l. 1. Phot. 10.
tr. l. 1. Phot. 10.
ts. l. 1. Phot. 10.
tt. l. 1. Phot. 10.
tu. l. 1. Phot. 10.
tv. l. 1. Phot. 10.
tw. l. 1. Phot. 10.
tx. l. 1. Phot. 10.
ty. l. 1. Phot. 10.
tz. l. 1. Phot. 10.
ua. l. 1. Phot. 10.
ub. l. 1. Phot. 10.
uc. l. 1. Phot. 10.
ud. l. 1. Phot. 10.
ue. l. 1. Phot. 10.
uf. l. 1. Phot. 10.
ug. l. 1. Phot. 10.
uh. l. 1. Phot. 10.
ui. l. 1. Phot. 10.
uj. l. 1. Phot. 10.
uk. l. 1. Phot. 10.
ul. l. 1. Phot. 10.
um. l. 1. Phot. 10.
un. l. 1. Phot. 10.
uo. l. 1. Phot. 10.
up. l. 1. Phot. 10.
uq. l. 1. Phot. 10.
ur. l. 1. Phot. 10.
us. l. 1. Phot. 10.
ut. l. 1. Phot. 10.
uu. l. 1. Phot. 10.
uv. l. 1. Phot. 10.
uw. l. 1. Phot. 10.
ux. l. 1. Phot. 10.
uy. l. 1. Phot. 10.
uz. l. 1. Phot. 10.
va. l. 1. Phot. 10.
vb. l. 1. Phot. 10.
vc. l. 1. Phot. 10.
vd. l. 1. Phot. 10.
ve. l. 1. Phot. 10.
vf. l. 1. Phot. 10.
vg. l. 1. Phot. 10.
vh. l. 1. Phot. 10.
vi. l. 1. Phot. 10.
vj. l. 1. Phot. 10.
vk. l. 1. Phot. 10.
vl. l. 1. Phot. 10.
vm. l. 1. Phot. 10.
vn. l. 1. Phot. 10.
vo. l. 1. Phot. 10.
vp. l. 1. Phot. 10.
vq. l. 1. Phot. 10.
vr. l. 1. Phot. 10.
vs. l. 1. Phot. 10.
vt. l. 1. Phot. 10.
vu. l. 1. Phot. 10.
vv. l. 1. Phot. 10.
vw. l. 1. Phot. 10.
vx. l. 1. Phot. 10.
vy. l. 1. Phot. 10.
vz. l. 1. Phot. 10.
wa. l. 1. Phot. 10.
wb. l. 1. Phot. 10.
wc. l. 1. Phot. 10.
wd. l. 1. Phot. 10.
we. l. 1. Phot. 10.
wf. l. 1. Phot. 10.
wg. l. 1. Phot. 10.
wh. l. 1. Phot. 10.
wi. l. 1. Phot. 10.
wj. l. 1. Phot. 10.
wk. l. 1. Phot. 10.
wl. l. 1. Phot. 10.
wm. l. 1. Phot. 10.
wn. l. 1. Phot. 10.
wo. l. 1. Phot. 10.
wp. l. 1. Phot. 10.
wq. l. 1. Phot. 10.
wr. l. 1. Phot. 10.
ws. l. 1. Phot. 10.
wt. l. 1. Phot. 10.
wu. l. 1. Phot. 10.
wv. l. 1. Phot. 10.
ww. l. 1. Phot. 10.
wx. l. 1. Phot. 10.
wy. l. 1. Phot. 10.
wz. l. 1. Phot. 10.
xa. l. 1. Phot. 10.
xb. l. 1. Phot. 10.
xc. l. 1. Phot. 10.
xd. l. 1. Phot. 10.
xe. l. 1. Phot. 10.
xf. l. 1. Phot. 10.
xg. l. 1. Phot. 10.
xh. l. 1. Phot. 10.
xi. l. 1. Phot. 10.
xj. l. 1. Phot. 10.
xk. l. 1. Phot. 10.
xl. l. 1. Phot. 10.
xm. l. 1. Phot. 10.
xn. l. 1. Phot. 10.
xo. l. 1. Phot. 10.
xp. l. 1. Phot. 10.
xq. l. 1. Phot. 10.
xr. l. 1. Phot. 10.
xs. l. 1. Phot. 10.
xt. l. 1. Phot. 10.
xu. l. 1. Phot. 10.
xv. l. 1. Phot. 10.
xw. l. 1. Phot. 10.
xx. l. 1. Phot. 10.
xy. l. 1. Phot. 10.
xz. l. 1. Phot. 10.
ya. l. 1. Phot. 10.
yb. l. 1. Phot. 10.
yc. l. 1. Phot. 10.
yd. l. 1. Phot. 10.
ye. l. 1. Phot. 10.
yf. l. 1. Phot. 10.
yg. l. 1. Phot. 10.
yh. l. 1. Phot. 10.
yi. l. 1. Phot. 10.
yj. l. 1. Phot. 10.
yk. l. 1. Phot. 10.
yl. l. 1. Phot. 10.
ym. l. 1. Phot. 10.
yn. l. 1. Phot. 10.
yo. l. 1. Phot. 10.
yp. l. 1. Phot. 10.
yq. l. 1. Phot. 10.
yr. l. 1. Phot. 10.
ys. l. 1. Phot. 10.
yt. l. 1. Phot. 10.
yu. l. 1. Phot. 10.
yv. l. 1. Phot. 10.
yw. l. 1. Phot. 10.
yx. l. 1. Phot. 10.
yy. l. 1. Phot. 10.
yz. l. 1. Phot. 10.
za. l. 1. Phot. 10.
zb. l. 1. Phot. 10.
zc. l. 1. Phot. 10.
zd. l. 1. Phot. 10.
ze. l. 1. Phot. 10.
zf. l. 1. Phot. 10.
zg. l. 1. Phot. 10.
zh. l. 1. Phot. 10.
zi. l. 1. Phot. 10.
zj. l. 1. Phot. 10.
zk. l. 1. Phot. 10.
zl. l. 1. Phot. 10.
zm. l. 1. Phot. 10.
zn. l. 1. Phot. 10.
zo. l. 1. Phot. 10.
zp. l. 1. Phot. 10.
zq. l. 1. Phot. 10.
zr. l. 1. Phot. 10.
zs. l. 1. Phot. 10.
zt. l. 1. Phot. 10.
zu. l. 1. Phot. 10.
zv. l. 1. Phot. 10.
zw. l. 1. Phot. 10.
zx. l. 1. Phot. 10.
zy. l. 1. Phot. 10.
zz. l. 1. Phot. 10.

30 Si quis presbyter proprium aspernans episcopum, seorsum conuenticula gerit, & altare erexit, eum de nullo crimine episcopum in pietate ac iustitia condemnauerit: deponitor, quia in principatu ambiat. tyrannus enim est. Consimiliter reliqui clerici, qui suum illi calculum apponunt. Laici vero à communione segregantur. Atque hæc post vnam & item alteram ac tertiam episcopis exhortationem fiunt.

31 Si quis presbyter, aut diaconus, per episcopum à communione exclusus sit: hunc nequiquam ab alio fas esto suscipi, iam ab eo qui ipsum à communione exclusit, nisi forte fortuna episcopus, qui ipsum à communione segregauit, delectus sit.

32 Demo peregrinorum episcoporum, aut presbyterorum aut diaconorum, sine commendatiis suscipitor litteris: & si eas obtulerit, attentius in disquisitione vocantur. Et quid si prædicatores pietatis fuerint, suscipiuntur: si minus, ubi necessaria ipsis suppeditaueritis, ad communionem & vltiorem ipsos consuetudine non admittitote. multa enim per obreptionem fiunt.

33 Cuiusque gentis episcopos oportet scire quina inter ipsos primus sit, habereque ipsum quodammodo pro capite, sine illius voluntate quidquam agere insolitum. illa autem sola quemque pro se tractare, que ad parochiam eius, & loca ipsi subditi attinent. Sed neque ille citra omnium voluntatem aliquid facito. Ita enim concordia erit, & Deus glorificabitur per Dominum in sancto spiritu.

34 Episcopus extra terminos suos, in ciuitatibus & regionibus sibi non subiectis, ordinationes facere non præsumit. Si vero præter voluntatem eorum qui ciuitates illas aut regiones detinent, id fecisse conuictus fuerit, deponitor tam ipse, quam etiam hi quos ordinauit.

35 Si quis ordinatus episcopus ministerium & curam populi sibi commissam non suscepit: hic à communione seiunctus esto tandem, donec susceperit: [obedientiam accomodans. Similiter autem & presbyter & diaconus.] Si vero non præ voluntate sua, sed præ malitia populi non suscepit, maneto ipse quidem episcopus: clerus vero eius ciuitatis à communione segregator, eo quod tam inobedientem populum non corripuerit.

36 Bis in anno episcoporum celebrator synodus, & pietatis inter se dogmata in disquisitionem vocantur, neque non in ecclesiis incidentes contradictiones dirimuntur: semel quidem quarta feria Pentecostes, secundum duodecima Hyperberetæi.

37 Omnium rerum ecclesiasticarum curam episcopus gerito, & eas dispensato quasi inspectante Deo. non licitum autem ei esto quippiam ex iis sibi tamquam proprium assumere aut cognatis suis largiri, quæ Deo dedicata sunt. Quod si pauperes illi sint: vt pauperibus subministrato, non tamen horum prætextu res ecclesiæ venundato.

38 Presbyteri & diaconi, absque voluntate episcopi nihil peragunto. ipsius enim fidei populus Domini commissus est, & pro eorum animabus ab ipso repetetur ratio.

39 Manifeste sunt priuata res episcopi, (si modo & priuatas habet) manifestæ ite sunt Dominicæ: vt priuatas quidem res episcopus, cum moritur quibus vult, & quomodo vult, relinquendi facultatem habeat: neque occasione ecclesiasticarum rerum interdicant res episcopi, qui non nunquam vxorem & liberos, aut cognatos, aut seruos habet. Iustum est enim apud Deum pariter & homines, simul ne ecclesiæ per ignoracionem rerum episcopi damni aliquid sustineat, simul ne episcopus aut cognati eius prætextu ecclesiæ oblectantur, aut etiam qui illum generis proximitate contingunt, incidant in negotia, cuiusque mors implicetur diffamationibus.

40 Præcipimus, vt episcopus res ecclesiæ in potestate habeat. Nam si preciosa hominum animæ fidei eius committendæ sunt, multo vtique magis oportuerit & de pecuniis mandatum dare, vt illius arbitratu dispensentur, neque non cum timore Dei summaque sollicitudine per presbyteros ac diaconos erogentur in pauperes. Percipiat autem & ipse (si modo indiget) quantum ad necessarios suos, & hospitio exceptorum fratrum usus opus habet, ne quo modo ipse posteriore loco habeatur, quam cæteri. Ordinauit enim lex Dei, vt qui altari inferuiunt, de altari nutrantur: quando nec milites vnquam suis stipendiis arma hostibus inferant.

41 Episcopus, aut presbyter, aut diaconus, qui vel aleæ, vel ebrietatibus indulget: vel definito

a adde canon
46.3.
b de quadra-
gimali ieiunio
v. l. 6. c. de ferus.
Pharum 7. Nomo-
canon. 1. can. 49.
synod. Lao dic.
canon. 19. 12. 15.
16. 90. synod. in
Trull.
c Imbecillitatis
causa ieiunium
ecclesie potest
omitti. alias non
licet c. 19. synod.
Carth. dist. 10. c.
fiquis per super-
biam.
d More iudai-
co, aut cum lu-
dais non ieiuna-
dum facit can.
29. synod. Laodi.
e Oleo uteban-
tur gentiles in
templis l. 5. 8. 12.
ff. de donatio. in-
ter vir.
f Veli nomine
feu ddms quid-
quid textile si-
gnificat.
g dixi ad Nouel.
137. cap. 3. adde
Photium 9. No-
mocan. 1.
h Episcopi ut
fiant contuma-
ces.
i Contumax e-
piscopus dam-
nari potest.
k Quot & qui
aduerti episco-
pos testificantur
v. Photium 9. No-
mocan. 2. canon.
21. synod. Chalced.
canon. 31. synod.
Carth. 2. quast.
6. c. placuit pres-
byteris 2. q. 7. c.
clericos.
l Hæreticus in
episcopum tes-
tus esse nõ de-
bet.
m qua in re? eis τὸ ἀξίωμα τῆς ἐπισκοπῆς διὰ βλάβειν χειροτονεῖν: ita legit Balsamon,
cui cõuenit can. 23. syn. Antioch. 8. q. 1. c. epif. non licuit. n luscus seu ὁ πῆξ φθάλμιος,

esto aliã ducere, sed eam detineto, quam sollicitauit, quã-
uis paupercula sit.

67 Si quis episcopus, aut presbyter, aut diaconus, se-
cundam ab aliquo ordinationem suscepit: deponitor
tam ipse, quã qui ipsum ordinauit: nisi fortè constet or-
dinationem eam habere ab hæreticis. Qui enim a talibus
baptizati, aut ordinati sunt: hi neque fideles neque cleri-
ci esse possunt.

68 Si quis episcopus, aut presbyter, aut diaconus, aut le-
ctor, aut cantor sacram quadragesimam Paschæ, aut quar-
tam feriam, aut parasceuen non ieiunauerit, deponitor: præ-
terquam si imbecillitate impediatur corporis. Sin laicus
sit, communione priuator.

69 Si quis episcopus, aut presbyter, aut diaconus, aut om-
nino quicunque ex clericorum consortio cum ludæis ieiunauerit, aut communem festum diem cum ipsis egerit, aut
lauria festi, nempe azyma, aut aliud huius generis, ab eis
susceperit, deponitor: si laicus, a communione segregator.

70 Si quis Christianus oleum ad sacra gentiliũ, aut
synagogam ludæorum in festis eorum detulerit, aut lucer-
nas incendit: a communione excluditor.

71 Si quis clericus, aut laicus, ceram aut oleum ex sancta
surripiat ecclesia: a communione seingitor.

72 Vas aureum & argenteum sanctificatum, aut vela-
men si intreuue, nemo amplius in suos vsu assumito. ini-
quum enim est. Cæterum si quis deprehensus fuerit, ex-
communicatione mulctator.

73 Episcopum de aliquo per fide dignos accusatũ homi-
nines, ab episcopis vocari necessarium est. Et si quidem
comparuerit, & confessus conuictusue fuerit, censura irro-
gator ecclesiastica. Si verò vocatus non obtinuerit, se-
cunda quoque vice vocator, missis duobus ad ipsum epi-
scopis. Quod si per contumaciam ne sic quidem compa-
ruerit: synodus suam contra ipsum pronuntiatio sententiã,
ne quid tergiversando detrectandoque iudicium lucri fa-
cere videatur.

74 Indictionem testimonij contra episcopum hæreti-
cus non admittitor. sed neque fidelis, si solus sit. In ore e-
nim duorum aut trium testium consistet omne dictum.

75 Item non oportet episcopum fratri, aut filio, aut al-
teri cognato, humano gratificari affectu, neque enim ec-
clesiam Dei conferre debet in hæredes. Enimvero si quis
id fecerit, irrita permanet ordinatio: ipse autem excom-
municatione percussor.

76 Si qui oculo defectus, aut obtuso crure existat, &
dignus sit, episcopus efficitur. non enim mutilatio corpo-
ris ipsum polluit, sed inquinatio animæ.

77 Qui verò mutus, surdusve & cæcus est, episcopus
non efficitur: non quia oblatro corpore est, sed ne ecclesia-
stica impediatur mania.

78 Si quis demonem habeat clericus non efficitur:
sed neque cum fidelibus preces fundito. Mundatus verò
recipitor: & si dignus fuerit, efficitur.

79 Qui ex vita gentili aduenit, & baptizatus est, aut
ex conuersatione praua: iustum nõ est eum protinus pro-
moueri in episcopum. Iniurium enim est, eũ qui prius nõ
specimen & documẽtum de se præbuerit, aliorum docto-
rem existere, nisi alicubi dono diuinæ gratiæ hoc fiat.

80 Dicimus, quòd nõ oporteat episcopum aut presby-
terum publicis se administrationibus immittere: sed va-
care & commodum se exhibere vñbus ecclesiasticis. Ani-
mum enim potest iuducito hoc non facere, aut deponitor. Ne-
mo enim potest duobus dominis seruire, iuxta præceptum
Dominicum.

81 Serui si in clerum promoueantur citra dominorum
voluntatem, hoc ipsum operatur redhibitionem. Si quãdo
verò seruus quoque gradus ordinatione dignus videatur,
qualis & noster Onetimus apparuit, & domini cõsenserint,
manũque miserint, & domo sua ablegauerint: efficitur.

82 Episcopus, aut presbyter, aut diaconus, qui militiæ
vacauerit, & simul vtrumque retinere voluerit, tam officium
Romanum, quã functionem sacerdotalem, deponitor.
Quæ enim Cæsaris sunt, Cæsari: & quæ Dei, Deo.

83 Quisquis Imperatorem aut Magistratum contu-
melia affecerit, supplicium luito. & quidem si clericus sit,
deponitor: si laicus, a communione remouetor.

84 Sũto omnibus vobis, clericis simul & laicis, vene-
randi ac sacri libri: veteris quidẽ Testamenti, Mosi quin-
que, Genesis, Exodus, Leuiticus, Numeri, Deuteronomium:
Iesu filij Naue vnus, Iudicum vnus, Ruth vnus, Regno-
rum quatuor, Derelictorum ex libro dierum duo, Hester
vnus, De Machabæorum geitis tres, Iob vnus: Psalterium
vnus: Solomonis tres, Prouerbia, Ecclesiastes, Canticum
Canticorum: Prophetarum duodecim, vnus Esaiæ, Hiere-
miæ vnus, Iezechiel vnus, Daniel vnus. Inquiretor autem
a vobis extrinsecus, vt adolescentes vestri addiscant, item
Sapientiam eruditi Syrach. Nostra verò, hoc est Noui Te-
stamenti, Euangelia quatuor, Matthæi, Marci, Lucæ, Ioan-
nis: Pauli Epistolæ quatuordecim, Petri Epistolæ duæ,
Ioannis tres, Iacobi vna, Iudæ vna, Clementis epistolæ duæ,
& præceptiones, quæ vobis episcopis per me Clementem
in libris octo nuncupatæ sunt, quas omnibus publicare nõ
oportet, ob quãdam arcana quæ in se continent: Et actio-
nes nostras apostolorum.

aut claudus, e-
piscopus esse
potest.
o Mutus aut
surdus non po-
test in episcopa-
tum eligi.
p o de quodam &
n. negat. vt hic
non tamen pri-
uatur commu-
nitione c. 3. epif.
Tim. Alex.
q aliud est pro-
hiberi vñ fieri
episcopũ: aliud
vñ pñ. hic re-
center Christia-
nismo compla-
tatur..
r n. qua dixi ad
Nov. 137. ca. 1.
1 ca. 6. 5. ca. 2. can.
16. synod. Cartha-
gin. vi. Phot. 8.
Nomoc. 13. Nom.
Leon. 86. l. 12. Ca.
de episco.
t Deseruis qui
sunt clerici. v. l.
37. l. 38. Ca. de epif.
Nov. 123. c. 17. ad-
de Nov. Leon. 9.
10. 11. v. Phot. 1.
Nomocan. 36.
u Potest ex hoc
loco argumen-
tum duci, hosce
canones Aposto-
lorum esse, sit e-
nim mentio O-
nesimi in epi-
stola ad Phile-
monem. vers. 10.
x vel militaris
cõmunitibus
Balsam.
y adde can. 54.
3. c. v. tit. Si quis
Imperatoris ma-
ledixerit: Photiũ
9. Nomocan. 36.
adde 25. act. a-
post. vers. 5.
z οὐ βλάπτει τὴν
ἐκκλησίαν.

a Colligere hinc possis Clementem horum canonum authorem fuisse: qua de
re dicere propter temporis breuitatem supercedeo.

Canonum Sanct. Apostolorum.

F I N I S.

[Faint, illegible text in two columns, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

NOVELLARVM EPITOME.

De fide.

VT sacras scripturas Latine vel Græcè vel alia lingua secundum traditam legem Hebræis legere liceat 146. ¶ De quatuor sanctis conciliis 131. c. 1. ¶ Ne oratio diuinæ oblationis & baptismus in secreto, sed palam ut à populo exaudiri possit, recitetur 137. c. 6. ¶ De sacra communione 7. c. 11. ad moniales deportanda 123. c. 36. ¶ De sacris mysteriis in priuata domo non peragendis 58. & 131. c. 8. ¶ De litaniis 123. c. 32. ¶ De memoria & nouendiali sacro, defunctis præstito 33. cap. 3. § 1.

De sacrosanctis ecclesiis & de rebus & primilegiis earum.

¶ De diuinis domibus. Tiberij constitutio. ¶ De templorum ædificatione eorumque dedicatione 5. c. 1. 131. c. 7. ¶ Ut qui Ecclesiam ædificant, prius definiant quæ ad eius curam, constitutionem, & conseruationem pertineant 67. c. 2. ¶ Intra quod tempus hæredes grauati ædificare sacras domos debeant 131. ca. 10. ¶ Ut Auctori diuinæ domus ius patronatus competat. 123. c. 18. ¶ De monasteriis non alienandis 7. c. 11. ¶ De cruce figenda in templorum auguratione, & ferenda in litaniis 5. c. 1. 131. c. 7. ¶ De altari 7. c. 1. ¶ De vasis sacris non alienandis 7. c. 8. & 120. c. 10. ¶ Ne vir aliquo prætextu ingrediatur monasterium mulierum 133. c. 3. § 1. De rebus ecclesiæ à patrono præstandis 67. c. 2. ¶ De rebus per æconomos & patriarchas in pios actus erogandis 2. c. 3. ¶ De rebus ecclesiæ immobilibus, vel quasi non alienandis 7. in pr. & c. 1. 6. nisi cum decreto 7. c. 9. & 67. c. 3. Permissum est ecclesiæ sanctæ resurrectionis Hierosolymitanæ, alienare prædia secundum ipsam ciuitatem sita 40. Idem & aliis ecclesiis, postea permissum Nouell. 120. c. 9. Permissum ecclesiis Myssi fundos relictos in redemptionem captiuorum & alimenta pauperum certa lege alienare 65. Possunt etiam alienari res quæ ad Imperatorem ab Ecclesiâ perueniunt 119. c. 10. De pœna rem ecclesiasticam alienantis cura solemnitate 7. c. 5. & 10. Nouell. 120. c. 11. ¶ De permutatione immobilium ecclesiæ prohibita 7. in pr. & c. 1. & 6. nisi fiat cum alia ecclesiâ 54. cap. 2. aut Imperatore 55. c. 1. ¶ De locatione rerum ecclesiasticarum in xxx. annos permissa 120. cap. 3. ¶ De Emphyteusi earundem rerum temporalium & perpetua 7. c. 3. & 7. Nouell. ca. 2. & 119. cap. 10. & 120. c. 1. 5. ¶ De precariis & vsus constitutione 7. c. 4. 120. c. 2. ¶ De pignore 7. in pr. & c. 1. & 6. 120. c. 4. 5. 6. ¶ De in solutum datione 46. ¶ Si sterilis ager ad ecclesiam peruenierit. ¶ De legatis ecclesiæ & ad pias causas, Vide Titulum de legatis. ¶ De priuilegiis & præscriptione aduersus ecclesias & venerabilia loca 131. c. 6. Aduersus ecclesiam Romanam 9. 111. Africanæ ecclesiæ 37. Iustinianæ primæ 11. & 131. c. 3. mille & centum officinarum Constantinopolit. 44. possessionum ecclesiasticarum 131. c. 5.

De episcopis & clericis.

¶ De Papa senioris Romæ & ordine sedendi 131. c. 3. ¶ Archiepiscopus 129. c. 9. 10. Iustinianæ primæ 11. & 131. c. 3. Constantinopolis & ut secundum habeat locum à Papa Romano 131. cap. 2. & ut per eum ad Imperatorem reliqui episcopi introducantur 123. cap. 9. ¶ Patriarchis 123. ca. 9. 10. ¶ Metropolitanis 123. c. 9. 10. ¶ Episcopo Carthaginensi 131. c. 4. Episcopis, qui, quæ ætate, num cœlibes, & quibus moribus & à quibus eligendi & ordinandi 6. c. 1. 123. c. 1. 137. in prin. & c. 1. 2. Ut examine præeunte eligantur 137. Quantum præstare debeant cathedralici nomine 123. c. 3. Ut in suis ecclesiis resideant 67. ca. 3. Ultra annum extra suam ecclesiam ne degant 6. c. 2. Ne ad Comitatum principis veniant sine systasticis literis 6. c. 3. 123. c. 9. I. testimonij dicendi causa auocentur 123. c. 7. Ne propter quilibet causas ad forum iudiciale trahantur 123. c. 8. Ne legationis tempore conueniantur 123. c. 6. Tutores & curatores esse prohibetur 123. c. 5. Quem admodum & apud quos accusandi 123. c. 2. De episcopis & regradatis 42. Ut liberati patria potestate 81. Et à serui & adscripti conditione 123. ca. 4. De rebus episcoporum 123. c. 3. ¶ Chimeliarchis ecclesiæ 40. ¶ Abbate quis & quomodo eli-

gendus 5. c. 9. & 7. c. 9. & 123. c. 34. D. 33. c. 2. ¶ Abbatis 133. c. 3. & 1. & vl. ¶ Exarchis monasteriorum 123. c. 4. ¶ Clericis qui 123. c. 9. Quales eligendi 6. cap. 4. & 123. c. 12. An etiam serui 123. ca. 17. An etiam adscripti 123. c. 15. Gratuito ordinandi 122. c. 16. Quantum soluant cathedralici nomine 66. De eorum ætate 123. c. 13. vxore 123. cap. 14. superinductis 123. c. 29. numero, multitudine & mensura 3. c. 1. 6. c. 8. & Nouell. 16. foro 123. c. 21. Quasi castræsi peculio, & ut res suas in sua potestate habeant 123. 19. Ut muneribus personalibus ac negotiis secularibus abstineant 123. c. 6. Ne de minore Ecclesia in maiorem per patrociniū trans-eant 2. c. 2. Eorundem desertorum 57. in aliam formam trans-euntium 6. c. 7. Et falsum testimonium dicentiū pœna 123. cap. 20. ¶ Presbyteris & eorum ætate 123. c. & ut tutela & cura extra-neorum illis sit interdicta 123. cap. 5. ¶ Diaconis & eorum ætate 123. c. 5. & 10. ¶ Subdiaconis & eorum ætate 123. c. 13. Tutela & cura illis interdicta 123. c. 5. & 10. ¶ Cantatoribus & eorum gradu 5. c. 8. Lectoribus & eorum gradu 5. c. 8. Aetate 123. c. 13. Aleæ ludus & spectaculis eis interdictis 123. c. 10. ¶ Oeconomis 7. c. 10. & 12. Nouell. 123. c. 23. ¶ Xenodochis 7. c. 12. & Nouell. 123. ca. 23. ¶ Nosocomis 7. 12. & 123. ca. 23. Ptoctrophis 7. c. 12. & 123. c. 23. ¶ Orphanotrophis 7. c. 12. Et ut ad iustarum tutorum inuentarium faciant 131. c. 15. ¶ Gerontocomis 7. c. 12. ¶ Præfibus collegiorum 7. c. 10. Prioribus 133. c. 2. ¶ Monachis non statim vestiendis & per triennium interdum probandis, eorum tonsura, schema te & veste 5. cap. 1. Nouell. 123. cap. 35. Laicis interdicta 123. cap. 44. Eorum cellulis & lauris 133. cap. 1. Ne sine voluntate Abbatis monasterio discedant. 133. cap. 1. Ne occasione mortui, fororis aut adgnatæ femineum monasterium ingrediantur 133. capite 3. Ne vxorem aut concubinas habeant 5. capite 8. Ut vel sacris scripturis 133. cap. 2. 6. Aut operibus manuaris vacent. d. c. 6. Ut communiter viuant, dormiant 5. cap. 3. & habitent. 123. capite 3. & 133. Ut per procuratorem se defendant 121. capite 27. Quas sportulas debeant 123. capite 28. Monachis non se & tua Deo dedicant 76. & 123. cap. 38. Dissoluant sponsalia 123. cap. 39. Matrimonium 123. cap. 40. Amittunt facultatem testandi 5. cap. 5. Tutelæ & curæ administrandæ 123. c. 36. At non capiendi relicta sibi sub conditione liberorum 123. cap. 37. Exheredari quodque non possunt ut ingrati 123. cap. 4. Monachi desertoris pœna 5. c. 4. & 6. Nouell. 123. c. 42. ¶ Anachoretis 5. cap. 3. ¶ Monasteriis 123. cap. 27. ¶ Ascetis seu asceteriis 123. cap. 27. ¶ Canonicis 65. capite 5. ¶ Sanctimonialibus & earum raptu 123. cap. 43. ¶ Diaconis & ut cum viris non habitent 123. c. 30. Et vi quadragenariæ possint eligi Nouell. 123. cap. 13. & Nouell. 6. cap. 6. ¶ Quatuor viris & quinque viris senioribus reliquorum monachorum quasi didascalis 133. capite 2. ¶ Apocrisariis 123. cap. 25. 36. Seu Responsariis & ut senes ac si fieri possint, ut Eunuchi rerum monachalium vilitatibus occupentur 133. cap. 5. & Nouell. 79. cap. 1. ¶ Ostiario & ianitore monasterij 133. cap. 1. ¶ Ostiaria monialium 133. capite 5. ¶ Archipheretis Hebræorum 146.

De episcopali Audientia & diuersis capitulis quæ ad curam pertinent episcopalem.

¶ De synodis annuis 123. cap. 10. ¶ Ne quis ante causæ exitum excommunicetur 123. cap. 11. ¶ De depositione episcoporum in hæresim prolapsorum seu de episcopis regradatis 42. ¶ Ut episcopi ad principem referant si quid magistratus deliquerit. ¶ Ut præsidibus si in libris iudicandis suspecti illi fiant, adiungantur 86. ¶ Ut patronis Ecclesiarum non idoneos clericos nominantibus inuigilent 123. ca. 18. ¶ De alea, ludo tabularum & spectaculis interdictis 123. cap. 10.

De hæreticis.

¶ De his qui negant resurrectionem, Iudicium, & Angelos esse creaturam Dei 146. c. 2. ¶ Hæretici legatorum incapaces: iisdem interdicta templorum ædificatio 132. c. 13. ¶ Interdicta collegia 132. ¶ Hæreticorum liberi ut succedant 115. ca. 3. & 118. c. 11. ¶ De priuilegiis dotis mulieribus hæreticis non præstandis 199. ¶ Ut in orthodoxos vno tantum casu testes esse possint 45. ¶ De regradatis episcopis 42.

v. j.

De Iudeis & Samaritanis.

¶ De Hebræis, eorum Synagogis & quomodo sacras scripturas possint legere 146. ¶ Iudæi Samaritani occasione religionis non liberantur Curiali fortuna: & ut in orthodoxos vno tantum casu testes esse possint 45. ¶ Samaritanæ testamenta facere non possunt 144 & 129.

De his qui ad ecclesias confugiunt & ibi exclamant.

¶ Ne quis cum sacra ministeria sunt, Ecclesiam ingressus iniuriam ministro ecclesiæ inferat: neve ministeria aut litaneas conturbet aut celebrare prohibeat 123. c. 31. ¶ Ut termini sanctorum homicidis & similibus non protineant 17. c. 7.

De legibus.

¶ Ut gratia Deo ob leges vtiliter latas agantur 8. c. 11. ¶ Ut Africa legibus Romanis vtatur 36. ¶ Leges plerumque trahi etiã ad præterita c. 3. & Nouell. 19. Nouell. 129. c. 4. at non ordinari 22. c. 1. 12. Nouel. 54. 68. 76. c. 1. § 1. ¶ Ut ex legibus quæ obtinebãt tempore sententiæ prioris, appellatiõis sententia pronuncietur 115. c. 1.

Demandatis principum.

¶ De mandatis principum 17. ¶ Ut diuinæ iussiones de operibus publicis apud præfectos Prætorio insinuentur 152. ¶ Ut diuinæ iussiones subscriptionem habeant Quæstoris 114. ¶ Ne ex diuinis iussionibus à Principe impetratis, sed ex legibus antiquis lites dirimantur 113.

De statu personarum.

¶ De Impuberibus, & ut ius deliberandi transmittant ad hæres des 158. ¶ De testibus 9. ¶ Tutoribus 72. 94. 118. c. 5. 123. c. 5. & 155. ¶ Vndecimo mense natus post mortem patris non legitimus 39. c. 2. ¶ De infantibus expositis 153. ¶ Ex adscriptio & libera natus liber est 54. c. 1. ¶ De argentariorū contractibus. Edict. 7. 9. ¶ Monetariis & ponderatoribus apud Ægyptios. Edict. 11. ¶ Agricolis & mutuo eis præstando. 32. 35. 34. Rusticis qui in alienis prædiis nuptias contrahunt 157. & prole inter eos partiẽ dari 156. Colonis & capite censitis alienis à nullo recipiendis 18. c. 14. ¶ Hortulanis Constantinopoleos 64. ¶ Lepontibus 14. ¶ Sceniciis, & ne teneantur ex suo iuramento in eadẽ semper turpitudine viuere 51. ¶ Afris 36. ¶ Oldroenis contrahentibus illicitas nuptias 154. ¶ Armeniorum successione. Edict. 3. ¶ Alexandrinis & Ægyptiacis. Edict. 13.

De officio diuerforum iudicum corumque iudicialibus.

¶ Adiutore quæstoris 35. primicerij Tribunorum notariorū 8. c. 15. § 1. & passim. ¶ Administratores 95. ¶ Adfessoribus 62. c. 2. ¶ Aphophysis 8. c. 13. ¶ Arbitris & ne per iusiurandũ assumantur, sed solo compromisso 82. c. 11. ¶ Biocolytis 8. c. 13. Lydiæ & Lycaoniæ 145. ¶ Chartulariis sacri cubiculi 8. 15. § 1. & passim. ¶ Cohortẽ præfectorū 8. c. 15. § 1. cum sequentibus. ¶ Comitẽ Galatiæ primæ 8. c. 13. & c. 15. c. 4. Iauriæ 27. & 31. c. 3. adde 20. c. 4. Orietis 8. c. 4. & c. 15. § 1. & Nouell. 20. c. 5. Phrygiæ Pacatiæ 8. c. 2. & 15. § 3. Nouell. 31. c. 3. ¶ Decurionibus & filiis eorum 38. ac donatioribus mortis causa 87. in ius vocatione 151. quĩnam liberentur curia 70. ¶ Defensoribus ciuitatum 2. c. 15. in pr. & § 49. & Nouell. 15. ¶ Duce Lydiæ & Lycaoniæ 145. ¶ Executoribus 96. ¶ Iudice Palestiniæ primæ 8. c. 15. § 6. primæ Syriæ 20. c. 5. Communia de iudicibus, vt quæ sine suffragio aut suffragii datione creentur. Nouell. 2. vt in locũ remoti alius subrogetur 8. c. 2. Apud quẽ & quomodo iusiurandũ præstent 8. c. 7. & c. 14. & c. 15. vt successor decessoris madata exequatur 134. c. 6. vt appellatiõni deferat 82. c. 12. expensarū rationẽ habeant c. 10. ad principẽ de re dubia referre possint c. vlt. De diuersis principũ ad iudices rescriptis 82. c. 13. ne mittant vicarios 8. c. 4. latrunculares, viocolytas & apophlystas 8. c. 13. Nouell. 134. c. 1. Vt duos in exordio & sine lris aureos accipiat pedanei iudices 82. c. 9. ¶ Officio præfectorū prætorio 8. c. 15. § 1. & passim. ¶ Præfectis vrbi & prouinciariū 70. prætorio Illyrici 11. ¶ Præside Ægypti primæ 8. c. 15. § 35. secundæ 8. c. 15. § 36. Aenimontis 8. c. 15. § 30. Antiochiæ 8. c. 15. Arabiæ 8. c. 15. § 39. Armeniæ primæ 8. c. 15. § 43. secundæ 8. c. 15. § 22. magor 8. c. 15. § 23. quatuor Armeniarum 31. Augustaunicæ primæ 8. c. 15. § 3. secundæ 8. c. 15. § 37. Bithyniæ 8. c. 15. § 15. Cappadociæ primæ 8. c. 15. § 24. & Nouell. 20. c. 2. secundæ 8. c. 15. § 37. Cariæ 8. c. 15. § 31. Ciliciæ primæ 8. c. 15. § 12. secundæ 8. c. 15. § 42. Cypri 8. c. 15. § 23. Euphratenfis 8. c. 15. § 40. Europæ 8. c. 15. § 27. Galatiæ primæ 8. c. 3. & 15. § 4. secundæ 8. c. 15. § 44. Hellenoponti 8. c. 15. § 26. Hellesponti 8. c. 15. § 6. Edict. 12. Honoriadis 8. c. 15. § 45. Insularū 8. c. 15. § 46. & Nou. 41. Lybiæ superioris 8. c. 13. § 34. Lycaoniæ 8. c. 15. § 20. Lyciæ 8. c. 15. § 32. Lydiæ 8. c. 13. § 17. Mesopotamiæ 8. c. 15. § 41. Mysiæ secundæ 8. c. 15. § 47. Nouæ Iustinianæ 8. c. 15. § 21. Oldroenæ 8. c. 15. § 21. Palestiniæ primæ 8. c. 25. § 6. secundæ 8. c. 15. § 7. & Nouell. 103. c. 2. tertiar 8. c. 15. § 38. Phœniciæ mariumæ 8. c. 15. § 18. Phrygiæ 8. c. 2. Rodopæ 8. c. 15. § 29. Schytiæ 8. c. 15. § 48. Syriæ secundæ 8. c. 15. § 19. Theodoriadis 8. c. 15. § 20. Thraciæ 8. c. 15. § 28. Com-

munia de præsidibus prouinciæ 8. 17. 95. 128. 149. 161. de honore & acclamationibus illis præstandis 8. c. 6. & vt soli indigenæ præsidẽs creentur 149. Ingressis prouinciã quid potissimum spectandum 17. c. 16. Iidem iurent initio adeptæ dignitatis, & quomodo 8. c. 7. gratis creati gratuitas præstent manus 17. c. 1. officiales cohibeant 17. c. 5. § 1. & c. 10. & seditio- nes 17. c. 2. oblatas sibi de religione quæstiones contemnant 17. c. 11. & 103. c. 2. Edict. 2. Iustin. viliores causas sine scripto decident & de modo sportulis adhibendo 17. cap. 3. Tributorum exactiõni diligenter incumbant 8. cap. 8. & 17. cap. 5. § 3. vt cogant exactores tributorum exprimere quantitatem rerum perceptarum c. 8. ne permittant quenquam etiã extraneũ 8. cap. 12. vt priuilegio fori in criminibus. Nouell. 17. cap. 5. aut quid exigi formarum aut portuum causa cap. 4. Profectionibus & angariis subditos ne vexent cap. 9. Terminos sanctorum prodesse homicidis pariantur. ca. 7. Ne criminosis dent 26. 709. 20. 145. c. 6. Edict. 2. Terribiles sint erga delinquentes. Nouell. 17. cap. 5. § 3. Iniusta patrocina prohibeant cap. 13. & colonos & capite censitos à quoquam recipe c. 14. Titulos alienis prædiis affigi c. 15. Paganos armis vt. c. 17. Iudices dari à loci seruatoribus c. 10. Consiliarios adsumat optimos c. 5. § 2. Vt si suspecti sint in aliqua lite, episcopus eis adiungatur 86. Quia quaginta dies agant in prouincia postquam illis successum est 8. c. 9. Nou. 95. ¶ Prætorẽ Iauriæ 20. c. 4. Nouell. 28. Lyconiæ Iustiniani 25. 31. c. 3. Paphlagoniæ 29. Pitiadiæ 15. c. 2. Nouell. 31. c. 3. Nouell. 24. Siciliæ 104. Thraciæ 26. ¶ Primicerijs clarissimorum Tribunorum notariorum 8. c. 15. § 1. & passim. Proconsule Asiæ 8. c. 15. § 2. Cappadociæ 30. Nouel. 8. c. 15. § 24. & Nouel. 20. c. 2. Palestiniæ 103. ¶ Quæstore destinato ad compescendos vagabundos 80. Insularum & exercitus 41. 50. Palatii, hodie Cancellarius, & eius adiutoribus 35. ¶ Referendariorum palatii 10. 113. 124. ¶ Senatoribus & eorum ordine 62. ¶ Vicariis Asiæ 8. c. 2. Nouell. 20. c. 6. Ponti 8. c. 2. & Nouell. 20. c. 6. Pontici tractus Edict. 8. Longimuri seu Thraciarum 8. c. 15. § 5. Vicarii ne mittantur à iudicibus 8. cap. 4.

De in ius vocando.

¶ De reis criminum per edicta euocandis 134. cap. 5. Ne dicendi testimonij causa episcopus cogatur in iudicium venire 123. c. 7. De literis compulsois 17. capite 14. Ne decurio aut cohortalis in ius vocetur aut iudicio sistatur sine iussione principis Præfectis post manifestanda 151. De reis ex longinquo territorio euocatis & vt post 10. diem comparationis, actoris præsentiam non cogantur expectare, vtque præterea in litem iurare possint 53. c. 1. vt qui ex longinqua & propria iurisdictione reum euocant, caueant de expensis 153. c. 2. De actore euocato 69. c. 4. vt qui iurauit iudicio iusti nec comparet manu in eum iniecta vt periurus prehendi possit 54. c. 4.

De transactionibus.

¶ Adtransigendum neminem à iudice compelli posse 115. c. 4.

De aduocatis.

¶ Iniusta patrocina prohibeantur 17. c. 13.

Ex quibus causis infamia, &c.

¶ Bonorum cessio an infamet v. Titul. j. Qui bonis cedere.

De procuratoribus.

¶ Vt illustres in causa iniuriarum siue civilis siue criminalis per procuratorem agere possint 71. cap. 1. Vt monachi per procuratorem agere possint 123. c. 27.

De his qui potentiorum nomine titulos prædiis affigunt.

¶ Ne quis titulos prædiis alienis affigat 17. cap. 15. 164. cap. 1. Ne milites se immisceant priuatorum possessionibus defendendis 116.

Si minor vt ab hereditate se abstineat.

¶ De restitutionibus minorum aduersus aditionem hereditatis 119. cap. 6.

De receptis arbitris.

¶ Vt arbitri per compromissum aut non per iusiurandum assumantur 82. c. 11.

De iureiurando propter calumniam dando.

¶ Huc refer Nouell. 49. c. 3. & 124. c. 1.

De iudiciis.

¶ De reis presentibus 69. c. 2. absentibus 69. c. 3. De lite prosequenda 112. c. 2. Vt litigatores initio litis iurent se nihil iudicibus promississe aut dedisse iudicij accipiendi causa 124. c. 12. Viginti die ruiudici reo post libelli dationẽ dantur ad refutandũ iudicẽ 53. c. 3. Præside suspecto quid remediũ sit litigatoribus 86. c. 1. 23. 4. & sequentibus. Huc etiam refer Nouell. 15. 60. c. 2. 82. c. 10. 86. c. 2. 116. c. 2.

De litiſteſtatione.

¶ De lite conteſtanda intra duos meſes 96. cap. 1. adde & Nouell. 53. cap. 3.

De dilationibus.

¶ Dilationes dantur probationum & instrumentorum proferendorum cauſa 115. c. 2. De decem dierum dilatione v. 53. c. De dilatione epiſcopis tribuenda tempore legationis 123. c. 26.

De ſportulis.

¶ Ut ſportularum modus ſeruetur 17. c. 3. & 53. c. 3. §. 2. 82. c. 7. De illicitis ſportulis prohibendis 124. c. 3. De ſportulis monachorum & clericorum 123. c. 27. 28.

De pedaneis iudiciis.

¶ Ut integram Nouell. 82. præſertim cap. 9. ubi in exordio & in fine litiſ pedanei iudices duos aureos poſſunt accipere.

De iuriſdictione & foro competente.

¶ Actor reum plerumque ex ſuo foro euocat 53. cap. 1. 2. & contra 69. cap. 4. ubi quiſque deliquit ibi conueniri poteſt 69. cap. 1. ubi actor agit, ubi mutua ab eodem petitiō fieri poteſt 96. cap. 2. ubi epiſcopi conueniuntur in cauſa civili 123. cap. 22. criminali 123. cap. 24. ubi clerici conueniendi 83. 123. cap. 21. ubi de conommi 123. cap. 22. ubi Monachi & Aſcertrix 76. ubi Apocriſarij 123. ca. 25.

De inofficioſo.

¶ Ut dodrantem curialibus liberis 18. c. 2. non curialibus trientem ſi tres ſint ac pauciores ſemilleſem, & proprietate & uſuſuctu ſi plures ſint parentes relinquunt æqualiter inter eodem partiendum 18. c. 2. De cauſis exhæredationum iuſtis & iniuſtis v. 115. cap. 3.

De inofficioſis donationibus.

¶ Ut ex donatione imenſa in vnum liberorum collata reliqui liberi Falcidiam detrahant 92. cap. 1.

De religioſis & funeribus.

¶ Vt ex defuncti ſeu funera eorum non iniuriuntur à creditoribus 60. & ne eorum hæredes conueniantur ante 1x. diem 115. ca. 5. De debita impenſa in exequiis defunctorum, ſeu de ſumptibus funerum & quantum debeatur aſterius, ſeu canonicis funus deducenſibus, & quantum præſtare eoſ oporteat qui volunt deferri in vno maiorũ ætorum, in valorũ cuſtodiaro poſitorũ & in deaurato poſito in ſanctiſſima maiore eccleſia 59.

De iureiurando.

¶ De iureiurando calumniæ 49. cap. 3. 124. cap. 1. ſcenicarum mulierum 51. Ne quis iuret per capillos Dei 76. Ut iurata bonorũ deſcriptio facta à parente inter liberos valeat 48. Ne arbitri ex iureiurando aſſumantur 82. cap. 11. 7. De iuramento eorũ qui adminiſtrationem ſuſcipiunt 8. Titul. 3. De iuratoriis cautionibus 53. cap. 4.

Si certum petatur.

¶ De argentariorum contraſtibus 136. Ne quis mutuum dans agricolæ terras eius teneat 32. 33. 34. Ut qui credidit militiæ querendæ cauſa, debitore defuncto, ſcholarum placito & emolumento fruatur 53. c. 5. Ut res debitoris in ſubſidium creditori adici poſſit 4. c. 3.

De obligationibus.

¶ Ne alius pro alio conueniatur, & de pignorationibus 51.

Ne filius pro patre.

¶ Ne filius pro patre conueniatur 134. c. 7.

De conſtituta pecuniâ.

¶ De variis formulis conſtituendæ pecuniæ v. Nouell. 115. c. 6.

De probationibus.

¶ Rationes patris iurata valent inter liberos 48.

De teſtibus.

¶ Ut teſtes non niſi illeſæ exiſtimationis accipiantur Nouell. 90. cap. 1. ut instrumentis debita pecuniæ teſtes rogati, non fortuiti adhibeantur cap. 2. ut teſtimonia in ſcriptis redigantur 3. ut cognitiſ teſtimonijs quartæ productioni teſtium locus non ſit 4. ut teſtes ſi ſis ſit civilis, in prouincia examinentur: ſi criminalis apud iudices repræſententur 5. ut teſtimonium eius qui ſeruus dicitur recipiatur 6. ut teſtes propter inimicitia à dicendo teſtimonio repellantur 7. ut mediatores teſtium, non niſi de partium conſenſu teſtimonium ferant 8. ut teſtium produ-

ctio non fiat niſi præſente aduerſario 9.

De fide instrumentorum.

¶ De instrumentorum cautela & fide 73. ut ipſi Tabelliones quatumvis agrorum 44. cap. 1. §. 3. contraſtui interſint ab initio ad finem uſque, neque prius complementum adponat, quam perfectè nouerint negotiũ de quo agitur 44. ca. 1. Ut eiſdem liceat per ſubſtitutum & adiutorem ſuum in ſola tamen ſtatione, contraſtus formare d. c. i. §. 4. & ſubſcribere 73. cap. 7. §. 1. Ut in protocollo deſcribant, idque cum die & Conſule Nouell. 4. c. 2. Ut præponatur nomen Imperatoris in documentis 47. & ut tempora, quæ Latinis literis deſignantur apertius quam notis & ſiglis 47. capite 2. ſignum crucis instrumentis pro fide & ſubſcriptione olim adponi ſoluit Nouell. 73. cap. 8. Nouell. 90. Nouell. Leonis 72. l. vltim. §. 2. C. de iure delib. Instrumentum non dicitur completum, antequam ei ſit ſubſcriptum à teſtibus, cap. 5. Quemadmodum mortuo tabellione instrumenti ac literarum eius fiat comparatio 73. cap. 7. ut notæ, ſi quæ fuerint in instrumento, diligentiſſimè comparentur inter ſe apud iudices 73. c. 6. Ut ex ſolis documentis publicè celebratis & publicæ arcæ depromptis fiat comparatio, exceptis priuatis quibus aduerſarius pro ſe utitur 49. ca. 2. ut hominibus peritis & iuratis comittatur literarum comparatio, d. ca. 2. §. 2. Ut ſi literarum fides à voce teſtium diſcreper teſtes præferantur 73. cap. 3. ut non aliter credatur instrumento de altero instrumento faciente mentionem, quam ſi idipſum proferatur 119. cap. 3. Inſinuatum instrumentum magna eſt auctoritatis 73. c. 7. §. 3. Nudi chirographi fides exigui momenti 73. c. 4. Imperii literarum quemadmodum cautè contrahant 73. ca. 8. quemadmodum in agris contrahatur cap. vltimo. De priuatis instrumentis munitis trium teſtium præſentia & ſubſcriptione 73. capite 1. 2.

Ad Senatusconſultum Velleianum.

¶ Rem propter nuptias ſibi donatam vxor obligare, pignoralare, alienare non poteſt 61. Vxor pro viro obligari nullo modo po- teſt 134. c. 8.

De non numerata pecuniâ.

¶ De pena negantis numerationem pecuniæ 18. c. 8. De dote cautâ, nec numerata v. infra de iure dotium.

De uſuris.

¶ Quas uſuras ab agricolis ſtipulari liceat 32. 33. 34. De nautico fœnore 106. 119. De uſuris ſuprà duplũ non cõputandis 138. Ut particulares uſurarum ſolutiones in duplum computentur 121. Lex de uſuris ſuprà duplum non computandis ad ciuitates nõ pertinet 160.

De poſiti.

¶ Ne quis depoſitario interdicit depoſiti reſtitutione 88. Quemadmodum tuto res poſſit deponi 73. c. 1.

Sine cenſu vel reliquis fundum comparari non poſſe.

¶ Ut emptor fundi tributarij tributum nomine teneatur 117. capite 8. §. 1.

De uſualibus & tributis.

¶ De indulgentia reliquorum publicorum 147. 148. De reſtatione tributorum publicorum 163. De prædiorum ſteriliũ ad fertilita impoſitione 166. De hominibus qui in eadem domo ſubiecta prædia poſſident 168.

Locati.

¶ De his qui denunciant ne ciuiles annonæ, vel penſiones ſoluantur 88. cap. 2. Ut hortulani eadem qualitate hortuum reddant, qua acceperunt, & de meliorationibus ab iſdem factis 64. Ut artiſices locent operas ſecundũ veterem morem 122.

De donationibus ante nuptias.

¶ Dotis & donationis propter nuptias æqualia pacta: & æquales quantitates eſſe debent 97. ca. 1. Donatio propter nuptias ſpecialis eſt contraſtus, & ex parte vxoris non requirit inſinuationem 119. capite 1. ex parte mariti requiritur: ſitque ut non inſinuata donatio propter nuptias ei non pariat æquale lucrum ex dote in caſum mortis vel iniuſti repudij 127. cap. 2. Ut immobilia propter nuptias donationis neque hypothecæ dentur, neque omnino alienari poſſint à viro etiam conſentiẽte muliere, niſi poſt primam obligationem mulier ſinito biennio iterum obligationi conſentiat 61. Ut ſi donatio propter nuptias conſiſtat in immobilibus, mulier ita uti frui poſſit: ſi in immobilibus mulier illa uti frui poſſit: ſi in mobilibus vel pecuniâ: ut mulier eas exigere poſſit, ſi extant: data cautione de illis reſtituendis, ſin minus ut etiam à liberis uſuras trietres poſſit accipere 2. cap. 4. & Nouell. 22. c. 40. Olim mulier abſtineſ ſecundis nuptiis lucra nuptialia poterat inter viuos & teſtamẽto alienare 22. cap. 20. §. 1. non abſtineſ nudum vltimũ antenuptialis donationis cõſequebatur: proprietates ita liberorum erat.

ut ne quidem in vñ liberorum eam conferre possit 2.c.1.&4. Nouel.98.ca.1.in extraneum conferre poterat sed in casum oranium liberorum pramortuorum 2.cap.1. hodie constitutum est vt mulier secundis nuptiis abstineat prater vñm antenuptialis donationis tantum habeat proprietatis, quantum vnus filiorum 127.cap.3.

De nuptiis.

¶ Vt viles personæ etiam illustribus possint nubere 131.cap.6. De iusticiis qui alienis prædiis nuptias contrahunt 157. & de prole inter eos partienda 156. vt nuptiæ illustrium virorum fiat cum dotabilibus instrumentis 117. cap.4. de ea quæ raptori nubit 150. De redintegrando matrimonio Nouell. 117.c.11.

De incestis & nefariis nuptiis. Nouell. 12.

¶ Vt incestuosi nuptias contrahentis neque liberos, ex legitimo matrimonio habentis bona ærario assignentur 12.ca.1. habentis vero liberos, quarta pars in fiscum redigatur 12. cap.3. §.1. Vt incestuosi nobiliores deportentur, viles verberentur 12. ca. 11. Vt liberi legitimi patris incestuosi, ipso patris incestu sui iuris fiant 12. cap.2. Vt nati ex incestu priuentur rebus paternis 12. & 74. cap.6. Vt à parentibus non possint legitimari dicto. cap. 6. vt ex eorundem substantia nihil consequantur 89.c.5. De illicitarum nuptiarum indulgentia 139.154.

De secundis nuptiis.

¶ De fauore viduitati attributo 22. cap.20. & 127.c.3. De secundis nuptiis intra annum luctus contractis, & earum pœna 22.c.21. & 40. Et de muliere quæ parit vñdecimo mense post mariti mortem 39.c.2. De secundis nuptiis post annum luctus contractis, & earum pœna prima 22.c.23.24.25.36. secunda c.27. 28.29. 30.31. tertia cap.32.33. quarta c.34. quinta c.35. sexta c.36. septima c.37. octaua c.38. nona cap.39. decima cap.40. vñdecima cap.41. duodecima cap.42. decimatercia 43. 44. decimaquarta cap. 45. & Nouel.3.c.4. decimaquinta Nouel.22.c.49. §.2.

De iure dotium.

¶ Dotis & donationis eadem pacta, eadem quantitas esse debet 97.c.1. in fraudem creditorum dos augeri non potest 97. ca. 2. Dotis privilegio mulier præfertur antiquioribus creditoribus, vel ei cuius pecunia res mobilis vel immobilis comparata vel reflecta, at non ei cuius militia comparata est, quantumvis posteriori 97.c.34. Vt dotis proprietates feruetur filius 98. c.1. & 2.c.4. Ne parens dotem filia secundas nuptias contrahentis minuat 97.c.5. De dote scripta & non numerata seu præstita, & vt quæ nullam dotem dedit, ante nuptialem donationem dotis causa factam accipiat, & vt quæ minus dedit quam est professæ, tantum recipiat, quantum re ipsa numerauit 2.c.5. De dote cauta non numerata & intra quod tempus dotis non numerata exceptio possit obijci. De dote marito oblata, nec accepta & vt si per maritum steterit, quominus dos illi ab vxore solueretur, teneatur de dote vxori restituenda 91.c.2. De dotis collatione, & vt filia se immiscens patris hereditati, fratribus dotem conferat, aut tantò minus accipiat de bonis paternis 97.c.6. & quid si dotem inope facto marito consequi non possit, & ita fratribus non conferre d. cap.6. Vt dos prioris vxoris præferatur secundæ, siue ipsa, siue liberis eius agentibus 91.c.1.

De diuortio.

¶ De causis iusti diuortij marito 117. cap.8. & vxori permissis 117. c.9. Vt dissolui possit matrimonium mutuo consensu 140. ex causa probabili 117.c.10. quæ sint causæ probabiles c.11. quæ nō sint ca. 14. sine causa non est dissoluendum 127.c.4. Diuortium fit ex occasione 22. cap.4. Ob monachismum c.5. impotentiam c.6. captiuitatem c.7. desertionem c.14. & 117.c.11. feruitutē delectam Nouel.22.c.9. & 10. (ancilla non est quæ à domino dolose pro libera elocata est c.11. aut exposta c.12.) statum adscriptum cap.17. certa delicta c.15.16. mortem cap.20. non fit ob damnationem in metallum Nouel.22.c.8. deportationem ca. 23. non acceptam ab vxore dotem c.18. De pœnis iniusti diuortij 22.c.16. & 19. Nouel.131.c.13.

Diuortio facto apud quem liberi morari debeant.

¶ Solutio per repudium matrimonio, quomodo & apud quem liberi alantur 117.c.7.

De alendis liberis à parentibus.

¶ Vt qui vñm donationis propter nuptias lucratur, diuortio facto liberos alant 98.ca.2. Vt si pater causam diuortio dederit liberi apud matrem alantur, si mater, apud patrem: nisi pater sit pauper, mater, locuples, & vt inopes parentes à liberis locupletibus alantur Nouell. 117.7. Vt liberi legitimi patrem quamuis incestuosum alant 12. ca.3. §.1.

De concubinis.

¶ Ne cui plures concubinas habere liceat, aut vxori concubinam superinducere 18.c.5. Nouel. 89. cap.12. §.5. Vt concubinato in matrimonium conuerso liberi fiant legitimi 12.c.4. Quo modo concubina seruilis conditionis constituta legitimæ vxores fiant 18.c.11. Vt si filius concubinae patris se immiscuerit, exheredari possit 119.c.3. §.6. Quemadmodum concubinae ab intestato vel ex testamento concubinario succedant, v. j. t. de naturalibus liberis.

De naturalibus liberis & quibus modis efficiantur sui.

¶ Vt naturales liberi legitimi possint oblatione curiæ 89.ca.2. §.4. §.6.7. vel nuptiis cum eorum matre contractis c.8. per principis rescriptum ca.9. patris testamento à principe confirmato c.10. non tamen per adoptionem c.11. §.2. Vt per matrimonium legitimi, siue soli fiat siue cum aliis legitimis concurrat 12. c.14. siue post contractum matrimonium nulli procreentur, aut procreati moriantur, patri succedant Nouell. 19. Vt nominatus ab aliquo in instrumento publico vel testamento filius legitimus, ius legitimi consequatur 17. cap.2. Vt habenti liberos legitimos, concubinae, cuiusque liberis vñciam testamento relinquere liceat 18.c.5. Nouel. 89. cap.12. §.2. non habenti liberos legitimos aut ascendentes, etiam assens. Nouel. 89. c.12. §.3. non vt olim fuisse 18. cap.5. habenti ascendentes, reliquam partem legitimæ ascendentibus debita d. §.3. Vt ab intestato defuncto liberis aut coniuge extantibus liberi naturales sola alimenta 89.c.12. §.6. non extantibus, duas vñcias consequantur 18.c.5. 89.c.12. §.4. Vt à naturalibus liberis parentes vicissitudinem accipiant 89. cap.13. Vt patri naturalibus liberis tutorem relinquere liceat Nouel. 89. c.14. Vt mater etiam naturalium liberorum tutelam possit gerere d. ca. 14. Vt quæ dicta sunt de naturalibus liberis ad eos qui de damnato coitu nati sunt non pertineat c.15.

De tutelis.

¶ Vt qui (matres excipe Nouel. 94. cap.1.) obligatum habent minorem, aut res eius, omnino à tutela eiusque curatione, quantumvis legibus vocetur, arceantur 72.ca.1. Vt tutori qui factus est pupilli debitor aut creditor, curator adiungatur cap.2. vt à tutela vel cura nullus debiti prætextu excusetur, nisi hoc probauerit ca.3. Vt si tutor vel curator se debitorem taceat non possit redhibitionibus, aut aliis debiti exceptionibus vri: & vt si se creditorem ab initio taceat, omni actione aduersus minorem decidat c.4. Vt curatores nullo modo cessiones suscipiant aduersus minores ca.5. Quemadmodum tutores & curatores pupilli vel minorum pecuniā administrare debeant c.6.7.8. Vt orphanotrophi fiat tutoribus similes, & ad instar tutorum inuentariū conficiant 131.ca. vltimo. Vt mulieribus interdictū sit tutelæ officium, nisi matres sint aut auiæ, 22.40. & 118. cap.5. & 155. etiam naturales 89.14. & vt eo casu apud acta secundis nuptiis & auxilio Velleiani renuncient 118. cap.5. & 155. abrogata Nouella 94. c.2. Vt volente ad nuptias venire muliere tutelam liberorum gerente, ordinetur minoribus tutor, & rationes suscipiantur, & quod mater debet occasione gubernationis, hoc reddatur 22.c.40. Vt mater tutelaribus rationibus obnoxia sit: & vt si secundo nubat, possit alium pro se designare tutorem, suo tamen suarumque rerum periculo 105. Vt soli testamentarii tutores matrem à liberorum tutela excludant 118. ca. 4. §. Vt patri liceat tutorem dare naturalibus liberis 89.c.14.

De furtis.

¶ Vt qui occultè & sine armis furantur, mortis pœna, aut alicuius membri abscissione non puniantur 134.13.

De iure aureorum annulorum.

¶ De iure annulorum aureorum omnibus libertis liberaliter concessio 78.c.1.

De obsequiis patrono præstandis.

¶ De reuerentia & obsequio patronis à liberto præstandis 78.c.2.

Vnde vir & vxor.

¶ Olim ita constitutum, vt si maritus vxorem inopem sine causa repudiasset, aut iusta de causa mulier ab eo fuisset separata, aut morte solutum matrimonium fuisset: quarta pars substantiæ mariti mulieri exsolueretur: ea tamen lege ne vnquam centū amplius libris auri mulier acciperet 22.c.28. §.3. c.6.74. ca.5. 117.c.5. Hodie alterutro casu si defuncto tres paucioresve fuerint liberi siue ex ea, siue ex alio matrimonio, vxor quartam bonorum mariti accipit: si plures, virilem: proprietate quidem tenus, si talis vxor filios ex defuncto non habuerit: vñ tenus tantum si habuerit 117.c.5. Vt si minus supra dicta parte mulieri à viro legatū fuerit, ad supradictā quantitatem fiat repletio 74.c.5.

De collationibus.

¶ Vt siue patens intestatus moriatur, siue testatus, liberi cōferant dotem & donationes propter nuptias, nisi parens expressim designauerit

designauerit ipse se uolle fieri collationem 18. c. 6. Vt collatio nis ea natura sit acceptum à parente conferri, aut tantò minus accipi, & quemadmodum filia, quæ propter inopiam mariti dotem ab eo recipere non potuerunt, collationi sint obnoxie.

Qui testamenta facere possunt.

¶ Vt Samaritanæ testamentum facere non possint 144. abrogata Nouell. 129. Vt de his quæ post Episcopatum adquisierint Episcopi testari non possint 131. c. 13. Vt monachi post ingressum monasterii testari non possint: ante ingressum legitimam liberis relinquere cogantur 5. c. 5. 76. c. 1. 123. c. 38.

De testamentis & quemadmodum testamentum ordinentur.

¶ Vt testator nō cogatur ut olim 66. c. 1. §. 4. 107. c. 1. propria manu nomina heredū scribere, sed ut etiā per alterū possit scribere 119. c. 8. Vt testator legitimas solennitates in testamento obseruet d. c. 9. Vt ignorantia nouarū cōstitutionū nō supina excuset omissionem solennitatis noua cōstitutione introductæ in testamentis 66. c. 1. §. 4. Vt pater literas sciens, inter liberos testatur subscriptione tempus declarat: deinde filiorum nomina adhuc vncias, in quibus scripsit suos hæredes, non signis numerorum significet, sed per totas literas declarat 107. c. 1. Vt testamentum imperfectum quod inter liberos valere potest, alio testamento quā perfecto reuocari non possit 107. c. 2. Vt diuisio bonorum inter liberos facta à parente, sola patris, vel liberorum subscriptione valeat 107. c. 3. Vt descriptioni bonorum à testatore iustificando interposito factæ hæredes eandem fidem adhibeant Nouell. 4. c.

De liberis præteritis, vel exhereditatis.

¶ Vt ascendentes liberis legitimā aut eius supplementum nominatim relinquere in suo testamento cogantur, & ut certis tantum de causis liberi à parentib. & cōtrā exheredari possint 115. c. 3. 4. Vt iniusta exhereditatio, liberorum testamento adscripta vincit solas institutiones, non legata, non fideicommissa, non liberrates d. c. 3. in fine. Ne liceat parentibus exheredare filios, qui ingrediuntur monasteria, velut ingratos 123. c. 41.

De iure deliberandi.

¶ Vt deliberandi ius etiam impuberes transmittant 158.

De legatis.

¶ Vt legatū Deo relictū illi Ecclesiæ debeatur, ubi testator domiciliū habuit 131. c. 1. Vt legata pro redēptione captiuorū relictæ præstentur ab episcopis 131. c. 11. Vt legatariis relictæ æqualiter ab herede præstentur 1. c. 3. Vt legata intra annū modis omnibus præstentur 1. c. 4. Quemadmodum hæres moram committens in legatis præstandis puniatur 1. c. 1. Vt matri etiam si ad secundas venerit nuptias legari possit 22. 46. c. 46. §. 1. Vt uti legauerit quisque de sua re, ita ius sit: nullo valente citra defuncti voluntatem nec si sacram impetret formā aliquid disponere in rebus alienis 22. c. 2. Quemadmodum naturalibus liberis quis legare possit, supra dictum est tit. de naturalibus liberis. Vt si maritus prohibeat uxorem ad aliud venire matrimonium, vel e contra, legatarius alterutrius habeat electionem aut ad nuptias venire & renunciare legato, aut legatum percipere, & abstinere nuptiis 22. c. 44. Vbi alia quædam ad hunc locum pertinentia vide. Vt testator possit hæredes damnare, ne res legata de familia vnquam exeat 169. Vt testator remittere possit hæredibus mutuam satisfactionem d. Nouell. 159.

De conditionibus.

¶ Vt conditio legati, institutionis, donationis, facta hoc modo, si sine liberis decesseris, vel si nuptias non cōtraxeris, sacerdotio vel clericatu impleatur, aut potius remittatur huiusmodi conditio 123. c. 37. De cōditione indictæ viduitatis 22. c. 43. 44. De cōditione ne legatum de familia vnquam exeat v. Nou. 159.

Ad Senatuse. Trebellianum.

¶ Vt institutus & substitutus legata nō præstātibus in ius eorū fideicommissarius vniuersalis succedat 1. c. 1. §. v. etenim in legatariis, ut is qui restituere iussus est quod ex hereditate supererit, possit legitimam liberis referuare, & si ea non sufficiat ad dotis siue donationis propter nuptias cōstitutionem, honestæ secundum personæ qualitatem & merita ex hereditate aliquid amplius delibare 39. Vt rogatus restituere quod ex hereditate defuncti ei supererit, possit diminuerē ad nouem vsque vncias, triuncio conseruato fideicommissario generali: & certis casibus, puta, redēptionis captiuorum causa, ex illo triuncio 108. Vt si inter filios facta sit precaria substitutio ea non porrigatur vltra filiorum gradum 159.

Ad legem Falcidiam.

¶ Vt hæres non implens voluntatem defuncti 1. c. 2. vel inuentarium

non faciens c. 2. §. 1. §. 2. vel prohibitus Falcidia vti à testatore d. §. 2. vers. si verò expressim, vel solida legata quibusdam scienter soluens in aliorum legatariorum præiudicium, Falcidia non vtratur 1. c. 4. Cessat quoque Falcidia in ea re, quæ ita relictæ est ne alienaretur 119. c. 11. Vt eadem cesset in iis quæ ad pias causas sunt relictæ 131. c. 12.

De hereditatibus ab intestato 118.

¶ Quemadmodum liberi parentibus succedant 118. c. 1. Quemadmodum parentes liberis succedant 118. c. 2. Quemadmodum fratres, fratrum filij, cognati cognatis succedant, Nouell. 84. & 118. c. 3. De agnatorum iure in hereditate sublato 118. c. 4. Vt fratrum filij succedant patruo, etiam ascendentibus primi gradus & patruis extantibus, Nouell. 127. Vt illegitimi ac serotini partus non succedant 39. c. 2. Quemadmodum naturales liberi succedant dictū est supra tit. de Naturalib. liberis. Vt incestuosi non succedant 89. c. 15. Quemadmodum heretici liberi succedant v. 115. c. 3. & 118. c. vlt. De iustis exheredationum causis v. Nou. 115. c. 4. De legitima viro inopi ab uxore relinquenda & cōtra dictum est supra tit. vnde vir & vxor.

De bonis materni generis.

¶ Vt lucra nuptialia parens alienare non possit, nec emptor ea possit præscribere nisi tricennio 22. c. 24.

De bonis quæ liberis in potestate patris constitutis ex matrimonio vel alias acquiruntur.

¶ Vt filiofamilias relictum ne ad eius patrē perueniret patri non quæretur 117. c. 1. Vt quoties pater consortium proprietatis cū filiofamilias habet toties vsumfructum in filij portione non habeat 118. c. 2. Vt parens iniuste nuptias dissoluens detrudatur in monasterium vique triens bonorum eius monasterio addicatur, reliqui duo trientes eius liberis eorum, & ut vsumfructu priuetur, Nouel. 134. c. 11.

De manumissionibus.

¶ Vt minor in testamento seruos manumittere possit 119. c. 1. Vt si miles reliquerit legatum seruo vel ancillæ suæ, ipsa donatio ne legatū libertatē donasse videatur 78. c. 4. Vt si dominus ancillam duxerit, liberam fecisse intelligatur d. c. 4. Vt si dominus ancillam suam elocauerit tanquam liberam aut seruo suo tanquam libero passus fuerit ingenuam matrimonio iungi, serui aut ancillæ dominium amittat, sique in libertatem rapiantur 22. c. 11. Vt si seruus sciente domino meritis est militiam, aut quamlibet dignitatem adeptus, in libertatem rapiatur 81 in fine princ. Vt episcopatus à seruilis & adscriptitiis fortuna hominem liberet 123. c. 4. Vt à domino expositus liber censetur Nouell. 153. c. 1.

De acquirenda possessione.

¶ Vt ex sententia iudicis non recte apprehendatur possessio nisi vacua 167.

De prescriptionibus.

¶ De prescriptione rerum à Vuandalis ereptarū 36. De prescriptione centum annorum Romanæ ecclesiæ, id est, occidentalibus ecclesiis adtributa 9. & postea in 40. annorum prescriptionem mutata. De prescriptione biennij non obliuenda interim dum de transactione litis agitur cum aduersario 93. c. 1. Vt qui rem alienam à malæ fidei possessore bona fide accepit, eam aduersus verum rei dominum præsentem decennio absentem vicennio possit præscribere 119. cap. 7. Vt quoties de decennij prescriptione agitur, si dominus quibusdam annis præsens, quibusdam absens fuerit, tot ei anni supra decennium addiciuntur, quot in ipso decennio absens fuerit 119. 8. Vt si mora Imperatoris, sententia ferri non possit, iudicii prescriptio non obliuatur 23. c. 2.

De sententiis.

¶ De retractatione sententiarum præfecti prætorio 119. c. 5. Vt post annum & tria edicta in actorem contumacem sententia feratur 112. c. 3. Vt in medio litis, aut pendente lite non exiussione principis aut ambiciosi rescriptis iudicetur, sed secundum generales leges Nouell. 82. c. 13. c. 1. & 2. Vt breuiores & viliores causæ sine scripto decendantur 17. cap. 3. & Nouell. 83. Vt coram eodem iudice reconuentio fieri possit 96. cap. 123. c. 25. De pœna iudicis qui malè iudicauit, vel eius qui iudicem vel aduersarium corrumpere curauit 124. c. 2. Vt iudices nulla relatione vtratur ad principem 123. ca. 1. & ita abrogatur Nouell. 82. c. 14. 113. c. 1. vers. si verò.

De appellationibus Nouell. 23.

¶ Vt à sententia principis nō appelletur, nec ab ea fiat retractatio apud alium quā ipsum Imperatorem 113. c. 1. Vt ne cui iudici appellationes recipere liceat 82. c. 12. c. 13. Vt à sententia iudicis intra decem dies appelletur, siue propria causa sit siue v. iij.

aliena 23. c. 1. Ut tempus exerceenda finiendaque cœptæ appellacionis annuum sit, nisi impedimentum aliquod subit, tunc enim biennale Nouell. 49. Ut si de causa appellacionis compromittitur tempora appellacionum non currant 93. c. 1. Ut si flet per principem quominus iudicetur, tempora appellacionum non currant 23. cap. 2. Ut si per iudicem appellacionis flet, quominus sententiâ dicatur, tempora appellacionis fatalia non currant 119. cap. 4. Ut à spectabilibus ad illud flet appellatur 23. ca. 3. De appellacionibus in Aegypto, Asia & Ponto 23. cap. 3. De appellacionibus quinque prouinciarum 41. Sicilia 75. De appellacionibus ad principem 20. 23. cap. 2. Nouell. 127. Ut appellari per alium possit 23. c. 1. Ut iudex rationem expensarum examinet 82. c. 10.

Qui bonis cedere.

¶ Ne quis cogatur bonis cedere 135.

De bonis auctoritate iudicis possidendis.

¶ Ut præsens in possessionem bonorum contumacis mittatur pro quantitate debiti: & ut contumaci reuertenti possessio restituatur, redditus primò impensis litis 13. c. 4. in fine.

De pignoribus & hypothecis.

¶ Ut pignus à debitore vendi possit, salvo creditorum iure 112. c. 1. ver. ab hoc. Ut prius conueniatur debitor principalis, quàm fideiussor, & possessor rerum à debitore acceptarum 4. c. 2. Ut debitore pecuniam numeratam non habente, addicantur creditori res eius 4. cap. 3. Ut creditor cuius pecunia nauis, domus, aut ager emitur, anterioribus (mulierem excipe de dote agentem) etiam creditoribus præferatur in huiusmodi nauis, domo & agro 97. c. 3. Ut mulieri de dote agenti præferatur is qui pecuniam credidit ut militiâ emeretur, quantumvis post dorem iam constitutam pecuniam crediderit, Nouell. 13. c. 5. §. 1. Nouell. 97. c. 4. Ut dos prioris vxoris præferatur dori secundæ siue ipsa, siue liberis eius agnibus, nisi res secundæ vxoris adhuc extant 91. ca. 1. Ut si possessor conuentus rei vindicatione negauerit rem esse actoris, postea conuictus ad legem pignoris vel hypothecæ, vel superficiæ causam vel quam aliam defensionem confagiat, non audiatur, sed transferatur possessio in actorem, deinde agatur hypothecaria aut vestigialis aut superficialis actio 18. c. 10. Ut ex scriptura depositi vel mutui, tribus testibus munita, ius pignoris aut hypothecæ & prælationis peti possit 83. c. 12.

De litigiosis.

¶ Ut res litigiosæ diuidi possint inter hæredes 112. c. 1. Ut re litigiosa, legata fideicommissa, testamenti oves relicta, non ipsa, nō eius æstimatio, sed solus litis euentus debeatur d. c. 1. §. si verò heres, ut quæ de litigiosis dicta sunt, ad res hypothecæ datas nō pertineant d. c. 1. ver. ab hac.

De duobus reis promittendi.

¶ Ut duobus simul obligatis, si non fuerit adiectum ut in solidum tenerentur, tacite intelligatur teneri ex æquo 99. c. 1. Ut qui in solidum cum alio obligatus est, reo idoneo & præsentem in solidum conueniri non possit d. c. 1. ver. si verò.

De fideiussoribus.

¶ Ut præsens principalis prius conueniatur quàm fideiussor 4. c. 3. Ut mulier pro marito nullo modo fideiubere possit 134. c. 8.

De solutionibus.

¶ Ut debitore pecuniam numeratam non habente addicantur creditori solutionis causa res eius 4. c. 3.

De patria potestate.

¶ Ut patriciatus dignitas, Nouell. 8. in principio Dignitas consularis, præfecturæ prætorio, Nouell. 81. c. 1. Ut omnis dignitas,

omne cingulum à curia liberare valens d. c. 1. §. 1. Ut episcopus, liberos patria potestate soluat, Nouell. 81. c. 3. Ut liberati patria potestate legitimorum iura intacta habeant Nouell. 81. cap. 2.

De infantibus expositis.

¶ Ut qui filium exposuit, ius patriæ potestatis amittat 153. cap. 1. Ut qui expositum nutruit, eum in seruitutem non asserat d. cap. 1.

De donationibus.

¶ Ut qui rem donauit, eam tradere cogatur 162. cap. 1. Ut si non insinuata donationes excesserint mensuram indigentem insinuatione, ad id usque duntaxat valeant, quo non insinuata donationes valent 162. c. 1. §. 2. Ut si donator rem à se donatam alienauerit, vel pignorauerit, donationem reuocasse non intelligatur d. c. 1. Ut parens vni liberorum ita donet: ut reliquos liberos legitima non defraudet: & ut eo casu liberi legatarii patris non cogantur hæreditatem adire, cogantur tamē supplere reliquis fratribus legitimam: & ut ingrati liberi non reuocent donationes factas à patre 92. Ut mulier res quas filiis donauerit, quasi ab ingratis, post secundas nuptias reuocare non possit 22. c. 25. Ut donationes Imperatori à priuato homine factæ non egeant insinuatione, & e contra 52. c. 2. Ut mortis causa donationes legatis comparentur, & ne insinuatione indigeant 87. in pr. De donationibus curialium, & ut decurio donare non possit etiam mortis causa 87. c. 1. De donationibus à curialibus factis 101.

De publicis iudiciis, accusationibus & exhibendis reis, & eorum custodia.

¶ Ut rei criminum edictis legitimis euocentur 134. c. 5. Ne mulieres in carceribus includantur pro priuato aut fiscali debito: & ut, pro crimine in monasterio aut asceterio contineantur, neve monastriæ, aut ascetriæ vlla actione de propriis monasteriis aut asceteriis trahantur 139. 9.

De adulteriis.

¶ Quemadmodum maritus vxorem adulterii accusare debeat 117. c. 8. ver. si de adulterio. De pœna adulteri & mulieris adulteræ 134. c. 10. Ut adulter præsumatur, qui ter aut soleni ter monitus non desinit cum vxore alterius colloqui & ut repertus à marito cum vxore loqui, possit vbiuis interfici, at nō in templo 117. c. 15. Ne quis luxurietur contra naturam 77. & 141. De muliere raptum passa 143.

De sepulchro violato.

¶ Ut non liceat creditori hæredes defuncti pro debito molestare ante nouem dies 115. cap. 5. De pœna creditoris cadaver mortui inferri prohibentis 60. c. 1.

De pœnis.

¶ De pœnarum omnium moderatione 134. c. 13.

De tributis.

¶ De exactionibus siue de legationibus tributorum 128.

De fabricensibus, & armis.

¶ De armis 85.

De mendicantibus validis.

¶ De ignauis & mendicantibus validis coerendis v. Nouell. 80.

De re militari.

¶ De militum transitu & introitu 130. Milites ne priuatorum possessionibus defendendis incumbant 116.

REV. DOCTOR

OF THE UNIVERSITY OF

OXFORD

IN THE

CHURCH OF

ST. MARY'S

OXFORD

THE

RECTOR

OF

ST. MARY'S

OXFORD

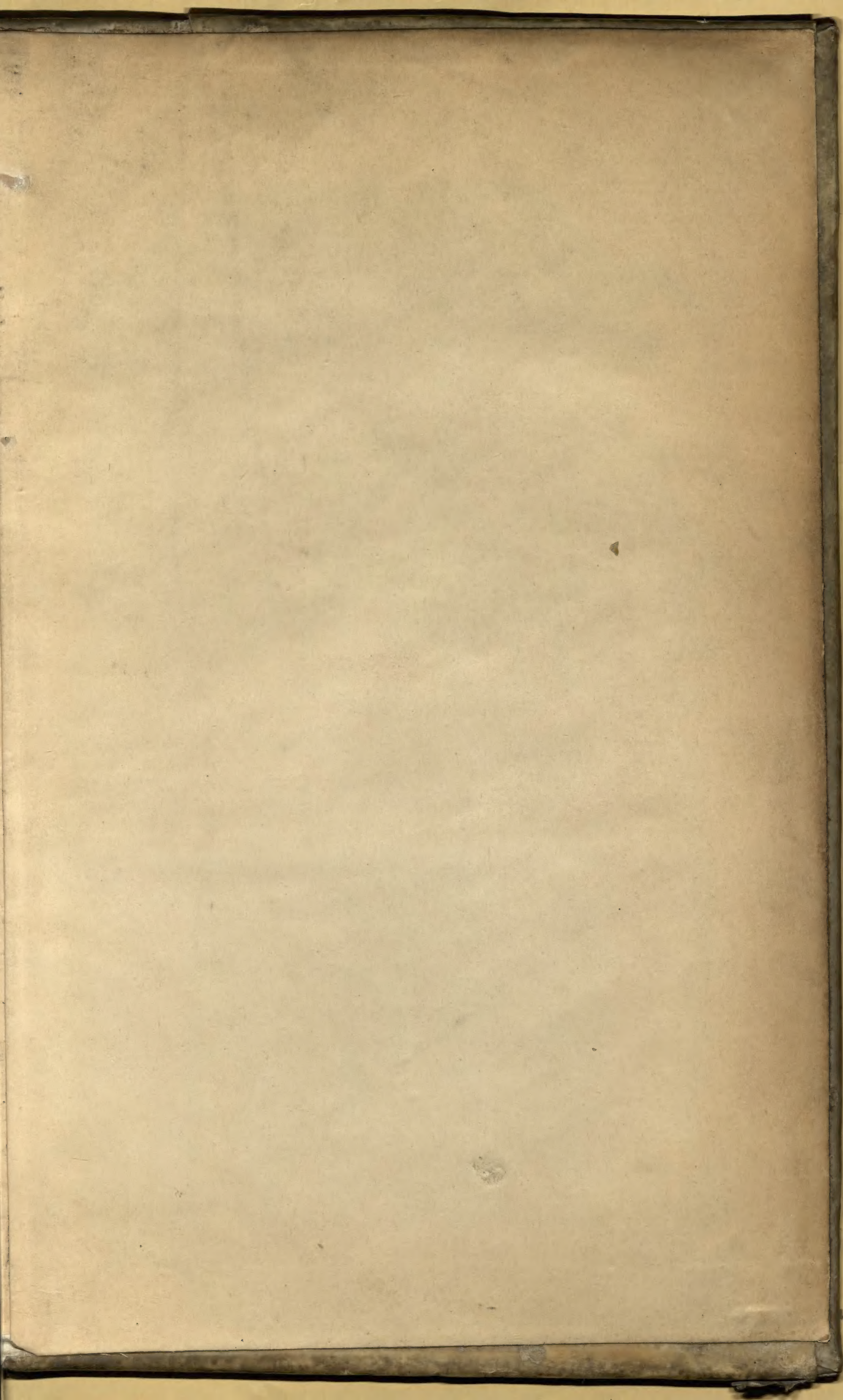
THE

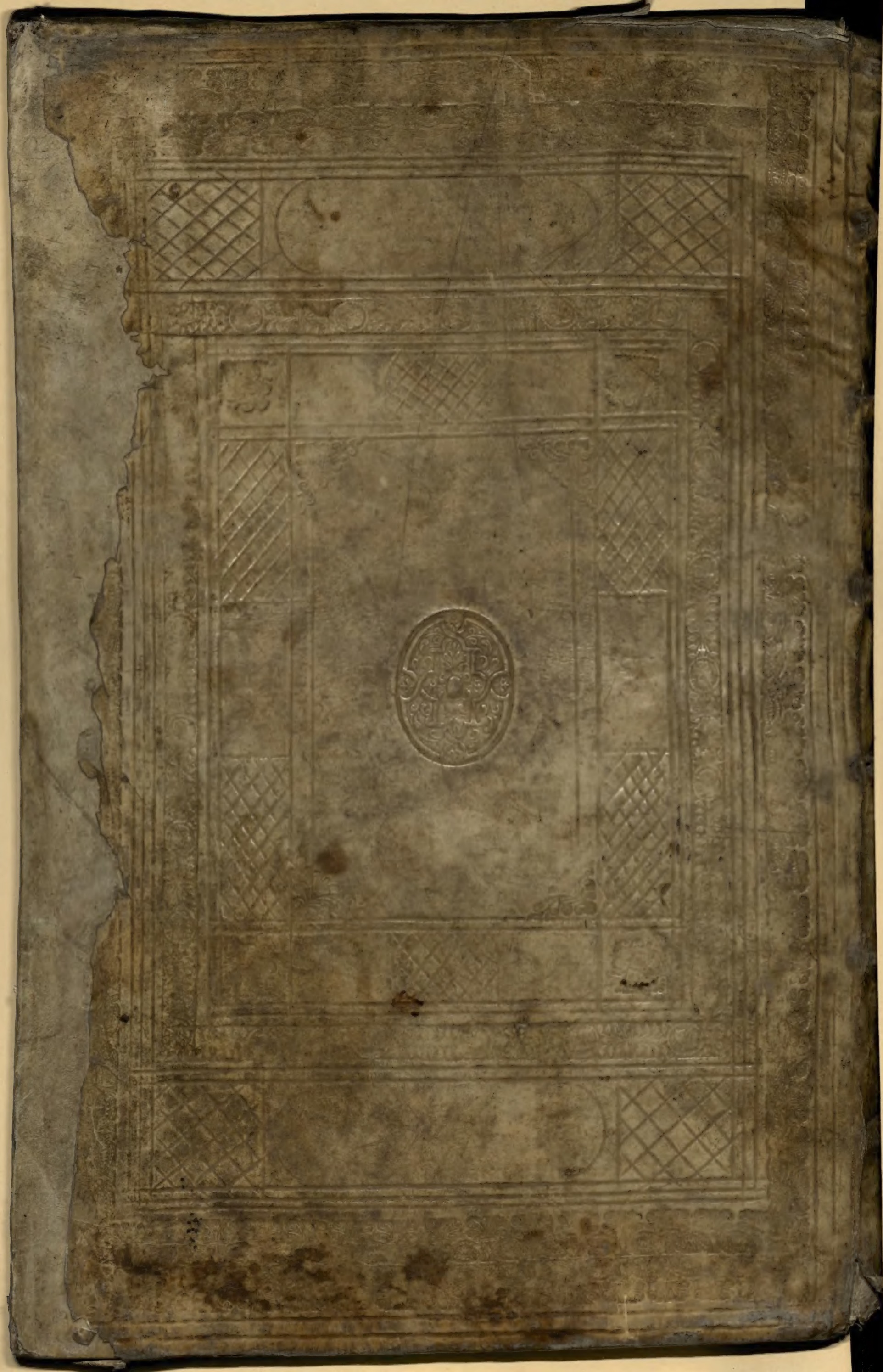
RECTOR

OF

ST. MARY'S

OXFORD

Corpus Iuris Civilis
cum Notis Gothofredi

948 2

1904